REALITATEA ILUSTRATĂ

ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL” VARA - 1985

- **MEDICINA OMULUI SĂNĂTOS**
  ... și cîteva sfaturi prețioase de igienă intelectuală
- Viitorul în perspectiva științei și a ficțiunii
- **LUMEA MUZICII UȘOARE**
  în fișe bio-discografice și imagini
- **MAPAMOND LITERAR**
- Engleza la purtător
- Jocurile minții

REALITATEA ILUSTRATĂ - ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL” - 1985

„Jur să slujesc cu credinţă patria, să acţionez cu fermitate pentru apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii ţării, pentru bunăstarea şi fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului şi comunismului în Republica Socialistă România!“

NICOLAE CEAUŞESCU
(Din Jurământul Preşedintelui Republicii)

1965 — 1985

România în 20 de ani glorioşi

■ O CRONICĂ a acestor ani glorioşi, esenţiali pentru istoria ţării dar şi pentru omul din România de azi, este de neconceput fără prezenţa nemijlocită, însufleţitoare, determinantă pentru opţiunile majore ale dezvoltării în toate sectoarele de activitate, a tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU, secretarul general al partidului, preşedintele României. Vizitele de lucru ale omului ales de popor să-i conducă destinele au constituit şi constituie una dintre caracteristicile de mare importanţă ale acelei politici noi inaugurată acum două decenii. De aceea, în modul cel mai concret, toate marile fapte care ne unesc azi în statura contemporană a României sînt direct legate de înalta sa prezenţă în mijlocul poporului, consecvenţă a unui stil de lucru democratic, revoluţionar, realist, ştiinţific. De aceea rememorarea noastră nu e una în timp; ea ne înfăţişează unitatea unei gîndiri, consecvenţa unei mari fapte pentru ţară... Trecut şi prezent se întrepătrund eroic.

Petroşani, emoţionantă întîlnire cu minerii...

...vizită în care dialogul de lucru al tovarăşului Nicolae Ceauşescu împreună cu tovarăşa Elena Ceauşescu se prelungeşte în abataje.

În altă citadelă industrială, Galaţiul siderurgic, a cărui dezvoltare e strîns şi hotărîtor legată de sfatul înţelept şi cald al secretarului general al partidului...

Pe cîmpurile mănoase ale Dobrogei

Dialog pe temele de esenţială importanţă ale veacului: atomul în slujba păcii şi progresului: La Cluj-Napoca, între savanţii de la Institutul de tehnologie izotopică şi moleculară...

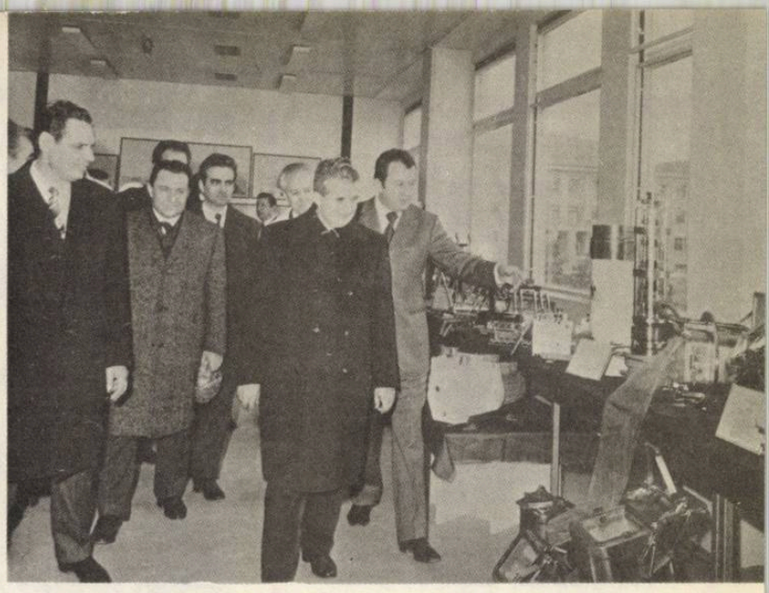

..sau la Centrul Naţional de Fizică, citadelă a ştiinţei moderne.

Pretutindeni, primire caldă, entuziastă; temperatura iubirii faţă de omul ales între oameni de ţară şi pentru ţară: la întreprinderea „Aurora" din Bucureşti...

...sau la o altă trecere în revistă a eforturilor de inteligenţă creatoare românească, la Tib, 1983.

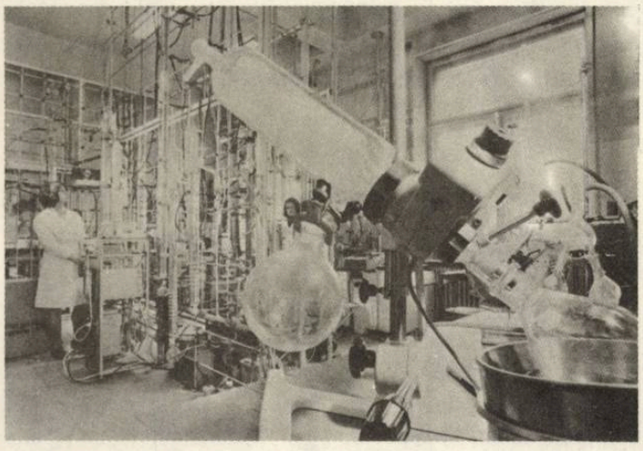

Chimia românească, la parametrii mondiali, atît în cercetare, cît şi în producţie: Icechim: studii în domeniul distilării; turlele petrochimiei la Brazi

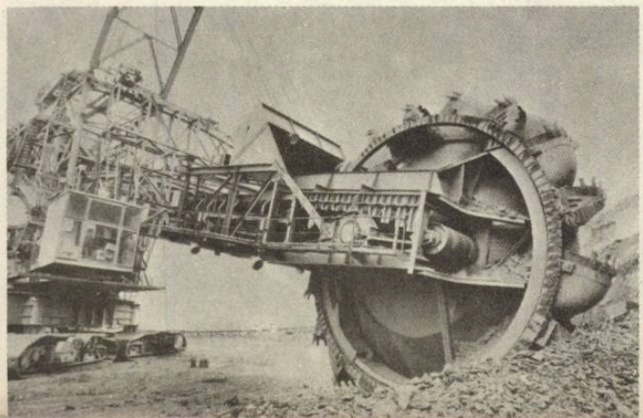

Mereu la ordinea zilei, dar mereu în creştere ca anvergură a tehnicilor de extracţie: excavatoarele-gigant de la Rovinari.

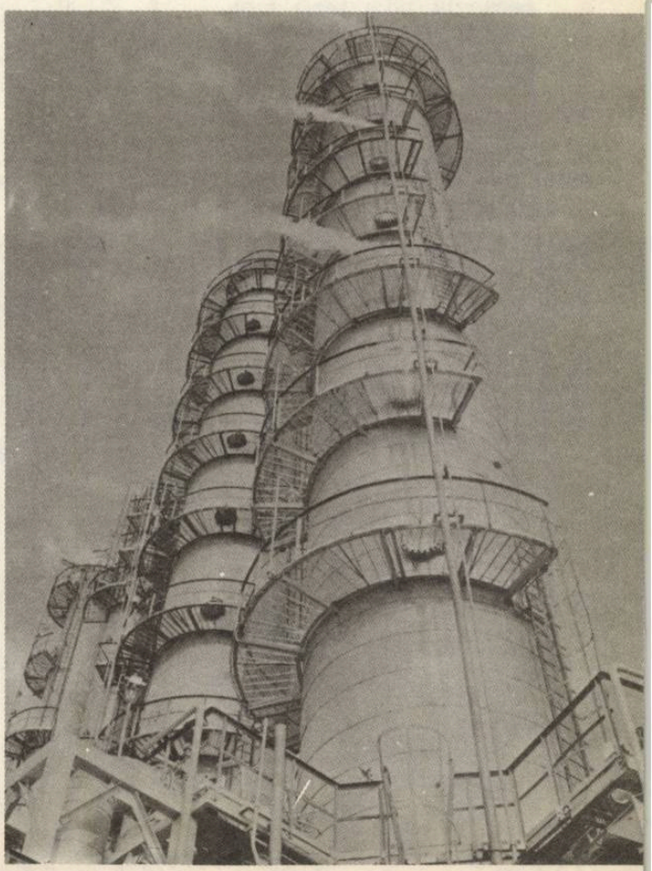

1965 — 1985

România în 20 de ani glorioşi

Un Bucureşti adunîndu-se în jurul splendidului nucleu care va fi Casa Republicii.

Inaugurînd pasajul „Bucur—Obor", moment edilitar într-un Bucureşti care-şi scria o mare filă a modernizării.

Un Bucureşti care se recomandă de la sine pentru azi şi timpurile ce vor veni.

În salba de edificii, în opera edificării, într-un program ce cuprinde întreaga ţară, Capitala cunoaşte locul cuvenit. Un Bucureşti inedit: luminile metroului.

1965 — 1985

România în

20

de ani glorioşi

S-au născut puternicele aripi româneşti: ROMBAC

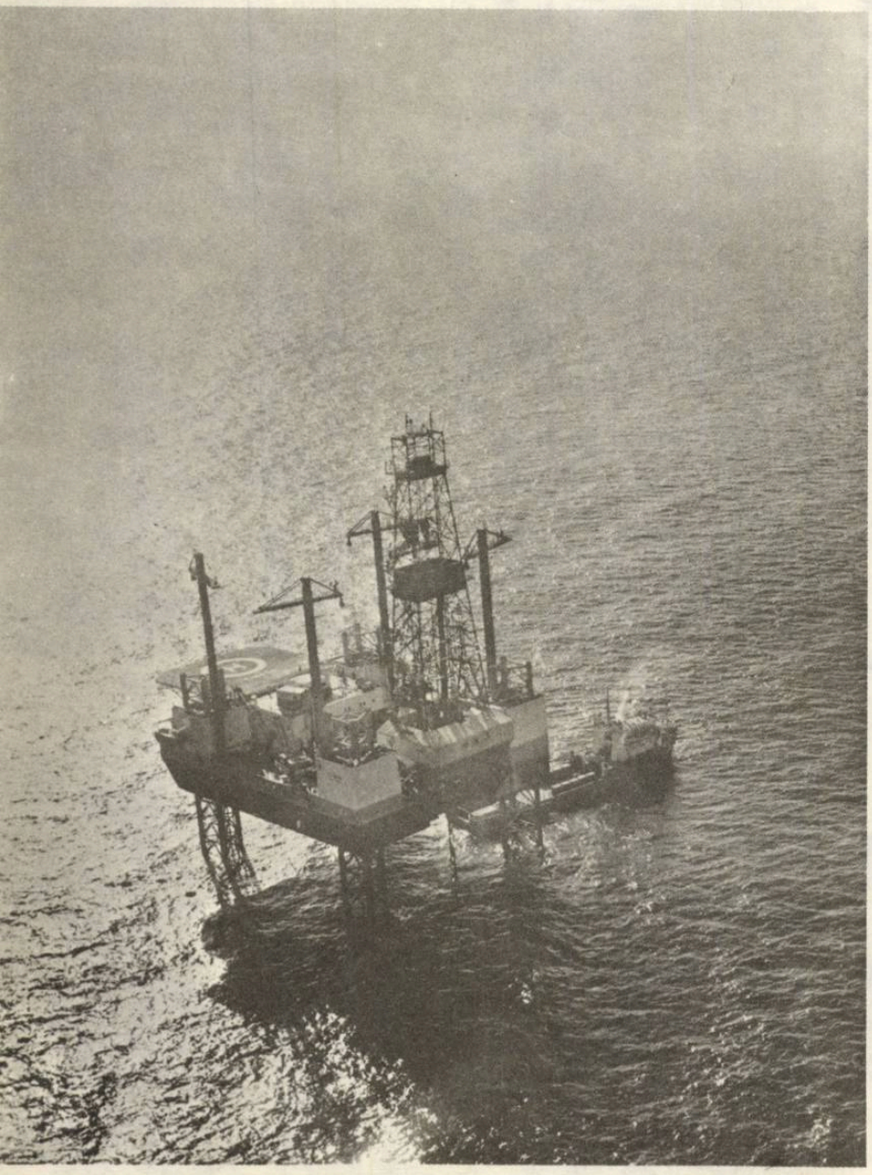

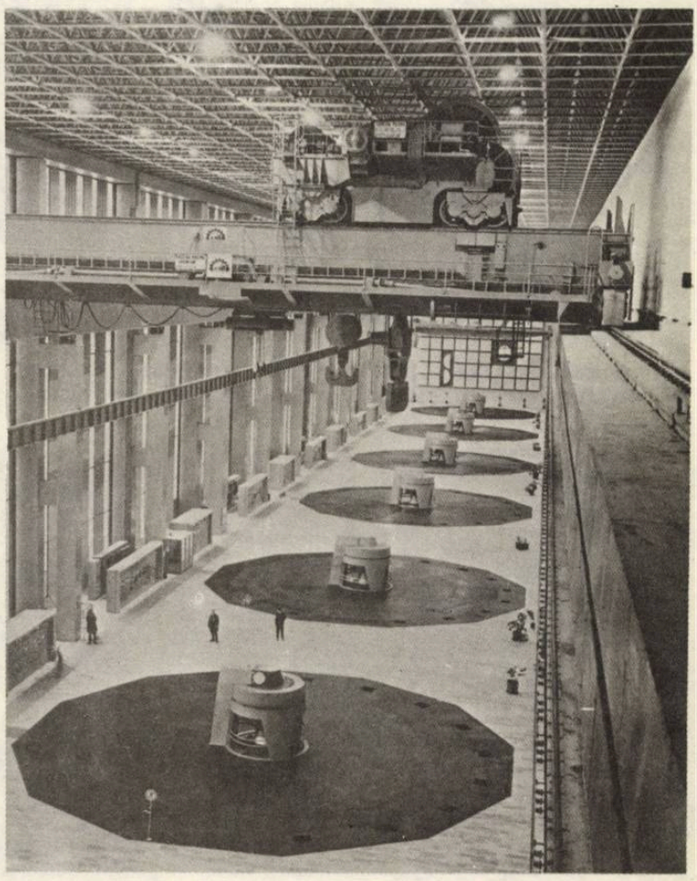

Amplul program de independenţă energetică în două ipostaze semnificative: Hidrocentrala de la Porţile de Fier şi Platforma de foraj marin (stînga).

Istorie materială, zestre a țării, imperios necesară spre a ne alinia progresului lumii cu statut egal. O mare demonstrație: Canalul Dunăre—Marea Neagră, sinteză a forței industriale a României ultimelor două decenii.

A FI TÎNAR

■ Să fii tînăr, dornic necontenit să escaladezi munţii sculptaţi în azur. Să fii tînăr şi să visezi alături de colegii generaţiei tale un vis nemaivisat de nimeni pînă acum. Şi în miezul acestui vis, ca într-o oglindă mirifică, să întrevezi multiplicîndu-se, în zori, fizionomia clipei febrile. În bătălia cu clipa, cu somnul şi inerţia, citim însemnele durabile ale unei stări de spirit: cea care îţi aparţine. Cea care te reprezintă. În contextul, deloc comod, al existenţei, întretăiat de piscuri abrupte, de aprige izbucniri ale ideii, te regăseşti tu însuţi. Cel care eşti. Cel care tinzi să fii, ambiţios, niciodată mulţumit de cît ai făcut.

Selecţia şi exigenţa, rigoarea şi ordinea sînt virtuţi pe care se reazemă tinereţea ta. A lumii noastre. A patriei.

George CHIRILĂ

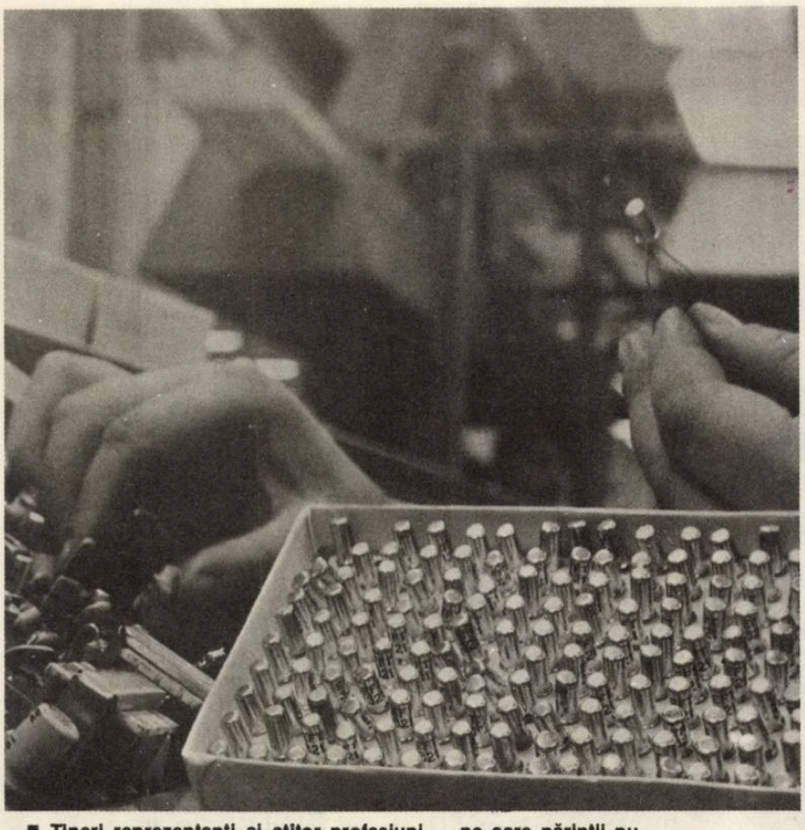

■ Tineri reprezentanţi ai atitor profesiuni — pe care părinţii nu le bănuiau. Ei construiesc aparate electronice, aparate pentru energetica nucleară, aparate de micromecanică destinate automatizării proceselor de producţie. Ei construiesc aparate de calcul şi calculează exact dimensiunile viitorului. Pe potriva gestului şi a strădaniilor de acum. Laudă mîinilor tinere! Laudă faptei durabile!

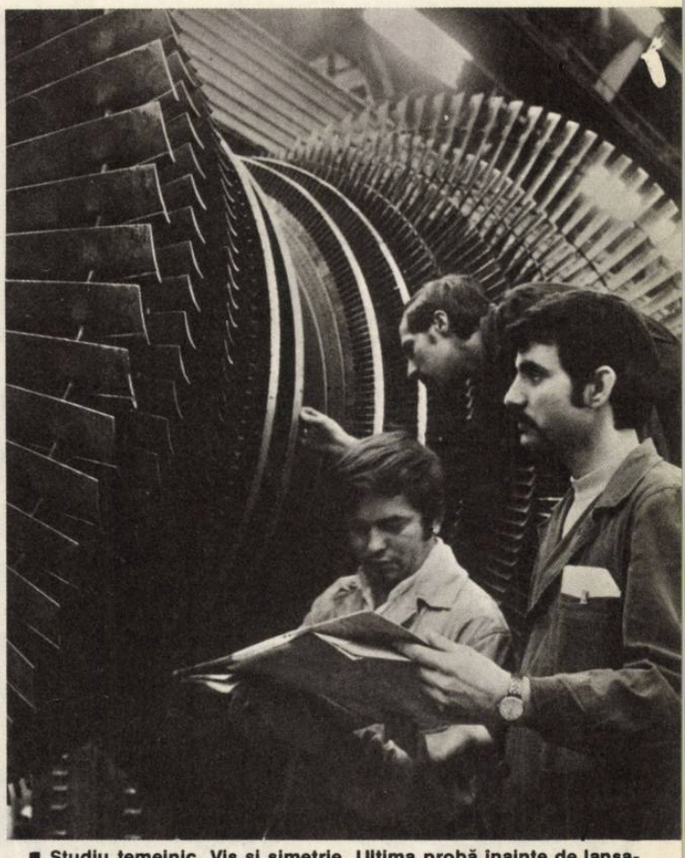

■ Studiu temeinic. Vis şi simetrie. Ultima probă înainte de lansarea acestui modern agregat la Uzina de maşini grele Bucureşti. Autorii lui: tinerii.

Tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU și tinerii — tapiserie de Cornelia Ionescu

1965 — 1985

România în 20 de ani glorioși

■ Opțiunile vîrstei și ale generației sînt opțiunile acestui ev revoluționar, cuprinse în simboluri de durată, precum acel stîlp al nesfîrșirii conceput de Brâncuși, precum această impunătoare instalație de foraj petrolier. Proiectată de reprezentanții generației tinere, tehnicieni și comuniști români, la Uzinele „1 Mai" din Ploiești, medaliată cu aur, lucrarea aceasta, mărturie a competenței și trudei intense, alături de atîtea și atîtea agregate moderne, poduri suind la zenit, spune lumii cum sînt și ce sînt tinerii noștri: constructori demni ai unei tinere și moderne industrii românești.

■ În spațioasele și modernele laboratoare ale chimiei alte mîini și alți ochi urmăresc miraculoasa metamorfoză a substanțelor. Drumul acestora către alte laboratoare, acolo unde industria chimică și petrochimică românească făurește produși noi, competitivi pe plan internațional. Ramură tînără, chimia este slujită la noi de forțe și talente numeroase afirmate îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, de cînd în fruntea comuniștilor români și a statului nostru se află tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, cîrmuitorul patriei socialiste de astăzi.

■ Pretutindeni se simte prezența efortului și gîndirii lor. Semn că societatea, lumea noastră le acordă deplina încredere și prețuire. Le asigură climatul prielnic de afirmare. Ca specialiști de renume: în mecanică, energetică, electronică, petrochimie, construcții navale ș.a. Frontul pe care se lansează stă sub deviza Anului Internațional al Tineretului: „participare-dezvoltare-pace". Armele lor sînt ale construcției și nu ale nimicirii în masă. De mare precizie și finețe. Lucrarea le este susținută de gîndul ardent, de fantezia luxuriantă, de proiectele vaste, contaminate de un acut simț al realului. De un permanent sentiment al valorii. Al vieții.

Într-una din întreprinderile de utilaj greu, reîntîlnindu-i, acolo unde se plămădesc idei gigantice, pentru ei nimic nu-i prea greu. Tineri înrolați cu devoțiune în acest front al construcției. De patrie și de conștiință. De adevăr și de încredere în constelațiile lumii de mîine.

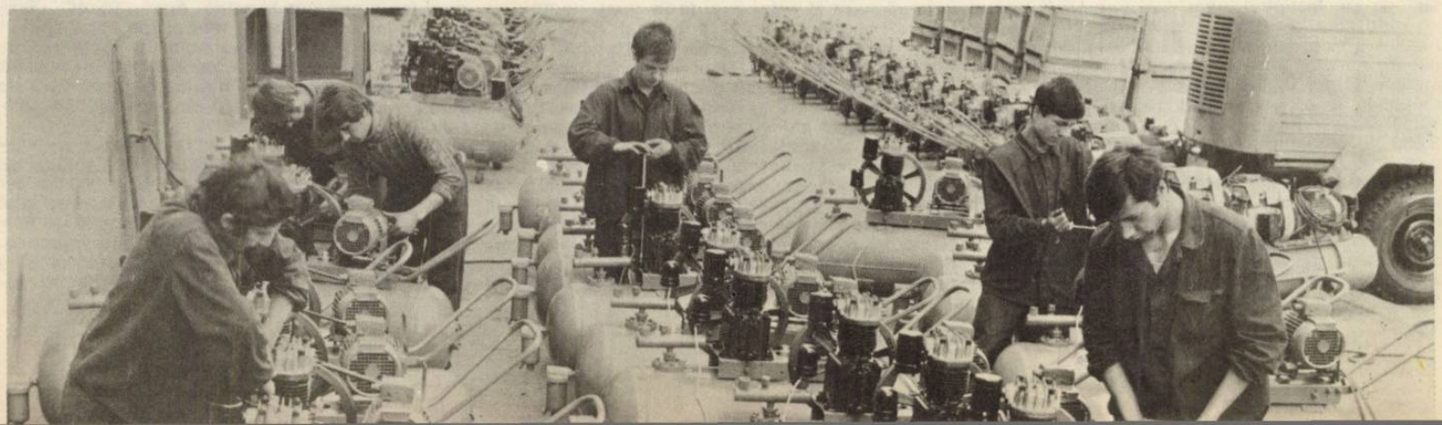

„Spre cinstea și mîndria intelectualității noastre, cei mai proeminenți savanți, scriitori și artiști români și din rîndul naționalităților conlocuitoare au participat cu abnegație la lupta împotriva politicii de fascizare a țării, a trădării intereselor naționale de către clasele exploatatoare, pentru apărarea independenței și integrității patriei, iar unii dintre aceștia s-au apropiat de partid, au activat în rîndurile sale, punîndu-și în serviciul poporului întreaga lor putere de creație și chiar viața".

NICOLAE CEAUȘESCU

Portret din anul 1939 al tovarășului Nicolae Ceaușescu

Antifascismul în România

Un moment istoric: 1 MAI 1939

CÎND în urmă cu 96 de ani reprezentanți ai proletariatului din mai multe țări ale lumii înscriau în calendarul acțiunilor de luptă ale clasei lor o zi în care concomitent, sau aproape concomitent, muncitorii din mai multe țări să se manifeste contra clasei dominante pentru a impune instituirea și respectarea zilei de muncă de 8 ore, ca o hotărîre adoptată la primul Congres al Internaționalei a II-a, din anul 1889, proletariatul din România și-a însușit această hotărîre ca fiind și a sa. A fost o adeziune cu atît mai firească cu cît o delegație a mișcării noastre socialiste fusese prezentă la lucrările Congresului menționat, iar propunerea în sine reflecta, prin conținutul ei, o cerință proprie și oamenilor muncii din România. Iată de ce, începînd chiar din anul 1890, primul an cînd ziua de 1 Mai a fost marcată ca zi de luptă a proletariatului de pretutindeni, clasa muncitoare din România și-a exprimat hotărîrea sa de acțiune fermă împotriva asupririi, pentru unitate națională și progres social. Numai în București, sărbătorirea primului 1 Mai a scos în stradă peste 5 000 de muncitori, cifră însemnată pentru acea perioadă.

De-a lungul anilor aniversarea zilei de 1 Mai avea să capete accente noi, conținutul revendicărilor formulate de clasa muncitoare cu aceste prilejuri avea să evolueze în raport direct cu însăși dezvoltarea luptei sale. Îndeosebi după crearea P.C.R., demonstrațiile muncitorești organizate cu prilejul zilei de 1 Mai au căpătat dimensiuni din ce în ce mai ample, mai viguroase, cu un mai pronunțat caracter revoluționar.

De 1 Mai 1933, de pildă, masele muncitoare erau chemate de P.C.R. să manifesteze împotriva stării de asediu, pentru eliberarea militanților arestați, contra concedierilor, împotriva scumpetei, curbelor de sacrificiu, pentru drepturi și libertăți democratice, cetățenești. Pentru țărănime, lozincile de 1 Mai ale P.C.R. prevedeau exproprierea totală, fără plată, a pămînturilor moșierești și împărțirea lor, cu inventarul necesar, țăranilor săraci și mijlocași.

În condiții deosebit de grele au fost organizate și s-au derulat marile demonstrații muncitorești, revoluționare și patriotice de la 1 Mai 1939, care au dat conținut voinței poporului român de a lupta cu hotărîre împotriva fascismului, pentru apărarea patriei și a păcii între popoare.

Poate mai mult decît oricare altă acțiune revoluționară pe care o consemnează trecutul de luptă al clasei muncitoare din România, manifestările politice, antifasciste și patriotice de la 1 Mai 1939 s-au desfășurat cu participarea activă a tineretului revoluționar. Prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în Comisia de organizare a zilei de 1 Mai poartă în sine semnificația prețuirii pe care partidul o acorda meritelor sale personale, discernămîntului politic, dîrzeniei și intransigenței revoluționare pe care le probase în numeroase împrejurări, ca și grija pentru realizarea obiectivelor strategice și tactice pe care P.C.R. și le fixase în această epoca: înfăptuirea unității de acțiune a clasei muncitoare, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist și crearea Frontului Popular Antifascist, organism politic menit sa acționeze mai eficient pentru salvarea independenței, a suveranității naționale și integrității teritoriale a patriei.

Alături de tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul activității de refacere organizatorică a U.T.C., responsabilii comisiilor de reorganizare a Uniunii Tineretului Comunist din sectoarele Capitalei, între care tînăra militantă comunistă și antifascistă Elena Ceaușescu (Petrescu), și-au adus contribuția însemnată la desfășurarea întrunirilor de masă organizate în sălile „Aro", „Tomis", „Eintracht", întruniri care au relevat, pe lîngă spiritul revoluționar, potrivnic regimului de dictatură regală care se manifesta în cadrul mișcării noastre muncitorești, atitudinea intransigentă cu care se afirma poporul român față de ascensiunea pericolului fascist și de război.

Glasul tineretului comunist s-a afirmat, de asemenea, pe traseul parcurs pe străzile Capitalei de impunătorul cortegiu al celor peste 20 000 de manifestanți care au luat parte la sărbătorirea zilei de 1 Mai 1939 și care, depunînd coroane de flori pe Mormîntul Eroului Necunoscut aduceau, printr-un impresionant gest, un călduros omagiu eroilor neamului, celor care, prin jertfa lor su-

Antifascismul în România

O participantă de frunte la acțiunile revoluționare patriotice și antifasciste organizate de Partidul Comunist Român în anul 1939: tovarășa Elena Petrescu (Ceaușescu)

MANIFEST AL C.C. AL P.C.R.
(din anul 1939)

Proletari din toate țările, uniți-vă!

/.../ Transformați ziua aniversării noii Constituții într-o zi de protest puternic pentru stăvilirea fascismului sîngeros, pentru salvarea independenței, răsturnarea regimului de dictatură regală, pentru un regim democratic, parlamentar și constituțional, care să apere cu hotărîre independența națională!

Pentru aceasta partidul comunist vă cheamă să ne dăm mîna! E nevoie să înfăptuim Frontul unic muncitoresc, care să devie baza unei acțiuni comune democratice!

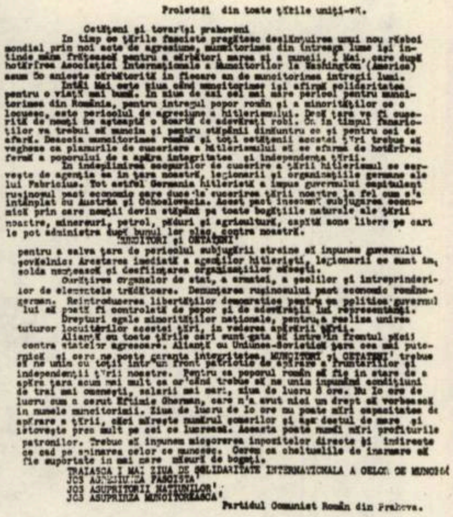

Proletari din toate țările uniți-vă.

Cetățeni și tovarăși prahoveni

In timp ce țările fasciste pregătesc deslănțuirea unui nou război mondial prin noi acte de agresiune, muncitorimea din întreaga lume își întinde mâna frățească pentru a sărbători marea zi a muncii, I Mai, care după hotărîrea Asociației Internaționale a Muncitorilor la Washington (America) acum 50 aniceste sărbătorită în fiecare an de muncitorimea întregii lumi.

Intâi Mai este ziua când muncitorimea își afirmă solidaritatea pentru o viață mai bună. In ziua de azi cel mai mare pericol pentru muncitorimea din România, pentru întregul popor român și a minorităților ce o locuesc, este pericolul de agresiune a hitlerismului. Dacă țara va fi cucerită de nemți ne așteaptă o soartă de adevărați robi. Ca în timpul fanarioților va trebui să muncim și pentru stăpânii dinăuntru ce și pentru cei de afară. Deaceia muncitorimea română și toți cetățenii acestei țări trebue să veghese ca planurile de cucerire a hitlerismului să se sfarme de hotărîrea fermă a poporului de a apăra integritatea și independența țării.

In îndeplinirea scopurilor de cucerire a țării hitlerismul se servește de agenția sa în țara noastră, legionarii și organizațiile germane ale lui Fabricius. Tot astfel Germania hitleristă a impus guvernului capitulant rușinosul pact economic care duce la cucerirea țării noastre la fel cum s'a întâmplat cu Austria și Cehoslovacia. Acest pact înseamnă subjugarea economică prin care nemții devin stăpâni pe toate bogățiile naturale ale țării noastre, minereuri, petrol, păduri și agricultură, capătă zone libere pe cari le pot administra după bunul lor plac, contra noastră.

MUNCITORI și CETĂȚENI

pentru a salva țara de pericolul subjugării streine să impunem guvernului șovăelnic: Arestarea imediată a agenților hitleriști, legionarii ce sunt în solda nemțească și desființarea organizațiilor săsești.

Curățirea organelor de stat, a armatei, a școlilor și întreprinderilor de elementele trădătoare. Denunțarea rușinosului pact economic românogerman. Reintroducerea libertăților democratice pentru ca politica guvernului să poată fi controlată de popor și de adevărații lui reprezentanți.

Drepturi egale minorităților naționale, pentru a realiza unirea tuturor locuitorilor acestei țări, în vederea apărării țării.

Alianță cu toate țările cari sunt gata să intre în frontul păcii contra statelor agresoare. Alianță cu Uniunea-Sovietică țara cea mai puternică și care ne poate garanta integritatea. MUNCITORI și CETĂȚENI trebue să ne unim cu toții într'un front patriotic de apărare a fruntariilor și independenții țării noastre. Pentru ca poporul român să fie în stare de a apăra țara acum mai mult ca or'când trebue să ne unim impunând condițiuni de trai mai omenești, salarii mai mari, ziua de lucru 8 ore. Nu 10 ore de lucru cum a cerut Ermizie Gherman, care n'a avut nici un drept să vorbească în numele muncitorimii. Ziua de lucru de 10 ore nu poate mări capacitatea de apărare a țării, căci mărește numărul șomerilor și așa destul de mare și istovește prea mult pe cei ce lucrează. Aceasta poate numai mări profiturile patronilor. Trebue să impunem micșorarea impozitelor directe și indirecte ce cad pe spinarea celor ce muncesc. Cerem ca cheltuelile de înarmare să fie suportate în mai mare măsură de bogați.

TRAIASCA I MAI ZIUA DE SOLIDARITATE INTERNATIONALA A CELOR CE MUNCESC
JOS AGRESIUNEA FASCISTA
JOS ASUPRITORII NATIUNILOR!
JOS ASUPRIREA MUNCITOREASCA!

Partidul Comunist Român din Prahova.

GEORGETA MERMEZE: Omagiu

premă, dăduseră conținut năzuințelor seculare de libertate, de unitate și de independență națională ale poporului român.

Pentru comuniști, evenimentele revoluționare și patriotice de la 1 Mai 1939 au probat încă o dată valoarea politica a Frontului Unic Muncitoresc, aceasta constituindu-se într-o perspectivă dintre cele mai promițătoare pentru activitatea revoluționară de viitor a proletariatului român, pentru forța sa de acțiune împotriva primejdiei fasciste, în vederea apărării cu succes a integrității teritoriale a țării, a independenței și suveranității naționale a patriei. În aprilie 1944, s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc al cărui program de acțiune a fost lansat printr-un binecunoscut manifest tot cu prilejul zilei de 1 Mai. „**În ziua de 1 Mai** — consemna acest manifest — **ziua ei de luptă și de speranțe, muncitorimea organizată, unită de la comuniști pînă la social-democrați, cheamă întreaga clasă muncitoare, pe toți muncitorii organizați și neorganizați, întreg poporul român, toate clasele și păturile sociale, toate partidele și organizațiile, indiferent de culoare politică, credință religioasă și apartenență socială, la lupta hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste, izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane".**

Se lansa astfel către poporul român un adevarat program prin care se prefigura întreg ansamblul măsurilor organizatorice, politice și militare a cărui concretizare în fapt a condus către victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, prolog al unei epoci de împliniri istorice multiple, între care și aceea subliniată cu adîncă convingere patriotică de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, anume, dreptul poporului român **„de a trăi liber, de sine stătător, de a se dezvolta corespunzător intereselor și aspirațiilor sale fundamentale, fără nici un amestec din afară"**, condiție indispensabilă a aportului eficace al poporului nostru la lupta pentru pace, libertate și progres, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

Prin semnificațiile sale de importanță europeană și mondială, Armindenii românești se înscriu într-o bogată tradiție de luptă și de rezistență antifascistă și antirăzboinică, ale cărei momente principale sînt evocate în cronologia pe care o reconstituim în aceste pagini.

Dr. Olimpiu MATICHESCU

Scurtă cronologie

Februarie 1931 — La București apare **Studențimea nouă,** revistă antifascistă.

Iulie 1932 — Se creează, din inițiativa Partidului Comunist Român, **Comitetul național antirăzboinic,** la care aderă oameni de știință și cultură de prestigiu, între care C.I. Parhon, Liviu Rebreanu, N. D. Cocea, Radu Boureanu. Comitetul editează **Buletinul de acțiune împotriva războiului.**

August 1932 — O delegație din România participă la lucrările Congresului internațional antirăzboinic de la Amsterdam. Cu această ocazie, se relevă pericolul fascist care s-a ivit în Europa.

28 august 1932 — Peste o mie de persoane iau parte la o întrunire antirăzboinică desfășurată la București.

15—16 Februarie 1933 — Impresionanta ridicare la luptă pentru dreptate socială și împotriva exploatării capitaliste a muncitorilor ceferiști de la Atelierele C.F.R. Grivița din București. Împreună cu acțiunile greviste ale petroliștilor de la sfîrșitul lunii ianuarie 1933, această puternică mișcare a constituit, pe plan internațional, una din marile bătălii proletare împotriva fascismului.

Iunie 1933 — Partidul Comunist Român ia initiativa creării **Comitetului Național Antifascist,** organizație în conducerea căreia s-a afirmat tînărul militant comunist și antifascist Nicolae Ceaușescu.

Octombrie 1933 — Se tipărește, legal. la București săptămînalul **Buletinul de acțiune împotriva fascismului,** organ al Comitetului Național Antifascist.

Decembrie 1933 — Apare la București revista de orientare democratică și antifascistă **Reporter,** al cărei redactor responsabil este N.D. Cocea.

Februarie 1935 — Crearea Comitetelor pentru apărarea antifasciștilor.

Mai 1935 — În noile condiții istorice legate de accentuarea pericolului fascist, P.C.R. înființează Blocul Democratic, organizație de masă legală.

Septembrie 1935 — Încheierea, la Băcia, în județul Hunedoara, a unui acord de colaborare în acțiunile antifasciste între Frontul Plugarilor și Madosz.

Noiembrie 1935 — Acord de colaborare în lupta antifascistă între Blocul Democratic și Partidul Socialist (Popovici)

6 Decembrie 1935 — La Țebea se semnează acordul de colaborare între Blocul Democratic, Frontul Plugarilor, Madosz și Partidul Socialist (Popovici), plecîndu-se de la o platformă antifascistă. La 14 decembrie 1935, publicația **Facla** arăta: „...Numai prin unirea forțelor democratice într-un mare front popular se pot impune cu adevărat aceste deziderate (democratice) și se poate înlătura definitiv pericolul fascist."

Februarie 1936 — Constituirea Frontului feminin, care a avut între obiectivele sale importante și sprijinirea luptei antifasciste.

Iulie 1936 — La plenara lărgită a C.C. al P.C.R., se propun tuturor partidelor acorduri pentru crearea, la scară națională, a Frontului Popular Antifascist.

Antifascismul în România

Scurtă cronologie

Octombrie 1936 — 500 de voluntari români se înrolează în brigăzile internaționale care luptă în Spania alături de armata republicană, împotriva fasciștilor.

Noiembrie 1937 — Din inițiativa P.C.R. este creată organizația legală Uniunea Democratică (în locul Blocului Democratic desființat). Într-un manifest al Uniunii, se sublinia: „Pentru a zdrobi pericolul fascist, e necesară unirea tuturor forțelor democratice... împotriva Gărzii de Fier, dușmanul public nr. 1."

Decembrie 1938 — O delegație a Uniunii Democratice se prezintă la primul ministru pentru a-i arăta că „dorința cea mai vie a muncitorilor, meseriașilor și intelectualilor democrați este de a-i acorda cel mai larg sprijin în acțiunea întreprinsă împotriva mișcării legionare".

17 martie 1939 — Un vibrant apel este adresat întregului popor de către Partidul Comunist Român. Se cere o acțiune hotărîtă împotriva pericolului hitlerist și a agresiunilor fasciste.

1 mai 1939 — Uriașă demonstrație a maselor populare, desfășurată sub semnul Frontului Unic dintre comuniști și socialiști, în a cărei organizare un rol hotărîtor a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu. Manifestația a evidențiat puternic voința clasei muncitoare din România de a se opune fascismului și politicii de război, pentru apărarea intereselor supreme, a independenței și integrității patriei.

31 august 1940 — Partidul Comunist Român adresează organizațiilor democratice și partidelor burgheze nefasciste apelul de a milita pentru instaurarea unui guvern democratic, capabil să apere granițele naționale și independența României.

10 septembrie 1940 — Apariția documentului elaborat de P.C.R. și intitulat **Punctul nostru de vedere,** care cheamă poporul la lupta împotriva dictaturii militaro-legionare.

ALEXANDRU CIUCURENCU: 1 Mai liber

1 MAI

nocrației...

„Lumea nouă", 30 aprilie 1939

C.C. AL P.C.R.

PLATFORMA-PROGRAM

(6 septembrie 1941)

Lupta poporului român pentru libertate și independență națională

Partidul Comunist din România propune lupta comună a tuturor partidelor, grupărilor, persoanelor politice și tuturor patrioților români, pentru realizarea Frontului unic național al poporului român contra ocupanților hitleriști și a slugilor lor trădătoare de țară, pentru cucerirea cerințelor din platformă, care sînt cerințele cele mai arzătoare și comune ale poporului român.

Partidul Comunist din România e gata să colaboreze cu toate partidele, grupările, persoanele politice și cu toți patrioții români pentru realizarea oricărei revendicări din platformă, punînd ca singurul criteriu al colaborării: atitudinea față de ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice. (...)

Toți membrii partidului nostru, simpatizanții lui și toți patrioții iubitori ai libertății și independenței poporului român trebuie să aducă la cunoștința maselor platforma în uzine, birouri, cartiere, la vecini, în sate și peste tot, pentru Frontul unic național al poporului român și pentru realizarea cerințelor cuprinse în platformă.

Asistența la Congresul breslelor din ziua de 1 Mai 1939, ținut în sala cinematografului „Aro" din București.

1 MAI

Mii de oameni au umplut eri pădurile şi parcurile din jurul Capitalei sărbătorind Ziua Muncii

Deşi a plouat, la Băneasa şi Câmpul Veseliei s'a petrecut, de dimineaţă până seara

De 1 Mai, la iarbă verde, în mijlocul pădurii

Zeiţeleşi pentru a începe! Viorile, mandolinele, chitările, armonicele nă-şi dau drumul.

Concertul păsărelelor, să se amestece cu cel al instrumentelor muzicale! Poate va deveni filarmonică.

Toate boscheţele cîntă din vîrtoşi.

Indărătul cuvintelor înverzite se aud chiote, ţîpete, cîntece. Din vîrful pomilor, păsărelele dau şi ele o gură de ajutor. Intre trilul lor şi melodiile de jos nu există pici o întrecere, nici o concurenţă. Totul este armonie. Până şi clocnetul paharelor se integrează potrivit în concertul umanim.

Veselia din inimi e la maximum. Aşa cum o dovedeşte grupul din primul boschet de lîngă aleea principală unde, unul din petrecăreţi ţopăie cu entuziasm în cap, în sunetul indărătnic al unui banjo.

Mai încolo, într'un luminiş, alţii au înţeles să petrecă altfel sărbătoarea. Au prins de două ceasuri piaţa de volei şi au angajat adevărate campionate.

De la Restaurantul luxos al pădurii, unde cei cu dare de mînă au trasu cu maşinile la scară, vesteşte un ţvon de muzică „aleasă".

Pentru ca toate boscheţele să-i răspundă cu melodii şăltăreţe şi populare, s-a oprimdat-l.

Şi dacă la restaurant se mănîncă pe mese, e parcă mai voluptoasă mîncarea tuturor acelora care înfulecă pe iarbă verde, friptura rece de miel, brînza, ceapa, peştele prăjit şi dau pe gît sprîţul abundent.

LA CÂMPUL VESELIEI

Alte grupe de muncitori s'au dus să petrecă în stadionul sportiv de pe Câmpul Veseliei.

„Timpul", 3 mai 1939

EXEMPLARUL

UNIVERSUL

CELE DIN URMĂ ŞTIRI DIN LUMEA ÎNTREAGĂ, TELEGRAFICE ŞI TELEFONICE

Marea demonstraţie de eri a breslelor

Munca

„ROMÂNIA LIBERĂ"
28 ianuarie 1944

UN AN DE LUPTĂ

...Prăbuşirea Germaniei lui Hitler este apropiată. Dar tocmai aceasta impune patrioţilor înzecirea forţelor lor, ca ţara noastră să se salveze cît mai e timp de catastrofa naţională ce o aşteaptă sigur dacă continuă drumul alături de Hitler, al trădătorilor.

„ROMÂNIA LIBERĂ"
ediţie specială apărută în noaptea de 23 spre 24 august 1944

A CĂZUT GUVERNUL TRĂDĂRII NAŢIONALE

...Ziua de 23 August 1944 va rămînea deci înscrisă cu litere de foc în cartea de aur a istoriei poporului român.

Şi — coincidenţa a făcut — ca tot în această zi să fie eliberată şi capitala de totdeauna a Franţei: Parisul.

La Paris ca şi la Bucureşti s-a strigat astfel în aceeaşi zi: ÎN SFÎRŞIT: CEASUL LIBERTĂŢII A SUNAT.

Să păşim, însufleţiţi de acest strigăt, la luptă creatoare organizaţi în Frontul Patriotic Naţional, singura chezăşie de victorie deplină!

A căzut guvernul trădării naţionale!

Să sprijinim din tot sufletul, cu toată energia noastră, guvernul eliberării naţionale!

Vom cîştiga astfel pacea dreaptă şi vom desăvîrşi eliberarea.

RUNDSCHAU

ÜBER POLITIK, WIRTSCHAFT UND ARBEITERBEWEGUNG

Rumänien

Der Widerstand der Arbeiter gegen die Diktatur

Antifaschistische Losungen wurden laut. Auf der Calea Victoriei wurden, als die 25 000 Demonstranten vor den Königspalast zogen, wo der König stand, die auf den Transparenten verzeichneten Losungen verkündet, und es wurde die Wiederherstellung des verfassungsmäßigen parlamentarischen Regimes, Einheits- und Volksfront, Wiederaufnahme der entlassenen Arbeiter, Verhaftung der Faschisten und der deutschen Spione, Gleichberechtigung der Völker Rumäniens usw. gefordert.

■ Sînt binecunoscute tuturor generaţiilor militantismul şi orientarea hotărît antifascistă a revistelor: **Era nouă** (Bucureşti, 1936), **Cuvîntul liber** (Bucureşti, noiembrie 1933 — octombrie 1936), **Azi** (Bucureşti, martie 1932 — august 1938; februarie 1939 — septembrie 1940); **Clopotul** (Botoşani, iunie 1933 — decembrie 1934); **Jurnalul literar** (Iaşi, 1939), **Korunk** (Cluj, 1926—1940), **Manifest** (Iaşi, 1934—1936); **Reporter** (Bucureşti, decembrie 1933 — februarie 1938); **Şantier** (Bucureşti, septembrie 1933 — decembrie 1937); **Ţară nouă** (Bucureşti, octombrie 1911 — iulie 1912; mai 1939 — septembrie 1940) ş.a. În paginile lor au publicat nume de mare prestigiu ale ştiinţei şi culturii româneşti. Călăuziţi de ideile unei înalte responsabilităţi ştiinţifice, sociale şi morale, cărturari români ca C.I. Parhon, dr. Petru Groza, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, George Enescu, Iorgu Iordan, Petre Constantinescu-Iaşi, Lucreţiu Pătrăşcanu, Petre Andrei, Mihai Ralea, Andrei Oţetea, Athanase Joja, Lothar Rădăceanu, Gaál Gábor, Zaharia Stancu, Ilie Cristea, Petre Pandrea, Tudor Bugnariu, D.D. Roşca s-au ridicat cu hotărîre în apărarea libertăţii de gîndire şi creaţie spirituală, a ideilor culturii şi umanismului. ■

Scurtă cronologie

3 noiembrie 1940 — Organizată de comunişti, în Bucureşti, în zona Pieţei Obor, are loc o manifestaţie antirăzboinică şi antifascistă.

15 ianuarie 1941 — P.C.R. face cunoscut documentul **Pentru pace şi independenţă naţională a poporului român** — un apel fierbinte pentru unirea tuturor patrioţilor într-un front naţional antihitlerist.

26 februarie 1941 — Apare un important document analitic, elaborat de C.C. al P.C.R., şi intitulat **De la regimul legionar la dictatura militară.**

8 iulie 1941 — Partidul Comunist Român demască agresiunea antisovietică şi cheamă poporul să răstoarne dictatura militaro-fascistă.

6 septembrie 1941 — P.C.R. lansează platforma-program **Lupta poporului român pentru libertate şi independenţă naţională,** adresată partidelor, grupărilor şi personalităţilor politice nefasciste. Se preconizează unirea tuturor forţelor naţionale pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, ieşirea României din războiul hitlerist şi alungarea trupelor germane din ţară, instaurarea unui guvern al independenţei naţionale, eliberarea părţii de nord a Transilvaniei.

1 ianuarie 1942 — Prin rezoluţia C.C. al P.C.R., intitulată **Pieirea sau salvarea poporului român,** se cheamă la lupta pentru doborîrea dictaturii militaro-fasciste, ieşirea României din războiul hitlerist şi eliberarea ţării de sub jugul fascist.

19 noiembrie 1942 — Crearea Uniunii Patrioţilor, organizaţie antifascistă de masă condusă de P.C.R.

30 septembrie 1943 — Apare în **Informaţia zilei** celebrul pamflet antifascist „Baroane", scris de Tudor Arghezi.

Aprilie 1944 — Pe baza unei platforme antifasciste şi de revendicări populare, ia fiinţă Frontul Unic Muncitoresc între Partidul Comunist Român şi Partidul Social-Democrat din România. „Frontul Unic Muncitoresc — a subliniat tovarăşul Nicolae Ceauşescu — a avut un rol esenţial în crearea frontului larg democratic antifascist, în unirea tuturor forţelor politice progresiste, a tuturor elementelor patriotice din ţara noastră împotriva dictaturii militaro-fasciste pentru salvarea României de la dezastru naţional."

Iunie 1944 — A fost creat Blocul Naţional-Democrat, în componenţa căruia intră partidele comunist, social-democrat, naţional-ţărănesc şi naţional-liberal.

23 August 1944 — Insurecţia naţională armată antifascistă şi antiimperialistă — moment crucial în istoria ţării, încununare a luptei antifasciste purtate neabătut de poporul român, care a deschis calea cuceririi deplinei independenţe naţionale şi a împlinirii idealurilor de dreptate socială şi libertate naţională ale naţiunii noastre.

Documentar realizat de
Ioana GARBUR

■ Grupajul nostru
Antifascismul în România
continuă în paginile 35—37 şi 61—70.

O Literă din enciclopedia

Cîntării României

■ *ÎN CEI 20 de ani ai* Epocii Nicolae Ceaușescu *progresul culturii românești s-a definit prin acel atotcuprinzător festival național – formulă de larg democratism a culturii inițiată de însuși secretarul general al partidului, sub numele devenit astăzi de entuziasm și glorie întru afirmarea a mii de creatori și interpreți –* Cîntarea României.

Atît de cuprinzătoare, această manifestare națională devine o adevărată enciclopedie a culturii românești actuale. Oprindu-ne doar la cîteva cuvinte înscrise la capitolul unei singure litere: litera S, găsim o bogăție de semnificații. Astfel termenul de Spiritualitate *determină legătura activei vieți culturale prezente cu tradiția în devenirea ei istorică. Urmează apoi denumirile a două localități ce se leagă prin aceleași forme de manifestări artistice:* Sighet *și* Slobozia. *În două colțuri diferite de țară, ele confirmă entitatea spiritului românesc prin valorificarea unora dintre cele mai vechi tradiții populare. Formațiile care vin la festivalurile de la Slobozia sau de la Sighet reprezintă, de fapt, întreaga* Simțire *românească în ceea ce are ea mai* Străvechi *ca* Spiritualitate unitară.

A fost inițiativa revistei noastre (foto 1) de a forma o mare Scenă reprezentativă, *adăugînd festivalului de la Sighet, aflat la a 16-a ediție, pe cel de la Slobozia – inaugurat recent, despre care se relatează în articolul alăturat. Și dacă, după cum scrie în coloana următoare Cristian Mihăilescu publicul ialomițean a întîmpinat pentru prima oară în județul său formațiile de păstrători ai tradițiilor folclorice, la Sighet, maramureșenii care au devenit celebri se prezintă singuri prin propria lor imagine. Iată-i, mic și mare, în cele 8 fotografii care urmează – ca un* Simbol *deci alt termen al literei de enciclopedie la care ne referim – ca un* Simbol al Continuității.

Afirmarea unei tradiţii

■ POATE sînt subiectiv, poate că entuziasmul mă face să cred că am asistat la începutul unei manifestări căreia îi prevăd sorţii perenităţii.

E vorba de festivalul „Iarnă românească" ce a avut loc la Slobozia. Manifestările s-au succedat fără răgaz, am fost invitaţi mai întîi la o tulburătoare expoziţie de măşti de datini, de o expresivitate şi o frumuseţe cu care ne putem mîndri oriunde în lume. Cine a văzut creaţiile lui Neculai Popa din Tîrpeşti, judeţul Neamţ, sau ale lui Aurel Grigore din Lucşani-Călăraşi, poate înţelege mai bine sufletul oamenilor din acele locuri. Inca sub puternica impresie a expoziţiei, am intrat în sala de proiecţie pentru a viziona filme de animaţie şi documentare legate de obiceiurile tradiţionale ale poporului nostru, după ore şi ore de vizionare s-au selectat cîteva pelicule de excepţie. Aşa a fost „Bun ca ziua" de Slavomir Popovici, „Cămaşa românească" de Paula Popescu-Doreanu, „Maria lu' Pascu" de Felicia Cernăianu sau filmele de animaţie „Balada lui Tudor" de Ion Truică şi „Carul cu flori" de Benone Şuvăilă. Focşaniul a fost şi el prezent cu două cinecluburi de amatori puternice, ce au prezentat filme de mare interes.

Surpriza cea mare însă ne aştepta la ieşirea din sala obscură. În plin centrul oraşului se desfăşura parada formaţiilor competitoare, venite din toate regiunile ţării, adevărată revărsare de culori şi fantezie, din Moldova şi Maramureş, ca şi de pe întinsul Bărăgan. Sute de oameni priveau fascinaţi acest spectacol mirific, clocotul de veselie al atîtor tineri de toate vîrstele, de la şoimii patriei pînă la înţelepţii satelor. Acest clocot de vigoare, propriu neamului nostru, s-a revărsat apoi în sala Casei de cultură, unde a avut loc concursul propriu-zis.

Nu ştiu cu ce să încep. Plăcută dilemă! A fost un drum spre obîrşii, spre tot ce are mai intim fiinţa noastră românească. Ce altceva poate fi ritualul de constructori prezentat de „Ceata de la Colilia", un sextet bărbătesc însoţit de buhai? Sau „Jocul ursului" de pe Valea Trotuşului, prezentat de ansamblul minerilor din Comăneşti care apoi, într-o formaţie lărgită de 75 de oameni, a prezentat un triptic cuprinzînd „O nuntă la Comăneşti", cu toate datinile ei, „Ceata lui Bujor", autentic teatru popular şi „Ceata de urşi", demonstraţie de virtuozitate coregrafică. Acelaşi subiect, în replică, l-au prezentat copiii de la Casa pionierilor şi şoimilor patriei din Moineşti, admirabilă demonstraţie a preluării ştafetei obiceiurilor peste generaţii. Formaţia Căminului cultural „Scînteia" din Bărăgan a prezentat cîteva colinde antifonice de o frumuseţe aparte şi de mare complexitate muzicală. Echipa de dansuri a aceluiaşi Cămin cultural a rămas de asemeni credincioasă autenticului, prin prezentarea „Pluguşorului cu plăvani de la jug". Acestei cete de colindători şi dansatori din „Scînteia" i s-a adăugat cea din Vlădeni, cu „Colindul de familie" şi „Colindul de flăcău", precum şi cu spiritualul „Dans al caprei". O impresie deosebită (reflectată şi în palmaresul final) a lăsat-o formaţia de colindători cu brezoaie din comuna Luşcani — Călăraşi. Semnatarul acestor rînduri, prin formaţia sa muzicală, a fost sensibil la excelenta armonizare a vocilor dar şi la autenticitatea costumelor. În fine, aşteptat cu mare interes — vedeta manifestărilor, să-i spunem — a fost ansamblul „Mara" din Sighetul Marmaţiei, laureatul tuturor ediţiilor „Cîntării României", a cărui faimă a trecut demult graniţele ţării, fapt confirmat şi de primirea Premiului „Herder". El are acum în componenţa adevăraţi rapsozi, vestiţi în toate colţurile ţării, cum ar fi Anuţa Tite sau fraţii Florea.

Dar cu acest ansamblu multilaureat ajungem la cealaltă localitate, din celălalt capăt al ţării unde un festival asemănător se află nu la prima, ci la a XVI-a ediţie. Deci, o vastă experienţă, un amplu palmares. Mai ales, o trainică legătură între generaţii prin chemarea de suflet a tradiţiei, după cum dovedesc şi fotografiile aduse de Tudor Leu şi Silviu Vîju din echipa studioului „Alexandru Sahia" care a filmat ultima ediţie a tradiţionalei manifestări de la Sighet, fotografii ce vorbesc de la sine.

Cristian MIHĂILESCU

■ La Iași și Suceava, în cinstea celei de a 40-a aniversări a Victoriei asupra fascismului, a avut loc un colocviu scriitoricesc internațional cu tema „Literatura războiului antifascist". Au participat scriitori din țara noastră, din R.P. Bulgaria, R.S. Cehoslovacă, R.D. Germană, R.S.F. Iugoslavia, R.P. Polonă, R.P. Ungară, U.R.S.S.

■ O izbutită demonstrație arhitecturală a ceea ce înseamnă civilizația cotidiană: Piața Pantelimon din București

■ COSTINEȘTI — „POARTA SOARELUI", fotografie realizată de Gheorghe Dumitru MAICAN și care a obținut Premiul celui de al 15-lea Salon internațional de artă fotografică al R.S.R. desfășurat în cadrul Anului Internațional al Tineretului și sub patronajul Comitetului Național Român pentru A.I.T. și F.I.A.P. În acest an se împlinesc 30 de ani de activitate ai Asociației Artiștilor Fotografi din România.

REALITATEA ROMÂNĂ ILUSTRATĂ

Almanah enciclopedic „Contemporanul" — VARĂ 1985

- **MARI ANIVERSĂRI CULTURALE UNESCO (17)**
- **MICA ENCICLOPEDIE DE ACTUALITATE MEDICALĂ:**
  — Medicina omului sănătos — convorbire cu dr. Mioara MINCU **(24)**: Mic lexicon medical pentru uzul tuturor — de dr. Aurelia DIACONESCU **(25)**; Sfaturile unui stomatolog — de dr. George MOISE **(31)**; Sănătatea mintală și psihoprofilaxia — de dr. Lidia Nica-UDANGIU și dr. Ștefan Nica-UDANGIU **(33)**; Meridiane medicale **(26—33)**
- **ANTIFASCISMUL ÎN ROMÂNIA:**
  — Un moment istoric: 1 MAI 1939 — de dr. Olimpiu MATICHESCU **(10)**: Acest „marțafoi" numit Goering — fragmente dintr-un jurnal de Martha BIBESCU, **(35)**; Glonțul și gîndul — nuvelă de Corneliu LEU **(61)**
- **VIITOROLOGIA — O ȘTIINȚĂ FOARTE PREZENTĂ**
  — Introducere de Constantin COȘMAN **(38)**; Demersul necesar al reflecției prospective — de Jean FOURASTIÉ **(40)**; Inginerie și arhitectură cosmică — de Adrian BERRY **(42)**; Către societatea informațională — de John NAISBITT **(46)**; Dimensiunile societății post-industriale — de Daniel BELL **(49)**; Un interviu cu Alvin TOFFLER **(52)**; Meridiane **(41; 46; 48; 50)**
- **SCURTĂ ISTORIE A MARȚIENILOR** — de L. BOIA **(55)**
- Excursie cosmică, opt zile pe lună — de Isaac ASIMOV **(59)**
- Dale de gînd — de Ion DODU BĂLAN **(71)**
- Acum o sută de ani Arthur RIMBAUD făcea fotografii și comerț cu arme **(72)**
- **MAPAMOND LITERAR:**
  — Scrisorile — de Ivan UHANOV **(74)**; Joaquincito, arbitrul fără seamăn — de Mario Vargas LLOSA **(76)**; Versuri de LA O ZI **(80)**; Postul vacant — de Wolfgang KÖRNER **(81)**; Sărutul de la Croton Falls — de Irwin SHAW **(82)**; CONFUCIUS — Cugetări **(83)**
- **LUMEA MUZICII UȘOARE**
  — prezentată de Octavian și Florin-Silviu URSULESCU **(84)**
- Ce se fumează în „formula 1"? — de D. LAZĂR **(113)**
- **BASIC-ENGLISH**, o limbă inventată care s-a naturalizat **(114)**
- Întîmplări de pe mări și oceane — de Cristian CRĂCIUNOIU și Nicolae KOSLINSKI **(123)**
- Epigrame; Cuvinte încrucișate; Caricaturi **(126)**
- **REMEMBER** — de Ion Munteanu **(127)**

COPERTA I: GOYA: Primăvara
COPERTA IV: Michael Jackson, Angela Similea, Florin Piersic, Diana Ross, Julio Iglesias

„CONTEMPORANUL"

Redactor șef: DUMITRU RADU POPESCU
Redactor șef adjunct: Corneliu LEU
Secretar responsabil de redacție: Mircea HERIVAN

Almanah enciclopedic „Contemporanul" — VARĂ 1985
Coordonatori: Gabriela DOLGU, Dumitru NICU
Coperta și coordonarea artistică: Elena MARINESCU

MARI ANIVERSĂRI UNESCO

Sediul UNESCO, situat în Piaţa Fontenay din Paris

Jakob Grimm

Jakob Grimm (portret desenat la 23 septembrie 1858 de Emil-Ludwig Grimm)

■ ÎMPLINIREA a două sute de ani de la naşterea celui mai mare dintre fraţii Grimm aduce din nou în actualitate creaţia celor mai cunoscuţi autori de basme, prilejuind alte şi alte cercetări asupra vieţii şi operei lor. Trebuie făcută de la început precizarea că fraţii Grimm au fost nu doi, cum se ştie îndeobşte, ci cinci. După **JACOB** (1785—1863), în familia Grimm din Steinau s-au mai născut: Wilhelm, cel de al doilea termen al celebrului binom literar, apoi Emil Ludwig, pictor de talent, relevat recent posterităţii contemporane printr-o amplă expoziţie deschisă la Kassel, în R.F. Germania, apoi Ferdinand, poet nefericit şi nerealizat, apoi Carl, profesor de limbi străine, şi, în sfîrşit, singura fată, Lotte, care, după moartea timpurie a ambilor părinţi, şi-a asumat, la 15 ani, singură, povara întregii gospodării. Jacob şi Wilhelm au fost nedespărţiţi. Copii — au dormit în acelaşi pat; studenţi — au avut două paturi şi două mese de lucru în aceeaşi cameră; mai tîrziu au închiriat două camere alăturate sub acelaşi acoperiş. Bunurile la care ţineau cel mai mult erau cărţile lor. Au rămas împreună chiar şi după ce Wilhelm s-a căsătorit, Dortchen, soţia lui, ştiind să creeze condiţii nu numai pentru bunul mers al celor două gospodării, dar şi pentru perpetuarea tandemului de lucru Jacob-Wilhelm.

Dicţionarele scriu despre Jacob că a fost lingvist, filolog şi folclorist. Iar despre Wilhelm — filolog şi folclorist. De fapt, au fost ce au fost împreună: întemeietori ai germanisticii, ca ştiinţă a limbii, literaturii şi mitologiei germane. E adevărat că Wilhelm, considerat creator al gramaticii istorice, a publicat sub numele său doar **Gramatica germană** şi **Legenda eroică germană.** Dar astăzi, cînd se ştie în ce măsură cei doi au lucrat împreună, e greu de crezut că la aceste două cărţi fundamentale Jacob să nu fi avut contribuţia sa, şi încă una importantă, la fel cum a fost aceea la şi astăzi mult celebratele şi traduse şi imitatele **Basme pentru copii şi casă** sau la **Dicţionarul german,** primul dicţionar istoric al limbii germane, rămas, din păcate, neterminat. **(D.B.)**

Un portret al celebrului tandem

Jakob şi Wilhelm Grimm în vizită la povestitoarea Dorothea Viehmann (Gravură după o pictură de I. Katzenstein). De fapt, săteanca din Niederzwehren era cea care venea, ca precupeaţă, acasă la fraţii Grimm şi le spunea poveşti ştiute de ea de la mama ei, care le ştia de la bunica, căreia i le povestise străbunica...

Bill-Beloţerkovski

■ SCRIITORUL sovietic Vladimir Naumovici Bill-Beloţerkovski (1885—1970) a debutat tîrziu în literatură, după ce timp de opt ani a fost marinar pe navele flotei comerciale sovietice şi engleze şi alţi şapte a trăit în Statele Unite, unde şi-a cîştigat existenţa ca muncitor necalificat. Extraordinara experienţă de viaţă acumulată în acest timp şi-a valorificat-o literar abia după 1917, cînd s-a întors în Uniunea Sovietică, amintind, în acest sens, de destinul altor mari maeştrii ai scrisului din ţara sa. În 1920 a publicat volumul de povestiri **Ris printre lacrimi.** Piesele **Ecoul** (pusă în scenă în 1920 la Teatrul Revoluţiei din Moscova) şi **Timona, stinga!** (prezentată în 1925 pe scena Teatrului Malîi), ambele înfăţişînd aspecte ale asupririi de clasă în ţările capitaliste şi ilustrînd ideea solidarităţii internaţionale a muncitorilor, sînt cronici politice acerbe, exemple strălucite de teatru agitatoric. Cea mai des reprezentată operă a lui Beloţerkovski, **Uraganul** (1926), este considerată ca prima lucrare din dramaturgia sovietică în care este înfăţişat rolul partidului bolşevic ca inspirator şi organizator al marilor prefaceri sociale. Personajele centrale ale piesei, comuniştii, întruchipări ale eroismului revoluţionar, sînt caractere puternice, pregnant conturate, iar conflictul între eroii revoluţiei şi inamicii ei are intensitate, nerv. Creaţia dramaturgică a lui Bill-Beloţerkovski, mai cuprinde **Glasul străfundurilor** (1929), piesă consacrată reconstrucţiei Dombassului, **Chemarea vieţii** (1934) tratînd despre formarea intelectualităţii ştiinţifice sovietice, **Luna din partea stîngă** (1928), ilustrînd problemele sociale şi morale din perioada nepului. Atît dramaturgia lui Beloţerkovski cît şi povestirile sale consacrate diferitelor aspecte ale realităţii americane se disting prin acuitatea ideii, dinamism dramaturgic şi mare forţă a expresiei literare. **(D.Ş.)**

Georg Friedrich Händel

■ LA trei sute de ani de la naşterea sa, Händel (1685—1759) este mai prezent ca oricînd în universul muzical al oamenilor. Interpretat de marile orchestre ale lumii, de dirijorii şi soliştii cei mai celebri, „tradus" în ritmuri de jazz şi în alte modalităţi dragi sensibilităţii moderne, ascultat pretutindeni, pînă şi în sala de operaţii unde a avut loc implantarea celei de a doua inimi artificiale, ar fi oare Händel mai fericit dacă ar trăi

astăzi? Poate da, poate nu. Muzica lui ne sugerează o natură fericită. Biografia lui — un om în perpetuă neliniște creatoare, în continuă căutare a noului, a inéditului expresiv și aceasta nu numai în sonorități ci și în idei. Născut în Germania, și-a făcut studiile în orașele Halle și Hamburg. Pentru a și le desăvîrși, s-a dus în Italia, unde opera era în floare. Apoi s-a mutat în Anglia, absorbind și prelucrînd intens, cu mijloace proprii, comorile muzicii engleze (Purcell). Pînă în 1741 și-a consacrat aproape întregul potențial creator operei în stil italian. Deși nu s-a despărțit de dramaturgia convențională, de schema formală și întîietatea capricioasă a cîntăreților, Händel a izbutit totuși să se ridice mult deasupra contemporanilor săi și aceasta datorită marii sale capacități de invenție melodică și incomparabilei arte a caracterizării prin muzică. Din 1741 s-a orientat exclusiv către oratoriu, gen cultivat pe atunci de burghezia progresistă. Cu texte în limba engleză, oratoriile lui erau de inspirație istorică, mai ales antică, dar vehiculau ideile iluminismului, antiabsolutismului și libertății. Händel a creat mai mult de 40 de opere („Rinaldo", „Radamisto", „Iuliu Cezar", „Tamerlan", „Rodelinde", „Poro", „Xerxes", „Deidamia" etc.), 27 de oratorii, 18 imnuri și multe alte lucrări pentru cor, aproximativ 100 de cantate de cameră, 25 de concerti grossi, concerte pentru orgă, muzică de cameră și piese pentru pian, toate remarcabile prin expresivitatea, accesibilitatea și melodicitatea lor. **(D.B.)**

S.I. Witkiewicz

■ ÎN contextul culturii poloneze de la începutul secolului al XX-lea, printre promotorii modernismului, în sensul larg al cuvîntului, se situează la loc de frunte Stanislaw Ignacy Witkiewicz (Witkacy).

Acest mare artist polonez s-a născut la Varșovia, la 24 februarie 1885, într-o familie care făcea parte din elita intelectuală de atunci a Poloniei. La vîrsta de opt ani scrie și „tipărește" la domiciliu o serie de drame infantile, iar la 17 ani elaborează primele dizertații filosofice, expunîndu-și, la Zakopane, primele tablouri. Are apoi prilejul să cunoască nemijlocit arta franceză și engleză. Scrie o carte, **Noile forme în pictură**, și este primit cu brațele deschise în gruparea varșoviană a „formiștilor" de pe lîngă Academia de arte plastice.

Un fin exeget al artistului polonez, compatriotul său, Bohdan Urbankowski, aprecia, recent, că „pictînd **demonic** portrete și peisaje, în spiritul lui Böcklin, Witkiewicz era formist în sensul că punea un accent mai mare pe formă, pe aspectul estetic al creației și nu pe copierea proporțiilor și culorilor reale".

Stanislaw Ignacy Witkiewicz se înscrie cu litere de aur și în istoria literaturii poloneze, îndeosebi prin cele aproape 30 de piese pe care le-a scris, fiind considerat creatorul teatrului suprarealist, iar prin absurditatea situațiilor întîlnite în dramele sale, mulți critici îl apreciază a fi un predecesor al lui Samuel Beckett ori Eugen Ionescu.

Printre lucrările sale mai cunoscute, care se joacă în ultima vreme tot mai frecvent pe scene din întreaga lume, menționăm: **În micul conac, Nebunul și călugărița, Jan Maciej Karol Turbatul, Ei, Tulburarea, Cismarii** și altele. Witkiewicz este, de asemenea, și autorul unor romane grotești, printre care, **Adio toamnă** și **Neîndestulare.**

T.P. Karsavina în rolul Madeleine din baletul „Pavilionul Armidei" de Cerepin.

T.P. Karsavina — desen de A.V. Serov, datat 1909 și aflat la Galeriile Tretiakov din Moscova

Artistul s-a stins din viață în cea de a 18-a zi după izbucnirea celei de-a doua mari conflagrații mondiale. **(N.M.)**

Karsavina

■ STEA de primă mărime a baletului rus de la sfîrșitul secolului trecut și începutul veacului nostru, Tamara Platonova Karsavina s-a născut la 9 martie 1885 la Petersburg. După ce a absolvit Școala de teatru din Petersburg la clasa lui P.A. Gherdt, a început să danseze pe scena Teatrului Mariinsk ca parteneră a celebrului M.M. Fokin și principală interpretă a baletelor realizate de acesta: **Evrika** de Șcerbacev, **Pavilionul Armidei** de N.N. Cerepnin, **Nopți egiptene** de Arenski și **Carnavalul** pe muzică de Schumann. Mai tîrziu a dansat rolurile centrale ale baletelor lui Ceaikovski, A. Minkus, reflectînd prin maniera sa artistică ultrastilizată, influența impresionismului asupra școlii ruse de balet din acea perioadă. Karsavina a cunoscut marele triumf interpretînd partitura Colombinei din **Arlechiniada** de Drigo. Între 1909—1928 s-a produs în cadrul „Serbărilor rusești" din străinătate ca protagonistă a celelbrelor „Ballets russes" ale lui Diaghilev. Din această perioadă datează memorabilele sale creații în spectacolele **Pasărea de foc, Petruşka, Şeherezada, Daphné și Chloe,** realizate de Fokin, în unele dintre ele avîndu-l ca partener pe marele Nijinski. În 1918 Karsavina a plecat din Rusia, strălucind pe scene din diferite țări și făcînd gloria trupelor în care s-a produs. Din 1930 și pînă la moartea ei, în 1955, a fost vicepreședintă a Academiei regale de dans din Londra. Karsavina a fost și autoarea unor cărți de coregrafie mult apreciate de specialiști. Marcarea în acest an a centenarului nașterii ei a fost propusă la UNESCO de Uniunea Sovietică. **(D.Ș.)**

J.S. Bach

■ CONSIDERAT de mulți drept cel mai mare compozitor al tuturor timpurilor, J.S. Bach (1685—1750) s-a născut la Eisenach, într-o familie de iluștri muzicieni. Rămas orfan de amîndoi părinții, a fost crescut de fratele său mai mare Johann-Christian, care i-a dat și primele noțiuni de muzică. În 1703 a fost numit organist la Arnstadt, de unde a plecat pe jos la Lübeck pentru a-l asculta pe Buxtehude și a se iniția în muzica din nordul Germaniei. A avut 21 de copii. Mai mulți dintre fiii săi au devenit ei înșiși muzicieni celebri. Pentru a face față cheltuielilor familiei, Bach a avut tot timpul cîte o slujbă — muzicală, desigur, dar plină de obositoare obligații — la o curte princiară sau alta, ceea ce, împreună cu activitatea componistică, i-a făcut viața destul de grea. După moartea sa, survenită la Leipzig, opera sa a fost dată uitării. Era preferat pe atunci stilul galant al fiului său Carl Philipp Emmanuel. Cîteva dintre partituri îi fuseseră tipărite, dar majoritatea se aflau în manuscris, în diverse colecții particulare. Mendelssohn a fost acela care a „redescoperit" geniul lui J. S. Bach, făcînd să fie cîntat, în 1829, oratoriul **Patimile după Matei,** considerat astăzi drept una din cele mai înalte culmi ale muzicii universale. Începînd din 1856, Societatea Bach a întreprins publicarea completă a creației marelui compozitor. Este o operă monumentală, incluzînd compoziții fundamentale pentru clavecin (fantezii, tocate, suite, variațiuni și cele două „cărți" ale „Clavecinului bine temperat", alcătuite fiecare din cîte douăzeci și patru de preludii și fugi, egale în importanță cu sonatele lui Beethoven), nenumărate compoziții pentru orgă, șase sonate în trio, oratorii și acea comoară, din păcate rămasă neterminată, care este „Arta fugii". **(D.B.)**

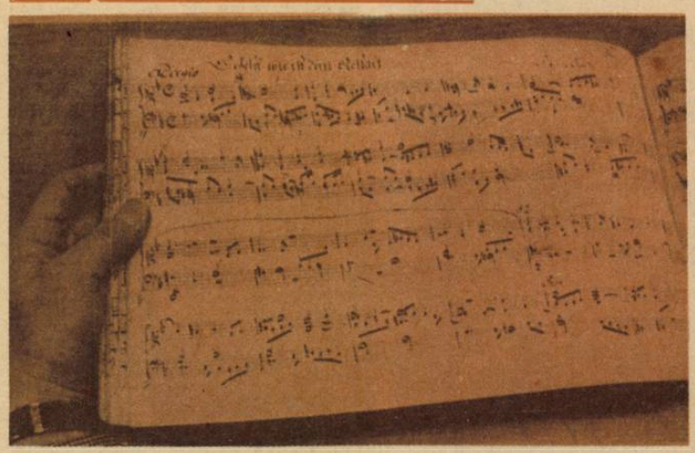

În depozitele bibliotecii de cărți rare și manuscrise a Universității din Yale au fost descoperite 38 de corale pentru orgă ale lui S. Bach, din care 33 sînt inedite. Descoperirea aparține eminentului specialist în operele lui Bach — Christopher Wolff, președinte al secției de muzică a universității. Manuscrisul fusese dăruit de un elev al lui Bach unui organist care l-a vîndut unui colecționar american. Din 1973 se află în proprietatea Universității din Yale.

J.S. Bach la orgă, o imagine de epocă

Mateiu I. Caragiale

■ MATEIU CARAGIALE (25 martie 1885 — 17 ianuarie 1936), fiul natural al lui I.L. Caragiale și al Mariei Constantinescu, reprezintă, în evoluția literaturii române, un interesant punct de reper. Poeziile sale, scrise între 1904 și 1913, sînt evocări romantice, sonete delicate în stil parnasian și lasă cu greu să se întrevadă marile disponibilități literare ale autorului. Nuvela **Remember,** apărută în volum în anul 1924, înseamnă o afirmare a estetismului matein, condensat într-o narațiune contrapunctică, aluzivă, cu accente simboliste, confesiune onirică, învăluită în mister, ce dezvăluie cu parcimonie tainele unei realități încifrate.

Opera prin care Mateiu Caragiale se impune definitiv în conștiința publicului este romanul **Craii de Curtea-Veche.** Sînt evocate într-un București crepuscular și fabulos, cîteva biografii de o stranietate tulburătoare: cea a lui Pașadia — intelectualul blazat, erudit și sofisticat, cea a lui Pantazi, descendentul unor pirați, persoană cu un orgoliu exacerbat și bîntuită de anxietăți, cea a lui Pirgu, individ dubios, trivial, agent al degradării umane. Este compus, cu o savantă știință a compoziției, un univers arhaic în care amintitele personaje, dimpreună cu alte ființe fantaste și derutante, se preumblă în căutarea sensurilor vieții. Eroii au o existență agitată, neobișnuită pînă la bizarerie, dar legătura lor cu lumea reală este evidentă. Autorul devine personaj al propriei scrieri și comentează adesea sarcastic, totdeauna pregnant, mișcarea ființelor, ambianța, decorul. „...Se desprinde din toată scrierea — observa G. Călinescu — o savoare ciudată, un aer de puternică originalitate." Abia aici Mateiu Caragiale este un adevărat poet, care sugerează, printr-un limbaj fastuos, de o extraordinară sugestivitate, viața interioară și exterioară a Bucureștilor semi-balcanici și semi-occidentali de la început de veac. **(M.C.)**

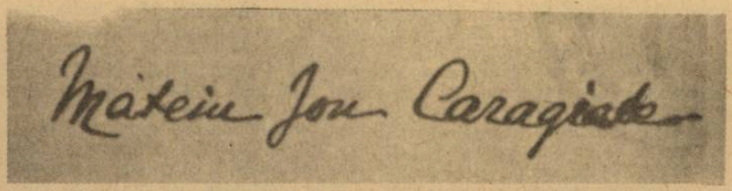

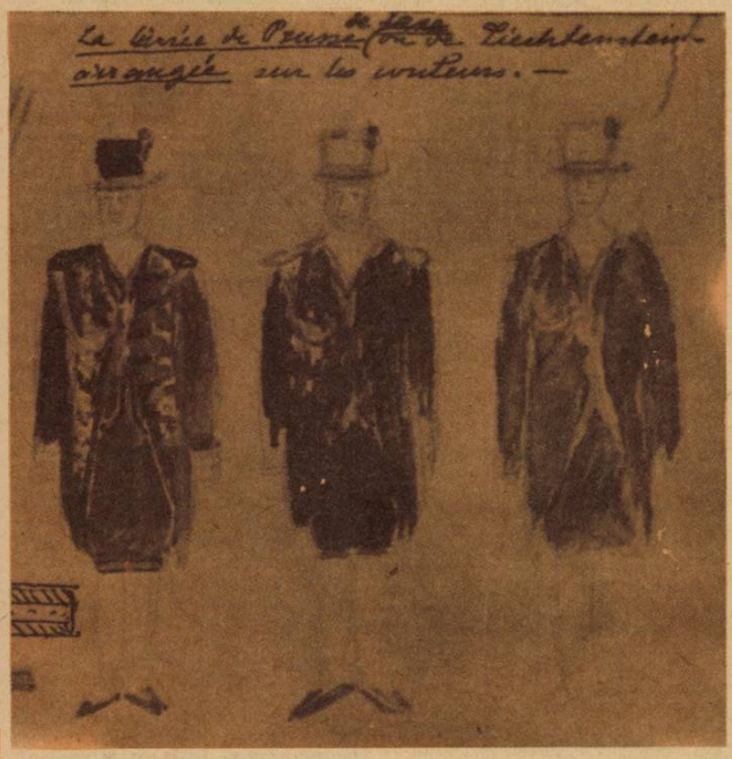

Bettina von Arnim

■ INCLUDEREA contesei Elisabeth von Arnim (1785—1859) pe lista marilor aniversări culturale întocmită de UNESCO este suprinzătoare la prima vedere, mai ales că numele ei nu se află în nici una din cele două forme (civilă sau literară) în dicționarele curente decît însoțit cu acela al soțului ei, poetul și romancierul Ludwig Achim von Arnim, și cu o vagă explicație personală de cel mult trei rînduri. Amploarea universală ce i se dă acum apare ca un fel de restituire, posibilă abia într-o epocă în care femeilor începe să le

Bettina von Arnim — desen facut de Ludwig Emil Grimm in anul 1809 și aflat acum la Muzeul Goethe din Düsseldorf

fie recunoscut locul de drept și de fapt în noosferă. E adevărat că restituirea a început mai de mult, pe ici pe colo, prin publicarea cîte unei cărți a acestei femei-autoare și este o mîndrie că una din aceste apariții se situează chiar la noi, în România. Cine a fost așadar, Elisabeta (Bettina) von Arnim? S-a născut la Frankfurt pe Main, ca fiică a unui tată italian și a unei mame germane, soră a poetului Clemens Brentano. În 1807, cuprinsă de o înflăcărată admirație față de geniul și chiar de persoana lui Goethe, pe atunci sexagenar, intră în corespondență cu el. În 1811 se căsătorește cu contele Arnim. În 1831 rămîne văduvă. În 1835 la Berlin apare **Corespondența lui Goethe cu o copilă,** în trei volume, dintre care ultimul era de fapt „Jurnalul" Bettinei. A tradus ea însăși această carte în engleză. Interesant este faptul că unele din scrisorile entuziastei Bettina se regăsesc, sub formă de sonete, în operele lui Goethe. Bettina a corespondat și cu Beethoven, care o impresiona profund și e plauzibil ca el să fi fost acela care i-a inspirat tinerei femei această frază: „Sînt mulți oameni pe care lucrurile frumoase îi mișcă pînă la lacrimi, dar aceștia nu sînt firi de artiști. Artiștii nu plîng. Ei sînt de foc." Considerată drept excentrică, Bettina von Arnim a infirmat în diverse împrejurări acest calificativ, dovedindu-se un spirit cultivat, disciplinat în ciuda vivacității jucăușe, logic în nonconformismul său, serios în veselia sa exuberantă. În 1840 a publicat corespondența pe care o purtase cu prietena ei, Carolina von Günderode, o victimă a dragostei și a disperării. Dar a scris și o carte de economie politică (în engleză), care conținea idei „îndrăznețe" și pe care, prudentă, a dedicat-o regelui Prusiei, intitulînd-o chiar **Această carte aparține Regelui** (Berlin, 2 vol., 1843). Carierea ei de scriitoare s-a încheiat prin publicarea scrisorilor fratelui ei, sub titlul neobișnuit de lung de **Coroană primăvăratecă pentru Clement Brentano, împletită în amintirea lui, cu aceste scrisori de tinerețe și după propria lui dorință, exprimată în scris. (D.B.)**

Metodiu

■ SOCOTIT, alături de fratele său, Chiril, un adevărat simbol al emancipării spirituale a slavilor, Metodiu (820—885), s-a născut în familia unui înalt funcționar din Tesalonic. Frații cunoșteau din copilărie limba slavă, iar la Constantinopol, ca discipoli ai patriarhului Fotie, dobîndiseră o educație multilaterală. Au călătorit în Asia Mică, au poposit la mănăstirile din această zonă, s-au inițiat în doctrina ascetică și au încercat să-i creștineze pe cazari.

În Moravia (unde au ajuns în anul 863), campania lor în favoarea cneazului Rostislav, predicile rostite în limba slavă, care au pus temeliile bisericii naționale, i-au determinat pe clericii catolici germani să-i acuze de erezie. După evanghelizarea Moraviei, acțiunea lor culturală s-a extins asupra Panoniei. Chiril, considerat creatorul alfabetului chirilic, moare în 869, iar Metodiu își continuă peregrinările. O vreme se găsește la Constantinopol; reintră după aceea în Moravia (traduce Biblia în limba slavă). Demersurile sale cărturărești continuă în Bulga-

O imagine a celor doi reprezentanți ai iluminismului slav: Chiril și Metodiu

ria, unde tălmăcește cărțile de cult fundamentale.

Epoca înfloririi spiritualității slave îi datorează lui Metodiu răspîndirea în rîndul mulțimilor a unor scrieri importante, o contribuție certă la consolidarea limbii și literaturii, o atitudine consecventă în îndeplinirea misiunii sale iluministe. **(M.C.)**

C.A. Rosetti

■ S-A născut în 1816, fiind vlăstarul unei familii importante, bogat ramificate în principatele amîndouă. Aristocrat prin naștere, dar democrat printr-o convingere mai tare decît timpul, a devenit în slujba cauzei naționale nu doar cel mai ilustru purtător al unui nume mare ci și unul dintre cei mai însemnați bărbați politici din întregul veac al XIX-lea românesc. Tovarăși de ideal înalt i-au fost cărturari și luptători de-o faimă uneori egală cu a sa. Revoluția munteană de la 1848 îl găsește în avanposturi. Arestat și eliberat din ordinul lui vodă, devine secretar de stat. Dispunînd de o tipografie proprie, face din **Pruncul român** un autentic organ de presă revoluționară. Are de asemenea un rol de frunte în eliberarea guvernului provizoriu. Nouă ani de exil nu-l îndepărtează de cauza națională. În 1857 revine în țară, bătălia pentru unire fiind deschisă. Aportul lui Rosetti este dintre cele mai marcante.

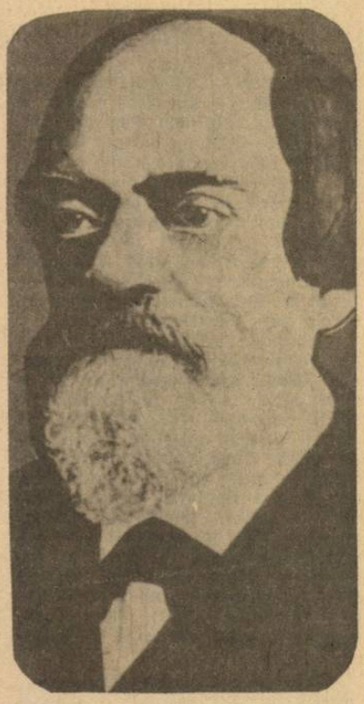

între altele, ziarul său, **Românul,** dînd tonul campaniei unioniste. S-a aflat în fruntea delegației muntene care a comunicat, în mod oficial, la Iași, alegerea lui Cuza, al cărui aprig susținător a fost. Ulterior, drumurile lor s-au despărțit. A fost director al Teatrului Național din București și, în 1860, a deținut portofoliul cultelor, în guvernul Nicolae Golescu. Are cinstea să fie, în 1866, tot în calitate de ministru, inițiatorul Societății Academice Române, viitoarea Academie Română. A prezidat la 9 mai 1877, celebra ședință a Camerei, soldată cu proclamarea Independenței de stat. Doi dintre fiii lui s-au înrolat voluntari, iar soția sa nu a pregetat că conducă un spital ce acorda asistență răniților de pe front. Ministru de interne și interimar la președinția Consiliului, este, după 1878, tot mai iritat de orientarea existentă în activitatea partidului liberal, în general, de evoluția înceată a vieții social-politice. Sfîrșește prin a se retrage din partid apoi și de pe scena vieții politice. S-a stins în 1885, nemulțumit de sine și, mai cu seamă, de unii dintre vechii săi tovarăși de luptă și de ideal. Lasă în urma sa o Românie care, deși nu seamănă întru totul cu aceea pe care o visase, era totuși îndeajuns de puternică spre a împlini, peste puțină vreme, visul cel mai înalt al unei îndelungi istorii. **(Al. C.)**

Georg Lukacs

■ REPUTATUL filosof, critic și estetician marxist Georg Lukács s-a născut la Budapesta la 13 aprilie

1885 și a încetat din viață, în același oraș, la 4 iunie 1971. De-a lungul unei existențe tumultuoase, el a înscris prin opera sa, prin gîndirea sa, un capitol important în istoria culturală a omenirii. Influențat mai întîi de filosoful danez Kierkegaard, apoi de Hegel și, în continuare, decisiv, de Marx, Georg Lukács și-a alcătuit un program ideologic propriu, distilînd în creuzetele unei reflecții de profundă originalitate esența atitudinii sale filosofice și estetice. După ce s-a desprins treptat, dar categoric, de unele concluzii sectare și rigide din tinerețe, pentru a-și contura un ansamblu coerent de opinii și precepte, a sesizat, cu o remarcabilă sensibilitate ideologică, aspectele conceptuale ale creațiilor artistice, a militat pentru înlocuirea în literatură a iluminismului steril, a tezelor abstract-umaniste cu o poziție angajată, constructivă. Orientarea artistului — socotește Lukács — trebuie dată de o concepție filosofică asupra istoriei care ține seama de multitudinea factorilor subiectivi și obiectivi, de interrelația și interacțiunea lor, de adevărul vieții. În demersurile teoretice, vederile marxiste l-au determinat pe Georg Lukács să întrezărească absolutul marii arte, rolul acesteia în realizarea unor noi creații puternice, să formuleze principiile **evocării sensibile** și **configurării,** să cerceteze pertinent modul în care o experiență istorică particulară este interiorizată și obiectivată în opera de artă. Dintre numeroasele sale scrieri, reținem **Istoria dezvoltării dramei moderne, Teoria romanului, Istoria și conștiința de clasă** (lucrare încă tributară mesianismului utopic revoluționar), **Romanul istoric** (prima sinteză a poziției sale estetice), **Estetica, Ontologia existenței sociale. (D.N.)**

Egon Erwin Kisch

■ REPORTAJELE sale revelatoare prin plasticitatea și autenticitatea evocării **(Raiul american, Asia se transformă din temelii, Aterizare în Australia, Aventură în cinci continente),** stilul său de lucru, mobilitatea sa neobișnuită, pasiunea pusă în slujba adevărului au făcut să fie supranumit după titlul uneia din cărțile sale, **Reporterul frenetic.** Egon Erwin Kisch (1885—1948), despre care dicționarele scriu că a fost „scriitor și ziarist cehoslovac de limbă germană", rămîne unul dintre cele mai strălucite exemple ale gazetăriei ca specie a literaturii (sau invers?) și în orice caz ale înrudirii strînse dintre aceste două moduri de expresie ale geniului uman. Încă din anii primului război mondial, Kisch a găsit destule motive pentru a-și forma convingeri antimilitariste și a se apropia de socialiști. În noiembrie 1918 a intrat în rîndurile Gărzii Roșii din Viena, În 1933 a emigrat, pentru a se pune la adăpost de persecuția naziștilor. În 1937—38 a luptat ca voluntar în războiul civil spaniol, pe baricadele republicane, bineînțeles. În 1939 a plecat în America, trăind din 1940 pînă în 1946 în Mexic. S-a căsătorit cu o tînără femeie pe care o cunoștea mai de mult: secretara sa. Întors la Praga, a mai trăit doar doi ani. Viața și opera sa au constituit și constituie încă obiect de exegeză și cercetare, cu atît mai mult cu cît din diverse locuri și de la diverși oameni care l-au cunoscut au apărut și continuă să apară mereu noi documente — scrisori, fotografii, însemnări, amintiri, mărturii. Moștenirea sa intelectuală include și o antologie, **Gazetăria clasică,** apărută în 1923, istorie de mare rigoare a jurnalismului, omagiu al profesionistului pentru maeștrii care l-au precedat în timp, și un roman publicat în 1914 și intitulat **Păstorița. (D.B.)**

Victor Hugo

■ HUGO (1802—1885) a fost adesea judecat cu o asprime la care doar cei mai mari au dreptul. În merite nenumărate și defecte care nu lipsesc defel, omul și artistul sînt definibili prin superlative. E supradimensionat în toate. Dacă ar fi avut simțul măsurii, ar fi purtat alt nume. Înzestrat cu simțul ridicolului — care ucide genii și eroi dar ține omul sănătos — și-ar fi dăinuit cu siguranță un monument mai mic. De un orgoliu fără margini, care-l călăuzește în actele fundamentale, se răscumpără cu un curaj egal și un talent ce, judecat global, e fără de pereche în secolul romantic și în țara lui. Destul de repede ajunge la onoruri, dar infinit mai repede le pierde, păstrîndu-și neatinsă libertatea de gîndire. După ce fusese pair al Franței sub Ludovic-Filip și deputat în 1848, neacceptarea lui „Napoleon cel Mic" îl costă un exil de douăzeci de ani, aproape. Simpatia Franței l-a urmat pe proaspătul republican și democrat. Faima literară și-o cucerește încă foarte tînăr, consolidînd-o însă permanent. Prefața la **Cromwell** oferă cercului de literați romantici, o vreme dirijat de Nodier, un conducător autentic și un program de acțiune. Se adaugă, după doi ani, un volum de poezii închinate unui Orient care deocamdată, începe dincolo de Pirinei și sfîrșește nu prea departe. Susținătorii clasicismului strîng rîndurile și, în 1831, puțin a lipsit ca premiera piesei **Hernani** să producă în sală mai multe victime decît pe scenă. În același an, **Notre-Dame de Paris** aduce romanul istoric francez la nivelul literaturii autentice. În treacăt fie spus, tribulațiile nefericitei Esmeralda se vînd excelent, storcînd lacrimi tuturor. Hugo merge din succes în triumf și din triumf în apoteoză. Piesele **Marion de Lorme, Regele se-amuză, Lucreția Borgia, Angelo, tiranul Padovei, Ruy Blas** se succed ca

niște trepte suitoare. După 1850, rămîne în literele franceze precum un munte în cîmpie. **Mizerabilii** (1862) înseamnă altă izbîndă de proporții. Dramatica și nesfîrșita cursă Valjean—Javert te ține cu sufletul la gură iar dragostea cinstită a autorului pentru dezmoșteniții vieții și ai sorții rămîne un lucru lăudabil și pentru veacurile care vin. Și totuși... Hugo cel mai celebru nu este cel mai bun Hugo. Poezia e partea pe care publicul cel mai adesea o ignoră. Aici Hugo plătește tributul greu al clasicilor autentici, fiind prea cunoscut spre a mai fi citit. Și sînt cunoscători care afirmă că **în poezie Hugo e pur și simplu mare.** În tinerețe, cu **Frunze de toamnă,** cu **Voci interioare,** cu **Lumini și umbre.** Urmează **Contemplațiile,** mai tîrziu **Legenda secolelor,** în trei etape (1859—1877—1883), ba chiar și **Arta de a fi bunic. (Al. C.)**

Nikolai Liliev

■ **NIKOLAI LILIEV** (1885—1960) — poet, traducător și dramaturg — este unul din cei mai de seamă reprezentanți ai simbolismului în poezia bulgară. Este autor de traduceri din clasica universală din limbile franceză, engleză, germană și rusă. În anii 1924—1928 și 1934—1960 N. Liliev a fost secretar literar la Teatrul popular „Ivan Vazov" din Sofia.

Nikolai Liliev (Nikolai Mihailov) s-a născut la 26 mai 1885 la Stara Zagora. Rămas de timpuriu fără tată, viitorul poet și-a petrecut copilăria și adolescența în marele oraș trac sub îngrijirea mamei și a unei mătuși. Au fost zile liniștite, pline nu numai de acumularea de cunoștințe, dar și de acele prime frămîntări și emoții, care rămîn deseori pentru totdeauna în memoria și în profunzimea caracterului uman. Tot aici i-a cunoscut el pe primii scriitori de renume, pe care îi va iubi toată viața, între care se detașează figura lui Ivan Vazov.

Perioada în care urmează gimnaziul comercial din Suiștov este im-

Sediul Centrului european al U.N.E.S.C.O. pentru învățămîntul superior, aflat în strada Știrbei Vodă din București

portantă prin faptul că poetul are posibilitatea să pătrundă mai adînc în lumea literară, să-şi însuşească limbile germană, franceză şi rusă, să cunoască pe unii din viitorii săi tovarăşi, între care şi pe viitorul mare pictor Vladimir Dimitrov-Maistora. Şederea la Lausanne, în Elveţia, îi oferă prilejul să audieze cursuri de literatură, să-şi perfecţioneze limba franceză şi să cunoască literatura europeană — nu numai clasică, ci şi modernă. Citeşte mult din autorii cei mai căutaţi în acea vreme — Nietzsche, Ibsen, Stirner, Baudelaire şi Verlaine. În 1906 publică primele poezii. În 1909 pleacă la Paris, unde urmează înalte studii comerciale. Li-

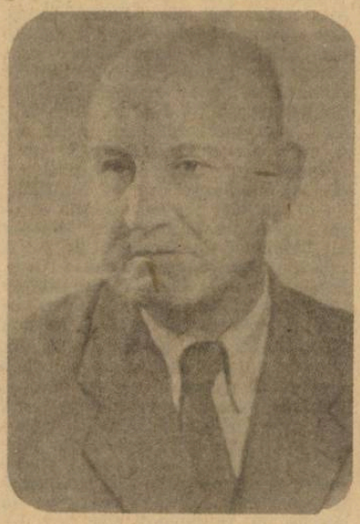

liev are posibilitatea să pătrundă în esenţa operei clasicilor simbolismului — Mallarmé, Verlaine, — precum şi să-i cunoască pe poeţii moderni din acea vreme, în frunte cu belgienii Maurice Maeterlinck şi Emil Verhaeren. Această perioadă din viaţa poetului este deosebit de importantă nu numai pentru că scrie mult, dar şi pentru că îşi lărgeşte orizontul spiritual şi-şi perfecţionează tehnica poeziei, însuşindu-şi tainele muzicalităţii specifice creaţiei marilor simbolişti. Funcţionar comercial, profesor, corector, corespondent de război în primul război mondial, secretar literar la Teatrul popular din Sofia, din nou profesor de limba franceză, iar din 1934 pînă la sfîrşitul vieţii sale (1960) secretar la acelaşi teatru din Sofia — în tot acest timp Liliev a scris şi a tradus poezie. În anul 1918 apare prima sa carte, **Păsări în noapte**, în 1922 apare a doua ediţie a cărţii, în acelaşi an apărînd şi o altă carte a poetului — **Pete în soare.** A colaborat la multe reviste şi ziare. După primele două cărţi, publică şi volumele: **Poezii** (1932) şi **Poezii alese** (1960).

N. Liliev a tradus în limba bulgară multe opere din literatura clasică mondială: **Hernani** de Victor Hugo, **Electra** de Hugo von Hofmannsthal, **Focul** de Henri Barbusse, **Regele Lear, Romeo şi Julieta, Visul unei nopţi de vară** de Shakespeare, **Cidul** de Corneille etc.

N. Liliev este în literatura bulgară — cum au remarcat contemporanii săi — un mare maestru al poeziei, prin modul în care a stăpînit arta de a mînui rima şi ritmul, fără a forţa şi stîlci limba, îmbinînd cu perfecţiune rimele şi armoniile. **(C.I.—B.)**

Ernst Bloch

■ FILOSOFUL şi sociologul german Ernst Bloch s-a născut în anul 1885 la Ludwigshafen. De formaţie hegeliană, Bloch s-a străduit de-a lungul unei îndelungate cariere profesorale (s-a stins din viaţă în 1977) să definească dintr-o perspectivă pozitivă noţiunea marxistă a utopiei, a sensului gîndirii utopice în viaţa socială, politică, în filosofie de-a lungul istoriei, urmărind elaborarea unei teorii a locului speranţei în procesul latent al progresului.

Împărtăşind concepţiile socialiste ale timpului, alăturîndu-se celor ce luptau împotriva hitlerismului, Ernst Bloch se exilează în 1935 în S.U.A. Revine în 1961 pe pămîntul natal, unde desfăşoară o vastă activitate de cercetător şi profesor în cadrul cîtorva universităţi germane.

Opera filosofică a lui Bloch cunoaşte unele sinuozităţi, dar evidenţiază demersul filosofului german în direcţia criticii materialismului metafizic şi mecanicist, a diferitelor variante contemporane ale idealismului (existenţialismul, filosofia vieţii şi altele). Reflecţiile blochiene se referă, printre altele, la deslușirea structurii temporale a existenţei umane, la analiza libertăţii, a raportului dintre obiect şi subiect, la fundamentarea ontologică a subiectivităţii şi, în primul rînd, la raportul dintre marxism şi religie.

Analizele lui Bloch, punctele de plecare ale discursului său filosofic se plasează la întretăierea subiectelor culturale, valorificînd şi evidenţiind, deopotrivă, cuceririle marxismului, ca şi moştenirea tradiţiei creştine, preluînd critic unele concepte ale idealismului german, pentru a reevalua, în cele din urmă, prin intermediul elementelor „categoriale" şi „fenomenologie", dimensiunea utopică a istoriei umane. Într-o viziune dialectică deschisă, lumea este privită de Bloch ca un infinit experiement, care „nu este nici o reuşită, dar nici un eşec", iar omul devine o forţă aptă de a transforma lumea.

Un loc important în opera filosofului german îl ocupă dezvoltarea sensurilor practicii, categorie care se află la baza conceperii omului ca proces, precum şi la analiza raportului dintre trecut, prezent şi viitor.

Potrivit parerii lui Bloch, categoriile fundamentale ale materialismului dialectic sînt noul şi materia, în aceasta din urmă văzînd substratul real al întregului proces dialectic, virtualitatea şi condiţia a ceea ce se poate manifesta istoriceşte. De fapt, această concepţie blochiană despre materie este o formă a idealismului teleologic, aşa cum a fost interpretată critic, iar concepţia sa despre om şi viaţă ignoră realitatea socio-economică şi politică, propunînd o devenire umană ce se situează dincolo de relaţiile sociale.

În ultimele sale lucrări filosoful german a negat necesitatea unei antropologii marxiste, situîndu-se pe poziţiile unei „cosmologii umaniste" abstracte.

Dintre principalele sale opere filosofice reţinem: **Spiritul utopiei** (1918), **Principiul speranţei** (1954—1959), **Dialectica şi speranţa** (1967), **Problema materialismului, istoria şi substanţa lui** (1972), **Experimentum mundi** (1974). **(M.C.)**

Christian Flechtenmacher

■ SFÎRŞITUL secolului XVIII şi începutul veacului următor se caracterizează, pentru ţările române, şi printr-un proces din ce în ce mai riguros de codificare a legiuirilor existente şi formare a unei ştiinţe juridice naţionale. Printre personalităţile de frunte care au contribuit la promovarea unor asemenea obiective se numără şi Christian Flechtenmacher (Braşov, 25 septembrie 1785. — Iaşi 1/13 mai 1843) jurist, poliglot, literat şi istoric.

După strălucite studii de drept şi filosofie, la invitaţia domnului Moldovei Scarlat Callimachi (1812—1819) se stabileşte la Iaşi, în anul 1813, unde îşi începe prodigioasa activitate consacrată promovării dreptului românesc.

Din indicaţiile domnitorului, preocupat de restructurarea sistemului juridic existent şi făurirea altuia nou, în consens cu zorii lumii moderne, Ch. Flechtenmacher se preocupă, pentru început, alături de alţi specialişti ai vremii, de traducerea **Basilicalelor** (culegere de legi bizantine) precum şi de adunarea legilor şi obiceiurilor ţării din ultimele secole.

Prin valorificarea lor superioară juristul transilvănean a contribuit substanţial la elaborarea proiectului **Codului Callimachi** care, deşi va rămîne în istorie cu numele domnitorului care l-a promulgat, îi va asigura autorului său perenitate în memoria posterităţii.

Dincolo de imperfecţiunile sale, prin caracterul sistematic, prin preluarea, în spiritul timpului, a multora din dispoziţiile dreptului roman, precum şi prin receptarea altor norme în conformitate cu tradiţiile şi realităţile româneşti din acea vreme, **Codul Callimachi,** publicat pentru prima dată la 1 iulie 1817, reprezintă o etapă importantă a procesului de edificare a structurilor juridice româneşti moderne, care se va desăvîrşi odată cu făurirea statului naţional unitar român.

Ca profesor, la 1 ianuarie 1830, a intenţionat să deschidă „un privat institut pentru paradosirea privaticului drept al românilor", idee neîmplinită însă, Flechtenmacher predînd totuşi în cadrul „Gimnaziei Vasiliane", cursul de „ştiinţa legilor".

Printre iniţiativele sale care, din păcate, nu şi-au găsit o realizare în practică, se numără şi încercarea de a publica un „Jurnal juridic", precum şi o „Condică ţivilă a românilor". Pe baza unor puternice argumente istorice şi juridice, Christian Flechtenmacher a susţinut teza originii latine a poporului român şi romanitatea vechiului drept românesc. Una dintre preocupările fundamentale ale omului de ştiinţă ardelean a fost aceea referitoare la formarea şi cultivarea limbii juridice româneşti, prin valorificarea tradiţiilor naţionale precum şi prin adaptarea unor neologisme adecvate. În acest sens, publică, la Iaşi, în 1815, o „scară a cuvintelor celor străine şi celor făcute din firea limbii, care cuvinte au cerut neapărat trebuinţa a se metahirisi (folosi — n. red.) în alcătuirea pravilelor", iar Codul Callimachi cuprinde şi o „tîlcuire alfabeticească a cuvintelor alhirice, atît a celor împrumutate de la limba latină, mama limbei naţionale, după pilda naţiilor luminate a Evropii, cît şi celor ce se află bune, tipărite în vechile cărţi româneşti date însă uitării, precum şi a altor noua neapărute cuvinte, formăluite după firea limbei naţionale".

Prin importantele sale contribuţii la codificarea şi afirmarea dreptului românesc modern, precum şi prin aportul său original la crearea unei ştiinţe juridice naţionale, Christian Flechtenmacher se înscrie în galeria personalităţilor de seamă ale culturii româneşti şi universale. **(D.M.)**

S.V. Gherasimov

■ PROEMINENTĂ personalitate a artei plastice sovietice, pictorul S.V. Gherasimov s-a născut în 1885 într-o localitate din regiunea Mojaisk, astăzi Moscova. După studii strălucite la Şcoala centrală de arte şi industrie din Stroganov şi la Şcoala de pictură, arhitectură şi arte aplicate din Moscova, unde i-a avut

ca profesori pe S.V. Ivanov şi K.A. Korovin, Gherasimov s-a ocupat, în primii ani ai puterii sovietice, de scenografia marilor festivităţi de masă organizate la Moscova. Între anii 1920—1930 a pictat portrete simple din punct de vedere compoziţional, aproape monocrome. Tablourile sale de gen sînt inspirate cu precădere din viaţa ţăranilor, ilustrînd procesul anevoios de orînduire a noii existenţe socialiste. Gherasimov a abordat şi tematica istorico-revoluţionară pe care a tratat-o în plan monumental epic. La mijlocul anilor '30 şi-a schimbat maniera fundamental. Operele sale, între care se distinge tabloul **Sărbătoare colhoznică** (1937), se caracterizează prin bogăţie coloristică, dinamism, vitalitate. Sugestivele sale peisaje, pline de poezie, simţul naturii, armonia şi prospeţimea l-au aşezat printre cei mai valoroşi peisagişti sovietici. Din anii celui de al doilea război mondial (1942) datează celebrul său tablou **Mama partizanului,** parţial refăcut în anii 1949—1950. La loc de cinste figurează în Muzeul artei ruse din Moscova şi la Galeria Tretiakov din Leningrad creaţiile sale din diferite perioade, de mare diversitate a genurilor şi stilurilor. Gherasimov a excelat şi ca grafician, realizînd ilustraţii deosebit de sugestive pentru volume din Nekra-

S.V. GHERASIMOV: Salcie înflorită (1950)

S.V. GHERASIMOV: Caterina, ilustrație în acuarelă pentru piesa lui Ostrovski, „Furtuna" (1951)

sov, Gorki etc. Între 1958—1964 a fost președintele Uniunii artiștilor plastici din U.R.S.S., defășurînd, totodată, o prețuită activitate didactică în importante institute cu profil artistic din Moscova. A încetat din viață la 26 aprilie 1964. **(D.Ș.)**

Niels Bohr

■ LAUREAT al premiului Nobel pentru fizică în 1922, Niels Bohr (1885—1962) întruchipează o dramă a secolului: aceea a menirii pașnice, umaniste, creatoare a științei, confruntată și nu o dată negată de fina-

litățile războinice, antiumane, distructive ce i se dau în virtutea dominației unor forțe iraționale, a unor interese care din înguste devin criminale. Este cunoscută, din cărți și din filme inspirate de istoria celui de al doilea război mondial, implicarea lui Niels Bohr în bătălia pentru împiedicarea planurilor agresorilor fasciști de a pune în slujba mașinăriei lor de război cuceririle avansate ale științei de atunci. Devenit celebru la douăzeci și ceva de ani pentru a fi imaginat modelul atomic, care cuprinde un nucleu central și electroni ce se mișcă pe orbite staționare, punct de plecare în teoria cuantică modernă (1913), Niels Bohr a descoperit apoi principiul corespondenței și a elaborat teoria fisiunii nucleare. A colaborat cu Thompson și Rutherford, de asemeni laureați ai premiului Nobel. Pentru a se pune la adăpost, pe sine și știința sa, de intențiile criminale ale hitleriștilor, a emigrat în Statele Unite, unde a rămas cinci ani, din 1938 pînă în 1943. Ceea ce n-a reușit nici el și n-au reușit nici alți savanți atomiști a fost împiedicarea folosirii energiei atomice în scopuri distructive. Bombele de la Hiroshima și Nagasaki au căzut, au distrus și au fost urmate de desfășurări cunoscute pentru efectele lor asupra păcii și securității lumii. Niels Bohr a fost însă unul dintre aceia care au exprimat răspicat protestul oamenilor de știință împotriva acestei deturnări foarte grave a științei de la menirea ei.

Interesant, printre altele, pentru o știință a filiației geniului este faptul că fiul lui Niels Bohr, Aage Niels Bohr, născut în 1922, și el fizician, de asemeni laureat al premiului Nobel (1975), profesor la Copenhaga, a adus contribuții fundamentale în domeniul particulelor elementare, supraconductibilității și teoriei nucleului atomic, stabilind, împreună cu B. Mottelson, relațiile dintre mișcarea de ansamblu și mișcarea particulelor în nucleu și dezvoltînd teoria structurii nucleului atomic. **(D.B.)**

Heinrich Schütz

■ PE CÎT de bogată și plină de interes este opera muzicală a lui Heinrich Schütz, pe atît de lipsită de spectaculos apare, astăzi, viața compozitorului. Deși, raportată la condițiile epocii, o asemenea existență devine dintr-odată teribil de agitată... Într-adevăr, nu e un lucru obișnuit, pentru un copil născut în 1585, la Köstritz, să ajungă la 14 ani corist în capella landgrafului Moritz de Hesse-Kassel, iar un deceniu mai tîrziu să fie trimis în Italia, pentru a-și continua studiile. Nu e puțin lucru, apoi, pentru un tînăr de 24 de ani, să studieze, la Veneția, cu unul dintre cei mai mari maeștri ai epocii — Giovanni Gabrielli; nici ca, odată înapoiat în țară, după moartea profesorului său, să fie numit capelmaestrul electorului de Saxa. Mai firesc este, desigur, faptul că Schütz avea să păstreze acest post pînă la moartea sa, survenită în 1672, la Dresda; dar iarăși neobișnuit se dovedește a fi acela că, păstrînd această calitate, muzicianul va mai călători totuși. Una dintre aceste călătorii a fost silită: refugiul la Copenhaga, unde, din pricina tulburărilor pricinuite de războiul de 30 de ani, Schütz a fost obligat să rămînă pînă în 1645; cealaltă, însă, petrecută mai înainte, era o întoarcere în Italia, unde, în 1628, compozitorul de-acum ilustru s-a dus să studieze noul stil monodic. La ora aceea, Schütz era deja autorul cîtorva creații de seamă: **Psalmul lui David** (1619), **Oratoriul de Paște** (1623), **Cantiones sacrae** (1624), **Psalmi** (1628), **Simphoniae sacrae** (1628) — ce se desprindeau ca vîrfuri din imensa cantitate de muzică liturgică pe care o compusese, era chiar și autorul unei opere — prima creație germană de acest fel —, **Daphné** (1625), pe un libret după Rinuccini, părintele italian al genului. Și, cu toate că partitura s-a pierdut în cea mai mare parte, sînt evidente astăzi calitățile ce căuta să și le dezvolte Schütz, mergînd la școala lui Monteverdi (pe care l-a cunoscut personal și a cărui influență s-a făcut ulterior simțită în componistica lui). **Lamento-ul lui David pentru Absalom** (1630), **Mici concerte spirituale** (1636—1639), alte două serii de **Simphoniae sacrae** (1647, 1653), **Cele șapte cuvinte ale lui Cristos** (1645), **12 cîntece religioase** (1657), **Oratoriul de Crăciun** (1664), cele trei **Pasiuni** — după Luca, Matei și Ioan (1665—1666) —, în sfîrșit, **Magnificatul german** (1671), are constituie testamentul său artistic, sînt tot atîtea monumente muzicale nepieritoare; pierzîndu-și funcția liturgică, ele își păstrează vie, peste timp, forța de expresie emoțională cu care le-a înzestrat geniul autorului lor. **(L.V.)**

Niels Bohr lucrînd împreună cu fiul său, de asemenea laureat al Premiului Nobel

Gh. Ionescu-Sisești

■ EL însuși precizează, într-un document rămas inedit pînă astăzi: „Știam suferința, apăsarea și sărăcia oamenilor din satul meu și revolta din 1907 a determinat toată orientarea mea ulterioară". Afirmația caracterizează deopotrivă omul și savantul, aruncînd o nobilă lumină asupra unei vieți de necurmată trudă în slujba marilor nevoi ale țării și poporului său. S-a născut în 1885, într-o familie săracă. De la început se simte în el dorința irezistibilă ce domină întreaga generație, **de a întocmi țara,** aducînd-o la nivelul Europei și pregătind-o pentru marea luptă care se apropie. De-aici, o sete de cultură și de știință sub semnul unei responsabilități fără cusur. Elev excepțional dotat, vădește un talent literar remarcat îndată de un Coșbuc sau de un Slavici, și care avea să-l însoțească permanent. Socotește însă că are de adus patriei servicii majore într-un alt domeniu. În 1909 absolvă printre primii Școala Superioară de Agricultură din Hohenheim-Stuttgart. Însemnări inedite dovedesc că încă de acum îl preocupă gîndul întemeierii unui institut superior agricol în propria sa țară. Tot în Germania, în 1911, obține ti-

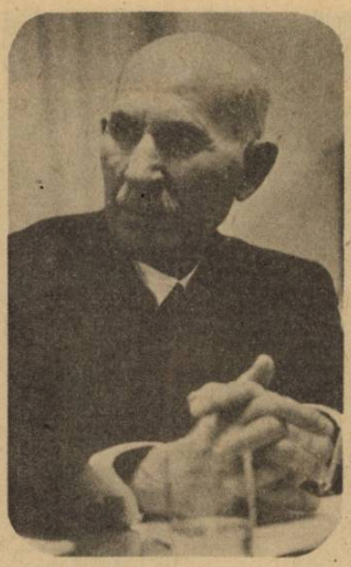

tlui de doctor, cu calificativul **Magna cum laude.** Revenit în patrie, își începe îndelungata carieră de profesor și cercetător. Participă la războiul pentru întregirea neamului și, în crîncenele lupte de pe Olt, cade prizonier. Statura sa morală se vădește în toată înălțimea ei. Opune un hotărît refuz oricăror presiuni și stăruințe care se exercită asupra lui spre a-l determina să-și pună știința în slujba regimului de ocupație. În perioada interbelică, un număr mare de studii și lucrări dintre cele mai valoroase îi consacră definitiv numele pe plan științific național și internațional. Cu prețul unor mari strădanii, conferă baze noi, moderne, învățămîntului agricol. Tot e are rolul decisiv în întemeierea Institutului de cercetări agronomice, în fruntea căruia s-a distins de-a lungul a peste două decenii prin competență și prin probitate. În 1936 devine membru titular al Academiei Române. După cel de-al doilea război mondial, desăvîrșește o strălucită carieră de dascăl și cercetător, prin noi și valoroase contribuții care ca întotdeauna răspund unor necesități vitale pentru economia țării. A participat la numeroase congrese de specialitate, în țară și în străinătate. Un număr impresionant de înalte ordine și medalii, atît românești cît și străine, răsplătesc o viață de sacrificii și strădanii. S-a stins în 1967, binemeritînd recunoștința țării. **(Al.C.)**

Mihail Sorbul

■ DUPĂ ce a debutat ca dramaturg, în anul 1906, cu piesa în patru acte **Eroii noștri,** Mihail Sorbul (1885—1966) a realizat în continuare o operă literară prețuită de critică și public. Principalele sale creații sînt **Patima roșie** (1916), **Dezertorul** (1919) și **A doua tinerețe** (1922). **Patima roșie,** deși intitulată comedie tragică, este mai degrabă o dramă pasională cu accente umoristice. Personajele sînt vii, au o existență interioară puternică și rămîn în memoria spectatorilor. Ele se numesc Sbilț, Castriș, Tofana, Rudy, Crina și se confruntă într-o acțiune densă, de mare tensiune psihologică. Mihail Sorbul a reușit să imprime ritm piesei, veridicitate conflictuală și să creeze o atmosferă de vădită sugestivitate. „Prin schematism substanțial și prin rotunditate tehnică — scrie G. Călinescu, **Patima roșie** se va citi și reprezenta totdeauna cu mari satisfacții estetice". Compusă ocazional, piesa **Dezertorul** impune figura lui Silvestru Trandafir, un om simplu care, în împrejurări vitrege, trăiește o experiență copleșitoare. Drama **A doua tinerețe** este construită, de asemenea, cu pricepere și gradată abil pentru a pune în valoare trăiri sufletești complexe. O altă creație notabilă e drama istorică **Litopiseți.**

Romanele lui Mihail Sorbul **(O iubești?,** 1933, și **Mîngîierile panterei** 1935) au o turnură senzațională, o intrigă bine condusă și se citesc cu plăcere.

Pentru că a găsit modalități moderne de exprimare satirică, structuri tematice originale și și-a alcătuit un limbaj dramatic plin de forță și expresivitate, Mihail Sorbul este, în teatrul românesc, un precursor, un creator autentic, mereu interesant și actual. **(M.C.)**

Liviu Rebreanu

■ MARELE prozator român Liviu Rebreanu (născut la 27 noiembrie 1885, în satul Tîrlișiua, mort la 1 septembrie 1944, la București) a lăsat literaturii naționale o operă monumentală. Prin el, romanul nostru cucerește un loc aparte, situat la un înalt nivel valoric, în patrimoniul cultural universal.

Povestirile sale sînt exerciții literare care prevestesc puternicele creații românești de mai tîrziu. **Ion** (1920), întîiul său roman, constituie o frescă a satului ardelean la cumpănă de vreacuri, o imagine a sufletului țărănesc în confruntare cu o dublă frustrare: lipsa de pămînt și apăsarea străină. Personajul principal, Ion, este dominat de dragostea pentru glie și de glasul iubirii, aspirații care dobîndesc dimensiuni tragice. Viața palpită în fiecare pagină a cărții, tensiunile se dezvoltă gradat, deznodămîntul emoționează. **Pădurea spînzuraților** (1922) zugrăvește drama lui Apostol Bologa, pus să lupte împotriva fraților de același sînge într-un război necruțător, lungul proces de conștiință încheiat cu executarea protagonistului. Roman epopeic, **Răscoala** (1932) e consacrat mișcărilor țărănești din 1907. Documentul semnificativ se împletește cu ficțiunea reprezentativă într-o cronică tulbutătoare. Excepțional observator al mulțimilor, Liviu Rebreanu descrie în spirit realist conflictul dintre țărani și moșieri, reliefează cu exactitudine esența sufletului colectiv. Alte romane — **Adam și Eva** (1925), **Ciuleandra** (1925), **Crăișorul Horia** (1929), **Jar** (1934), **Gorila** (1938) — sînt fațete ale unui talent narativ polivalent.

De evidentă însemnătate pentru a cunoaște tainele laboratorului său de creație, eforturile tenace de adecvare a conținutului cu forma, a substanței cu mesajul, voința de autodepășire ale ilustrului scriitor este **Jurnalul,** a cărei tipărire integrală se efectuează în zilele noastre. **(D.N.)**

Mihail Sorbul și Liviu Rebreanu, într-o clipă de destindere

Submarinul la începuturile sale: un model „Laubeuf" în rada portului francez Toulon, către anul 1900

Narciso Monturiol

■ ANUL acesta aniversăm un veac de la moartea inginerului spaniol Narciso Monturiol, inventator, experimentator și precursor al submarinului modern.

Secolul XIX a pregătit cucerirea adîncurilor prin munca de pionierat a multor experimentatori și inventatori, mai mult sau mai puțin norocoși, idealiști, entuziaști și capabili de orice sacrificiu. Apariția submarinului nu este legată de numele unui singur inventator, complexitatea fenomenelor ce trebuiau cunoscute și stăpînite depășind posibilitățile unui singur om, fie el și vizionar. Orice istorie a submarinelor îi menționează pe Leonardo da Vinci, Bushnell, Robert Fulton, Wilhelm Bauer, Narciso Monturiol, George Garrett, Thorsten Nordenfeld, Djevetki, Gustave Zedé, John Holland, Nikolai Bubnov dintr-un lung șir de nume, vieți și destine dedicate progresului. Să îl menționăm aici și pe românul Traian Teodorescu, căruia marina militară îi sprijinea proiectele în 1883, și care nu a avut șansa să-și pună ideile în practică.

După eforturi deosebite, în 1860 inginerul spaniol Narciso Monturiol reușește, în urma unei subscripții publice, să-și finalizeze proiectele și realizează un submarin de 17 metri lungime și 3 metri lățime. Vasul era o îmbunătățire a unui submarin realizat de către Wilhelm Bauer, dar, spre deosebire de acesta, foarte reușit practic. „El Ictineo", submarinul inginerului spaniol, a efectuat numeroase scufundări, atingînd în timpul probelor de la Barcelona și Alicante, o adîncime de 18 metri. Echipajul de 10 oameni a rămas sub apă timp de 5 ore utilizînd un aparat de purificare și oxigenare a aerului, premieră absolută pentru vremea aceea.

Submarinul, rod al muncii de o viață a unui mare inventator, a influențat realizările ulterioare, fiind numai o parte din contribuția Spaniei în acest domeniu, deoarece, la numai doi ani de la moartea inventatorului, un alt spaniol, Isaac Peral, realiza primul submarin cu propulsie electrică. **(G.C.)**

■ La realizarea acestei rubrici au colaborat: **Daniela BOSÎNCEANU, Mihai CERNAT, Alexandru CERNATONI, Gheorghe CRĂCIUNOIU, Mircea DUȚU, Constantin IONESCU-BALȘ, Nicolae MAREȘ, Dumitru NICU, Daisy ȘERBAN, Luminița VARTOLOMEI**

CABINETUL NOSTRU MEDICAL

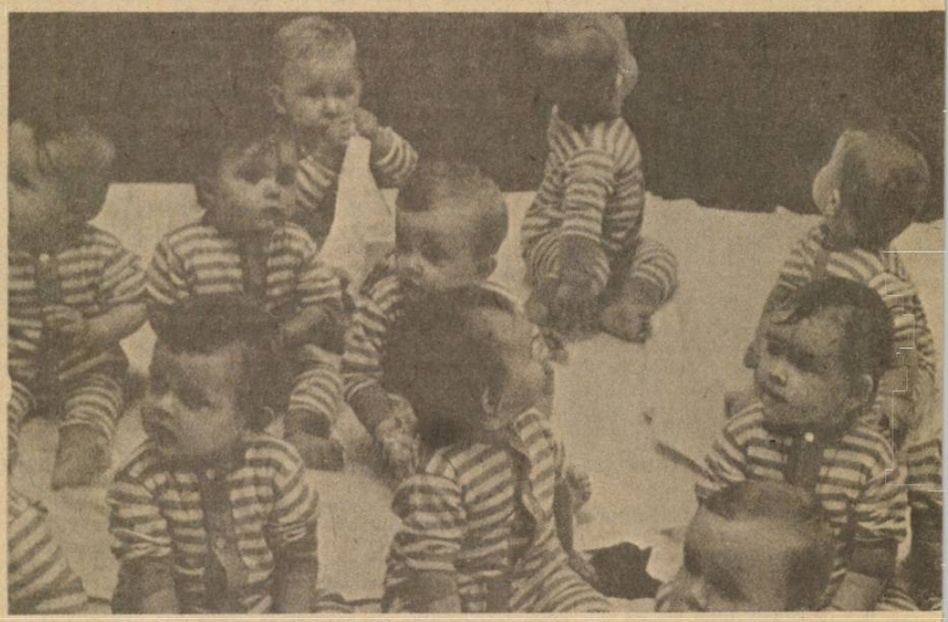

MEDICINA OMULUI SĂNĂTOS

Convorbire cu dr. MIOARA MINCU, directorul Spitalului „Ion Cantacuzino"

— „E mai uşor să previi decît să tratezi o boală odată declanşată". Este bine cunoscutul principiu al medicinii omului sănătos ca disciplină ştiinţifică, avînd un caracter interdisciplinar, dar şi ca acţiuni profilactice convergente urmărind unul şi acelaşi scop — sănătatea omului, condiţie esenţială a împlinirii sale ca personalitate. Ce înseamnă din această perspectivă a fi sănătos?

— În conformitate cu definiţia Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, este o stare de bine exprimată în trinomul bio-psiho-social, adică, unitatea dintre sănătatea fizică, biologică, aceea psihică şi o bună inserţie socială. Cînd spunem că un om este sănătos ne gîndim, deopotrivă, la normalitatea parametrilor biologici, la sănătatea sa psihică şi la aceea a mediului în care trăieşte şi munceşte, adică la calitatea relaţiilor interumane în care se integrează. Vorbim frecvent şi de „starea de afect", ca o componentă a stării de sănătate. În contrast, boala apare ca produs al unui dezechilibru cu răsunet asupra celor trei mari dimensiuni — biologică, psihologică şi socială — sau cu efect „zgomot" asupra întregului organism. Desigur, acest dezechilibru se poate manifesta într-o diversitate de forme şi la cele mai diferite nivele, începînd cu cel molecular, infrastructural. Nu de puţine ori, acest dezechilibru nu e receptat ca atare de individ, care nu poate conştientiza întotdeauna din ce direcţie vine agresorul. Să dau un exemplu. Un om poate fi testat la cele mai perfecţionate laboratoare de explorări funcţionale, iar rezultatele să certifice că e sănătos fizic şi nici nu prezintă tulburări psihice de nici un fel. Dar, dacă îl roade o nemulţumire — o supărare în familie, la şcoală sau la locul de muncă — apare, să zicem, o săgeată în sfera inserţiei sociale, care poate fi cauza unui dezechilibru. La rîndul lui, acest dezechilibru poate produce o serie de perturbări ale sănătăţii.

— Un fel de efect de sistem?

— Da, pentru că poate să deregleze, mai întîi psihicul, generînd o nevroză de reacţie şi, în timp, este afectată sănătatea fizică. Apare, de pildă, o cardiopatie ischemică, un ulcer gastroduodenal.

— Nu întîmplător, deci, se spune uneori, mai în glumă mai în serios, că ulcerul e o boală psihică...

— Sau că de la supărare a dat în icter sau, cum se mai aude, că a murit de inimă rea. Cînd vorbim de medicina omului sănătos trebuie să avem, obligatoriu, în vedere cele trei mari dimensiuni, a căror echilibru dau starea de sănătate. Or, aşa cum se ştie, avem cabinete medicale şi specialişti, care pot realiza un bun control pentru sănătatea fizică, avem cabinete şi laboratoare de psihiatrie, unde se poate testa sănătatea mintală, dar avem mai puţine posibilităţi de urmărire a felului în care se realizează inserţia socială a unui individ. Or, ca medici, străduaniile noastre trebuie să urmărească şi acest compartiment.

— De unde se vede că şi a preveni o boală nu este chiar atît de uşor... Şi în legătură cu aceasta îmi amintesc că Seneca spunea undeva că „ajungem cu greutate la însănătoşire, fiindcă nu ştim că sîntem bolnavi". Ar putea intra şi acest precept într-un fel de cod al omului sănătos?

— Firește, în măsura în care ar fi urmat de un altul — să mergi la medic şi cînd eşti sănătos. Adevărul este că nu e deloc uşor să previi o boală, indiferent de natura ei. Trebuie să subliniem că la noi în ţară s-a făcut, realmente, un salt fantastic din punctul de vedere al organizării sistemului de apărare, întărire şi promovare a sănătăţii. S-au alocat pentru aceasta sume impresionante din bugetul statului, astfel încît sub acest aspect ne numărăm printre primele zece ţări din Europa. Am ajuns să exportăm, de pildă, vaccinuri în ţări cu tradiţie în domeniu. Or, cum se ştie, vaccinarea este una dintre cele mai importante acţiuni profilactice. Un alt indicator al stării de sănătate şi deci şi a tuturor elementelor ce concură la realizarea ei este creşterea duratei medii de viaţă: de la 42 ani, cît era în 1940, la 70—71 de ani cît e acum. Am să fac o observaţie importantă din punctul de vedere al convorbirii noastre — încă se menţine o supramortalitate masculină. Aceasta înseamnă că trebuie intensificate acţiunile profilactice şi cele de educaţie sanitară.

— Care ar fi factorii de risc?

— Sînt foarte numeroşi, dar am să amintesc doar pe cei care prezintă un grad mare de interes pentru sănătatea fiecăruia dintre noi. Un agresor de temut pentru omul contemporan este sedentarismul, lipsa de mişcare, un fel de handicap ce stă la baza unor disfuncţii cu grave consecinţe asupra stării de sănătate. Ar mai fi lipsa unui regim raţional de alimentaţie şi de viaţă, în general. Urmează stressul, fumatul... Adică, tot ceea ce face ca bolile cardiovasculare să fie, conform statisticilor O.M.S. pe primul loc al factorilor de mortalitate.

— Auzim, totuşi, uneori spunîndu-se că cineva a fost „sănătos", nu fuma, nu bea, avea o viaţă echilibrată şi, în ciuda acestora, a făcut infarct. Acesta este, ades, şi un argument pentru cei care spun că nu întotdeauna viaţa raţională este temeiul sănătăţii. Cu aceasta, cred că intrăm în sfera strictei specialităţi... Şi totuşi...

— Într-adevăr, după investigaţiile întreprinse pînă acum s-a ajuns la concluzia că şi în ceea ce priveşte bolile cardiovasculare există un risc înainte de procreare, chiar, sau în timpul vieţii intrauterine, un risc ce ţine de genitor. Poate într-un viitor nu prea îndepărtat, cînd se va pătrunde mai mult în tainele codului genetic, iar în buletinul de identitate pe lîngă grupa sanguină şi RH va fi înscris şi codul genetic care va atrage atenţia asupra particularităţilor genetice, a unor sensibilităţi care se pot transmite pe linia maternă şi paternă, — acest risc va fi înlăturat.

— Pînă atunci?

— Să urmăm calea cunoscută de testare, de cunoaştere deci, a stării de sănătate a viitorilor soţi. Aceasta nu înseamnă, nici pe departe, că dacă se constată unele boli, sau posibilitatea apariţiei lor, va fi contraindicată căsătoria. Atitudinea indicată este să-i sfătuim pe viitorii părinţi ce măsuri să ia pentru a preîntîmpina îmbolnăvirea. Dacă se constată probabilitatea unei boli ereditare, prin deficit cromozomial, să zicem, viitorii părinţi vor fi informaţi asupra riscului şi nu cred că este departe timpul cînd se vor putea trata şi aceste boli genetice, astfel încît nici o persoană să nu fie lipsită de imensa bucurie de a aduce pe lume un copil.

— Pornind de la prima zi de viaţă, care ar fi itinerarul medicinii omului sănătos?

— De fapt, chiar dinainte de naştere, o serie de măsuri medicale, cum sînt diferite analize şi examene de laborator, controlul asupra evoluţiei sarcinii, sau paramedicale — condiţiile de muncă, concediul de maternitate, diferite priorităţi sociale — sînt de natură să asigure tot ceea ce este necesar ca fiecare copil să aibă, chiar de la începutul vieţii sale o sănătate bună. Începe apoi drumul supravegherii puiului de om astfel încît să-şi păstreze parametrii optimi de sănătate. În acest scop, legislaţia ţării noastre a consolidat o bază materială optimă pentru ocrotirea mamei şi copilului. Să amintim gratuitatea asistenţei medicale, creşele, grădiniţele, internatele, unde medici de specialitate, desfăşoară o susţinută activitate profilactică. Să adăugăm şi numeroasele măsuri de educaţie sanitară, venite din partea părinţilor sau a pedagogilor, care au ca scop consolidarea stării de sănătate a copiilor şi tinerilor.

— În esenţă, este vorba de formarea unor deprinderi, care să prevină îmbolnăvirile, pentru că, într-adevăr este mai uşor să previi apariţia unei îmbolnăviri, dar cu o condiţie — să ştii cum s-o faci...

— Şi aceste deprinderi se formează, sau ar trebui să se formeze încă din prima copilărie. Printre aceste deprinderi de sănătate vreau să reamintesc, pe lîngă normele de igienă, preocuparea pentru o alimentaţie raţională, căutînd să obişnuim copilul să mănînce cu plă-

cere laptele și produsele lactate. Apoi, nu trebuie renunțat la micul dejun.

— Mai ales că nici nu îngrașă...

— Și mai ales că această renunțare duce la formarea unor deprinderi greșite, care pot avea ca rezultat îmbolnăviri grave. O altă deprindere greșită, mai ales a tinerilor fete, este moda de a se înfometa pentru a avea o siluetă atrăgătoare. Or, se știe că lipsind organismul de o serie de substanțe de bază, care să consolideze „constelația endocrină", se poate ajunge la grave dereglări, ce pot împiedica o viață de familie normală, desfășurarea optimă a unei profesiuni. Iată de ce se recomandă patru mese pe zi, care să cuprindă cantitativ și calitativ toate principiile unei alimentații raționale. Să vă dau un exemplu privind legătura între alimentație și starea de sănătate. Recent, un grup de medici din Suedia au descoperit că substanțele active necesare unei bune memorii se găsesc în ouă și lapte. S-a făcut și o metaforă stimulatoare — creierul se bucură cînd vede omletă. Se poate obiecta că omleta este indigestă. Nu-i adevărat, pentru cei cu tulburări digestive se poate face omletă la aburi. Și adăugăm și salată verde. Exemple s-ar mai putea da, dar nu vom intra în amănunte, e important să reținem că o alimentație rațională trebuie să conțină toate substanțele nutritive necesare unei vieți sănătoase, desfășurării optime a unei activități profesionale. O altă deprindere de sănătate care este indicată să se formeze din copilărie este aceea care vizează interesul pentru mișcare, pentru excursii, pentru mersul pe jos și practicarea unui sport.

— Înțelegem că formarea timpurie a acestor deprinderi asigură o stare de sănătate optimă, fizică și, indirect, psihică a individului. Ce poate face un medic pentru satisfacerea și a condițiilor unei bune „sănătăți" sociale.

— Să folosească mai mult presa, radioul, televiziunea pentru a se adresa marelui public sensibilizîndu-l, informîndu-l și îndrumîndu-l să contribuie, atît cît se poate, la menținerea propriei stări de sănătate. În acest sens, recomand ceea ce cred a fi o bună metodă de sanogeneză — ca în fiecare seară oamenii să-și administreze o pilulă de optimism, de „fericire".

— Cum?

— Făcînd un bilanț al zilei, punînd pe fiecare taler al balanței, faptele trăite, analizîndu-le și, lucru foarte important, să adauge cînd e cazul, de la ei încă ceva pe talerul pozitiv al balanței pentru a restabili un echilibru necesar unui somn odihnitor, care să ne reconforteze, să asigure un fel de rezistență la orice factor patogen.

Elena SOLUNCA

— Iată deci că se poate face o legătură directă între cunoaștere și starea de sănătate. Desigur nu e vorba de volumul cunoștințelor medicale echivalente cu cele ale specialistului, ci de un minimum necesar a cărui însușire este, sau ar trebui să fie înțeleasă ca o obligație, morală am spune, față de noi înșine, față de cei din jurul nostru. Asta cere, firește, un efort, dar el va fi, cu siguranță, răsplătit prin acea stare de bine atît de necesară bucuriei de a trăi. „A cunoaște" este o condiție necesară, dar nu și suficientă, este un pas, foarte important desigur, care trebuie urmat de „a vrea" să faci ceea ce cunoști că este bine sau folositor propriei sănătăți... Este însă adevărat că și o bună cunoaștere poate influența voința în sensul practicării unor principii și norme necesare sănătății. Cu acest scop, în paginile care urmează vă punem la dispoziție un fel de dicționar al medicinii omului sănătos, urmînd ca dumneavoastră, dragi cititori, să faceți la fel de necesarul pas de la a cunoaște la a vrea, fiind nu atît primii medici, cît primii răspunzători pentru calitatea stării de sănătate.

MARC CHAGALL: Maternitate

Mic lexicon medical pentru uzul tuturor

■ DUREREA este una dintre manifestările naturale cele mai cunoscute ale stării de boală. Conceptul de durere cuprinde, în general, trei elemente:

nocicepția — senzația inițială la contactul cu stimulul dureros; **durerea propriu-zisă** — percepția conștientă a durerii și **suferința:** modificări comportamentale și emoționale legate de durere.

După sediul pe care îl are, durerea a căpătat diferite denumiri. Astfel, cea mai frecventă este **cefaleea** — durerea localizată în regiunea cefalică. În limbajul obișnuit ea este restrînsă la regiunea cutiei craniene. Poate apărea ca senzație de presiune, arsură, ca senzație de „cerc" în jurul capului sau ca durere pe jumătate de cap — hemicranie. Intensitatea durerii poate arăta substratul ei organic sau funcțional.

Cauzele mai frecvente ale cefaleii: meningita; sinuzita; migrena; tumorile cerebrale; glaucomul; arterita temporală; hipertensiunea arterială. (Menționăm că afecțiunile nu sînt enumerate în ordinea frecvenței). Durerile cele mai intense sînt cele care însoțesc o hemoragie subarahnoidiană sau meningita și, cel mai adesea sînt însoțite de febră, fotofobie, alterarea stării generale, semne suficient de alarmante pentru a determina un consult medical, indispensabil în aceste cazuri.

Migrena este o durere periodică, cu caracter de hemicranie și începe, de obicei, în adolescența pentru a se stinge progresiv către deceniul al 6-lea de viață. Femeile sînt în general mai susceptibile (mai ales premenstrual). În general, există două tipuri de migrenă:

a) **tipul clasic** (neurologic) se însoțește, așa cum a arătat și numele, de manifestări neurologice: fotoame (puncte luminoase în cîmpul vizual), scotoame (puncte negre în cîmpul vizual), hiperosmie, hemiparestezii, dificultăți de vorbire. Aceste manifestări durează circa 15—20 minute și sînt urmate de obicei de greață, vărsături.

b) **tipul comun:** fără manifestări neurologice.

Baza fiziopatologică a migrenei se pare că ar constitui-o dereglări neuro-vasculare ale vaselor intra și extracraniene. În perioada inițială are loc o reducere a fluxului sanguin, după care acesta crește cu 35—50%. Factorii care pot declanșa atacul migrenos la persoanele predispuse (și care pot fi deci evitați pentru prevenirea atacului) sînt în linii mari: expunerea prelungită la soare (cu capul descoperit), tensiunea nervoasă prelungită, repetată, efort prelungit,

Desen din cartea lui J. Ketham „Fasciculus medicinae", în versiunea de la Veneția, 1493

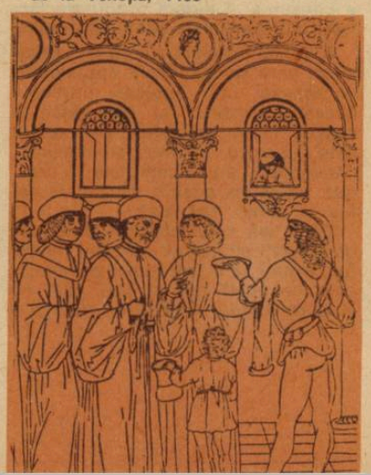

anumite alimente (în special grase, greu digerabile), constipația, alcoolul.

Prevenirea cefaleei (cu mijloace care stau la îndemîna fiecăruia) se poate face prin evitarea expunerii la frig (fără îmbrăcăminte adecvată); evitarea contactului cu persoane cu viroze respiratorii, aglomerațiilor în perioadele de epidemii. (Pe mucoasa lezată de virusuri se pot grefa bacterii, leziunile se pot suprainfecta și astfel poate apare o sinuzită purulentă trenantă.) Cei cu spondiloză cervicală, vor dormi noaptea fără pernă, cu un mic sul sub regiunea cervicală (cu gîtul în hiperextensie). Dimineața, la sculare, vor executa cîteva mișcări de rotație a capului în ambele sensuri, mișcări de lateralitate, în față și în spate. Sînt mișcări de gimnastică minimă care vor înlătura cefaleea matinală. Un antiinflamator seara la culcare (aspirina pentru cei care o suportă sau un supozitor cu Indocid), medicația miorelaxantă în timpul zilei (Clorzoxazonă, Midocalm), contribuie, de asemenea, la rezolvarea cefaleei pentru cei cu spondiloză cervicală.

La aceste mijloace de prevenire se mai pot adăuga înlăturarea unor factori favorizanți, mai ales alcoolul, tutunul; tratamentul corect al hipertensiunii arteriale.

Lombalgia este durerea localizată la nivelul coloanei lombare, și poate fi determinată de spina bifida (malformație congenitală), vechi traumatisme la nivelul coloanei, hernia de disc lombar; sindroame reumatoide ș.a. Prevenirea acestei dureri se face prin tratarea corectă a cauzelor care o determină, gimnastică medicală (prescrisă de medic) și o dozare corectă a efortului.

Durerea toracică. Mai întîi o mențiune specială deosebit de importantă: nu există paralelism între intensitatea durerii și gravitatea cauzei ei. Problema cea mai importantă o constituie diferențierea durerii anginoase (provocate de boala coronariană) de alte dureri. Durerea toracică provocată de ischemia miocardică tranzitorie (angina pectoris) este adesea confundată cu: afecțiuni ale coloanei toracice, afecțiuni digestive ca: hernia gastrică transhiatală, afecțiuni biliare, afecțiuni pancreatice, ulcerul gastro-duodenal. La rîndul ei, **angina pectoris,** asupra căreia vom reveni trebuie diferențiată de:

— **durerea precordială** lancinantă (cu caracter de **junghi)** care nu cedează la administrarea de nitroglicerină, fără legătură cu efortul se însoțește de obicei de durere la presiunea regiunii precordiale, apare la pacienți psihonevrotici, în tensiune nervoasă prelungită.

— **Sindromul Tietze** artrita articulațiilor condro-sternale.

— durerea din pericardită, transfixiantă, care se atenuează la presiunea regiunii precordiale sau la poziția aplecat înainte și se accentuează la inspirație profundă.

— **durerea pleurală** — accentuată de mișcarea respiratorie nu cedează la administrarea de nitroglicerină și se însoțește de tuse;

— **durerea din traheo-bronșită** acută, este simțită mai mult ca o arsură retrosternală, însoțită de tuse, febră, semnele generale ale unei infecții a căilor aeriene superioare.

EDWARD CUCUEL (SUA): Baia de soare

Caracterele durerii anginoase sînt: — durere retrosternală, iradiere pe membrul superior stîng pe marginea cubitală şi la baza gîtului, apare la efort (dar şi în repaos), cedează în repaos şi la nitroglicerină. Să mai reţinem că această durere poate fi precipitată de tahicardie (febră, anemie, hipertiroidie), prînz copios sau de enervări, excitaţii extreme.

Metode de prevenire uşor de aplicat (vezi şi ateroscleroză, dislipidemii): reducerea efortului, înlăturarea surplusului ponderal, reducerea volumului meselor, cu alimente uşor digerabile, asigurarea unui climat relaxat în jurul pacientului, tratamentul corect al dislipidemiilor asociate ca şi cel de prevenire a unor tulburări de ritm şi alte boli asociate (vezi şi cardiopatia ischemică).

■ PALPITAŢIILE: simptom obişnuit, dezagreabil, care poate fi definit drept conştientizarea bătăilor cordului, adesea datorită modificărilor ritmului inimii. Această senzaţie apare, de obicei, cu tulburări de ritm recente — bruşte şi tranzitorii — întrucît în cazul celor vechi intervine obişnuinţa şi nu le mai percepem ca atare.

Cauzele palpitaţiilor: tulburări de ritm ale inimii, (extrasistole, tahicardii paroxistice, fibrilaţia atrială), tireotoxicoza, hipoglicemia, febra, cafeaua, tutunul, unele medicamente (efedrina, miofilin, extracte tiroidiene) în doze mari. Chiar la oameni deplin sănătoşi, palpitaţiile mai pot apărea după un efort fizic excesiv sau în cazul tensiunilor emoţionale.

Merită, în mod special, să subliniem faptul că palpitaţiile produc, de obicei, anxietate şi teamă, deloc proporţionale cu gravitatea cauzei care a dus la apariţia lor.

Prevenirea palpitaţiilor constă în tratarea corectă a cauzei care a dus la apariţia lor şi înlăturarea factorilor declanşatori menţionaţi.

■ VERTIJUL este senzaţia de rotire a obiectelor în jurul nostru (sau invers).

Cauzele vertijului: neurologice (leziuni pe căile vestibulare sau centrale — cerebrale sau cerebeloase), otologice (leziuni labirintice), cardio-vasculare (cel mai adesea tulburări de ritm, care nu dau un vertij propriu-zis, cu caracter rotativ, ci mai ales ameţeli), viroze, traumatisme, ateroscleroza arterei vestibulare, reacţie la streptomicină şi gentamicină.

O formă specială şi mai frecventă întîlnită este **vertijul Menière** de tip rotator, însoţit de tinitus (ţiuituri în ureche), vărsături, nistagmus, cu durata de ore sau minute. Cauza este cel mai ades otologică şi constă din leziuni ale urechii interne.

Prevenire: tratamentul corect al cauzelor:

■ TUSEA: simptom cardio-respirator ce constă dintr-o expiraţie explozivă cu scopul de a curăţi arborele traheo-bronşic de secreţii (sau corpi străini). Poate fi provocată de cauze **inflamatorii** (laringite, traheite, bronşite), **mecanice** (inhalare de particule — praf — compresive tumorale), **chimice** (gaze iritante — fumul de tutun pe prim plan) sau de temperatură (inhalare de aer foarte rece sau foarte cald).

Pentru prevenire vezi şi capitolul consacrat afecţiunilor respiratorii.

Mai înainte însă o observaţie şi anume că orice modificare în caracterul tusei fumătorului este un semnal de alarmă care, trebuie să-l îndrepte pe acesta către medic (vezi şi capitolul Tutunul!)

■ DISPNEEA: senzaţia de dificultate în respiraţie, de respiraţie neconfortabilă. Acest simptom ne îndreaptă totdeauna atenţia spre aparatul cardio-vascular. **Cauzele dispneei:** obstrucţia căilor aeriene (accidentală, astm bronşic), emfizem pulmonar (dispneea apare insidios, progresiv, la efort şi apoi în repaos), alte boli pulmonare difuze, boli ale cutiei toracice.

Forme particulare de dispnee se întîlnesc în unele boli cardiace şi se poate vorbi de dispneea de efort, de repaos, ortopneea (nu este posibilă poziţia culcat). Să adăugăm şi dispneea paroxistică nocturnă.

Şi iată alte cîteva simptome pe care e bine să le cunoaştem:

■ DISFAGIA: senzaţia de obstrucţie la trecerea alimentelor prin gură, faringe sau, cel mai adesea, esofag, deci dificultate la înghiţire.

Odinofagia durere la deglutiţie (cel mai frecvent în amigdalite acute).

■ INDIGESTIA este senzaţia de disconfort, asociată cu ingestia de alimente, şi manifestată printr-o stare de plenitudine abdominală, balonare. Ea se poate datora intoleranţei la anumite alimente, aerofagiei (înghiţire aer odată cu alimentele), fermentaţiei bacteriene a dulciurilor sau proteinelor în lumenul intestinului subţire (aşa-zisa colită de fermentaţie sau putrefacţie). Indigestia poate să apară în unele boli cum sînt insuficienţa cardiacă, uremia, boli neoplazice, sau poate fi psihogenă.

■ PIROZIS: senzaţia de arsură substernală sau în epigastru şi poate fi un reflux gastroesofagian ce însoţeşte unele boli: (hernia gastrică transhiatală şi atunci apare după prînzuri bogate, la aplecare înainte sau la culcare; ulcerul gastric sau duodenal). Apare destul de frecvent după ingestia de medicamente (aspirină) şi după ingestia de alcool.

■ ANOREXIA se poate traduce prin pierderea dorinţei de a mînca (a poftei de mîncare — a apetitului) şi trebuie diferenţiată de senzaţia de saţietate sau de intoleranţa selectivă la anumite alimente.

Se mai poate vorbi de **anorexia selectivă** ca lipsa poftei de mîncare pentru un aliment (cel mai adesea carnea, în bolile neoplazice sau diferite alte alimente la gravide). Oricare ar fi formele, anorexia apare în o serie de boli gastro-intestinale (cancer gastric), boli hepatice (precede apariţia hepatitei acute virale, se însoţeşte de greaţa, vărsături), insuficienţa cardiacă (asociată adesea fenomelor de intoxicaţie digitalică), insuficienţa renală sau psihogena (la depresivi, anxioşi).

■ GREAŢA ŞI VĂRSĂTURILE: simptome adesea asociate: greaţa — senzaţia de vărsătură iminentă. **Vărsătura:** expulzia forţată a conţinutului gastric.

Se însoţeşte de: paloare, transpiraţii, hipersalivaţie, bradicardie, scădere tensională. Ele sînt îndeobşte cunoscute, să mai numim însă unele complicaţii ce trebuie să fie cunoscute. Acestea se referă la rupturi de vase la joncţiunea cardio-esofagiană, deshidratare cu pierderea din conţinutul acidgastric, aspiraţia vărsăturii la comatoşi cu redutabila pneumonie de aspiraţie.

Greaţa şi vărsăturile sînt manifestări comune ale unor boli organice şi funcţionale.

■ EXCESUL ŞI MINUSUL PONDERAL

La omul normal, greutatea este menţinută constantă de echilibrul între ingestia şi consumul de calorii, dictat de centrii foamei şi saţietăţii din sistemul nervos central. Cîştigul sau pierderea în greutate sînt dictate de balanţa netă între aportul şi cheltuiala energetică a organismului. Modificările în greutate în plus sau în minus denotă modificările voluntare ale dietei şi nu au în sine semnificaţie patologică.

ORICE MODIFICARE CARE NU ESTE DELIBERATĂ TREBUIE REFERITĂ LA MEDIC

■ OBEZITATEA se datoreşte cel mai adesea unui aport caloric excesiv (chiar dacă pacientul declară că „nu mănînca mult", calculul caloric al dietei sale zilnice demonstrează contrariul). Cauzele patologice ale obezităţii sînt rare — deci atenţie: la cît mîncăm şi ce mîncăm!

EGON SCHIELE: Femeie cu doi copii (detaliu)

MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDIC

„Jours de France"

Gastronomie şi alimentaţie raţională

– La rubrica „Sănătate", revista franceză inserează o culegere de răspunsuri date de un binecunoscut medic parizian, dr. A. Soubiran, unora dintre cei care i-au adresat întrebări, precum şi o serie de sfaturi pentru cei care nu l-au întrebat dar au cu siguranţă nevoie de ele. Le redăm mai jos.

CONCLUZIA generală a eminenţilor specialişti de la Centrul naţional francez de coordonare a studiilor şi cercetărilor cu privire la alimentaţie şi nutriţie şi a celor de la Institutul de ştiinţa şi tehnica alimentaţiei este că, de vreo zece ani încoace, în Europa se mănîncă mai echilibrat, mai adecvat, dar încă mai avem de învăţat. Am adăuga doar că am putea evita multe neplăceri dacă am fi mai precauţi.

● Astfel, o tînără femeie se plînge că are, dimineaţa, „un fel de apăsare în stomac, ca o ghiulea". Şi se gîndeşte la tot ce poate fi mai rău. O întrebăm dacă îşi ia micul dejun şi dacă da, din ce este el alcătuit. „Dintr-o cană mare de cafea cu lapte", zice ea, mărturisind apoi că-şi oferă şi un brioş. Brioşul n-are nici o vină. Amestecul de cafea şi de lapte este vinovat. Deoarece cafeaua plus laptele formează o a treia băutură — sau, mai exact, un fel de ghemotoc mare, deosebit de greu de digerat. Iată cauza „ghiulelei". „Beţi deci sau cafea sau lapte, dar nu amîndouă laolaltă", o sfătuim pe această tînără femeie. „Adevărul e că ştiam că, la anumite persoane, cafeaua cu lapte este indigestă, dar am uitat", se scuză ea.

Dar ne urmează sfatul: „ghiuleaua" dispare din prima zi de nou regim. Adăugăm că, pentru cei care digeră prost laptele (o sursă preţioasă de calciu), brînzeturile şi iaurtul constituie un mijloc excelent de a consuma şi digera produsele lactate, indispensabile sănătăţii omului.

● O altă doamnă suferă de „aciditate", care se manifestă aproximativ la aceeaşi oră. Aceleaşi întrebări: această doamnă nu bea decît o ceaşcă mare de cafea, pe nemîncate, „pentru trezirea stomacului". „Aciditatea" cu pricina este în realitate un reflex gastric cauzat de cafea şi nimic mai mult.

Dacă aşa stau lucrurile şi cu dv., dacă aveţi stomacul „sensibil" la cafea, evitaţi să o beţi direct pe nemîncate. Începeţi prin a bea apa, nu prea rece, apoi mîncaţi un fruct şi o felie de pîine cu unt. Cafeaua n-ar trebui să fie băută decît odată ce stomacul a fost puţin „mobilat". Amintim, de asemenea, că micul dejun trebuie să fie substanţial, „englezesc", mai ales iarna.

● Alt sfat: dacă aveţi stomacul „sensibil" la cafea şi dacă aveţi ceea ce se numeşte în mod curent „acreală", înlocuiţi cafeaua de dimineaţă cu ceai sau cicoare. În orice caz, nu îndulciţi prea mult prima dv. băutură din zi: pe nemîncate, zahărul nu este întotdeauna bine suportat de mucoasa gastrică.

● În legătură cu „aciditatea" sau „acreala"; există medicamente aşa zise anti-acide foarte eficace, dintre care cel mai cunoscut este bicarbonatul de sodiu. Dar e mai bine să nu abuzaţi de acest paleativ prea comod. E mai bine să căutaţi cauza acestor arsuri: cafeaua, dar şi tutunul, alcoolul şi chiar medicamentul, — şi să o eliminaţi, fără a uita că e

■ SCĂDEREA PONDERALĂ este o problemă mai severă, adesea de cauza organică: diabet zaharat tip I (insulino-dependent), boli endocrine (hipertiroidie mai des), boli gastro-intestinale (malabsorbția, paraziți, ulcer, infecții, micoze, tuberculoza), tumori maligne, boli renale, boli psihiatrice.

■ COLON IRITABIL: așa-numita colită spastică sau colopatie funcțională, este un sindrom caracterizat prin diaree alternînd cu constipația, dureri abdominale, scaune moi.

Prevenirea comportă o alimentație rațională, completă, cu introducerea progresivă a alimentelor pe care pacientul le tolerează mai greu și din acest motiv le-a eliminat singur; înlăturarea, pe cît posibil, a factorilor de stress; respectarea orelor de masă și liniștii la masă.

■ ICTERUL: colorația galbenă a pielii și sau a sclerelor de către bilirubina (crescută în sînge). Cauzele cele mai frecvente sînt hepatita acută virală, litiaza biliară, ciroza hepatică, hepatita cronică și hemoliza.

■ ANEMIA: reducere semnificativă a masei de globule roșii cu scăderea corespunzătoare a capacității de transport a oxigenului de către sînge (se consideră în general anemie reducerea cu cel puțin 10% față de valoarea medie a sexului respectiv). Manifestările depind de gravitatea anemiei, ca și de boala de fond, anemia fiind de fapt un simptom de boală; ele depind de asemenea de rapiditatea instalării anemiei (de ex. o hemoragie mare va da simptome mai dramatice). Anemiile grave pot fi simptomatice și în repaos, iar pacientul este incapabil de cel mai mic efort. Pot apărea chiar semne de insuficiență cardiacă, care se remit odată cu rezolvarea cauzei anemiei. Dintre simptome menționăm: cefalee, ameteli, palpitații, tinitus (țuituri în urechi), anorexie, greață, sensibilitate crescută la frig.

Ca semne obiective pot apărea: paloarea tegumentelor și mucoaselor, tahicardia, unghii friabile, cu striații longitudinale (în anemia feriprivă)

Cauzele mai frecvente ale anemiilor: deficitul de fier, deficit de vitamina B12, deficit de acid folic, hemoragii. Mai există anemia de sarcină, anemia din procesele neoplazice, anemia din infecțiile cronice, anemiile hemolitice

Prevenirea anemiilor: Mai întîi este o prevenire a cauzelor prin alimentație corectă, rațională încă din copilărie. Urmează tratamentul corect și susținut al anemiei odată apărute pentru vindecarea ei, controlul periodic corect al gravidelor, controlul periodic al persoanelor vîrstnice, control după intervenții chirurgicale.

„Natura, izvor al farmacopeii" este, aproximativ, legenda acestei ilustrații dintr-o carte arabă a secolelor XII sau XIII, găsită la Bagdad

■ ALCOOLISMUL: a fost definit atît ca o boală cronică, cît și ca o dereglare comportamentală; este caracterizat prin consumul excesiv de alcool. (Consum excesiv: consum care depășește media unei anumite societăți, interferează cu sănătatea individului, cu relațiile interpersonale și chiar cu mijloacele de cîștig ale existenței sale). Alcoolismul ridică trei categorii de probleme:

1. **psihologică:** cauzele care determină excesul de alcool știind chiar că uneori acest lucru poate produce ireparabilul pentru sănătatea și familia lui;
2. **sociologică:** cuprinde efectul băuturii excesive asupra muncii individului, asupra familiei sale și asupra comunității în care trăiește;
3. **medicală:** îmbracă toate aspectele bolilor cauzate de abuzul de alcool.

Alcoolul este absorbit ca atare în stomac și intestinul subțire. Din sînge, alcoolul ajunge în diverse organe ca și în lichidul cefalo-rahidian, urină, aerul alveolar pulmonar, în concentrații direct proporționale cu cele din sînge (direct proporțional cu cantitatea ingerată, evident).

Modificările alcoolului are loc în special în ficat.

Alcoolul reduce absorbția unor elemente nutritive din intestin: glucoză, amino-acizi, calciu, vitamina B. 12

Efectele alcoolului asupra diferitelor organe:

— ficat — infiltrația grasă — „ficat gras". Prin consum susținut în timp poate produce ciroza alcoolică (ireversibilă). Menționăm că infiltrația grasă este reversibilă, pînă la un punct, la încetarea consumului de alcool.

— hipoglicemie (prin impiedicarea gluconeogenezei în ficat) sau hiperglicemie (prin împiedicarea utilizării glucozei în periferie), crește nivelul acidului lactic în sînge (acidoză lactică), crește cantitatea de acid uric (cu posibilitatea de litiază renală urică).

— La nivelul **rinichilor** — crește eliminarea de fosfați și magneziu, crește eliminarea de apă (prin inhibarea centrală a hormonului antidiuretic).

— Aparat digestiv: stimulează producerea de acid clorhidric de către stomac — poate favoriza apariția ulcerului, în cantitate mai mare odată poate produce gastrita acută, reversibilă, pancreatita acută, adesea recidivantă.

— Aparatul cardiovascular: poate avea modificări ca scăderea forței de contracție a miocardului, sensibilitate crescuta la aritmii (mai ales fibrilația arterială), creșterea riscului de hipertensiune arterială; apariția cardiomiopatiei.

— glandele endocrine:

experimental, la bărbați sănătoși la care s-a administrat alcool timp de 4 săptămîni, s-a constatat scăderea concentrației plasmatice de testosteron

— efecte pe sistemul hematopoetic:

efecte directe pe toate celulele măduvei osoase, o anemie macrocitară moderată, cu scăderea globulelor albe și trombocitelor.

— Efecte asupra sistemului nervos: intoxicația alcoolică (starea de beție), atrofia cerebrală alcoolică, demența alcoolică, polinevrita alcoolică.

— pe sistemul muscular: miopatia alcoolică.

■ TUTUNUL: Deși tutunul se cultivă de 400 de ani, fumatul a devenit o problemă abia în secolul XX. În țările industrializate este una dintre cauzele bolilor care altfel ar putea fi prevenite, și o cauză importantă de moarte prematură. Efectul biologic al fumului de tutun se datorează celor peste 4 000 substanțe identificate în el.

Fumul de tutun este un aerosol heterogen produs de arderea incompletă a frunzei de tutun. Com-

MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICALE

bine, pentru a avea o digestie bună, să mîncați fără exces, la ore regulate, dîndu-vă timpul necesar pentru a mesteca bine și, dacă e cu putință, în condiții de calm.

• Încă un obicei de corectat: acela de a consuma, cel puțin iarna, ceva rece după o masă abudentă și grasă. Frigul survenind în cursul digestiei, o îngreunează. Preferați un desert sau o licoare la temperatura ambiantă.

În orice caz, nici chiar la o masă festivă, nu beți o cafea fierbinte după înghețata și cu atît mai puțin o cafea agrementată cu coniac.

• Există prejudecăți pe cît de puternic înrădăcinate pe atît de eronate. Una dintre acestea susține că peștele și puiul n-ar fi hrănitoare. Este vorba de o iluzie datorată faptului că peștele și puiul se digeră mai repede decît carnea de vită sau de porc, de pildă. Căci valoarea nutritivă a unui aliment nu se măsoară după viteza digestiei. Puiul dă 145 de calorii la 100 gr., ca și carnea de mînzat, iar heringul marinat 240 de calorii la aceeași greutate, la fel ca și carnea de oaie sau de vită semi-grasă. Înseamnă deci a ne supralimenta dacă ne oferim la aceeași masă și pește și carne, afară doar de cazul cînd e vorba de cantități reduse la jumătate din fiecare.

• Este de asemenea o greșeală să se servească din abundență paste făinoase înainte, după sau lîngă un fel cu carne. Pastele ca fel principal conțin îndeajuns de multe elemente nutritive pentru o masă normală. E destul dacă le adăugăm puțină carne tocată sau brînză rasă și un pic de sos menit să le releve gustul. Dar o farfurie plină cu paste și o friptură mare este mult și adesea mult prea mult, deoarece pastele conțin în mare parte proteine vegetale, care se adaugă proteinelor animale ale fripturii.

• Atîta război s-a dus împotriva acizilor grași saturați, adică a grăsimilor animale, și atîta au fost de ridicați în slăvi acizii grași nesaturați, adică grăsimile vegetale, încît sînt astăzi oameni care înlătură complet untul și margarina cu lapte din alimentația lor. Eroare: în timpul iernii, untul și, în cantități mici, chiar slănina, reprezintă o excelentă sursă de vitamina A. Or, vitamina A este indispensabilă sănătății și pentru cei mai mulți oameni este mai ușor să și-o administreze pe cale naturală decît pe cale medicamentoasă (știut fiind că majoritatea suportă greu drajeurile sau picăturile de vitamina A). Deci: nu puneți unt sau untură în orice sos — și nici nu mîncați zi de zi mîncăruri cu sosuri copioase —, dar utilizați-le, cu moderație, evident. Cu moderație, pentru că statisticile arată că se mănîncă încă, în general, prea multe grăsimi, în timp ce consumul de pîine, lapte, ouă a scăzut, ceea ce este regretabil.

• Dacă vreți să mîncați legume și fructe proaspete și hrănitoare, mîncați-le în sezonul lor, nu ca trufandale; și mai ales preferați-le pe cele care nu vin prea de departe. Produsele pămîntului care ajung la noi după îndelungate călătorii „peste mări și țări" și-au pierdut adesea virtuțile vitaminice (în timpul depozitării și al transportului, apoi al noii depozitări).

• Mîncați cîte puțin, de mai multe ori pe zi. Mîncăcioșii, dimpotrivă, ar trebui să ia, în afară de micul dejun, numai două mese pe zi, dintre care una, fie cea de seară, fie cea de prînz, să fie cît se poate de frugală.

• Iată deci că dieteticienii nu vor să fie sfătuitori prea tiranici, prea rigizi. Ei doresc doar să ne ajute să ne aflăm adevăratele noastre necesități, pentru a ne apăra, de-a lungul zilei, sistemul digestiv, sănătatea și, în același timp, buna dispoziție!

poziția sa este influențată de tipul de tutun, lungimea țigării, temperatura de ardere, porozitatea hîrtiei de filtru.

— Hidrați de carbon, acizi organici volatili, compuși de azot, rășini sînt principalii constituenți ai fumului. La temperatura de ardere din vîrful țigării (900° C) unii compuși suferă descompunere termică (piroliză). Substanțele volatile sînt distilate direct în fum. Se produc și noi compuși (pirosinteza) 85% din compușii fumului sînt pe bază de azot oxigen, bioxid de carbon.

Statisticile arată că:

— rata morții este cu 30—80% mai mare la fumătorii bărbați, de 45—54 ani, mai ales prin boli ale arterelor coronare. Există o relație strînsă doză-efect între consumul de țigări și indicele de mortalitate. Încetarea fumatului duce la diminuarea efectelor și scăderea mortalității.

Consecințele fumatului:

— **Boala coronariană prematură** — apare cu 60—70% mai frecvent la bărbații fumători față de cei nefumători; iar,

—, la femeile fumătoare care folosesc în același timp anticoncepționale, există un risc de 100 ori mai mare de a dezvolta boala coronariană. Încetarea fumatului se însoțește de scăderea mortalității prin boala coronariană (după 1 an) de asemenea, la cei ce încetează fumatul după un infarct miocardic, scade riscul de moarte.

Fumatul produce un dezechilibru între necesitățile de oxigen ale miocardului și oxigenul furnizat în realitate; astfel crește excitabilitatea miocardului hipoxic și riscul de fibrilație ventriculară mortală.

— **Arterita ateromatoasă** — fumătorii au risc crescut de a face această boală. La cei operați, care continuă să fumeze, ateromatoza poate afecta grefele periferice.

— **Hipertensiunea arterială.** Fumatul în sine nu este un risc pentru hipertensiunea arterială (H.T.A.), dar bolnavii hipertensivi care fumează au risc mai mare de a dezvolta o H.T.A. malignă.

— **Boli respiratorii**

Fumatul este cel mai important factor în dezvoltarea bronho-pneumopatiei obstructive cronice (bronșită cronică, emfizem pulmonar). Tusea cronică, productivă, dispneea, sînt mai frecvente la fumători. În același timp pot fi activate o serie de proteaze (enzime ce distrug proteinele) și astfel produce leziuni pulmonare (o explicație a genezei emfizemului pulmonar). La fumători crește incidența infecțiilor respiratorii, iar moartea prin pneumonie sau gripă este mai frecventă.

Nașterea legendară a lui Iuliu Cezar: prin „cezariană" în incizie laterală. Scena astfel figurată este fragment dintr-o ilustrație la traducerea franceză, datînd de prin anul 1460, a operei lui Paul Orose, Istoria lumii scrisă în secolul al V-lea al erei noastre.

La bolnavii astmatici crește gradul obstrucției (deci atenție! mijloc de prevenire). La fumătorii cu bronho-pneumopatie obstructivă cronică există riscul de a dezvolta cordul pulmonar cronic, (afectarea cordului datorită bolii pulmonare). Laringita și stomatita cronică sînt mai frecvente la fumători.

— **Cancerul:** riscul de a dezvolta cancer pulmonar este legat **cantitativ** de expunerea la fumat. Cei ce fumează 1 pachet/zi au risc de 10 ori mai mare decît nefumătorii. Cei ce fumează 2 pachete/zi au risc de 25 ori mai mare decît nefumătorii. Se cuvine să facem și observația că paralel cu fumatul, a crescut indicele de frecvență a cancerului la femei.

Faptul că este unul dintre cancerele cu rata de supraviețuire peste 5 ani sub 10%, ne face să insistăm în mod deosebit asupra prevenirii (evident, prin renunțarea la fumat).

Renunțarea la fumat duce la reducerea progresivă a riscului. **Abia după 15 ani, fostul fumător atinge coeficientul de risc obișnuit.** Frecvența cea mai mare pentru cancerul laringian, al cavității bucale, esofagian. Totodată crește riscul pentru cancerul de vezică urinară, de rinichi și de pancreas.

— Bolile gastro-intestinale: fumătorii fac mai frecvent ulcer, gastric și duodenal. Mai mult, fumatul îngreunează vindecarea ulcerului, inhibă secreția alcalină a pancreasului, scade presiunea normală a sfincterelor.

— **Fumatul și sarcina**

Fumatul la femeia gravida poate afecta fătul, care va fi subponderal la naștere (sub greutatea normală). Copilul va fi subdezvoltat intelectual. Riscul de avort spontan este crescut. Aceasta ca să nu mai vorbim de efectele directe asupra propriei sale sănătăți.

Nocivitatea fumatului se extinde și la nefumători, ceea ce face să se vorbească de efectele inhalării involuntare de fum. Astfel, la pacienții cu bronșită cronică pot induce acutizări.

— Pacienții asimpomatici pot dezvolta obstrucții ale căilor aeriene mici.

Studii efectuate în Grecia și Japonia sugerează că „fumatul pasiv" poate crește riscul de cancer.

Pentru prevenire:

— Pacienții trebuie lămuriți în funcție de specificul bolii

— Cei ce nu pot renunța la fumat, vor fi sfătuiți să fumeze țigarea pe jumătate, să reducă numărul țigaretelor.

— Se impun întreprinse acțiuni de convingere a tinerilor să nu deprindă acest obicei.

■ DISLIPIDEMIILE: modificările concentrației lipidelor sanguine, în plus sau în minus. Modificările în plus au căpătat denumirea de hiperlipoproteinemii. Acestea sînt congenitale sau se întîlnesc într-o serie de boli, ca semne importante.

În legătură cu aceste dereglări ale lipidelor sanguine să reținem faptul ca, prin cunoașterea lor, la timp (cu ajutorul controalelor periodice de laborator), omul, dealtfel sănătos, poate adopta o atitudine activă (îndeosebi cu ajutorul dietei) față de apariția unor boli (altfel inevitabile).

Vom da numai cîteva exemple de hiperlipoproteinemii în care intervenția omului, printr-o alimentație adecvată, este salutară.

a) **HIPERCOLESTEROLEMIA FAMILIALĂ** (hiperlipoproteinemie tip II.a) în care dieta cu scăderea alimentelor bogate în colesterol și cu suficiente grăsimi nesaturate (uleiuri și unturi vegetale) previne apariția unor complicații care pot ajunge pînă la cardiopatie ischemică sau arteriopatie obliterantă periferică. Este important ca părinții care întrevăd posibilitatea existenței acestei tare la copilul lor să-l controleze și să-i impună dieta corespunzătoare chiar de la această vîrstă. **caracteristica bolii** este colesterolul foarte mult crescut.

b) **HIPERTRIGLICERIDEMIILE FAMILIALE ȘI MIXTE** (tip IV de hiperlipoproteinemii), la persoane obeze, cu intoleranță la glucide, care fac cardiopatie ischemică prematur. Cresc chilomicronii și glicemia. Prevenire prin: — restricție calorică (**și de alcool**), reducerea glucidelor din dietă, ca și a cantităților de grăsimi din dietă

c) **HIPERLIPIDEMIA COMBINATĂ**

Cresc colesterolul și trigliceridele — Tip II.b de hiperlipoproteinemie. Se observă adesea, printre supraviețuitorii de infarct de miocard sub 60 de ani. Valorile lipemiei și colesterolului sînt variabile în timp, chiar la același individ (deci controale repetate). Acest grup prezintă înclinație spre boala aterosclerotică prematură, mai ales infarct miocardic.

Prevenire. Controlul rudelor de gr. I (mai ales adulți). O necesară restricție calorică, restrîngerea grăsimilor saturate (animale: unt, untură), restricția alimentelor bogate în colesterol (gălbenuș de ou, arahide), interzicerea consumului de alcool și un consum ponderat de glucide.

■ ATEROSCLEROZA: Termenul a fost introdus în 1904 de Marchaud, cu înțelesul de „bogat în lipide". Are la bază **placa de aterom,** cu creștere lentă, progresivă, care este responsabilă de majoritatea semnelor clinice. Placa de aterom evoluează pe decade, începînd din copilărie. (Să menționăm aici și termenul de **ARTERIOSCLEROZĂ,** care se referă, mai ales, la vasele de calibru mai mic și care traduce îngroșarea și îndurarea peretului arterial, concentric și difuz).

MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDIC

„Vorwarts"

Tămăduitorii demascați

■ *Într-un articol reluat și de publicația săptămînală* **La Tribune d'Allemagne,** *ziarul* **Vorwärts** *din Köln scrie:*

ELSBETH G., o gospodină din landul Hosse, este convinsă că o mare parte dintre cancerogi „nu au ales cum trebuie locul unde să-și pună patul și că acest loc este obiectul unor perturbații". Știe ea asta bine. Dacă e să dăm crezare săptămînalului ilustrat **Hör zu,** celebră publicație a televiziunii vest-germane, Elsbeth G. a „sondat" vreo 2 000 de paturi cu ajutorul bastonașului ei de alun; printre acestea și pătutul unei copile de patru anișori, la Lübeck. Fetița suferea de o tumoare cerebrală și medicii „erau cu toții de părere ca nu putea fi operată și că iradierea era ineficace".

Elsbeth G.: „Cînd am sondat casa cu bastonașul meu din lemn de alun, am constatat că în partea de la capul patului, exact acolo unde era perna fetiței, existau raze nocive, datorate faptului că două artere se încrucișau sub locuință". Patul a fost mutat și copila s-a însănătoșit rapid. Elsbeth G.: „Tumoarea a dispărut".

Elsbeth G. este o „tămăduitoare"; după cum scrie **Hör zu,** ea face parte „dintre acele femei și acei bărbați care, în Germania occidentală, constituie speranța ultimă pentru mii de oameni. Acesta este, dealtfel, și subtitlul promițător al unui serial prin care săptămînalul vrea să-și informeze cititorii. În **Hör zu** sînt vindecate practic toate suferințele omenirii: cancerul, scleroza în plăci, tulburările circulatorii, spasmele, guturaiul alergic, ciroza ficatului și erizipelul.

Metodele tămăduitorilor merg de la folosirea pendulilor pînă la impozarea mîinilor, trecînd prin bastonașul de alun și prin „terapia tridimensională", activarea „umorilor" corpului și transmiterea „iubirii lui Dumnezeu". Un vindecător din sudul R.F.G., Eugen B., reușește chiar pasa de trei: el se face remarcat datorită autovindecărilor sale, tămăduirilor de la distanță și celor prin persoană interpusă.

Ce este un „vindecător"? În prefața faimoasei serii, **Hör zu** îl definește ca pe o persoană „fără nici un fel de pregătire medicală", care nici nu are dreptul să se numească oficial tămăduitor, pentru că nu a dat vreodată examen în acest sens. (În unele țări există cabinete particulare de terapie la nivel mediu pentru aplicarea de masaje, gimnastică și alte metode de fizioterapie, cunoscute în general drept cabinete de kineziterapie, adică vindecare cu mîna, care n-are însă nimic ocult sau supranatural în accepția ei. — N. trad.) Tămăduitorii ilegali pretind că „vindecă și ușurează" acolo unde alții n-au izbutit cu toată știința lor medicală.

Așa ceva se întîmplă frecvent dacă e să-l credem pe Karl Friederich Hörner de la „Comunitatea pentru înflorirea spirituală" (un fel de federație a tămăduitorilor).

„Tămăduitorii exercită o funcție importantă în ceea ce privește încadrarea medicală a populației" — afirmă Hörner. Persoane importante și-ar fi dat cică seama de aceasta și i-au poftit pe medici și pe tămăduitori să „coopereze mai strîns".

Dimpotrivă, profesorul Reinhard Lohmann, fost profesor de medicina psiho-somatică și de psihoterapie la Universitatea din Köln, consideră ca pericolul e serios; din cauza acestor tămăduitori care de fapt nu sînt, oamenii omit adesea să se mai încredințeze unor medici adevărați. Lohmann adaugă că serialul din **Hör zu**

În prima decadă de viață, vasele sanguine suferă remodelări structurale care interesează în special intima (îngroșarea). Pe această zonă îngroșată se depun lipidele, formînd o placă, la început pasageră. Numărul plăcilor crește cu vîrsta, și atinge „vîrful" în a treia decadă de viață. Hipertensiunea arterială poate stimula dezvoltarea plăcii de aterom. Din studiile epidemiologice s-au desprins o serie de factori de risc care, din punct de vedere al „medicinei omului sănătos" s-ar putea grupa astfel:

a) **Factori ireversibili** (și practic neinfluențabili): Dintre ei amintim îmbătrînirea, sau mai precis înaintarea în vîrstă. În genere, bărbații sînt mai expuși la ateroscleroză. Se mai poate vorbi și de rolul factorului genetic (istoric familial de ateroscleroză prematură).

b) **Factori reversibili** cum sînt tutunul (fumatul), hipertensiunea arterială și obezitatea.

c) **Factori potențiali sau parțial reversibili** — hiperlipoproteinemiile (cel mai des tipurile II.a și b și IV), hiperglicemia și diabetul zaharat. Recent s-a descoperit că lipoproteinele cu densitate mare (așa-numitele HDL = high density lipoproteins) ar avea rol protector pentru ateroscleroză (ceea ce face să scada valoarea colesterolului total ca „prezicător de ateroscleroză). Deci scăderea HDL ar fi un factor de risc pentru ateroscleroză. HDL scad în diabet și cresc la efort fizic regulat (ex. yoga).

d) **Alți factori posibili** sînt inactivitatea fizică, stressul, tipul de personalitate: sporit la tipul A de comportament (agresiv, ambițios). La cei cu un simț cronic al urgenței timpului există un risc dublu de a face boala coronariană.

Acțiunea preventivă constă în controlul factorilor de risc menționați (atenție la cei care depind de voința noastră!), controlul dietei, tratamentul corect al tuturor afecțiunilor de fond.

■ CARDIOPATIA ISCHEMICA CRONICĂ

ISCHEMIA = lipsa de oxigen datorată perfuziei reduse (cu sînge) a unui țesut.

Cardiopatia ischemică cronică este o boală cu diverse etiologii (cauze), avînd în comun producerea unui dezechilibru între necesitățile de oxigen ale miocardului și cantitatea de oxigen care-i este furnizată de către coronare. Ateroscleroza arterelor coronare este, de departe, cauza cea mai frecventă a cardiopatiei ischemice cronice.

Ateroscleroza coronariană este silențioasă o bună bucată de timp. Ea începe precoce în viață. Faza simptomatică are diverse manifestări — de la modificări pe traseul electrocardiografic, fără traducere clinică, la angina de piept și la infarctul miocardic sau chiar la moartea subită.

Ateroscleroza coronariană este un proces regional care produce ischemie neuniformă. Ce este mai important de știut pentru omul sănătos? Se poate încerca și este necesar să folosim toate mijloacele de prevenire ale cardiopatiei ischemice, ținînd seama de faptul că această boală afectează un organ vital. Știind că la baza afecțiunii stă ateroscleroza, despre care am vorbit mai înainte, menționăm că posibilitățile de prevenire constau în intervenția asupra factorilor de risc. Cea mai dramatică manifestare a acestei boli este infarctul miocardic.

■ ANGINA PECTORALĂ rezultă din ischemia miocardică tranzitorie și reversibilă. Este un complex de simptome, avînd de prim plan durerea, retrosternală cel mai adesea, iradiată, de obicei, însoțită de anxietate, transpirații, modificări electrocardiografice (uneori însă pot lipsi). Măsurile de prevenire sînt cele indicate la dislipidemii, obezitate, infarctul miocardic, hipertensiunea arterială.

Clepsidra vieții (Desen din „Saturday Review")

■ INFARCTUL MIOCARDIC

Cauza cea mai frecventă este ateroscleroza coronară. Urmează celelalte cauze enumerate la „cardiopatia ischemică. Are o manifestare dramatică și aceasta în mai multe sensuri. Mai întîi, simptomele: durere atroce, agitație extremă, angoasă, însoțită de palpitații, ameteli (scăderea tensiunii arteriale). Un alt sens al acestui dramatism este ilustrat de statisticile, care arată că mortalitatea după infarct miocardic este de 40% în prima lună (dintre care jumătate mor în primele două ore prin șoc cardiogen). Spre deosebire de angina pectorală, în infarct, modificările sînt ireversibile și constau în necroza (moartea) unei porțiuni din miocard, mai mare sau mai mică, în funcție de mărimea sau numărul coronarelor afectate. Prognosticul ischemiei miocardice depinde atît de vasul afectat și de starea miocardului (atenție: obezi, alcoolici), ca și de factorii de risc supraadăugați (hipertensiunea arterială, fumat, alcool, dislipidemii), asupra cărora se poate interveni pentru profilaxia infarctului miocardic acut. Insistăm în mod deosebit asupra factorilor de risc ai aterosclerozei, care pot fi influențați.

Moartea subită este prima (și ultima) manifestare a aterosclerozei coronariene „silențioase". Atenție deci, din nou, la prevenirea aterosclerozei. Poate apare la persoane aparent sănătoase, care nu au avut pînă atunci manifestări de cardiopatie ischemică, dar care au prezentat unul sau mai mulți factori de risc.

Tulburările de ritm și conducere sînt și ele provocate adesea de cardiopatia ischemică (sau de hipoxia miocardului din cordul pulmonar cronic de exemplu). Cea mai frecventă aritmie produsă de ateroscleroză coronariană este fibrilația atrială. Pot apare însă și alte aritmii ca de exemplu flutterul atrial, aritmia extrasistolică ventriculară, tahicardiile paroxistice atriale și ventriculare. Situație specială o au totuși extrasistolele atriale, ca și tahicardia paroxistică atrială, care pot fi provocate de o serie de factori favorizanți care pot fi înlăturați. Dintre aceștia fac parte oboseala (fizică și psihică), efortul fizic excesiv (mai ales la persoane neantrenate), cafeaua, tutunul, alcoolul, tensiunea nervoasă susținută.

Toți acești factori trebuie „căutați" cu atenție, și înlăturați, mai ales cînd „palpitațiile" — manifestare generală a aritmiilor, indiferent de felul lor — apar la persoane tinere.

■ HIPERTENSIUNEA ARTERIALĂ

Tensiunea arterială trebuie menținută la valori suficiente pentru a asigura o perfuzie adecvată a capilarelor din rețeaua circulatorie sistemice. Tensiunea „normală" este dificil de definit. Ea se bazează pe valori statistice și, în general sînt acceptate valori între 140/80 — 160/90 mm/Hg, în funcție de vîrstă. Inițial, pacienții cu valori crescute ale tensiunii arteriale sînt de obicei asimptomatici.

Întrucît hipertensiunea duce la modificări secundare ale diverselor organe ale corpului, este importantă prevenirea ei și, cînd a apărut, tratamentul corect. În acest caz diagnosticul nu se poate pune numai pe o singură valoare crescută (uneori doar accidentală). Pacientul trebuie urmărit în timp și căutate efectele secundare cu atenție.

Complicații frecvente ale H.T.A.:

— infarctul miocardic (de 3 ori mai frecvent), accidentele vasculare cerebrale (de 7 ori mai frecvente), insuficiența renală, boala vasculară periferică (de 3 ori mai frecventă), insuficiența cardiacă (de 4 ori mai frecventă decît la restul populației), anevrismul disecant de aortă. În cazul hipertensiunii arteriale esențiale (cea mai frecventă) cauza nu este cunoscută. Există însă o serie întreagă de factori de risc, favorizanți, ce pot fi influențați, reducînd astfel riscul declanșării hipertensiunii arteriale: fumatul, obezitatea, regimul hipersodat (mîncare excesiv de sărată), dislipidemiile (corectarea lor), intoleranța de glucoză (regim cu reducerea glucidelor)

Odată apărută, diagnosticată și încadrată, hipertensiunea arterială, tratamentul va fi numai cel prescris de medic, alături de dieta desodată (fără sare), care ea singură ne poate scuti adesea de neplăcerea zilnică de a înghiți „pilule". Puțini sînt însă cei ce înțeleg importanța regimului **fără** sare.

■ INSUFICIENȚA CARDIACĂ este un rezultat comun al multor boli cardiace, unele neglijate, altele tratate, dar evoluînd timp îndelungat.

Manifestările insuficienței cardiace țin, pe de o parte, de inima însăși (palpitații, dureri) — și, pe de alta de organele în suferință (lipsa de sînge, deci O_2)

— plămîn (dispneea mai întîi la efort, apoi în repaos)

— rinichi (oligurie)

— creier (ameteli, insomnie, cefalee).

Prevenirea apariției insuficienței cardiace se face înlăturînd toate condițiile ce pot conduce la apariția ei (lucrul este valabil pentru cei care au deja o afecțiune cardiacă). Mai întîi evitarea eforturilor nepermise, respectarea medicației prescrise,

MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICALE • MERIDIANE MEDICAL

este spectaculos, desigur, dar total iresponsabil. Se fac în el promisiuni care, în majoritatea cazurilor, nu pot fi ținute. „N-ar trebui să se vînture asemenea lucruri sub ochii oamenilor; mai tîrziu, balonul plesnește și bolnavii cad pradă celei mai negre disperări".

Raționamentul profesorului Lohmann devine încă și mai sever cînd e vorba de amănunte: el afirmă că este „absolut stupid" a vorbi despre un „cîmp magnetic corporal foarte puternic" și că descrierea tuturor bolilor ca o lipsă de armonie între trup și suflet este o prostie. El continuă afirmînd că printre vindecările ce sînt descrise, multe sînt „total imposibile" iar altele „foarte greu de crezut". Pentru cazurile în care s-a înregistrat efectiv o ameliorare, profesorul Lohmann — care este președintele „Societății germane de hipnoză medicală și training autogen" — afirmă că este vorba de vindecări „sugerate" de scurtă durată.

Hör zu posedă o anumită tradiție în ceea ce privește descrierea unor tămăduiri cvasi miraculoase. În 1981, șeful rubricii medicale a săptămînalului a refuzat să-și dea girul pentru un serial îndoielnic consacrat faimosului Manfred Köhnlechner („O viață fără dureri"). Iar cînd, în răspunsurile sale la scrisori ale cititorilor, nu s-a temut să-și facă publică părerea sa cu privire la celebrul tămăduitor („un șarlatan"), editorul l-a dat afară.

Pentru ca scrisorile oamenilor în căutare de asistență pseudo-medicală să nu aglomereze cutia cu scrisori a redacției, **Hör zu** îi sfătuiește să se adreseze direct editurii Schönbergers, care vinde serialul sub forma unei cărți intitulate **Noii magi ai sănătății.** Apoi ei află că plicul timbrat pe care sînt îndemnați să-l includă în scrisoarea lor este folosit de către editor pentru a-i incita să cumpere carteà cu pricina. Dar nu li se dau adresele vindecătorilor: „Asociația medicilor ne interzice să vă dăm aceste adrese...", anunță editorul, adăugînd la răspuns „urări de grabnică însănătoșire". În același timp el anunță că „volumul contine un indiciu cu privire la modul de a intra în contact cu vindecătorii respectivi". Poate cu ajutorul unui bastonaș de alun...

Rüdiger JUNGBLUTH

PABLO PICASSO: Prinzul

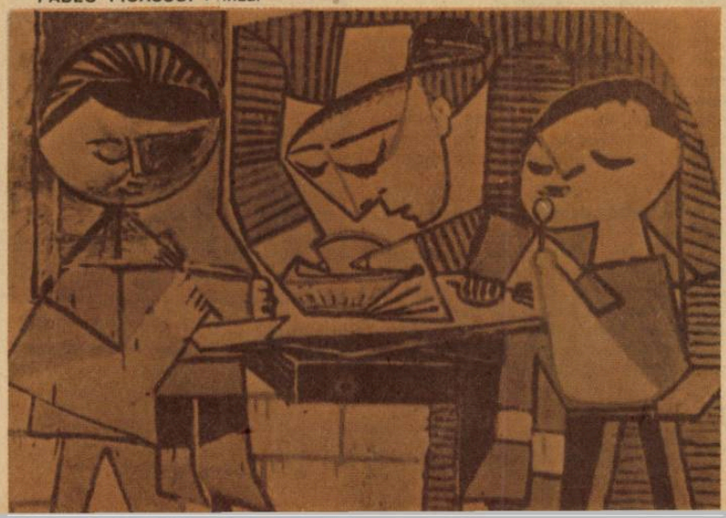

ECN Chemoscope"

Anticorpii monoclonali: o descoperire epocală

■RECENTA dezvoltare explozivă a biotehnologiei a devenit posibilă prin progresul înregistrat în două domenii, tehnicile de recombinare genetice şi imunologice. În ultimul domeniu, progresele au permis producerea curentă pe scară largă a moleculelor cu specificitate definită — anticorpi monoclonali. Acest articol va examina modul cum sînt produşi aceşti anticorpi şi aplicaţiile lor comerciale.

Anticorpii sînt proteine produse de animalele mai mari şi de om ca răspuns la pătrunderea unei materii străine (antigeni) în organism. Un antigen poate fi o bacterie, un virus sau o moleculă mare, cum este o proteină sau polizaharura. Proprietatea esenţială a moleculelor anticorpi este capacitatea lor de a o recunoaşte şi a se combina cu antigeni specifici mediind astfel distrugerea şi înlăturarea lor din organism.

Anticorpii sînt extrem de selectivi. Ei nu se unesc cu oricare din milioanele de molecule care alcătuiesc individul ci un anticorp va recunoaşte şi se va combina cu un atingen chiar dacă acesta este prezent în cantităţi infime. Ei sînt, de asemenea, foarte caracteristici. Tipuri individuale de anticorpi sînt produse ca răspuns la un antigen specific. Fiecare anticorp se va uni doar cu un antigen. Această caracteristică este remarcabilă şi ei i se datorează marele interes care s-a acordat anticorpilor ca produse care să fie folosite în afara organismului.

Cum se realizează specificitatea anticorpului? Mecanismele precise sînt foarte complexe şi nu sînt încă pe deplin elucidate. Totuşi, celulele sîngelui, cunoscute sub numele de limfocite, joacă un rol central. Există multe milioane de limfocite în organism şi fiecare are potenţialul de a produce un tip de anticorp specific la o caracteristică antigenică pe care limfocita o poate recunoaşte.

Cînd un antigen intră în organism, el vine în contact cu limfocitele şi este identificat ca materie străină. Limfocitele care îl identifică sînt atunci transformate. Ele se măresc şi proliferează, iar celulele lor-fiice produc anticorpi specifici la caracteristica antigenică recunoscută de limfocita părinte. Anticorpul mediază distrugerea antigenului.

În condiţiile în care fiecare antigen are invariabil cîteva caracteristici care sînt recunoscute de diferite limfocite, o serie de anticorpi sînt produşi ca răspuns la un singur antigen. Mecanismul prezentat este comun la toate animalele mai mari şi la om, şi eficacitatea sa excelentă este atestată prin capacitatea noastră de a combate infecţiile bacteriene sau virotice cu un mare grad de succes.

Astfel de proprietăţi de combinare extrem de specifice scot în relief numeroasele aplicări potenţiale pentru anticorpi. Totuşi, timp de mulţi ani, marea complexitate a sistemului imunitar a anulat încercările de a folosi anticorpii pentru altceva decît pentru un număr limitat de aplicaţii. În mod special, metoda folosită pentru a produce anticorpi prezintă dezavantaje majore.

În mod tradiţional, anticorpii la un antigen dat au fost produşi prin injectarea antigenului la un iepure sau la o oaie, după care animalul este lăsat un timp „în repaus" pentru a se permite anticorpilor să fie sintetizaţi şi să acumuleze în limfă; apoi se iau probe de sînge şi se separă limfa ca o sursă de anticorpi. Acest

---

chiar dacă ea a dus la ameliorarea evidentă a stării pacientului. Să nu uităm însă că această ameliorare s-a produs numai cu medicaţia prescrisă. Merită, de asemenea, menţionat că insuficienţa cardiacă răspunde foarte bine la tratament la prima decompensare, dar, pe măsură ce recăderile apar, acestea sînt tot mai fecvente şi conduc către insuficienţa cardiacă refractară (rezistenţa la tratament).

■ BRONHOPNEUMOPATIA OBSTRUCTIVĂ CRONICĂ: suferinţă a arborelui respirator ce se poate manifesta ca bronşita cronica şi emfizemul pulmonar. (manifestările sînt, însă, comune), tusea (productivă sau nu) şi dispnee

În etiologia acestei afecţiuni sînt incriminaţi diverşi factori:

— **Fumatul** (cei ce fumează un pachet pe zi îşi scad „cu mîna lor" durata de viaţă cu 6 ani faţă de medie, iar cei ce fumează 2 pachete pe zi o scad cu 8—9 ani).

Fumul de tutun paralizează mişcările cililor vibratili, deprimă activitatea celulelor fagocitare pulmonare (deci scad puterea de apărare prin „autocurăţire" a plămînului.

— poluarea

— infecţia pulmonară

• infecţii în primul an de viaţă care lasă sechele

• infecţii virale care irită bronhiile cu supraadăugarea unei infecţii bacteriene

• factori genetici

Prevenirea se face prin eliminarea cauzelor şi factorilor favorizanţi, enumeraţi mai sus. Insistăm asupra prevenirii, întrucît în timp, boala poate afecta buna funcţionare a inimii, evoluînd spre cordul pulmonar cronic.

■ ASTMUL BRONŞIC: este o boală separată, caracterizată prin îngustarea (de obicei bruscă) a căilor aeriene, care cedează spontan sau la tratament datorată unei reactivităţi bronşice crescute. După cauza care-l produce poate fi:

— astm bronşic alergic; infecţios; infecto-alergic sau mixt; psihogen; prin iritaţie locală. Toate se caracterizează prin dispnee paroxistică (ce apare brusc) noaptea de obicei, cu expir prelungit, tuse seacă, chinuitoare. Bolnavul se simte, de obicei, eliberat în momentul în care expectorează.

Prevenirea crizelor de astm se face prin:

— evitarea alergenilor cunoscuţi (substanţe despre care bolnavul ştie că-i provoacă crize) şi pentru aceasta se pot face teste pentru evidenţierea sensibilităţii

— evitarea condiţiilor climatice neprielnice sau adaptarea comportamentului la aceste condiţii (îmbrăcăminte etc.)

— gimnastica respiratorie poate înlătura efectele dăunătoare ale crizelor de astm asupra aparatului respirator. (Gimnastica respiratorie scade aşa zisul „spaţiu mort", ea cuprinde şi exerciţii de tuse, precum şi ritmarea efortului cu respiraţia; gimnastica este medicală şi „se învaţă").

■ CORDUL PULMONAR CRONIC — este dilatarea ventriculului drept al cordului ca urmare a proastei funcţionări a plămînului, cu diverse cauze, între care, un loc important îl ocupă bronhopneumopatia obstructivă cronică. Se manifestă prin dispnee, tuse, însoţite de apariţia cianozei (coloraţia albăstruie a tegumentelor, mai ales la faţă şi extremităţi, datorită oxigenării insuficiente a sîngelui ce trece prin plămîn). Dat fiind faptul că această boală constituie o complicaţie, este important de ştiut că, prin prevenirea celorlalte afecţiuni care au dus aici, se poate de fapt preveni un lung şir de neplăceri care culminează cu moartea prematură, după o suferinţă îndelungată. Atenţie, deci, încă o dată la **fumat, poluanţi, infecţii respiratorii netratate, nerespectarea prescripţiilor medicale** etc.

■ ULCERUL: este o pierdere de continuitate, la nivelul peretelui intern al tubului digestiv (de obicei stomac, duoden), de o anumită profunzime. După cum se ştie, stomacul secretă acid clorhidric şi pepsină. Mucoasa acestuia are rol de protecţie a peretelui gastric împotriva acţiunii agresive clorhidropepsice. Există o serie de factori care pot distruge această veritabilă „barieră". Printre cei mai frecvenţi sa amintim: aspirina. alcoolul, cortizonul, fenilbutazona şi stressul (prin creşterea cantităţii de secreţie acidă). Ulcerul necomplicat se manifestă prin dureri caracteristice, cu mică sau mare periodicitate. Cîteodată poate fi asimptomatic pînă la apariţia unei complicaţii, (o hemoragie digestivă superioară). Pierderea ritmicităţii durerii ne face întotdeauna să ne gîndim la o complicaţie.

JOST AMMAN: Scrierea reţetei (Frankfurt 1568)

Mijloacele de prevenire ale apariţiei ulcerului stau la îndemîna noastră. Astfel, orarul meselor trebuie respectat (chiar dacă mîncăm în pauză, la serviciu). Mesele nu vor cuprinde cantităţi mari de grăsimi (împiedică golirea stomacului) şi nici obligatoriu alcool. Alcoolul, fumatul, medicamente (aspirina, fenilbutazona, prednisonul) pe stomacul gol, ca şi cafeaua, condimentele, pot produce leziunea la nivelul mucoasei gastrice, prin diverse mecanisme, şi astfel pot întrerupe „bariera" de protecţie. Odată ulcerul apărut, tratamentul şi regimul corect respectat previn complicaţiile apărîndu-ne în acelaşi timp de redutabilul „cuţit" chirurgical.

■ HEPATITA CRONICĂ: este un proces inflamator difuz (generalizat al ficatului, cu potenţial de evoluţie în timp, care, în condiţiile particulare (hepatita cr. agresivă) poate duce la moarte prin generarea cirozei. **HEPATITA CRONICĂ PERSISTENTĂ** succede în general unei hepatite acute virale, icterice sau anicterice (după 6 luni de la hepatita acută virală, cel puţin). În gereal după o hepatită cu virus B.

Tratamentul constă numai în regim alimentar: fără alcool şi alimente conservate. Urmărire la 6 luni.

Hepatita cronică activă — leziuni de grad mai avansat (moderată — grad A şi severă — grad B).

Hepatita cronică persistentă se poate vindeca sau poate evolua către hepatita cronică activă. Aceasta, la rîndul ei se poate vindeca (cu sechele fribroase) sau poate evolua spre ciroză hepatică.

Tratamentul se face sub supraveghere medicală. Prevenirea se face prin evitarea medicamentelor cunoscute ca hepato-toxice, evitarea consumului de alcool şi profilaxia hepatitei acute virale.

■ CIROZA HEPATICĂ: Această boală degenerativă a ficatului, se caracterizează prin distrugerea structurii normale, cu formarea unei noi structuri, nefuncţionale, dictată de benzile de fibroză ce se formează şi de inflamaţia cronică autoîntreţinută. În mecanismul de producere a bolii sînt implicate procese imunplogice, predispoziţie genetică, lipsa factorilor de protecţie, dar şi, în proporţie crescîndă, alcoolul asociat adesea cu malnutriţia (alcoolicii de obicei beau şi nu mănîncă). După unii autori, în 10 ani de consum constant, zilnic, a 100 g băutură alcoolică „tare", se poate ajunge la ciroză. Evident, şi hepatita acută virală poate genera ciroză, dar evitarea cirozei alcoolice prin limitarea (pînă la excludere) a consumului de alcool stă în puterile noastre. Nu ne-ar ajunge hîrtia să justificăm această afirmaţie prin consecinţele nefaste ale cirozei, cu complicaţiile ei: decompresarea portală (adesea impresionantă), hemoragii digestive superioare cataclismice cel mai adesea, encefalopatia portală (care poate duce bolnavul pînă la a comite acte antisociale etc.). Un bolnav cirotic este cel mai adesea izolat de semenii săi prin comportamentul neplăcut pe care-l are, comparabil poate numai cu cel al encefalopatiei hipoxice a cordului pulmonar cronic, nu numai ca manifestare dar, cu rare excepţii pentru ambele situaţii şi ca mod de producere. Astfel, în ambele cazuri pacientul „şi-a făcut-o cu mîna lui", unul consumînd cantităţi mari de alcool şi altul fumînd. În momentul declanşării semnelor de alarmă (căci boala începe cu mult înainte, pahar cu pahar şi ţigară cu ţigară) pacientul se adresează medicului spre a fi salvat. Şi de fapt, salvarea a stat la îndemîna fiecăruia dintre ei, cu mult înainte ca leziunile să devină ireversibile.

■ LITIAZA BILIARĂ — prezenţa de calculi („pietre") în vezica biliara. Mai frecventă la femei, obezi şi cirotici.

Factorii favorizanţi sînt: scăderea sintezei de acizi biliari; staza biliară (vezica hipotonă, hipokinetică); creşterea bilirubinei; infecţiile căilor biliare; dieta bogată în colesterol şi factori genetici (predispozanţi).

Litiaza biliară stînjeneşte funcţionarea normală a căii biliare, al cărei conţinut se varsă în intestin pentru asigurarea digestiei lipidelor. Este redutabilă prin complicaţiile cele mai frecvente: colecistita acută şi pancreatita acută. Există riscul cancerizării vezicii biliare la o litiază foarte veche, motiv pentru care acestea se operează (sau, dacă este posibil, se tratează cu medicaţie litică). Riscul de cancerizare este mic, dar nu lipsit de importanţă.

Dr. Aurelia DIACONESCU

procedeu are trei mari dezavantaje.

În primul rînd, așa cum s-a arătat deja, fiecare antigen declanșează producerea a mai multor anticorpi. Acest lucru este excelent pentru animal, deoarece asigură îndepărtarea rapidă a antigenului. Totuși, este imposibil pentru oamenii de știință să separe acești anticorpi. Din acest motiv, pînă nu demult erau utilizate mixturi din mai mulți anticorpi (așa-numiții anticorpi policlonali, deosebindu-se între ei în specificitatea și afinitatea lor față de antigen).

În al doilea rînd, limfa animalului, folosită ca o sursă de anticorpi specifici, conține invariabil anticorpi la antigeni necunoscuți, la care animalul a fost expus înainte. Astfel, anticorpii policlonali erau o mixtură necunoscută de molecule, cu proprietăți și specificități adesea nesigure.

În al treilea rînd, dificultatea a fost combinată cu variabilitatea răspunsului la animale diferite, ceea ce însemna că, fără o grijă deosebită, proprietățile unui reactiv s-ar putea deosebi de la lot la lot.

Perfecționarea tehnicilor producției de anticorpi s-a impus cu necesitate. Calea principală a constituit-o cultura de țesuturi și s-au făcut multe încercări de a izola limfocite individuale transformate și de a le crește într-un mediu artificial pentru a obține o cultură de celule identice din punct de vedere genetic care să producă toate același anticorp. Din nefericire, celulele limfocite s-au dovedit prea sensibile.

Către anticorpi prin intermediul hibridomului

Soluția la problemă a fost descoperită în 1975 de către doi oameni de știință, George Kohler și Cesar Milstein, de la „Medical Research Council Laboratory" din Cambridge. Activitatea lor se referă la o abordare unică a culturii țesutului. În laboratorul de la Cambridge s-a lucrat pe un tip de tumoare a celulei sîngelui cunoscută sub numele de mielom. Celulele de mielom cresc foarte bine în cultură și se divid rapid, Kohler și Milstein au hotărît să încerce să îmbine aceste celule cu limfocite sensibilizate, în speranța că celula combinată, cunoscută acum sub numele de hibridom, va continua să producă anticorpul generat de limfocită. Ei au izolat celulele limfocife de la un șoarece care anterior fusese injectat cu antigen. Limfocitele au fost amestecate cu celulele de mielom al șoarecelui, într-un mediu special, destinat să favorizeze combinarea. O mică proporție de celule s-au combinat formînd hibridomi și au fost izolate de celulele necombinate. Apoi au fost puse să crească și să se divizeze, iar mediul rezultat — verificat prin prezența anticorpului activ. S-a constatat că o parte din celulele hibridomului format produceau un anticorp la antigenul de test.

Asemenea celule ale hibridomului și anticorpul pe care ele îl produc au anumite caracteristici esențiale: celulele hibridomului se divizează și pot fi crescute în cultură ca o linie a celulei în esență permanentă; fiecare linie a hibridomului produce un singur anticorp cu un specific definit, un anticorp monoclonal; un anticorp unic poate așadar să fie produs într-o mare cantitate fără vreo variație de la lot la lot și fără contaminarea cu anticorpi suplimentari.

Anticorpii monoclonali oferă posibilitatea de a folosi proprietățile anticorpilor într-o serie de aplicații incluzînd: cercetare; diagnosticare; purificarea și controlul procesului; aplicații veterinare și agricole.

Rapiditatea cu care aceste diferite aplicații vor fi exploatate depinde de un complex de factori tehnici și de reglementare. Astfel, monoclonalii au obținut deja o poziție importanta pe piața cercetării; o serie de diagnostice bazate pe ei încep să apară

Ce știm și ce nu știm dar trebuie să aflăm despre îngrijirea dinților

Sfaturile unui stomatolog

■ CARIA dentară — cea mai frecventă boală a omului (afectează 90% din populație) se caracterizează prin distrugerea dintelui de la periferie spre camera pulpară, apărînd pulpita, apoi gangrena dentară, care provoacă complicații septice locale și generale. Ca rezultat al observațiilor clinice și cercetărilor științifice se cunosc trei factori răspunzători de răspîndirea cariei la om:

— alimentația
— flora microbiană bucală
— structura țesuturilor dentare

Alimentația omului modern conține într-o mare măsură hidrați de carbon sub formă de pîine, cartofi, orez, derivați de făină, dulciuri. Nocivitatea hidraților de carbon în apariția cariei dentare este legată de existența **plăcii dentare,** formată din polizaharizi de tipul dextranului și levanului ca produși de secreție extracelulară a microbilor de tip streptococi, care se formează numai în prezența zaharozei. Placa dentară mai cuprinde microbi ca lactobacillus odontolyticus, nocardia, actionomicete, leptotrichia, germeni proteolitici ca bacteroides melaninogenicus, fuzobacterii, spirochete, ciuperci cum sînt candida albicans, hipomicete etc.

Microbii proteolitici sînt capabili, prin echipamentul enzimatic format din proteaze, să descompună proteinele din spațiile dintre prismele smaltului dentar, pînă la acizi aminați, amine, amoniac, hidrogen sulfurat. Dextranul și levanul se unesc cu glicoproteinele salivare dînd compuși insolubili în mediul bucal, foarte aderenți, care chituiesc suprafața smaltului. Placa dentară devine astfel un microcosmos cu potențe agresive asupra smaltului dentar datorită selecției de tulpini microbiene producătoare de acid, al căror echipament enzimatic participă atît la formarea plăcii cît și la degradarea hidraților de carbon pînă la acid lactic. În esență, capacitatea plăcii bacteriene de a produce acizi provoacă decalcifierea smaltului dentar și apariția cariei.

Structura țesuturilor dentare se află sub controlul eredității. Rezistența la carie este variabilă și dependentă de foarte mulți factori. Ceea ce știm azi despre structura țesuturilor dentare este că smaltul este format din două elemente: o matrice organică și o componentă anorganică. Matricea organică reprezintă 1% din greutatea smaltului și e formată dintr-o proteină și un mucopolizaharid. Proteina conține histidină, lizină, arginină, prolină, hidroxiprolină, glicină, cistină. Mucopolizaharidul este format din condroitinsulfat. Componenta anorganică a smaltului este esențial cristalină — o hidroxiapatită formată din calciu, fosfor, magneziu și alte elemente. Sistemul de ordonare, forma și numărul cristalelor în interiorul prismei de smalț sînt variabile. Există două forme de prisme de smalț, prismă închisă, în forma de cheie, și deschisă, în formă de potcoavă (mai vulnerabilă la carie).

Matricea organică a smaltului dentar este dispusă într-o rețea continuă care umple spațiile interprismatice. În dentină proporția de material organic este de 22% formată în principal din colagen, iar componenta anorganică nu diferă de cea a smaltului cu excepția proporției. Dentina nu este direct interesată în procesul de carie. Importantă este zona de joncțiune dintre smalț-dentină, unde există o permeabilitate deosebita la agenții cariogeni.

Rezistența dintelui la carie este variabila de la individ la individ. Mai mult ea variază în decursul vieții la același individ.

Acceptînd caria dentară ca rezultat al complexului patologic dinte-placă bacteriană, posibilitățile profilactice sînt:

1. — anularea interacțiunii dintre microbi și hidrații de carbon prin eliminarea microbilor, eliminarea substratului alimentar al microbilor, înhibarea enzimelor microbiene sau neutralizarea acizilor produși de microbi;

2. — creșterea rezistenței dintelui la carie.

Asupra florei microbiene bucale se poate acționa prin trei căi teoretic posibile:

— scăderea numărului de bacterii acido-producătoare;

— schimbarea microbiotei bucale prin deplasarea echilibrului microbian în favoarea speciilor neproducătoare de acizi;

— schimbarea reactivității organismului gazdă în sensul stimulării producerii de anticorpi capabili să neutralizeze germenii cariogeni. În privința substratului metabolic al florei microbiene bucale este unanim recunoscută implicația hidraților de carbon ca factori obligatori în cariogeneză. Dacă e adevărat că nu toți hidrații de carbon sînt la fel de cariogeni, înseamnă că profilaxia cariei trebuie să fie însoțită nu de interzicerea ci numai de limitarea consumului de glucide, în special a celor cu potențial cariogen crescut. Să menționam că apariția cariilor dentare este mai frecventă atunci cînd se consumă dulciuri între mese și în amestecuri lipicioase. Mai puțin cariogene sînt băuturile îndulcite, sucurile naturale de fructe, ciocolata, mierea de albine.

Concepția bacteriologică a adus în discuție folosirea măsurilor imunologice și a dat mare speranță vaccinărilor. Încercările de pînă acum nu au dat însă rezultatele sperate.

Structura dentară. Căile amintite pentru obținerea unui efect profilactic rămîn parțial infructuoase. Din aceste motive o parte din cercetări au fost îndreptate spre creșterea rezistenței țesuturilor dentare la carie. Cu alte cuvinte, pentru a obține o amelogeneză, dentinogeneză și mineralizare optimă a dinților. O serie de experiențe pe animale, din ultimii ani, au dus la reducerea numărului de carii după administrarea de fosfați. Garanția unei bune mineralizări pare dependentă și de aportul corespunzător de vitamine D.

Observația lui Magittot în urmă cu peste 100 de ani că dinții pătați din regiunile cu mult fluor în apă prezintă rezistență mai mare la carie a fost începutul cercetărilor privind profilaxia cu fluor a cariei dentare. La om, fluorul se găsește în cantitate foarte mică, sub formă de urme. Este singurul element ancorat în rețeaua de apatită a țesuturilor dentare. Aportul fluorului în organism se realizează prin hrană și apă. Fluorul se găsește în cantitate mai mare în algele de mare, frunzele de ceai, peștele oceanic, orez nedecorticat. Aportul zilnic este de 0,2—0,3 mg zilnic. Integrarea fluorului în țesuturile dure dentare se face pe baza unui schimb ionic și anume substituirea ionului OH cu ionul fluor. Pentru a fi eficace metodele de administrarea fluorului trebuie să cuprindă vîrsta de 0—6 ani cînd se produce amelogeneza și mineralizarea dinților. Persistența în timp a rezultatelor este dată de administrarea fluorului pînă la 12—14 ani.

Fluorizarea a dus la reducerea cu 50% a cariei. Metodele folosite sînt diverse; fluorizarea

PAUL KLEE: Fetiță și băiat jucîndu-se pe podea

și ei încep să fie folosiți în procesele de purificare. Pe de altă parte, aplicațiile pe scară largă în domeniul medical și veterinar vor mai întîrzia cîțiva ani.

Cererea, oferta și cercetarea

Orizonturile potențiale tot mai largi ale anticorpilor monoclonali — piața pentru produse bazate pe monoclonali a fost apreciată la aproape 2 miliarde dolari în 1990 — au dus la ample eforturi comerciale de ambele părți ale Atlanticului în cadrul unor companii axate pe acest produs, cum sînt „Hybritech" și „Centocor", al unor companii specializate în biotehnologie ca „Celltech" și „Bethesda Research Laboratories" și al unor companii care activează în domeniul diagnosticării și produselor farmaceutice, cum sînt „Orthe" și „Sandoz".

O mare parte din munca de cercetare a fost realizată la început în Marea Britanie, și unele din primele produse care au intrat pe piață au provenit de la companiile britanice, de exemplu antiinterferonul companiei „Celltech". Dar firmele americane ajung din urmă rapid și depășesc eforturile europene în multe domenii. Cu toate acestea, Marea Britanie are încă o poziție puternică în exploatarea anticorpilor monoclonali, atît datorită lucrărilor de înaltă calitate efectuate în laboratoarele britanice, cît și eforturilor unor companii cum este „Celltech" de a dezvolta noi sisteme de diagnosticare și a îmbunătăți metodele de producție.

Înlăturarea constrîngerilor și noile posibilități create de anticorpii monoclonali au făcut să crească rapid punerea în aplicare a acestei lucrări. O gamă largă de anticorpi este acum disponibilă, într-o varietate de forme, la dispoziția cercetării, de exemplu, în imunocitochimie. Această piață este exploatată de numeroase companii specializate de ambele părți ale Atlanticului, de exemplu, „Serotec" din Marea Britanie și „Bethesda Research" din S.U.A. Deși de oarecare importanță pe termen scurt, acesta este și va rămîne un sector al pieței relativ mic, cu vînzări estimate de aproape 50 milioane dolari pe plan internațional în anul 1990.

Capacitatea anticorpilor de a se uni stoichiometric cu antigeni specifici, face din ei un instrument extrem de valoros și diagnosticare, atît pentru detectarea prezenței sau absenței antigenilor specifici, cît și pentru controlarea toxinelor specifice sau a hormonilor din sînge.

Anticorpii policlonali au fost folosiți timp de mulți ani în aparatura de diagnosticare, formînd baza a numeroase radioimunoanalize (RIA). Totuși, ele pot suferi de pe urma unor dezavantaje, în special variații de la lot la lot și pozitive false de la anticorpi cu reacție încrucișată. Apariția anticorpilor monoclonali va reduce substanțial aceste probleme. În plus, specificitatea monoclonalilor va face posibilă testarea unei game de antigeni și va permite folosirea pe scară largă a unor noi sisteme de analiză necesitînd cantități mai mari de anticorpi.

Cu toate acestea, anticorpii monoclonali vor continua aproape sigur să dețină o parte a pieței deoarece, în multe cazuri, unii anticorpi monoclonali se pot dovedi prea specifici iar alții pot să aibă caracteristici neadecvate de îmbinare, deși aceste probleme pot fi depășite folosind mixturi de monoclonali.

Există perspectiva ca piața pentru aparate bazată pe monoclonali să crească la 400 milioane dolari, pînă în 1986 și să depășească 1 miliard dolari pînă în 1990. Acest lucru se va datora creșterii vînzărilor, stimulate de evoluții în două direcții. Prima, prin introducerea de aparate noi sau îmbunătățite pentru antigeni

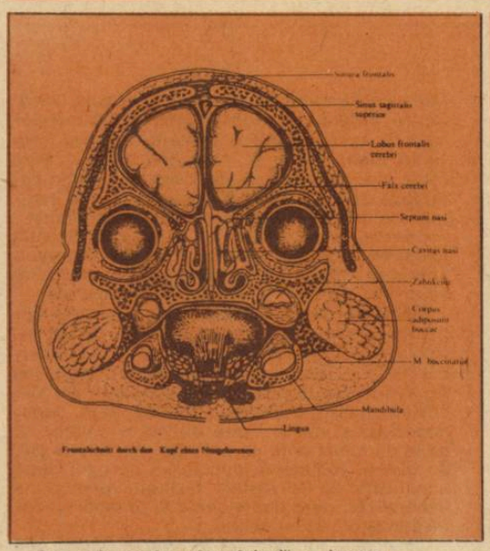

„Anatomia pentru stomatologi", o lucrare complexă, apărută recent la Rostock, conține numeroase planșe ca aceasta de față, în care se distinge o secțiune frontală în capul unui nou născut

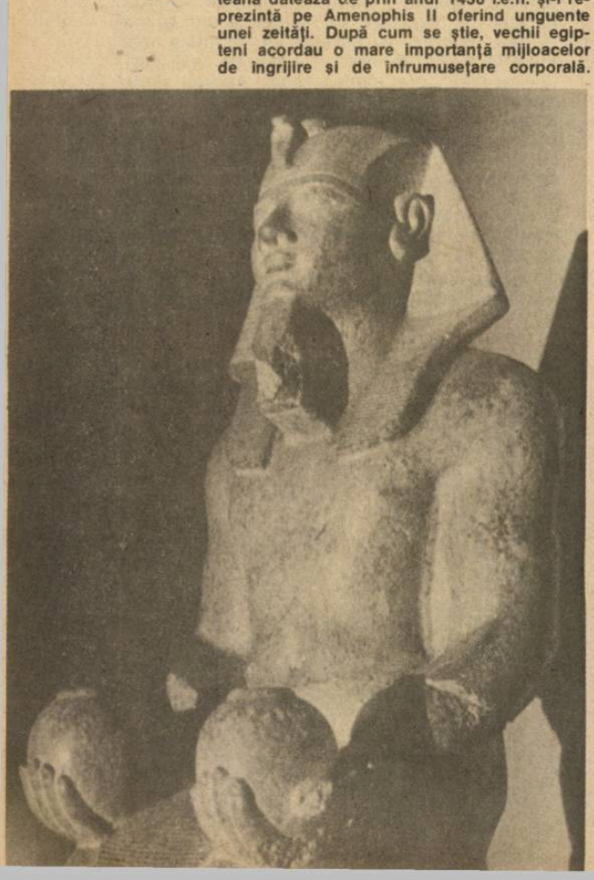

Găsită la Theba, această sculptură egipteană datează de prin anul 1430 i.e.n. și-l reprezintă pe Amenophis II oferind unguente unei zeități. După cum se știe, vechii egipteni acordau o mare importanță mijloacelor de îngrijire și de înfrumusețare corporală.

apei de băut, fluorizarea laptelui, fluorizarea sării de bucătărie, administrarea de tablete. Tabletele cu fluor prezintă avantajul reglării dozei și controlul administrării. Pe piața europeană se cunosc tablete Fluoreten LAW, tablete Zymafluor, tablete Ossopan. Tabletele conțin 1 mgr fluor, 0,5 sau 0,25 mgr. Se recomandă 0,5 mgr fluor/zilnic între 0—3 ani, 0,75 între 3—4 ani și între 4—12 ani 1 mgr fluor zilnic cu condiția ca apa de băut să nu conțină mai mult de 0,4 mgr fluor/litru. După erupția dinților se pot face aplicații locale de fluor, metoda urmărind creșterea concentrației la suprafața smaltului.

IGIENA BUCALĂ rămîne cel mai bun mijloc în profilaxia cariei dentare. Condiția obligatorie în apariția cariei este contactul direct dintre suprafața dintelui și resturile alimentare. Interferența dintre microbi și hidrații de carbon nu se face în mediul salivar, ci pe zone dentare retentive și vulnerabile, la adăpostul plăcii dentare. Orice mijloc care întrerupe contactul dintre resturile alimentare și smaltul dintelui este capabil să împiedice producerea cariei. Cel mai bun mijloc este peria și pasta de dinți. Majoritatea oamenilor perie dinții mai puțin de un minut. Timpul minim pentru periajul dentar este de 3 minute. El trebuie să fie energic și conștiincios, seara și dimineața, cel mai important este cel de seara pentru ca alimentele să nu stagneze între dinți în timpul nopții.

Mișcările de spălare a dinților se fac numai vertical de la gingie spre marginea liberă a dinților. După periaj se clătește puternic gura prin mișcări de umflare și dezumflare a obrajilor; se trece apa prin spațiile interdentare, îndepărtînd, astfel, ultimele resturi alimentare. Periajul dentar corect împiedică depunerea tartrului, iar o gură curată este mai ferită de parodontoză.

Igiena bucată este o metodă profilactică a cariei dentare extrem de importantă, ușor de realizat, popularizată permanent în rîndul copiilor și adulților.

BOALA DE FOCAR ODONTALĂ

■ BOALA de focar este o stare patologica a întregului organism, care se manifestă clinic la un organ sau țesut prin leziuni anatomice sau funcționale.

Între focarul primar activ și leziunile la distanță există o legătură de la cauză la efect. Atît focarul primar cît și leziunile la distanță se pun ușor în evidență, dificil este să se stabilească cum focarul primar provoacă leziuni la distanță — în organism.

În privința mecanismului patogenic au fost emise mai multe teorii: microbiană, alergică, a toxicozei de focar, teoria sindromului general de adaptare, teoria vasculară, teoria sindromului de iritație vegetativă, teoria psihosomatică etc.

Focarul primar este reprezentat de orice proces inflamator cronic închistat, oriunde s-ar produce în organism. Dintre focare amintim: amigdalita, otita medie cronică, colecistita, apendicita, anexita, osteomielita, flebita etc. Focarele din cavitatea bucală sînt focare intradentare, dar, mai ales, cele de la vîrful rădăcinilor (peri-apicale) care se prezintă ca osteite vizibile radiologic. Aceste osteite apar prin trecerea conținutului septic din canalul dentar în osul maxilar. Aceeași importanță au și focarele din parodonțiul marginal, pericoronaritele și parodontopatiile cronice în special cele cu resorbție osoasă verticală, cu pungi osoase și gingivale adînci.

Dintre bolile acceptate astăzi ca boală de focar amintim: miocardita, pericardita, endocardita, stări alergice, boala reumatismală, nefrita, nevralgii, hipertiroidism, cistita, iridociclita, eczeme, furunculoză recidivantă, anemii etc.

Ceea ce caracterizează boala de focar este existența, aproape întodeauna, a unor semne clinice nespecifice cum sînt: cefaleea, stări subfebrile în special seara, oboseală nejustificată, somnolență, dureri reumatice migratoare în mușchi și articulații, tulburări gastrointestinale.

Depistarea focarelor dentare se face prin examen clinic și radiologic în special la dinții devitali.

Medicului stomatolog îi revine sarcina de a depista toate focarele bucale și a le asana. Asanarea focarelor cere din partea stomatologului discernămînt riguros științific, bazat pe pregătirea sa temeinică, priceperea și experiența sa clinică pentru a putea individualiza, de la bolnav la bolnav, dacă suprimarea focarelor trebuie făcută prin extracția dinților sau se poate obține vindecarea prin conservarea dinților.

Profilaxia bolilor de focar de origine buco-dentară constă în împiedicarea producerii focarelor primare. Practic aceasta înseamnă tratament corect și la timp al cariei și parodontopatiilor. Orice tratament radicular trebuie făcut corect pînă la vîrful rădăcinii.

Cine nu are timp și răbdare pentru un tratament și obturație corectă de canal face mai bine dacă preferă extracția dintelui.

PARODONTOPATIILE MARGINALE CRONICE

■ PRIN parodonțiul marginal înțelegem complexul de țesuturi, care asigură fixarea dintelui în alveolă, format din cementul radicular, țesutul conjuctiv lax din spațiul periodontal, ligamentele dentoalveolare, osul alveolar, ligamentele supraalveolare, mucoasa gingivală. Manifestările patologice din parodonțiul marginal se numesc parodontopatii marginale. Ele pot avea următoarele forme clinice:

1. **inflamatorii** — parodontite marginale cronice superficiale și profunde; 2. **distrofice — parodontoze; 3. proliferative** — parodontome. Boala parodontală este semnalată din cele mai vechi timpuri, de pe vremea civilizațiilor asiro-babiloniană, maya și incașă. Este o boală pluricauzală, care nu cedează și nu regresează spontan. Pluricauzalitatea bolii a dus la formarea a diferite școli, care acordă atenție mai mare sau mai mică manifestărilor locale ale bolii, bolilor generale în care boala

incluzînd hormoni, medicamente, semnalizatori ai cancerului, ai unor infecții bacteriene și virotice și diferite aplicații hematologice,icum este gruparea sîngelui.

A doua creștere a pieței va rezulta din introducerea de noi sisteme de analiză. RIA existente sînt lente și depind de radioizotopi. Apar acum sisteme mai noi care oferă o rapiditate și simplitate mai mare, dar în același TIMP SE înregistrează, de asemenea, o distanțare de aparatele bazate pe izotopi. Astfel, în următorii cinci ani se va înregistra o extindere importantă a pieței imunodiagnosticărilor în afara sediului său tradițional, laboratorul de spital, în clinici, cabinete medicale și, în unele cazuri, chiar la propriul domiciliu al pacientului.

În procedeele pe termen lung, monoclonalii vor avea o influență deosebită asupra diagnosticelor în vitro, imunizării și imunoterapiei. În prezent se fac mari eforturi cu realizări remarcabile, în direcția punerii în evidență a tumorii, folosind anticorpi împotriva antigenilor de la suprafața tumorii. Succesele realizate în acest domeniu întăresc speranțele că, pe termen lung, monoclonalii vor juca un rol cheie în atingerea obiectivului dirijării medicamentelor prin folosirea „glonțului magic", în care anticorpii sînt folosiți pentru a transporta medicamentele spre țintă antigen (cum este o tumoare sau locul unei infecții bacteriene) și astfel să se realizeze un dozaj optim cu efecte secundare minime.

Monoclonalii vor găsi, de asemenea, aplicații terapeutice prin imunizare pasivă, în special atunci cînd vaccinarea în masă este scumpă și ineficientă sau cînd vaccinurile nu sînt disponibile. Monoclonalii îndreptați împotriva unei bacterii rezistente la antibiotice ar putea fi deosebit de importanți, așa cum vor fi anticorpii în terapia imunosupresivă la bolile autoimune, reacțiile alergice și respingerea organului transplantat.

Aplicațiile veterinare ale anticorpilor monoclonali se referă la un spectru similar celui al aplicațiilor umane.

Anticorpii monoclonali își vor găsi, de asemenea, aplicarea în diagnosticarea plantelor și în detectarea contaminantelor periculoase din alimente cum sînt aflatoxinele. Primele linii de hibridon au produs de obicei nivele foarte scăzute de anticorpi în condiții de cultură. S-a descoperit curînd că ar putea fi realizate concentrații mult mai mari dacă hibridomii ar fi crescuți sub formă de tumori ascitice în animalul care îi adăpostește. Acesta este un procedeu folosit de cele mai multe companii astăzi și este adecvat pentru multe aplicații în care comparativ sînt necesare numai mici cantități de anticorpi. Totuși, considerente etice, tehnice și comerciale silesc companiile să caute alte abordări implicînd cultura celulelor in vitro. Dintr-un punct de vedere tehnic, un considerent important este volumul de anticorpi necesari. Pentru volume reduse, producția de la cîteva animale cu tumori poate fi adecvată, dar pentru cantitățile necesitate de unele analize, de terapie și imunopurificare, producția curentă pe scară largă este esențială.

O serie de abordări diferite pentru sporirea producției de monoclonali sînt în curs de elaborare. Ele pot fi împărțite în trei tipuri: creșterea de celule imobilizate pe suprafețe (tuburi sau mărgele); creșterea în capsule semipermeabile și creșterea în suspensie liberă.

„Celletch" a dezvoltat o metodă pe ultimul tip și prin studii extinse privind creșterea hibridomilor și producția de anticorpi, compania a ridicat în mod semnificativ nivelele producției. Cantități de anticorpi la nivel de grame sînt acum produse zilnic de diverse companii.

parodontală este mai frecventă (diabet, hemopatii, nefropatii, hepatite, boli ale sistemului circular, ale sistemului nervos, boli endocrine, avitaminoze). Scoala funcționalistă acordă importanță deosebită dezechilibrului ocluzo-articular. **Debutul** în parodontopatiile marginale cronice este gingivita, care se manifestă prin roșeață discretă, tumefacție ușoară, sîngerare. Urmează parodontita marginală superficială cînd, subiectiv, apar senzații de tensiune în maxilar, mîncărimi gingivale, senzație de dinte mai înalt, miros neplăcut. În parodontită marginală cronică profundă gingia este inflamată și are un aspect violaceu, prezintă retracție localizată sau generalizată, apar pungi gingivale, pline cu secreție purulentă, dinții migrează în plan vertical și orizontal, devin mobili. **Parodontoza** este o formă clinică caracterizată prin leziuni distrofice — degenerative a parodonțiului marginal fără fenomene inflamatorii. Singurul semn clinic este retracția gingivală uniformă și generală. **Diagnosticul** de formă clinică de parodontopatie, stadiul de evoluție precum și **tratamentul** necesar se rezolvă numai la stomatolog. Boala parodontală e de etiologie complexă, deci și tratamentul este complex și poate fi împărțit în:

1. Tratament local și loco-regional, care urmărește reechilibrarea ocluzo-articulară, prin eliminarea factorilor traumatici și stabilirea unui echilibru în care forțele din timpul masticației să fie repartizate uniform pe toți dinții. Reechilibrarea intertisulară poate opri procesul inflamator. Aceasta se face prin tratament antiinflamator, care urmărește înlăturarea tuturor cauzelor iritative ce întrețin inflamația cum sînt: tartrul, resturile radiculare, îndepărtarea lucrărilor protetice vechi sau defectuoase, îndepărtarea obturațiilor debordante etc. După aceea se face tratament cu medicamente astringente, antiseptice, antihistaminice, enzime, cortizon etc.

2. Tratament chirurgical. Chirurgia parodontală are drept scop eliminarea țesuturilor compromise de boală. Orice tratament chirurgical trebuie să fie precedat de un tratament antiinflamator. Tehnicile chirurgicale sînt multiple, cele mai folosite fiind chiuretajul subgingival, gingivectomia, gingivo-plastia, gingivo-osteoplastia alveolară.

3. Tratament de stimulare parodontală se adresează capacității reactive a organismului (prin biostimuline, seruri, vaccinuri, balneoterapie și fizioterapie).

4. Tratamentul complicațiilor — Urmarea intervențiilor chirurgicale, cicatricea lasă o retracție a gingiei cu dezgolirea rădăcinii dintelui, însoțită de hipersensibilitate la agenți fizici și chimici.

5. Tratamentul general urmărește înlăturarea tuturor bolilor organismului, care au corelații cu parodontopatiile: hepatice, gastro-intestinale, endocrine, metabolice, carențe vitaminice, distonii neurovegetative, alergii.

6. Tratamentul profilactic în parodontopatii are ca scop creșterea rezistenței țesuturilor parodontale prin tratament corect și la timp a leziunilor locale pe un teren de stare generală bună a întregului organism.

Dr. George MOISE

Sănătatea mintală și psihoprofilaxia

De fapt, ce se înțelege prin sănătate psihică? Răspunsul este greu de dat, în principal, din cauza lipsei unui limbaj comun între specialiști și s-ar putea spune că există atîtea definiții cîți autori s-au preocupat de problemă. Deși o serie de aspecte referitoare la sănătatea mentală au fost formulate încă din antichitate, studiile sistematice referitoare la normalitatea psihică au apărut relativ recent. Evaluarea corectă a conceptului de normalitate psihică permite combaterea, pe de o parte, a atitudinilor psihiatrizante, cu tendință de etichetare ca patologice și a unor tulburări psihologice normale, iar, pe de altă parte, a tendințelor antipsihiatrice care neagă existența bolilor psihice ori a unor categorii de îmbolnăviri mentale. Organizația Mondială a Sănătății a definit sănătatea ca „o **completă bunăstare fizică, mintală și socială,** care nu constă numai în absența bolii sau a infirmității". Este o definiție ideală și utopică, deoarece o „completă bunăstare", o sănătate totală, deplină, desăvîrșită reprezintă un nivel greu de atins și imposibil de menținut. Definiția reprezintă însă nivelul de aspirație către care tinde atît insul, cît și societatea. O stare de sănătate mentală perfectă presupune o funcționare desăvîrșită a tuturor elementelor aparatului mental (perfecțiune intelectuală, emoțională, volițională și morală), realizînd o armonie a insului cu sine însuși și cu mediul înconjurător. Definiția OMS are și meritul de a sublinia interacțiunea dinamică și interdependența dintre cele trei componente ale sănătății (**„triunghiul sănătății"): dimensiunea biologică** (dezvoltarea somatică armonioasă, integritatea structurală și buna funcționare a diferitelor organe și sisteme), **dimensiunea psihologică** (echilibrul psihic, capacitatea de a percepe realitatea în mod adecvat) și **dimensiunea socială** (adaptarea în familie și societate, aptitudinea de a stabili relații interpersonale armonioase). **Definirea sănătății ca o stare de echilibru, ca o armonie** între diferitele elemente ale organismului, pe de o parte, și între organism și mediu, pe de altă parte, a apărut încă din antichitate la HIPOCRATE (460—377 î.e.n.). Mai tîrziu PENDE a caracterizat și el sănătatea ca „o armonie a funcțiilor organismului" (așa cum frumusețea e o armonie a formei corpului, bunătatea e o armonie a sentimentelor, iar înțelepciunea e o armonie a intelectului). Școala stoică a lui ZENON a lansat în jurul anului 300 î.e.n. **conceptul sănătății ca o „virtute"** (boala fiind o „absență a virtuții"). Stoicii considerau că, prin cultivarea virtuții, se poate dizolva conflictul dintre pasiune și rațiune. Această confruntare a fost reluată de FREUD prin descrierea antagonismelor dintre „principiul realității" și „principiul plăcerii". EPICUR (341—270 î.e.n.), filosof materialist și ateist, considera că **sănătatea psihică este echivalentă cu viața fericită,** călăuza spre fericire fiind înțelepciunea filosofică care diminuează sau dizolvă anxietatea originară, născută din

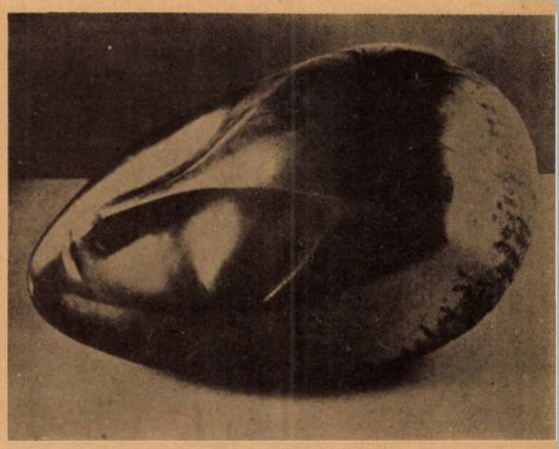

CONSTANTIN BRÂNCUȘI: Somnul

conștiința inevitabilității sfîrșitului existenței. Epicur milita pentru „cultivarea plăcerii", dar prin plăcere el înțelegea „absența de suferințe corporale și de tulburări sufletești".

Apropiată de conceptul sănatații perfecte este și noțiunea de **„sănătate mintală optimală"** care se referă la **„cea mai bună stare posibilă** în **condițiile existente".** PARSONS, de exemplu, a definit sănătatea ca „starea de capacitate optimă a unui individ de a îndeplini eficient rolurile și sarcinile pentru care a fost socializat". În lucrarea **A avea și a fi,** ERICH FROMM (1900—1980) a descris calitățile „omului nou", care pot fi socotite ca elemente de definire a sănătății psihice:

a)siguranța, sentimentul de identitate și de încredere în sine, fondate pe ceea ce individul este, pe nevoia de a fi în legătură cu lumea înconjurătoare, de a se interesa de ea, de a iubi și de a fi solidar cu ea, și nu pe dorința de a poseda, de a controla lumea și, astfel, de a deveni sclavul a ceea ce posezi;

b) a dezvolta capacitatea de a iubi în același timp cu capacitatea noastră de a exercita o gîndire critică și nu sentimentală;

c) a ne elibera de narcisism și a accepta limitele dureroase inerente existenței umane;

d) a ne cunoaște pe noi înșine;

e) a ne simți în armonie cu tot ceea ce este viață și, astfel, să încetăm de a voi să o exploatăm, să o violăm, să o distrugem;

f) a ne dezvolta imaginația nu pentru a fugi de condițiile insuportabile ci pentru a prevedea posibilitățile reale de a desființa aceste condiții;

g) a trăi atît de plenar pe cît ne stă în putință; fericirea rezidă în dezvoltarea tot mai mare a poftei de a trăi, oricare ar fi punctul extrem pe care îl putem atinge.

Sînt cîteva dintre definiții, la care s-ar mai putea adăuga încă multe altele...

Sănătatea psihică este definită uneori ca un proces de adaptare, proces ce implică o trecere de la un echilibru mai puțin stabil la un echilibru mai stabil între organism și mediu. Adaptarea este un atribut al sănătății dar cele două procese nu sînt superpozabile. Un anumit grad de adaptare este posibil și în condiții de boală. Mulți bolnavi psihici, chiar psihotici, se adaptează și se integrează în mediul social. Pe de altă parte un grad prea mare de adaptabilitate se apropie de superficialitate. Adaptarea sănătoasă implică o capacitate sporită de a face față greutăților.

Marx a definit boala ca „viață îngrădită în libertatea ei". H. EY a precizat și el că boala mentală este echivalentă cu pierderea libertății bolnavului („libertatea voinței fiind după ENGELS, capacitatea de a opta, de a decide și a acționa în cunoștință de cauză). Plecînd de la aceste date, noi am definit **sănătatea mentală ca un proces de menținere ori de augmentare a libertății.**

Psihoprofilaxia primară, secundară și terțiară. Psihoprofilaxia primară urmărește împiedicarea apariției tulburărilor psihice. Este vorba de ansamblul măsurilor care au drept scop înlăturarea sau atenuarea factorilor de risc, a elementelor care determină, favorizează sau declanșează bolile mintale, și au ca obiectiv reducerea incidenței bolilor psihice. Din aceste cauze sarcinile profilaxiei primare se suprapun în mare parte peste cele ale igienei mintale (psihoigienei). Strategia psihoprofilaxiei primare cuprinde **măsuri nespecifice** (generale) de călire fizică și psihică și **măsuri specifice,** pe de altă parte și pornește de la interacțiunea permanentă dintre sănătatea somatică și cea psihică, relație exprimată încă din antichitate de dictonul „minte sănătoasă în corp sănătos". **Călirea fizică** înseamnă, cum se știe în genere, expunerea sistematică a corpului la acțiunea aerului (călirea la aer: aerisirea camerelor, înviorarea în aer liber, excursii în zone cu aer curat, cura de altitudine), apei (călirea prin apă: spălare cu apă rece, dușuri mixte) și soarelui (expunere la soare, cură heliomarină); mișcare, exerciții fizice și activități sportive: mersul pe jos, plimbări în parcuri, gimnastică, jocuri sportive, călătorii; asigurarea unor condiții igienice la domiciliu și la locul de muncă; regim de viață igienic: alimentație rațională, respectarea orelor de somn, echilibru între orele de lucru și cele de odihnă, evitarea băuturilor alcoolice, a fumatului și a diferitelor toxice; combaterea poluării mediului ambiant (poluarea sonoră, poluarea chimică etc). **Călirea morală** implică dezvoltarea unei personalități echilibrate, capabilă să găsească oricînd un sens vieții noastre, optimizarea relațiilor interpersonale, dezvoltarea cunoașterii propriei noastre personalități etc... Sînt principii ușor de aprobat,... mai greu de aplicat...

Mijloacele specifice de prevenire primară cuprind o serie de **acțiuni biotehnice medico-sociale,** și o altă serie de **măsuri educative, epidemiologice și psihosociale.** Cele mai eficiente s-au dovedit măsurile biotehnice medico-sociale. Prevenirea unor boli genetice este realizabilă prin **investigații antenatale prin amniocenteză** care depistează sindroamele cromozomiale prin examinări citogenetice și bolile genetice monofactoriale cu substrat biochimic definit (fenilcetonuria, de exemplu) prin examinări biochimice; — **investigațiile neonatale la toți nou născuții (programe de screening)** pentru depistarea unor boli genetice tratabile prin dietă și alte mijloace terapeutice specifice.

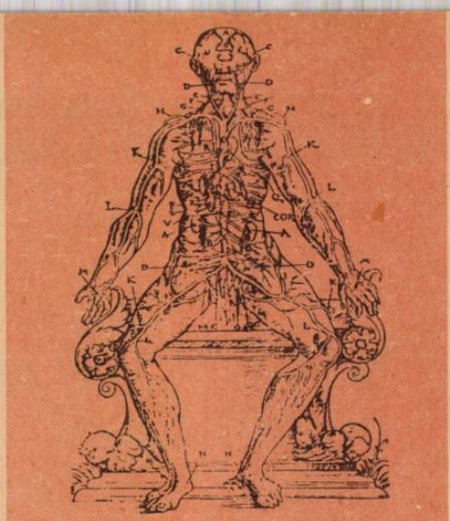

Gravură din secolul XVI, de autor necunoscut

O serie de măsuri biotehnice medico-sociale au dus la scăderea sau la dispariția unor boli psihice cu fond organic:

— alimentația corectă cu evitarea deficiențelor vitaminice a dus la **dispariția psihozelor pelagroase** determinate de lipsa vitaminei PP (niacină); de asemenea, **au fost înlăturate psihozele beriberice** datorate lipsei de vitamină B1 (tiamină);

— adăugarea iodului în sarea de bucătărie (iodarea sării) în regiunile endemice previne astăzi cretinismul și alte tulburări psihice determinate de lipsa iodului;

— supravegherea gravidelor și a nașterii, cît și arsenalul de antibiotice au dus la **diminuarea psihozelor de gestație și a psihozelor puerperale.**

Din grupa măsurilor educative, epidemiologice și psihosociale amintim: **— educația sanitară,** „arma cea mai puternică a sănătății publice" (O.M.S.) care nu trebuie să urmărească doar informarea colectivităților umane cu date științifice referitoare la sănătatea și boala psihică, ci să formeze un comportament și un stil de viață în concordanță cu principiile igienei mentale;

— precizarea importanței diferiților factori stressanți;

— depistarea grupurilor populaționale cu risc crescut de îmbolnăvire psihică;

— creșterea rezistenței la stress a diferitelor grupuri populaționale, realizarea așa-numitei „imunități emoționale" prin utilizarea unor tehnici de pregătire a persoanelor pentru situațiile critice (de exemplu, pregătirea psihologică pentru pensionare, care se realizează prin: o mai bună informare a salariaților despre problemele pensionării și ale vîrstei înaintate; oferirea unor modele de comportare; învățarea modalităților de organizare adecvată a timpului liber etc).

Indicatori principali ai sănătății mentale și factorii de risc ai îmbolnăvirilor psihice. Depistarea precoce a bolilor psihice nu se poate realiza pe o scară largă decît prin participarea întregii populații. Această participare presupune o cunoaștere a principalilor indicatori ai sănătății mentale și a primelor semne de alarmă care anunță o boală psihică. Unul din acești indicatori este **menținerea somnului fiziologic** (somn fără tranchilizante, somn odihnitor, nepopulat de coșmaruri). Toate bolile psihice (nevroze, psihoze) sînt însoțite de tulburări ale somnului: dificultăți de adormire, treziri frecvente, somn superficial care nu reușește să refacă oboseala acumulată în timpul zilei etc. **Frecvența insomniei** într-o populație dată este un indicator prețios al nivelului de sănătate mentală. Un alt criteriu important este reprezentat de **menținerea randamentului în activitatea insului.** Integrarea într-o activitate socială utilă este însoțită de sentimentul satisfacției și al realizării de sine. **Eșecul** (școlar, universitar, profesional), denivelarea ocupațională, așa-numita „frîntură în linia vieții" (JASPERS), scăderea eficienței individului constituie un semnal al pierderii echilibrului psihic. **Absenteismul** (școlar și profesional) este de asemenea un element care exprimă lipsa unor relații sănătoase la nivelul grupului. **Numărul divorțurilor** exprimă starea mai bună sau mai puțin bună de sănătate psihică a familiilor. Existența unor stări de **astenie,** de **depresie,** de **anxietate, teamă, apatie** constituie criteriul cel mai vechi și mai utilizat în estimarea sănătății psihice, însă aceste situații se întîlnesc și la populația normală ca reacții obișnuite, universale ale personalității („anormalități normale") în fața stressurilor vieții. Astenia, anxietatea, depresia de amplitudine mică joacă un rol adaptativ, iar lipsa lor ar suprima eforturile permanente ale insului spre acțiune și perfecționare. Anestezia psihică, lipsa de rezonanță afectivă (situație în care persoana nu simte nici durere, nici frică, dar nici bucurie) constituie una din cele mai penibile suferințe psihice.

Depistarea la timp a tulburărilor psihice permite instituirea imediată a tratamentului și obținerea unor procente ridicate de vindecări sau de remisiuni.

În prevenirea bolilor psihice un rol important îl are cunoașterea **factorilor de risc.** Fenomenul de „risc" în medicină constituie o variabilă a cărei prezență este urmată de apariția unui număr crescut de îmbolnăviri. Conținutul noțiunii de „factor de risc" prezintă diferențe față de cea de „factor etiologic" (factor cauzal). Numai o parte din factorii de risc se suprapun peste factorii etiologici. Alți factori de risc nu presupun în mod necesar relații cauzale, ci semnalizează doar posibilitatea apariției bolii în cazul dat. (Uneori un factor de risc este factor cauzal în unele boli psihice și factor favorizant în altele.) Acțiunile preventive ideale se bazează pe cunoașterea factorilor cauzali. Bolile psihice, avînd o etiologie multifactorială și insuficient precizată, se recurge la o profilaxie multifactorială (multiaxială) în care intervențiile preventive se adresează diferitelor combinații de factori de risc. Suprimarea chiar numai a unui factor de risc reduce în mod evident riscul absolut. Dintre factorii care indică riscul crescut de îmbolnăvire psihică amintim: predispoziția ereditară (afecțiuni psihiatrice, sinucideri, alcoolism etc la rudele de rangul întîi), prematuritatea (persoanele născute înainte de termen), absența grupului familial (copiii nelegitimi, născuți în afara căsătoriei), carența afectivă părintească și în primul rînd maternală (copilul neglijat, copilul abandonat, copilul orfan, copilul brutalizat etc), familia descompusă (prin divorț, prin decesul unuia sau al ambilor părinți), întîrmitățile și bolile somatice cronice (insul surd, orb, cu amputație, cu alte handicapuri, insul cu diferite boli cronice: diabet, hemofilie, neoplasm etc), abuzul de alcool, perioadele critice de transformări bio-psiho-sociale (pubertatea, adolescența, menopauza ori andropauza), vîrsta înaintată, trecerea de la un mediu la altul (tranziția inițială de acasă la școală, tranziția de la o treaptă de învățămînt la o altă treaptă — pensionarea, schimbarea domiciliului, emigrarea etc), o serie de situații universal stressante: decesul rudelor și a altor persoane iubite; boala rudelor și a altor persoane iubite; boala rudelor și a altor persoane dragi, situația de divorț și situația de „abandonat", cearta conjugală, eșecurile (școlare, universitare, profesionale), interferența cu instituțiile judiciare (detenția, situația de inculpat și chiar de martor în anchete penale).

Psihiatria a făcut progrese mari în prevenirea unor îmbolnăviri psihice. Au dispărut psihozele pelagroase, iar paraliziile generale progresive și alte psihoze infecțioase au devenit rarități. Mijloacele terapeutice moderne permit vindecarea unor boli psihice (nevroze, psihoze reactive) și remisiunea fazelor acute a psihozelor majore (psihoze discordante, psihoze afective). De asemenea este posibilă și prevenirea recăderilor prin tratamente de întreținere cu neuroleptice-depozit cu durată lungă de acțiune și cu săruri de litiu. Totuși, deși s-au obținut rezultate notabile în diferite domenii ale patologiei mentale, eficiența unor programe preventive este încă redusă. Lansarea unor programe mai eficiente de psihoigienă și psihoprofilaxie va fi posibilă în viitor printr-o mai bună înțelegere a mecanismelor etiopatogenice și a factorilor de risc în diferite categorii de boli psihice. Realizarea acestui obiectiv implică intensificarea activității de cercetare științifică, inițierea unor ample studii epidemiologice capabile să stabilească structura morbidității, condițiile și cauzele care favorizează sau determină apariția bolilor psihice. De asemenea, instituirea programelor de psihoprofilaxie impune o „luptă cu inerția" și cu prejudecățile sau mentalitățile greșite față de principiile de psihoigienă. Multe din aceste principii sînt cunoscute din antichitate, însă nu sînt respectate de o mare parte din populație. Se apreciază că în viitor nivelul de pregătire al oamenilor va ajunge suficient de ridicat pentru a participa direct și conștient la programele de prevenire a bolilor și de promovare a sănătății.

Dr. Lidia NICA-UDANGIU
(Spitalul Gh. Marinescu)
Dr. St. NICA-UDANGIU
(Institutul de Neurologie și Psihiatrie)

■ PAGINILE ce urmează sînt extrase dintr-un „Jurnal" berlinez scris de Martha Bibescu în vara anului 1938. Scriitoarea a vizitat atunci capitala Germaniei, însoţindu-şi soţul, George-Valentin Bibescu, la un Congres al Federaţiei Aeronautice Internaţionale (F.A.I.). George-Valentin Bibescu, unul din pionierii aviaţiei moderne, pilot cu faimă mondială între cele două războaie mondiale, era preşedintele F.A.I.

Cum Goering avea, printre alte demnităţi şi pe aceea de ministru de Aviaţie a celui de-al treilea Reich, el a ţinut să facă oficiul de gazdă a Congresului, bun prilej pentru a se împăuna printre glorille aviaţiei internaţionale.

În aceste împrejurări, Martha Bibescu l-a văzut şi a vorbit de două ori cu el: o dată la o recepţie oferită congresiştilor în aşa-numita „Hans der Flieger" (Casa aviatorilor) din Berlin şi a doua oară la Karinhall, fastuoasa reşedinţă a lui Goering, fiind probabil singurul scriitor ce a călcat pragul acesteia.

Cititorii români cunosc astăzi sentimentele antinaziste ale Marthei Bibescu din Jurnalul politic 1939—1941„ apărut în 1979 în Editura Politică.

„Jurnalul" berlinez, din 1938, denotă şi el o adevărată aversiune a scriitoarei faţă de potenţii naziştii. Dar, spre deosebire de cei amintiţi mai sus, nu este alcătuit din scurte notaţii zilnice, ci are un caracter memorialistic, e mai elaborat, vădeşte o evidentă grijă pentru stil şi parcă intenţia de a-l da cîndva publicităţii.

El cuprinde, de pildă, un portret vitriolant, nimicitor al lui Goering, asasinul cu numărul doi din ierarhia nazistă. Sub faconda şi băţoşenia de paradă a personajului oficial, Martha Bibescu va descoperi totala lipsă de scrupule a aventurierului politic, unită cu moravurile unui adevărat cavaler de industrie vulgar şi cinic dar şi meschin, bufon şi ridicol cînd nu e sub bătaia reflectoarelor.

Scris cu o mînă sigură, de încercat maestru, Jurnalul berlinez al Martei Bibescu, în care admirabila-i vină polemică e dublată de o subtilă, savuroasă analiză psihologică, se constituie astfel şi ca o bucată de autentică, de mare literatură.

MARTHA BIBESCU

Acest „marţafoi" numit Goering

Simbătă, 25 iunie 1938

■ IEŞIREA din Berlin, periferia Berlinului e igienică, edenică. Vremea frumoasă. Un soare de argint luminează cîmpia verde şi albă. Încerc aceeaşi impresie de primăvară nordică tîrzie pe care am avut-o, atît de puternic, şi la douăzeci de ani şi pe care o regăsesc, răcoroasă, neschimbată, înmiresmată. E timpul sirindericii, al socului şi al liliacului. Reversul frunzelor lor argintate.

Pe o rază de o sută de kilometri, cîmpia din jurul Berlinului e mult mai pustie decît cele ce înconjoară Parisul sau Londra; sporită pe seama nisipurilor Brandenburgului, fertilizată de canale, înfrumuseţată de dragele mele păduri de pini, dar încă deşertică, foarte solitară, fără a fi totuşi sălbatică, ci nudă, pură. La o cotitură a drumului, angelicul nostru aghiotant[1] ne atrage atenţia că intrăm pe noua autostradă, uriaşa panglică de beton cenuşiu, argintat, întinsă peste cîmpia netedă ca o lamă de spadă. Autostrada traversează Canalul Hohenzollern. Nu i s-a schimbat numele. Perfecţiunea şoselei, aceea a maşinii, viteza orară, anotimpul, soarele luminos, toate acestea îmi dau un soi de beţie. Un prim lac înconjurat de păduri, apoi un altul. După care, intrăm într-o pădure mai înaltă şi mai deasă. Spiridusul din mine se înfioară: ne apropiem de bîrlogul Căpcăunului.

„Grands bois vous m'effrayez comme des cathedrales"[2].

Priviri fugare asupra unei rarişti; undeva departe ţîşneşte un cîrd de căprioare. Pîndim ivirea zimbrilor, dar ei rămîn nevăzuţi.

Drumul forestier e lung, coteşte, se afundă şi mai mult în umbra deasă, apoi iese în soare şi, în sfîrşit, apar acoperişuri lungi şi joase. Acoperişuri de şindrilă, rustice, colonade albe — aici e, iată curtea pătrată, mistreţul de bronz, totem al locului, care ne întîmpină pe un soclu cufundat într-un bazin plin cu nuferi albaştri şi roz. Silenţioasă, maşina opreşte dinaintea intrării ciudatului edificiu.

Aghiotantul ne arată drumul, servitori îmbrăcaţi în alb se ocupă de noi şi trecem, dintr-o anticameră albă, cu dale şi mobilată în lemn de stejar lustruit, într-un salon împodobit cu tapiserii din secolul XVIII, destul de mediocre şi prea mari pentru încăperea largă şi joasă care le adăposteşte. În acest salon de aşteptare ne regăsim aproape numaidecît cu familia Londonderry: Charley, Circé şi Mairi, însoţită de Herr Schmidt, interpretul. Charley şi Circé au mai fost la Karinhall, dar un Karinhall mult mai modest. Afirmă că abia dacă mai recunosc locurile după numai doi ani de cînd nu le-au mai văzut, atît de mult au crescut în timp clădirile. Ceea ce vedem noi acum e un Karinhall mărit, triplat, imitînd mişcarea ascensională a stăpînului său. Arcade albe, clădiri joase, cu acoperişuri groase de şindrilă, însă cu mult spaţiu şi amintind de o colibă de pădure sau de un popas vînătoresc, dar pentru nişte vînători giganţi, mari maeştri de vînătoare ai celui de-al treilea Reich.

Mai întîi sîntem introduşi într-un fel de salon, decorat cu tapiserii franţuzeşti din secolul XVII, destul de grosolane şi nu pe mărimea încăperii, însă coloritul lor viu, ce răspunde unui tavan pictat, face un efect destul de agreabil în contrast cu pereţii albi, foarte simpli. Este exact efectul pe care l-am căutat şi eu, în salonul meu din insula Saint-Louis, la mii de kilometri depărtare, deopotrivă în spaţiu şi timp.

În aşteptare, privirea mi se opreşte asupra unei mobile care seamănă cu un altar, un altar pentru zeii lor moderni: cu fotografii semnate, înrămate, unele chiar cu coroane. Vreau să le văd şi constat: regele şi regina Italiei, prinţul de Piemont (nu şi prinţesa), Mussolini, autografiat ca şi ceilalţi, dar şi cu dedicaţie. N-am însă timp să citesc. Îl mai zăresc pe regele Boris al Bulgariei, pe prinţul Paul al Iugoslaviei, dovadă scrisă a infiltrării germane în Valea Dunării de Jos, şi apoi pe Charley Londonderry în persoană. Cum e lîngă noi, îi atrag luarea aminte asupra propriei imagini, în compania aceea aleasă. Mă amuz, cu spiridusul meu, că fotografia lui Carol al II-lea nu se afla încă pe această comodă-altar. Deci, lucrurile stau încă bine, în aşteptarea lui Goering, în adăstarea evenimentelor. Şi deodată uşa se deschide: iată-l.

E numai în cămaşă, dar ce cămaşă! şi ce braţe! Georges, care-mi intuieşte uluirea, îmi şopteşte la ureche: „E uniforma lui de mare maestru de vînătoare". Ah! Bun. Şi eu care, îmbibată de prejudecăţi vestimentare, eram gata să mă mir că îndrăzneşte să se înfăţişeze în faţa noastră în shaving costume ori ca un jucător de tenis fără rachetă. Căci are un aspect şi mai uimitor decît prima oară[3]. Cămaşa-i e de un alb scînteietor, iar mînecile-i largi fac falduri, ca la bluzele ţăranilor transilvănene. Ceea ce mai adaugă cîte ceva la nota de feminitate pe care am remarcat-o prima dată, la aerul de slujnică uriaşă ce-l face să semene cu mătuşa Bebe Stargonska care, la rîndul ei, semăna cu mareşalul Ney devenit bucătăreasă.

În timp ce ne arată casa, am tot răgazul să studiez amănunţit personajul. Mă folosesc de lornieta de buzunar pentru a privi mobila, tablourile, piese rare, şi toate bogăţiile pe care ni le prezintă, şi în acelaşi timp căutătura-mi, înarmată, sigură şi redutabilă se plimbă în treacăt asupra făpturii lui, fără să las să-mi scape nici o singură cută. Şi văd: peste uimitoarea-i cămaşă se încrucişează o vestă prăzulie, dintr-o stofă aspră, vesta de vînător, croită din ceea ce aci se numeşte **Jägerstoff.** În partea de jos, această vestă este îmbumbată cu nişte nasturi din colţi de fiară, galbeni, ascuţiţi, fioroşi. Nu ştiu cărei fiare au aparţinut. Va trebui să întreb. Fără să vreau, îmi spun însă că această podoabă de dentist e respingătoare. Astfel îmbumbată, vesta prăzulie e încinsă cu un uluitor cordon, care dezvăluie pasiunea pentru avuţii palpabile şi sunătoare a noului Heliogabal. Căci cordonul e de aur, de aur veritabil şi compus dintr-o succesiune de frunze de stejar din aur fin, cizelat. Din Rheingold, aurul Rinului. Aşadar, şoldurile lui Goering, încinse cu aurul Rinului. Frunza de stejar, simbol al forţei, înconjurînd şoldurile lui Hermann Goering. Ce simbol, Lorelei!

De această uimitoare centură aurită, însoţită de buna-i faimă, spînzură un pumnal de aur cu mînerul de asemeni cizelat, tocmai potrivit pentru mistreţi, şi care mă face să mă minunez că amfitrionul nostru se gătească cu el în casă, cînd e doar vorba să ne servească ceaiul! De ce o asemenea armă? Dealtminteri, mă întreb în gînd, de ce tot acest întreg, extraordinar, care se numeşte Goering? (...) Cum o ia înainte în faţa fiecărei uşi **„leading the way"**, am tot timpul să-i examinez silueta, mersul, spatele, fără a fi stingherită de luciul magnetic al ochilor săi albaştri, înfundaţi în nişte orbite adînci de un cafeniu închis. Toată frumuseţea omului e în ochii lui, în timp ce urîţenia e generos răspîndită în tot restul. Văzut din spate, e de un comic greu de imaginat. Ar putea face succesul unui circ. E un marţafoi şi memoria îmi reaminteşte de atitudinile şi de felul de a fi al lui Zuffal. Pantalonii-i prăzulii, de aceeaşi culoare cu vesta, se umflă pe fundu-i enorm, fără a-l ascunde, ci dimpotrivă subliniindu-l, şi cad peste pulpe nu prea groase, deloc proporţionate cu restul; după care, aceste pulpe fără vigoare se îngroapă în nişte botine de o incredibilă ineleganţă, iar printr-un rafinament inspirat de nu ştiu ce şurub vicios scăpat din noaptea Valpurgiei, ciorapii ce-i acoperă pulpele sînt nişte ciorapi feminini, de mătase bej. Nu-mi vine să cred lornietei. Mă uit mai bine şi de mai multe ori. Se poate? E oare cu putinţă? Această găselniţă a geniului hazliu ce pare să dirijeze de departe şi de sus toată tărăşenia asta! Acest mare maestru de vînătoare, acest ins de temut care ne primeşte cu pumnalul la brîu, cu pieptul înstelat de colţi de fiară smulşi din boturile de jivine ucise de ţepuşa-i biruitoare, se termină brusc prin nişte cioturi bicisnice îmbrăcate

---

[1] *Ceva mai înainte, Martha Bibescu notase că aghiotantul trimis de Goering spre a-i conduce, pe soţul ei şi pe dînsa, avea o frumuseţe de arhanghel şi că, probabil, tocmai de asta şi fusese desemnat pentru acel post. Căci, mai remarcase maliţios scriitoarea: „Aşa a fost cucerită contesa Ciano".*

[2] *Păduri întinse mă înfricoşaţi ca nişte catedrale.*

[3] *Cînd Martha Bibescu l-a caracterizat, necruţătoare, ca pe „coîmpăratul Commodius, asociatul la imperiu, amestec de Falstaff şi Heliogabal" – împăratul roman (217-222), rămas faimos pentru cruzimea lui.*

într-o rețea de mătase subțire. Nu-mi pot veni în fire. E ca și cum aș fi descoperit, deodată, toată slăbiciunea forței de care nazismul face paradă. Ciorapii de mătase, ciorapii de femeie! Mai întîi dichisul sportiv, războinic, rustic și apoi această greșeală, această revelare a adevăratei naturi, deficiente, prăpădite. Care englez ar purta un asemenea costum?

„I should prefer to be found dead in a ditch"[4], cum spunea C.B.T. despre un bărbat ce n-avea totuși un strai atît de pitoresc ca acela al lui Goering. Și, în plus, brățări la încheieturile mîinilor și, poate, și la glezne, dar ele nu pot fi văzute din pricina botinelor și apoi, apoi inelele. Verde pentru prima soție, roșu pentru cea de a doua, focuri de poziție, lumini alternate, smaraqd, rubin.

Și pentru a da și un sens olfactiv acestei reprezentații, se întîmplă următorul lucru: În această casă plină de galerii deschise și de curenți de aer cinegetici, în timp ce stăpînul ei mă conduce prin săli, anticamere, saloane și coridoare, simt în treacăt niște adieri de parfum ce vin dinspre el. Aerul care trece prin mînecile bufante ale cămășii se încarcă de efluvii de verbină. Trebuie să fi sacrificat un întreg flacon de verbină ca să-și parfumeze subsuorile înainte de venirea noastră. Acest parfum verde, acest parfum imperfect imitat după planta pe care o iubesc, mi-a fost întotdeauna dezagreabil.

Trecem dintr-un hol mare gen Niebelung, decorat, în spiritul celorlalte, pentru dragoni din acele Fliegende Blätter ale copilăriei mele, dar frumos totuși, prin proporțiile lui și, prin imensa galerie acoperită cu o oglindă, din care te scufunzi în priveliștea infinită a lacului de argint din mijlocul pădurilor întinse, intrăm într-un soi de Schatzkammer, încăpere cu comori, în care gazda noastră manipulează niște cupe de aur vrîstate cu pietre mediocre, topaze, ametiste, agate, exact genul regina Maria 1900. Orașe germane și diverse confrerii i-au făcut aceste daruri somptuoase, barbare și, mai ales, de prost gust.

Mă feresc să zîmbesc: parcă nu se cade să strici plăcerea acestui copil uriaș care se bucură de aceste bogății de o zi, de aceste aurării urîte, cu atîta fervoare, cu o mîndrie atît de naivă.

Dar în sfîrșit un obiect frumos, și chiar o corabie, un dar de la regele Angliei. Cred că William și Mary au oferit-o orașului Hamburg și că acest oraș, care de la înscăunarea Hohenzollernilor nu mai este hanseatic, a dăruit-o, ca o ofrandă lui Goering, noul Faffner (dragon care apără comorile).

Jovialul dragon ne poartă mai departe prin vasta-i reședință, mai complicată decît pare la prima vedere, în pas de marș. În fața ușilor Circé și cu mine ne invităm politicoase. Dar ea rostește: „Madame la Princesse", schițează o mișcare și, ca să scurtez, trec eu prima. Dealtfel nici nu vreau să-l pierd o clipă măcar din ochi pe Goering, care mă amuză teribil. Cu mimica, cu magnetismul, cu megalomania lui, la fel de distractivă ca aceea a unui copil. Grozav aș avea poftă să mă joc cu dînsul de-a tigrul și puiul de om. Căci nu există ins mai vulnerabil decît el, deși nu pare. Oricum, ideea îmi place și o cred adevărată. Cred că i-ar mira însă grozav pe germani, care-l consideră ca o sperietoare sigură cu ajutorul căreia pot atrage păsările care vor să le mănînce, ciocîrliile franceze, engleze. Ceva în genul vînătorii de joimărițe, în care cucuveaua împăiată sau vie e ținută de feldmareșalul Hermann von Goering.

Ajungem într-un lung coridor, alb, dinaintea a două uși ciudate, aurite, ce seamănă mai degrabă cu niște uși de ascensor. În partea de sus au niște statuete aurite, cîte patru de fiecare ușă, Goering mă anunță că una din ele duce spre apartamentul lui, cealaltă, geamănă, aflată la cîțiva metri depărtare spre apartamentele soției.

Îmi atrage atenția asupra statuetelor aurite. Primele patru îl simbolizează chiar pe el, în cele patru ipostaze ale sale: Hermann Goering aviator, Hermann Goering patron al artelor, Hermann Goering patronul planului de patru ani și Hermann Goering mare maestru de vînătoare adică ipostaza pe care o avem în fața noastră.

N-am totuși timp să-i examinez mai de aproape pe cei patru omuleți auriți, și e păcat.

Deasupra ușii care duce la soția lui, alte patru personaje feminine o reprezintă în principalele patru roluri din vremea cînd a fost actriță a teatrului subvenționat din Berlin. Cred că una din statuete o reprezintă în rolul Margaretei din **Faust.** Așadar a venit să locuiască în casa botezată după prenumele primei iubiri a lui Goering, cu aureola eroinelor pe care ea le-a interpretat pe scenă.

Și totul în armonie cu personajele pe care cei doi le joacă în teatrul european, în care s-au angajat, atît unul cît și celălalt.

Din acest lung coridor trecem într-o încăpere tixită de arme de preț, dar replică fidelă, foarte palidă, a armeriei din palatul de la Madrid. Ce parveniți ai civilizației și artei mai sînt și acești bieți indivizi. Am văzut prea mult, am văzut totul. Dar arătîndu-mi panopliile lui, Goering bănuiește tabelele comparative pe care eu le construiesc, în ascuns, în camera obscură a memoriei mele. Căci e greu, ca sa nu spun imposibil, să mă poată face să-i admir achizițiile, deși la un moment dat scoate dintr-un dulap cu geamuri pușca prințului Eugen de Savoia. Patul e în întregime încrustat cu argint. Mai încolo, într-o cutie lungă de piele, odihnește „Napoleons Schwert".

— Cum?, exclamă Georges, iar Goering certifică că e însăși spada de la Waterloo.

Ne aplecăm toți asupra cutiei care adăpostește spada marelui delincvent în materie triumfală, cum îi spunea Chateaubriand, marele dispensator de exemple rele (...). Georges aruncă spadei o căutătură foarte inchizitorială. Și-mi șoptește la ureche:

— Spada asta n-a fost niciodată a străbunicului, ar fi avut gravat vulturul sau inițiala lui. În cel mai bun caz o fi fost poate a vreunuia din mareșalii lui. Probabil că a fost îmbrobodit de vreun anticar...

Indignarea lui mă amuză. Goering nu știe că-și arată trofeul strănepotului lui Napoleon. Eu vreau însă să fiu sigură. Mă învîrtesc puțin prin „armerie", ca să-l las să se depărteze, după care întorcîndu-mă și făcînd un semn interpretului, îl întreb pe Herr Schmidt dacă poate să deschisă cutia cu spada ca să văd inscripția. Și citesc:

„Spada a fost găsită în trăsura Împăratului la Waterloo". E vorba de trăsura luată prizonieră de ofițerii lui Wellington și care a mai furnizat și trusele de voiaj și besactelele de aur pe care le-am văzut la Ashley House din Londra. Wellington a dat spada lui Blücher, cel sosit înaintea lui Grouchy, iar Blücher a dăruit-o corpului de cadeți de la Potsdam. Revoluția germană[5] a desființat corpul de cadeți. Și în fine, spada fără trup și-a găsit un alt stăpîn atunci cînd național-socialismul triumfător a pus mîna pe ea și i-a oferit-o lui Goering. Așadar totul se explică. Spada prizonieră și-a găsit din nou temnicerul.

Din sala de arme, trecem în apartamentele mai intime, în sălile cu pergamente în care se află diplomele date de marele Friedrich unui strămoș al lui Goering. Deci tot la el să ne întoarcem. Cărți, manuscrise, pergamente. În sfîrșit. După anticamera cu mozaicul roman dăruit de Mussolini și a cărui gingașă temă e un mistreț, ca și cel din curte protăpit printre nimfe, defilăm de la arta franceză la cea italiană, de la maeștrii olandezi la cei flamanzi, pentru ca să ajungem la sfînta-sfintelor, goticul german, goticul pur, care creează biroului lui Hermann Goering un decor sută-n sută național-socialist.[6] În jurul călimării, aluzii la Faust, la Calvin, la Wotan. După care, coborîm cîteva trepte, urcăm alte cîteva, trecem pe sub niște uși mici și joase și, în fine, intrăm în colțul cel mai retras, în suprema chichineață. Cu mîinile proptite în șolduri, Goering ne lămurește:

— Asta-i camera mea de chibzuință. Hier denke ich.

În această celulă strîmtă, a cărei unică fereastruică dă spre lacul argintat, scuturat de un tremur ușor, totul e din lemn și făcut parcă spre a aminti de era cavernelor sau de ceea ce Wagner își imagina că trebuie să fi fost mobilierul și ustensilele utilizate pe vremea, nedefinită, a lui Siegfried și a Brunhildei. Mă uit la acest ins care și-a durat în casa lui o cameră în care să gîndească. Monumentala lui naivitate îmi gîdilă spiridușul pînă la leșin. Și inventez un dialog:

„Spiridușul: Vasăzică aici gîndiți dumneavoastră, domnule Goering? Dar nu gîndiți tot timpul?

Domnule Goering,sînteți un fenomen.

E ca și cum ne-ați spune — mie, spiriduș, și bătrînului meu prieten Socrate, mie — nu mai puțin spiriduș — și bătrînului meu prieten Descartes:

— Vin aici să respir. Deci nu respirați tot timpul? Deci în altă parte, în tot restul casei dumneavoastră nu gîndiți?

Cu alte cuvinte, nu existați, scumpe domnule Goering?

Căci nu se poate decît a fi sau a nu fi, scumpe domnule Goering? Cu alte cuvinte, uneori cînd vi se întîmplă să gîndiți sînteți aici.

[4] *Aș prefera să fie găsit mort într-un șanț.*

[5] *Evident, referire la mișcarea revoluționară din 1918, care a dus la alungarea Kaiserului și la întronarea republicii.*

În 1936, cu puțin timp înainte de izbucnirea războiului civil din Spania, Salvador Dali picta acest avertisment pe care-l intitula Premoniția războiului.

iar în tot restul timpului nu sînteţi. Asta-i pur şi simplu extraordinar, scumpe domnule Goering. Dar, vă rog să mă credeţi, e mai bine să nu insistăm prea mult asupra acestui lucru. În interesul dumneavoastră".

Ieşim în şir indian din camera de chibzuinţă. Străbatem o sală, apoi încă una şi iată scara care urcă în camera cu puşti şi spre cea cu trofee de vînătoare. Dar trecem de ele, ba chiar repede. Şi, în fine, urcăm spre pod, unde ne aşteaptă o surpriză. Şi ce surpriză. Căci acolo e trenul, faimosul tren despre care Francois Poncet[7]) spunea că e musai să-l văd. Şi îl văd, cu ochii mei, cu propriii mei ochi pe care trebuie să mi-i frec ca să nu cred că visez.

Un spaţiu de cîţiva metri pătraţi e în întregime ocupat de o jucărie fantastică. O reţea completă de cale ferată, kilometri de şine văzute ca din avion, tuneluri şi pasaje, poduri de fier; halte, staţii de triaj; linii de garaj; magazii, depozite; macazuri; gări.

Şi prin toate acestea, luminate la răstimpuri de semnale electrice roşii şi verzi, circulă cu mare viteză marfare, expresuri, trenuri cu muniţii, convoaie de aprovizionare, cu cherestea, cu vite. Aşezat cu fundu-i enorm dinaintea unei mici claviaturi compuse din butoane luminoase ce se aprind pe măsură ce se joacă cu ele, stăpînul casei conduce această reţea feroviară liliputană. Schimbă trenurile de pe o linie pe alta; manevrează în acelaşi timp semnalele şi convoaiele ce se încrucişează, se depăşesc, se ocolesc şi trec cu un zgomot asurzitor pe poduri şi pe sub tuneluri. E un joc fascinant care ne ţine pe toţi încremeniţi de uluire şi de amuzament în jurul circului în miniatură în care se petrec toate acestea. Goering se distrează ca un copil, cum şi este. Nu se mai satură să-şi manevreze trenurile şi noi ne plictisim să le vedem evoluînd sub ochii noştri, într-o imitaţie perfectă a ceea ce se petrece pe o cale ferată văzută din cer într-o zi de mobilizare. Deodată, în cea mai frumoasă clipă, pe un fir aproape invizibil trece un avion care bombardează trenurile. Apoi altul şi încă unul.

Herr Schmidt crede că este de datoria lui să-mi explice:

— Acest joc a fost instalat în pod ca să-i distreze pe nepoţii mareşalului.

Pînă la urmă părăsim totuşi cu regret, şi încă cu ce regret, podul în care gazda noastră se distra atît de evident cu jocul şi cu uimirea noastră, pentru a coborî în altă parte a acestei case extraordinare. În treacăt, ni se arată marea sufragerie pentru banchetele partidului, şi cea mică, intimă, pentru vizitele lui Hitler. Care urma tocmai să vină, curînd, la botezul ultimei odrasle a familiei Goering, micuţa Edda.

Şi, în toate încăperile flori, admirabili lotuşi, nemţişori, trandafiri. Nu-mi dau totuşi seama de ce, dar între aceste flori şi decor este o discrepanţă. Am impresia că în toate acele bu-

[6] *După cum se autointitula partidul naziştilor hitlerişti.*

[7] *Ambasador al Franţei la Berlin între 1938-1941.*

• Martha Bibescu, împreună cu soţul ei, George Valentin Bibescu, la un miting aviatic, Bucureşti, 1922

chete predomină mai ales noţiunea de flori şi nu dragostea pentru flori. Şi compar instantaneu această opulenţă floral cu aranjamentele florale infinit mai rafinate de la Philip Sassoon, Laura Lovat şi Violet Leconfield. Deşi nici nu se poate face vreo comparaţie. Ce-mi place însă e lumina. Sînt încîntată, cum am fost dintotdeauna, de acest soare văratec din ţările nordice care aruncă suliţe de argint, suliţe de diamant. De nota de nostalgie, de feerie ce există numai în aceste lungi zile palide de sfîrşit de iunie, în cîmpurile nisipoase şi împădurite din ţinutul Brandenburg. Şi cum izbutesc să privesc prin vreo fereastră, admir. Dar cînd sînt silită să văd ce se află în încăperi sînt mult mai puţin admirativă.

După nişte ocoluri, ajungem, în sfîrşit, la ceea ce se întîmplă în subsolul acestei case, căreia i-am vizitat podul. Şi iată-ne, transportaţi de spirite, în casa lui Leon Ghica de la Dumbrăveni, în faimoasa lui baie îmbrăcată toată în faianţă albă şi cuprinzînd toate aparatele destinate să restabilească trupul în toată mlădierea, în toată tinereţea lui. Iată, traduse în nichel şi în oţel cromat, toate mijloacele de a fi spălat, masat, frămîntat, subţiat, cîntărit, netezit. Şi totul, absolut fără nici un rezultat.

Nişte aparate anexate unor scaune de dentist sînt rezervate pentru îngrijirea frumuseţii respectiv pentru masajul facial, fără să aflăm însă prea exact dacă e vorba de frumuseţea lui Emmy (doamna Goering) sau de însuşi Hermann. Care insistă: aceste rulouri de fildeş, acţionate electric, acest bandaj pentru bărbie care, încălzit sau răcit, poate reduce o bărbie dublă la una simplă sînt un dar făcut de Elisabeth Arden marelui maestru de vînatoare. Aşadar, iată-ne lămuriţi.

După care, părăsind domeniul unde, de pe calul mecanic, intri în baia turcească, păşim în holul unde ni se oferă o gustare.

Acum îşi face apariţia şi Emma, însoţită de cumnatele — doamne de companie. Serveşte ceaiul, ajutată de subrete costumate ca nişte porţelanuri de Saxa. Iar după fragii cu smîntînă ne este adusă, în leagăn, micuţa Edda. Are realmente un aer de trandafiraş, cu polen auriu pe creştet, o piele sidefată şi mîinile ca nişte părăluţe. Toţi invitaţii se înghesuie în jurul ei. Circé anunţă că o să-i trimită o rochiţă de ghipură din Irlanda. Evident, nu pot să rămîn mai prejos. Aşa încît o să capete o rochie brodată pe Valea Prahovei. Augusta mamă e foarte mîndră. Declară neroadă:

— Ca să vedeţi, eram de trei ani căsătoriţi. Şi aproape că nu mai speram, cînd a venit! Soţul meu voia o fetiţă. Nu găsiţi că-i seamănă?

Şi asistăm la lucrul cel mai ciudat de pînă atunci. Emmy scoate trandafiraşul din coşuleţul doldora de museline şi dantele şi, cu mii de precauţiuni, o cocoaţă pe Edda în braţele tatălui tolănit în fotoliul lui ca o pocitanie binevoitoare şi adăstînd cu braţele şi picioarele răscrăcărate. Primeşte uşoara povară cu o expresie de blîndeţe şi de infinită tandreţe.[8]) Şi e mai mult ca oricînd mătuşa Bebe Starjanska, dar cu un plus de blajinitate şi un spirit matern de moaşă dolofană, pe care dînsa nu-l avea.

Spectacolul ferocelui Goering, legănîndu-şi fetiţa în braţe are ceva, în acelaşi timp, grotesc şi înduioşător. Şi-mi aminteşte de versurile lui Victor Hugo, de cele mai convenţionale şi mai sonore versuri ale lui:

„Car les coeurs de lions sont les vrais coeurs de parent".[9])

Cînd ne smulgem din acest straniu spectacol, ne ducem să vedem trandafirii din grădină. Soarele arde, dar fără să-şi fi pierdut culoarea argintie, iar suliţele sale străpung lacul întins la poalele peluzei cu trandafiri. E momentul potrivit ca soţii Londonderry să-i spună lui Goering ce au pe suflet. Circé mi-a scris-o, mi-a spus-o şi mi-a repetat-o: „they must behave tehemselves, otherwise we shall never come again to this country". Un amestec de morgă britanică, de naivitate şi de dorinţă de a fi de folos a făcut-o să vină în Germania cu poşeta plină de liste de evrei persecutaţi, încredinţate la plecare, în chip de lest, de Lady Halifax sau de Anna Chamberlain.

În timp ce noi privim trandafirii, mai întîi admirativ, apoi indiferenţi, Charley şi Goering, ajutaţi să comunice de indispensabilul Herr Schmidt, se aţin de cealaltă parte a peluzei, la o distanţă de unde să nu poată fi auziţi. Îmi dau însă atît de bine seama ce-şi spun, încît nu simt deloc dorinţa să-i aud. Goering are acum o expresie de încăpăţînare, gura-i mare, cu buze subţiri, e mai mult decît închisă, e ferecată, şi toată alura lui exprimă dezaprobare. Toată fiinţa lui zbiară: nu. Un „nu" obstinat, categoric, absolut.

Text stabilit şi traducere de

Dumitru HINCU

[8] *Însă în cursul convorbirii de la „Haus der Flieger", viitorul criminal de război nazist pomenise Marthei Bibescu despre nemaipomenita odraslă cu nişte amănunte pe care scriitoarea le-a reprodus într-un pasaj de un haz antologic. Iată-l:*

– Pînă în ziua cînd mititica a venit pe lume, nici n-am ştiut ce mult mă iubea poporul german. Atunci am primit pentru ea şi pentru mine, milioane de daruri din toate colţurile Germaniei, din toate clasele societăţii. Cu florile primite la naşterea ei, cele din glastre, am sădit o grădină, atît de multe erau. Într-o zi, ea o să se plimbe prin grădină şi o să ştie că naşterea i-a fost sărbătorită bei ein ganzes Volk. E mai rău decît o familie regală.

Apoi îmi spune:

– Şi am mai primit şi mii de telegrame, multe din străinătate.

Ca să întrerup tăcerea pricinuită de uluire, îi replic cam stîngace:

– A, atunci ar trebui să faceţi un album, pentru ca mai tîrziu să le poată citi.

Goering izbucneşte în hohote.

– Un album? Ar fi nevoie de zece, de douăzeci. Schiţez un gest de descurajare.

[9] *Căci inimile de lei sînt adevăratele inimi de părinte.*

• „Marţafoiul" într-unul din momentele cînd nu se ocupa de treburile Reich-ului hitlerist.

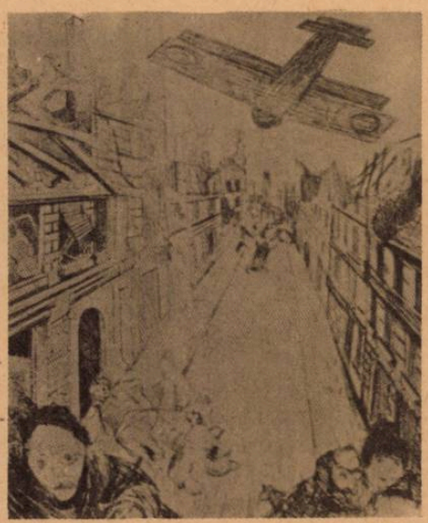

În 1924, la puţin timp după primul război mondial, artistul german Otto Dix realiza acest „Bombardament", cu înţeles de luare aminte la primejdiile pe care conturarea mişcării naziste le anunţa pentru Europa şi nu numai pentru Europa.

VIITOROLOGIA — O ȘTIINȚĂ FOARTE PREZENTĂ

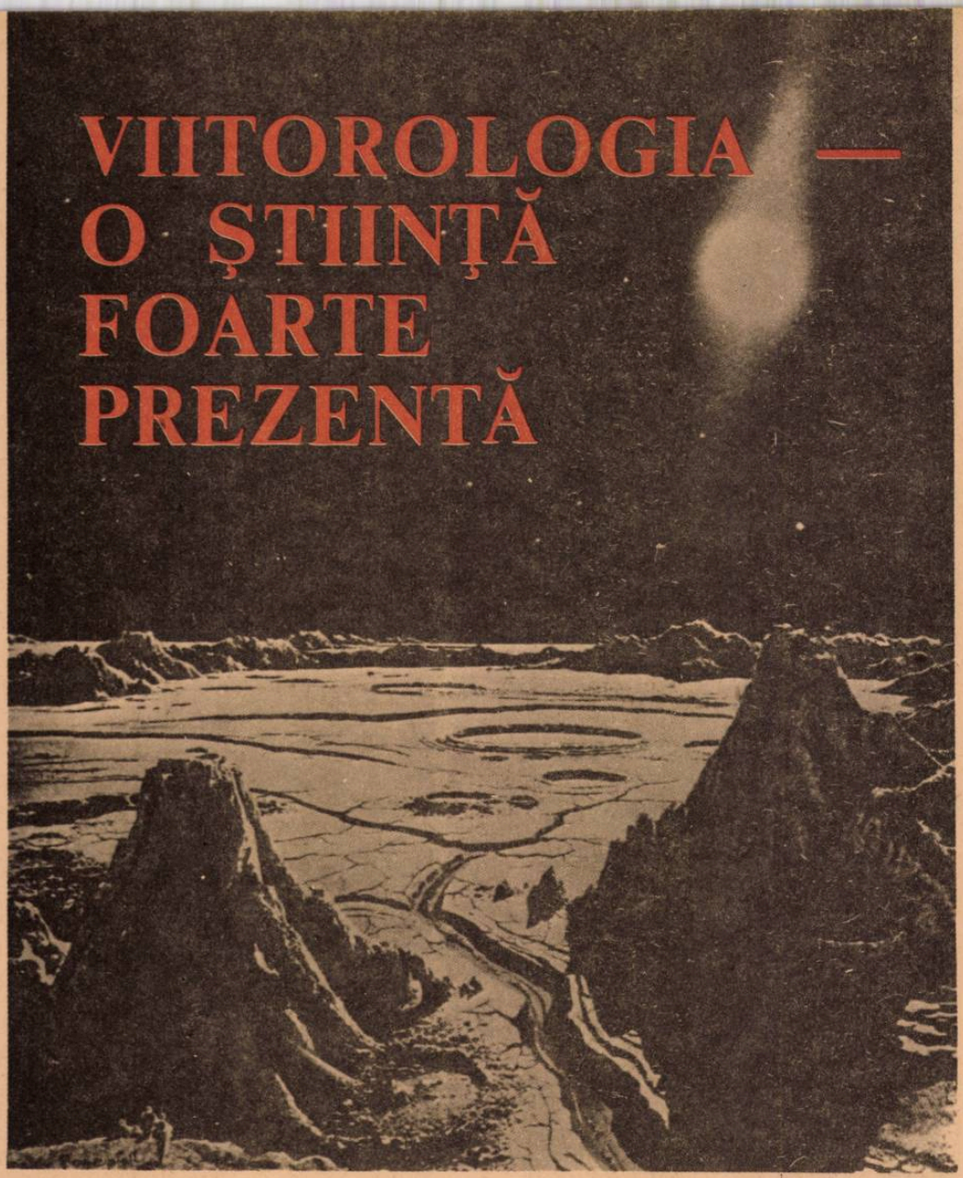

CHESLEY BONESTELL: O lume nouă

ȘTIINȚA despre viitor are a rezolva un fel de ecuație ai cărei parametri umani sînt speranța, nevoia de certitudine dar și neliniștea. Dacă prezentul ar fi impecabil, omenirea nu ar scruta, acum mai mult decît oricînd, cu atîta rîvnă în profunzimea timpului care vine. Imaginea unor realități posibile, probabile și deziderabile nu este astăzi, în fond, decît o formă modernă de sublimare a dorinței de siguranță și de mai bine a oamenilor.

S-a spus că viitorul nu poate fi cunoscut, el nu poate fi obiect al investigației științifice întrucît un asemenea obiect nu există. Adevărat. Dar dacă nu poate fi cunoscut VIITORUL ca atare, pot fi investigate, cel puțin, s-a afirmat, **evoluțiile viitoare** ale unor stări de lucruri prezente. Căci viitorul nu este o Fata Morgana amăgitoare care se îndepărtează mereu pe măsura închipuirii și dorinței de a o ajunge din urmă. De fapt, viitorul acesta începe în fiecare clipă. El este implantat cu unul din capete în viața noastră cotidiană. Pe bună dreptate Leibniz afirma că prezentul este plin de viitor. Iar Albert Tévoédjrè, secretar general al Asociației Mondiale de Prospectivă Socială, citat de un prestigios specialist român, declara în aceeași privință: „Trecutul ne-a arătat ceea ce noi dorim pentru astăzi. Temerile, dar și speranțele noastre pentru viitor ne învață ce trebuie să refuzăm în prezent". Nu putem ipostazia o feerică lume de mîine dacă nu vom ști să gospodărim cu chibzuință și înaltă răspundere lumea pe care o avem deja în mîinile noastre.

Sîntem, în ce ne privește, optimiști. Nu este vorba de o exultare gratuită, fără temei și fără argumente. Am învățat, în România ultimelor patru decenii, multe lucruri în bătălia tenace pentru cucerirea unui viitor mereu mai bun și mai luminos. Avem drept fortificant pentru cutezanța și aspirațiile noastre tabloul peremptoriu, indeniabil al unor înfăptuiri numeroase și trainice. Iar dacă privim cu încredere înainte e și pentru că știm ce putem înfăptui prin mobilizarea tuturor energiilor noastre, și pentru că avem conștiința clară a celor cîte mai sînt — multe — de înfăptuit de-acum încolo. Avem nevoie de viitor, fiindcă vrem să ducem mai departe, mereu mai pline și bogate, cîștigurile prezente.

Desigur, cel mai eficace mod de abordare a viitorului este acțiunea fermă pentru convertirea lui în ctitorii și valori puse în slujba nemijlocită a oamenilor. Nu sînt neglijate însă, nicidecum, aspectele teoretice, dilematice, dezbaterile și confruntările mereu mai numeroase ce se duc în legătură cu vasta problematică a conturării și realizării lumii de mîine. Este o cinste pentru țara noastră de a fi găzduit, în 1972, sub înaltul patronaj al secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** cea de-a III-a Conferință Mondială de Cercetare a Viitorului a cărei temă generală și generoasă a fost „Viitorul comun al oamenilor". Nu întîmplător acest important eveniment științific a avut loc în capitala țării noastre. El a însemnat o recunoaștere de către comunitatea științifică mondială, implicată în astfel de studii, a hotărîrii și perseverenței cu care poporul român s-a angajat total în nobila bătălie pentru cucerirea unui viitor sigur și prosper pentru sine, pentru generațiile ce ne vor urma. Toate programele și planurile de dezvoltare pe care partidul nostru, la inițiativa plină de răspundere pentru destinele țării, a secretarului său general, le-a elaborat constituie mărturii concludente ale unei angajări plenare în cîștigarea celui mai de seamă drept al oamenilor — DREPTUL LA VIAȚĂ ȘI PRIN URMARE DREPTUL LA VIITOR.

Fiecare națiune, mare sau mică, bogată sau săracă, își pune astăzi, în termeni uneori dramatici, problema întrezăririi, conturării și stăpînirii, pe cît e posibil, a viitorului propriu și al întregii umanități. Căci nu se mai poate concepe, într-o lume a interdependențelor atît de numeroase și de strînse, o evoluție autarhică, înafara sau cu neglijarea procesului istoric mondial. Multe speranțe, ca și multe incertitudini, dileme și temeri au devenit aceleași în perspectivă planetară. În vremurile antice oracolele și astrologii căutau să prezică soarta indivizilor, a persoanelor singulare, indiferent de rangul lor social. Arta divinatorie și proorocirile au căzut în desuetudine. Știința este acum cea care încearcă, cu mijloace mereu mai rafinate, să pătrundă cît mai verosimil și cu tot mai multă acuratețe în labirintul timpului ce ne stă în față. Și, lucru fundamental, nu mai este vorba despre destinul prezumtiv al unui individ sau altul, ci de acela al unor întregi popoare, al civilizației umane în ansamblu.

Au existat, desigur, și în antichitate încercări de a oferi proiecte globale pentru o societate mai mult sau mai puțin ideală și chiar încercări eșuate de a le pune în practică. Exemplul cel mai celebru este acela, știut, al **Republicii** lui Platon. Au mai existat, apoi, la începuturile epocii moderne, binecunoscutele utopii — arme critice la adresa unor malefice stări de lucruri, și arme iluzorii pentru depășirea lor. De-abia la mijlocul veacului trecut, cînd concepția materialist-dialectică și istorică avea să pună pe baze autentic științifice studierea istoriei și a societății omenești, de-abia de atunci se poate vorbi, la modul riguros, și despre o abordare în cunoștință de cauză a mecanismelor ce guvernează viața oamenilor în societate. Despărțirea de utopie o fi fost poate dureroasă, ca orice despărțire definitivă, dar a instaurat în schimb climatul necesar de luciditate și rigoare. Clasicii marxismului nu au confecționat și propus modele eterne, imuabile ale societății viitoare. Ei au indicat însă cu claritate sensul în care istoria se desfășoară prin activitatea nemijlocită a făuritorilor ei.

Trăsăturile definitorii ale civilizației contemporane sînt complexitatea și ritmul tot mai accelerat al schimbărilor. Specializarea mereu mai strictă, o tot mai accentuată diviziune tehnică a muncii — consecințele directe ale unui vertiginos progres tehnico-științific — instituie între diferitele domenii de activitate, între întreprinderi, instituții și organizații, o rețea de relații și intercondiționări atît de densă, încît cu mare dificultate poate fi supravegheată în totalitatea conexiunilor și interacțiunilor sale. Această dependență strînsă între elementele unui sistem extrem de complex îl face pe acesta și foarte vulnerabil. Întrucît e suficient ca unul din componentele sale să nu mai funcționeze normal pentru a produce o reacție destabilizatoare în lanț.

Rapiditatea schimbărilor din societatea contemporană are la bază, în primul rînd, tot mai numeroasele acumulări din domeniul cercetării științifice și termenul tot mai scurt în care acestea pătrund în viața economică și socială. Așa cum arată unele studii, durata dintre o descoperire științifică sau o inovație și introducerea lor în activitatea practică, tehnică, economică, în comunicații și transport etc. — a devenit cu timpul tot mai scurtă. Pentru fotografie această durată a fost de 112 ani; pentru telefon, 56 ani; pentru motorul electric, 65 ani; pentru radio, 35; pentru razele X, 18 ani; pentru televiziune, 12 ani; pentru radar, 15; pentru reactorul nuclear, 10; pentru bomba atomică, 6 ani; pentru tranzistor, 3 ani iar pentru bateria solară au fost necesari numai doi ani ca să fie introdusă în producția de serie și comercializată. Desigur, nu toate descoperirile și invențiile au acest destin fericit (sau nefericit, cum e cazul terifiantei arme atomice). Tendința generală este însă cît se poate de evidentă. Ea devine și mai pregnantă dacă se raportează viteza schimbărilor la durata medie de viață a unui individ. În generația noastră există încă foarte mulți oameni care au prins și leneșa locomotivă cu aburi, cu pufăitul ei plin de nostalgie, dar și zborul cu avioane supersonice; au ascultat fascinați — ce minunație! — discuri miraculoase învîrtindu-se domol pe un gramofon pus în funcție cu ajutorul unei solide chei ca de pendulă, și au prilejul — nici nu se mai minunează acum! — să folosească cu dezinvoltură televizorul, calculatorul de buzunar și videocasetofonul. Despre omul de stat englez Winston Churchill se spune că a luptat călare, cu sabia, la începutul secolului, în războiul cu burii din Africa australă dar a prins și sinistrele progrese ale artei marțiale: rachetele și arma nucleară.

Numai în perioada care s-a scurs de la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, în toate domeniile științei și tehnicii au fost făcute mai multe descoperiri și invenții decît în întreaga istorie a civilizației de pînă atunci. Și să nu omitem faptul că în acest interval au apărut o multitudine de noi discipline cu obiecte de investigație specifice, nebănuite mai înainte. Ultimele patru decenii au cunoscut unele cuceriri epocale. Simbolică este, poate, escaladarea, în 1953, pentru prima dată cu succes, a celui mai înalt masiv muntos din lume, Everes-

DOBRE MARIANA (Elevă din Buzău): **În grădina bucuriei**

tul. Numai peste șaisprezece ani, primul pămîntean avea să calce pe un alt astru, rezervat pînă nu demult doar reveriilor nocturne și folosind pînă la istovire ca materie primă pentru metaforele poeților mai mult sau mai puțin inspirați. (Demn de notat este că din momentul în care sublimul astru a fost „pîngărit" de prezența cutezătorilor pămînteni, interesul pentru resursele lui literare a scăzut spectaculos!) Au fost explorate (și au început să fie și exploatate), printr-o neîntîmplătoare simetrie, profunzimile oceanului planetar, ba chiar a fost experimentată viețuirea umană în amenajări construite la sute de metri adîncime de la suprafața apei. Uriașe radiotelescoape scotocesc cu înfrigurare, prin intermediul undelor lansate în infinit, în colțuri ale Universului aflate la distanțe pe care mintea noastră terestră cu greu și le poate imagina: or fi existînd, în necuprinsul cosmosului, și alte civilizații înafara celei pămîntene? ce nivel de dezvoltare, de evoluție (sau, de ce nu, de involuție) or fi atingînd?

În civilizațiile antice și arhaice schimbările care aveau loc în decursul unei generații erau atît de puține și insignifiante încît nici nu erau sesizate ca adevărate schimbări. De aici și lipsa de interes pentru viitor la popoarele respective. Cu totul altfel stau lucrurile astăzi, cînd ritmul și amploarea prefacerilor antrenează, pe lîngă efectele dorite și previzibile, și multe alte consecințe secundare, imprevizibile, nedorite și chiar nocive într-o măsură mai mică sau mai mare. Sîntem expuși, neîndoielnic, unui „șoc al viitorului". Creatorul acestei noțiuni intrată în patrimoniul lingvistic cotidian, Alvin Toffler, recomanda chiar, în cartea cu același titlu (tradusă la vremea ei și în limba română), să evităm pe cît posibil prea multe schimbări simultane în existența noastra pentru a nu ne expune unor traume de natură psihică sau morală. Dar dacă un individ sau altul se pot eschiva, să zicem, de la înscrierea în fluxul atotcuprinzător al transformărilor (uneori radicale), o societate întreagă, omenirea în întregul ei nu poate să se sustragă fluxului istoriei. De aici decurg și sarcinile principale ce stau în fața celor angajați în studiul viitorului: a înțelege și a anticipa, pe cît posibil, tendințele de dezvoltare a științei și tehnicii pentru a putea pune sub control efectele lor previzibile. Strîns unite cu acest aspect și de o importanță cel puțin la fel de mare sînt imperativele identificării din timp a consecințelor sociale, politice și economice ale impactului științifico-tehnologic într-o exponențială ascensiune și diseminare, cu scopul de a preveni surprizele nedorite, sau măcar de a le diminua consecințele în cazul că sînt inevitabile.

Necesitatea de a lua în considerație toate aspectele dezvoltării viitoare a dus la forjarea, cu un deceniu în urmă, a unei expresii-avertisment: **efectul „Titanic".** Un profesor de zoologie (cine s-ar fi așteptat!), de la o universitate din California, a publicat în '74 o carte cu un titlu sugestiv: **Efectul Titanic. Planificarea pentru inimaginabil.** Făcînd aluzie la tragica scufundare, la începutul veacului, a celui mai mare, mai luxos și considerat cel mai sigur dintre vasele de pasageri, autorul ne previne, nu fără un oarecare temei, din păcate, că nu trebuie să cădem în eroarea ireparabilă a pasagerilor de pe celebrul vas — a gîndi și a crede cu toată convingerea că el este nescufundabil: „Mărimea dezastrelor descrește în măsura în care oamenii cred că ele sînt posibile și proiectează prevenirea sau măcar minimalizarea efectelor lor". De nu ar fi să ne gîndim decît la posibilul dezastru nuclear sau ecologic pentru a vedea cît de frapantă și dureroasă dreptate este de partea autorului. Michael Mesarovic și Eduard Pestel arătau în lucrarea lor **Omenirea la răscruce** (tradusă și în limba română) că în trecut, cele mai multe dintre crize aveau o **origine negativă:** dezastre naturale precum cutremurele de pămînt, inundațiile sau epidemiile pustiitoare. Crizele civilizației contemporane au, dimpotrivă, origini care sînt **pozitive** prin ele însele. Industrializarea și urbanizarea sînt procese benefice dar care au antrenat consecințe neașteptate, nedorite și primejdioase: secătuirea resurselor minerale și energetice printr-o exploatare prădalnică și irațională, perturbarea echilibrului ecologic etc.

Pe lîngă aceste efecte indezirabile de mare amploare și vizibile imediat, progresul tehnic și științific antrenează și alte consecințe secundare, mai puțin vizibile dar a căror acțiune latentă nu va putea să nu-și spună mai devreme sau mai tîrziu cuvîntul. Iată două paradigme edificatoare: automobilul și televizorul. Pentru fiecare din aceste aproape banale de-acum mijloace tehnice ale civilizației contemporane, au fost întocmite cîte o listă cuprinzînd un număr de șase consecințe, mergînd de la cele favorabile la cele nefavorabile și chiar periculoase. Pentru automobil: 1. oamenii au un mijloc de locomoție rapid, comod, intim; 2) Oamenii pot să-și desfășoare activitatea în întreprinderi și instituții aflate la distanțe mari de domiciliu; 3) locuitorii unei localități nu se mai întîlnesc, prin urmare, atît de des și în consecință nu au prilejul să se cunoască bine unul pe altul; 4) străini unul de altul, membrii comunității se asociază cu dificultate pentru a face față unor sarcini obștești; 5) izolați astfel de vecini, membrii unei familii depind mai mult unii de alții pentru satisfacerea nevoilor de securitate psihică și morală; 6) atunci cînd acest lucru nu se întîmplă apar frustrațiile care pot conduce la divorț. Aceleași consecințe sînt în mare parte valabile în cazul televizorului sau chiar al banalului frigider. Cine s-ar fi gîndit?!

Anticipînd dezvoltarea științei și tehnicii în următoarele două decenii, revista „Science et Avenir" publica pe copertă acest desen, în care bătrîna doamnă spune: „Și pe mine mă tentează modelul cu reacție. Dar nu cadrează cu vîrsta mea".

Ar fi însă o eroare și o gravă inadecvare la obiect dacă urmările — benefice și malefice — progresului tehnico-științific ar fi considerate **in vitro,** fără o coerentă perspectivă politică, ideologică, filosofică — axiologică într-un cuvînt. Tot mai mulți dintre cei care se ocupă cu cercetarea viitorului conștientizează această prismă valorică indispensabilă. Unele încercări ce au fost făcute prin a doua jumătate a secolului 18, de a prezenta o societate cu șapte secole în avans în care multe lucruri s-au schimbat înafară de relațiile și realitățile politice, aceste încercări duioase în inocența lor pot fi privite acum cu îngăduitoare comprehensiune. Astfel, în 1770 apărea la Amsterdam cartea unui francez, Sebastien Mercier, care a dorit să rămînă anonim pentru unele critici pe care le formula la adresa autorităților din țara sa. Cartea se intitula **Anul 2440** și relatează despre întîmplările unui individ care a fost adormit cu ajutorul vrăjilor în secolul 18 și s-a trezit tocmai în secolul 25, într-o lume în care domnea o pace cvasitotală între națiuni, sclavia fusese abolită, iar lunga rivalitate dintre Franța și Anglia a fost înlocuită printr-o exemplară alianță. Franța este, totuși, o monarhie, deși populația a crescut mult și Parisul a fost reclădit pe baze științifice. Ospitalitatea oamenilor a devenit atît de mare încît hanurile au fost desființate, obiceiul zestrei a dispărut iar căsătoriile au la bază numai dragostea mutuală iar, spre satisfacția multor școlari mai chiulangii, greaca și latina nu se mai predau în mod obligatoriu în toate școlile! Poate și mai exemplificatoare pentru ignorarea dimensiunii social-politice a perspectivei istorice este o carte a unui autor necunoscut, apărută în 1763, și intitulată **Domnia lui George al VI-lea, 1900—1925** și în care se face o încercare de a descrie modul de viață în secolul 20, cel în care trăim noi. Singura previziune a autorului, care dealtfel era și cea mai lesne de formulat și care s-a și realizat, constă în faptul că, într-adevăr, a existat un rege George al VI-lea al Angliei (1936—1952). În rest, un critic britanic contemporan, I.F. Clarke, face următoarea caracterizare a acestei cărți, caracterizare care s-ar mai potrivi încă, parțial, și unor demersuri prospective conservatoare din vremea noastră: „Autorul este atît de satisfăcut cu starea societății din timpul său încît nu poate să-și imagineze ceva diferit. El privește înainte la primul pătrar al secolului 20 ca la o epocă în care arhitectura, literatura, politica și sistemul de guvernămînt au încremenit într-o splendidă perfecțiune clasică. George al III-lea (1760—1820, n.n.) s-ar fi simțit cu totul la el acasă în această perspectivă. Pentru că populația nu a crescut, orașele sînt încă mici și bunele noutăți din America spun că coloniștii sînt probabil în posesiunea celei mai minunate țări din lume și nu au făcut încă niciodată cea mai mică încercare de a scutura autoritatea Marii Britanii."

Viitorul trebuie examinat din toate punctele de vedere, sub toate aspectele, în toată complexitatea sa inevitabilă — reflex firesc al complexității lumii prezente. Perspectivele de abordare sînt, și e bine să fie multiple atîta vreme cît urmăresc cu probitate științifică și onestitate morală depistarea unor noi resurse de ameliorare a condiției umane la acest atît de incert, în multe privințe, sfîrșit de mileniu. Antologia de texte care urmează aruncă o lumină doar asupra cîtorva din pistele pe care viitorologia actuală este angajată. Unghiurile de abordare ca și problematica supusă cercetării sînt, în mod evident, cu mult mai diferite și numeroase, exprimînd cerințele de dezvoltare curente și de perspectivă ale unor popoare și organisme politice confruntate cu deziderate și urgențe proprii. Ceea ce ar trebui pus ca **motto,** poate, pe frontispiciul oricărei tentative de a cunoaște și stăpîni viitorul, ar fi următoarea frază-întrebare pe care oamenii o rosteau cu glasul sau doar cu mintea cu prilejul evenimentului epocal al aselenizării primilor pămînteni: „Dacă putem trimite un om pe Lună de ce nu am putea vindeca oare cancerul, de ce nu am putea asigura pacea lumii și eliminarea sărăciei?"

Scrutarea și proiectarea viitorului are un sens optimist și deci omenesc numai dacă se ia mereu aminte la sensul atît de simplu și profund al acestei interogații.

Constantin COȘMAN

Demersul necesar al reflecției prospective

■ În anul 1972 apărea la Editura pariziană Fayard un volum colectiv cu titlul L' Europe en l' an 2 000. Volumul cuprinde unsprezece studii semnate de reputați specialiști din diferite țări europene și S.U.A. Prefața volumului este semnată de JEAN FOURASTIE, cunoscut sociolog și viitorolog, membru al Institutului Franței (Academia franceză). Pe un ton echilibrat, el sugerează că viitorul trebuie scrutat cu luciditate, fără a eluda neajunsurile — uneori dramatice — ale prezentului, care a fost și el cîndva, în fața generațiilor precedente, un viitor.

ESTE pentru mine o onoare, a cărei valoare o resimt, de a scrie prefața acestei cărți **L'Europe en l'an 2000,** excepțională atît prin subiect cît și prin calitatea oamenilor care au proiectat-o și au scris-o.

Fiecare parte a prezentei cărți este tratată de către un om ales nu numai pentru reputația mondială pe care și-a cîștigat-o în specialitatea sa, ci și pentru deschiderea față de cunoștințele interdisciplinare și preocupările sale umaniste.

Asemenea studii se nasc, în zilele noastre, din două grupe de necesități. Pe de o parte, să răspundă interogațiilor tuturor oamenilor privind viitorul lor. Pe de altă parte, să răspundă interogațiilor claselor conducătoare referitor la folosirea puterii lor de decizie și de acțiune.

René Huyghe a pus cu claritate în evidență principalele simptome și caracteristicile dominante ale **neliniștii** oamenilor din zilele noastre. A devenit cert, de cîteva zeci de ani, că știința și tehnica „nu au satisfăcut speranțele, nu au creat acea umanitate fericită și ideală pe care oamenii secolului XIX și-o imaginau la capătul progresului... În momentul în care am reușit această victorie extraordinară /.../, în chiar acest moment care pare să marcheze încoronarea eforturilor noastre, niciodată nu a fost resimțită o insatisfacție atît de mare. Anumite elemente constitutive ale omului sînt astăzi chiar neglijate, înăbușite și reclamă dreptul lor la viață".

Aceasta insatisfacție se manifestă printr-o neliniște difuză și latentă — dar nu benignă — privind viitorul persoanei, al familiei, al societății, al religiei, al moralei și pînă la urmă al speciei umane în întregime. Ea apare la oamenii mai sensibili datorită vîrstei sau temperamentului lor (adolescenți, artiști, poeți...) creînd angoase care pot să ducă la respingerea familiei, a școlii, a națiunii, pînă la tresăriri de violență oarbă. Astfel, apar și se amplifică **fenomene de sustragere,** a căror cea mai generală manifestare, dacă nu cea mai puțin caracteristică, este evadarea săptămînală și estivală din orașe **către locurile cele mai puțin marcate de către tehnică,** unde se speră a se regăsi **farmecul** naturii și al vieții tradiționale. Dar aceste fenomene de sustragere iau destul de des altă formă, adesea bizară, neașteptată, derutantă și deci proprie să mărească confuzia nu numai a martorilor acestor comportamente dar chiar aceea a propriilor lor autori. Nu aș dori să dau ca exemplu decît variațiile, adesea efemere dar totdeauna vizibile, ale mișcărilor **hippy,** sau metamorfozele din ce în ce mai numeroase și rapide ale „școlilor", „perioadelor" sau „tehnicilor" în pictură, în sculptură, în muzică. Se pare că Worringer a avut dreptate cînd scria că „figurativismul" corespunde unor civilizații în care artistul aderă la lumea înconjurătoare, pe cînd arta abstractă este „un fenomen de respingere a unei realități percepute ca penibilă și chiar insuportabilă". Dl. Huyghe a descris diversele faze prin care a putut și poate trece acest refuz al realului, această protestare contra funcționalului, raționalului, utilului, mergînd pînă la regresiuni către zgomot, confuz, inform, inorganizat, viermuială. La limită, arta refuză chiar să emită un mesaj și nu mai este decît o căutare nedefinită de tehnici fără obiective, de „cum se face" fără „pentru ce se face", de acte fără finalitate, în care, în mod paradoxal și dramatic, operele artistului nu se mai disting de realitatea cotidiană de care el suferă decît prin oroare sau insignifianță.

Astfel, mulți dintre artiștii noștri, dintre poeții noștri, dintre „intelectualii" noștri ajung să se simtă ca „întreținuți" într-o lume care le

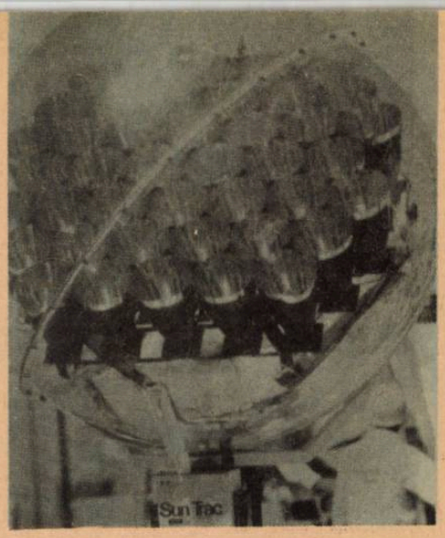

Viitorul se naște astăzi: celule colectoare de siliciu, montate în conuri reflectoare, reunite într-un glob de material plastic care focalizează radiația solară alcătuiesc o „instalație" despre care oameni de știință citați de revista „Sinteza" spun că, pe la mijlocul deceniului următor, ar putea concura cu metodele convenționale de producere a energiei electrice.

este străină. Timp de mii de ani, pentru orice specie vie, lupta pentru viață sau ucidea sau atîța ardoarea de-a trăi. Astăzi viața este oferită fără luptă și dorința de a trăi se vestejește. Existența este dată, dar nu sensul ei.

Fapte atît de generoase, atît de numeroase și, adesea, atît de dureroase au drept cauză primă, să nu ne îndoim de aceasta, rapida și profunda evoluție a mediului în care omul este chemat să trăiască. Sînt cinci sute de mii de ani de cînd pe suprafața pămîntului hominienii descopereau focul. Au trebuit cinci sute de mii de ani pentru a trece de la această întrebuințare la mașina cu aburi. În cîțiva zeci de ani numai, omul a devastat natura „naturală" și i-a substituit un „mediu tehnic" al cărui caracter în același timp utilitar, arbitrar, instabil și frustrant, Georges Friedmann l-a semnalat printre cei dintîi. Omul mediu, încă dominat de reflexele paleocefalului său, se află surprins, neliniștit și adesea traumatizat de către un mediu mereu mai rapid evolutiv, scăpîndu-i tot mai mult mijloacele de a percepe de care dispune. Fără îndoială, vechiul mediu era crud și strămoșii noștri trăiau mizerabil; milioane de ființe au murit de foame sau de epidemii înainte de vîrsta rațiunii. Dar această duritate a mediului natural era — o constatăm prin însăși existența noastră — compatibilă cu durata speciei: vitalitatea omului a traversat aceste milenii. Astăzi, orice nou născut va fi hrănit, îmbrăcat, educat și are speranță de viață de șaptezeci și cinci de ani. Totuși, omul a cărui existență se derulează atît de confortabil pierde încrederea în viață: ardoarea de a trăi este pusă în discuție.

Mediul tehnic, care constituie în fiecare zi în mod mereu mai sever spațiul nostru cotidian, ar trebui să ne satisfacă mai bine decît spațiul natural: el a fost speranța secolului XIX și chiar a primei jumătăți a secolului XX. Această speranță era, **a priori,** fundamentată, pentru că, utilizînd puterile și mijloacele științei experimentale, omul însuși a distrus în mod voluntar mediul natural pentru a-l transforma, în mod nu mai puțin voluntar ci în mod și mai conștient, într-un mediu care să fie din ce în ce mai bine adaptat nevoilor și aspirațiilor sale. Pentru a face să dispară condițiile externe ale mizeriei și ale bolii, noi am construit acest mediu ambiant artificial de care ne plîngem în prezent deși el nu a eșuat în promisiunile sale. Nivelul de viață nu a fost oare sporit de cinci ori în mod efectiv și speranța de viață nu a fost triplată? Marea speranță nu a fost deci dezamăgită; dimpotrivă ea a fost realizată dincolo de previziunile cele mai optimiste.

De unde vine deziluzia? Mai întîi, din faptul că nici un om nu apreciază destinul său prin raportare la acela al strămoșilor săi. Mutațiile radicale ale nivelului și ale modului de viață par, mai ales pentru tineri, să meargă de la sine: fapt cîștigat, această nouă condiție umană nu apare suspectă de precocitate. Este totuși sigur că ea nu există și nu persistă decît prin mediul tehnic și s-ar prăbuși odată cu el.

Dacă mediul tehnic nu este decît foarte puțin creditat pentru binefacerile sale, el este dimpotrivă considerat responsabil pentru defectele sale. Acest pasiv unilateral este cu atît mai împovărător cu cît, în mod obiectiv, defectele sînt numeroase și grave. Unul din obiectivele unei cărți precum aceasta este de

BENONE ȘUVĂILĂ: Peisaj

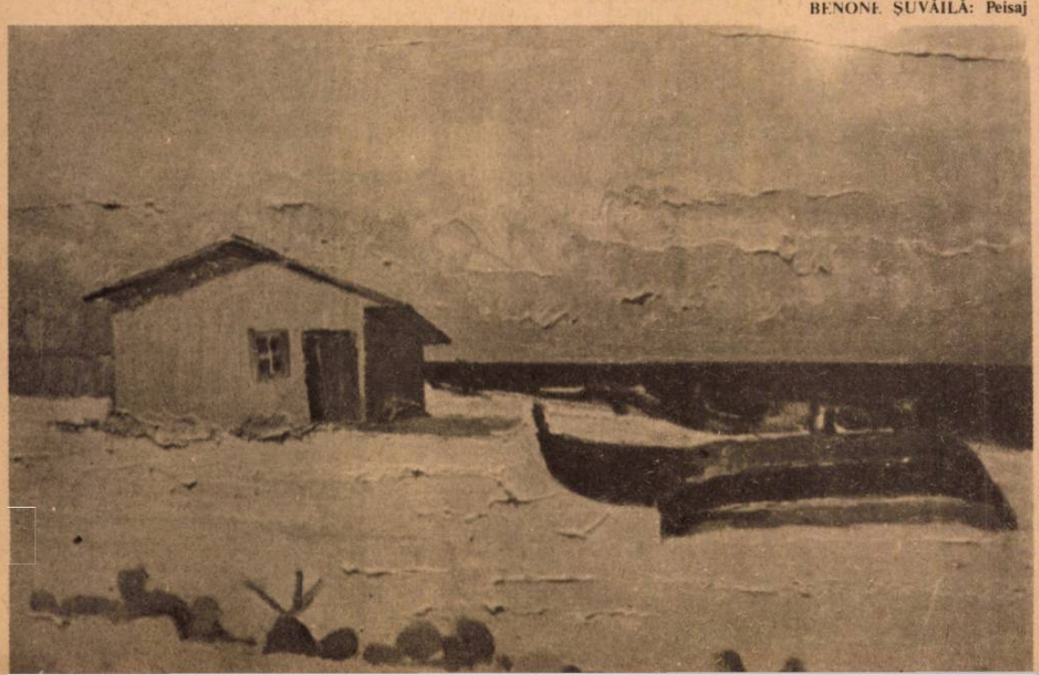

a le inventaria și de a înfățișa mijloacele de remediere. Acest demers este rezultatul logic al spiritului științific experimental: prin aceleași metode care au umplut lacunele cele mai grave ale mediului natural, omul trebuie să intervină în mediul tehnic și astfel să-l perfecționeze în mod progresiv.

Certitudinea de a putea corija lipsurile noastre actuale poate tempera confuzia și fundamenta în mod solid optimismul nostru vital.

Totuși, recunoaștem că ea nu este suficientă pentru a depăși neliniștile omului de rînd și angoasele poeților. Pe de o parte, este evident că nu se poate ușura suferința unui om aducîndu-i la cunoștință că, în lumea de mîine cauza acestei suferințe va dispare (la fel cum ar fi fost mai mult crud decît înțelept a-i fi spus unui muribund în timpul foametei din 1709 că strănepoții lui vor mînca o sută de grame de carne pe zi în 1972).

Pe de altă parte, două serii de motive de neliniște îmi par a trebui să rețină atenția pentru că noi de-abia începem să luăm cunoștință de ele și că, prin urmare, sîntem departe de a trage consecințele corespunzătoare.

Primul rezidă în acest mediu tehnic pe care l-am construit și-l construim, și care a devenit și devine atît de complex încît este dificil să-l cunoaștem (chiar dacă este opera noastră), deci să-l dominăm. Acest mediu — pe care prin extensiunea termenului creat de către Galbraith l-am putea numi **tehno-structură,** dar pe care expresia **tehno-natură** l-ar evoca mai bine —, antrenat de masa și inerția sa, prin ineracțiunile nenumărate ale elementelor sale nu numai între ele ci și cu condiția umană, devine aproape la fel de dificil de inventariat, de înțeles și de orientat cum era mai înainte „natura naturală". Un tînăr cercetător o spune cu putere: „Formidabila rețea de implicare și de interdependență în care știința se încarnează este de o asemenea complexitate că descurajează în același timp inițiativa globală și inițiativa parțială: complexitatea mediului științifico-tehnic devine atunci **noua natură:** imputabilă omului dar nedominată deloc de către el".

Aceste fapte permit a înțelege mai bine atitudinea contemporanilor noștri, în special a celora care dețin o putere de decizie. A trecut timpul cînd omul nu trebuia să ia în considerație decît consecințele imediate și majore ale opțiunilor sale. El știe acum că orice decizie are, pe lîngă efectele sale previzibile cunoscute de către știință, alte implicații pe care eu le numesc adesea „invitați neașteptați", și care ar trebui desemnate în mod mai explicit sub numele de efecte de a **doua generație** sau de a treia, a patra generație.

Este clar, într-adevăr, că poluarea aerului străzilor nu este consecința voinței unui om sau a unui grup de oameni de a polua atmosfera, ci este consecința celei de-a doua generații, născută din singura voință conștientă de a da unui număr cît mai mare de oameni un automobil personal. La fel, creșterea demografică nu rezultă dintr-o grijă de a aduce populația la cifra de șase miliarde la sfîrșitul acestui secol: ea este consecința doar a celei de-a doua generații de decizii conștiente de a reduce maladiile, suferința și mortalitatea. Principiul este general: orice decizie umană are aspecte insesizabile sau considerate neglijabile în momentul în care este luată, dar care se dovedesc cu timpul importante, majore, uneori capitale pentru umanitate.

În această situație este clar că reacția omului este de a desfășura toate mijloacele de informare de care dispune pentru a cunoaște și domina tehno-natura și deci, în mod analitic, pentru a identifica și redresa efectele deciziei politice sau economice, în a doua lor generație și, dacă e posibil, în a treia lor generație.

Valul de pesimism care s-a răspîndit odată cu anii șaizeci a fost atît de puternic încît s-a putut pune întrebarea dacă astfel de eforturi nu erau zadarnice. Dacă nimeni nu contestă că previziunea și prospectiva sînt în mare măsură utile pentru existența noastră, unii oameni gîndesc că ele sînt în același timp necesare și imposibile; căci doar necesitatea lor nu garantează cu nimic că ele sînt posibile.

Desigur, realități și idei care ar fi apreciabile ne lipsesc. Paginile care urmează nu pot lăsa îndoială în ce privește gravitatea problemei și situațiile critice cărora umanitatea trebuie să le facă față. Există oameni care, afectați în mod particular în sensibilitatea și imaginația lor creatoare de către aceste dezacorduri și defecte de adaptare, estimează că un rău atît de mare nu ar putea să dispară decît prin catastrofe: istoria, mereu imprevizibilă, este cu atît mai mult astfel în epocile de criză și de evoluție rapidă, așa cum acestea se prezintă astăzi.

Aceste puncte de vedere, nu numai respectabile ci și perfect corecte în perspectiva științifică și umanistă care este a noastră, nu sînt de natură să descurajeze oamenii care au colaborat la această carte, nici să-i convingă să renunțe la continuarea efortului pe care l-au întreprins. Motivele pentru aceasta sînt simple și accesibile celor mai pesimiști.

În primul rînd, nu toată lumea este capabilă să aștepte un cataclism în lenevie, atonie și pasivitate. Marea majoritate a oamenilor posedă încă în mod suficient ardoarea de a trăi pentru a prefera efortul. Dacă va trebui să existe un cataclism, cel puțin vom fi **trăit** pînă atunci. În al doilea rînd, situația cea mai rea este departe de a fi sigură și în plus ea nu poate fi cu nimic agravată, ci din contră ea poate fi atenuată, chiar evitată prin reflecție și efort progresiv.

Fără îndoială, moda care, la începuturile sale în anii cincizeci, a copleșit aproape, aș spune, prospectiva, trebuia să sufere un reflux. Chiar efectele acestui flux și reflux au antrenat o anumită pierdere a încrederii, un anumit scepticism al marelui public. Totuși, principiul însuși al reflecției prospective nu ar putea fi afectat de această situație. Revenind la textul domnului Huyghe, aș reaminti că prospectiva nu este decît „o reflecție asupra lucrurilor posibile". Chiar aici, domnul de Jouvenel, pionier în materie, fondator al colecției **Futuribles,** scrie foarte bine: „Calificativul **prospectivă** indică utilitatea sperată: intenția nu este de a prezice o stare viitoare, ca și cum ar fi dată, ci de a examina stările viitoare accesibile prin mijlocirea conduitelor plauzibile, și aceasta cu scopul de a supune alegerii pe cele care par să promită rezultatele cele mai dezirabile." Iar domnul Janne precizează: efortul nostru prospectiv vizează să combată **agravarea cumulativă** a amenințărilor care apasă asupra umanității.

Este dificil de admis ca acțiunea gîndită să poată conduce la rezultate mai puțin fericite decît acțiunea instinctivă sau absența de acțiune. Aceasta ar însemna să credem că animalul ar putea reuși mai bine decît omul și paleocefalul ar fi un ghid mai bun decît neocefalul. Ar însemna să acceptăm ceea ce Rimbaud numea **lumea oribilă a instinctului,** adică puterea și dominația forței, brutalității, viclenie.

Valoarea conformației prospective se constată de fapt în practică. Eu sînt convins că cititorii o vor simți la lectura paginilor care urmează, așa cum am simțit-o eu însumi. Dacă iau exemplul biologiei, cum să nu simțim importanța faptelor pe care ni le anunță dl. Hyden? Cum să nu fii pasionat de bilanțul pe care-l prezintă despre o știință aflată într-o evoluție atît de rapidă? Cum să gîndim, orice s-ar întîmpla, că oamenii politici, responsabili pentru securitatea socială, medicii, și în realitate orice persoană, fără să fi fost avertizați din timp, fără să se poată pregăti pentru întrebuințarea lor, să vadă umanitatea dotată, ca și în mod inopinat, cu aceste extraordinare puteri de diagnostic și de redresare a funcțiilor cervicale, de transplanturi de substanță cerebrală?...

Într-adevăr, prospectiva este astăzi demersul necesar pentru cine vrea să trăiască marea aventură a timpului nostru. Aici ca și peste tot, realitatea depășește ficțiunea. Aici se întîlnesc exaltările și misterele fundamentale ale gîndirii și acțiunii, modul de a trăi și scopul vieții.

Prezentare și traducere de

Constantin COȘMAN

COSTIN NEAMȚU: Vînt de primăvară

„New Scientist"

Noutăți despre Soare

■ VECHEA maximă conform căreia „nu există nimic nou în structura Soarelui" pare a fi infirmată de existența unei structuri interne nebănuite pînă acum. În timp ce atenția cercetătorilor astronomi a fost în ultimul timp concentrată asupra eclipselor solare, un teoretician din California și-a exprimat neîncrederea față de cunoștințele actuale asupra structurii astrului zilei. El a emis ipoteza că Soarele are un nucleu bogat în fier, în mod similar cu planetele.

Deși acest nucleu ar reprezenta numai 0,5% din masa Soarelui, el ar fi totuși de 100 de ori mai mare decît nucleul echivalent al planetei Jupiter — cea mai mare planetă din sistemul solar — putînd astfel deveni centrul de atracție a materiei în procesul de formare a sistemului solar, în timp ce nucleele în jurul cărora s-au format ulterior planetele au reunit masa rămasă în urma constituirii nebuloasei presolare.

Această imagine inedită și surprinzătoare a structurii Soarelui, precum și a formării sistemului solar a apărut ca rezultat al unor cercetări întreprinse în ultimii ani de cercetătorul teoretician Carl Rouse de la „G. A. Technologies Inc." din San Diego, California. Rouse a prezentat noul său model solar cu prilejul unei reuniuni a Societății americane de astronomie, stîrnind senzație.

Conform conceptului tradițional, stelele s-au format din nori de hidrogen și heliu din spațiul interstelar, contractîndu-se și ridicîndu-și temperatura pe măsura eliberării de energie gravitațională. Cînd centrul tinerei stele ajunge la o temperatură destul de înaltă, se declanșează reacțiile de fuziune prin care nucleele de hidrogen și heliu sînt convertite, proces care implică eliberarea de energie. În timpul cît „trăiește" o stea, numeroasele procese nucleare de ardere generează succesiv elemente mai grele. Acestea se pot răspîndi în spațiu dacă steaua moare prin explozie, proces care furnizează materia primară pentru formarea planetelor generației următoare de stele. Fierul reprezintă nucleul cel mai stabil, iar aceasta explică, la modul general, motivul pentru care planetele prezintă nuclee bogate în acest element. Se pare însă că nimeni nu și-a îndreptat atenția asupra implicației logice conform căreia o stea de tipul Soarelui nostru ar trebui, de asemenea, să conțină un nucleu bogat în fier, pînă cînd această concluzie, i s-a impus lui. Rouse.

Au fost analizate diverse concepte mai mult sau mai puțin excentrice, inclusiv posibilitatea ca reacțiile active din Soare să se fi întrerupt temporar (dintr-un oarecare motiv necunoscut) sau ca zona centrală interioară a Soarelui să conțină o mică gaură neagră. Rouse a constatat că poate compune un model pe calculator al Soarelui și care să corespundă tuturor caracteristicilor nece-

Inginerie și arhitectură cosmică

■ Într-o epocă în care gustul pentru abordările riguroase și cantitative este dominant, o carte care tratează despre Următorii 10 000 de ani ai civilizației ar putea fi luată, la prima vedere, drept o utopie sau o profeție care are de-a face foarte puțin cu spiritul științific al veacului nostru.

Publicistul specializat în probleme științifice, autorul cărții The Next Ten Thousand Years (publicată în 1979) realizează însă un „salt" în viitorul îndepărtat al omenirii pornind de la o foarte solidă informație științifică pe care o pune să lucreze în sprijinul unor ipoteze îndrăznețe, dezvoltate în spiritul unei intuiții științifice fecunde.

Ideea de bază a lucrării sale este că progresul economic și tehnologic este un megatrend, drumul său ducînd inevitabil la locuirea și exploatarea de către oameni a spațiului extraterestru. Fragmentarea unor planete precum Jupiter, deplasarea și utilizarea acestor fragmente în spațiul interplanetar, călătoriile interstelare sau realizarea unor „orașe satelizate" în spațiul cosmic sînt cîteva din uriașele posibilități care se deschid omului în mileniile viitoare ca urmare a multiplicării resurselor energetice pe care le va putea controla prin puterea minții și a tehnologiilor sale. Este, evident, o viziune opusă celor susținute în lucrări de tipul Limitele creșterii (Clubul de la Roma).

Prospectiva lui Adrian Berry are la bază trei ipoteze a căror verosimilitate este susținută pe larg în paginile cărții: 1) radiațiile solare care ajung pe Pămînt nu vor cunoaște variații importante, altfel spus, nu se vor produce schimbări (de tipul războaielor atomice) care ar putea afecta această importantă condiție a vieții pe Pămînt; 2) o tehnologie extraterestră ostilă nu va interveni pentru a influența cursul evenimentelor în sistemul nostru solar; 3) nu se vor produce schimbări fundamentale în natura umană.

Extinderea locuirii umane în spațiul cosmic are ca secvențe principale, în concepția lui Berry, constituirea unor colonii de cîteva sute de mii de oameni sub solul lunar încă de la mijlocul secolului XXI, transformarea atmosferei de pe Venus cu ajutorul algelor albastre, fragmentarea lui Jupiter pentru a constitui din aceste fragmente o „Sferă Dyson" în jurul Soarelui și construirea unor „orașe satelizate" în spațiu. Astfel de orașe vor fi independente în sensul că vor putea să-și asigure o autonomie energetică deplină prin folosirea radiațiilor solare. Modul de cristalizare a unei astfel de idei și argumentarea ei complexă sînt prezentate pe larg în pasajele din cartea lui Berry pe care le prezentăm în continuare.

ÎNAINTE de a-l întîlni pe profesorul Freeman J. Dyson, la „Institutul de Studii Avansate" din Princeton care își merita numele pe deplin, îmi formasem în legătură cu el o imagine complet falsă. Îmi imaginasem acest om care se ocupă cu distrugerea planetelor, cu remodelarea unor întregi galaxii, cu sporirea bogățiilor umanității, cu un domeniu ce cuprinde o mie de miliarde de unități ca pe un fel de gigant cu mînă de fier și cu voce tunătoare ce ar face să vibreze geamurile amfiteatrului cînd ar exploda în amenințări împotriva studenților incapabili de a-l urma. Imagine complet greșită. Dyson este, dimpotrivă, un om șters, cu vocea dulce, care evita orice formă de publicitate personală. Este totuși un gigant, un gigant intelectual. El a visat un viitor al umanității de o astfel de amploare încît o mulțime de oameni îl consideră ca fiind nebun. Totuși, nu aceasta este și părerea colegilor săi. În lumea cercetătorilor, Dyson se bucură de un renume considerabil; el este membru al Societății Regale, a fost președinte al Federației Oamenilor de Știință Americani și consilier în numeroase comisii ale guvernului Statelor Unite ale Americii; Academia Regală Olandeză i-a decernat celebra sa Medalie Lorentz; Societatea de Fizică a Germaniei i-a acordat medalia Max Plank iar Centrul de Studii Teoretice din Miami i-a atribuit Premiul Robert Oppenheimer.

Concepțiile sale asupra posibilităților unei inginerii cosmice au evoluat lent. Ele s-au maturizat prin simplu contact cu lucrările colegilor săi asupra detectării eventualelor semnale radio-electrice emise de către civilizații îndepărtate din planete care gravitează în jurul stelelor de tip solar. Într-adevăr, începînd cu sfîrșitul anilor '50, cîțiva astronomi susțin că Galaxia trebuie să fie populată cu o mulțime de civilizații care, incapabile de a se vizita reciproc, se mulțumesc să comunice între ele prin emisiunile de unde hertziene. Frank Drake, care a fost de la bun început un apărător ardent al acestei idei, a condus în 1960 o experiență al cărei obiectiv era de a vedea dacă este posibil să se detecteze semnale artificiale emanînd din vecinătatea imediată a două stele de tip solar relativ apropiate de noi, Tau din constelația Balena și Epsilon din constelația Eridan. Săptămîni de-a rîndul Drake și colegii săi au orientat marele radiotelescop din Green Bank, în Virginia de Vest, asupra acestor stele. Acest proiect a luat numele de OZMA, inspirat de țara legendelor locuită de către Vrăjitorul din Oz*. Acțiunea a fost întreprinsă prin acordarea circuitului lor la frecvența de 1420 megahertzi, corespunzînd la lungimea de undă de 21 cm emisă de hidrogenul interstelar. Ei consideră că această radiație este un fenomen cu un așa grad de universalitate că orice civilizație nu poate proceda altfel decît să aleagă această lungime de undă pentru tentativele sale de comunicare interstelară. După săptămîni de ascultare, un semnal evident artificial fu în fine perceput ca venind dinspre Epsilon din Eridan. Tehnicienii au telefonat marea noutate la Washington, dar descurajarea a succedat prompt entuziasmului cînd s-a relevat că semnalul în discuție provenea de la un avion militar care comunica cu o instalație strategică secretă. În ansamblu, proiectul a suscitat reacții diverse. Unul din participanți, Otto Struve, povestește:

„Proiectul OZMA a suscitat mai multe critici acerbe și mai mult entuziasm decît orice altă aventură astronomică recentă. El a divizat astronomii în două tabere, cei care erau în fond pentru el și cei care-l considerau ca cel mai rău fapt al generației noastre. Unii ne plîng pentru publicitatea pe care ne-a adus-o iar alții ne acuză de-a fi inventat toată aceasta istorie numai pentru a face să se vorbească de noi"

Unul dintre primii specialiști care a respins filosofia implicată în proiectul OZMA a fost Freeman Dyson. Și aceasta nu pentru că el împărtășea opinia acelora care acuzau astronomii de la Green Bank de a fi dorit să facă în așa fel încît să se vorbească de ei, ci pentru că el punea la îndoială buna fundamentare a ipotezei lor de bază. Ipoteză conform căreia, s-o reamintim, o civilizație planetară avansată nu ar avea nimic mai bun de făcut decît de a emite semnale modulate continue în toate direcțiile, în speranța nesigură ca ele să fie captate într-o bună zi. Se poate concepe ca activitatea noastră tehnologică să fi fost deja observată de către unele civilizații extraterestre — am spus-o deja — și că acestea încearcă să comunice cu noi. Dar, este de asemenea posibil, ca orice semnal al existenței noastre să fi rămas ascuns datorită imensității distanțelor interstelare, sau să fi fost absorbit de către halo-ul radio-electric al Soarelui. Dacă așa stau lucrurile, extratereștrii care ar presupune că a) Pămîntul există; b) că acesta este purtător de viață inteligentă; c) că această formă de viață ar putea să profite de informațiile lor: d)

* **Vrăjitorul din Oz**, poveste scrisă de L. Frank Baum.

sare ale zonelor de suprafață (dimensiuni, temperatură etc.), dar care prezintă o temperatură a nucleului solar de numai 14 milioane grade K (în loc de 15 milioane), cu condiția ca 5% din zona centrală a razei nucleului să fie ocupată de nuclee ale fierului și nu de nuclee de hidrogen sau heliu.

Întrucît densitatea nucleului se ridică la 160 mii de kg/m³ — depășind comparativ de 12 ori densitatea plumbului —, este într-un fel mai simplu să considerăm că el este alcătuit din fier și nu din hidrogen și heliu. Dar, oricum, nici una din cele două structuri presupuse nu se aseamana cu materia de pe Pămînt, fiind într-o stare fluidă compusă dintr-un conglomerat de nuclee și electroni liberi.

Calculele efectuate de Rouse se corelează cu observațiile astronomice din ultimii ani privitoare la oscilațiile solare. Fiind constituit dintr-un metal greu, nucleul afectează ritmul pulsator al Soarelui, iar perioadele calculate conform modelelor pot fi comparate cu observațiile, pentru a acorda cît mai fidel cantitatea de fier acceptată în formula modelului optim. Implicațiile acestor cercetări asupra procesului de formare a sistemului solar sînt cît de poate de surprinzătoare.

Odată ce a fost evidențiat acest fapt, pare foarte plauzibil ca în cazul în care planetele se formează în jurul unor nuclee de materie cu un conținut bogat în fier prin prăbușirea unui nor de praf și gaze din spațiul cosmic, atunci și obiectul de cele mai mari dimensiuni format în același mod ar trebui să prezinte nucleul cel mai mare, la rîndul său bogat în fier. Astronomilor le place să evidențieze faptul că planeta Jupiter „se apropie foarte mult" de structurile unei stele și că s-a format prin acumularea unei cantități ceva mai mari de hidrogen și heliu din nebuloasa presolară, ceea ce ar însemna că am fi putut trăi într-un sistem de stele duble (presupunînd de fiecare dată că am fi evoluat totuși, într-un astfel de sistem). Astronomii au acceptat, de asemenea, în ultimul timp, că nucleul planetei Jupiter, precum și al celorlalte planete gigantice, conține elemente grele, ca și centrul Pămîntului și al celorlalte planete mai mici de tip „terestru". Se pare însă că nimeni nu a dus pînă la capăt acest raționament: de pildă dacă ar fi puțin mai mare, Jupiter ar deveni o stea cu un nucleu bogat în fier? și ce implicații ar avea aceasta în cazul Soarelui?

Va mai trece mult timp pînă cînd noul model al Soarelui propus de Rouse va fi integrat în contextul „raționamentului tradițional". Implicațiile modului nostru de a înțelege evoluția Soarelui sînt însă în prezent verificate de un grup de specialiști de la Universitatea din Liège. După cum și alte grupuri de cercetători au preluat spre studiu ipoteza lansată la Pasadena, vom avea prilejul de a verifica în ce măsură noul model propus este viabil, iar dacă acest fapt se verifică, vom putea de asemenea urmări ce alte surprize ne vor oferi noile descoperiri.

și care ar fi destul de naivi pentru a nu-și da seama că ar exista din plin riscul ca această informație odată asimilată, să se întoarcă împotriva lor, **ar putea** într-adevăr să emită semnale radio-electrice spre Pămînt. Dar ei nu ar avea nici un mijloc de a ști **cînd** anume ar fi capabili pămîntenii să primească și să înțeleagă aceste semnale. Să nu uităm că, la urma urmei, radioastronomia nu are decît 25—30 de ani, de-abia... În plus, dacă acești extratereștri ar dori în așa măsură să facă prozelitism, de ce și-ar restrînge atenția numai spre Pămînt?

Ei au făcut alegerea între zeci de stele tot atît de apropiate de ei ca și Soarele nostru. Pentru a avea o șansă, chiar minimă, de a stabili un contact, ei vor trebui să emită simultan în mii de direcții. Și neștiind cînd anume viitorul lor discipol ar fi capabil sub aspect tehnic să-i recepționeze, ei ar trebui să emită aceste semnale în decursul a milioane de ani. Verosimilitatea acestei ipoteze devine și mai redusă cînd se consideră energia necesară pentru a trimite mesaje radio care să străbată imensitățile interstelare. Este dificil să nu subscrii la concluzia lui Dyson după care extratereștrii ar trebui să poată folosi mai bine bogățiile lor și să rezerve mai ales energiile lor — în toate sensurile cuvîntului — pentru dezvoltarea tehnologiei. De asemenea, el sugerează astronomilor care se interesează de civilizațiile planetelor, de a-și concentra cercetările nu atît asupra mesajelor interstelare cît mai ales asupra semnelor vizibile ale unei tehnologii extraterestre. În 1959 el scria într-un memoriu care a rămas celebru:

„Pare a fi destul de probabil ca presiunea demografică, așa cum a fost ea descrisă de Malthus, să conducă în cele din urmă orice specie inteligentă la adoptarea celor mai eficace metode de exploatare a resurselor proprii. Este de așteptat ca la cîteva mii de ani după ce o astfel de specie a atins stadiul dezvoltării industriale, aceasta să ocupe o biosferă artificială înconjurînd complet steaua sa natală".

Acest memoriu este actul de naștere al unei idei fantastice de inginerie spațială cunoscută sub numele de Sfera lui Dyson. Civilizațiile extrasolare care ar distruge în mod deliberat cea mai mare din planetele lor — echivalentul pentru Jupiter — ar putea să utilizeze totalitatea radiației emise de către steaua lor centrală repartizînd în jurul ei, pe orbite adecvate, fragmentele planetei distruse. Ele s-ar servi atunci de aceste noi lumi după cum ar dori, fie pentru a le locui, fie pentru a le exploata zăcămintele. Evident, această „sferă" ar putea fi o construcție rigidă: sub aspect dinamic ar fi imposibil. Ea ar trebui să fie constituită dintr-un roi rarefiat cu sute de mii de blocuri gravitînd toate în aceeași direcție, după o mecanică analogă celebrelor inele ale lui Saturn. Saturn este înconjurat cu sute de milioane de mici blocuri de stîncă și de gheață, precum și de praf, probabil, a căror imagine la telescop este aceea a unui inel plin. Văzută de la mare distanță, sfera lui Dyson s-ar asemăna cu un astfel de inel, dar mai mare și mai opac în raport cu soarele său, decît sînt inelele în raport cu Saturn.

Sfera nu ar fi niciodată complet închisă pentru că toate elementele ar rula pe orbite în același sens pentru a evita să se ciocnească între ele. Vîrful și baza cochiliei ar rămîne degajate și ar lăsa să se vadă steaua în exterior. Un observator exterior, situat la o distanță interstelară, ar vedea lumina venită de la stea atenuată în mod curios de către sferă; în loc de a fi albă sau galbenă, cum o comandă masa și vîrsta (și cum ea ar continua să fie, văzută din interiorul sferei) ea ar emite în special în infraroșu exact ca și cum partea majoritară a radiației inițiale ar fi fost drenată mai întîi de către rezidenții sistemului învecinat, iar apoi restul ar fi respins departe sub formă de infraroșu. Este fără îndoială o manieră simplistă de a exprima lucrurile fără a intra în explicații complicate asupra opticii și asupra legilor rotației; vom spune pe scurt că lumina albă sau galbenă va ajunge la un spectru modificat și decalat spre partea roșie și, dincolo de roșu, spre lungimile de undă numite calorice. Dyson, bazat pe această analiză, a sfătuit pe astronomi să nu conteze prea mult pe înregistrările lor directe, ci mai degrabă să caute în galaxie obiecte care emit în infraroșu, neexplicate de către legile fizicii clasice.

Să încheiem, acum, cu aceste ființe civilizate extrastelare. Observarea sau stabilirea unui contact cu ele ne-ar ajuta enorm de mult dar nu avem motive să sperăm în acest sens. Nu le-am introdus decît pentru a face să se înțeleagă mai bine ceea ce Dyson și colegul său sovietic N.S. Kardașev au vrut să descrie,

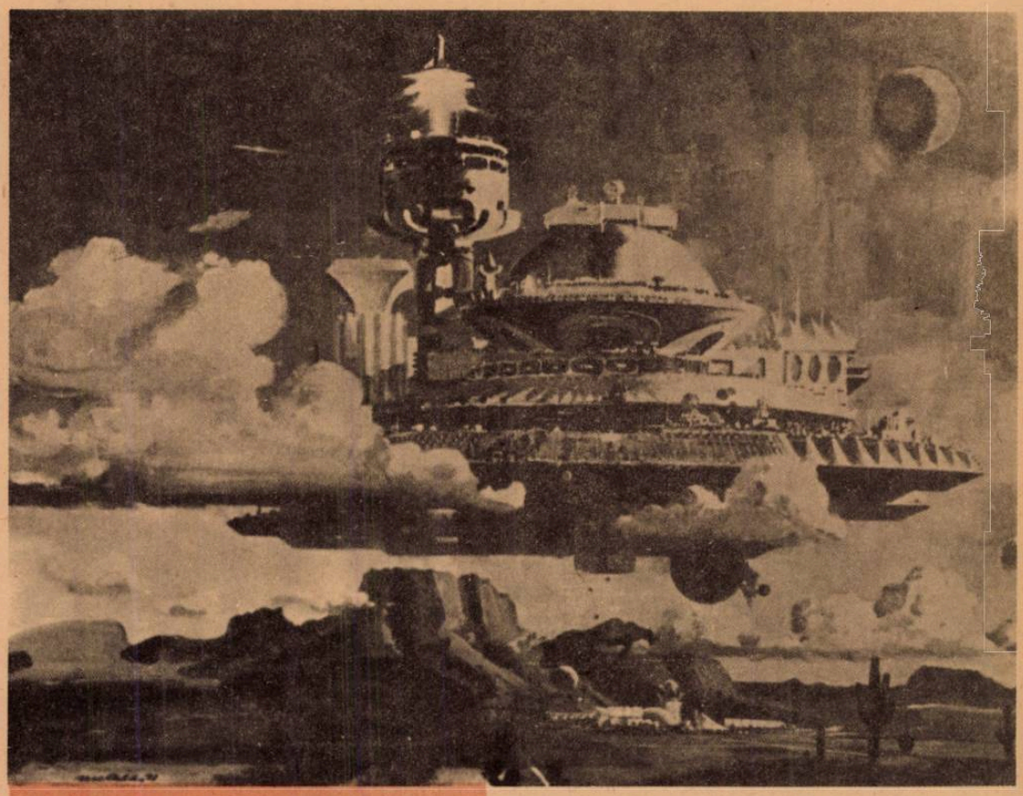

Un artist — cronicar al explorărilor cosmice, Robert McCall, pictează nave spațiale, stații interplanetare și chiar... orașe aeriene, acestea din urmă imaginate în permanentă deplasare, în funcție de succesiunea anotimpurilor, dar capabile în același timp să se afle în neîntreruptă comunicare atît cu Pămîntul cît și cu alte planete sau, de ce nu, cu alte sisteme galactice.

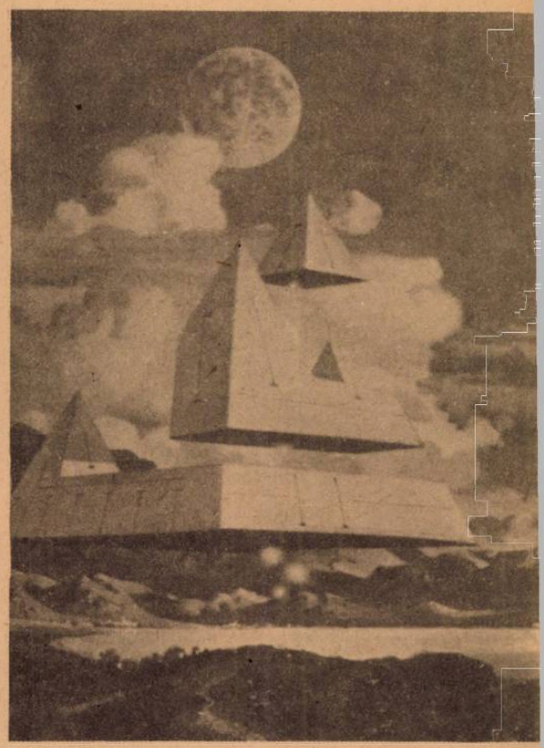

primul cu „sferele" sale și cel de-al doilea cu ceea ce el a numit „faza numărul 2 a civilizației". Să revenim la formularea după care „este de așteptat ca, la cîteva mii de ani după ce o **specie inteligentă** a atins stadiul dezvoltării industriale, această specie să ocupe o biosferă artificială înconjurînd complet steaua sa natală".

Ce gen de societate va fi capabilă de a realiza astfel de performanțe? Va fi o societate diferită de a noastră prin cunoștințe, bogăție și putere în aceeași măsură în care societatea noastră diferă de societățile medievale. Dar cum se poate măsura în cantități ponderabile prin ce anume o societate diferă de o alta? Expresia „nivelul de activitate tehnologică" nu este o simplă formulă din jargonul economiștilor. Se poate, într-adevăr, măsura acest nivel prin intermediul cantității de energie consumată de această societate. Unitatea de bază pentru măsurarea energiei fiind erg-ul, se poate spune deci că nivelul de bogăție și de putere atins de către o societate determinată este măsurabil cel mai bine prin numărul de ergi pe care ea îi consumă în fiecare an. Iată, pentru a fixa ideile, cîteva exemple numerice și cîteva noțiuni „ergometrice".

Mai întîi definiția. Ergul este cantitatea de energie necesară pentru a deplasa un gram cu un centimetru. Un gîndac de mărime medie care merge de-a lungul unei plante consumă un erg de fiecare dată cînd se deplasează pe o distanță egală cu lungimea sa. Un om care urcă o scară consumă un miliard de ergi la fiecare treaptă. Aceste acțiuni individuale reprezintă consumuri de energie relativ reduse. Cînd este vorba de a le evalua pe cele ale unei întregi societăți, trebuie multiplicată această cantitate cu factori enormi care necesită să fie definite puterile lui 10, după cum se procedează în mod constant în limbajul științific. Miliardul (1 urmat de nouă zerouri) este 10 multiplicat cu el însuși de nouă ori, respectiv

10 la puterea 9, care se scrie 10^9...

Odată făcute aceste precizări să exersam pe cîteva exemple energetice. În momentul apogeului său, Imperiul Roman consuma, cu construcția rețelei sale de drumuri, cu flota sa, cu armatele și realizările orășenești aproximativ 10^{24} ergi pe an. Ansamblul civilizației noastre, uzine, transporturi pe căi ferate, pe drumuri, vapoare, avioane și vehicule spațiale consuma 10^{29}, respectiv de 100 de mii de ori mai mult. Iată cîteva alte exemple: o tonă de TNT liberează, într-o secundă, aproximativ 10^{16} ergi. Ar trebui 10^{22} ergi pentru a lansa în spațiu rachetele lunare de tip Saturn V. O bombă H de 10 megatone degajă 10^{23}, adică energia care a fost suficientă întregului Imperiu Roman pentru ceva mai mult de o lună. Explozia vulcanului Krakatoa care, în 1883 a omorît 36 000 persoane în insulele Sonde și a cuprins o arie de 5 000 km, a eliberat aproximativ 10^{25} ergi, echivalentul a 100 bombe H de 10 megatone fiecare. Erupțiile solare care declanșează pe Pămînt furtuni magnetice reprezintă 10^{31} ergi iar Soarele însuși produce în fiecare an de două ori 10^{39} ergi.

Acum, ce este „creșterea tehnologiei", acest agent al dezvoltării tehnologiei? O mulțime de oameni nu-i înțeleg natura reală. Ea nu are mare legătură cu poluarea, nici cu ritmul de construire, nici nu numărul crescînd de cercetători și de ingineri, nici cu creșterea tonajului în transportul aerian. Ea nu progresează în mod continuu ci mai degrabă prin mari salturi succesive. De fiecare dată cînd se descoperă un nou mijloc de a elibera și de a produce energie cu prețul unui efort mai mic decît înainte, se află în mare cantitate în univers, dar progresele umanității au fost lente pentru că mijloacele de a extrage această energie nu au fost deloc ușor de găsit. Saltul tehnologic nu se produce niciodată de două ori la rînd în același fel. Primul vehicul cu roți, cu cîteva mii de ani înaintea erei noastre, a reprezentat un progres formidabil care a influențat în mare măsură asupra dezvoltării comerciale și demografice ulterioare. Al doilea model nu a fost nimic altceva decît un vehicul cu roate și nimic mai mult. El a fost fără îndoială superior primului, dar primul este acela care a efectuat saltul și care a fost sursa unei creșteri a civilizației umane atît de considerabilă cum lumea nu cunoscuse niciodată pînă atunci. La fel este și cu orice alt progres de ordin practic.

În prezent așteptăm două dezvoltări tehnologice de mare anvergură. Prima este naveta spațială care va reduce cu 80% costul lansării pe orbită a oamenilor și a materialului. Cea de-a doua este fuziunea termonucleară care va elimina orice pierdere de energie și va regla problema deșeurilor radioactive. Fiecare din aceste realizări tehnice va provoca un nou salt foarte important în bilanțul anual energetic. Naveta spațială va trebui să fie operațională din 1987 și fuziunea controlată a hidrogenului va trebui să furnizeze pentru prima dată curent electric industrial în ultimii ani ai secolului nostru sau în primii ani ai secolului XXI.

La cîteva zeci de ani după ce utilizarea lor va fi răspîndită, aceste două tehnologii combinate vor ridica în mod vizibil bugetul nostru energetic, multiplicînd valoarea actuală cu o sută sau o mie, la valori apropiate de 10^{31} sau 10^{32} ergi anual. În acest ultim caz vom fi în poziția oricum privilegiată nu numai de a fi avut dreptate în privința poluării, ci de asemenea, de a fi de o sută de milioane de ori mai bogați în energie decît împărații romani și în aceeași măsură mai civilizați decît ei...

Spre sfîrșitul secolului următor zborurile de călători spre Marte și Venus vor fi fără îndoială tot atît de comune ca și zborurile noastre actuale deasupra Atlanticului.

Se poate pune întrebarea de ce este nevoie să ajungem pe Marte, pe Venus sau pe altă planetă? Există realmente o rațiune peremptorie care obligă să se locuiască permanent pe o planetă? De ce să nu locuim într-un oraș satelizat? Am descris deja modul în care o comunitate poate trăi pe Lună și pe Venus. Nu este mai puțin adevărat că inconvenientele unui mediu foarte diferit de Pămînt vor rămîne supărătoare. În fața amenințării crescînde a suprapopulației, războaielor civile și conflictelor nucleare, reunită cu cerințele comerciale de produse industriale în uzine spațiale, nu este deloc îndoielnic că orașele satelizate vor deveni o realitate în ultimii ani ai secolului nostru. Ele vor fi din ce în ce mai mari, măsurînd mai mulți kilometri în diametru și vor putea adăposti sute de mii de locuitori. Am vorbit deja de Skylab-ul în care trei astronauți ocupau un spațiu la fel de mare ca o locuință familială și trăiau aproape la fel de confortabil ca și pe Pămînt. Spun „aproape" deoarece există starea de imponderabilitate la care era necesar ca ei să se acomodeze, deoarece Skylab-ul era o stație prea mică pentru a-i permite să se rotească în jurul axului propriu și de a reconstitui astfel o gravitație artificială. Dar să ne imaginăm acum două Skylab-uri cu aceeași masă, care ar fi legate între ele cu o bază de 300 m lungime și ar avea ocupanți ce ar avea nevoie de gravitație pentru a putea să se deplaseze la fel de normal ca pe pămînt. Le-ar fi suficient să aprindă simultan două mici rachete perpendiculare pe bază și orientate în direcții opuse. Întregul sistem ar cîștiga atunci o rotație în jurul centrului de gravitate și forța centrifugă ar ține loc de gravitație la cele două extremități acolo unde s-ar afla Skylab-urile. Presupunînd că astronauții se înșeală și nu fac să fie aprinse rachetele lor laterale timp suficient, răul nu ar fi prea mare: rotația prea lentă ar produce o atracție gravitațională prea slabă. Ar fi suficient atunci să fie respectată operația pentru a mări viteza unghiulară. Dacă dimpotrivă, ele ar fi aprinse pentru prea mult timp, gravitația ar fi prea puternică, fiecare s-ar plînge de a cîntări o jumătate de tonă. Pentru a diminua viteza de rotație, ar trebui inversate rachetele și aprinse exact timpul necesar pentru a atinge gravitația dorită. Odată obținută, această gravitație s-ar menține indefinit...

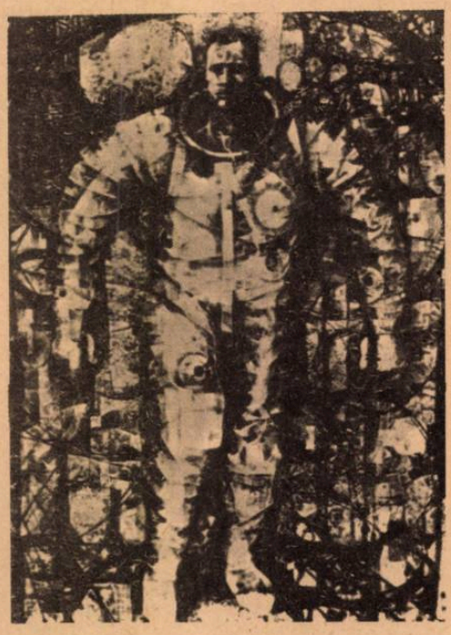

Corporația MC Donell—Douglas Aircraft care are activitatea orientată dincolo de orizontul 1990 a studiat deja o a treia generație de stațiuni spațiale comerciale care pot transporta 400 de persoane. În acest caz nu mai este nevoie de „bază" pentru a prelungi dimensiunile; toată această construcție va fi destul de cuprinzătoare prin ea însăși. Rotația în jurul centrului îi va asigura o gravitație artificială aproape pretutindeni, exceptînd, evident, centrul său. Odată asigurată gravitația, nu va fi nici un motiv pentru a se limita la patru sute de locuitori. Astfel de stații ar putea fi considerabil mărite.

Ele ar deveni astfel adevărate orașe în spațiu, cu un diametru de mai mulți kilometri, adăpostind zeci de milioane de ocupanți. Periferia cunoscînd o gravitație maximă, va fi locul pentru cartierele rezidențiale, iar părțile centrale cu gravitație mică sau slabă vor fi destinate atelierelor și uzinelor. Pot fi imaginate utilități suplimentare; dacă forma ansamblului ar fi aceea a unui disc i s-ar putea da o rotație compusă care ar expune fiecare față alternativ în decursul a 12 ore la soare, reconstituind artificial un ciclu zi-noapte.

Gravitația la suprafața Lunii va permite deja o mulțime de operații industriale noi, dar o greutate redusă nu este totuna cu absența oricărei greutăți. Luna va fi utilă mai ales pentru tot ceea ce ține de tehnicile care necesita un vid complet și pentru astronomie. Numai uzinele stațiilor orbitale vor fi capabile să asigure fabricarea în imponderabilitate totală: creșterea cristalelor ultra-pure și gigantice pentru aplicații electronice abia imaginabile, metale ușoare cu rezistență foarte ridicată; operațiuni nucleare periculoase pe Pămînt sau chiar pe Lună odată ce aceasta este locuită. Se poate, de asemenea, întrevedea în mod paradoxal, contrariul, adică tratamente metalurgice efectuate la o presiune foarte ridicată care s-ar practica atunci pe sateliți industriali automatizați, cu viteze de rotație foarte mari, ceea ce ar spori forța centrifugă la periferie în proporții vertiginoase. Toate aceste noi posibilități ar trebui să aducă umanității interplanetare un mod de viață care, în ochii noștri, ține aproape de magie. Locuitorii acestor orașe satelizate vor putea reproduce artificial aproape toate condițiile terestre pe care le-ar dori. Unele din părțile externe ale structurii vor avea o rotație nulă astfel încît să fie tot timpul cu fața la Soare, favorizînd astfel culturi hidroponice în sere. Să ne imaginăm o serie de astfel de orașe în formă de roți gigantice, măsurînd în medie treizeci de kilometri, avînd fiecare enorme debarcadere pentru transporturile lor interurbane civile și comerciale, toate gravitînd pe orbite diferite în jurul Soarelui dătător de viață. Fiecare din aceste orașe va putea să fie înconjurat de numeroși sateliți de talie mai redusă. Între aceștia din urmă vor figura nave spațiale rapide care vor asigura transportul oamenilor și al materialului spre alte orașe și planete îndepărtate. Ele se vor deplasa pe orbite în jurul orașului-mamă pînă în momentul în care va fi nevoie de ele, după cum, folosind o imagine terestră, o barcă cu motor plutește în jurul unui pachebot cu ancoră.

Mi se va obiecta că va fi poate intolerabil să se trăiască în mod continuu în aceste orașe

satelizate. În primele, cele de 400 de locuitori, viața va fi supusă efectiv la numeroase constrîngeri și voluntarii nu vor sta niciodată aici mai mult de cîteva luni. Dar pe măsură ce se vor construi orașe mai mari, parcurile și grădinile pe care acestea le vor avea nu vor mai fi atît de limitate. Fiecare plantă și fiecare arbore care vor crește aici sub domuri gigantice vor fi pandantul a ceea ce crește pe Pămînt.

Și acolo, nu va fi lipsă de spațiu. Dificultățile care afectează viața urbană pe globul terestru sînt adesea de esență geografică: centrul orașului Los Angeles se află în fundul unei cuve înconjurată de munți și tocmai această configurație acumulează în anumite momente fumul și gazele de eșapament pînă la un nivel intolerabil pentru organismul uman. În centrul New York-ului insula Manhattan este atît de îngustă că locuitorii ei se îngrămădesc în zgîrie-nori dezumanizanți alături de cocioabe viermuinde a căror proliferare este endemică. Configurația montană a Japoniei a făcut să se aglomereze toate industriile în împrejurimile orașului Tokyo, antrenînd o poluare atmosferică atît de ridicată că agenții de circulație trebuie să poarte o mască anti-ceață. La Washington, căldura umedă este de așa natură vara încît, pînă la apariția climatizării, guvernul britanic clasifica drept „dificil" postul de ambasador în acest oraș.

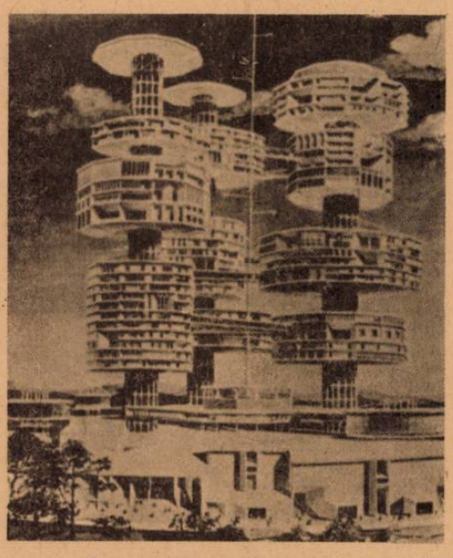

Cu vreo cincisprezece ani în urmă, UNESCO organiza un concurs de proiecte arhitecturale pentru anul 2000. Unul dintre premii a fost dat acestei „școli ideale" pentru secolul următor.

Toate aceste probleme nu decurg din comportamentul actual al locuitorilor, care suportă, evident, efectele acestei situații, ci din conjuncturile geografice defavorabile. O mulțime de orașe de pe Pămînt sînt marcate de deficiențe pe care fondatorii lor nu au putut să le prevadă, ignorînd ceea ce va fi industria și civilizația mecanică. Nu ar ajuta la nimic dacă s-ar edifica noi orașe care nu ar face decît să impieteze și mai mult asupra ruralului. Singura soluție ideală se află în spațiul aproape nelimitat, făcut pentru a îngloba orașe, ele însele fără limită.

Singure ele vor putea oferi toate facilitățile unei vieți moderne și confortabile. Circulația între acestea va fi la fel de ușoară ca și călătoriile noastre aeriene actuale. Deșeurile casnice și industriale vor fi expulzate în recipiente dirijate spre Soarele incinerator ideal al gunoiului. Energia electrică va fi de asemenea furnizată de Soare fără ca vreun nor s-o intercepteze. Locuitorii acestor orașe vor putea fi, într-adevăr, considerați responsabili de catastrofele care vor surveni și numai primarul ar fi vinovat de orice ar rămîne în pană.

Pe măsură ce aceste orașe se vor extinde nu va fi nici un motiv de a le menține în orbita terestră. Va trebui chiar evitat acest fapt căci numărul lor va sfîrși prin a intercepta o parte importantă din radiația solară. Vor fi trimise pentru a se învîrti în jurul astrului central și unele dintre ele vor dispărea după Soare pentru cîteva luni. Krafft A. Ehricke o spune foarte bine: „În afară de uzinele lor gigant și de instalațiile lor pentru fabricarea produselor alimentare, orașele spațiale vor poseda propria lor flotă de vase comerciale, ele vor exploata propriile lor zăcăminte de materii prime situate pe cutare sau cutare planetă și vor accede astfel la o independență completă sub aspect politic".

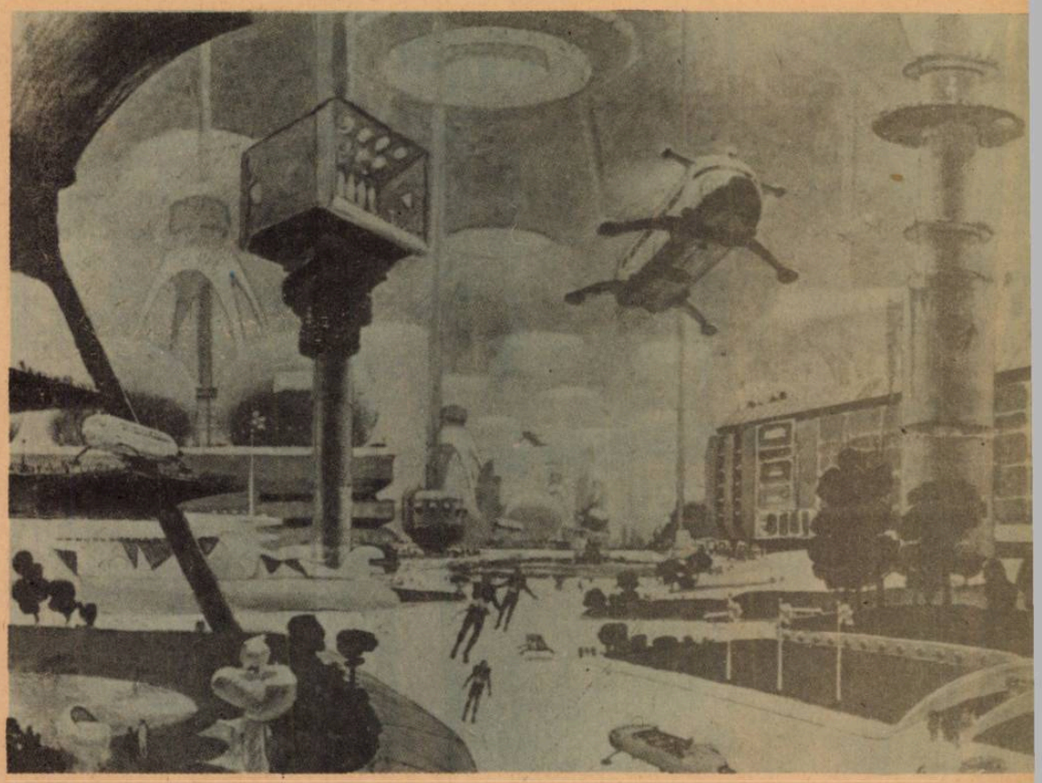

Construirea acestor orașe satelizate ar putea începe, se pare, odată cu sfîrșitul secolului nostru, cu structuri metalice ultralejere pe care tehnologia orbitală le va pune la punct pînă atunci. Grație dezvoltărilor industriei lunare în cursul anilor următori, materialele de construcție ultrausoare vor deveni în mai mare măsură curente și ieftine. Dar este incontestabil că secolele XXI și XXII sînt cele care vor vedea aceste orașe devenind imense și numeroase. Puțin cîte puțin, vor exista penurii de materii prime pe care instalațiile lunare nu le vor mai putea furniza în cantități suficiente. Va fi nevoie deci să se meargă pentru a le căuta în alte părți ale sistemului solar dacă se va dori o continuare a creșterii orașelor. Din fericire există o mulțime de planete mici între Marte și Jupiter, în inelul de asteroizi care se rotește la aproximativ 350 milioane de kilometri de Soare.

Nici unul din aceste corpuri cerești nu este atît de mare pentru a fi reținut o atmosferă. Ceres, cel mai mare, are mai puțin de 700 km în diametru. Toate celelalte — cel puțin 50 000 — au între 500 km și numai cîțiva metri. Masa lor totală este estimată la aproximativ a suta parte din masa Pămîntului.

Aceste mici planete nu au nici o valoare economică în prezent iar valoarea lor științifică va fi mult redusă după două secole de studiu. Astfel încît vor putea fi distruse și se vor putea extrage toate metalele și mineralele de care va fi nevoie în construirea noilor orașe. În anumite cazuri, fragmentele obținute prin explozie vor putea fi trimise, cu ajutorul unor motoare reactive, pe orbite mai apropiate de Soare. Cine știe dacă nu va fi posibil să fie remodelați asteroizii cei mai mari pentru a edifica chiar orașe! Cei mai mici, remodelați de asemenea, vor putea să constituie excelente cargouri gigantice. Așa cum a prezis Konstantin Țiolkovsky, pionier sovietic în domeniul interplanetar: „Vom învăța într-o zi să urcăm pe asteroizi la fel cum încălecăm astăzi pe cai."

Desen de ANDO

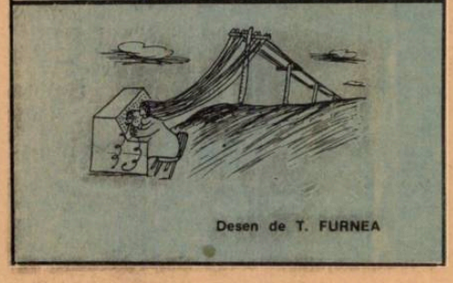

Desen de T. FURNEA

Astfel, spre secolul XXIII, o întreagă regiune circulară situată la o distanță medie de Soare egală cu distanța actuală Pămînt-Soare va fi parcursă de o flotă de densitate ridicată, aș spune aproape infinită, de centre rezidențiale și industriale. Aproape infinită? Așa ni se pare nouă acum, dar oamenii acelei epoci nu se vor mulțumi cu aceasta. Ei vor trăi într-o civilizație al cărei buget energetic va fi de aproape 10^{37} ergi, o putere egală cu 100 de milioane de ori puterea de care dispunem în prezent. Și totuși, ei vor fi ca totdeauna neliniștiți pentru viitorul lor. Vor vorbi de criză a materiilor prime. Vor privi cu indignare interstițiile enorme în imensul inel orbital de sateliți urbani și de uzine satelizate. Îi auzim deja spunînd: „Priviți puțin aceste spații vide! New Chicago a trecut prin fața Soarelui acum o săptămînă iar New Lincoln nu va reapărea înainte de patru zile. Ce se află între ele? Cîteva sate nesemnificative și parcuri de joc care au abia cincisprezece kilometri în diametru. Tot acest spațiu vid este pierdut! Trebuie făcut ceva pentru umanitate, dar ce? Am avea neapărat nevoie de expansiune, dar n-o putem realiza; am epuizat toată masa asteroizilor și nu putem exploata interiorul planetelor pentru că sînt acoperite cu orașe și instalații."

Opinia publică reclamă spațiu, industriașii și guvernele cer materii prime. Unde să găsim toate acestea? Ar exista desigur un loc, unul singur care ar putea să asigure acest necesar, oricît de fantastică ar apărea această idee chiar pentru oamenii din secolul XXIII. Planeta Jupiter nu este decît de două ori mai îndepărtată de Soare decît asteroizii. Ce valoare economică prezintă pentru noi această planetă gigant cu orbita sa actuală? se vor întreba descendenții noștri devorînd cu privirea această masă enormă, mai mare de 30 000 de ori decît masa tuturor defuncților asteroizi considerați la un loc. Dacă ar fi desfăcută în bucăți această planetă, omenirea ar ieși din criză pentru mii de ani. Atunci omul secolului XXIII, sprijinit de cei 10^{37} ergi ai săi, va începe să privească spre Jupiter-gigantul, cu mare poftă.

Prezentare și traducere de
Dumitru SANDU

Către societatea informațională

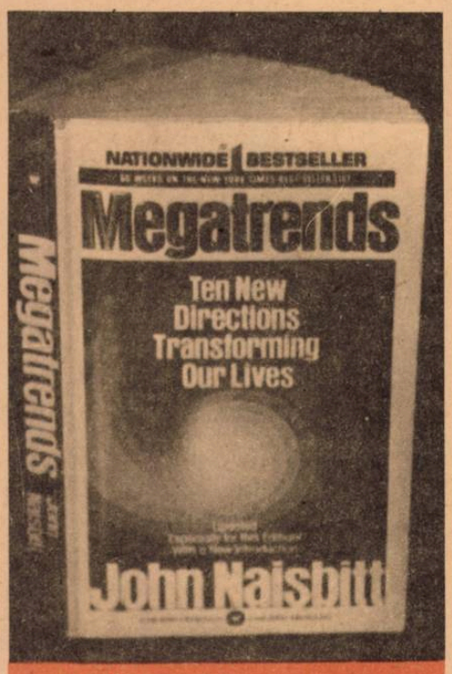

■ **FRAGMENTELE ce urmează sînt extrase din cartea lui JOHN NAISBITT,** Megatrends. Ten New Directions Transforming Our Lives **(Tendințele majore. Zece noi direcții care transformă viețile noastre). Prima ediție a lucrării a apărut la New York în luna octombrie 1982; a doua ediție a apărut tot acolo, în luna februarie 1984. Lucrarea (în pregătire pentru tipar, în limba română, la Editura Politică, în colecția „Idei contemporane") a cunoscut un mare succes de public și de presă și s-a bucurat de elogiul multor specialiști. Cunoscutul viitorolog Alvin Toffler afirma despre autor că „este unul dintre cei mai perspicace observatori ai schimbărilor care străbat azi America". John Naisbitt este specialist în prognoză socială și consilier al unora dintre cele mai importante și vestite firme americane. Este președinte al „Grupului Naisbitt", o firmă de cercetări prospective și consultații. El editează un buletin bilunar intitulat** Naisbitt's Trend Letter **care i-a făcut cunoscut în toată America. Prin intermediul acestei publicații se urmărește ținerea la curent a celor interesați de evoluția tendințelor majore analizate în lucrarea la care ne referim, precum și de alte tendințe politice, economice, sociale și tehnologice care se conturează în S.U.A., în strînsă interdependență cu evoluția de ansamblu a lumii contemporane.**

Scopul lucrării Megatrends **este, după afirmația autorului, acela de a descoperi multiplele moduri în care America se restructurează, de a înțelege modul în care se adaptează reciproc diferitele componente ale acestei schimbări și de a încerca trasarea unei perspective.**

■ FIECARE din cele zece capitole ale acestei cărți examinează una din restructurările critice: 1) Ne mișcam de la o societate industrială către una bazată pe crearea și distribuirea de informație. 2) Ne mișcăm într-o dublă direcție — aceea a înaltei tehnologii/înaltei reacții, însoțind fiecare nouă tehnologie cu un răspuns uman compensatoriu. 3) Nu mai avem luxul de a opera în cadrul unui sistem economic național izolat, autarhic; trebuie să ne dăm seama că acuma sîntem o parte a unei economii globale. Am început să renunțăm la ideea că Statele Unite sînt și trebuie să rămînă liderul industrial al lumii atîta vreme cît ne îndreptăm către alte sarcini. 4) Noi ne restructurăm de la o societate orientată de considerente și recompense pe termen scurt în favoarea abordării lucrurilor într-o perspectivă temporală mult mai lungă. 5) În orașe ca și în statele componente ale federației, în micile organizații și subdiviziuni am descoperit abilitatea de a acționa în mod inovativ și de a obține rezultate plecînd de la bază. 6) Ne orientăm de la asistența instituțională către bizuirea pe propriile forțe în toate aspectele vieții. 7) Am descoperit că sistemul democrației reprezentative a devenit demodat într-o epocă a răspîndirii instantanee a informației. 8) Renunțăm la dependența de structurile ierarhice în favoarea rețelelor neformalizate. Acest lucru va fi important în mod special pentru comunitatea oamenilor de afaceri. 9) Tot mai mulți americani trăiesc în sud și vest, lăsînd în urmă vechile orașe industriale ale nordului. 10) De la o societate bazată pe opțiunea exclusivă îngustă, cu o marjă limitată de alegeri personale, intrăm într-o societate nonconformistă cu opțiuni multiple.

Aceste mari modele nu sînt întotdeauna clare. Ajutați de către mijloacele de comunicare în masă, mai ales de către televiziune, părem a fi o societate de evenimente mișcîndu-ne de la un incident — uneori chiar de la o criză — la altul, rareori luînd răgazul (sau avînd grijă) să observăm procesul care are loc în profunzime. Și totuși doar prin înțelegerea marilor modele sau restructurări capătă semnificație evenimentul individual.

Această carte se concentrează asupra tendințelor majore sau largilor contururi care vor defini noua societate. Nimeni nu poate preciza forma acestei lumi noi. Încercări de a o descrie în detaliu constituie substanța literaturii de ficțiune științifică și a jocurilor de presupuneri futurologice care adeseori sînt neconforme cu realitatea și plictisitoare. **Modul cel mai sigur de a anticipa viitorul este înțelegerea prezentului.**

Aceasta este premisa cărții de față.

În ultimii cincisprezece ani am lucrat cu mari corporații americane pentru a încerca să înțeleg ceea ce se întîmplă cu adevărat în Statele Unite, urmărind evenimentele și comportamentele locale, pentru că, pe ansamblu, ceea ce se petrece pe plan local este ceea ce se petrece în America (...)

(...) Această carte tratează despre zece mari transformări care au loc chiar acum în societatea noastră. Nici una nu e mai subtilă, și totuși mai explozivă, cred, decît prima, tranziția majoră de la o societate industrială la una informațională.

Spun aceasta ca urmare a experienței personale în discutarea acestei tendințe majore cu oameni de pe tot cuprinsul Americii. Mă surprinde adeseori faptul că așa de mulți oameni opun cu pasiune rezistență noțiunii unei economii clădită pe informație și, în ciuda unei bogate evidențe, neagă faptul că vremea erei industriale a trecut. Cred că această profunzime a sentimentelor reprezintă lipsa noastră de dorință colectivă de a spune adio unei epoci magnifice.

Nu sînt primul, desigur, care să vorbească despre societatea informațională. Nu este o idee nouă. De fapt, nici nu mai este o idee — este o realitate.

Societatea informațională își are începuturile în anii 1956 și 1957, doi ani din decada care încorpora puterea industrială a Americii.

Anul 1956 a fost unul al prosperității, productivității și creșterii industriale pentru americani. Eisenhower fusese reales președinte. Japonia, revenindu-și abia din devastarea celui de al doilea război mondial, era admisă la Națiunile Unite. Serviciul telefonic prin cablu transatlantic fusese inaugurat și William H. Whyte publica **Omul organizațional** — descrierea esențială a conducerii afacerilor în America industrială.

Privite din afară, Statele Unite păreau a fi o economie industrială viguroasă și totuși un jalon simbolic puțin luat în seamă anunța sfîrșitul unei ere: în 1956, pentru prima dată în istoria Americii, lucrătorii cu gulerele albe **(white-collar workers** sînt denumiți specialiștii, lucrătorii intelectuali, n.n.) în posturi tehnice, administrative și funcționărești depășea ca număr pe muncitorii cu gulerele albastre **(blue-collar workers** sînt muncitorii angajați direct în procesul productiv, n.n.). America industrială făcea loc unei noi societăți în care, pentru prima dată în istorie, cei mai mulți dintre noi lucrau cu informație mai mult decît produceau bunuri.

Anul următor, 1957, marca începutul globalizării revoluției informaționale: rușii au lansat Sputnik-ul, catalizatorul tehnologic care lipsea într-o societate informațională aflată în dezvoltare. Importanța reală a Sputnik-ului **nu** este că el inaugura era spațială, ci că marca începutul erei comunicațiilor globale prin satelit.

În mod similar, noi am interpretat eronat lansarea cu succes și înapoierea spectaculoasă a primei navete spațiale în 1981. Pentru durata vieții noastre ea a fost cu mult mai importantă pentru societatea informațională decît pentru orice epocă viitoare a explorării spațiale (...)

(...) Eu nu vreau să minimalizez importanța Sputnik-ului sau a navetei Columbia, care ne-au deschis cerul. Dar ceea ce nu a fost subliniat în mod suficient este modul în care sateliții au transformat Pămîntul în ceea ce Marshall McLuhan numea satul planetar. În loc să ne întoarcă pe noi către spațiu, era sateliților întoarce globul către el însuși. (McLuhan privea televiziunea ca instrumentul care va da naștere satului planetar; acuma noi știm că acesta este satelitul de comunicații).

Tehnologia de azi a informației — de la computere la televiziunea prin cablu — nu dă naștere noii societăți informaționale. Ea era

Țările din lumea a treia îngrijorate de faptul că sînt lăsate în afara revoluției în domeniul informaticii

MIJLOACELE de informare acordă mai multă sau mai puțină atenție așa-numitei „revoluții în domeniul informaticii", dar oficialități din mai multe țări afirmă că ea s-ar putea dovedi la fel de importantă ca și revoluția industrială, făcînd să se adîncească decalajul dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.

Această nouă „revoluție" implică telecomunicațiile și prelucrarea datelor stocate în computere. Țările occidentale dezvoltate, în special Statele Unite, se află pe primul loc în aceste domenii și dispun de cele mai multe sisteme de computere din lume. Aceasta face ca numeroase informații din lumea a treia să ajungă în final în computerele occidentale.

Analiștii apreciază că, dispunînd de tot mai multe informații care au devenit o marfă prețioasă, țările industrializate își vor consolida ascendentul mondial în domeniul prelucrării informațiilor. Țările din lumea a treia vor fi nevoite într-o măsură tot mai mare să plătească pentru serviciile de prelucrare a acestor informații, pentru comunicații și uneori pentru informațiile despre ele însele.

Informațiile ajung în computerele occidentale din întreaga lume. De exemplu, rezervările pentru liniile aeriene cehoslovace CSA sînt prelucrate în prezent de o firmă comercială specializată din Statele Unite.

Potrivit estimărilor O.N.U., circa 55% din computerele din întreaga lume se află în Statele Unite, iar un procentaj și mai mare din instalațiile mondiale de prelucrare a datelor este deținut de companiile americane. Peste jumătate din toate informațiile stocate care pot fi citite de computere se află în Statele Unite, iar restul, în cea mai mare parte în Europa și Japonia. Dispozitivele de stocare a datelor în computere strîng informații obținute prin satelit în legătură cu vremea în Australia, fotografii din spațiul cosmic asupra dezvoltării recoltelor în Ucraina, tabele privind schimburile comerciale între producătorii de petrol și Europa, statistici în legătură cu inflația din Argentina și fluctuația prețurilor argintului pe piața mondială.

Potrivit unui raport al O.N.U. din 1982, intitulat „Corporațiile transnaționale și circulația peste granițe a informațiilor", fluxul informațiilor în țările dezvoltate ar putea înrăutăți și mai mult ceea ce documentul numește „actuala distribuire inechitabilă a informației între țările

deja pe cale către finele anilor 1950. Tehnologia sofisticată de azi grăbește doar plonjarea noastră în societatea informațională care este deja prezentă.

Problema este că gîndirea noastră, atitudinile noastre și prin urmare deciziile noastre nu au ajuns din urmă realitatea. Ca și celelalte noua tranziții discutate în această carte, nivelul de schimbare implicat este atît de fundamental și totuși atît de subtil încît tindem să nu-l vedem, sau dacă-l vedem, îl respingem ca fiind prea simplist și apoi îl ignorăm.

Și facem aceasta cu mare risc pentru firmele noastre, pentru carierele noastre individuale, pentru economia noastră ca întreg. Nu are nici un sens, de exemplu, să reindustrializezi o economie care este bazată nu pe industrie ci pe producerea și distribuirea de informație. Fără o apreciere a tendințelor mai mari care restructurează societatea noastră, acționăm pe baza unor supoziții care sînt anacronice. În afara contactului cu prezentul, sîntem condamnați să eșuăm în dezvăluirea viitorului.

Dar noi trebuie să ne eliberăm de această legătură fatală cu trecutul și să ne ocupăm de viitor. Trebuie să înțelegem această nouă societate informațională și schimbările pe care le aduce. Trebuie să reconceptualizăm obiectivele noastre naționale și globale pentru a se potrivi cu noua economie a informației.

Anii 1956 și 1957 au fost punctul de cotitură, sfîrșitul erei industriale. Perplecși, nedoritori să abandonăm trecutul, chiar și cei mai buni gînditori ai noștri erau în încurcătură în descrierea epocii care venea. Sociologul de la Harvard, Daniel Bell, o numea societate post-industrială și numele a prins. Noi totdeauna denumim epocile și mișcările „post" sau „neo" atunci cînd nu știm cum să le numim.

Acum este clar că societatea post-industrială este societatea informațională și aceasta este cea pe care o voi numi în această carte. (În orice caz, Daniel Bell a fost unul dintre primii, și, poate cel mai bun gînditor asupra acestui subiect și multe din cele ce trebuie să afirm se cădesc pe lucrarea lui).

Societatea post-industrială a lui Bell a fost rău înțeleasă. În repetate rînduri cercetătorii ne-au spus că economia post-industrială va fi bazată pe servicii. Și continuăm să vorbim despre servicii. La prima privire, noțiunea pare logică, dat fiind că noi în mod tradițional gîndim în termeni fie de bunuri, fie de servicii. Din moment ce majoritatea dintre noi nu mai produc bunuri, presupunerea e că asigurăm servicii.

Dar o privire atentă la așa-numitele ocupații din sfera serviciilor ne spune o poveste diferită. Majoritatea copleșitoare a lucrătorilor din sfera serviciilor sînt în mod real angajați în crearea, prelucrarea și distribuirea de informație. Așa-numitul sector al serviciilor minus cei care lucrează în domeniul informației sau cunoașterii a rămas la un procent destul de constant de 11 sau 12 la sută din 1950 încoace. Caracterul meseriilor din sfera serviciilor s-a schimbat dar numărul lor a rămas ca și constant; aproape o zecime din forța de muncă

În continuă perfecționare, radiotelescoapele sînt din ce în ce mai mari, mai puternice, mai eficace, deschizînd noi și noi posibilități pentru descoperirile de mîine

din Statele Unite poate fi aflată de obicei în sectorul tradițional al serviciilor.

Creșterea adevărată a avut loc în ocupațiile informaționale. În 1950, numai aproximativ 17 la sută dintre noi lucrau în meserii informaționale. Acum, mai mult decît 65 la sută dintre noi lucrează cu informația ca programatori, profesori, funcționari, secretare, contabili, agenți de bursă, administratori, agenți de asigurare, juriști și tehnicieni. Și tot mai mulți lucrători dețin meserii informaționale în cadrul întreprinderilor prelucrătoare. Cei mai mulți americani își consumă timpul creînd, prelucrînd sau distribuind informație. De exemplu, lucrătorii din domeniul bancar, bursa de valori și din asigurări — toți dețin slujbe informațio-

dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, slăbind capacitatea de negociere a acestora din urmă". „Există, cu alte cuvinte, pericolul unui nou dezechilibru între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Dacă din păcate se va ajunge la această situație, tensiunile dintre aceste țări se vor intensifica și mai mult", se afirmă în raport.

Într-o dezbatere pe această temă în Comitetul politic special al O.N.U. (din luna octombrie anul trecut), delegatul cubanez, Enrique Gonzales Manet, arăta că „monopolul asupra informației și tehnologiei în domeniul informației pe care îl dețin țările industrializate va avea consecințe dezastruoase pentru identitatea culturală, învățămîntul și suveranitatea țărilor în curs de dezvoltare".

Ca și în cazul problemei mult discutate a modului cum poate fi controlat fluxul informațiilor agențiilor internaționale de presă, unii diplomați au ridicat chestiunea controlului circulației informațiilor computerizate. După cum releva Karl Sauvant, expert vest-german în domeniul informaticii de la Centrul O.N.U. pentru corporațiile transnaționale, țările în curs de dezvoltare sînt dezavantajate de faptul că sînt nevoite „să-și cumpere din nou propriile lor informații", de exemplu în domeniile experimentelor agricole, al prețului mărfurilor sau indicatorilor economici.

După părerea doamnei Diana Dougan, coordonator pentru politică în domeniul informației la Departamentul de Stat al S.U.A, „informația este o valoare mai prețioasă decît petrolul și decît aurul".

Informațiile referitoare la piețele interne ale unei țări, strînse de filialele străine ale corporațiilor transnaționale, pot fi trimise la sediul central al corporației, unde sînt prelucrate și folosite în scopuri comerciale înainte ca firmele locale, fără acces la prelucrarea sofisticată a informațiilor, să poată face uz de aceeași informație.

Un comitet canadian a recomandat guvernului încă din 1979 să „acționeze de urgență pentru a controla circulația informațiilor peste frontiere, astfel încît să se garanteze că nu vom pierde controlul asupra informațiilor vitale pentru menținerea suveranității naționale". Suedia și Brazilia au acționat și ele pentru a restrînge circulația informațiilor — asigurîndu-se pe cît posibil că informațiile cu caracter național sînt prelucrate în țară și puse la dispoziție de băncile naționale de date.

Statele Unite se pronunță pentru circulația liberă a informațiilor, fie că este vorba de informații curente sau date destinate computerelor. Oficialități americane afirmă că Washingtonul, susținut și de alte țări, speră să asigure un schimb liber de informații în baza acordului GATT.

Concomitent, însă, Biroul internațional de informatică, o filială a UNESCO din care fac parte țări în curs de dezvoltare, precum și Franța, Italia și Spania, participă la elaborarea principiilor care să călăuzească circulația peste frontiere a informațiilor.

În același timp, se amplifică dezbaterile în legătură cu modul în care țările din lumea a treia pot să intre în secolul computerelor. Richard Cyert, rectorul Universității Carnegie-Mellon din Pittsburgh, declara recent în cadrul unui Comitet al O.N.U.: „Țările care nu pot să-și aducă poporul în secolul computerelor vor rămîne și mai mult în urmă în domeniul dezvoltării economice".

Se întreprind totodată eforturi pentru a ajuta țările în curs de dezvoltare să intre în secolul computerelor prin folosirea resurselor lor colective, „Grupul celor 77", care astăzi numără 125 de țări în curs de dezvoltare, pregătește o „rețea-pilot de informații multilaterale" cu centre regionale și naționale de distribuire a informațiilor. După cum arăta Hermes Dorado, din Filipine, directorul proiectului, sistemul va permite un schimb de informații în domeniul comerțului, cooperării tehnice, energiei, materiilor prime, posibilităților de investiții și licitațiilor internaționale.

Centrul O.N.U. de știință și tehnologie pentru dezvoltare se ocupă, de asemenea, de crearea unui serviciu de informare industrială și energetică care s-ar putea transforma într-o „rețea internațională de cunoștințe destinate dezvoltării".

(După „Associated Press")

nale. David L. Birch de la M.I.T. relatează că, în luna mai 1983, numai 12-la sută din forța noastră de muncă era ocupată în operații de realizare a produselor.

Este important a recunoaște tipul de muncă pe care o desfășurăm întrucît noi sîntem ceea ce facem, și ceea ce facem modelează societatea.

Fermier, muncitor, funcționar: aceasta este o scurtă istorie a Statelor Unite.

Istoria ocupațională a Statelor Unite ne spune o mulțime de lucruri despre noi. De exemplu, în 1979, ocupația numărul unu în Statele Unite, din punct de vedere numeric, a devenit aceea de funcționar (într-un sens foarte larg, n.n.) urmînd celeia de muncitor, care a urmat aceleia de fermier. Fermier, muncitor, funcționar — aceasta este o scurtă istorie a Statelor Unite. Fermierii, care la începutul secolului constituiau mai mult decît o treime din forța totală de muncă, acuma reprezintă mai puțin de 3 la sută din forța de muncă. De fapt, astăzi, se află mai mulți oameni cu ocupație permanentă în universitățile noastre decît în agricultură.

A doua mare categorie, după funcționari, o constituie specialiștii, cu totul în consens cu noua societate informațională, în care cunoașterea este ingredientul critic. Cererea de specialiști a crescut în mod substanțial din 1960 încoace, chiar în mod mai acut decît nevoia crescîndă de funcționari.

Specialiștii sînt aproape cu toții lucrători în domeniul informației — juriști, profesori, ingineri, programatori pentru computere, analiști de sisteme, medici, arhitecți, contabili, bibliotecari, reporteri de presă, lucrători sociali, infirmiere și clerici. Desigur, fiecare are nevoie de un anumit tip de cunoștințe pentru a exercita o meserie. Lucrătorii industriali, mașiniștii, sudorii, montorii, de exemplu, sînt foarte buni cunoscători în legătură cu sarcinile pe care le îndeplinesc. Diferența este aceea că pentru specialiști și funcționari crearea, prelucrarea și distribuirea de informație **este** meseria.

În 1960 cei aproximativ 7,5 milioane de specialiști constituiau a cincea mare categorie de meserii și reprezentau aproape 11 la sută din forța de muncă. În 1981 acest grup a crescut la mai mult decît dublu — la 16,4 milioane și constituia aproape 17 procente din totalul forței de muncă (și aproape jumătate din acest grup erau femei). (...)

Noi producem acum în masă informație în modul în care obișnuiam să producem în masă automobile.

În societatea informațională am sistematizat producerea cunoașterii și am amplificat puterea creierului. Pentru a folosi o metaforă industrială, acum producem în masă cunoaștere și această cunoaștere este forța care conduce economia noastră.

Noua sursă de putere nu sînt banii în mîinile cîtorva ci informația în mîinile celor mulți.

Spre deosebire de alte forțe din univers, totuși, cunoașterea nu este supusă legii conservării: ea poate fi creată, ea poate fi distrusă și, lucrul cel mai important, ea este sinergetică — adică întregul este de obicei mai mare decît suma părților. Peter Drucker notează: „Productivitatea cunoașterii a devenit deja cheia productivității, forța competitivă și izbînda economică. Cunoașterea a devenit industria primară, industria care asigură economia cu resursele esențiale și centrale ale producției." (...)

Alte tranziții: timpul și șansa vieții

Restructurarea Americii de la o societate industrială la o societate informațională va fi la fel de profundă ca și trecerea de la societatea agricolă la societatea industrială.

Există însă o diferență importantă. Pe cînd trecerea de la societatea agricolă la cea industrială a durat 100 de ani, actuala restructurare de la societatea industrială la societatea informațională durează numai două decenii. Schimbarea a apărut atît de rapid încît nu există deloc timp pentru reacție; în schimb trebuie să anticipăm viitorul. Odată cu noua societate informațională există, deci, și o schimbare în orientarea față de timp.

În perioada noastră agricolă, orientarea era către trecut. Fermierii învățau din trecut cum să planteze, să recolteze și să depoziteze recolta. Orientarea față de timp în societatea industrială este către prezent.

Noi trebuie să învățăm de la viitor în exact același mod în care am învățat de la trecut.

În noua noastră societate informațională, orientarea față de timp este către viitor. Acesta este unul din motivele pentru care sîntem atît de interesați de el. Acum noi trebuie să învățăm de la prezent cum să anticipăm viitorul. Dacă putem face aceasta, vom înțelege că o tendință nu este destin; vom fi capabili să învățăm de la viitor în modul în care am învățat de la trecut.

Această schimbare în orientarea față de timp explică interesul popular și profesional crescînd pentru viitor în perioada anilor '70. De exemplu, numărul universităților care oferă anumite titluri pentru preocupări orientate spre viitor a crescut de la 2 în 1969, la peste 45 în 1978. Membrii organizației **World Future Society** au sporit de la 200 în 1967 la peste 30 000 în 1982 și numărul periodicelor curente și de specialitate consacrate înțelegerii sau studierii viitorului a crescut în mod impresionant de la 12 în 1965 la 122 în 1978.

Este, desigur, posibil pentru o anumită țară să se afle simultan în variantele stadii ale societății agrare, industriale și informaționale. Desigur, obiectul vieții este diferit în toate aceste trei stadii, cum a spus Daniel Bell. În timpul perioadei agrare partida era omul contra naturii. O societate industrială îl mobilizează pe om împotriva naturii artificiale. Într-o societate informațională — pentru prima dată în istoria civilizației — partida înseamnă oameni interacționînd cu alți oameni. Aceasta sporește în progresie geometrică tranzacțiile personale, adică toate formele de comunicare interactivă: apeluri telefonice, eliberarea de cecuri, însemnări, mesaje, scrisori și multe altele. (...)

Cele cinci puncte cheie

Cele cinci lucruri mai importante de reamintit despre trecerea de la o societate industrială la o societate informațională sînt:

— Societatea informațională este o realitate economică, nu o abstracție intelectuală.

— Inovațiile în sistemele de comunicare și tehnologia computerelor vor accelera ritmul schimbării sfărîmînd icebergul informației.

— Noi tehnologii informaționale vor fi mai întîi aplicate la vechile sarcini industriale, apoi, în mod gradual, vor da naștere la noi activități, procese și produse.

— În această societate care cere un înalt nivel de instrucție, cînd avem nevoie de deprinderi de bază pentru scriere și citire mai mult decît oricînd înainte, sistemul nostru educațional dă naștere la un produs mereu mai slab.

— Tehnologia nouă ere informațională nu este absolută. Ea va avea succes sau va eșua conform principiului tehnologie înaltă/răspuns uman compensatoriu adecvat. (...)

Odată cu ivirea societății informaționale, avem pentru prima dată o economie bazată pe o resursă-cheie care este nu numai reînnoibilă dar și auto-generabilă.

Acum, la mai bine de o sută de ani de la crearea primelor aparate pentru comunicarea de date, ne aflăm în pragul unei uriașe revoluții în domeniul comunicării. Tehnologiile combinate ale telefonului, computerului și televiziunii au fuzionat într-un sistem integrat de informare și comunicare care transmite date și permite în mod instantaneu interacțiuni între persoane și computere. Așa cum rețeaua noastră de transport cără produsele industrializării în trecut, la fel această rețea de comunicare, pe cale de constituire, va cără noile produse ale societății informaționale. Acest nou sistem integrat de comunicare va alimenta cu combustibil societatea informațională la fel

Printre marile spaime ale lumii de astăzi, foametea a devenit una dintre cele mai acute. Dedicîndu-i coperta numărului său din 17 februarie 1985, suplimentul ilustrat al ziarului britanic „Telegraph" scria sub sugestiva-i imagine fotografică: „Foamete — tragedia care nu se va sfîrși"

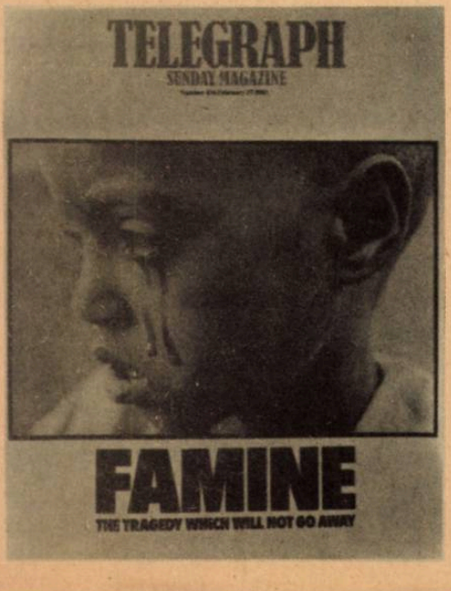

„Financial Times"

Cît costă domesticirea vîntului?

■ LA Orkneys în Anglia, va fi construită cea mai complicată și mai scumpă moară de vînt din lume. Prețul ei se va ridica la 0,5 milioane de lire sterline. Va fi un generator eolian proiectat să producă pînă la 3 MW, la un preț de 10 penny per unitate (kilowat/oră). Centrala eoliană va folosi noile sisteme de control computerizat pentru a se proteja de vitezele prea mari ale vîntului și de rafale.

Turbina eoliană, generatorul și paletele lungi de 60 de metri și grele de peste 100 de tone vor fi situate deasupra unui turn de beton înalt de 45 de metri.

Centrala eoliană urmează să fie construită în decurs de doi ani. Ea va fi amplasată pe Burgar Hill, unde au mai fost experimentate și alte cîteva generatoare de acest fel de mai mici dimensiuni. Va fi utilizată timp de unul pînă la doi ani, în cadrul programului de cercetări în domeniul surselor regenerabile de energie.

Producția proiectată de 3 MW se referă la o viteză a vîntului de 17 metri pe secundă. Viteza medie anuală a vîntului în această zonă este de 11 metri pe secundă și se scontează că prototipul va produce întreaga cantitate de energie în numai 20 la sută din timp. O parte din timp va fi închisă, fie din cauză că viteza vîntului este prea mare, fie din cauză că malina este oprită. Proiectanții scontează pe o producție de 9 gigawați/oră pe an.

Costul estimativ al proiectului a crescut de la 6 milioane de lire sterline în 1982, la 8 milioane de lire sterline la sfîrșitul anului trecut și la 10,5 milioane de lire sterline la prețurile din aprilie 1984. Această creștere rapidă a determinat Ministerele Energiei și Finanțelor să ezite în legătură cu oportunitatea construirii lui.

Oficialități din domeniul energiei au explicat că această creștere se datorează în parte inflației, dar că există o marjă de creștere reală de aproximativ 30 la sută în decurs de doi ani. Aceasta reflectă atît calitățile cît și defectele generatoarelor eoliene de mari dimensiuni, a căror proiectare ca mașini de mare performanță s-a dovedit mai complicată decît se credea în anii '70.

Ruperea paletelor, fisurarea axului și alte deficiențe serioase sînt specifice marilor generatoare eoliene din întreaga lume, fapt care a determinat revizuiri succesive ale acestui proiect.

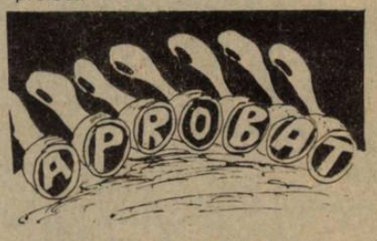

Desen de T. FURNEA

cum energia — electricitate, petrol, energie nucleară — a menținut în activitate societatea industrială, și la fel cum forța naturală — vîntul, apa și forța brută — au susținut societatea agrară.

Noi avem pentru prima dată o economie bazată pe o resursă-cheie care este nu numai reînnoibilă ci și auto-generabilă. Problema nu este de a o isprăvi ci aceea de a nu ne îneca în ea. De exemplu:

— Între 6 000 și 7 000 de articole științifice sînt scrise în fiecare zi.

— Informația științifică și tehnică sporește astăzi cu 13 procente pe an, ceea ce înseamnă că se dublează la fiecare cinci ani și jumătate.

— Dar rata va sălta curînd poate la 40 de procente pe an datorită noilor sisteme de informație, mai puternice, și unei populații crescînde a oamenilor de știință. Aceasta înseamnă că datele se vor dubla la fiecare douăzeci de luni.

— În 1985 volumul de informații va fi cam între patru și șase ori mai mare decît era cu numai cîțiva ani în urmă.

Ne înecăm în informație dar ne dăm în vînt după cunoaștere.

Acest nivel de informație este în mod clar imposibil de manipulat cu mijloacele actuale. Informația necontrolată și neorganizată nu mai este o resursă într-o societate informațională. În schimb ea devine inamicul lucrătorului informațional. Oamenii de știință care sînt copleșiți de date tehnice se plîng de poluarea informațională și obiectează că e nevoie de mai puțin timp pentru a face un experiment decît pentru a afla dacă el a fost deja făcut sau nu.

Tehnologia informațională aduce ordine în haosul poluării informaționale și prin urmare pune în valoare datele care altfel ar fi nefolositoare. Dacă utilizatorii — prin intermediul serviciilor informaționale — pot localiza informația de care au nevoie, ei vor plăti pentru aceasta. Accentul la nivelul întregii societăți informaționale se deplasează, atunci, de la aprovizionare la **selecție.** (...)

Cele trei stadii ale tehnologiei

Progresele tehnologice vor fi aplicate mai întîi la vechile sarcini industriale (al doilea stadiu al inovației tehnologice).

Există trei stadii ale dezvoltării tehnologice: mai întîi, noua tehnologie sau inovație urmează calea celei mai mici rezistențe; în al doilea rînd, tehnologia este folosită la îmbunătățirea tehnologiilor precedente (acest stadiu poate dura mult timp); în al treilea stadiu, sînt descoperite direcții sau întrebuințări noi care rezultă din tehnologia însăși.

În timpul primului stadiu al inovației tehnologice, tehnologia ia calea celei mai mici rezistențe, adică este aplicată în moduri care nu amenință lumea — reducînd riscul ca tehnologia să fie respinsă brusc.

Modul în care societatea a tratat introducerea microprocesoarelor este un exemplu clasic pentru acest prim stadiu. Primele aplicații ale microprocesorului au fost jucăriile. Cine putea obiecta ceva?

Roboții au fost folosiți mai întîi în locuri de muncă considerate periculoase sau prea murdare pentru oameni. Cine putea obiecta ceva? Roboții (pentru sarcini periculoase) și jucăriile au reprezentat calea neamenințătoare a celei mai mici rezistențe.

În același timp, această cale a dat naștere unei întregi generații de copii obișnuiți cu confortul computerului. În cinci ani, tinerii care vor intra în rîndul forței de muncă vor fi avut în mîinile lor vreun anumit tip de aparat informațional în cea mai mare parte a vieții lor — de la calculatoare la jocuri computerizate și telefoane automatizate.

Astăzi ne aflăm în al doilea stadiu al dezvoltării: microprocesorul este folosit pentru a îmbunătăți ceea ce deja avem: automobile, fabricarea de produse, mașinile de cusut. Procesorul de cuvinte de azi nu este nimic mai mult decît o mașină de scris îmbunătățită, de exemplu, și există multe alte exemple în care computerele îmbunătățesc, de asemenea, lucruri care există. (...)

Poate veni o vreme, totuși, înainte de a trece la al treilea stadiu, cînd vom crea lucruri sugerate de către procesorul însuși, invenții și aplicații care nu sînt imaginate acum.

Prezentare și traducere de
Constantin COȘMAN

Autorii de „science-fiction" sînt și ei niște viitorologi, în felul lor. Mai ales atunci cînd sînt de formație științifică și cînd folosesc mijloacele specifice literaturii și artei pentru a-i apropia pe oameni de realizările și de problemele științei și tehnicii în tumultuoasă expansiune. Unul dintre cei mai celebri asemenea autori a fost omul de știință și scriitorul englez Arthur Clarke, căruia UNESCO i-a decernat Premiul Kalinga pentru popularizarea științei. Vasta sa operă include lucrări științifice, proză științifico-fantastică și scenarii pentru filme ca Odiseea spațiului, 2001 **și** Planeta interzisă. **În acesta din urmă, o navă cosmică de forma unei „farfurii zburătoare" ajunge la planeta Altair pentru a o cerceta îndeaproape.**

Dimensiunile societății postindustriale

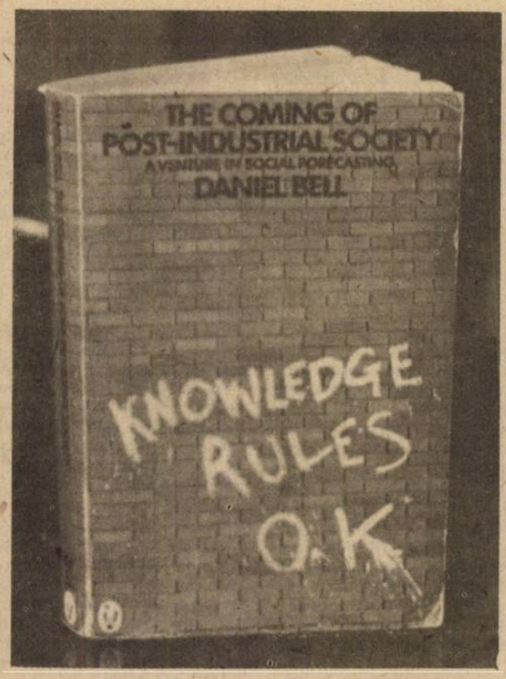

■ **PRINTRE primii oameni de știință care au atras atenția asupra unei noi etape a revoluției industriale se numără DANIEL BELL, profesor de sociologie la Harvard University, președinte al** Comisiei pentru Anul 2000 **a Academiei Americane de Arte și Științe. Lucrarea lui** The Coming of Post-Industrial Society (Apropierea societății postindustriale), **apărută în urmă cu doisprezece ani, a devenit, alături de cea a lui Herman Kahn și Anthony J. Wiener (colegi în cadrul aceleiași Comisii pentru anul 2000),** The Year 2000, **apărută în 1967, obiect de referință în materie. Deși unele idei ale autorului în ceea ce privește modul de înțelegere a structurii sociale și determinismului social sînt discutabile și amendabile, nu i se poate contesta sagacitatea analizelor și temeinicia multora dintre ipotezele avansate — aplicabile, desigur, mai ales la cazul țărilor capitaliste puternic industrializate. Fragmentul pe care-l redăm în continuare constituie esența capitolului intitulat** Dimensiunile societății postindustriale, **din lucrarea** The Coming of Post-Industrial Society.

PRIVITĂ în mod analitic, societatea poate fi divizată în trei părți: structura socială, organizarea politică și cultura. Structura socială cu-

prinde economia, tehnologia și sistemul ocupațional. Organizarea politică reglementează distribuirea puterii și arbitrează țelurile și cererile conflictuale ale indivizilor și grupurilor. Cultura este domeniul simbolismului și semnificațiilor expresive. Este folositor ca societatea să fie divizată în acest mod pentru că fiecare aspect este guvernat de către un principiu axial diferit. În societatea occidentală modernă structura socială este **economisirea** — un mod de a aloca resursele după principiile celui mai mic cost, caracterului substituibil, optimizării, maximizării și altele asemenea. Principiul axial al organizării politice moderne este participarea, uneori mobilizată sau controlată, uneori cerută de jos. Principiul axial al culturii este dorința de împlinire și îmbogățire a personalității. În trecut aceste trei arii erau unite printr-un sistem comun de valori (și în societatea burgheză printr-o structură comună de caracter). Dar în vremea noastră s-a produs o disjuncție crescîndă între cele trei domenii și, din motive pe care le voi discuta la sfîrșitul cărții, aceasta se va lărgi.

Conceptul de societate postindustrială se referă mai întîi la schimbările din structura socială, la modul în care economia este transformată și sistemul ocupațional remodelat, și la noile relații între teorie și practică, în mod particular între știință și tehnologie. Aceste schimbări pot fi schițate, așa cum urmăresc să fac în această carte. Dar eu nu pretind că aceste schimbări în structura socială **determină** schimbări corespunzătoare în organizarea politică sau în cultură. Mai curînd, schimbările în structura socială pun **probleme** pentru restul societății în trei moduri. În primul rînd, structura societății — în special structura socială — este o structură de roluri, menită să coordoneze acțiunile indivizilor pentru a realiza anumite scopuri. Rolurile despart indivizii, definind moduri limitate de comportament adecvate unei poziții particulare, dar indivizii nu acceptă întotdeauna cu bunăvoință exigențele unui rol. Un aspect al societății postindustriale, de exemplu, este birocratizarea crescîndă a științei și specializarea crescîndă a muncii intelectuale în preocupări foarte înguste. Și totuși nu este evident că indivizii care vor pătrunde în cercetarea științifică vor accepta această segmentare, așa cum au făcut indivizii care au intrat în fabrici acum o sută și cincizeci de ani.

În al doilea rînd, schimbările în structura socială pun probleme de „conducere" pentru sistemul politic. Într-o societate care devine tot mai conștientă de destinul ei și caută să-și controleze propriile bogății, ordinea politică devine cu necesitate maximă. Dat fiind că societatea postindustrială sporește importanța componentei tehnice a cunoașterii, ea forțează pe „hierofanții" noii societăți — oameni de știință, ingineri și tehnocrați — fie să intre în competiție cu politicienii, fie să devină aliații lor. Relația între structura socială și ordinea politică devine astfel una din problemele principale ale puterii în societatea postindustrială. Și, în al treilea rînd, noile moduri de viață, care depind foarte mult de cunoașterea teoretică, pun în discuție în mod inevitabil tendințele culturii, care urmăresc îmbogățirea personalității și devin în mod crescînd antinomice și anti-instituționale.

LUDEK PESEK: Planeta Marte văzută de pe satelitul ei Deimos

În această carte mă ocup în principal de consecințele social-structurale și politice ale societății post-industriale. Într-o lucrare viitoare mă voi ocupa de relațiile ei cu cultura. Dar esența sarcinii este de a trasa schimbările societale în primul rînd în cadrul structurii sociale

„O generalizare prea mare", scria Alfred North Whitehead, „conduce la pură sterilitate". Concepția fertilă este larga generalizare limitată printr-o fericită particularitate. Este ușor, mai ales în zilele noastre, a prezenta o teorie extravagantă care, în raza sa istorică de acțiune, ridică o mare pretenție la originalitate. Dar atunci cînd este, pînă la urmă, verificată de către realitate, ea devine o caricatură — precum teoria despre revoluția managerială a lui James Burnham, de acum treizeci de ani, concepția lui C. Mills despre elita puterii, sau stadiile creșterii economice ale lui W.W. Rostow. Am încercat să rezist acestui impuls. În schimb, eu mă ocup aici cu **tendințe,** și am căutat să explorez semnificația și consecințele acestor tendințe, dacă schimbările în structura socială pe care le descriu ar fi să se desfășoare pînă la limitele lor logice. Dar nu există nici o garanție că se va întîmpla astfel. Tensiunile și conflictele sociale pot modifica în mod considerabil o societate; lupte și acuzații reciproce pot s-o distrugă. Tendințele pot provoca un set de reacții care să împiedice schimbarea. Astfel, eu am scris ceea ce Hans Vaihinger a numit „ca și cum", o ficțiune, o construcție logică a ceea ce ar putea să fie cu care realitatea socială viitoare poate fi comparată pentru a vedea ce a intervenit pentru a schimba societatea în direcția pe care a luat-o.

Conceptul de societate postindustrială este o largă generalizare. Semnificația lui poate fi înțeleasă mai ușor dacă sînt indicate cinci dimensiuni sau componente ale termenului:

1. Sectorul economic: trecerea de la o economie a producției de bunuri, la o economie bazată pe servicii;
2. Distribuția ocupațională: prevalența specialiștilor și a clasei tehnice;
3. Principiul axial: centralizarea cunoașterii teoretice ca sursă de inovare și de opțiune politică pentru societate;
4. Orientarea de viitor: controlul tehnologiei și evaluarea tehnologică;
5. Stabilirea liniei politice și a metodelor de aplicare a ei: crearea unei noi „tehnologii intelectuale".

Crearea unei economii bazată pe servicii. Acum vreo treizeci de ani, Colin Clark, în lucrarea sa **Conditions of Economic Progress (Condițiile progresului economic),** împărțea în mod analitic economia în trei sectoare — primar, secundar și terțiar —, cel primar cuprinzînd în principal agricultura; cel secundar fiind cel al prelucrării sau industrial; și cel terțiar reprezentînd serviciile. Orice economie este un amestec în diferite proporții a fiecărui sector. Dar Clark susținea că, întrucît națiunea

„La Recherche"

Masa ascunsă a galaxiei noastre

■ FAPTUL că cea mai mare parte din masa Universului este invizibilă nu constituie în sine o noutate. Se știe de vreo 50 de ani că, așa cum a stabilit, prin cercetările sale de pionierat, Fritz Zwicky de la „California Institute of Tehnologie", aproape toată materia din roiurile galaxiei noastre este invizibilă.

Amintim că existența acestei mase ascunse este fundamentală în cosmologie, deoarece de cantitatea sa exactă depinde soarta Universului nostru. Galaxia prezintă — așa cum se cunoaște — o mișcare globală de expansiune care a debutat în urmă cu 10—20 miliarde de ani, odată cu uriașa explozie, „big-bang". Dacă masa totală a Universului este destul de mare, expansiunea va încetini, urmînd ca într-o zi să se oprească complet sau chiar să se inverseze. Dimpotrivă, dacă este insuficientă pentru „a lega" gravitațional Universul, expansiunea va continua la infinit. Masa vizibilă care este conținută în stelele galaxiilor este foarte departe de a fi suficientă pentru a opri dilatarea Universului nostru. Numai materia invizibilă ar putea avea masa critică necesară. Deocamdată măsurătorile masei ascunse nu sînt destul de precise pentru a da un răspuns clar.

Recent, studiile asupra rotației galaxiilor în spirală în jurul lor, întreprinse, printre alții, de Vera Rubin de la „Carnegie Institute" din Washington și de colaboratorii săi au permis confirmarea existenței unei mase ascunse în Univers, precizîndu-i-se poziția: ea nu este repartizată uniform în spațiile dintre galaxiile roiului, ci se află concentrată în jurul acestora, într-o vastă regiune de forma unui sferoid aplatizat, numit halo. Aceste halouri ale galaxiilor ar fi extrem de masive și ar conține nouă zecimi din masa totală, a zecea parte fiind constituită din stele și gaz interstelar, care pot fi observate.

O stea la 180 000 ani lumină de centrul Galaxiei noastre

Oare Calea Lactee este și ea înconjurată de un asemenea halo? În această galaxie în spirală, foarte asemănătoare cu nebuloasa Andromeda, majoritatea stelelor sînt repartizate în interiorul unui disc oval, a cărui rază este de aproximativ 45 000 ani lumină, prezentînd o proeminență în centrul său. De o parte și de alta a discului, la o distanță tipică de 10 000 ani lumină de la marginea sa, orbitează cîteva stele izolate și peste o sută de roiuri globulare, sisteme sferice, conținînd fiecare sute de mii de stele. Soarele nostru, stea ale cărei masă și dimensiuni sînt medii, se află în disc la aproximativ 30 000 ani lumină de centrul galaxiei și participă la mișcarea generală de rotație cu o revoluție la fiecare 250 milioane ani

Încă din 1978, F. Hartwick de la Universitatea din Victoria-Canada și W.L.W. Sargent de la Institutul de tehnologie din California au reușit să demonstreze, ca urmare a studierii mișcării roiurilor globulare și a galaxiilor pitice sateliți ale galaxiei noastre, că masa reală a galaxiei este cu mult superioară față de masa sa vizibilă. Lucrările lor mai relevau și faptul că masa conținută în interiorul unei sfere oarecare, cu rază R, și centrată pe galaxie, crește linear cu R, chiar cînd densitatea stelelor vizibile scade foarte rapid și devine aproape nulă. Totuși, acest studiu și altele similare se bazează pe o serie de ipoteze și, ca atare, concluziile sînt relativ nesigure.

Recenta lucrare a lui Hawkins are avantajul de a nu prezenta astfel de incertitudini. De mai mulți ani, el a fotografiat în mod regulat zone ale cerului din direcția haloului galactic, folosind un telescop cu cîmp mare — diametru de 1,2 m — de la Observatorul din Siding-Springs-Australia. Cum pe fiecare clișeu apar cam o sută de mii de stele, analiza lor metodică necesită folosirea unei tehnici complet automatizate de detectare și măsurare a intensităților. Tocmai pe acest principiu funcționează instalația Cosmos de la Observatorul din Edinburg, care i-a permis lui Hawkins să descopere un mic număr de stele variabile din care una, foarte slabă, cu magnitu-

devenea industrializată, exista o inevitabilă traiectorie prin care, datorită diferențelor de productivitate între sectoare, un mai mare procent al forței de muncă va trece în industrie și întrucît venitul național crește, va exista o mai mare cerere de servicii și o deplasare corespunzătoare în această direcție.

Prin acest criteriu, prima și cea mai simplă caracteristică a societății postindustriale este că majoritatea forței de muncă nu mai este angajată în agricultură sau industrie ci în servicii care sînt definite, în mod rezidual, ca fiind comerțul, finanțele, transportul, asistența medicală, recrearea, cercetarea, educația și guvernarea.

Astăzi, numărul copleșitor al țărilor din lume este dependent de sectorul primar: agricultura, mineritul, pescuitul, industria forestieră. Aceste economii sînt bazate în întregime pe resurse naturale. Productivitatea lor este scăzută și ele sînt supuse marilor oscilații ale veniturilor din cauza fluctuațiilor prețurilor pentru materiile prime și produsele primare. În Africa și Asia, economiile agrare cuprind mai mult de 70 la sută din forța de muncă. În Europa de vest și de nord, în Japonia și Uniunea Sovietică, marea parte a forței de muncă este angajată în industrie sau în producerea de bunuri. Statele Unite sînt astăzi singura națiune din lume în care sectorul serviciilor reprezintă mai mult decît jumătate din forța de muncă ocupată și mai mult decît jumătate din produsul național brut. Ea este prima economie bazată pe servicii, prima națiune în care majoritatea populației nu este angajată în ocupații agricole sau industriale. Astăzi, aproximativ 60% din forța de muncă a Statelor Unite este angajată în servicii, către anii 1980 cifra se va ridica la 70 de procente.

Termenul „servicii", dacă este folosit în mod generic, riscă să fie înșelător pentru tendințele reale din societate. Multe societăți agrare, precum India, au un mare procent de persoane angajate în servicii, dar de un tip particular (de exemplu servitori domestici) pentru că forța de muncă este ieftină și de obicei nefolosită în întregime. Într-o societate industrială diferitele servicii tind să crească din cauza nevoii pentru ajutor auxiliar necesar producției, de exemplu, transportul și distribuția. Dar într-o societate postindustrială accentul este pus pe un tip diferit de servicii. Dacă noi grupăm serviciile ca fiind: personale (magazine cu amănuntul, spălătorii, garaje, saloane de coafură); de afaceri (activități bancare și finanțe, proprietate imobiliară, asigurări); transport, comunicații și gospodărire comunală; și sănătate, educație, cercetare și guvernare — atunci creșterea acestei ultime categorii este cea decisivă pentru societatea postindustrială. Și aceasta este categoria care reprezintă expansiunea noii intelectualități — în universități, organisme de cercetare, profesiuni libere și guvernare.

Preponderența clasei specialiștilor și tehnicienilor.

Al doilea mod de a defini societatea postindustrială este cea prin schimbarea în distribuția ocupațiilor; adică a lua în considerație nu numai **unde** lucrează oamenii, dar și felul muncii pe care o execută. În mare măsură, ocupația este cel mai important determinant al claselor și stratificării în societate.

„Un terminal pentru fiecare" sau cam așa s-ar putea intitula acest desen ilustrînd răspîndirea mijloacelor computerizate de lucru în toate domeniile

Începutul industrializării a creat un nou fenomen, muncitorul semi-calificat, care putea fi pregătit în cîteva săptămîni pentru a face simple operații de rutină cerute de lucrul la mașină. În societățile industrializate, muncitorul semi-calificat a fost singura categorie mai mare în cadrul forței de muncă. Expansiunea economiei bazată pe servicii, cu accentuarea muncii de birou, în domeniul educației și guvernării, a antrenat în mod natural o deplasare către ocupațiile intelectuale. În Statele Unite, prin 1956, numărul muncitorilor intelectuali, pentru prima dată în istoria civilizației industriale, depășea numărul muncitorilor calificați în structura ocupațională. De atunci rata a crescut în mod constant; prin 1970 numărul de muncitori intelectuali depășea pe cel al muncitorilor calificați cu un raport mai mare decît cel de cinci la patru (...).

Primatul cunoașterii teoretice. În identificarea unui sistem nou și în curs de apariție, schimbarea socială fundamentală nu trebuie căutată numai în schimbările sociale extrapolate precum crearea unei economii bazate pe servicii sau expansiunea clasei specialiștilor și tehnicienilor. Mai curînd o schemă conceptuală este stabilită printr-o anumită caracteristică definitorie a sistemului social, care devine principiul axial. Societatea industrială este coordonarea mașinilor și oamenilor pentru producerea de bunuri. Societatea postindustrială este organizată în jurul cunoașterii, în scopul controlului social și al orientării inovației și schimbării și aceasta, în schimb, dă naștere la noi relații sociale și noi structuri care trebuie să fie conduse în mod politic.

Desigur, cunoașterea a fost necesară în funcționarea oricărei societăți. Ceea ce este caracteristic pentru societatea postindustrială este schimbarea în caracterul cunoașterii însesi. Ceea ce a devenit decisiv pentru organizarea deciziilor și orientarea schimbărilor este poziția centrală a cunoașterii **teoretice** — primatul teoriei asupra empirismului și codificarea cunoașterii în sisteme abstracte de simboluri care, precum în orice sistem axiomatic, pot fi folosite pentru iluminarea multor diferite și variate arii ale experienței.

Orice societate modernă trăiește acum prin inovație și control social al schimbării și caută să anticipeze viitorul pentru a planifica în continuare. Această supunere față de controlul social introduce nevoia de planificare și previziune în societate. Conștiința transformată despre natura inovației este cea care face cunoașterea teoretică atît de crucială.

Aceasta se poate vedea, în primul rînd, în modificarea relației dintre știință și tehnologie. Aproape toate industriile importante pe care le mai avem încă — oțelul, energia electrică, telegraful, telefonul, automobilele, aviația — erau industrii ale secolului 19 (deși cea a oțelului începe în secolul 18 și cea a aviației în secolul 20), prin faptul că ele erau în cea mai mare parte creația inventatorilor, gînditori inspirați și talentați care erau indiferenți față de știință și legile fundamentale care stăteau la baza investigațiilor lor. Kelly și Bessemer care (în mod independent) au creat procesul de oxidare care face posibil convertizorul de oțel și producția de masă a oțelului, nu știau de existența contemporanului lor Henry Clifton Sarby, a cărui creație în domeniul metalurgiei a dezvăluit adevărata microstructură a oțelului. Alexander Graham Bell, inventatorul telefonului era, în opinia lui Clerk Maxwell, un simplu palavragiu care „pentru a-și atinge scopurile personale (banii) a devenit electrician". Lucrările lui Edison asupra „scînteilor eterice" care au condus la dezvoltarea luminii electrice și au generat o nouă vastă revoluție în tehnologie, au fost întreprinse în afara cercetărilor teoretice în domeniul electromagnetismului și chiar în ostilitate față de ele. Dar dezvoltarea în continuare a electrodinamicii, în special pentru înlocuirea motoarelor cu aburi, a putut veni numai din partea inginerilor cu pregătire științifică în domeniul fizicii matematice. Edison, așa cum scria un biograf al său, ducea lipsă de „putere de abstracție".

Cea care poate fi numită prima industrie „modernă" este chimia, din cauza legăturii ei intime cu știința și tehnologia, întrucît trebuie să existe cunoștințe teoretice despre macromoleculele ce sînt manipulate pentru a putea crea o sinteză chimică — recombinarea și transformarea componenților. În 1909 Walter Herst și Fritz Haber au convertit azotul și hidrogenul pentru a produce amoniac. Lucrînd după principiile teoretice postulate pentru prima dată de către francezul Henri Le Chatelier în 1888, cei doi chimiști germani au adus o spectaculoasă confirmare a aforismului kantian după care nimic nu este mai practic decît o bună teorie.

Verificarea, totuși, stă în folosirea rezultatului.

Prezentare și traducere de

Dorel ABRAHAM

---

dinea de aproximativ 20. Măsurînd variațiile luminozității acestei stele în timp, el a arătat că acestea aveau o perioadă de cîteva ore și o amplitudine redusă de aproximativ 0,9 magnitudine. Aceste caracteristici plasează steaua lui Hawkins, numită R15, în categoria RR Lyrae. Stelele RR Lyrae — după numele prototipului clasei — sînt stele gigantice, a căror teorie este destul de bine cunoscută. Variabilitatea lor se datorează succesiunii periodice a pulsațiilor în timpul cărora învelișul stelei se dilată și se contractă alternativ. Interesul descoperirii lui Hawkins rezidă în faptul că luminozitatea intrinsecă a stelelor RR Lyrae este bine determinată. Așadar, cunoscînd fluxul real emis de R15 și fluxul recepționat pe Terra, Hawkins i-a putut deduce distanța și poziția în galaxie. R15 se dovedește a fi steaua individuală cea mai depărtată cunoscută acum; ea se află la 140 000 ani lumină deasupra discului și la 100 000 ani lumină de centrul galaxiei. Această poziție foarte deplasată față de centru face din R15 o „sondă ideală" pentru a testa existența masei invizibile în halo.

Apoi, Hawkins a obținut un spectru al stelei R15 cu un telescop gigant — de 4 m — echipat cu un detector cu numărare de fotoni. Atît prin intensitatea relativă a liniilor sale de absorbție, cît și prin distribuirea de energie, acest spectru este foarte compatibil cu proprietățile așteptate pentru o stea RR Lyrae. Mai puțin așteptat și mai important este faptul că acest spectru prezintă un decalaj sistematic al liniilor de absorbție față de frecvențele lor măsurate în laborator. Teoria efectului Doppler ne arată că acest lucru se produce atunci cînd o sursă emițătoare este în mișcare față de observator. În cazul stelei R15 decalajul are loc spre frecvențe înalte, indicînd că steaua se apropie de noi cu viteza de 465 km/s.

În continuare, Hawkins a formulat ipoteza că R15 aparține galaxiei noastre, mișcarea sa fiind determinată de atracția gravitațională pe care aceasta o exercită prin masa sa. Este ipoteza cea mai plauzibilă, deși nu se poate exclude complet posibilitatea ca R15 să fi fost ejectată de una din micile galaxii care, împreună cu a noastră, formează ceea ce se numește un „grup local". Drept care, cunoscînd distanța și viteza stelei R15, Hawkins a dedus o limită inferioară a masei galaxiei prezentă în orbita lui R15, adică $1{,}4 \times 10^{12}$ mase solare, cu o eroare posibilă de 16%. Masa luminoasă, care este componenta principală a discului galactic, este doar de $1{,}4 \times 10^{11}$ mase solare, exact de 10 ori mai puțin. Deci, 90% din masa galaxiei noastre este invizibilă și se ascunde într-un enorm halo care înglobează discul cu stele.

Găuri negre și neutrini masivi

Din ce este formată această materie invizibilă care pare să înconjoare toate galaxiile și să constituie partea esențială din masa Universului nostru? Nu există răspuns la această întrebare, care rămîne una din marile enigme ale astrofizicii contemporane. Au fost avansate diverse ipoteze, printre care putem cita, pe de o parte, prezența unui mare număr de găuri negre și de stele cu neutroni, iar pe de altă parte, existența unei mase de neutroni. În primul scenariu, o generație de stele masive s-ar fi format chiar la începutul vieții Galaxiei noastre. Acestea și-au încheiat rapid existența, explodînd sub formă de supernove, lăsînd în urma lor un mare număr de stele cu neutrini și găuri negre, aștri masivi care strălucesc foarte puțin sau deloc. Acești aștri ar constitui haloul invizibile din galaxii.

Al doilea scenariu face să intervină masa neutrinilor, particule care au proprietatea de a traversa materia fără a fi practic afectate și despre care se credea pînă nu demult că masa lor este nulă. Cum sînt de departe particulele cele mai abundente din Univers, le-ar fi suficient să dispună de o masă foarte mică — de zece ori mai puțin decît a mia parte din cea a electronului — pentru ca ei singuri să oprească expansiunea Universului. Deoarece sînt „insesizabili", masa lor este foarte greu de măsurat. La ora actuală se întreprind diverse experiențe în lume pentru măsurarea masei neutrinilor. Poate că rezultatele lor vor permite, în anii care vin, să aflăm mai multe despre masa ascunsă și să cunoaștem care este soarta rezervată Universului nostru.

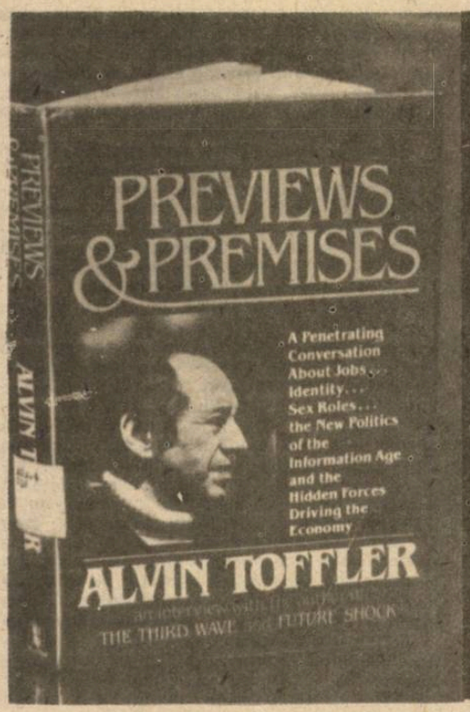

Alvin Toffler se destăinuiește

■ O NOUĂ carte a lui ALVIN TOFFLER, puțin obișnuită în formă și conținut — ca și best-seller-urile Șocul viitorului și Al treilea val —, a apărut în 1983 sub titlul Previews and Premises. Realizată pe baza unor interviuri și prezentată sub forma unor întrebări și răspunsuri oferite membrilor de la „South End Press", lucrarea se constituie într-o penetrantă și incitantă analiză asupra forțelor ascunse care dirijează economia, viitorului muncii, conflictului tehnologic al SUA cu Japonia, rolului femeii, egalității etnice, impactului informației și computerelor asupra politicii, căilor de schimbare.

Prima parte, intitulată Previews este, așa cum se arată în prefața semnată de redactorii de la „South End Press", dedicată punctelor de vedere esențiale ale lui Toffler asupra unor probleme contemporane cum sînt: crizele economice, viitorul muncii și șomajul, mitul Japoniei, strategiile diferitelor țări în fața crizei societății industriale. Analiza pătrunzătoare a unor fenomene economice, sociale și politice din societățile capitaliste îi permite formularea unor idei și ipoteze plauzibile privind schimbarea realităților respective în perspectiva secolului al XXI-lea. În ceea ce privește însă analiza și aprecierile pe care le face la adresa dezvoltării țărilor din sistemul socialist se poate observa lipsa unei cunoașteri temeinice a structurilor specifice ale realităților socialiste.

Partea a doua a cărții, intitulată Premises, este diferită de prima și mult mai personală. Ea se dorește un sprijin pentru cititori în vederea înțelegerii și evaluării procesului de elaborare a tezelor lui Toffler despre viitorul lumii. În acest sens sînt prezentate o secțiune biografică, o scurtă istorie a „futurismului" și apoi se realizează o pătrundere în metodele sale reliefîndu-se modul specific de organizare a cercetării, de sintetizare a ideilor și informației și de înțelegere a căilor privind modelarea schimbării.

Prezentăm mai jos cîteva pasaje din capitolele 8 și 9 ale Premiselor, semnificative pentru a cunoaște cîte ceva despre cine este Alvin Toffler și cum vede el munca și locul ei în peisajul viitorologiei.

PREMISELE sînt puncte de pornire. Origini. Prezumții pe care le facem în mod normal pentru a cunoaște.

Pentru înțelegerea ideilor oricărui autor este de ajutor să știm „unde își originează cunoașterea".

— Cine este Alvin Toffler? Sînteți unul dintre puținii autori contemporani ale căror idei au avut o influență considerabilă în întreaga lume. Nu se cunoaște la fel de mult însă despre dumneavoastră ca persoană. În continuarea interviului nostru am dori să explorăm acest impact și rădăcinile sale filosofice. Deci să începem cu propria dumneavoastră imagine. Credeți că sînteți, în esență, un scriitor, un critic social sau un viitorolog?

— Aceasta este o întrebare dificilă deoarece ideea că eu sînt un „autor" sau un „critic social" sau un „viitorolog" este unidimensională. Eu pot fi de asemenea identificat cu un soț fericit, un tată minunat, un pilot, un fiu, un frate, un amator de cinema, un contribuabil, un intelectual, un american. La care „fațetă" a mea vă referiți prin acest „cine"? Și în care moment anume?

— Sînteți atît de diferit de la un moment la altul?

— Eu am scris despre conceptul de „serial selves" și toți dintre noi desigur, trecem prin timp. Dacă m-ați fi întrebat „cine" eram în anii '30, eu v-aș fi spus: un sudor, un muncitor constructor de laminoare, un tipograf, un ajutor de fierar. Dar sub toate acestea veți găsi un absolvent universitar, un poet și nuvelist, un radical politic, un romantic.

— Care din acești termeni vi se potrivește acum?

— Natural, eu sînt totuși un titrat universitar.

— Un poet?

— Eu încă scriu poezie.

— Un om politic radical?

— Nu în sensul convențional.

— Și mai sînteți totuși un romantic?

— Am fost greșit numit un utopist. Am o urmă de romantism în mine. Eu pot fi emoționat încă de vederea formei spațiului și de imaginea pămîntului văzut din spațiu. Dar tot eu sînt, de asemenea, sceptic față de prea multe lucruri pentru a fi un romantic de „succes".

— Unul din lucrurile care vă particularizează față de mulți intelectuali este faptul că ați muncit cinci ani în rîndurile muncitorimii. Era un salt neobișnuit să treci de la fabrici și topitorii la autor de mare popularitate, faimos în lume?

— Da. Dar aceasta are o logică proprie ascunsă. Chiar din copilărie, întotdeauna am dorit să scriu. Și am fost de asemenea interesat încă din anii de școală de problemele sociale și schimbările politice. Astfel, această chemare era în mine încă înainte ca să pun piciorul într-o fabrică.

— Dar de ce ați ales munca în fabrică? Cei mai mulți oameni care muncesc în fabrică au puține alternative. Dumneavoastră ați ales aceasta. De ce?

— Am avut motive complexe. Heidi — atunci prietena mea — a mers cu mine și ne-am împărtășit experiența. Parte din motivația mea era psihologică — orientarea anormală a unui bărbat tînăr să plece departe de casa sa, pentru experiență într-o lume diferită. Eu am fost la universitate ca mulți alții. Colegii erau mai în vîrstă decît mine, mai maturi și mai sofisticați. Ei au văzut lumea de la Guadalcawal pînă în Normandia. Am fost cu șase luni prea tînăr pentru a servi în al doilea război mondial. Am simțit că mergînd într-o fabrică din Midwest voi ieși din academie și plonja în „lumea reală".

De asemenea am avut motive literare. Steinbeck a cules struguri. Jack London s-a îmbarcat pe mare. Alți autori pe care i-am admirat au condus autocamioane și făcut multe alte lucruri. Am găsit gîndul romantic și am visat să scriu un mare roman despre viața clasei muncitoare.

În final, am fost un activist politic. La sfîrșitul anilor 1940 am călătorit în Sud lucrînd pentru drepturi civile, am mers în „demos" și am descoperit marxismul care vede în fabrică centrul exact al universului. Astfel mergînd „înauntrul industriei" dobîndeam o șansă să ajut la organizarea muncitorilor.

— Cum ați făcut tranziția de la viața muncitorească la scris?

— Prin jurnalism.

— Cînd ați devenit prima dată interesat de tehnologie și implicațiile sale sociale?

MASSIMO CAMPIGLI: Jocul cu mingea

— Recent am descoperit un vechi exemplar dintr-o revistă universitară pe care o editam pe cînd eram student. Și am găsit acolo articole pe care le-am scris cu referire la tehnologie și schimbare socială. Astfel interesul meu exista demult. Experiența muncitorească l-a modelat.

Și în 1961, scurt timp după ce am plecat de la revista *Fortune*, cei de la IBM mi-au cerut să scriu un studiu pentru ei asupra implicațiilor organizaționale pe termen lung ale computerului și automatizării muncii de birou. Aceasta era cu mult timp în urmă — mult înainte ca noi să începem a vorbi de procesoare și așa-numitul „oficiu al viitorului". Și aproximativ în același timp am făcut un studiu despre utilizarea informației pentru fundația numită Educațional Facilities Laboratories. Am călătorit prin țară intervievînd cercetători care au pus bazele progresului de astăzi în inteligența artificială. (...)

— Cît de mult v-a luat scrierea „Șocului viitorului"?

— Cinci ani de la concepție la realizare. Dar, desigur, în aceeași perioadă am scris, totuși, articole, nu chiar pentru „reviste populare" ci pentru jurnale ca „Technology and Culture" și „Annals of the American Academy of Political and Social Science". Am început, de asemenea, predarea unui curs de sociologia viitorului la New School for Social Research și am devenit un *viziting profesor* la Cornell University, unde eu și un alt profesor am predat un curs privind relația dintre tehnologie și valori. Noi am dezvoltat o simulare complexă a feed back-ului dintre schimbarea valorilor și progresul tehnologic.

Apoi, în 1970, *Future Schock* era publicat.

RADIOURI ÎN JUNGLĂ

— Cum a schimbat publicarea Șocului viitorului *viața dumneavoastră?*

— În cîteva moduri. Nu poți avea o avalanșă fantastică de răspunsuri așa cum s-au „tras" prin șocul viitorului fără a avea un efect în viața ta. Cel mai important impact al *Șocului viitorului*, pentru mine, a fost că pentru prima dată eram un scriitor în comunicare directă cu un auditoriu.

Am publicat articole în unele publicații de cea mai largă circulație în America. Pînă atunci răspunsul cititorului la orice articol de revistă era minuscul: o mînă de scrisori, dacă aveam noroc. Chiar *The Culture Consumers* (prima carte a lui Toffler, apărută în 1964, n. trad.), care a primit un răspuns critic favorabil și care era tratată pe prima pagină în *The New York Times Book Review*, n-a provocat mai mult decît o mînă de scrisori. *Șocul viitorului*, însă, a deschis un „torent" de comunicație dinspre cititori. Chemări telefonice la două dimineața veneau de la cititori spunîndu-mi că ei tocmai au terminat de citit cartea și ar dori să discute variate aspecte cu mine.

— Aceştia erau oameni pe care nu i-aţi cunoscut? Oameni care n-au avut alt contact cu dumneavoastră niciodată?

— Da, străini, total străini. Absolut. Incitaţi de ceea ce au citit, sunînd în mijlocul nopţii sau dimineaţa, în mod frecvent de la mare distanţă, să o discute, să o comenteze, să o critice, să-şi adauge cazul personal istoriei. Erau oameni din toată ţara şi în ultimul timp din toată lumea spunînd lucruri ca acestea: „Am citit *Şocul viitorului* şi am simţit că aţi privit peste umărul meu în ultimii ani din viaţa mea" ş.a. (...).

— Unde v-aţi întîlnit cu şefi de state?

— În România am petrecut mai multe ore cu Ceauşescu. În Canada, Trudeau, Whitlam în Australia, Suzuki şi Miki în Japonia. Am fost la New Delhi. Ţinusem o conferinţă la Laboratorul Naţional de Fizică şi am primit un telefon de la Indira Gandhi care ne-a invitat să petrecem cîtva timp cu ea. Şi am făcut-o. Ea a citat *Şocul viitorului* şi în cuvîntările sale despre nevoia de schimbare. Surpriza pentru noi (se referă şi la soţia sa, n. trad.), trebuie să spun, era că iniţial am gîndit *Şocul viitorului* ca o carte despre oamenii care trăiesc în societăţile cu o înaltă tehnologie şi expuse unor rate extrem de rapide de modificări tehnologice şi schimbări sociale. Am descoperit că oamenii trăind în societăţi netehnologice simt şi ei presiunea fantastică a schimbării. Frecvent, oameni care trăiesc în sate spun că, de fapt, ei simt „şocul viitorului" la fel. (...)

În America de Sud am discutat viitorul lumii a treia. Am ajuns să descopăr la Bogota că pasaje din *Şocul viitorului* erau transmise prin radio în aşezările din junglă — ceea ce mi-a cam tăiat respiraţia.

CANALUL DE TELEVIZIUNE

— Tocmai aţi terminat filmarea pentru noul serial de televiziune bazat pe „Al treilea val", aşa-i?

— Da.

— Cine l-a produs?

— Ultima dată cînd *Şocul viitorului* era făcut pentru o televizare specială am vîndut drepturile unui producător — Metromedia — şi am simţit că am foarte puţin de spus despre rezultatul produs (...).

Impulsul iniţial, de această dată, a venit de la NHK, *The Japan Brodcasting Corporation*, care este BBC-ul Japoniei. Ei au fost de asemenea fericiţi să fie editorii celui de *Al treilea val* în Japonia şi mi-au sugerat să fac şase-zece ore de emisiune bazate pe carte. Din fericire l-am întîlnit pe Galbraith (economistul J.K. Galbraith, ale cărui seriale de televiziune au fost transmise în mai multe ţări) într-un avion chiar după ce şi-a realizat serialele. Teza sa era de tip Galbraith: „Un cuvînt — a mărturisit el — valorează cît o mie de imagini".

CU TOTUL ALTCEVA DECÎT ORACOLUL DIN DELPHI

— Deoarece „Şocul viitorului" şi „Al treilea val" sînt legate în parte de viitor, aţi fost considerat adesea ca un „viitorolog". Vă descrie acest termen în mod corespunzător? Este aşa cum vă vedeţi dumneavoastră? Şi înseamnă acelaşi lucru pentru dumneavoastră ca şi pentru oamenii care v-au etichetat drept „viitorolog"?

— Eu nu resping termenul de „viitorolog". Cred că acesta are o conotaţie convenţională dar eu nu mă văd în primul rînd un „viitorolog". Mă văd mai întîi un scriitor, un autor şi un critic social.

Nu cred în arta pentru artă şi nu cred în istoria de dragul istoriei. Nu cred nici în viitor de dragul viitorului — în sensul unor curiozităţi suprarealiste despre lumea de mîine. „Privirea în viitor" pe care nimeni nu o poate face, exceptînd sensul metaforic, este un mod de a îmbunătăţi deciziile prezentului.

Desigur, nu cred că cineva poate „cunoaşte" viitorul. Oamenii care pretind că pot face aceasta, în măsura în care m-a interesat, fac parte din categoria astrologilor şi şarlatanilor. Totuşi nu cred că cineva dintre noi poate supravieţui mai mult de zece minute fără să acorde o parte semnificativă din activitatea sa mentală elaborării de supoziţii despre viitor. Cînd întind mîna după o ceaşcă de cafea, am făcut o supoziţie implicită despre viitor — că ceaşca va fi acolo pe masă cînd degetele mele ajung la ea. Aceasta este o foarte scurtă previziune, desigur, dar ea este totuşi o supoziţie despre starea lucrurilor în viitor. Precum indivizii care fac în mod continuu asemenea presupuneri, unitatea culturilor propagă anumite imagini puternice ale viitorului. Fiecare cultură are, după judecata mea, o înclinaţie diferită faţă de timp. Unele sînt profund orientate spre trecut. În ele copiii sînt crescuţi să creadă că învăţătura şi cunoaşterea se află în trecut — şi pentru unele culturi ele sînt în fapt, în mare măsură juste (corespunzătoare). Într-o cultură care se schimbă cu un pas extrem de încet, timp de sute, chiar mii de ani, în acelaşi cadru ecologic, cu aceeaşi ordine socială şi aceleaşi tehnologii, este probabil adevărat că cel mai deştept lucru pe care un copil poate să-l facă este să imite ceea ce tatăl sau mama sa au făcut — şi, pe aceeaşi linie, ceea ce părinţii acestora au făcut. Educaţia din partea părinţilor va fi de regulă mai bună decît a generaţiei prezente deoarece metoda de cunoaştere a vechii generaţii a fost verificată prin mii de ani de practică. Totuşi într-o societate şi cultură în schimbare, în special într-o perioadă de schimbare revoluţionară cum aflăm în zilele noastre, trecutul devine un ghid mai puţin sigur, pentru deciziile prezentului şi posibilităţile viitorului. În aceste circumstanţe, gîndirea clară despre posibilităţile viitorului şi crearea de noi idei pentru a le aborda devin esenţiale pentru supravieţuire. Modul de a privi timpul al unei culturi trebuie orientat spre creşterea conştiinţei viitorului.

În general, capul oricui este plin de presupuneri despre viitor ca şi despre trecut. Modul cum manipulăm aceste două seturi de presupuneri determină profund deciziile noastre conştiente în prezent. Această manipulare trebuie schimbată în acord cu schimbarea condiţiilor. Aceasta este ceea ce cartea mea *Şocul viitorului* tratează într-o anumită măsură.

— Dar desigur felul cum acţionăm noi în prezent afectează de asemenea viitorul. Chiar proiecţiile noastre îl influenţează. Noi facem profeţii de auto-împlinire şi auto-negare.

— Da. Pentru mine cele mai bune exemple sînt totuşi Huxley şi Orwell, care au proiectat un viitor industrial atît de lugubru şi înregimentat încît au contribuit la formarea atitudinii împotriva lui. Imaginea lor despre viitor era în esenţă o proiecţie lineară a societăţii industriale clasice — al doilea val de civilizaţie. Ei nu au prevăzut ritmul (oscilarea) dialectic al celui de *Al treilea val*. Cu toate acestea ei erau oameni de geniu şi semnalele lor de alarmă ne-au servit extrem de bine.

— Dar nu poate fi acelaşi argument aplicat la fel de bine în cazul dumneavoastră - respectiv că propriile dumneavoastră proiecţii ale viitorului îl pot influenţa într-o anumită măsură.

— Eu sper aşa ceva. Cel puţin într-o mică măsură.

FONDATORII VIITOROLOGIEI

— Viitorul pe care l-aţi proiectat în „Al treilea val" este, în esenţă, fix şi neschimbător? Am putea face planuri bazate pe inevitabilitatea acestui viitor sau consideraţi că există o întreagă gamă de posibilităţi şi că viitorul descris în „Al treilea val" este numai unul, cel pe care-l priviţi drept cel mai probabil sau poate cel mai preferabil?

— Să nu confundăm preferabilul cu probabilul. Cert, eu sînt un critic social, nu un prognosticator neutru. Eu nu am scris ca să citesc propriile mele cuvinte ci pentru ca să comunic cu un mare număr de oameni. Scopul este să încurajez noul, noile modalităţi de a privi realitatea şi de asemenea să netezesc drumul pentru schimbările sociale pe care eu, ca autor, le consider de dorit.

Totuşi nu există un singur viitor care ne aşteaptă ci numai multiple posibilităţi. De fapt, această idee de viitor la plural este absolut centrală pentru cei mai mulţi gînditori viitorologi de astăzi.

Totuşi, înainte de a gîndi viitorul plural, poate fi interesant să privim la istoria socială recentă a viitorologiei. Cuvîntul „futurist" (viitorist — n. trad.) are un trecut greu de verificat. Poate prima utilizare modernă a apărut în arte. La începutul secolului douăzeci o şcoală de pictori, poeţi, sculptori a apărut în Europa occidentală, în principal în Italia, care s-au numit ei înşişi „futurişti". Ei au formulat un manifest, au scris eseuri plictisitoare şi au creat o ideologie estetică în jurul termenului.

Poeţi ca Marinetti, pictori ca Severini, sculptori ca Boccioni au glorificat maşina şi tot ce o susţine. Dar în Italia şi în alte părţi, aceşti artişti, care au început prin a fi fascinaţi de viteză, acţiune şi tehnologie, au început de asemenea să glorifice violenţa, războiul şi pînă la urmă fascismul. Pe măsură ce aceste idei au devenit discreditate, termenul „futurist" a dispărut în mare măsură din discursul intelectual — şi apoi a înflorit din nou, într-o nouă formă, după al doilea război mondial. El este legat de numele lui Ossip Flechtheim, în Germania, care a început să scrie despre nevoia de previziune a viitorului şi nevoia de a preda în şcoli ceea ce el a numit „futurologie" (viitorologie — n. trad.).

Din 1960, un grup de alţi cercetători, scriitori şi jurnalişti, inclusiv eu, a început să acorde o atenţie mai sistematică implicaţiilor pe termen lung ale schimbării. Veneau din medii foarte diferite şi purtau multe etichete ideologic diferite. Jurnalistul Robert Jungk din Austria, democrat şi anti-fascist, a străbătut lumea îndemnînd la umanizarea viitorului. Gaston Berger în Franţa a scos un jurnal numit *Prospective*. Un istoric din Uniunea Sovietică a început să scrie despre viitor sub pseudonimul Bestujev Lada. Un senator olandez numit Fred Polak a scris un masiv studiu istoric al atitudinilor culturale faţă de viitor. Un scoţian numit John McHale şi soţia sa Magda Cordell au început să lucreze cu Buckminister Fuller asupra unui studiu detaliat al nevoilor de resurse ale viitorului. Kenneth Boulding, economist şi analist de sisteme, Olaf Helmer, matematician şi filosof la Rand Corp., Ted Gordon, inginer spaţial, Herman Kahn, fizi-

• Salvarea echilibrului ecologic şi a frumuseţii mediului înconjurător de degradările prezente şi de ameninţările viitoare a devenit o problemă preocupantă pentru societatea umană, la toate eşaloanele ei, începînd cu acelea ale opiniei publice. Personalităţi ale artei şi culturii participă la campaniile consacrate salvării naturii, investindu-le cu răsunetul numelor lor. Un exemplu recentisim, printre multe altele: Actriţa Susan Hampshire (Fleur din serialul **Marile speranţe**), s-a înscris în rîndurile celor care luptă pentru conservarea patrimoniului natural al Angliei.

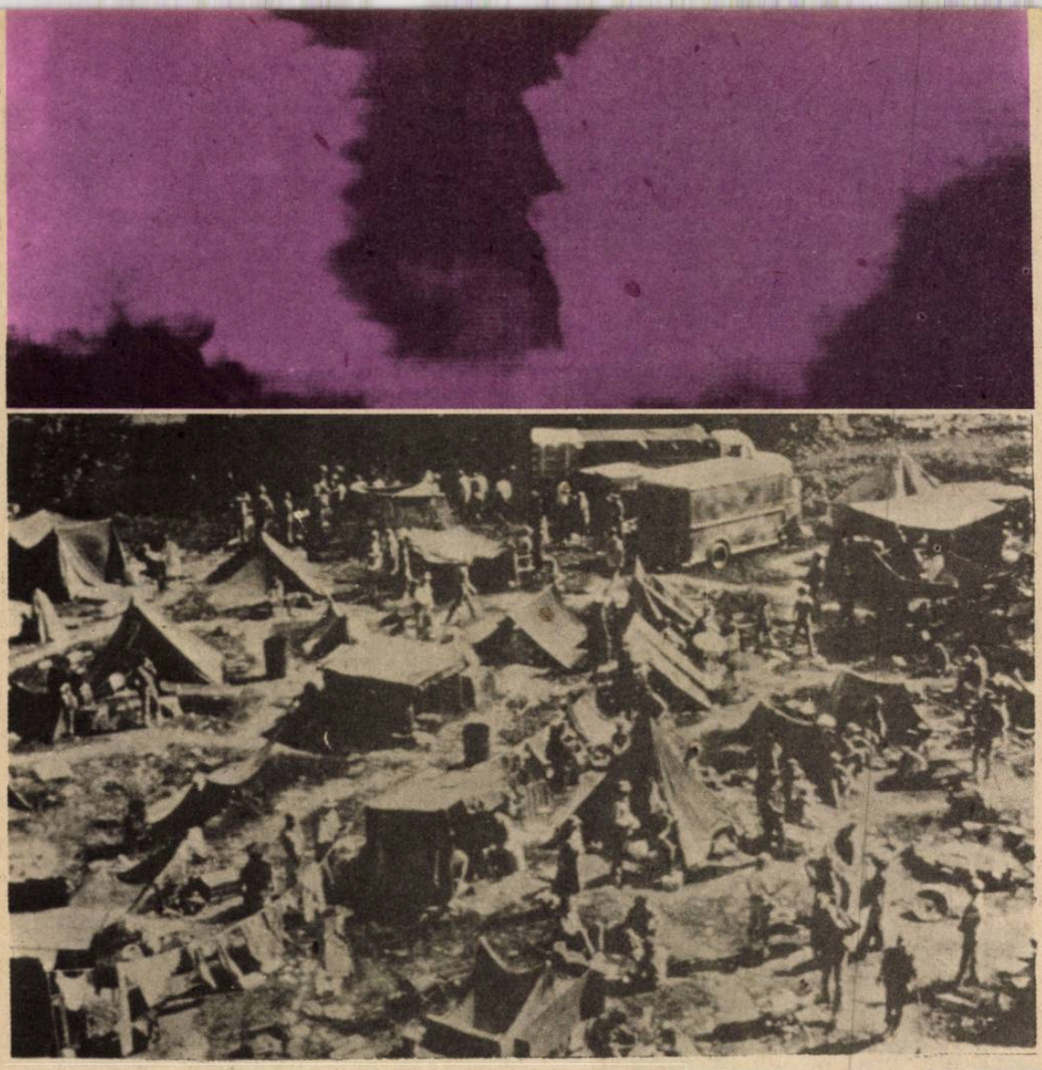

Scene din „Ziua de după", filmul american care avertizează — în imagini sugestive, dar nu total concludente, spun specialiștii — că dacă ar izbucni un război nuclear, ceea ce ar mai rămîne din omenire și din planeta ei, Terra, ar fi jalnice și rarefiate rămășițe, a căror supraviețuire mai îndelungată ar fi foarte problematică.

cian, Jim Dator, politolog, Daniel Bell, sociolog — erau toți orientați spre studiul viitorului. Propriul meu interes sistematic începe cam în același timp și prin 1965 am început să scriu despre viitor. Prin 1966 predam un curs la Noua Școală pentru Cercetare socială, numit „sociologia viitorului".

Omul a cărui operă ne-a influențat pe cei mai mulți dintre noi a fost Bertrand de Jouvenel. El a creat o organizație numită *Futuribles*, încă ființînd în Franța sub direcția fiului său, Hugues. Astăzi, oricine lucrează serios în acest domeniu este familiar cu lucrarea sa *Arta conjecturii*. De Jouvenel este într-adevăr cel care a introdus cuvîntul „viitori" în limbaj. Aceasta înseamnă, pentru Jouvenel și mulți alți viitorologi de astăzi, că nu există un viitor. Există viitori — la plural. Există, la orice moment dat, un evantai de viitori posibili. În cadrul acestui evantai de viitori posibili există un set mai mic de viitori plauzibili și probabili, și în final, în cadrul acestui set, există încă un sub-set mai mic de viitori preferabili.

Unii scriitori despre viitor subliniază posibilul. Scriitorii de lucrări științifico-fantastice, de exemplu, scot în evidență o mare gamă de viitori posibili. În contrast, previzionarii care lucrează pentru guverne sau pentru corporații sînt tipic interesați de viitorii probabili. Ei tind să privească cele mai multe scrieri despre viitorii posibili ca utopie sau distopie, deci nu foarte practice. Ei încearcă să determine șansele ca anumite categorii de afaceri să dureze sau nu. Ei se concentrează îndeaproape asupra acelor viitori pe care îi consideră drept cei mai probabili. Aceștia chiar sînt de obicei atenți să ascundă „proiecțiile" lor. Ei ar fi primii gata să admită imposibilitatea „predicției" curate a viitorului în sensul obișnuit al cuvîntului.

GÎNDITORI LINEARI

— Care sînt metodele lor?

— Unii dintre ei nu sînt mai mult decît exploratori liniari. În orice domeniu — tehnologie, economie, energie, resurse, populație — ei încearcă să identifice trăsăturile (trendurile) care există în lumea de azi și apoi le extrapolează susținînd, în consecință, că orice procese care sînt legate de muncă astăzi, orice instituții care există astăzi vor continua să existe sau să opereze mîine, mai mult sau mai puțin decît în prezent.

Eu bănuiesc că majoritatea corporațiilor care pretind că sînt angajate în planificare sînt, în fapt, tributare acestei metode de extrapolare liniară, o armă extremă și o metodă neimaginativă.

La suprafață, extinderea tendințelor prezentului pare a fi sigură și științifică. Și totuși ea este adesea neaplicabilă. Extrapolarea liniară directă lucrează mai bine în perioadele de stabilitate decît în perioadele de zguduiri revoluționare precum cea prezentă.

Eu nu am multă încredere în toate aceste extrapolări care ne spun că venitul pe cap de locuitor în lume crește cu „x" în 10 ani, și deci va fi de „y" în anul 2000. Sau că populația va fi de 7 milioane deoarece ea va crește cu o anumită rată. În afară de cazul cînd există unele modele care să explice de ce un anumit lucru este pe cale să se întîmple, proiectarea în viitor a tendințelor existente este foarte riscantă.

Această formă de „previziune" apare de obicei neutră sau nesubiectivă și totuși proiecția liniară este expusă subiectivismului ca orice altă formă de previziune sau speculație.

Mai întîi, exista întrebarea ce se extrapolează? Care tendințe sînt reprezentative sau diriguitoare?. Această alegere are încărcătura valorică. Apoi există interese culturale sau ideologice. Cînd priviți la planificarea corporaționistă sau guvernamentală, de exemplu, veți găsi că în principal ea este profund economo-centrică, ca și cum economia ar fi singurul lucru cu valoare modelatoare. În fapt, există un viitor ce ascunde interesele prin tipurile de date disponibile și apreciate ca valide. Guvernul și corporația consideră esențiale așa-numitele „dreapta", „stînga" sau „centru", extrapolate din statistici preexistente care ele însele sînt manipulate. Bertram Gross și alții au arătat în anii șaizeci că se supraestimează datele economice și subestimează sau chiar ignoră variabilele sociale, critice, culturale, psihologice sau politice, care sînt cel mai greu de măsurat. Rezultatul net este că în timp ce se încearcă elaborarea unor previziuni, aprecierile privind viitorul probabil, o „privire cantitativă", numerele maschează adesea datele suplimentare în date nesemnificative și frînează gîndul spre nuanțe.

— Ne puteți da exemple de alte metode prospective?

— Există și sînt folosite multe metode ne-extrapolative. Există încercări de clasificare a rezultatelor (evenimentelor) viitoare posibile în termeni legați de gradul în care ele se sprijină sau se inhibă reciproc.

Există tabele (hărți) de contingențe — armata Statelor Unite menține între 50 și 60 de hărți de contingență la scară mare pentru evenimente care poate niciodată nu vor apare. Există încercări de clasificare a evenimentelor posibile în termeni de impact, astfel că unele sînt evaluate ca „probabilitate" scăzută, dar „impactul înalt" și altele invers. Există metode care implică grupuri mici de experți și altele care depind de participarea unui mare număr de nonexperți.

Există eforturi sectoriale concentrate pe studierea viitorului tehnologiei, de exemplu, sau a impactului social potențial al noilor sisteme de comunicație. Există un efort susținut în Hawai încercînd să identifice problemele publice care pot afecta cursul sistemului legal o decadă sau mai multe de acum încolo. Există grupuri de „democrație anticipatorie" în multe comunități — tot mai multe cu timpul — care încearcă să implice cetățenii în realizarea scopurilor întregului stat sau întregii comunități. Cleam Bezold de la *Institutul pentru viitori alternativi* din Washington, D.C. conduce aceste eforturi și lucrează sistematic pentru introducerea planurilor de perspectivă îndepărtată în cadrul procesului legislativ din Congres și legislațiile de stat.

Metodele, proiectele organizaționale, scopurile și procedurile acestor eforturi variază foarte mult. Aproape că nu există un model de produs ce se numește de obicei „predicții". Pînă acum toți încearcă să completeze împreună un tablou imaginativ al situațiilor viitoare ale lumii sau ale unei părți din ea. Se poate începe prin postularea (presupunerea) unui eveniment în viitor și apoi se reface drumul înapoi de la acel eveniment — dacă evenimentul ar fi apărut, ce ar fi trebuit să se fi întîmplat mai întîi și l-a făcut posibil? Prin punerea unei astfel de întrebări din nou și din nou, în sfîrșit, se ajunge la un scenariu al schimbării.

— Unde vă situați în acest context? Cum vedeți mai departe propria dumneavoastră muncă?

— Eu vin dintr-un mediu diferit. Nu provin dintre matematicieni sau fizicieni, sau „fizicieni sociali" preocupați de această importantă problemă. Pe măsură ce văd aprecieri considerabile în analizele sistematice și cuantificate ale schimbării sociale și economice — și respect munca multora care folosesc aceste metode —, eu întrevăd de asemenea limitele înguste ale acestui stil de muncă. Altfel spus, cred că noi ar trebui să utilizăm la maximum toate tehnicile cantitative, toate statisticile și modelele sistematice și ajutoarele computerului. Dar îndată ce le aplicăm, cred că trebuie să rămînem sceptici în privința rezultatelor. Asemenea metode pot fi o sursă de mare înțelegere. Ele pot releva sau ilumina relații neobservate anterior. Ele pot releva tendințe. Ele pot simula un mare număr de posibilități. Dar ele nu pot descoperi „adevărul", și exact pentru că ele apar îmbrăcate în numere ele pot fi dublu înșelătoare. În sfîrșit, în toată viitorologia, ca în toată istoriografia (incluzînd ceea ce este denumit cliometrie), este inevitabil impregnată cel puțin o doză de subiectivitate.

Viitorologia este o artă nu o formă de inginerie. Astfel, pot sintetiza viziunea mai simplu: folosirea științei în sprijinul artei.

Rețineți, de asemenea, că eu vin dintr-o tradiție care acordă un mare respect observației directe și relatării. Mulți ani am fost reporter, jurnalist.

Citirea cărților, a publicațiilor tehnice, științifice și jurnalelor este esențială pentru mine și fac aceasta foarte mult. Dar spre deosebire de mulți specialiști, care au învățat să ignore propria lor experiență neprelucrată, eu folosesc întîlnirile reale din cursul vieții, impresiile personale, călătoria și interviurile directe cu persoane relevante care mă ajută să transpun statisticile și studiile academice în planul perspectivei. Nu sînt un scientist sau un pseudo-scientist. Și lucrez fără iluzia că ceea ce scriu este ceva aseptic din punct de vedere politic-moral sau neutru din punct de vedere social.

Prezentare și traducere de
Dorel ABRAHAM

SCURTĂ ISTORIE A MARȚIENILOR

O imagine posibilă din viitorul nu prea îndepărtat: primii oameni pe Marte.

O PLANETĂ ÎN ASCENSIUNE

Ideea pluralității lumilor locuite este veche, dar Marte a beneficiat tîrziu de ea. Această planetă, relativ mică, avînd o strălucire roșiatică (și devenită, în consecință, încă din Antichitate simbol al războiului) nu părea în nici un fel destinată să joace un rol de prim plan în istoria extratereștrilor.

Athanasius Kircher (1601-1680) propunea, în al său **Itinerarium exstaticum** (1656), un Marte infernal: vulcani aruncînd flăcări, rîuri aprinse, un sol de sulf și arsenic etc. Fontenelle (1657-1757), eruditul francez care a publicat în 1686 o lucrare celebră despre pluralitatea lumilor **(Entretiens sur la pluralité des mondes),** cea mai influentă, timp de un veac și jumătate dintre toate lucrările de acest gen, acorda planetei roșii locul cel mai modest în întreaga sa demonstrație. „Marte nu merită să ne oprim asupra lui", scria el și trecea mai departe. În **Micromégas** (1752), romanul filosofic al lui Voltaire (1694-1778), a cărui acțiune se desfășoară în spațiul planetar, Marte este de asemenea privit cu dispreț: o lume mică, meschină, unde nu merită să te oprești.

Și totuși, această planetă, care a pornit cu un asemenea handicap în marea cursă a pluralității lumilor, avea să devină la un moment dat cea mai mare vedetă a spațiului cosmic și să genereze un adevărat mit, impunîndu-se durabil — în pofida oricăror dezmințiri științifice ulterioare — în conștiința oamenilor. Ce s-a întîmplat?

Puțin cîte puțin, și încă de multă vreme, se adunau acele elemente care aveau să promoveze Marte pe primul plan. În 1666, Cassini (1625-1712) a descoperit și a descris calotele polare ale planetei, atît de asemănătoare cu cele ale Pămîntului. S-a constatat totodată că o zi marțiană era practic egală cu o zi terestră. William Herschel (1738-1822), marele astronom englez de origine germană, a observat Marte, mai ales în perioada 1777-1783, studiind în special rotația planetei și variațiile calotelor polare. A ajuns la concluzia că acestea sînt identice cu cele terestre, deci alcătuite din zapadă și gheață, care se topesc parțial în timpul primăverii și verii. Credea, de asemenea, că există pe Marte o atmosferă considerabilă, de tip terestru, și conchidea fără echivoc: „Analogia între Marte și Pămînt este fără îndoială cea mai evidentă între toate planetele sistemului solar". Strălucita carieră a lui Marte începea.

Chiar analiza spectrală, aplicată mai tîrziu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de astrofizicianul german Hermann Karl Vogel, (1842-1907), dădea rezultate pozitive, comunicate astfel, în 1874: „Marte posedă o atmosferă care, în ce privește compoziția, nu diferă esențial de a noastră și trebuie să fie bogată, mai ales, în vapori de apă".

Insuficiența a mijloacelor și metodelor științifice? Da și nu. Marte nu era ușor de observat, iar petele confuze și schimbătoare de pe suprafața planetei puteau fi interpretate în multe chipuri. În realitate, a doua jumătate a secolului trecut a fost dominată de ideea existenței unor forme evoluate de viață în sistemul nostru solar. De aceea, s-a depășit adesea ușor prudența științifică necesară, iar Marte, care prezenta unele analogii cu Pămîntul, a fost primul beneficiar al acestei generozități.

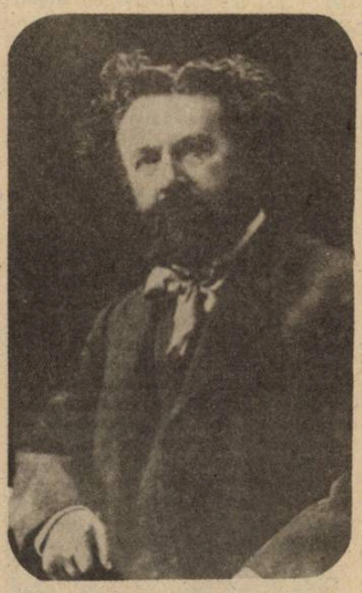

Astronomul francez Camille Flammarion (1842—1925), un partizan al teoriei pluralității lumilor.

Camille Flammarion (1842-1925), astronomul francez ale cărui lucrări despre pluralitatea lumilor s-au bucurat de o popularitate și influență încă mai mari ca cele ale scrierii lui Fontenelle, sintetiza astfel, în 1864 (în **La pluralité des mondes habités),** stadiul problemei marțiene: „Straturile atmosferice care înconjoară Marte și Pămîntul, zăpezile care apar periodic la polurile lor și norii care se răspîndesc din cînd în cînd la suprafața acestora, configurația geografică destul de asemănătoare a continentelor și mărilor, variațiile anotimpurilor și climatele comune celor două lumi, ne determină să credem că aceste două planete sînt ambele locuite de ființe a căror organizare fizică trebuie să ofere o mare analogie".

ENIGMA CANALELOR

Lucrurile se aflau aici — deja foarte favorabile existenței unei vieți evoluate pe Marte —, cînd s-a produs, în 1877, o „descoperire" senzațională. Astronomul italian Giovanni Virginio Schiaparelli (1835-1910), director al Observatorului din Milano, observînd Marte în timpul opoziției din acel an (deci într-un moment favorabil, cînd cele două planete se găsesc în aceeași parte față de soare, iar distanța între ele este mai mică) a constatat existența unei rețele întregi de canale care traversau suprafața planetei. Unele canale fuseseră observate și mai înainte de John Herschel (în 1830) și de Angelo Secchi (în 1858), dar pentru prima dată apărea acum un sistem acoperind toată suprafața planetei. Inițial, Schiaparelli le-a atribuit un curs neregulat, deci vedea în ele formațiuni naturale, în anii următori însă le-a „geometrizat" tot mai mult, prezentîndu-le ca un joc foarte complicat de linii drepte.

Schiaparelli nu a tras ultimele concluzii din descoperirea sa. Edificarea, pe această bază, a unei întregi teorii, coerente și senzaționale totodată, avea să revină astronomului american Percival Lowell (1855—1916). Obsedat de planeta roșie și de enigma ei, Lowell a construit un observator astronomic în Arizona, într-o zonă muntoasă, la 2 200 de metri altitudine, ceva mai sus de satul Flagstaff. Dispunea aici de condiții atmosferice excelente: aer pur și umiditate redusă. Înconjurat de o echipă entuziastă și-a dedicat viața cercetărilor astronomice și, în primul rînd, descifrării misterului canalelor marțiene. Schiaparelli observase 79 de canale; la Flagstaff s-a ajuns, în cele din urmă, la suma impresionantă de peste 700 de canale. Ele aveau o lungime considerabilă, atingînd adesea 3 000 și chiar 5 000 de kilometri. Cine le construise, care era scopul lor?

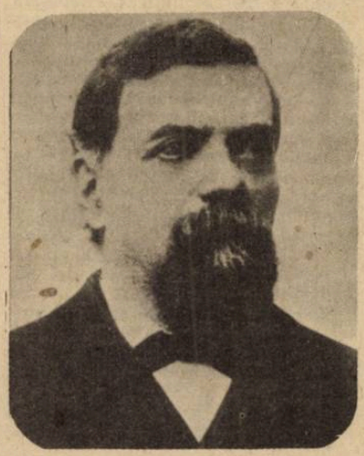

Descoperitorul canalelor marțiene: astronomul italian Giovanni Virginio Schiaparelli (1835—1910)

Lowell și-a formulat concluziile în trei cărți: **Mars** (1895), **Mars and its Canals** (1906) și **Mars as the Abode of Life** (1908), care au cunoscut un remarcabil succes și au contribuit decisiv la fundamentarea mitului marțian. Marte apărea ca o lume bătrînă, aflată spre sfîrșitul ciclului ei vital. Spațiile considerate „mări" erau în realitate secate, fiind acoperite cu vegetație, în timp ce restul planetei, partea sa cea mai întinsă, 3/5 din întreaga suprafață erau ocupate de deșerturi, aflate în plină expansiune. Singura apă disponibilă, în stare liberă, era cea cuprinsă în calotele polare. Sistemul canalelor avea tocmai acest scop, de a repartiza lichidul prețios provenit din zăpada topită a calotelor, odată cu venirea primăverii, pe întreaga suprafață a planetei. Era vorba deci de o întreprindere gigantică, la scară planetară, în vederea salvării, menținerii unei vieți care altminteri nu ar mai fi putut rezista din pricina dete-

riorării condițiilor naturale.

Ultima concluzie apărea de la sine: Marte nu numai că adăpostea forme de viață, nu numai că era locuit, dar era locuit de ființe extrem de inteligente și de evoluate, mai evoluate ca oamenii de pe planeta noastră, atît pe plan tehnic cît și moral (rețeaua de canale presupunea o colaborare și o solidaritate planetară cu care oamenii nu prea se puteau mîndri în ajunul primului război mondial. Marțienii reprezentau, în această privință, un exemplu).

În jurul canalelor s-a desfășurat o bătălie științifică extrem de aprigă. Marele public era fascinat, unii savanți au fost cîștigați, dar trebuiau totuși probe mai consistente, mai clare, pentru a convinge majoritatea astronomilor. Chiar unii dintre colaboratorii lui susținătorii lui Lowell s-au retras la un moment dat și și-au revizuit părerile. A cîștigat teren treptat **teoria optică,** susținută de astronomul italian Vincenzo Cerulli (1859—1927), de englezul E.W. Maunder (1851—1928) și de americanul Simon Newcomb (1835—1909). Maunder a efectuat o experiență în 1903 pentru a dovedi mecanismul iluziei: a prezentat, la o anumită distanță, unor tineri, desene acoperite cu pete diverse; puși în situația de a le copia, aceștia au manifestat tendința evidentă de a trasa linii drepte. La fel, și canalele marțiene nu reprezentau decît sinteza, rezultanta unor elemente neclare, care nu aveau în fond nimic geometric. Lowell nu a dezarmat. În 1905, el a putut prezenta, pentru prima dată, un mare număr de fotografii ale canalelor marțiene. Dar și aceste fotografii erau interpretabile, în funcție de punctul de vedere al fiecăruia.

1907 a marcat punctul culminant al „furiei marțiene". Marte ajunsese un subiect la ordinea zilei, iar disputa se înveninase. După acest an, Lowell este tot mai mult în defensivă, iar adversarii canalelor cîștigă teren. În 1909, un astronom francez, E.M.Antoniadi, fost și el partizan al canalelor, condamna cu hotărîre, pe baza unor observații minuțioase, existența acestora: „Este evident — conchidea el — că grupuri difuze de pete neregulate sau umbre informe de o mie de kilometri lărgime nu pot fi canale artificiale". La rîndul lui, astronomul american F.B. Frost (1866-1935), directorul observatorului Yerkes, răspundea cu umor unei întrebări referitoare la canalele marțiene: „Telescopul Yerkes este prea puternic pentru canale".

Canalele au fost fără îndoială o iluzie optică, determinată și de insuficiența mijloacelor de observare, dar în măsură încă și mai mare de un factor mental, de iluzia, de prejudecata existenței unei vieți evoluate pe planeta Marte și, în general, în sistemul nostru planetar.

Desigur, negarea canalelor nu însemna neapărat și negarea vieții pe Marte. Deși, îndoieli începeau să se exprime tot mai frecvent în această privință. Savantul englez J. Johnstone Stoney își afirma, încă în 1897, convingerea că așa-zisa zăpadă marțiana nu este apă solidificată, ci zăpadă carbonică, prea puțin favorabilă unei vieți de tip terestru! Marele naturalist Alfred Russel Wallace (1823—1913), cofondatorul, alături de Darwin, al concepției evoluționiste, a negat la rîndul lui posibilitatea vieții pe Marte într-o carte publicată în 1907.

În 1865, scriitorul francez Henri de Parville descrie într-un roman o mumie marțiană...

Obsedat de planeta roșie și enigmele ei: astronomul american Percival Lowell (1855—1916).

Dar mitul marțian era deja pe deplin cristalizat și capabil să reziste la orice ofensivă științifică. Marte apărea ca simbol al vieții extraterestre, iar publicul nu era dispus să renunțe atît de ușor la el.

VÎRSTA DE AUR A MARȚIENILOR

Marea popularitate a marțienilor este dovedită de amploarea și varietatea scrierilor literare care le sînt consacrate. În literatură, ca și în dezbaterea științifică, perioada de la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru reprezintă vîrsta de aur a marțienilor. Seria este inaugurată de scriitorul francez Henri de Parville (1838-1909) care publică în 1865 romanul **Un habitant de la planète Mars;** este descrisă aici o mumie marțiană, de tip relativ uman, adusă pe Pămînt, de un aerolit. Dintre scrierile ulterioare, din ce în ce mai numeroase, mai ales odată cu descoperirea canalelor și cu vîlva stîrnită în jurul lor, sînt de menționat în mod deosebit: Percy Greg (1836—1898), **Across the Zodiac,** 1880, relatare a unei călătorii pe Marte; C. Flammarion, **Uranie,** 1889, și **Stella,** 1897, în care marele astronom își romanța ideile privitoare la planeta roșie; Georges Le Faure (1858—1953) și Henry de Graffigny (1863—1942), **Aventures extraordinaires d'un savant russe,** o mare „saga" astronomică în 4 volume, apărute între 1889—1896; Kurd Lasswitz, (1848—1910) **Auf Zwei Planeten,** 1897, cel mai reușit roman de acest gen din literatura germană, analiză a contactului stabilit între umanitatea terestră și cea marțiană; H.G.Wells, (1866—1946), **The War of the Worlds,** cel mai cunoscut și mai

Marte și canalele sale în viziunea lui Lowell.

dramatic dintre romanele cu marțieni, relatare a invaziei întreprinse de aceștia pe Pămînt, apărut în foileton în 1897 și în volum în 1898; Garrett Serviss (1851—1929), **Edisons's Conquest of Mars,** 1898, într-un fel o replică dată romanului lui Wells, prin descrierea expediției de represalii organizate de pămînteni pe Marte; Alexandr Bogdanov (1873—1928), **Krasnaia zvezda,** 1908, importantă prin înfățișarea unei societăți socialiste pe Marte etc.

Un fenomen semnificativ se petrece îndată după 1900. Pînă atunci, Marte inspirase mai ales romane cu un conținut precumpănitor științific sau filosofic. După această dată — urmare a marelui său succes de public — accentul se deplasează spre aventură. Subiectele marțiene invadează „romanul popular", scriitorii renunță la scrupulele științifice, imaginația rupe toate barierele, iar argumentele astronomice rămîn mai curînd pretexte. Apare un Marte exotic, teren privilegiat pentru monștri sau eroi excepționali, scena unor aventuri extraordinare. Această vulgarizare a temei corespunde perfect cu „furia marțiană" de la începutul secolului și contribuie la fixarea definitivă a planetei roșii și a marțienilor în conștiința publicului. Este cazul curios al unui mit fabricat de savanți și integrat mentalității populare.

Dintre romanele de aventuri marțiene, merită consemnate cu deosebire cele ale scriitorului francez Gustave Le Rouge (1867-1938), **Le prisonnier de la planète Mars,** 1908, și **La guerre des vampires,** 1909, precum și ciclul marțian aparținînd scriitorului american **Edgar Rice Burroughs** (1875-1950), care debutează cu volumul **Under the Moons of Mars,** apărut în 1912, urmat de nu mai puțin de alte zece romane, publicate între 1913-1964. Burroughs, părintele lui Tarzan, este considerat și inventatorul genului „space-opera", al aventurii cosmice pure, detașate complet de punctul de plecare științific.

Semnale luminoase trimise în spațiul cosmic.

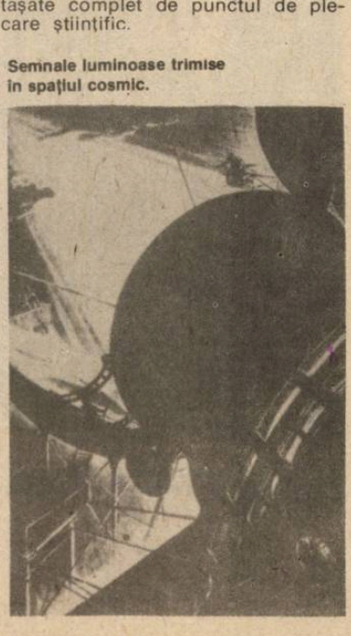

Nu putem uita nici contribuția adusă în literatura „vîrstei de aur a marțienilor", de doi scriitori români: Henric Stahl (1877—1942) cu romanul său **Un român în lună** publicat în 1914, în care asistăm la întîlnirea și prietenia dintre un român explorator al satelitului nostru și un marțian, ajuns din întîmplare în același loc, și Victor Anestin (1875—1918), remarcabil popularizator al științei, un fel de Flammarion al României, care a publicat, tot în 1914, romanul **O tragedie cerească,** istorie paralelă a trei „umanități": terestră, venusiană și marțiană.

PLANETA RĂZBOIULUI DEVINE PLANETA PĂCII

Cum apăreau Marte și marțienii în conștiința epocii? Imaginea propusă de Lowell, a unui Marte muribund și a unor marțieni inteligenți și pașnici, era doar una din numeroasele soluții posibile. Un fapt este evident: nu exista o singură lume marțiană, fiecărui punct de vedere științific, fiecărei ideologii, fiecărei utopii, fiecărei fantezii corespunzîndu-i un Marte specific.

În general, natura marțiană era descrisă în termeni destul de terești. Condițiile puteau fi mai dificile ca pe Pămînt (climă mai rece, insuficența apei, dar nu în toate lucrările), însă, în ansamblu, lumea aceasta nu apărea prea diferită de a noastră. Asemănările erau oricum mai puternice decît deosebirile, iar oamenii se puteau foarte bine adapta și puteau trăi normal pe Marte.

Aspectul fizic al marțienilor era variat, nu exista un marțian-tip! În general însă, se poate constata o asemănare, absolută sau relativă, cu oamenii și nu rareori se vorbea chiar despre „oamenii" sau despre „umanitatea" planetei Marte. Existau chiar marțienii identici cu noi, cei din romanul lui Lasswitz, de pildă. Sau marțieni foarte asemănători, așa cum i-a descris Percy Greg: înalți de 1,40 m, cu picioarele mai scurte și toracele mai dezvoltat (din pricina atmosferei puțin dense), dar în ansamblu oameni în toată puterea cuvîntului. Unii erau un fel de „caricaturi" umane, avînd anumite trăsături exagerate sau modificate, inclusiv dimensiunea corpului. Marțienii lui Serviss atingeau o înălțime de peste 4,5 m, iar trăsăturile feței lor, umane, erau neplăcut deformate.

Un marțian uriaș este și cel întîlnit pe Lună de exploratorul român al lui Stahl. Iată descrierea lui: „înalt de aproape 3 metri, avea capul triunghiular, ca o enormă pară întoarsă; pieptul îi era anormal dezvoltat, ascuțindu-se spre pîntece supt ca de viespe, apoi iar se lățea trupul la șolduri și se termina prin două picioare înalte, svelte, cu mușchi eleganți". Gura îi era minusculă, „fără buze aproape, cu falca de jos cu totul atrofiată,... iar ochii mici, ca

Marțieni cu aripi.

două scîntei, găurind o frunte imensă, bombată, sub care se lăsa o față scurtă triunghiulară".

Celebra mumie marțiană, descrisă de Parville, semăna destul de bine cu un om, avînd în plus un fel de trompă! Numeroase specii, mai mult sau mai puțin umane, erau înaripate. Exista în epocă — într-o vreme cînd cucerirea aerului se afla la începuturi — o înclinare specială spre imaginea unor „oameni" zburători pe alte planete. Așa sînt marțienii lui Flammarion, ai lui Le Faure și Graffigny, ca și cei descriși de Anestin („mici, cu corpul emaciat, un fel de trup de insectă, cu capul relativ mare, cu ochii mici, cu fața ciudată", se mișcau repede, pluteau și zburau, atmosfera fiind plină de ei). Se întîlneau însă și marțieni acvatici, unii asemănători cu focile, deși altminteri chiar mai evoluați decît oamenii.

Ofensiva marțiană din Războiul lumilor.

Anumiți scriitori propuneau însă combinații biologice mai complicate. Este cazul lui Burroughs care, pe lîngă diferite rase umane, așează pe Marte ființe hibride cum sînt oamenii-plante sau marțienii verzi, ultimii fiind ovipari și avînd trei perechi de membre.

Cei mai celebri dintre marțieni — marțienii lui Wells — par și cei mai îndepărtați de tipul uman. Ei sînt pur și simplu niște capete imense prevăzute cu tentacule. În rest, nu au corp și, în consecință, nici nu se hrănesc ca noi, ci își injectează direct sîngele proaspăt al altor ființe. În realitate, aceste creaturi stranii se aseamănă foarte bine cu **Omul anului 1 000 000,** descris de Wells într-un eseu publicat în 1893. El demonstra aici — urmînd teoria evoluționistă — că omul se va transforma treptat, prin diminuarea tuturor elementelor pur animale și prin dezvoltarea creierului și mîinii. Rezultatul — peste un milion de ani — nu era prea diferit de cel înfățișat de marțieni. Marțianul de astăzi ar fi omul de mîine!

O fotografie puțin cunoscută a scriitorului englez H.G. Wells (1895).

Le Rouge merge încă mai departe în urmărirea evoluției, fără limite, a creierului și inteligenței, descriind o ființă cu totul ieșită din comun, **marele Creier marțian,** care este, nici mai mult nici mai puțin, un munte uriaș de dimensiunea Mont-Blanc-ului și domină întreaga planetă prin forța inteligenței și voinței lui.

Era deci preponderentă, în ansamblu, o tendință antropomorfică, dar, totuși — ceea ce se observă în jurul anului 1900 și după această dată —, unii scriitori devin mai îndrăzneți propunînd soluții biologice mai mult sau mai puțin îndepărtate de tipul uman, de modelul terestru. Este momentul cînd omul începe a fi conștient de varietatea posibilă a formelor de viață și a civilizațiilor, de faptul că Terra nu reprezintă neapărat un model ideal și absolut.

În ce privește gradul de inteligență al marțienilor, și aici domnea o mare varietate, dar, în majoritatea lor, aceștia apăreau superiori oamenilor, avînd în urma lor o evoluție mai îndelungată (Marte era considerat mai bătrîn decît Pămîntul) și dispunînd, în plus, de calități demne de invidiat, **zborul** și **telepatia** fiind două dintre ele.

În consecință, și realizările științifice și tehnice ale marțienilor, nu în toate, dar în majoritatea cazurilor, erau considerate cu totul remarcabile. În această privință, multe lucrări care tratează acest subiect se înscriu în genul utopic. Marte reprezenta de fapt viitorul, moral și tehnologic, al omenirii noastre. Marțienii erau înainte de toate mari ingineri, constructori ai canalelor, capabili să lupte cu o natură vitregă. Printre invențiile marțiene, foarte frecvente erau aparatele de zbor, diferitele aplicații ale electricității, energia atomică și, adesea, forțe mai misterioase, necunoscute încă oamenilor, ca forța antigravitațională sau diferite „raze" marțiene.

Și în domeniul social, utopia era deseori prezentă. Se înfățișau pe Marte, în funcție de ideologia fiecărui autor, soluții sociale — în sens capitalist sau socialist — cu evidente implicații terestre. Un Marte războinic mai apărea uneori, în virtutea tradiției, dar în general ideea dominantă era aceea a unei lumi unite, a unei solidarități planetare (idee susținută de vestitele canale și subliniată cu atît mai puternic cu cît putea constitui un exemplu pentru omenire, care, din păcate, se îndrepta cu pași repezi spre primul război mondial).

Problema comunicării și contactului între oameni și marțieni era, de asemenea, dezbătută. Semnalele optice (propuse mai întîi de francezul Charles Cros, în lucrarea publicată în 1869, **Etude sur les moyens de communication avec les planètes,** iar apoi undele radio erau mijloacele luate mai frecvent în considerație pentru contactul „la distanță". În ce privește contactul direct, călătoria cosmică propriu zisă, opiniile erau împărțite între obuzul „inventat" de Jules Verne în 1865, „materia antigravitațională" folosită de Lasswitz și Wells sau racheta care odată cu

Monștrii marțieni închipuiți de Wells.

Konstantin Țiolkovski (1857—1935) și Robert Goddard (1882—1945) ieșe din sfera imaginarului și pătrunde în stadiul pregătirilor reale pentru o călătorie spre Marte.

Care aveau să fie însă consecințele contactului? Lumea de la 1900 era o lume dură, nedreaptă, dominată de marile puteri și bazată pe ideea inegalității între oameni și națiuni. Ideologia imperialistă și colonialistă și-a pus amprenta și asupra literaturii cu extrateretrii. Marțienii lui Wells invadează Pămîntul pentru a-l cuceri, a-l coloniza și a aduce pe locuitorii săi în stare de sclavie. În romanul lui Serviss, oamenii întreprind un război necruțător, total, împotriva marțienilor, pe care îi înfrîng și îi extermină chiar pe planeta lor. În ansamblu însă, dominantă apare nu ura, ci dorința unei înțelegeri și unei colaborări. Desigur, problema nu era simplă. În romanul lui Lasswitz, oamenii și marțienii doresc să

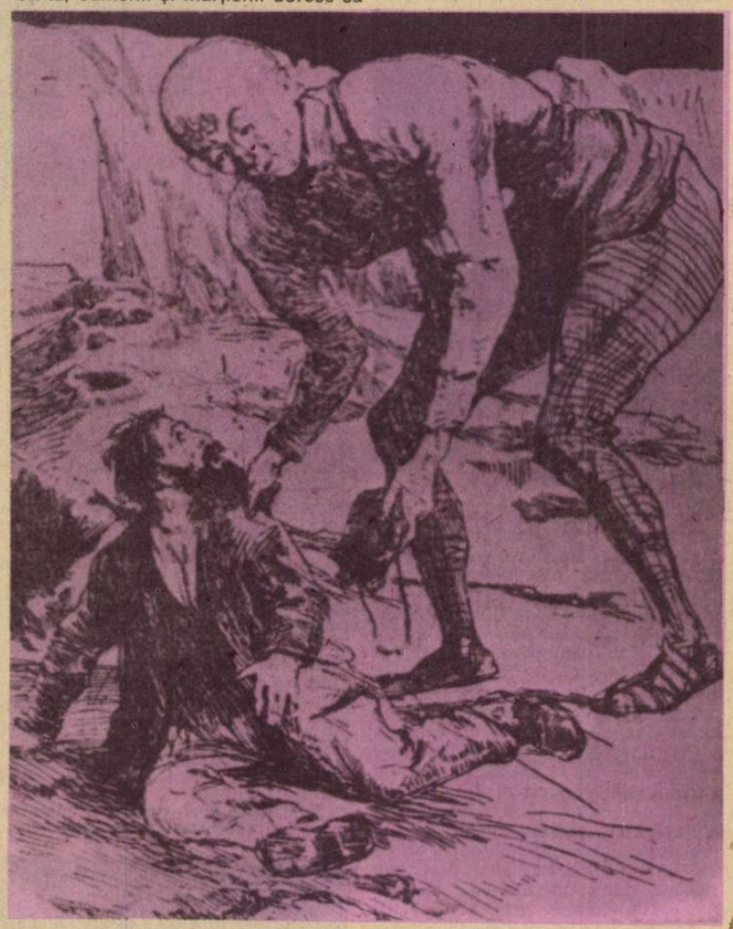

Un român și un marțian se întîlnesc pe Lună — ilustrație la romanul lui H. Stahl

colaboreze, dar totul degenerează în conflict (pînă la urmă însă aplanat), dată fiind deosebirea prea mare de mentalități, incompatibilitatea celor două civilizații. Dar, în principal, mesajul epocii rămîne generos și optimist. Se credea în posibilitatea cooperării între lumi, chiar într-un fel de fraternitate cosmică (cazul lui Flammarion și Anestin). Și se considera totodată că, aflată în pragul aventurii cosmice, omenirea noastră trebuie să uite vechile neînțelegeri și să pornească la drum unită. Inițial planetă a războiului, Marte ajunge să simbolizeze tot mai mult ideea păcii.

SFÎRȘITUL MARȚIENILOR?

O perioadă dificilă începe pentru marțieni după primul război mondial. Lowell moare în 1916, iar Flammarion în 1925, și cu ei dispar cei mai convinși și înflăcărați apărători ai cauzei marțiene. Canalele sînt privite cu o neîncredere sporită, iar condițiile de pe Marte considerate tot mai mult, de majoritatea savanților, ca prea puțin prielnice vieții, în orice caz unei vieți de tip terestru. Se impune treptat ideea că Marte este o lume pustie, sau aproape pustie, în orice caz mai asemănătoare Lunii decît Pămîntului, dispunînd de o atmosferă foarte rarefiată și caracterizată prin temperaturi scăzute.

Ce se întîmplă în această situație cu marțienii? Mai puteau ei supraviețui noilor condiții, atît de vitrege? Pentru majoritatea oamenilor de știință, răspunsul era, fără îndoială, negativ, dar mitul prinsese rădăcini puternice și continuă să se manifeste, cu predilecție în literatură, dar și pe un plan mai larg, la nivelul mentalității generale.

Un prim răspuns dat „înrăutățirii" condițiilor de viață pe Marte a fost ideea posibilității unei vieți — chiar foarte evoluate —, dar de alt tip decît cel terestru. Dacă înaintea primului război mondial, în era canalelor, marțienii ofereau în general o imagine mai mult sau mai puțin umană, acum, o tendință destul de puternică merge în sensul unei vieți marțiene specifice, pe o planetă dispunînd de condiții naturale sensibil diferite de ale noastre. Întîlnim un asemenea efort de imaginație la J.-H. Rosny Aîné (1856—1940), în romanul său **Les navigateurs de l'infini,** 1925, în care apar nu mai puțin de trei forme de viață pe Marte: **eteralii,** ființe imateriale, alcătuite din radiații, **zoomorfii,** ființe minerale, și un al treilea regn, oarecum terestru, dar cu trăsături ciudate, căruia îi aparțin **tripezii,** un fel de „oameni" cu trei picioare și șase ochi. O tendință asemănătoare prezintă și romanul filosofic al lui Olaf Stapledon (1886—1950), **Last and first Men,** 1930, în care marțienii apar la un moment dat sub forma unor „nori", ființe colective alcătuite din mici particule. Stanley Weinbaum

(1900—1935), care a contribuit la reînnoirea literaturii de science-fiction la începutul anilor 30, a înfățișat la rîndul lui, în **A Martian Odyssey,** 1934, o lume marțiană bizară, în care evoluează o ființă rațională asemănătoare cu un struț, un alt „animal" alcătuit nu din materie organică, ci din siliciu, precum și alte organisme nedefinibile, pare-se inteligente, dar aflate în afara oricărei posibilități de comunicare cu noi. **Odiseea marțiană,** ca și celelalte lucrări concepute în acest spirit, nu propun un simplu joc, ci reprezintă o meditație serioasă asupra posibilității existenței unor forme de viață cu totul altfel structurate și, în acest caz, a posibilității sau imposibilității unui contact real, unei comunicări, între noi și ceilalți.

Paralel, continuă desigur și formele deja tradiționale de literatură marțiană: aventura, în stil Burroughs, ca și utopia sau dezbaterea

Lupta cu piticii marțieni.

unor probleme sociale, politice, filosofice prin intermediul marțienilor. Tipic pentru cea din urmă tendință este romanul lui Alexei Tolstoi (1883—1945), **Aelita,** 1922, în care marțienii — în realitate descendenți ai atlanților și deci oameni ca și noi — se revoltă împotriva nedreptăților societății capitaliste în care trăiesc. Romanul lui Tolstoi poartă deci un mesaj revoluționar, Marte fiind în acest caz doar un pretext literar.

Se putea crede că marțienii au trecut definitiv în literatură. Dar ce s-a petrecut în Statele Unite în ziua de 30 octombrie 1938 a dovedit ca lucrurile nu stăteau chiar așa. O emisiune radiofonică realizată — într-un stil foarte realist — de Orson Welles, după un scenariu inspirat din vestitul roman al lui H.G. Wells, a generat o panică incredibilă, numeroși americani crezînd că este vorba, într-adevăr, de o invazie a marțienilor! Din vreo 6 milioane de ascultători, se pare că 1,2 milioane au avut această convingere, explicabilă în parte prin încordarea existentă în ajunul celui de-al doilea război mondial, dar, reflectînd, pe un plan mai general, receptivitatea publicului larg, stimulat de o întreagă literatură, față de orice zvonuri privitoare la extratereștri.

După al doilea război mondial, viața marțiană și-a continuat declinul. Cercetările au dovedit, tot mai convingător, faptul că atmosfera planetei, dealtfel foarte rarefiată, are cu totul altă compoziție decît cea terestră, preponderent fiind bioxidul de carbon. În sfîrșit, în iulie și septembrie 1976, au coborît pe suprafața sa cele două sonde spațiale Viking 1 și 2. De data aceasta, analiza directă întreprinsă a pus în lumină existența unor condiții fizice încă și mai puțin favorabile decît se credea (sau decît au crezut pînă la capăt optimiștii!) Atmosfera marțiană nu reprezintă, în densitate, decît 1% din cea terestră, 95% fiind alcătuită din bioxid de carbon, iar

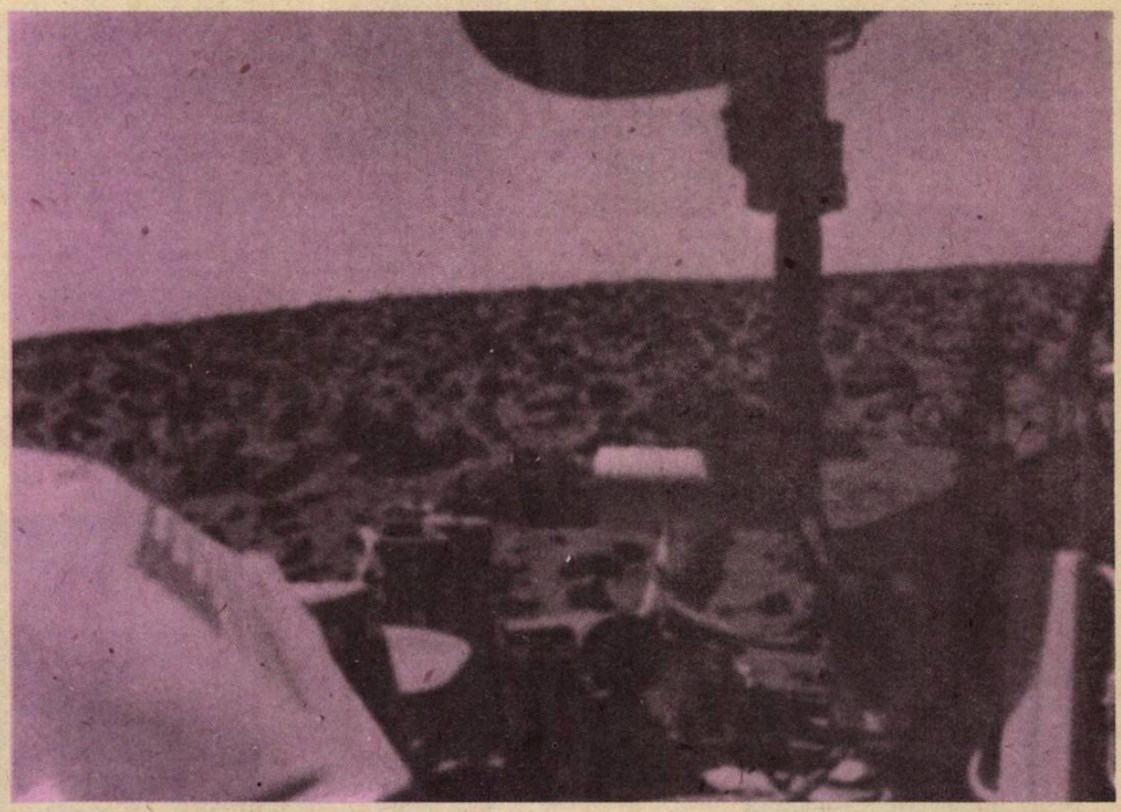

Privelițte marțiana transmisă, în iulie 1976, de Viking-1.

temperaturile minime sînt extrem de scăzute. Probele biologice efectuate au dat rezultate echivoce: se poate alege, în funcție de optimismul și entuziasmul fiecăruia, între o viață extrem de primitivă, la nivelul bacteriilor, sau nici un fel de viață (ceea ce pare mai probabil). În orice caz, cu sau fără „bacterii", marțienii inteligenți, umani sau mai puțin umani, buni sau răi, au dispărut pentru totdeauna.

Cît timp — măcar în contextul ficțiunii literare — se mai putea vorbi despre marțieni, scriitorii nu au dezertat. În ansamblu însă, scrierile lor aveau mai ales un caracter utopic, propuneau parabole cu motiv marțian și nu mai apăreau inspirate din vreo realitate științific demonstrată, Marte devenind tot mai mult un simplu pretext. De un succes deosebit s-a bucurat volumul lui Ray Bradbury (n. 1920), **The Martian Chronicles,** apărut în 1950. Era o antiteză, cu profunde semnificații politice și filosofice, între o societate marțiană armonioasă, integrată în natură, și civilizația terestră devastatoare, cu posibilitatea (și chiar cu realitatea, în carte) a unui război atomic final. În general, în această carte, ca și în romanul lui Robert Heinlein, **Stranger in a Strange Land,** 1961, Marte apare ca o lume mai echilibrată, mai armonioasă decît Pămîntul și oferă, astfel, o lecție oamenilor pentru viitor.

Treptat însă și literatura a renunțat la marțieni, fiindcă astăzi, chiar la nivelul ficțiunii literare, este greu să mai vorbești despre ei. Au murit complet marțienii? Marțienii „clasici" desigur, dar Marte rămîne planeta surprizelor și a optimiștilor! În entuziasmul provocat de „cucerirea" Lunii în 1969, s-au elaborat proiecte privind ajungerea omului pe Marte cel tîrziu în... 1984! Data aceasta va fi fără îndoială cu mult depășită, dar optimiștii speră nu numai în organizarea unor simple expediții, ci chiar în posibilitatea transformării planetei Marte într-un nou Pămînt, prin „fabricarea" treptată a unei atmosfere și, în general, a unui mediu asemănător cu cel terestru. Au apărut deja scrieri literare — și nu numai literare — care vorbesc despre acești noi marțieni, despre oamenii care vor coloniza planeta roșie. Mitul marțian nu a dispărut, a căpătat doar noi semnificații și dimensiuni. Aventura marțiană continuă.

Lucian BOIA

Coperta cărții lui Burroughs O prințesă din Marte **desenată de Michael Whelan.**

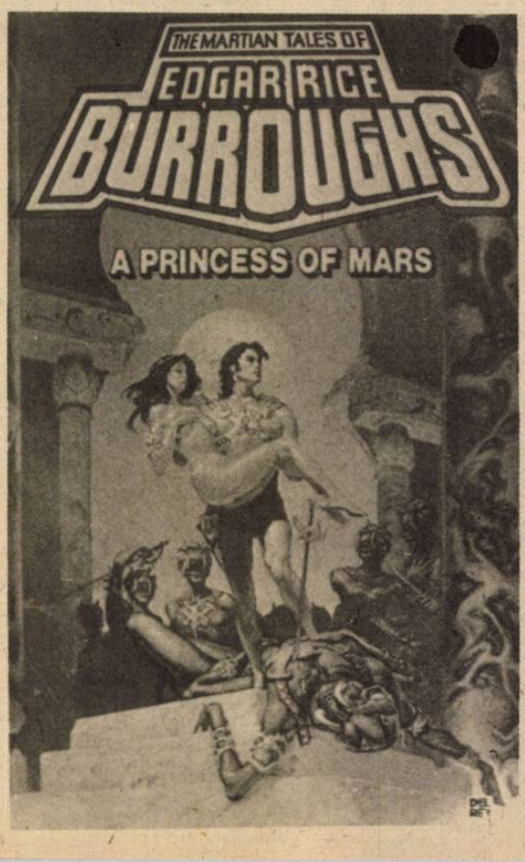

Prințesă marțiană plăsmuită de imaginația lui Burroughs.

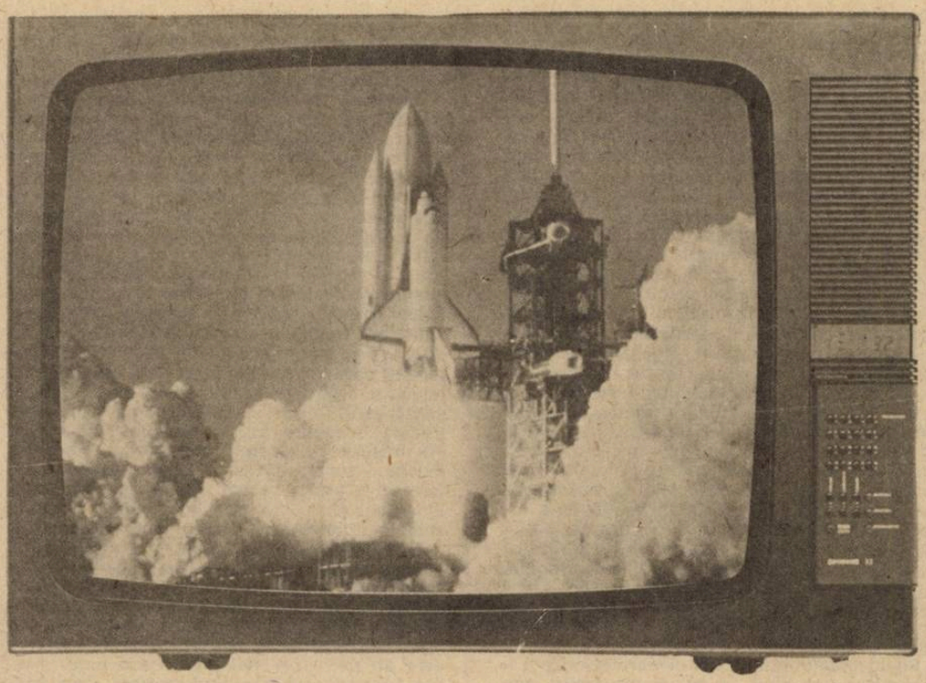

Isaac Asimov

EXCURSIE COSMICĂ: OPT ZILE PE LUNĂ

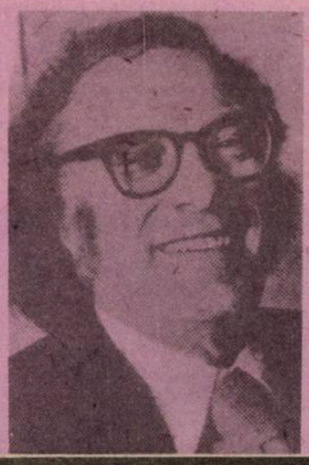

■ **MARELE scriitor de închipuire ştiinţifică îşi imaginează cum ar fi viaţa pe satelitul nostru peste o sută de ani. Rezultatul: acest text situat între reportaj şi ghid turistic.**

ANUL 2084 ŞI LUNA este o lume sistematizată. Sînt 50.000 de persoane care se consideră lunezi şi recunosc Luna ca patria lor; dintre acestea, mai mult de 5.000 s-au născut aici şi n-au vizitat niciodată Pămîntul. Aproape toţi lunezii trăiesc în Selena, oraşul-capitală. Cînd turismul se află la cote maxime, totalul populaţiei depăşeşte o sută de mii de persoane.

Lunezii îi privesc pe turişti cu sentimente amestecate. Pe de o parte, turiştii aglomerează drumurile cosmice şi supraîncarcă serviciile publice — iar Luna, cu toate progresele din ultimul secol, încă nu este o lume deschisă. Aerul şi apa disponibile trebuie să fie reciclate cu grijă, iar fiecare picătură de apă potabilă (sute de mii de tone pe an) este importată.

Pe de altă parte, lunezii, mîndri de lumea lor, nutresc o dorinţă fierbinte de a desfăima imaginea stereotipă a Lunii ca loc prăfos şi dezolant; în plus, au nevoie (lucru de înţeles) de banii turiştilor. Aproape fără excepţie, lunezul este bucuros să răspundă exigenţelor celor veniţi aici de pe Pămînt şi face tot ce poate pentru a-i primi pe vizitatori cît mai bine cu putinţă.

Cei mai mulţi dintre turişti se află la prima lor călătorie: sînt oameni care n-au părăsit vreodată Pămîntul. Mulţi dintre ei s-au înscris la o călătorie organizată de două săptămîni, care include o şedere de opt zile pe Lună. Sosesc după un voiaj cosmic de trei zile, timp în care au făcut experienţa emoţiilor şi neajunsurilor lipsei de gravitaţie, aşteptînd cu nerăbdare clipa cînd vor ajunge pe suprafaţa unei lumi unde „susul e sus şi josul jos".

În pofida tuturor explicaţiilor ce li s-au dat, ei par să se aştepte să găsească o lume de felul celei pe care o ştiu: o lume cu gravitaţie terestră. Echivocul este potenţat de toate eforturile depuse pentru a face Luna asemănătoare cu Pămîntul. Nava nu aterizează pe suprafaţă, care este moale, prăfoasă (chiar dacă lunezii nu mai folosesc acest cuvînt şi ar vrea să-l vadă izgonit din toate dicţionarele), ci se scufundă într-o imensă cameră de aer şi pasagerii coboară pătrunzînd într-o staţie de acces unde atmosfera, temperatura şi amenajările sînt identice cu cele de pe Pămînt. Ceea ce totuşi nu poate fi simulat este gravitaţia, care pe Lună este o treime din ceea ce este pe Pămînt.

La prima vedere nimic nu poate evita uimirea noilor sosiţi. După şocul iniţial, reacţia e inevitabil comică: pămîntenii încearcă să umble, să topăie, să sară, deşi inscripţiile îi avertizează în toate limbile: „Vă rugăm nu alergaţi, nu săriţi. Aşteptaţi liniştiţi desfăşurarea operaţiilor". Căderile sînt frecvente, dar forţa redusă a gravitaţiei evită, în general, urmările serioase.

Prima zi e plicticoasă, pentru că fiecare vizitator trebuie să se supună la un control biologic şi medical complet, deşi a trecut prin filtrul anterior de pe Pămînt. Nici o formă de viaţă nedorită — seminţe, paraziţi, germeni — nu este permisă într-o lume în care echilibrul ecologic este atent supravegheat.

Iar prima noapte este invariabil agitată, dat fiind că fireştile mişcări nocturne tind să te împingă pe neaşteptate în sus. Neovizitatorii află astfel repede raţiunea de a fi a capitonajelor care îmbracă toate marginile patului lunar. Hotelurile sînt, în general, foarte confortabile şi modelate după cele terestre.

În a doua zi, majoritatea turiştilor s-au adaptat la gravitaţia slabă şi doresc să se aventureze în afară şi să înceapă explorarea Lunii. Acestui scop îi sînt afectate vehicule lu-

● Jill Myers este, la cei 58 de ani ai ei, o vedetă a scufundării subacvatice. A început la 40 de ani, cînd copiii ei erau mari, ca să-şi demonstreze sieşi şi altora că la această vîrstă o femeie îşi poate găsi o ocupaţie care să o intereseze, să fie utilă şi să o ajute să-şi menţină „forma". Jill Myers a ajuns să fie o personalitate în domeniul conservării apelor şi vieţii acestora. În 1984 a fost solicitată de autorităţile egiptene să conducă lucrările de explorare necesare pentru crearea Parcului naţional marin al Egiptului, care va fi inaugurat în acest an.

● „Cu actriţele este mai plăcut şi mai uşor de lucrat atît în teatru cît şi pe platourile de filmare" — a declarat Ingmar Bergman (în fotografie alături de soţia sa, Ingrid), explicînd că „femeile au o deosebită inteligenţă a sentimentului".

● Această frumoasă imagine ivernală în stilul „arts déco" nu-i decît un afiş publicitar apărut la Londra pentru un aparat anti-furt de uz personal. Ţinut în poşetă dar legat bine de încheietura mîinii, declanşează un sunet de 100 decibeli. Poate fi ţinut şi în buzunar, intrînd în funcţiune imediat ce purtătorul este lovit, îmbrîncit puternic sau altfel violentat.

● Celena Duncan este din ce în ce mai des comparată cu Shirley Bassey. Dar tînăra de culoare din Cardiff se pregăteşte pentru operă, gen în care speră să fie o Carmen convingătoare, la Covent Garden şi pe alte mari scene lirice. S-a făcut remarcată pînă acum în spectacole de mare răsunet cu **Vrăjitorul din Oz, Superstar** şi **Mascarada.**

nare atît de caracteristice încît imaginea lor stilizată slujește drept simbol universal recunoscut al satelitului nostru ca lume locuită. În aceste vehicule solide, ușor de condus, cît se poate de funcționale, pasagerii ar fi în perfectă siguranță cu hainele lor obișnuite, dar regulamentele cer totuși folosirea salopetelor cosmice.

În realitate, salopetele spațiale nu sînt nicidecum acele obiecte voluminoase și greoaie ale primilor astronauți (deși în memoria pămîntenilor tocmai acelea dăinuie și astăzi); ele se deosebesc prea puțin de o îmbrăcăminte normală de iarnă, cu excepția impermeabilității lor, a buteliilor de oxigen plasate discret și a unui dispozitiv care fixează casca dintr-o singură mișcare. În condiții obișnuite, casca e sprijinită pe piept — lucru dizgrațios dar indispensabil, de asemeni impus de regulament.

Pe suprafața lunară sînt două locuri pe care vizitatorii trebuie neapărat să le vadă și care nu fac parte din formațiile naturale. Munții și craterele Lunii au farmecul lor auster, dar nu infirmă vechiul adagiu: „vezi un crater și le-ai văzut pe toate". Tycho de o parte și Țiolkovski la extremitatea opusă își dispută atenția turiștilor, dar aceasta se transformă în deziluzie. Fapt este că munții Terrei sînt mai spectaculoși și calotele de gheață și complexele forme de viață submarină conferă planetei noastre o grandoare și un interes pe care Luna nu le poate copia. Nu același lucru se poate spune despre principalele două aporturi umane la peisajul lunar. Mai întîi de toate, marele Complex mineralogic implantat în crevasa Neil Armstrong. Aproape toate fazele procesului minier sînt automatizate aici și conduse de roboți. Turiștii vizitează complexul noaptea, dat fiind că nu e comod să stai cufundat în căldură și în puternica radiație solară nici măcar pentru o clipă în absența atmosferei naturale care oferă protecție. Pe Lună, energia solară este economică și Complexul mineralogic e bine luminat. Nava aterizează (alunizează, cum le place unora, ultrapreciși, să spună) pe marginea crevasei; turiștii își pun casca (toți fiind cu grijă controlați în acest sens de către asistenții de bord) și coboară să privească panorama. Este o pivniță mare, care timp de șapte decenii a fost intens exploatată, dar în care există încă un potențial aproape neverosimil de bogăție metaliferă. Un șir infinit de vagoneți trec de-a lungul șinelor pînă la un propulsor de masă, unde un cîmp electromagnetic le accelerează cursa și îi aruncă spre destinație, ca o praștie uriașă.

Al doilea lucru de văzut, mai puțin impunător dar mai intens uman, este marele radiotelescop de la marginea Lunii. Și acesta se vede mai bine noaptea. Avînd în vedere că ziua și noaptea durează pe Lună cîte două săptămîni, turistul venit pentru opt zile nu poate vedea și Complexul mineralogic și radiotelescopul decît dacă a avut șansa să facă excursia într-un moment de tranziție. Comparat cu radiotelescopul de pe Lună, orice obiect analog de pe Pămînt sau din spațiul cosmic devine ridicol de mic. Diametrul lui este de un kilometru, dar luînd în calcul și aparatura auxiliară situată în diverse locuri, diametrul efectiv este virtualmente acela al Lunii. Radiotelescopul acoperă o distanță egală cu aceea de la Lună la Pămînt și este imun la interferențele cu alte instalații spațiale. În ultimele decenii a captat de mai multe ori unde radio provenind de la stelele învecinate, ceea ce ar putea indica prezența unor inteligențe extraterestre (astronomii continuă să discute asupra acestui subiect). Turiștii, conduși prin laboratoarele subterane, observă fascinați oscilațiile acelor care indică intensitatea microundelor ce ar putea semnala prezența unor inteligențe ne-umane.

Interesantă este și vizita la bazinele subterane microbiotice unde se produce o cantitate uriașă de bunuri alimentare. Trebuie totuși să recunoaștem că mirosurile degajate de bucătăriile locale nu sînt pe placul tuturor, după cum nici mîncarea lunară nu se bucură de aprecierea unanimă a vizitatorilor. Restaurantele turistice garantează o „bucătărie terestră" ca fapt absolut normal, dar în cel mai bun caz e vorba de un cîrnat destul de mediocru și foarte scump. Restaurantele lunare autentice sînt mai interesante, dat fiind că oferă feluri condimentate cu condimente micro-organice (deși nu toată lumea le suportă la fel de bine). Turistul care se adaptează rapid și reușește să mănînce diversele specialități vegetariene lunare cu reală plăcere se va bucura de îndată de popularitate — lunezii considerîndu-l aproape ca pe unul de-ai lor. Cine călătorește cu copii va trebui însă, foarte probabil, să se limiteze la „bucătăria terestră", deoarece nici un copil născut pe Pămînt nu va accepta fără nazuri hrana lunară.

Spectacolele lunare sînt celebre și nu pot fi exportate, dat fiind că gravitatea slabă este fundamentală pentru reușita lor. Experții gimnaști izbutesc să execute adevărate minuni de „sfidare a gravității", care pe Pămînt ar fi cu neputință chiar și pentru maimuțe. Turiștii rămîn pur și simplu cu gura căscată de uimire.

Schiul este principalul sport pe Lună. Zăpada nu e necesară: dată fiind gravitatea slabă, corpul abia dacă apasă pe suprafața vălurită a Lunii, ceea ce reduce substanțial frecarea, făcînd solul surprinzător de alunecos. La aceasta se adaugă faptul că profesioniștii își leagă la glezne butelii de argon pentru a forma sub ghete un strat de gaz care micșorează și mai mult frecarea. Așa se explică incredibila grație cu care evoluează schiorii pe pantele line ale craterelor și pe suprafața lunară în general (destul de accidentată pentru a forma o excelentă pistă cu obstacole).

Invariabil, turiștii mai atletici își încearcă și ei puterile, dar, deși asistați, echipați corespunzător și duși pe coborîșurile mai puțin rapide, tot invariabil recunosc că nu e atît de ușor cum pare. Din fericire, inevitabilele căzături nu sînt atît de dureroase ca pe Pămînt.

Nu încape însă discuție că atracția care magnetizează cel mai puternic interesul turistului rămîne cerul.

Neexistînd atmosferă pe Lună, nu există nici negură, ceață, vapori sau nori care să obstacoleze o vizibilitate aproape perfectă. Văzută prin geamul foarte curat al unui observator, fiece stea (nestrălucitoare) este cu 25 la sută mai luminoasă decît ar părea văzută de pe Pămînt. Și planetele sînt mai luminoase decît le cunoaștem, iar Venus, la maxima ei splendoare, aproape te hipnotizează cu strălucirea ei.

Dată fiind rotația lentă a Lunii, cerul se mișcă cu a treizecea parte din rapiditatea cerului terestru. Într-un anume sens e un dezavantaj, pentru că poți obosi la o privelițe atît de imobilă. Pe de altă parte, totuși, ai o perioadă de paisprezece nopți consecutive înainte ca Soarele să răsară la orizontul oriental. Pămîntul însă e mereu vizibil. Trece prin toate fazele Lunii, în aceeași ordine și în același ritm. Dar are o suprafață de treizeci de ori mai mare, care, cînd e plină, este de șaizeci de ori mai luminoasă decît luna plină pe cerul nostru. În plus, e acoperit cu un arabesc de nori învolburați în continuă mișcare și este nespus de fascinant la vedere. Dar cînd la est apare Soarele, vederea directă este imposibilă. Vizitatorii trebuie atunci să privească cerul indirect, prin intermediul unui televizor computerizat care ecranizează selectiv Soarele. La televizor se poate vedea Soarele care traversează cerul într-o călătorie de două săptămîni, trecînd deasupra sau dedesubtul Pămîntului. Pe măsură ce Soarele se apropie, Pămîntul devine o seceră din ce în ce mai subțire; cînd Soarele a trecut secera începe din nou să se îngroașe. Din cînd în cînd Soarele trece în spatele Pămîntului, astfel încît razele sînt oprite și nu ajung la Lună. Pe Lună, această eclipsă este o viziune sublimă. Televizorul e abandonat, cerul poate fi privit cu ochiul liber, direct. Pămîntul devine un cerc negru pe cerul lipsit de stele, un cerc brodat cu un fir de lumină strălucitoare roșie-portocalie. Cercul este de patru ori mai mare decît luna plină, așa cum apare ea pe cerul terestru. Cînd Soarele se află la punctul central în spatele Pămîntului, cercul este la fel de strălucitor pe toată circumferința. Existența inevitabilă a norilor pe marginea Pămîntului face posibilă întreruperea ici și colo a cercului și, în cazuri nefericite, chiar ascunderea lui totală. În cazurile fericite, însă, este total vizibil. Oricum, eclipsa de Soare văzută de pe Lună produce un efect ce nu se poate imagina pe Pămînt. Este o frumusețe ce trebuie trăită, descrierile neputînd-o reda decît foarte aproximativ.

Nu e de mirare deci că turismul este întotdeauna mai intens în perioadele în care se prevede o eclipsă. Astronomii pot prevedea cu mult înainte aceste perioade dar e inutil să-i stîrnim pe cititori să se programeze. Toate locurile la zborurile spre Lună în perioadele de eclipsă sînt reținute cu douăzeci de ani înainte.

În românește de

Gabriela DOLGU

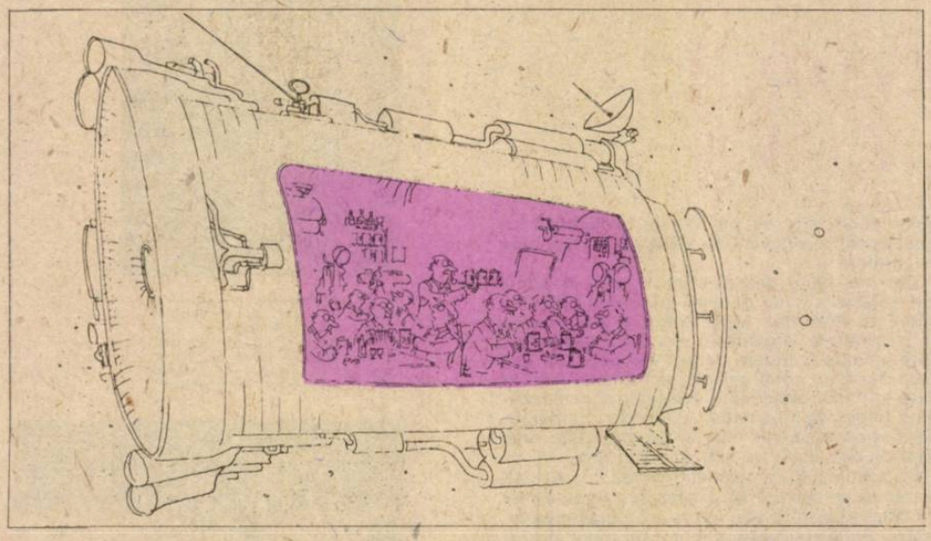

• Compania braziliană „Macunaima" a prezentat în Europa cîteva spectacole experimentale de mare succes.

• O premieră mondială în lumea discului: cele nouă simfonii ale lui Beethoven imprimate în tehnică digitală pe discuri compacte.

GLONȚUL ȘI GÎNDUL

Nuvelă de Corneliu Leu

CA TEMPERAMENT, profesorul Alexe (ah, tare mai era sigur pe el și tare se simțea răzbunat pe chinurile primei tinereți spunîndu-și astfel, sau spunîndu-i-se astfel, cu titulatura cîștigată prin trudă, renunțare și învățătură!), ca temperament, deci, aparținea acelei categorii de oameni care, nu neapărat fiindcă sînt dintr-o bucată spun exact ceea ce gîndesc. Nu neapărat fiindcă sînt cinstiți sau vor să fie cinstiți. Spunea ceea ce gîndea, tocmai pentru că îi plăcea să gîndească, tocmai pentru că se străduise în viață a gîndi cît mai bine și cît mai limpede. Spunea ceea ce gîndea tocmai pentru că rostul existenței sale și-l considera a fi gîndirea, gîndirea liberă, înarmată cu logică și lipsită de prejudecăți, garantată de rațiune și știind să depășească impulsurile subiective. Cu un asemenea fel de a exista și a-și manifesta public personalitatea se situa, plin de mîndrie și încăpățînată demnitate, pe o poziție mai rară dar nu deosebit de fericită. Poziția omului format intelectualiceşte care nu se lasă purtat doar de instincte sau intuiții oricît de geniale ar putea fi ele, dar nici n-a ajuns la subtilitatea atît de necesară în politică, în afaceri și în parvenire, de a păstra ceea ce gîndește pentru sine și a apărea în fața altora cu chip schimbat: nu așa cum gîndești, ci așa cum ar fi bine să gîndești, așa cum le-ar conveni lor să gîndești.

Capul lui mare, cu frunte proeminentă, poate chiar agresivă, așezat temeinic și cu încăpățînare pe un trup scund, cu șira spinării foarte dreaptă, exprima din plin acest mod activ de a recepționa lucrurile, a le rumega și a exprima deîndată, fără ezitări sau preconcepții, rezultatul raționamentului. Foarte sigur pe faptul că mașina sa de gîndit nu are în ea nimic defect, nimic viciat.

Din pricina aceasta, desigur, nu era un om comod. Ba, dimpotrivă, dădea destule bătăi de cap unora și-și atrăgea destule antipatii. În ciuda faptului că acei care-l prețuiau îl prețuiau. De către ceilalți era acceptat doar datorită faptului că, după modul cum se purta, deschis, era un adversar previzibil și ușor de anihilat.

Cu felul lor divers de a fi, oamenii îl luau, deci, așa cum era, unii apreciindu-i cinstea, alții folosindu-se de aceasta ca de o slăbiciune pentru a-l minimaliza și neutraliza. Nimeni, însă, nu înțelegea, nu aprofunda sau, mai bine zis nu avea nevoie să aprofundeze rațiunea în virtutea căreia el se comportă astfel. Nimănui nu-i păsa de faptul că el dorise atît de mult să devină intelectual tocmai ca să poată discerne lucrurile liber și independent numai prin propria sa gîndire și că era atît de mîndru de lucrul acesta încît nu l-ar fi trădat pentru nimic în lume; era atît de bucuros că ajunsese la o asemenea condiție intelectuală încît n-ar fi renunțat la ea nici în ruptul capului. Nimănui nu-i păsa de acest amănunt care era numai al lui, personal și intim; și nimeni nu ținea seama de el. În afară de Valentina, soția lui, femeia de care se legase atît de strîns tocmai pentru că avuseseră împreună același drum de studenți săraci. Același drum plin de încrîncenare. Și de aspirații care, chiar dacă nu se realizaseră, reușiseră să se transforme în ceva. Reușiseră să se transforme în iubirea lor atotcuprinzătoare însemnînd și sprijin și ajutor și înțelegere deplină dar și imposibilitate de a exista unul fără altul, de a concepe existența unuia fără a celuilalt. Ceea ce, în atmosfera de obișnuințe și banalități comode a orășelului de provincie, le dădea o notă aparte, cel puțin bizară dacă nu de-un romantism desuet, incitînd la ironie și la bîrfă.

Însă acest profesor scund, cu ținută prea dreaptă, atît de dreaptă încît făcea și ea notă discordantă în viața normală a unor oameni lipsiți de prea mari pretenții, căpătase pesemne cîteva certitudini în noianul de incertitudini cu care-l lovea viața. Și ținea strîns de ele în ciuda oricărei bîrfe și a oricărui surîs malițios, ca omul care știe prea bine că nu are de ales. Nu-i păsa de nota aparte, pentru unii desuetă, pentru alții lipsită de inteligența prin care cuceriseră viața și doar pentru cîțiva, mult mai puțini, demnă de luat în seamă. Nota aparte pe care o avea existența lui în acel burg prăfuit, ca o moară veche măcinînd mereu aceeași făină.

Cu acest mod al său, a intrat după orele de dimineață în cafeneaua turcului.

CU ACEST mod al său de a spune ceea ce gîndea, mai ales acum cînd toți cei de față știau prea bine că evenimentul criminal care-i alertase, avea rezonanțe mult mai mari pentru el. Știau toți că Alexe fusese studentul profesorului ucis și, multă vreme făcuse parte din micul său partid de intelectuali.

— E o crimă odioasă; ăștia vor să demonstreze neapărat că-și încep guvernarea prin sînge, îi spuse avocatul Antoniu, un bărbat, ca și el încă tînăr, slăbănog, cu gesturi tremurătoare din pricina avalanșei de vorbe pe care le avea de spus întotdeauna, ale cărui pupile, mărite mult de dioptriile ochelarilor, păreau întru totul deschise, neavînd nimic de ascuns.

— Parcă nu-i știm! La ce te puteai aștepta de la niște huligani ca ei?! adăugă un vechi capitan de intendență cu figură de cal, care, jucînd table-ntruna, rămăsese în oraș de foarte mulți ani, cu toate că se schimbaseră de atunci destule regimente.

— Da, dar acum apar mai mulți, au fost mai mulți decît credeam; ascunși în sentimente au stat și ne-au pîndit; acum scot capul, să fim atenți, domnilor! spuse însuși directorul liceului, un om uscat cu obraz negru care nu obișnuia să rostească lucruri inutile.

Iar un alt avocat, rubicond și cu bărbuță cărămizie, de obicei fire glumeață și ușoară, de chefliu, simți nevoia unui accent foarte grav în tulburarea sa:

— Dacă poporul ăsta nu se trezește rapid, vom fi încălecați și ajungem ca în Germania!

Cărunt și impozant, preotul care făcea politică național țărănistă simți nevoia să reia tonul de condoleanțe pe care Alexe îl merita, chiar dacă nu mai era de multă vreme partizanul profesorului:

— Un om mare, poate cel mai mare om al țării la ora de față! E o crimă cum nu s-a mai întîlnit; Dumnezeu nu poate să n-o pedepsească!

O altă trăsătură, cam bizară pentru orășel, a acelui profesor încă tînăr, mărunțel și drept ca un semn de exclamare erau convingerile lui ateiste. Ele îi creaseră neplăceri la catedră, unii părinți privindu-l, dacă nu ca pe un periculos, cel puțin ca pe un straniu pe care e bine să-l ocolești. În această direcție, Alexe pur și simplu sfida cu capul său mare și fruntea sa luminată ca de-o știință pe care o poseda cu mîndrie. Și le explica atent copiilor pe a căror rațiune se baza din plin, că la el nu e vorba de o credință, de o altă credință decît a lor, ci e doar convingerea că un om modern, nu are cum privi decît cu jenă naivitățile religiilor.

Așa că, atent întotdeauna la orice posibilitate de a-și afirma ideile, lucru care făcea din el un partener antipatic prin agresivitate, el nu ținu seama de bunăvoința tonului care îi era adresat și se grăbi să precizeze:

— Pînă la pedeapsa lui Dumnezeu, eu am o propunere căreia cred că rațiunea dumneavoastră nu se poate să nu-i dea dreptate.

Îi privi pe rînd, cu figura serioasă care, inspirînd încredere, îi făcea întotdeauna iertat pe jumătate tonul agresiv și didactic și cîntări figurile lor de oameni care, văzîndu-l, simțiseră nevoia să-și manifeste fie indignarea fie îngrijorarea. Îi simțea, le intuia starea de alertă și nevoia de decizie, gravitatea în fața pericolului și nevoia de a se strînge, a fi uniți, a uita ceea ce-i despărțise în viața comodă și banală care, printr-un șoc brusc, se terminase. Doi negustori, unul cu fața neagră a bolnavului de ficat, altul țepos ca un arici rău la tocmeală, dușmani și concurenți de-o viață, se uitau unul la altul atunci descoperindu-și interesul comun și spunîndu-și cu încredere:

— Păi așa, ne ia și pe noi, ne suie-ntr-o mașină și ne-mpușcă!

— Cînd societatea nu-ți mai poate garanta libertățile elementare, înseamnă că totul e pierdut! replică mărindu-și indignat ochii săi albaștri farmacistul, de obicei un om flasc și absent, în mintea căruia rezona parcă mereu o arie de operă de pe plăcile de patefon pe care le știa pe dinafară ca și rețetele; cele douăzeci de rețete cu care trata orice boală.

Și chiar colonelul, tăcutul și gravul colonel obișnuit să fie reținut în asemenea situații, pufni intrigat:

— Mă întreb ce face armata într-o stare ca asta; de ce nu intervine?!

— Eu am o propunere, spuse Alexe cîntărindu-i pe toți cu o privire hotărîtă; trebuie să acționăm, lucrurile nu pot fi lăsate astfel.

Și întîlni chipul unui comerciant mititel, cu chelie prematură, care dădea din cap în mod măsurat, calm, apăsat, ca omul care știe ceva.

Mai erau acolo medicul corporației care, din punct de vedere ierarhic, era un fel de șef al soției lui Alexe, judecătorul de instrucție, un tip tăcut cu fața prelungă, căruia îi atîrna buza de jos în semn de dispreț, de nepăsare sau, pur și simplu, de respirație grea, un cerealist cu multe inele, hagiu de la muntele Athos și, foarte tulburați, îndemnîndu-l și susținîndu-i parcă, doi învățători și casierul băncii țărănești, care-i fuseseră lui Alexe partizani în partidul profesorului. Respectat încă de mulți se afla acolo și senatorul, om cu trecut politic ce-și trăia apusul printre foștii săi alegători de pe urma cărora se chivernisise. Dar Alexe, fără să-și explice prea bine de ce, vorbea către omul cu mult păr blonziu în urechi și-n jurul lor, compensînd calvitia creștetului pe care rămăsese doar niște pufușor uscat amestecat cu solzi lați de mătreață. Se uita la acela, pesemne datorită faptului că-i era o figură mai puțin familiară și, totuși, cu încrîncenare, dădea din cap în mod bizar și încăpățînat. Un individ mărunt care fuma tutun prost, îi urmărea de la o masă de lîngă ușa cu clopoțel. Dar lui Alexe nu-i păsa.

— Trebuie să trimitem guvernului o telegramă de protest! spuse trecînd peste privirile aceluia — trebuie să ne spunem punctul de vedere ca cetățeni ce nu admitem actele criminale. Indiferent de convingerile noastre, sîntem periclitați domnilor, democrația...

Se opri, în fața cuvîntului său preferat, a cuvîntului care avea aproape o mistică în înțelesurile pe care le căpăta pentru él. Se opri pentru că, despre democrație avea de spus sute și sute de lucruri care, știa prea bine, aproape că nu se mai terminau niciodată. Își cunoștea

acest defect, prelungire de obișnuință profesională dar defect de om, defecțiune, adică, în comportamentul unui om de societate. Pentru că lumii, nu-i place să i se dea lecții și, mai ales, lecții lungi care, oricît de interesante ar fi ele în fond, nu pot să nu aibă aparențe plictisitoare nemulțumind și chiar enervînd omul dispus la palavre, în relaxarea cînd nu prea are chef să stea nemișcat ascultîndu-te.

Alexe cunoștea această contradicție între intențiile lui și ceea ce reușea să realizeze în relațiile cu oamenii. Simțea cînd venea momentul periculos, dar era peste putințele lui de a se opri. Pentru că trupul mărunt i se încorda devenind mai drept ca și cum s-ar fi umplut de rigiditatea ideilor pe care mintea simțea nevoia să le afirme și chiar să le impună. Știa, știa prea bine că, față de asemenea oameni, cu ambițiile, intențiile, gîndurile și blazările lor, modul său de a vorbi apăsat și de a persevera în idei nu dădea dovadă de prea multă inteligență. Nu avea strălucirea oratorică pe care o realizează acea undă de superficialitate și pălăvrăgeală. Modul prea grav, deci, încăpățînat pe idee și didactic în formă, îl dezavantaja serios făcîndu-i, pe cei care nu-l considerau periculos, să-l taxeze în orice caz drept plictisitor. Din pricina aceasta devenise mai retras și mai circumspect cu asemenea public, simțindu-se bine în mijlocul elevilor care îl adorau ca pe profesorul ce nu face belferească ci gîndește în fața lor. Iar în ultima vreme descoperise și acele săli mici ale așezămintelor sătești sau muncitorești, cu oameni simpli cărora, pentru că în viața lor li s-a vorbit puțin, sau demagogic, le-a rămas conștiința curată. Oamenii aceia știu să se încînte ascultînd o predică dacă o simt venind dintr-o simțire curată, fără să aprecieze gradul de inteligență care se amestecă cu șmecheria scoțînd efecte speculative.

— Democrația este călcată în picioare, domnilor, o guvernare care începe prin crimă este un pericol național de prim ordin!... De prim ordin, adăugă el convins că vorbele sale nu aveau prea mult efect dar că, el, trebuia să le rostească pînă va sensibiliza urechile celor care-l priveau ca pe-o curiozitate și nu ca pe unul de-ai lor.

— Nu trebuie să ne convingi, noi ți-am spus de la început, de cînd ai intrat ți-am spus gîndurile noastre, îl liniști farmacistul cu un ton în care începea să se simtă iritarea la insistență.

— Exact; absolut exact! — se simți încurajat Alexe și îi privi pe toți încercînd să-și justifice imposibilitatea de a ieși din tonul cu care dădea lecții — dumneavoastră însivă ați spus-o în diverse forme: în fața crimei, trebuie să acționăm; trebuie să facem să se știe că există o simțire națională care nu va admite uzurparea democrației. Cîtă vreme nimeni nu ne-a spus că am avea mai puține drepturi, trebuie să acționăm cu fruntea sus și cu sentimentul responsabilității noastre!

Îi privi pe toți: de la colonel la negustori și de la judecătorul acru la negustorul acela cu păr blonziu în urechi și chiar la unul mărunțel, de lîngă ușă, care parcă aștepta ceva cufundat în propriile-i gînduri. Figurile grave ale simandicoșilor concetățeni arătau a-l fi înțeles, a nu-l mai lua peste picior cu acea superficialitate de oameni suficienți care se amuzau de orice nu era din tagma lor. Momentul era prea grav pentru ca ei să nu-l înțeleagă. Și, cu ținuta sa rigidă care supăra de obicei tocmai pentru că proclama adevăruri prea mari, tuna ridicîndu-și fruntea nu atît inteligentă cît încăpățînată; La noi, românii, fascismul nu prinde; noi reprezentăm o altă mentalitate, domnilor!...

TREBUISE, oare, neapărat să spună și aceasta? Trebuise să capete ton de lectie cuvîntul lui care, de obicei, tocmai prin acest tor de lecție nu avea succes în fața unor asemenea oameni?

Încă din facultate își dăduse seama că unii, cei strălucitori și îngîmfați de situația lor, nu numai că-l priveau de sus, cum o taceau cu o întreagă categorie de băieți mai tăcuți și mai puțin îndrăzneți datorită condiției lor modeste, dar, enervîndu-i insistența cu care ținea să spună ceea ce avea de spus, îl batjocoreau prin acel mecanism al suficienței parvenite care ridiculiza totul și, mai ales, intențiile serioase.

În fața reacțiilor lor, Alexe se surprindea umilit, timorat, simțea că ceva nu e în regula cu el sau că se poate socoti vinovat cu ceva Apoi, abia cînd își dădea seama că, prin certitudinile aroganței lor înstărite, acei oameni te făceau să te simți vinovat doar de faptul că nu erai ca ei, că nu aveai obrăznicia lor dată de siguranța că merită de la viață totul, îl cuprindea o și mai mare îndîrjire, o și mai fermă hotărîre de a le spune ceea ce avea de spus. Și tonul lui devenea didactic, de o perseverență plictisitoare. Nu-l mai interesa dacă e luat în rîs, nu-l deranjau poreclele prin care-i catalogau neputința de a se face simpatic; simțea o singură îndîrjire: să spună ce avea de spus. Sau, mai bine zis, să le spună ce le trebuia spus

Urmele de nesiguranță pe care le mai avea s-au topit cînd, cu figura atentă de fată studioasă, obișnuită a discerne totul și a asimila cu aviditate ce o interesează, a apărut, ascultîndu-l prin întreaga expresie a ochilor ei frumoși, cu contur migdalat, Valentina.

— Sînt destul de bine-mbuibați ca să mai trebuiască să și gîndească! i-a spus ea, mai mult adresîndu-i lui reproșul decît celorlalți dispretul ei. Reproșul că nu ajunsese să-i cunoască.

Dar, mai tîrziu, cînd aerul ei de intelectuală atentă, meticuloasă, marcată de acea ambiție demnă a sărăciei, s-a muiat amestecîndu-se cu sentimentele duioase ale feției singuratice care simte nevoia de sprijin sau de ajutor, mîngîindu-i fruntea lui dreaptă și îngîndurată, ca-ntr-un îndemn de copii sinceri și triști, i-a spus altceva

— Să nu te lași! Să le spui; să vorbești în dreapta și-n stînga și să nu-ți pese că-i plictisești. Pe ei îi plictisește orice fiindcă le e bine așa cum e. Să nu te lași; noi n-avem decît gîndurile noastre, mintea noastră; și numai cu ceea ce este în ea putem să învingem...

S-au legat amîndoi, doi oameni mititei, spulberați de nevoile care veneau din toate părțile, într-o ambiție de a-și depăși soarta și a spune ce aveau de spus. S-au legat puternic, așa cum te poate lega o studență săracă, plină de aspirații. El avea trunchiul bine legat dar, de la truda în mină a cine știe cîtor generații, picioarele erau scurte în neamul lor, ceea ce făcea ca fruntea să-i pară enormă față de dimensiunile trupului care se ambiționa să țină deasupra lui un cap mare, sculptat în expresia încăpățînării de a se afirma. Ea, slăbuță ca un copil născut în nevoie, căpăta din sobrietatea coafurii simple și a obrazului curat în conturul său prelung, frumusețea de icoană a unei femei mignone cu ochii plini de seriozitatea unor țeluri precise. Conștiincioși, munceau fiecare tocind materiile cursurilor, cu îndîrjirea înotătorului care știe că are un singur liman. Și așteptau vremea cînd aveau să ajungă la primul cîștig de pe urma profesiei lor.

Primul cîștig venit de pe urma celor învățate, l-a avut ea, Valentina, pentru că el, Alexe, încă mai lucra nopțile și vacanțele pe unde apuca, străduind ca să-și ia diploma. A fost un onorariu trist. Cu atît mai trist cu cît fusese mai mult așteptat, ca un semn al limanului la care ajunseseră.

Pentru ca, ce altă clientelă puteau avea ei, intelectuali săraci, decît lumea săracă din care proveniseră? Valentina a venit acasă tristă, cu un fel de resemnare cenușie, transparentă ca fatalitatea. În ochii ei trumos alungiți: nu putuse să primească găina, singura găină din curtea celor cărora le salvase copilul. Și, dîndu-și seama că viața lor nu va fi cu mult mai ușoară nici de atunci înainte, s-au resemnat s-o ducă cu demnitate, adorîndu-se și mai mult într-un soi de respect plin de iubire. Ca oamenii siguri că, altceva decît înțelegerea lor reciprocă, nu-i poate salva în viața asta.

Creata astfel, opinia lor despre cei care, ducînd o viață îndestulată, nu mai au nevoie să și filosofeze asupra ei și că, datorită faptului că soarta i-a obligat să gîndească mai mult și să-și formuleze opinii mai exacte, ei au datoria să atragă atenția asupra unor adevăruri esențiale, funcționa din plin la Alexe. Nu-i păsa că unii dintre acei cărora se adresa fuseseră adversarii lui politici, nu-i păsa nici de faptul că, în jocul campaniilor electorale, după cum era acel joc, mulți îl batjocoriseră, îl minimalizaseră, îi arătaseră prin lecții dure locul modest pe care nu și-l putea depăși. El trebuia să spună ce avea de spus și simțea că momentul era atît de grav încît va fi înțeles. Trebuia să fie înțeles!

Cu toate riscurile trebuia să fie înțeles

„Cu toate riscurile, cum îi spusese și Valentinei. Cum îi spusese mîngîindu-i fruntea de deasupra ochilor îngrijorați. Mîngîindu-i arcada cu tăietură adînc prelungită în ovalul obrazului. Tăietura ce-i dădea aerul straniu de ființă foarte atentă și foarte gînditoare. Gînditoare cu grijă la soarta lor de oameni care împingeau greu cumpăna vieții. Greu de tot și abia reușind uneori s-o clintească din poziția ei blestemata — poziție menita sa-i țină printre cei apăsați în scopul ridicării celor situați dincolo, la celălalt capăt.

— Nu e grav, nu te expui prea mult? întrebase ea așezîndu-i cu grijă maternă fularul între reverele pardesiului. Cu insistență, cu grijă, reluînd gestul ca și cum voia să-l facă din ce în ce mai bine, din ce în ce mai în deplinătatea semnificațiilor lui grijului și caline.

— Și, dacă nu mă expun acuma, nu înseamnă că ne lăsăm la voia lor pe mai tîrziu?.

Răspunsul cu care trecuse prin curtea scurtă, însoțit de umbra grijii ei, rezona și acum în el ca o convingere.

— Poate se ivește un moment mai bun, mai calm, mai lipsit de riscuri... suna glasul ei la poartă — vechea poartă a casei bătrînești unde, cu mîndrie, își băturseră tăbliețele insemnelor lor de intelectuali.

— Du-te; nu-i lăsa pe pacienți să te aștepte; au nevoie de tine!

Și, peste poartă, simțise din nou nevoia să-i treacă vîrful degetelor pe arcada atît de frumos tăiată, grațios și alungit pînă în golul lăsat de umărul obrazului.

— ...Au nevoie de tine... repetă el ca și cum ar fi vrut să-i confirme demnitatea existenței lor.

Dar îi simți în ochi acea convingere că și el, pacient adult și bine testat, bine studiat, avea nevoie de ea, de asistența grijii și rațiunii ei.

— Ai venit de la școala prea incins, prea pornit... îi spuse Valentina în dimineața sumbră, acoperită de copacii ce-și spulberau ultimele frunze, vorbindu-i șoptit și prin poartă, așa cum făceau în tinerețe, cînd încă-și mai încercau iubirea și nu-și spuseseră toate adevărurile care i-au legat.

— Iar tu uiți de grija pentru bolnavi, din grija pentru mine uiți de ei îi răspunse închizînd poarta odată cu ochii în acea mișcare a pleoapelor prin care se transmit cele mai intime și mai duioase gînduri.

Și nu mai știu daca rostise, sau doar din acel gest se înțeleseseră asupra restului de gînd. „Nu te teme; esențial este să-i facem să știe că nu vom fi la voia lor"!...

Și, ca de obicei înțelegîndu-se, o vazu sau o simți cum, ridicîndu-și fruntea mai frumoasă decît a lui, pentru că era bombată și catifelată și nu avea aerul acela de agresivitate rigidă, uită grijile ei de nevastă iubitoare și, băgînd în buzunarele halatului mîinile cu care mai înainte îl mîngîiase, se întoarse cu mersul ei drept de medic atent numai la durerea pacienților ei.

DA, Valentina îl înțelesese, fusese omul care l-a înțeles perfect pe lumea asta. Logica lui cam schematică, dar riguroasă, care pe superficiali îi plictisea, ei îi dădea o anumită certitudine. O făcea să-l întrebe cu plăcere ce crede el despre o anumită situație, idee sau părere iar apoi, să-l asculte cu sincer interes. Interes mărit de căldura sau bucuria faptului că ea iubea un om cu mintea atît de logică și meticuloasă, bucurie oglindită în atenția cu care ochii ei îi urmăreau raționamentele.

Comunicarea lor era perfectă și asta îi încununa lui Alexe strădaniile de a fi citit și descifrat anumite lucruri. La un alt mod decît aprecierile profesorilor. Îi dădea avînt făcîndu-l să devină parcă mai tenace în meticulozitatea raționamentelor. Pentru că se amesteca aici unda sentimentală a căldurii cu care se adresa ei, omul care îl și iubea, îl și înțelegea atît de bine. Și nu-i mai păsa cînd cei care-l priveau de sus n-aveau răbdare să-l asculte exclamînd „iar ne dă lecții plicticosul!"

De data asta, însă, nimeni nu mai arăta a fi tentat să-l expedieze astfel. Oamenii, indiferent de părerile lor anterioare despre el, îl ascultau, erau interesați de ceea ce spunea și chiar mai mult decît atît: simțeau nevoia comentariilor lui sau a soluției propuse de el. Se opriseră din îndeletnicirile lor de cafenea și-l ascultau. Cu figuri atente, îngrijorate, de indivizi derutați și nedecișI cărora raționamentul lui le aducea o luminare. Sigur că privirile di-

latate de multe dioptrii cu care-l urmărea avocatul Antoniu aproape îngînîndu-l în ceea ce spunea, se conturau mai bine decît ale tuturor celorlalți, dar acum era vorba de toți, nu de unul singur. Toți oamenii din cafeneaua largă ajunseseră la a avea nevoie de ce spunea el. Și negustorii aceia greu de urnit, așezați cu încăpățînare pe socotelile afacerilor lor din care nu-i scotea nici o idee și nici un principiu; și fețele mai cizelate, mai spiritualizate ale intelectualilor aroganți și suficienți în importanța lor provincială; și atotștiutoarele expresii șirete, neîncrezătoare ale politicienilor; și chiar militarii care cred întotdeauna că știu ce au de făcut. Erau acum toți îndreptați către el, aveau urechi pentru el și, poate chiar mai mult decît atît, începeau să-și dea seama de adevărurile spuse de el.

Nu era Alexe în starea de a exulta în fața unui succes așteptat ani și ani de zile, dar, oricum, simțea asta. Situația gravă făcea lumină în legătură cu el, scotea la iveală virtuțile raționamentelor sale neluate în serios altă dată, le arăta acestor oameni suficienți că, totuși, aveau nevoie de unul ca el. Vorbi mai avîntat, mai pătimaș, cu convingerea aceea că glonțul fiecărei vorbe explodează perfect și își atinge ținta. Și nu mai avu timp să savureze faptul că reușise a cuceri mințile aride și pline de sine care, pînă atunci îl priviseră de atît de sus.

Își făcea doar datoria ca omul convins că îi ajută să se salveze și că, personalitățile acelea pînă atunci distante, aveau nevoie de ajutorul lui. Credea chiar că reușise să-i cucerească pe toți cei cărora le vorbea.

„Nevastă-mea m-a simțit agitat și a ieșit din cabinetul ei încercînd să mă liniștească; lăsîndu-și bolnavii și încercînd să mă liniștească"... ar fi simțit el nevoia să le spună celor din cafenea într-o slăbiciune a mărturisirii, precizînd: „M-a simțit cum am venit agitat de la școală și cum n-am putut să țin ultima lecție cînd am auzit vestea uciderii profesorului"...

Dar se abținu, își cenzură tot ce putea fi taxat drept slăbiciune și sentimentalism, în convingerea că era momentul cînd, prin rațiune, avea de cîștigat mai mult. Și, fiindcă nu se putea dezlipi de imaginea ei acolo, la poartă, spuse celălalt lucru care ținea mai mult de logică, adică îl repetă ca și cum ar fi continuat să o convingă și pe ea:

— Huliganii trebuie să știe că nu ne lăsăm în voia lor!

Vorbele lui aveau rezonanță. Simțea aceasta. După caracterul fiecăruia, după temperamentul fiecăruia, după teama, blazarea sau agitarea fiecăruia, reacțiile erau diferite, dar rezonanța exista. La modul grav ca un avertisment al ticălăsiei momentului.

— Profesorul a fost luat din casa lui, de la masa lui de lucru, suit într-o mașină, dus într-o pădure și împușcat. Împușcat odios, ca un animal, el, mintea cea mai luminată a neamului! — debită Alexe vorbele care-i produceau cea mai adîncă tulburare pentru că nu erau doar vorbe ci, pe măsură ce le rostea, avea mai clară și mai în faptă imaginile lor criminale.

— Exact! Cine ne garantează că nu se poate întîmpla și cu noi la fel?! Îi ținu isonul glasul spart al negustorului care rostise și mai înainte această idee legitimă în grija de sine a fiecăruia.

Alexe încuviință convingîndu-se că logica sa era recunoscută și, în centrul atenției fiind, simți nevoia să se mărturisească fără să-i pese ce însemnase el pînă atunci pentru acei oameni, sau ce însemnaseră ei pentru el;

— Știți bine domnilor că eu nu mai fac de mult politica profesorului... În general, nu mai vreau să fac politică, adăugă el malițios, neputîndu-se abține să nu-și afirme convingerile chiar cînd ele nu-i interesau pe alții. Și, purtat de avîntul dorinței de a spune fără ocoliș tot ce gîndește, iarăși adăugă: De mult nu mai cred în politică și am convingerea că adevărurile pe care le avea de spus se strînseseră cu acest joc superficial!...

Tentația de a spune cît mai multe din ceea ce constituia preocuparea lui intimă, era mare, mare de tot. Se afla în centrul atenției, lucru pe care și-l dorea de multă vreme, iar gîndurile pe care le avea de spus se strînseseră cu nemiluita. Fu cît pe ce să-și dea drumul, dacă un instinct bun nu l-ar fi oprit făcîndu-l să se întrebe: „Oare de gîndurile lui le ardea acelor oameni din cafeneaua intimă, cu măsuțe mici, scaune curbate și banchete jur-împrejurul pereților?"... Se simțea el precum plafoniera aceea alămită oriental, din mijloc; dar nu cumva exagerase facîndu-se pe drept cuvînt de neascultat?!... Era prima dată cînd îi era teamă de asta. Cînd nu-i era indiferent și tocmai de aceea n-ar fi vrut să se întîmple. Teama că greșise, că el era vinovat și nu cei care n-aveau chef să-l asculte, îl cuprinse pentru prima oară. Sentimentul că, din nepricepere, rata ceva. Ceva foarte important, deosebit de important; vital. Din pricina sa și numai din pricina sa.

Dădu să se miște, să iasă, să părăsească ringul ca un învins cînd, îndrăznind să-i înfrunte pentru ultima oară pe ceilalți, pricepu că ei tăceau ascultîndu-l; tăceau așteptîndu-i în continuare vorbele. Interesîndu-i vorbele lui și, chiar față de gravitatea momentului, avînd nevoie de ele. Totul se tulbură dîndu-i avînt și forță:

— De unde vin acești indivizi care-și permit să ucidă mișelește floarea neamului, domnilor? Ce legătură au ei cu noi, oricare dintre cei de aici, indiferent de părerile și credințele noastre?! Niște ucigași se suie la cîrmele țării nereprezentînd altceva decît rușinea unui neam, scursura elementelor cele mai abjecte care vor să imite ce-a făcut Hitler neținînd seama de faptul că noi avem un alt fel de temperament, un temperament pentru care nu există idee mai organică decît democrația! Oameni care nu vin din simțirea noastră, vor să pună stăpînire pe noi prin frică și amenințare. Românul nu e ucigaș, domnilor, nici absolutist; dictatura regală a fost cea care ne-a adus aici și iată că regelui i-a fost sacrificat propriul sfetnic, adică tocmai sfetnicul care-l îndepărta de nazism și de nesocotirea voinței naționale. Dacă cedăm acum, pierdem totul și lăsăm națiunea încătușată. Trebuie să ne exprimăm protestul nostru vehement, ca să fie auzit cît mai repede de toată Europa. Cît trupul profesorului mai este cald încă și deasupra pămîntului, pentru ca ticăloșia să fie evidentă oricui! Eu m-am depărtat de politica lui dar, în asemenea clipe, el nu-și mai reprezintă propria politică, ci reprezintă o țară care încearcă a fi intimidată!

Îl ascultau. Erau, pentru prima oară în totalitate, gînd la gînd cu el. Simțeau ca și el și nimic nu le abătea spiritele în alte direcții, pentru că pericolul era unul și li se adresa în egală măsură. Dîndu-și seama de aceasta, Alexe le declară scurt, ca unor vechi confrați:

— Cam așa arată conținutul telegramei la care m-am gîndit. Trebuie s-o expediem cît mai curînd posibil și s-o facem cunoscută prin orice mijloace.

Nu simți nici o împotrivire, nici o ezitare. Erau gîndurile tuturor sau, mai mult decît atît, era chiar nevoia tuturor. Nu era cazul decît să le spună cu gest hotărît:

— Haidem la acțiune!

Ceea ce și făcu.

CAFENEAUA aceea veche, cu parfum fin în care se amesteca cel al tutunului de Macedonia cu aromele orientale ale șerbeturilor și ceaiurilor dominate de cele atotumblătoare ale cafelei, îmbogățite uneori cu iz de rom în marghilomane și, alteori cu răcoare de mentă în rom în marghilomane și, alteori, cu răcoare de mentă și lămîie, lîngă biliardul vechi, curat și bine lustruit ca și spetezele de rotund lemn arcuit ale scaunelor, trăia un moment unic. Oamenii, acele persoane simandicoase care constituiau crema orașului, distingîndu-se fiecare prin orientări și, mai ales, prin interese foarte exacte, se amestecau parcă într-o magmă de îngrijorare și indignare. Indignare față de ticăloșiile ce se întîmplaseră și îngrijorare pentru faptul că, fără ca ei să-și dea seama cînd și cum, se treziseră a fi cetățenii unei țări subjugate de o forță pe care, pînă atunci, din dispreț, nici nu o luaseră în seamă.

Stăteau parcă mai înghesuiți, mai unii într-alții, iar vorbele lui Alexe le erau cu atît mai necesare cu cît ei n-ar fi îndrăznit să le rostească atît de vehement. Alexe simțea cîtă nevoie aveau de el, de rațiunea și raționamentele lui, de spiritul lui angajat într-o direcție spre care, acum, la ceas tîrziu, își dădeau seama și ei că trebuiau să vină.

— Fascismul, totalitarismul, extremele astea nu sînt în spiritul nostru, spuse el cu glas mult mai moale, aproape consolator, glas din care dispăruseră urmele de agresivitate ale omului care vrea să dea lecții celorlalți. Dispăruseră înlocuite de cel al unei explicații afective, apropiate, a cărui nevoie o aveau acum cu toții simțindu-se înconjurați de urîțenia pericolului care-i aduna la un loc... Legionarii ăștia n-au nimic comun cu gîndirea noastră normală, adăugă el cu glasul trist al unui părinte care explică alor săi greșeala pe care au făcut-o neluînd în seamă un pericol despre care le mai vorbise — ei sînt o mînă de oameni pe care Hitler i-a stimulat, i-a instruit și i-a plătit. Ce au ei comun cu spiritul nostru deschis spre viață liberă, spre gîndire neîncorsetată? N-au nimic și nici nu vor avea. De asta încearcă teroarea! Profesorul le-a spus de mult acest adevăr iar ei, fiindcă n-au argumente ca să pledeze în fața națiunii, l-au ucis. Halal argument! Halal nivel de gîndire!... În felul ăsta ne-ntoarcem în caverne, domnilor!

Primul care reacționă, simțindu-i, desigur, peste argumentele logice, locul foarte apropiat de interesele tuturor, ca și tonul, care-i era altul, mult mai apropiat decît cel de pînă atunci, fu senatorul. Cu bărbuța albă, semn al prestanței bărbaților politici la începutul secolului, sprijinîndu-se în bastonul cu cap de rață, el se ridică în picioare venind către Alexe cu mîna întinsă:

— Ești un om de fermitate, domnule profesor; eram convins demult de lucrul acesta. Acum îmi dau seama și de curajul dumitale în exprimarea unor lucruri de care avem nevoie toți. Continuă; e nevoie ca cineva să spună toate acestea!

Îi întinse cu gravitate o mînă elegantă, obișnuită cu afecțiunea demonstrativă a gestului electoral și, încă înainte ca Alexe să i-o fi strîns de tot, și-o retrase grăbit pornind către ușă.

— Păi, domnule senator, rămase Alexe cam nedumerit — telegrama...

— Telegrama... sigur că da; e foarte bine să o trimiteți... răspunse senatorul fără a-și mai întoarce capul cu figură distinsă — Să se știe că există o opoziție.

Și fără a-și încetini deloc ritmul îndepărtării, ieși precipitat salutîndu-i neatent pe cei de lîngă ușă ca și cum, prin justificarea slăbiciunilor vîrstei, ar fi acuzat o necesitate inexorabilă tocmai atunci. În ușă se lovi de cetățeanul acela micuț care-i spiona fumînd dintr-o țigară cu tutun prost. Afișa o figură răbdătoare pusă pe așteptare spre a nu pierde nimic din ce se petrece.

Alexe avu sentimentul că trebuie să protesteze:

— Dar, domnule senator, semnătura dumneavoastră ar da greutate; chiar dacă senatul e desființat, ați fost de două ori membru al lui...

Se adresa însă altcuiva, cu totul altcuiva care se ridicase și se afla acum dinaintea sa. Se adresa preotului grav și prestant care, arăta mai mult a administrator al unor bunuri foarte materiale decît a slujitor supus unei puteri divine. Iar acela îi răspunse cam la fel de grăbit:

— Contăm pe dumneavoastră, domnule profesor, contăm pe dumneavoastră...

Se depărtă și el filfîindu-și poalele anteriului în așa fel încît, cel de la care află Alexe o explicație, fu de abia a treia dintre persoanele care se perindau prin fața lui: avocatul cheflîu care era un fel de partizan, secretar sau purtător de cuvînt al fostului senator. Îi spuse scărpinîndu-și bărbuța ce semăna oarecum la tăietură cu a mentorului său:

— Dragă, nu trebuie să te impacientezi ci, dimpotrivă, să fii ferm pe lucrurile ce ni le-ai spus și sigur pe asentimentul nostru.

— Eu vă propusesem să semnăm cu toții o telegramă.

— Dar dacă oamenii pleacă, au treburi...

— Adică nu vor! i-o reteză Alexe neplăcîndu-i tonul acela lunecos.

— Ba eu cred că vor, își continuă avocatul jocul — cred că vor. Propunerea dumitale a fost îmbrățișată de toată lumea. Eu ți-am spus-o clar: Dacă poporul ăsta nu se trezește rapid, vom fi încălecați și ajungem ca în Germania!

Neobișnuit, neplăcîndu-i și nefiind în stare să practice jocul vorbelor sincere doar pe jumătate, Alexe întrebă obtuz, c-o undă de bănuială:

— Și eu, eu ce-am spus?

— Păi tocmai asta e, nu mai ezita; trimite telegrama!

— Eu ezit? se-nfurie Alexe cu sentimentul omului că este înșelat undeva, într-o direcție de care nu-și dă seama exact. Și, arătînd spre alții care se despărțeau ușurel plecînd, adăugă ca omul care s-a lămurit: Mai bine nu-mi dădeați dreptate; mai bine nu-mi mai comunicați asentimentele dumneavoastră.

La aceste vorbe, bătîndu-l încurajator pe umăr cu mîna sa plină de inele, hagiul de la muntele Athos îi spuse fără să se oprească din drumul pe care-l luase pe urmele celorlalți:

— Să nu vă retrageți, domn profesor. Noi n-avem curajul dumneavoastră dar, să știți că, din umbră, vă vom susține.

— Din umbră? De ce din umbră?

— Stai omule, nu te supăra, îl liniști avocatul; vezi că dînsul e sincer, doar!

— Văd; mersi că măcar dumnealui e sincer!

— Păi sigur! Ce rost are să ne expunem toți? exclamă pentru prima oară fără ascunziș avocatul ținîndu-se de bărbuța arămie. Dumneta te-ai exprimat, tot ești cunoscut ca partizan al profesorului. Du-ți gîndul pînă la capăt. A zis foarte bine: din umbră, noi te vom susține; dar ce rost are să ne expunem cu toții? În condițiile astea s-ar putea să avem soarta profesorului; ce rost are?!

— Ce rost? tună Alexe ca omul care, sperînd sincer în ceva, se simte înfășurat în abilitatea nesinceră a celorlalți — Rostul exprimat de dumneata: Dacă poporul ăsta nu se trezește rapid, vom fi încălecați și ajungem ca în Germania!

— Exact, exact, spuse avocatul; îți mulțumesc pentru că îmbrățișezi opinia mea. Așa, dragă, contăm pe dumneata să pui în practică ce-ai spus aici; contăm!... Și-i strînse mîna încurajator, grăbindu-se să-și îndrepte burticica spre direcția în care se topiseră ceilalți.

— Domnilor, o clipă, domnilor. Neașteptat pentru Alexe care era luat prin surprindere, un glas interveni printre cei ce continuau să se ridice; era colegul său, avocatul deșirat, cu ochelari, care preda și lecții de economie politică: Domnilor, nu trebuie să-l lăsăm pe Alexe singur...

Alexe atît auzi. Pentru că, întorcîndu-se către el, dădu de obrazul negru al directorului liceului care o lua pe urmele celorlalți. Dar nu cu jena meschină a celor ce se fofilau prin colțuri, ci obligat de bun simț să recunoască.

— Știi bine că nici unul nu-ți va semna, dar asta nu înseamnă că nu te aprobăm. Eu sînt cel mai mic de aici; profesor sărac ca și tine. Iartă-mă.

— Domnilor!... tuna însă în continuare, slăbănog, cu gesturile sale precipitate, avocatul Antoniu, acest om a rostit ceea ce gîndeam cu toții; nu se poate acum să-l lăsăm singur; nu e omenește!

— Omenește e — spuse mai sceptic Alexe, dar credeam că, într-adevăr, mi s-a dat dreptate. Și, întristat, scoase din buzunar textul telegramei așezîndu-l pe masa biliardului: Care vreți semnați; eu, telegrama tot o trimit.

Mai rămăseseră cîțiva. Poate, chiar destul de mulți din cîți fuseseră. Aproape jumătate. Medicul corporației și judecătorul nu-și întrerupseseră partida de table, iar negustorii erau mai mult grupați, ei avînd antenele mai ascuțite la pericolul care-i pîndea. Triști, cei doi învățători și casierul băncii rurale stăteau prin preajmă ca oamenii legați sentimental de soarta prietenului lor.

— Care vreți, semnați, repetă el; aș vrea să fim și prompți, dar nici să nu lipsească vreo semnătură de la vreunul care ar vrea să o facă. Vă rog, poftiți...

Semnă, precipitat conform temperamentului său, cu bărbia tremurîndu-i în prelungirea indignării de mai înainte, avocatul Antoniu, semnară ei patru, foștii partizani ai profesorului. Un semn mut, cum că el e în afară la asemenea acte, făcu colonelul asistînd la partida dintre farmacist și căpitanul de intendență. Și Alexe își îndreptă privirile spre cele statornice cu care îl urmărea comerciantul chel cu păr roșcat în jurul urechilor.

— Dumneavoastră? întrebă el amintindu-și de atenția încurajatoare cu care acela îl urmărise tot timpul.

— Eu?... individul zîmbi sleit, dezvelind niște dinți neregulați și galbeni. Am să semnez eu, dar nu pe telegrama voastră; eu reprezint poliția legionară, domnilor! Și ieși ținîndu-se drept ca-ntr-o răzbunare a umilului. Din spate, chelia lui roșcovană și teșită părea că rînjește amenințător. Mai ales către confrații lui, negustorii bogați.

Atunci, zornăitul de zaruri, devenit o obișnuință, ca un susur al locului încetă brusc arătînd în ce liniște se strîngea fumul de tutun dedesubtul candelabrului. Liniște de o secundă pînă cînd pocni cutia de table. Cutia de table părăsită de farmacist.

Acesta făcuse tot mai mari ochii săi albaștri și, deodată uitînd de partener sărise ca-ntr-o explozie ajungînd lîngă Alexe:

— Am spus eu că scot capul mult mai mulți! Au stat ascunși în cuiburile lor, în conspirația lor plătită de Hitler, iar acuma scot capul! Ai văzut ce periculoși sînt și cum se insinuează?. Îi prinse mîna într-un gest nu lipsit de afecțiune; Mai bine taci. Oprește-te deocamdată să vedem cum evoluează lucrurile. N-are rost să riști; ăștia sînt în stare de orice!

Alexe se scutură de căldura mîinii lui, cu gestul omului aflat în clipa cînd n-are nevoie de sinceritatea altuia ci de altceva.

— Și eu sînt în stare de orice, dar în sensul invers al lucrurilor! spuse căpătînd deodată conștiință de sine și simțind nevoia să-și țină și mai drept trupul scund ca un semn de exclamare.

Un semn de exclamare foarte încordat.

CÎND ieșiră din cafenea, de lîngă ușa cu clopoțel se ridică cetățeanul acela micuț care fuma tutun prost și-i salută respectuos, chiar cu un gest de afecțiune, fără a scoate, însă, vreun cuvînt. Avea o figură mohorîtă, răbdătoare, atentă la propriile-i griji și sentimentală care, doar pe Antoniu îl intrigă:

— Peste tot spioni! exclamă cu subțirimea precipitată a gesturilor sale în timp ce, mărită de dioptriile lentilelor de la ochelari, expresia ochilor îi amplifica agitația. Are dreptate farmacistul: ăștia au pîndit din umbră, ne-au studiat și ne-au iscodit, iar acum... Îi finanțează Hitler, nu se poate altfel dacă sînt atît de siguri pe ei și au stat ascunși atît de bine!

— Du-te; ai ore așa că du-te... își dădu seama Alexe că trebuia să-l elibereze.

Într-adevăr, așa era; nervozitatea acelui slăbănog plin de intenții bune și gesturi necugetate venea din faptul că intervenise așa, deodată, dintr-un sentiment de onestitate, dar acum nu-și mai dădea seama ce avea de făcut.

— Dacă e nevoie eu rămîn; n-am nimic de pierdut; puțin îmi pasă, bravă Antoniu nu convins, dar credul și copilăros.

— Ai semnat, de altceva nu mai e nevoie; du-te la ore să nu ne trezim cu unii de alta ideologie care ne înlocuiesc.

Îl lăsă încă pendulînd în ezitări și, urmat de cei trei cu figuri triste, Alexe coti spre strada lui. Coti și, cu toate că era o distanță mare pînă în capătul celălalt unde își aveau casa, Valentina îl simți. Apăru iarăși în poartă, chipurile să conducă un pacient mai dîndu-i ceva sfaturi. De bănuit era, însă, faptul că, încă de la plecarea lui venise la fel cu fiecare dintre pacienți. Spre a arunca în josul străzii cîte o privire în nerăbdarea-i de a ști ce se întîmpla cu el.

Făcu același gest reținut de a-i aranja fularul însinuîndu-și cu căldură degetele pe sub reverele pardesiului; dar privirile, privirile pe care i le adresa numai lui, erau pline de o afectuoasă îngrijorare în marile întrebări care le adînceau.

— Rămîi acasă, nu-i așa? întrebă ea în instinctul nevoii de a-l ști aproape ca și cum, aproape, ar fi însemnat și în siguranță.

— Mă mai duc la telegraf, arătă el spre clădirea înaltă care se vedea în susul străzii din dreapta, fără să explice, însă, de ce n-o luase drept de la cafenea într-acolo și simțise nevoia acestui ocol ca s-o întîlnească pe ea în poartă.

— La telegraf? E absolută nevoie să te duci la telegraf? întrebă Valentina cu mult mai multe spuse în glas decît în vorbe.

— Este; răspunse el ca și cum ar fi consolat-o.

— Poate lași pe altă dată, poate că...

Sute de nuanțe ale grijii, ale dragostei, ale nevoii de a-l păzi se însumară în tăcerea ei bruscă.

— Nu, Valentina; nu pot să las pe altă dată.

— Altă dată, cînd vor fi lucrurile mai calme... dădu ea ton de explicație insistenței.

— Acuma; trebuie acuma, tocmai ca, pe urmă, să fie lucrurile calme, Valentina!

— Trebuie?

— Trebuie.

Ea îl mîngîie încet scoțîndu-și degetele de sub fular și trecîndu-i-le pe obraz. Într-o ultimă încercare, mai întrebă:

— Ai totul pregătit?

— Da.

Alexe privi cu siguranță în ochii ei care-i aparțineau atît de mult și care erau atît de frumos alungiți.

— Nu ai tot — spuse ea ca un diagnostic, într-un ton categoric, păstrat pentru la urmă, poate drept ultima mișcare de a-l opri.

Iar el îi impută:

— Vrei să mă împiedici cu orice chip.

Atunci, de-abia, adevăratul înțeles al privirilor ei aproape transparente se desluși:

— Cum să te împiedic? Din clipa în care mi-ai spus că trebuie, nu mai vreau să încerc acest lucru.

— Și atunci, atunci ce vrei?

— Vreau să semnez și eu alături de tine. Ce-aș mai putea vrea altceva, dacă altfel nu se poate?!

Și după ce semnă, rămase îndelungă vreme privind cu nostalgia ochilor frumoși micul grup mărunt ce se îndepărta pe strada cu plopi ascuțiți în desfrunzirea lor, spre clădirea vînătă a poștei.

Seninătatea gravă, ca o convingere fermă și de nezdruncinat sub fruntea ei mare nu și-o schimbă, nici față de bolnavii pe care îi consultă toată după amiaza, nici față de indivizii cu mutre negre care, venind pe seară, se legitimară a fi de la poliția legionară. Iar cînd aceia, habotnici în cine știe ce ritual, îi cerură o icoană ca s-o pună să jure, ea îi sfidă lipindu-se de brațul lui Alexe:

— Știe tot orașul acesta că noi sîntem atei!... Și văzîndu-le figurile stupide, gata de crimă, nu se sfii să adauge așa cum bine învățase de la el: Voi, care o faceți pe credincioșii, sînt sigură că nu știți să explicați prea bine de ce credeți; noi vă putem explica oricînd de ce sîntem atei!...

— Cel mai periculos lucru pentru gîndirea umană este ritualul, dogma. Pentru că înseamnă stagnare într-un automatism care, chiar dacă are logica sa, este lipsit total de rațiune — rațiunea în adevăratul înțeles al cuvîntului. Înțelegi de ce? Pentru că gîndirea e înșelata din pornire și lăsată abia apoi să evoluieze normal creînd impresia că e logică. Adică, la bază, e pusă dogma care vine dintr-un anume interes al cuiva, apoi mintea ta e lăsată să lucreze mai departe avînd impresia că totul decurge datorită logicii ei. De fapt, toată această logică e subordonată direcției inițiale pe care i-o dă dogma; deci, omul este făcut să creadă doar în aparențele gîndirii sale mințindu-se pe sine însuși. Aici, însă, tot mai există o cantitate de gîndire personală care, conform splendidelor surprize ale minții omenești, poate scăpa și se elibera. În ceea ce privește ritualul, însă, acolo totul este fals, de la început pînă la sfîrșit, iar bietul om care-l respectă se minte de-a binelea pentru că nimic nu mai este tacut conform gîndirii sale ci totul se desfășoară în virtutea unor mișcări prestabilite care dau inteligenței doar satisfacția că le-a memorat, că le poate repeta. În ultimă instanță, e vorba de o dresură a ființei umane în scopuri exterioare de voința ei. Ai văzut grefierul înăcrit care pune vreme de ani de zile ștampila în același loc și își așterne semnătura cu aceleași înfloriturii avînd satisfacția că, prin asta există?... Dacă-l întrebi de ce face așa, îți răspunde cu suficiență: „lasă că știu eu mai bine". Dar, dacă-l scuturi vezi că nu știe; așa a apucat, așa a intrat în ritual și, exercitînd ritualul, are impresia că există, că face ceva pe lumea asta...

— N-ajungi la biserică? întreba Drăgan fără să-și ascundă plăcerea și de a-l tachina dar și de a discuta cu el.

— Ajung, că de-acolo a pornit ritualul făcut cu oameni dresați special pentru asta și lăsînd impresia de existență umană în vreme ce totul se învîrte într-un joc abstract și lipsit de rost. Deci, fii atent vărule: Ei pretind că ritualul acesta religios e ca o antenă care-ți face legătura cu Dumnezeu. Pe de altă parte, însă, pretind că Dumnezeu se află pretutindeni. Dacă se află pretutindeni, atunci ce rost mai are să-i faci o casă? Iar, dacă-i faci un templu unde sălășluiește, sau unde poți lua legătura cu El, cum rămîne cu existența Sa universală? Uită-te la preoții lumii, preoții diverselor religii, rituri și secte cum se ceartă și se ard pe rug din pricina contradicției dacă pînea trebuie tăiată pe dreapta sau pe stînga, dacă rugăciunea trebuie adresată către răsărit sau către zenit, dacă trebuie să te închini cu două sau cu trei degete, de la stînga la dreapta sau de la

odată era aruncată și ea nu-l mai putea îmbrăca. A rămas ducîndu-și calvarul de om care, jurînd să salveze și numai să salveze vieți, distrusese una cu bună știință. Și nu-și mai permitea nici o cale de întoarcere: intrase în rîndurile celora pe care se pregătise să-i nege. Și nu avusese fermitatea de a lupta pînă la capăt pentru orice însemna viață, indiferent de justificările logice pe care le avea.

Valentinei îi plăcea foarte mult povestea. Mai ales că Alexe o descoperise și i-o citise pentru prima oară. O învățase aproape pe dinafară și o spusese de nenumărate ori la cercurile lor studențești, iar la absolvire o recitase ca un moto simbolic la jurămîntul lui Hipocrat. Simbolic pentru modul în care înțelegea ea acest jurămînt. Accentul ei a fost atît de tare, atît de categoric încît reprezentantul ministerului a ținut să precizeze că nu e cazul ca o sărbătoare de doctorat să se transforme în prilej de agitație politică. „Eu fac agitație morală, nu politică, domnule director general", a răspuns Valentina a cărei frunte bombată căpăta un contur foarte frumos sub toca neagră ce consemna pe creștetul ei înaltul moment universitar. Și, micuță, dreaptă, plină de personalitate, a început să vină către Alexe, privindu-l drept numai pe el, așa cum îl privise tot timpul cît rostise cuvintele solemne ale intrării ei în profesie. Către el, omul cu care avea comunicare perfectă, omul cu care aflase aceeași credință și aceleași convingeri de viață, omul lîngă care nu-i era teamă de nimic pentru că-i confirma autenticitatea oricărui gînd, tot așa cum și ea lui, îi dădea curaj întru făurirea oricărui gînd.

A durat o veșnicie drumul prin amfiteatru către el, drumul perseverent al fetei mărunte care purta roba universitară ca pe un drept pentru care luptase cu toate forțele, un drept pe care nu i-l mai putea lua nimeni. Mai ales că răspunsul ei rostit fără vreun semn că ar ceda sau ar da înapoi, trezise murmure și priviri rele la cei cîțiva extremiști de dreapta ce se aflau printre studenți. Și, cînd a ajuns lîngă el, cînd i-a prins brațul ca și cum s-ar fi reașezat la locul ei de certitudine, abea atunci un tremur mai puternic decît simplul fior al emoției, tremurul celui care s-a străduit din greu să nu tremure a cuprins-o transmițîndu-se și lui ca o osmoză. Osmoza binomului de crez intelectual pe care-l reprezentau ei, în sărăcia lor curată și plină de aspirații pentru care trăgeau cu toată strădania de care erau capabili. Doi oameni mărunți și drepți și slabi de ambiție, două mărunte exemplare umane care învățaseră să știe ce vor, față în față cu atmosfera augustă a solemnității universitare pentru care străduiseră la sînge ca-n unica lor speranță, dar simțind cum solemnitatea ei se mînjește de priviri rele. Unele disprețuitoare, altele chiar cîinoase.

— E foarte bine tot ce-ai spus! — o încurajase el susținînd-o cu trupul mic, slab, dar vînos, încordat în hotărîrea de a persevera, hotărîre care constituia esența sa de primă generație intelectuală dintr-un neam întreg de oameni ce lucraseră aplecați.

— Nu-i simți cum ne disprețuiesc?! — îi șoptise ea arătînd spre apăsarea acelei aule de la care smulsese ce a visat.

— Ne disprețuiesc, îi răspunse el liniștind-o prin confirmarea și nu prin negarea gîndului pe care îl avea; ne disprețuiesc fiindcă ei au totul de-a gata iar noi ne smulgem cu dinții fiecare drept.

— Dar áia, legionarii, după parabola cu tiranul, cred că ne-ar ucide! — prinse ea curajul de a rosti acest adevăr pentru că ajunsese lîngă el și se afla strîns încleștată de brațul lui.

— Sigur că ne-ar ucide; ce, te poți aștepta la altceva de la ei?!

Rostise și el fără teamă și fără dubii, ca omul conștient pe ce lume se află, ca vînătorul care, intrat în junglă, știe ce pericole îl pasc.

— Sînt cîini, nu sînt oameni; adăugase ea în același ton de certă convingere — sînt ființe degradate în care s-a dezvoltat altceva decît ceea ce este uman!

Iar șoapta lui, pornind spre părul pe care i-l săruta, răspunse fără nici un fel de neîncredere sau mirare:

— Te poți aștepta la altceva de la ei?!

„IATĂ că nu m-am așteptat la altceva de la ei și asta mi se confirmă" — ar fi simțit Alexe nevoia să spună acum, dacă în locul cefii nemișcate în poziția aceea prin care, la volan, Achim se ferea să dea ochii cu el, s-ar fi aflat Valentina. — „Nu m-am așteptat la altceva și chiar nu mă mir că ei mă vor ucide. Pentru că, dacă ei nu m-ar ucide, eu i-aș fi distrus. Altfel, nu fizicește, e drept; dar i-aș fi distrus"...

Da, opoziția lui în fața morții, asta era; nu putea fi alta: ideea de a-i fi distrus, convingerea că el i-ar fi distrus dacă nu l-ar fi distrus ei, conștiința că erau două forțe adverse între care nu putea exista compromis sau înțelegere.

El, omul înțepat și cam plictisitor prin perseverența cu care spunea ce avea de spus, profesorul modest, mulțumit de situația lui în care prin străduințe ajunsese și nemulțumit, doar, ca orice om, de nemulțumirile generale ale lumii acesteia, el, neînsemnatul care, din blazare se lăsase pînă și de politică, ajunsese deodată inamicul, marele inamic public care trebuia ucis.

Aveau să-l ucidă și el nu aștepta în nici un fel mila lor. Cu îndîrjirea ce se năștea în el, lua lucrul drept firesc. Și toată concentrarea, toată drama acelor momente cînd i se răscula în suflet dorința de a trăi, de a nu se lăsa ucis, prindea ființă prin ceea ce, cu sufletul la gură, simțea nevoia să-i comunice Valentinei. Și-i comunica perseverent, ca-ntr-o emisiune care din clipă în clipă urma să se întrerupă, din clipă în clipă urma să nu mai aibă puterea de a se rosti sau de a ajunge la destinație și trebuia să transmită cît mai mult, cît mai dens, cît mai cuprinzător mesajul său absolut necesar.

Din pricina aceasta, perseverența lui plictisitoare în a spune ceea ce avea de spus funcționa din plin, nedevenind agresivă numai din pricină că era adresată unei ființe dragi. Și gîndul lui nu mai avea altă direcție:

— Da, Valentina, ne-am pregătit atîta pentru viața asta și uite-o cum se încheie! Se încheie ca și cum toată ar fi fost numai pentru pregătiri făcută și nu ca să trăim ceea ce am pregătit. Tu, Valentina, să transmiți copilului, să-i transmiți experiența noastră, concluziile la care am ajuns, pentru ca, el, el să poată folosi mai repede, intra mai repede în subiect și nu rămîne la stadiul de pregătire la care... Nu, nu; tu nu rămîi; tu ai viața înainte. Tu ai să ajungi, poate, să răzbuni și ce n-am reușit eu. Dar copilul, copilul în orice caz, Valentina. Pentru că, vezi tu, experiențele ne umplu viața; prea multe experiențe. Parcă mereu mai triste, mereu mai demobilizatoare. Adăugîndu-ți încă o cantitate de balast la ezitările pe care le ai, demonstrîndu-ți încă o dată cît ești de priponit față de aspirațiile pe care le-ai avut cîndva... Că mă omoară ăștia? — Mă așteptam!... Adică, nu că mă așteptam, dar nu mă așteptam la altceva de la ei. Tu, Valentina, trebuie să înțelegi bine. Dar să se fofileze atît de laș toți cei care mă încurajau astăzi, asta nu, trebuie să recunosc: nu m-am așteptat. Vai ce încredere prinsesem în mine cînd le vorbeam, ce siguranță!... Nu pentru că nu i-aș fi cunoscut, Valentina, dar pentru că mă înșelaseră cu seriozitatea temerilor lor și, după atîția și atîția ani i-am luat în serios, i-am crezut ajunși într-un moment serios; am pactizat cu ei și chiar m-am simțit obligat să le explic cîteva lucruri. Asta, însă, nu e grav; grav este că m-am crezut înțeles și că mi-am dat seama că, mai onest a fost huliganul acela care ne-a spionat, negustorașul acela chel, complexat, care vrea să-și anihileze, desigur, complexele intrînd în haită și simțindu-se tare printre ucigași... El a avut baremi mîndria de a arăta de unde era și a ne face să credem că vom tremura în fața lui... Ceilalți însă... Ce să mai vorbim!... Valentina, mi-au trebuit mai mulți ani ca să mă conving de mai multe lucruri și să devin ateu; mi-au trebuit, în general, mulți ani, pentru toate dintre lucrurile de care m-am convins. Tu o știi prea bine pentru că ai fost alături de mine și te-ai convins odată cu mine. Convingerile căpătate greu se șterg la fel de greu sau nu se mai șterg niciodată. Sînt mîndru de ele, Valentina, și tu trebuie să fii la fel de mîndră de ele, iar copilul trebuie să le cunoască și să le înțeleagă. Sîntem ființe raționale și raționea, care chiar azi mi-a mai dat o lecție, m-a făcut să merg fără ezitare în direcția asta. Chiar dacă direcția asta era direcția spre telegraf, la care tu ai făcut gestul să mă împiedici. Dar și tu ai înțeles puterea rațiunii și ți-ai retras gestul în ultima clipă, transformîndu-l în încurajare, în îndemn. Așa ai fost întotdeauna, Valentina, mi-ai fost sprijin și încurajare și ai înțeles cînd trebuie să mă mîngîi, cînd trebuie să ne înțelegem din priviri și cînd trebuie să mă asculți, trebuie să-ți facă plăcere a mă asculta și trebuie să dezici gestul superficial al altora care n-au răbdarea să asculte întreaga mea demonstrație, n-au capacitatea intelectuală de a mă înțelege. Tu m-ai încurajat, Valentina, și tu trebuie să înțelegi că n-aveam cum proceda altfel. Pentru demnitatea noastră; pentru fruntea pe care am învățat s-o ținem sus ca pe o bogăție mai mare decît a celor avuți și lași, a celor pentru care situația e mai mult decît o idee, mai mult decît o convingere. Tu mă înțelegi și mă aperi, Valentina, și, uite, simt grija ta care mă urmărește și care nu mă lasă să fiu laș nici în aceste ultime momente. Nu mi-e frică de moarte fiindcă nu mi-e frică de ei. Și nu mi-e frică de ei pentru că ei nu pot reprezenta pentru mine decît ideea de moarte. Îmi pare foarte rău că mor, trebuie să recunosc. Ah, cum aș vrea să vin înapoi, lîngă tine!... Îmi pare foarte rău; dar frică, nu, nu-mi este; nu-mi este frică de ceea ce nu înseamnă nimic. Să-l înveți pe copil lucrul acesta și atunci el va fi mai pregătit decît noi pentru viață. Și să-l înveți să-i urască pe cei care nu înseamnă decît moarte, adică nu înseamnă nimic... Nu, nu mi-e frică, Valentina, nu mi-e frică...

VORBIND astfel, mai bine zis încrîncenîndu-se să-și împingă gîndurile într-o singură direcție, spre unda aceea unică prin care mai era legat de ceea ce fusese existența lui, își dădu seama că, așa cum presimțise mai demult că urma să se întîmple, legătura lui cu Valentina se rupse, se frînse, căzu ca și cum ar fi împușcat-o cineva. Ca o pasăre ce te păzește din înalt urmărindu-ți cu atenție și perseverență calea de sub cerul ei și al cărei lung drum deasupra ta, lung ca și cel al tău spre neființă, se frînge brusc într-o cădere disperată care-ți frînge și ție siguranța pazei de pînă atunci, pierzîndu-te. Pierzîndu-te în neant fără să-ți mai dai seama că arma spre tine a împușcat și nu spre cerul păsării tale păzitoare.

Nu mai era. Valentina nu mai era pe recepție cu urmărirea avidă a simțurilor ei care se încleștau în voința de-a-l urmări și de-a ști tot ce se petrece cu ființa lui. Sau el nu mai era, ca să transmită de aici; și același sentiment, al ruperii legăturii, al morții devitalizînd brusc unda lor de comunicare, îl trăia dincolo Valentina.

Cîte ar mai fi vrut să-i transmită; cîte ar mai fi avut, încă, să-i transmită Striga din toate puterile. Simțea cum, înfundîndu-se în pămînt, striga din toate puterile spre cerul care i se închidea, i se închidea tot mai mult.

— Valentina, striga el simțind cum o altă mașinărie decît automobilul îl lua și-l purta pe un alt drum decît cel al nopții cu înveliș selenar. Un drum prin minereu și nu prin aer, un drum subpămîntean care-i astupa nările și porii și gura cu care vorbea tot mai greu, tot mai în nemișcare, nu rostind cuvintele, ci mai degrabă emanîndu-le prin dezagregarea ființei sale: Valentina, noi am fost niște oameni modești, noi n-am luptat decît pentru locul nostru modest într-o societate care nu recunoaște modestia, pentru că, a fi modest înseamnă a fi prost, a te lăsa exploatat, a te lăsa condus, a te lăsa terorizat. Și, atunci, cu toate că n-am avut de la viață decît pretenția de a-mi da dreptul la demnitatea modestiei mele, mi-am dat seama că un asemenea drept nu există. Deci, că nici o asemenea modestie nu poate exista, cîtă vreme uzurpatorii ei sau te exploatează sau te terorizează, sau, mai grav: și una și alta... Cum m-am lepădat de politica profesorului, Valentina, tu știi prea bine, pentru că nu avea perspectivă, pentru că ideea aceea ca, noi intelectualii săraci, modești și conștiincioși să fim la putere, nu e realistă; pentru că, unii dintre noi ajungînd la putere nu mai rămîn nici modești, nici conștiincioși și, ca o urmare, nici săraci. Valentina, dar nici că m-am retras, nu e bine, așa cum am făcut-o vreme de cîțiva ani. Înțelege-mă, acum, Valentina: am riscat totul, nu pentru că știam că pierd. Dacă mori, cum mor eu acuma, nu înseamnă neapărat că și pierzi. Moartea poate fi eroică și sacrificiul unuia poate răsturna soarta celorlalți... Nu, nu te speria Valentina că mi-aș fi pierdut modestia. Sînt lucid și știu că, să fii luat și ucis pe

dreapta la stînga... Uită-te la ei și-ai să-ți dai seama cît de puțin universal e Dumnezeu tocmai în concepția lor. Ritualul e pentru ei forma cea mai rentabilă de îndobitocire umană; iar biserica locul unde intri, dai un ban și iei legătura cu Dumnezeu ca să-i aduci la cunoștință nevoile tale. Aducîndu-i-le la cunoștință, te încarci cu credința necesară de a aștepta și nu mai gîndești în continuare uitînd că Dumnezeu e universal și poți comunica cu el oriunde. Omul trebuie să-și dea seama că, a comunica cu Dumnezeu înseamnă a comunica cu sine însuși, a gîndi și a găsi mereu soluții de viață, explicații care să-i lărgească înțelegerea și discernămîntul! conchidea el înflăcărat, bucuros de auditorul superb care era Drăgan.

Și ce departe au ajuns față de aceste comunicări, cum au ajuns să se certe, să se respingă, să se contrazică pînă la a se bănui, a se suspecta și a-și arunca vorbe grele unul altuia. Vorbe foarte grele, bănuieli neadevărate... De ce?!... Valentina oare știa acest lucru, își dădea seama de această situație?... Valentina care...

ATEISMUL acesta, pe care, în mentalitatea lor rutinată și conservatoare, unii i-l considerau o țicneală iar alții un pericol, nu era înțeles de nimeni altcineva mai bine decît de Valentina.

Nici chiar Drăgan, vărul lor, ceva mai depărtat ca rudenie, dar atît de apropiat, apropiat prin copilăria petrecută împreună, cu toate că, muncitor și revoluționar fiind, avea toată apropierea față de o asemenea lipsă de credință în puterile divine, tot nu-l înțelegea exact. Adică, pe Drăgan îl mulțumea, îl satisfăcea, mai bine zis, faptul că vărul său nu credea în Dumnezeu, dar nu trecea de aceasta. Nu-l întreba în ce crede și considera doar o simplă speculație intelectuală protestul lui Alexe:

— Omule, să-ți intre-n cap că nici un lucru nu poate fi negat decît în virtutea unei afirmații pe care o faci; eu nu spun că nu cred în Dumnezeu, eu, pur și simplu nu cred în Dumnezeu pentru că am altceva în care cred; cred în rațiunea mea și în forța mea de a discerne lucrurile materiale care mă înconjoară, sau stările în care mă aflu, înțelegi?

— Mie mi-e deajuns că ești ateu, că nu crezi în prostiile ălora! spunea, cu amuzament în trăsăturile lui enorme, vărul acela inteligent, bizar și plin de surprize despre care se știa doar că nu se poate ști nimic din ce conspirații pune la cale, spre ce lucruri subterane și necunoscute îi mergeau firele.

— Să nu-ți fie deajuns. Un om nu poți să-l cunoști după ceea ce neagă. Simpla negație poate fi chiar recunoașterea unui fapt pe care, tu, doar nu-l accepți. Eu cred în ceva, omule și m-am străduit ani de zile ca să-mi fundamentez toate argumentele; cred în libertatea de gîndire a ființei noastre. În virtutea acestei idei neg alte credințe; și nu doar de dragul de a le nega.

— E prea complicat pentru mine, se amuza Drăgan; de la nivelul meu, viața se judecă prin cîteva lucruri simple și categorice.

— Dacă sînt prea simple și prea categorice, ar putea să fie dogme și asta nu e bine — îl avertiza Alexe cu tonul său didactic.

Pe vremea aceea, se contrazicèau fără a fi ajuns încă la contradicții. Drăgan, cu comportamentul său ferm și rapid dat de situațiile dese în care era nevoit să ia măsuri fără a sta prea mult pe gînduri, obișnuit și să fie ascultat în lumea portului aceluia mare a cărui viață sindicală o conducea, trecea repede peste precizările cu care Alexe era întotdeauna dispus să judece orice într-o amănunțime dilematică:

— Lasă vere, spune-o mai bine pe aia cu fiecare biserică — e amuzantă foc!

— Dar eu n-o spun ca amuzament! — protesta Alexe supunîndu-se, însă, insistențelor, fiindcă, într-adevăr, îi făcea plăcere:... Păi, lucrurile stau cam așa — Dacă religia a făcut temple sau biserici precum stațiile de benzină la care oprești și încarci carburant, nu-i mai bună ideea mea, care spune că omul trebuie să creadă în mintea lui și, atunci, n-are nevoie să mai oprească să încarce pentru că își poartă tot timpul cu sine propriul carburant?!

— Grozavă idee! se amuza Drăgan luminat în toate trăsăturile sale mari. Hai, zi.

Și, îndemnat, încurajat, Alexe explica meticulos, ca la școală, cu instinctul didactic ce punea întotdeauna bază pe repetări.

ÎN taxiul vechi, rechiziționat cu tot cu proprietar, ignorîndu-i pe legionari, Alexe își amintea sau reconstituia comportarea de o demnitate impecabilă a Valentinei. Formația psihică a profesiei în care trebuia să ia decizii nelăsîndu-se impresionată de drama momentului, siguranța medicului care, peste durere, sfîșiere sau accident, trebuie să pună amprenta lucidă a intervenției sale, era o explicație pe care o putea înțelege oricine. Dar o alta, intimă, numai de el cunoscută cu adevărat, era încrederea totală pe care i-o acorda, convingerea că, ceea ce simțea el nevoia să facă, trebuia respectat și înțeles în primul rînd de către ea. Ea, omul care, prin dragoste. îi dăduse și curaj și încredere.

Primul lucru pe care îl făcuse după ce, intrați în casă, huliganii luaseră poziția de stăpîni insolenți ai destinelor familiei lor, fusese de a decide cu glas în fața căruia lipsea replica:

— Așteptați mai întîi să iasă copilul; cred că n-aveți intenția să-l faceți să asiste la asemenea scene!

Cu gesturile precipitate ale mamei-fiară își îmbrăcă băiatul, ținîndu-i pe intruși la respect în nemișcare prin simpla expresie a cătăturilor pe care li le arunca.

— Acum spuneți ce vreți, mai porunci ea după ce închise ușa cu grijă în urma băiatului.

Și, deabea după aceea, după ce auzi glasul lor gîtuit: „Domnul profesor merge cu noi" — se așeză încet pe un scaun ca și cum s-ar fi așezat în fața destinului și nu scoase o vorbă cîtă vreme Alexe se îmbrăcă. Dar nici cu vreo privire de-a ei nu-i mai învrednici pe brutele cu figuri fanatice și rudimentare. Îl urmărea pe el, îl cerceta cu atîta atenție și concentrare încît erai sigur că făcea o operație tehnică, precum aceea de a și-l fixa în vizor pentru a nu-l mai pierde niciodată.

Desigur, reușise lucrul acesta. Pe drumul de noapte, mașina hurducăia condusă cu atenție de șoferul căruia, evident, îi era teamă să se întoarcă spre a comunica cu el. Dar în mașina dirijată ca spre o damnare de omul acela cu nemișcată ceafă dreaptă, Alexe simțea privirile ei grijulii și încordate care, de la orice distanță, supravegheau totul. Tot ce putea fi în jurul lui, ținîndu-i nemișcați și la respect pe cei ce-l înghesuiau, prin cătăturile scurte și dure ca niște lovituri apărătoare prin care-l ferea de loviturile lor, prin care reteza cu atenție fiecare încercare a lor de a-l atinge, și îi păzea ființa, gata de a arunca asupra dușmanilor veninul pe care-l strînsese în acest scop ca un corolar al dragostei mari care se cerea apărată. Era ca o pavăză peste timp și spațiu care funcționa în egală măsură cu nemurirea dragostei lor. Făcîndu-l să nu se teamă de nimic, ea scotea înafara existenței lui Alexe și posibilitatea de a muri care era tot mai evidentă și mai aproape. Pentru că, el nu putea muri decît dacă n-ar mai fi simțit pavăza dragostei și gîndul ei; iar, dacă n-ar mai fi simțit această pavăză, nici nu mai exista vre-un motiv ca să trăiască. Deci nu era vorba de a muri, ci de a i se pierde sensul existenței. Moartea nu exista, pentru că era ceva înafara lui, înafara lor, ceva ce nu-i privea și nu avea nici o legătură cu ei, cu dragostea lor. Din pricina aceasta între el și călăi se afla un fel de gol, iar drumul hurducăit al mașinii era, sub cenușiul mort și rece al nopții, un drum spre neființă care nu-i spunea nimic și nu-l interesa. Important era pentru el să simtă, să simtă cît mai autentic și cît mai aproape grija, adică dragostea plină de grijă a Valentinei. Și să trăiască în conul razelor ei care-l urmărea peste noaptea moartă și distanțele vinete, lipsite de viață. După ce n-o va mai fi simțit, însemna că rostul i s-a terminat iar durerea nu-i mai putea aparține lui ci altei existențe. Și nu **după** ce n-o va mai fi simțit, ci **atunci** cînd n-o va mai fi simțit, pentru că existența lor doar așa se putea concepe: unică și concomitentă, suprapusă pînă la infinitezimalul oricărei dimensiuni.

Din pricina aceasta, înaintarea automobilului înspre necunoscutul selenar al unui frig lipsit de viață, nu-l interesa; nu făcea parte nici din ființa lui, nici din ceea ce ar fi avut vreo legătură cu ea. Îi era improprie. Și, cel mult, îl ajuta să reconstituie de data asta moartea profesorului fără emoție și fără indignare. Ca pe un dat obiectiv de trecere de la existența la nonexistență a unei lumi întregi. O trecere de la existență la nonexistență ca de la rațiune la lipsa de rațiune, simbolizată prin faptul că marele om, marele creier se stinsese lăsînd în viață doar descreierarea ucigașilor lui.

Absolvit de indignarea oarbă pe care ți-o poate produce crima și primitivismul, Alexe recitea cu calm întîmplarea care nu-i mai aparținea pentru că se simțea ajuns din ce în ce mai mult pe celălalt tărîm unde se afla și profesorul. Adică se simțea imponderabil, inexistent și de neafectat. Sau, mai bine zis, nu se mai simțea, nu mai avea ființă, nu mai avea simțire; era mineral, ca și lumina nopții.

Îl vedea pe profesor, la masa lui de lucru, inspirat de deplinătatea trăirilor lui cărturărești care se revarsă necontenit în idee și faptă. Vedea vîrful de brad care-l păzea neclintit pînă acolo, la fereastra etajului de sus și auzea scrîșnetul blacheurilor criminale pe pietrișul aleii. Intrarea derbedeilor și-o imagina mai simplu, exact cum intraseră și la el în casă. Iar pe doamna Catinca, soția profesorului, o așeza, cu aceleași mișcări, în locul Valentinei. Totul se dubla: Curtea lui modestă, din orașul de stepă și curtea vilei de la munte a profesorului; casa lui scundă, cu lumina electrică bogată a becurilor fără abajur și vila grațioasă, cu scară interioară de lemn scîrțîitor; soția profesorului poate speriată, poate atentă, și chipul intransigent, nemanifestat în emoții, pe care-l căpătase Valentina în portelanul ei de mignonă frumusețe arghezianâ; el agitat, ținînd cartea în mînă numai spre a și-i liniști pe ai săi, profesorul inspirat și dăruit paginilor cu care umpluse mai multe biblioteci. Totul pendula între o atmosferă și alta, între o identitate și alta. Numai mutrele, mutrele călăilor stupizi și religioși în primitivismul lor, erau aceleași.

Dar mutrele sau, poate, chiar ființele lor, nu-i spuneau nimic, nu aveau nici o comunicare cu el, tot așa cum, desigur, nu putuseră avea nici o comunicare cu profesorul. Pentru că, ce comunicare poate avea glonțul cu gîndul, ce comunicare poate avea cuvîntul cu aschia de fier?! Nu există nici un fel de comunicare, tot așa cum este de netrecut pragul dintre instinct și idee, dintre reflex și gîndire, dintre foamea criminală a animalului și toată rațiunea existenței la care a ajuns omul. Din pricina aceasta, aparențele omenești ale huliganilor nu aveau cum să-l intereseze, iar groaza de moarte, oricît ar fi fost de adîncă și de sufletească, nu avea cum să le-o comunice. Tot așa cum n-ar fi putut-o comunica unor rechini sau unor fiare de pădure care l-ar fi încoltit. Știa că a căzut în ghearele lor și atîta tot, Nu spera în nici o înțelegere și în nici o comunicare. O forță adversă îl distrugea, așa cum lumea își organizează existențele ei în diverse forțe adverse, a căror opoziție nu funcționează pe bază de inteligență. Un munte care se prăvale asupra unor așezări, nu are cum să fie convins să n-o facă, ci poate fi doar stăvilit fără a cere rațiune din partea lui; o fiară nu are cum să fie înduplecată, ci singura scăpare este să o răpui tu pe ea. Rațiunea, gîndirea comunicată, nu are ce căuta în asemenea relații. Nu are cum exista, tocmai pentru că rațiunea se cere comunicată, confruntată, transmisă, înțeleasă. Iar, între rațiune și lipsă de rațiune se află zidul opac al necomunicării, care se rezolvă numai prin crimă, prin anihilare.

Copil sărac de proletar, medicul ajunsese, prin străduanie și credință în nevoia de salvare a vieții, o somitate. Dar ce reușea prin toată știința sa să salveze din viețile concetățenilor, se compensa în moarte prin cei sănătoși, uciși din ordinele tiranului. Venindu-i și tiranului sorocul, medicul a fost chemat ca o ultimă speranță și întrebat dacă mai există vreo posibilitate de a i se prelungi viața. Exista. Consultîndu-l bine, și-a dat seama că exista; se putea încerca ceva. Dar, peste știința lui, conștiința îl făcea să se întrebe cîte vieți, ale altora, se vor pierde, dacă va fi salvată cea a tiranului. Și, alegînd bine, în sinea sa, a spus clar că nu există nici o cale, nici o scăpare, și a vegheat pînă ce tiranul a închis ochii. A vegheat cu convingere, știind că, astfel, își îndeplinește rostul. Numai că, după moartea aceluia, nu a mai vrut niciodată, în nici un fel, să se mai ducă la căpătîiul vreunui bolnav și a încetat de a-și mai face meseria. Nu avea altă cale: de îndată ce făcuse acel pas, intrase în altă tagmă: intrase, din tagma tămăduitorilor, în cea a ucigașilor. Haina misiunii pe care o îmbrățișase

un cîmp pustiu de o bandă de huligani, nu e cine ştie ce eroism. Mai mare dovadă de eroism şi de inteligenţă ar fi fost să-i fi putut răsturna şi scăpa lumea de ei. Dar cu ce forţe, Valentina, de unde forţe cînd majoritatea celor ce m-au înconjurat erau laşi?! Simt că aş fi putut, din punctul meu de vedere, dacă aş fi avut cui mă adresa cu încredere, aş fi putut! Vezi, vine un moment în viaţa fiecărui om cînd nu mai poate fi modest, cînd nu mai vrea să trăiască modest, cînd simte că o mare chemare îl încarcă şi-i dă ambiţii. Vine un moment cînd omul, oricît de modest ar fi vrut el să trăiască, îşi dă seama că are de făcut un lucru mare şi, atunci, nu mai poate fi modest. Tu cunoşteai riscul şi paza ta bună a încercat să mă ferească. Dar mă cunoşteai şi pe mine şi ai înţeles că venise momentul să mă înalţ, să mă opun, să fiu ferm cum am fost întotdeauna, dar să nu-mi mai pese de mine considerîndu-mi ideea mai mare chiar şi decît fiinţa mea... Nu, nu m-am îngîmfat, Valentina, tu ai înţeles asta şi, cînd ai înţeles că venise momentul meu, m-ai încurajat. Era momentul meu şi, poate, sacrificiul n-o să-mi fie inutil ci va avea ecou pentru vieţile altora. Asta aveam de făcut, Valentina. Orice om are un moment mare în care se defineşte. Al meu presupunea şi moartea asta stupidă. Dar, mor ca un cîine şi n-am cum să scap. Dar moartea, moartea asta înseamnă ceva, trebuie să însemne ceva pentru omenire. Nu e o simplă omucidere pe un cîmp gol, nu! Sacrificiul meu, om care nu m-am gîndit niciodată să fiu sacrificat, va deveni simbol şi va atrage atenţia, ca şi cel al profesorului. Pentru că nici el nu s-a vrut sacrificat; el şi-a vrut cu încăpăţînare afirmate ideile şi nici nu s-a gîndit că ar putea să moară pentru ele. Tot aşa cum nici eu nu m-am gîndit, nici măcar cînd îi eram partizan, că s-ar putea să mor pentru el sau alături de el. Şi, uite că se poate. Lumea trebuie să afle, Valentina, că, fără să vreau, momentul meu mare a fost însuşi propriul meu sacrificiu. Să afle lumea şi să-i distrugă pe ăştia, altceva n-am de spus! Să-i distrugă pe ucigaşi aşa cum m-au distrus şi ei pe mine! Îi urăsc, îi urăsc pentru că altceva nu mai am ce să le fac. Îi urăsc de moarte! O moarte mult mai cruntă decît cea pe care mi-au pregătit-o ei mie!... Îi urăsc, Valentina, îi urăsc!...

— De fapt, Valentina, trebuie să ne resemnăm. Da, ţi-o spun ca să nu suferi prea mult tot aşa cum nu vreau să sufăr nici eu prea mult. Vreau un singur lucru acum; din laşitate îl vreau, o recunosc; faţă de tine nu pot să nu recunosc: vreau să am un călău bun, să termine cu mine rapid. Instinctul de conservare, tot acel instinct de conservare care ne domină întreaga viaţă, ne face să gîndim şi la asta, Valentina. Şi, tot instinctul de conservare mă face să doresc încă un singur lucru: vreau ca tu să suferi cît mai puţin, să te chinuieşti cît mai puţin pentru mine. Atîta vreau şi, cu asta, trebuie să recunosc plîngînd că viaţa noastră se încheie. Iubirea noastră se încheie, Valentina, asta-i mai grav, asta mă răscoleşte şi mă face să nu pot fi stăpîn pe mine, să plîng ca un laş... Şi nu, nu vreau să plîng, Valentina, vreau să mă abţin; trebuie să ne resemnăm cu gîndul că, odată, tot avea să se termine... Poate nu aşa, ca o vită dusă la înjunghiere, care nu are nici o scăpare, da, nici o scăpare şi nici o comunicare cu călăii ei!... Ah, e groaznic, Valentina, asta e groaznic! Ei mă-nconjură, mă duc să mă ucidă şi nici nu le pasă că eu n-am să te mai văd pe tine şi n-am să-l mai văd pe băiat... Pe tine şi pe băiat!... Pe băiat. Valentina, te rog frumos, băiatului... Băiatului să-i spui... Dar ce rost are? Ce rost mai are?! Trebuie să ne resemnăm, asta e, pentru că nu pierdem prea mare lucru... Da, asta e; ăsta e lucrul pe care voiam să-l spun mai înainte: Nu pierdem prea mare lucru... Chiar dacă o spun ca să mă consolez, ăsta-i adevărul! Ăsta: în faţa terorii, omul nu mai are de pierdut nimic. Ce poate însemna pentru om o viaţă de teroare care domină prin omucidere?!... Nu, în faţa terorii omul nu mai are de pierdut nimic. Teroarea tot te distruge. Sau mori înfruntînd-o, sau supravieţuieşti ca un laş. Şi, ce rost are să supravieţuieşti ca un laş? Ce rost are să-i suporţi pe primitivi, să-i vezi cum există şi cum terorizează în virtutea instinctelor primare, animalice şi, nu numai atît, dar să te supui lor, tu, fiinţă care gîndeşti?!; Da, Valentina, am învăţat să ştim că sîntem fiinţe care gîndim, care putem gîndi profund şi responsabil, care putem întoarce şi preface lumea cu gîndirea noastră! Am învăţat asta, iar acuma să mă ducă la înjunghiere, fără posibilitatea de a-mi cere dreptatea cu glasul meu, cu logica mea, cu argumentele mele?!... Protestez! În numele omenirii protestez! Nu vreau să mor ca un animal! Nu au voie să mă ucidă ca pe un animal! Nu au voie; raţiunea umană nu le dă acest drept!... Raţiunea umană, înţelegi?... Raţiunea umană nu le dă acest drept, raţiunea umană îmi dă mie dreptul să mă apăr şi să-mi prezint argumentele!... Raţiunea, înţelegi Valentina: raţiunea!... Valentina, înţelegi Valentina, noi avem de partea noastră raţiunea!... Valentina, înţelegi?... Valentina, Valentina... Unde eşti? Unde eşti, Valentina?!... Unde eşti?!... Oare am pierdut legătura cu tine, Valentina?!... Oare, gata, s-a rupt totul?... S-a desfăcut totul?... S-a dezmembrat totul?... Valentina? Unde eşti, Valentina?! Nu se poate ca totul să se fi rupt atît de brusc şi să dispărem unul faţă de altul!... Valentinaaaa!... Aud împuşcăturile, Valentina, împuşcăturile...

Îi răspunse însă un glas care vorbea de cu totul altceva. Un glas alertat, agitat care nici măcar nu i se adresa lui:

— Au tras în Şerbănică, vezi ce-i cu el!

Şi se trezi aruncat în camionul care mirosea a piei de abator, a sînge închegat şi-a oase împuţite, pornind într-o direcţie care părea a dezagregării trupului său gata mort. Spaţiile de lumină seacă, devitalizată de razele lunii, erau mai macabre sub fluturarea prelatei. Iar oamenii din faţa lui, siluetele acelea negre, mai bine zis, foiau într-o preocupare de alt ordin fără a avea vreo comunicare cu el. Totul aparţinea unei precipitări de altă natură decît cea din viaţă, iar exclamaţiile scurte ajungeau în auzul lui întesat de ţiuituri ca un alt limbaj în care greu distingea sunete pe care le cunoştea sau le mai auzise. Tîrziu îşi dădu seama că era vorba de sînge, era vorba de o rană, poate chiar sîngele lui, sau rana lui sau a acelui Şerbănică despre care auzise la început. Şi îşi dădu seama că era vorba de o grabă de a părăsi locul şi de Achim care se depărta rapid ştiind el unde să-i ducă pe ceilalţi.

Abia într-un tîrziu de timp nemăsurat, pe cînd pricepea că „ceilalţi", cei duşi de Achim ale cărui faruri de la maşină se vedeau spintecînd cîmpul în depărtări, erau, desigur, călăii lui, simţi apropiindu-i-se de obraz o răsuflare de tutun prost şi auzi, poate, acelaşi glas care întrebase de Şerbănică rănitul:

— Staţi liniştit; Drăgan, vărul dumneavoastră ne-a trimis. Sîntem tovarăşii lui şi vă vom duce la loc sigur.

Apoi, pînă la locul sigur, urmă o tăcere de readunare în sine, ca o revenire la viaţă. O revenire înceată, greoaie, buimacă, întreţesînd prin buimăceală doar subţiri fire de logică. Şi, deodată, în încăperea scundă, plină de praf dar sinceră prin căldura ei şi prin lumina bogată care alunga orice urmă de amenințare, întîlni pe o faţă negricioasă, nişte priviri aprinse trădînd încă precipitare:

— Domnule profesor, aici sînteţi în siguranţă; aţi scăpat cu viaţă şi asta e important. Mîine, vom vedea noi cum înşelăm poliţia legionară; dar deocamdată e bine. Puteţi să vă şi culcaţi, dacă vreţi; noi trebuie să vedem de tovarăşul nostru rănit. Pierde sînge.

Deschizînd pentru prima oară gura după toate întîmplările acelea atît de neobişnuite vieţii pentru care se pregătise, Alexe se auzi constatînd fără uimire:

— Pierde sînge; deci, cineva s-a sacrificat pentru mine! Ce v-a venit, domnilor, să riscaţi şi să vă sacrificaţi pentru mine?!

Grăbit, omul îi răspunse fără prea multă căutare:

— Nu pentru dumneavoastră; nu neapărat pentru dumneavoastră, vreau să zic; lupta noastră cu ăştia e mai veche şi are la bază anumite principii.

Apoi îi arătă de unde se poate stinge lumina şi ieşi. Ieşi prin cadrul de noapte al uşii, cu aerul său preocupat.

De-abia după ce rămase singur, pe Alexe îl podidiră întrebările. Întrebări multe, din toate părţile, ca şi cum l-ar fi pipăit în nevoia de a-i certifica faptul că era în viaţă, năpădeau către el sau răsăreau din el, tumultuoase, într-un ritm încă alertat de întrebarea esenţială: aceea dacă era în viaţă sau nu. Pentru ca, deodată, nu cu sentimentul cel mai liniştitor ci cu contrarierea născută de vechi dispute, un răspuns ascuţit şi plăcut numai cît poate fi o lecţie, îl împunse confirmîndu-i prin înţepătura neprietenoasă faptul că trăia: Da, era în viaţă, Drăgan îl salvase, Drăgan îi urmărise soarta, se ocupase de destinul lui şi îl salvase.

Îl şi vedea acum pe Drăgan, cu figura sa mare încăpăţînată în acele idei pe care el nu i le acceptase niciodată în întregime („îmi place să fiu fiinţă raţională şi nu soldat dresat; îmi place să fiu liber cugetător şi nu anarhist habotnic") — îl vedea pe Drăgan, slab, osos, slăbit desigur de închisoare, dar încăpăţînat în a se ocupa de el şi a-i demonstra că-l salvează.

Da, acum era sigur că rămăsese în viaţă, pentru că simţea gustul acela amar al polemicii în care se înfruntaseră nemaivoind a ieşi nici unul. Necedînd nici unul cu acea încăpăţînare care-i face pe oameni să simtă că trăiesc contestîndu-se, care ridică la tensiuni nedorite relaţiile, doar acele relaţii dintre doi oameni, doi prieteni ce au şi foarte multe lucruri comune de împărtăşit. Trăia, desigur trăia, pentru că simţea cum îl înţeapă ambiţia aceea respingătoare care, fără rost şi logică dar în perfectă concordanţă cu alte trăsături ale fiinţei umane, îl îndemna ca, în loc de a mulţumi, gratitudinea de a fi fost salvat să capete şi accentul acela care vine din alte umori: „Da ce te amesteci tu în viaţa mea?!"...

Alte umori, bazate tot pe prietenie, care nu pot să apară fără ca ea să fi existat. Pentru că, dacă n-ar fi existat prietenie intensă, clocotitoare, dacă n-ar fi clocotit atît de intens, adică, n-ar fi ajuns nici să se altereze prin trecerea peste limitele de care e capabilă fiinţa umană. Fiinţă în aşa fel făcută, încît e în stare să nu-şi mai dea seama, ca în cazul de faţă, că întrebarea normală n-ar fi „De ce te amesteci în viaţa..." ci „De ce te amesteci în moartea mea?!"...

Sînt limite ale trăirii omului. Limite la care, cînd se ajunge, pesemne că se contrazice, se neagă ceea ce s-a acumulat pînă atunci, fiinţa nemaifiind stăpînă pe ceea ce i-ar face bine, ci pe logica lipsită de logică a îndemnurilor nefaste, ca-ntr-o relaţie dintre chimie şi fizică în care o formulă, tocmai cînd atinge maximul punct de existenţă sau de valoare a ei, nu mai rezistă ci se rupe în altele, poate complet nesemnificative. E o golgotă ce nu-l lasă pe om să urce spre infinitul binelui din relaţiile cu semenul şi-l împinge să facă cel mai necugetat şi mai neaşteptat gest dur atunci cînd e mai de neaşteptat şi mai puţin cazul. Parcă Drăgan, atunci, la proces, cînd Alexe a apărut ca martor al apărării, ce motiv real ar fi avut ca, din boxă, să spună cu ochi răi insinuînd multe: „Nu am nevoie de o asemenea apărare!" şi să-l respingă în mod categoric încă înainte ca Alexe să înceapă a vorbi!..

„Ce-l apropia într-atîta de Drăgan? Sau, mai bine zis, ce peliculă se aşeza peste apropierea comunicării lor, făcîndu-i să se respingă?" era o întrebare lipsită de explicaţie în toată dialectica ei, pentru că tinereţea lor avusese un singur suflet şi se-nfierbîntase într-o singură aspiraţie. Logică nu exista; cel mult acea explicaţie a ambiţiilor care spune despre caractere că sînt „tari", adică (pentru că altceva nu poate însemna aceasta), au tăria de a pierde din vedere esenţialul cramponîndu-se pe ambiţii, îşi spunea Alexe acum, cînd, dîndu-şi seama că era viu, simţea şi căldura aceea a regretelor în care e năclăită fiinţa noastră. Da, fiind viu, fiind cald, reacţiona din nou în acel stil propriu omenesc. Stil propriu al acestei făpturi imperfecte care, tocmai cînd atinge superlativul logicii, îşi dă (sau nu-şi dă) seama că sentimentele (sau afectele cum le numesc cei ce zadarnic încearcă să sistematizeze ceea ce se petrece cu această imprevizibilă fiinţă), o depăşesc, o sufocă şi, peste limpezimea dobîndită prin gîndire, aruncă inexplicabilul unei ambiţii pe care e gata s-o explice cum nu se poate mai clar. Ştiind că logica e singura lui armă cu care ar putea învinge, omul o tră-

dează atunci cînd nu se mai simte sigur în mînuirea ei. Şi se ambiţionează a-şi explica cu argumentele ei, tot ce este mai ilogic în fiinţa sa. Altfel cum i-ar fi putut spune el lui Drăgan cu atîta vehemenţă că ideile pentru care pleda îşi aveau sorgintea în altă parte, cînd îl ştia prea bine şi era adevăratul martor al modului cum ajunsese Drăgan la ele?! Totul era pornire subiectivă, totul era ilogic înafară de teza de la care pornise, aceea că el, Alexe, s-a străduit atît şi a făcut atîtea eforturi spre existenţa intelectuală, tocmai ca să poată gîndi liber, lipsit de orice prejudecăţi.

Explicaţia vorbelor dure pe care şi le adresaseră, nu stătea, desigur, în logica nici unuia dintre ei, nici atunci cînd Alexe îi spusese că are „neasimilate gînduri de import", nici atunci cînd Drăgan îl ameninţase că „dacă mai vrea mult să gîndească atît de liber, se va trezi încătuşat de pericolele pe care nu le vede". Pe lîngă logică, element aleatoriu umorilor, omul mai are şi fire şi caracter şi personalitate, care nu sînt deloc totuna cu ea. Iar în ceea ce priveşte relaţiile lui cu Drăgan, evident, totul pornea de la o prea mare asemănare. Fiecare din ei, în măsura în care avea idei, avea şi imperioasa obstinaţie de a da altora lecţii. Discordanţa consta în faptul că nici unul nu găsea întotdeauna echilibrul de-a-l învăţa pe celălalt lăsîndu-se în acelaşi timp învăţat. Şi, cînd tensiunea ajungea prea mare datorită micului decalaj ce se crea, izbucneau.

Aşa se-ntîmplă întotdeauna cu cei prea apropiaţi! — se consola Alexe într-un fior ce-i estompa ambiţia manifestîndu-şi astfel bucuria că trăia şi că alteregoul lui îi confirma că există chiar prin faptul că nu se stinseseră antagonismele dintre ei. Şi zîmbea trist în faţa acestei duioase slăbiciuni umane prin care existenţa merge înainte fără a se supune întotdeauna logicii. Zîmbea ca de-o şotie copilărească pe care o făcea prietenului său.

De ce ajunseseră ei, Alexe şi Drăgan, doi veri care copilăriseră împreună, la relaţii atît de dure, încît Drăgan să-i refuze mărturia. Mărturia prin care Alexe voia să-l apere, să demaşte interesele celor care-l voiau condamnat? De ce?...

Poate că şi Drăgan obosise. Lupta aceea continuă, plină de crispare şi de calcule îl obosise nemailăsîndu-l să se explice ci dorind doar să dea ordine, să aibă acoliţi siguri. Poate şi Alexe era prea încăpăţînat în ideile lui nedorind să admită nimic de la altul... Cine ştie! Fapt era că relaţiile lor se alteraseră într-un mod neplăcut, culminînd cu acea reacţie de la proces.

Iniţial, lucrurile nu stătuseră chiar aşa. Dar întîlnirile lor rapide, neputinţa de a se explica în lungi discuţii, aşa cum o făceau în tinereţe, nevoile tot mai presante ale lui Drăgan de a avea numai certitudini în acţiunile sale, de a şti lucrurile făcute şi nu discutate, ceea ce nu prea era în firea intelectuală a vărului său, duseseră la asta.

Uneori, cînd aveau răgaz şi cînd Drăgan era în starea de a avea răbdare, părerile lui Alexe privind libertatea absolută de a gîndi a fiecărei fiinţe umane, conduceau la discuţii frumoase, spumoase, a căror polemică nu cantona decît la nivelul plăcutei ironii. Lumina acidă a ochilor verzi ce scînteiau dintre trăsăturile supradimensionate ale feţii lui Drăgan, era însoţită de vorbe mîngîietoare ca acestea:

— Umblă tu, vere, după libertatea gîndirii şi lasă-i pe ăştia liberi să te încalece.

— Şi dacă tu nu-i laşi, ei nu te încalecă?

— Asta este o chestiune de putere. Au putere, au legea lor. Cînd voi avea eu puterea, îi voi judeca după legile mele.

— Vrei putere, Gherasime, vezi, asta ne desparte. Toată lumea spune că ideile voastre vin de undeva, de la alţii care ar vrea să aibă putere aici, iar gîndirea mea liberă îmi spune că nu vreau să fiu în slujba altuia.

— Adică eu sînt în slujba altuia? Eu, care apăr nevoile alor mei, sînt în slujba altuia?! — se înfuria Drăgan: Tu, care mă cunoşti...

— Tocmai fiindcă te cunosc şi ştiu că n-ai timp să rumegi lucrurile pe toate feţele, îţi spun asta.

— Timp, poate că am, dar nu vreau să le mai rumeg pentru că am optat. Chestiunea cu interesele străine este lansată de duşmanii noştri tocmai ca să ne compromită în faţa unora ca tine — spunea Drăgan calm, avînd timp să-i explice.

Cînd avea timp să-i explice, cînd avea dispoziţie sufletească. De multe ori, însă, aceasta îi lipsea iar figura lui îmbătrînită prin adînciturile mari ale trăsăturilor arăta o hăituială pe care se străduia s-o ascundă, să n-o mărturisească. Strălucirea prea limpede a ochilor lui verzi îi arăta înrăirea, încrîncenarea, iar vorba îi era altfel, nu mai avea răbdare:

— Am nevoie de tine; indiferent de ce crezi; trebuie urgent ca...

Începea el, parcă simţindu-se vinovat că-i cerea ceva peste convingerile lui, dar cerîndu-i.

Iar Alexe, ridicanînd doar în sinea sa, se simţea supus de voinţa uriaşului:

— Bine Gherasime — şi, adăugînd doar pentru a nu se lăsa mai prejos: asta este pe măsura convingerilor mele aşa că o pot face...

Cînd a fost, însă, într-adevăr ceva pe măsura convingerilor lui, adică o acţiune de protest pentru un act grav al guvernului, Alexe s-a încins atît de mult, a vorbit atît de dăruit, a chemat oamenii cu asemenea argumente încît s-a pornit o adevărată prigoană împotriva multora şi Drăgan a trebuit să dispară pentru destulă vreme. Ruptura s-a produs în aşa fel încît, atunci cînd s-au reîntîlnit, înţelegîndu-i întreaga expresie sculptată în piatra figurii, Alexe a simţit nevoia să lovească el primul:

— Să nu-ţi permiţi să faci dictatură cu mine aşa cum faci cu ocoliţii tăi! Ai apelat la mine, conştiinţa mea aşa mi-a cerut să procedez. Eu spun lucrurilor pe nume pînă la capăt, spun ce crede mintea mea. Mi-ai atras atenţia că e de protestat. Aveai dreptate. Mi-am dus protestul pînă la capăt, aşa cum am simţit nevoia s-o fac şi n-am vrut să tac atunci cînd mi-ai cerut tu, pentru că asta nu venea din mine ci din cine ştie ce raţiune a altora. Eu, gîndirea mea, simţămintele mele...

Drăgan ridică palma sa imensă, lăsînd-o să cadă a dispreţ:

— Eşti om de vorbe şi te minţi cu prea multe vorbe!

Şi, fără să-i mai dea atenţie s-a ridicat cu toată înălţimea pe care o măsura.

— Mă mint cu vorbele mele, dar nu cu ale altora! — i-a strigat din poziţia sa scundă Alexe, înfipt ca un semn de exclamare.

Dar Drăgan era lămurit şi nu-i mai păsa de aluzia neplăcută pe care o făcea vărul său:

— Zici că gîndeşti singur şi, cînd colo te iei după diversiunile cu care vor să ne compromită duşmanii!

— Gîndesc liber şi vorbesc liber! s-a încăpăţînat Alexe.

— Dar nu-nţelegi, i-a spus Drăgan cu tristeţe ca şi cum l-ar fi catalogat definitiv, nu înţelegi că omul, da, trebuie să vorbească liber, dar vremea aceea încă n-a venit.

— De ce să-mi impui neapărat punctul tău de vedere? — a rostit Alexe pe urmele lui fără să-i pese de faptul că, starea aceea datorată firilor lor, l-ar fi îndreptăţit şi pe Drăgan să spună la fel.

Cîndva, totuşi, şi-a dat seama de acest lucru şi, la procesul lui Drăgan, s-a dus cu inima deschisă, decis să-i dea dreptate pînă-n pînzele albe; să-i acuze pe cei care îl acuzau.

Dar straniul situaţiilor create în relaţiile dintre oameni, produsese acel inexplicabil mod datorită căruia deraiază totul. Drăgan a refuzat pur şi simplu depoziţia lui. S-a grăbit, chiar, ca şi cum i-ar fi fost teamă să-l lase să deschidă gura.

Ceea ce, în frămîntările sale, pe Alexe l-a costat mult.

— Poate crede că eu l-am trădat, că eu aş putea trăda pe cineva! Dacă poate să creadă asta despre mine, treaba lui! Eu am dreptul să fiu acela care-l dispreţuieşte!

— Dar dacă cineva i-a strecurat ideea asta perfidă? — încerca Valentina, frămîntată şi ea, ba, chiar, cu durere îngrijorată, să-l liniştească la modul cum putea fi el liniştit, adică numai printr-un argument logic.

— Treaba lui, respingea Alexe argumentul fără patimă, dar cu toată încăpăţînarea frunţii sale. Vreme de a vorbi liber e întotdeauna; eu nu-i pot accepta ideea asta dictatorială!

Acesta era antagonismul fundamental dintre el şi fiinţele cu aparenţe raţionale ce-l înghesuiau, acelaşi ca şi al profesorului. Desigur, acelaşi ca şi al profesorului. De fapt, el, în legătură cu profesorul gîndea toate acestea, profesorul era cel care reprezenta gîndirea şi raţiunea în ceea ce aveau ele mai frumos cizelat, contrazicînd, opunîndu-se vehement decăderii în care existau ceilalţi. De pe poziţia lui de sacrificat care s-a obişnuit cu gîndul morţii, s-a obişnuit prin raţiune cu gîndul că, forţa adversă, chiar dacă e primitivă, e mult mai puternică decît el, le găsea criminalilor dacă nu scuză, în ori ce caz explicaţie: Sînt sîngeroşi din prostie, sînt sîngeroşi din ura, ura neputinţei de a gîndi; sînt habotnici tocmai din comoditatea minţii care-i face slugi ale crimei. Şi au instinctul primitiv de-a se supune ori a sfîşia, deoarece calea de mijloc, aceea de a gîndi pentru ce se supun sau a se întreba de ce sfîşie, nu există în instinctele lor. Tocmai acea cale care exersează mintea şi-l face pe om luminat.

Prefirînd aceste gînduri ca şi cum ar fi fost vorba de altcineva, ideea morţii îi apăru deodată hîdă şi pustiitoare cutremurîndu-l: „Profesorul e mort şi eu le găsesc explicaţii!... Eu voi muri şi-mi pierd timpul găsindu-le lor explicaţii!... Fanatismul lor stupid, lipsa lor de raţiune, a readus în om fiara dornică de sînge. De asta am luptat, de asta m-am împotrivit, de asta pot să şi mor, dar nu aveam cum să procedez altfel; omenirea trebuie avertizată! Într-o epocă plină de raţionalism, ei vin cu cea mai primitivă armă: vin şi ucid deslănţuind teroarea. Vin şi ucid!"...

„Vin şi ucid" îi răspunse parcă, din ceafa lui nemişcată, înfricoşat nemişcată, Achim — şoferul care, cu gesturile mici şi fixe, mişcîndu-şi mîinile numai din coate, purta maşina ca pe-un dric, într-un ritual al trecerii moarte dintr-o lume într-alta.

„Vin şi ucid" îi răspundea parcă, nici dezamăgit, nici cutremurat ci numai convins, din nefiinţa lui, profesorul.

„Vin şi ucid", îi spunea frumuseţea ochilor gravi, neiertători, ai Valentinei, atenţi în permanenţă la tot ce se putea petrece cu el.

Şi, atunci, ca un răspuns la cine ştie ce întrebări, îşi aminti de o poveste, istoria adevărată a unui medic pus să vegheze la capătîiul unui tiran, pe care ei o reciteau întotdeauna cu o plăcere aproape religioasă tocmai cînd discutau despre abrutizare, despre crimă şi despre rostul lor de oameni dedicaţi raţiunii.

CÎND a venit, înspre după-amiază, omul acela masiv şi cu miros de fum care-i era gazdă sau salvator, ori gazdă şi salvator, Alexe avea figura bizară, cu priviri nedumerite, a omului surprins asupra unor frămîntări intime şi greu de explicat. Jenat, vinovat şi recunoscător în acelaşi timp, ceea ce dădea trupului scund o alură mai puţin dreaptă şi frunţii deschise cu agresivitate o poziţie mai puţin categorică. Faţă de privirile sale întrebătoare, omul se simţi obligat să-i dea informaţii despre ce se petrecea în afara camerei aceleia unde-l ascunsese:

— Ai dumneavoastră sînt bine: doamna ne-a ajutat să scoatem glonţul din braţul tovarăşului nostru; cum se va putea, Drăgan o să vină să vă vadă, pe avocatul Antoniu, legionarii l-au legat de un stîlp în mijlocul oraşului.

Din toate cele patru veşti comunicate scurt şi clar, civilizat din partea lui Alexe ar fi fost să se refere la cea cu Drăgan; era doar omul care, nu numai că pusese să fie salvat, dar se dovedise chiar a-i fi urmărit soarta, veghindu-i-o. Tulburarea, însă, îl împinse spre o primă reacţie altfel, neaşteptat, ca dovadă ce încîlcite sînt justificările de manifestare umană. Nu se referi nici măcar la familia sa în legătură cu care se mulţumi doar să dea din cap şi se trezi spunînd aşa, ca şi cum omul ştia totul:

— Antoniu!... Slăbănogul!... I-am spus să se ducă să-şi vadă de lecţii! Cu firea lui precipitată şi bîlbîiala cu care vrea să spună multe deodată, e victimă sigură!...

— L-au pus în genunchi să jure că nu vrea revoluţie bolşevică, spuse omul cu glas dur, neprietenos, ca un comentariu subînţeles, pentru a adăuga mai moale: I-au spus că-i jidan, iar cînd el i-a contrazis l-au descheiat la pantaloni ca să probeze şi l-au lăsat aşa legat de stîlpul acela din centru.

— Antoniu!... mai rosti odată Alexe ca şi cum şi-ar fi configurat toată fiinţa tremurătoare şi nesigură a amicului său cu ochii holbaţi în spatele multor dioptrii... Păi nici n-are cum să fie, Antoniu e băiat de popă!

Muncitorul dădu din mîna sa mare rostind cu tonul unui lucru de mult ştiut:

— Parcă la ăştia contează! Huliganii asta ştiu: să terorizeze. Pe oricine, indiferent că-i aşa sau altfel...

Obişnuit ca el să aibă certitudini mai multe decît alţii, Alexe, mai ales în starea în care

era, se trezi deodată, cu surprindere, în faţa unui om deosebit de convins de ceea ce spunea. Atît de convins încît n-avea nici o nevoie să comenteze — nevoia aceea ezitantă, ambiţioasă şi oscilantă pe care o au intelectualii ce se cred îndreptăţiţi să se considere ajunşi la poalele adevărului.

— Ai dreptate, simţi el nevoia să-i spună fără ca acela să i-o fi cerut, sînt ca nişte animale al căror instinct este să terorizeze, nu poţi avea comunicare cu ei; singura cale e să-i distrugi.

— Asta şi încercăm, răspunse la fel de convins omul pentru a adăuga într-o luciditate fără echivoc: e foarte greu, dar n-avem încotro... Da, n-avem altă cale, se explică el înţelegînd din privirile lui Alexe doar ceea ce arăta a nedumerire.

Şi, cu mîinile sale patinate de motorină, îşi aprinse ţigara într-un gest foarte calm întinzîndu-se cam obosit pe acea jumătate de pat de pe care, în agitaţia lui crescîndă, se retrăsese Alexe.

Alexe nu era întru totul nedumerit. Nu era, adică, doar minat de întrebări. Se întreba şi, în acelaşi timp, constata. Sau, constatînd o anumită stare de convingere simplă şi fermă, lipsită de echivoc, despre care nu avusese pînă atunci idee şi care se concretiza chiar în salvarea vieţii lui, simţea nevoia să privească altfel şi să-şi pună o mulţime de întrebări în legătură cu omul din faţa sa. Omul acela bolovănos mişcîndu-se cu o convingere calmă care-i lumina faţa aspră, cam neplăcută la trăsături, ascunsă oarecum într-o mustaţă retezată gros. Îşi scosese tacticos hainele de lucru peticite şi, rămînînd în izmene surprinzător de albe, îi ceruse permisiunea să se odihnească „cele vreo două ore cît avea oarecare răgaz".

Şi, din toate acele constatări amestecate cu întrebări, cine ştie ce conexiuni se stabiliră în mintea lui Alexe cînd spuse:

— Zici că nevastă-mea v-a ajutat, l-a operat pe omul acela... Dar spune-mi: el, el de ce... ce i-a venit să se sacrifice pentru mine?

Întinzîndu-se greu pe patul unde-i lăsa şi lui loc, omul răspunse cu mai multă luciditate decît părea că-i îngăduie nevoia de odihnă a trupului:

— Dumneavoastră, care sînteţi ateu convins, domnule profesor, n-o să credeţi că vreun instinct de sacrificiu creştinesc!

Alexe simţi deodată că se află ca în faţa a cu totul altceva decît avusese impresia. Făcu chiar şi figura de precauţie bănuitoare şi cercetătoare caracteristică unei asemenea stări.

— Dumneata eşti un om mult mai învăţat decît pari, îi spuse.

— Se poate, domn profesor, dar ce-am învăţat, să ştiţi că din nevoie am învăţat.

Era atît de firesc încît, în loc să-l mai chestioneze, simţi el nevoia să i se mărturisească:

— Da, sînt convins în ateismul meu pentru că omul trebuie să gîndească liber!... Am învăţat tot ce-am învăţat, tocmai ca să pot gîndi cît mai liber; m-am străduit mult şi am citit întîi ciînește tot ce mi-a căzut în mînă; apoi m-am ambiţionat şi mi-am făcut un plan de ceea ce mai aveam nevoie să citesc, tocmai ca să-mi perfecţionez gîndirea asta liberă, să înţeleg toate relaţiile care există între elementele lumii, în aşa fel încît gîndirea mea să fie absolut eliberată de orice dogmă, să fie aptă să înţeleagă totul fără prejudecăţi, tocmai pentru că mi-am dat seama că fiinţa umană e apăsată de atîtea şi atîtea prejudecăţi. Asta-i, domnule, cîştigul meu în viaţă: n-am făcut altceva decît să-mi cizelez căile ca să pot gîndi liber. Cînd am înţeles lucrurile în mare şi mi-am făcut acel plan de învăţătură despre care vorbeam mai înainte, după hrană nu m-am zbătut atît, cît m-am zbătut să mi-l îndeplinesc... Şi, cu o complicitate recunoscătoare de la care nu se putea abţine, simţi nevoia să adauge în acea apropiere prin care-i legase momentul grav: Iar dacă nu erai dumneata şi cu cel rănit, şi cu alţii pe care nu-i mai ştiu eu, dar îi ştii dumneata, tot chinul ăsta ca să-mi fac mintea să gîndească în libertate, se spulbera sub un glonte legionar... Nu zău, domnule, iartă-mă că mi se pare bizar, dar, cînd aţi pornit la acţiunea de salvare a mea, ştiaţi şi coeficientul de risc?... Întrebă aceasta cu ochi mari, dar i se păru că, omul celălalt, în lipsa de bunăvoinţă cu care-i privea întrebarea, de fapt nu-l înţelegea. Şi-i explică: Eraţi, chiar aşa, dispuşi să vă sacrificaţi?

Cu modul său nepăsător, nebinevoitor sau, în orice caz, rigid, omul îşi fixase replica încă de la începutul întrebării lui:

— Dar de ce vi se pare bizar?

— De ce mi se pare bizar? — se întrebă şi Alexe pe sine, tot aşa cum şi acela îi pusese întrebarea fiindcă avea în mintea sa, desigur, un răspuns foarte clar — pentru că, eu, cu toate că era mai adineauri să fiu omorît, nu m-am gîndit niciodată că s-ar putea să mă sacrific. Chiar cînd am făcut politică în partidul profesorului, adăugă el, luptam, acţionam să atragem oameni, ne opuneam adversarilor, dar să ne treacă prin gînd să ne sacrificăm? Niciodată!... De ce să mă sacrific? Nici acum, cînd am trimis telegrama, nu m-am gîndit la asta. Ce sacrificiu putea să conţină o telegramă? Telegrama putea să conţină cel mult ideea clară pe care eu voiam să o afirm. Că m-au luat ăştia să mă împuşte, spuse el oarecum derutat de încurcătura pe care o căpătaseră lucrurile, e altceva; dar eu nu m-am gîndit nici o clipă să mă sacrific. De ce să mă sacrific? Doar am viaţa mea construită cu trudă, cu multă trudă!... Nu-i aşa? — Îi ceru el părerea ca pe-un sprijin faţă de adevărul pe care îl rostea.

Iar omul nu întîrzie să i-o dea, dovedindu-i că-l urmărise cu mult mai multă atenţie decît arătau aparenţele acelea ale sale ce aduceau a nepăsare:

— Poate că aveţi dreptate din punctul dumneavoastră de vedere: Cu trudă, dar viaţa vă e construită mai mult sau mai puţin cum v-aţi dorit-o. Eu, ca să mi-o construiesc pe-a mea aşa cum mi-o doresc, n-am altă ieşire decît lupta totală... Şi, intimidat parcă de gîndul acesta, se ridică în capul oaselor nemaipărînd deloc nepăsător. O lumină scînteia anume în ochii lui lipsiţi de frumuseţe atunci cînd spuse: Fiind vorba de o luptă totală, trebuie să-mi fie clar că s-ar putea să mă şi sacrific... Apoi, simţi şi el nevoia să se justifice, ceea ce îl făcu pe Alexe să constate că avea încredere în el: Mă doare; uite, acum, cînd vă vorbesc gîndindu-mă la asta, nu mi-e deloc uşor; dar trebuie să-mi fie clar: eu, pentru ca viaţa mea să fie construită cum o vreau, va trebui, poate să mă şi sacrific. N-am altă cale, înţelegeţi?!

Privindu-l lung, bucurîndu-se, desigur, de căldura tristă a sinceităţii aceluia, Alexe îi spuse fără menajamente:

— Domnule, trebuie să-ţi spun, domnule că, la început, pînă acum chiar, am avut impresia că te plictiseam; că-ţi spuneai în sinea dumitale „Ce mai vrea ăsta, i-am salvat viaţa şi mă mai şi bate la cap?!"...

— Ce-ţi veni? — îi vorbi omul mai direct şi mai neprotocolar, cu ton de protest adică: „să mă bănuieşti pe mine de aşa ceva".

Înţelegîndu-i tonul lipsit de menajamente, Alexe îi explică în acel mod al lui meticulos şi enervant de a discerne toate lucrurile, dar atenuat de faptul că, în acelaşi timp, îşi explica şi sieşi:

— Arătai aşa, plictisit de mine şi parcă-ţi ascundeai plictiseala în mustaţa aia groasă. „Are faţă de mine ascendentul că m-a salvat; de asta vorbeşte astfel" mi-am spus, pentru că, te rog să ştii, starea de nepăsare faţă de ideile mele, de încredere mai mare în el, o ştiu bine de la Drăgan; nu o dată ne-am certat din asemenea motive. El îmi spune: „ce ştii tu cu toată filosofia ta!" şi ar vrea să cred orbeşte în cîteva lucruri din capul lui care nici nu ştiu dacă sînt dogme... E acelaşi lucru şi la dumneata; nu, nu mă dispreţuiai pe mine, doamne fereşte! — dar ai pesemne cîteva convingeri atît de categorice încît nici nu simţi nevoia să le discuţi.

— E ceva rău în asta? întrebă omul cu sinceră curiozitate.

— Nu ştiu, n-aş îndrăzni să mă exprim, fu şi Alexe tot sincer — dar omul mai trebuie să şi gîndească, să-şi pună şi întrebări, să mai şi întoarcă lucrurile pe toate feţele... Dar nu se arătă atît de sigur ca altă dată pe spusele sale, fiindcă simţi nevoia să vadă, totuşi, dacă acela era de acord: Nu-i aşa?

Cu modul său de a răspunde, pe care acum începea să i-l cunoască, omul îşi fixă replica pe penultima şi nu pe ultima întrebare a lui Alexe, tocmai pentru că avusese timp s-o mai rumege:

— Ce întrebări să-mi mai pun, dacă n-am altă cale decît să lupt cu ei pînă cînd îi răstorn?! Întrebările mi le-am pus pînă cînd am intrat în luptă. Şi, dovedindu-se mult mai adînc, mult mai lucid într-o gîndire aplicată: Acum, după ce ei au vrut să te omoare, dumneata îţi mai pui întrebări?

Cu toate că păstra aceleaşi trăsături care nu aveau în ele ceva prea plăcut, aşa cum o vedea doar pe trei sferturi şi cu lipsa de expresie a relaxării, faţa negricioasă a omului devenise blîndă într-o lumină sfătuitoare pentru Alexe care nu se putu să nu recunoască:

— E drept; acu-mi dau seama că numai timp de întrebări nu mai am.

— Şi atunci, mai întrebă omul cu glas tărăgănat de oboseala ce-l ducea spre adormire, ajungînd, conform obiceiului său de a fi cu o mişcare în urmă, la ultima parte a spuselor lui Alexe: atunci mai ai timp să întorci lucrurile pe toate feţele?

— Omul e dator, fu de data asta categoric Alexe cu convingerile sale — omul e dator să-ntoarcă lucrurile pe toate feţele. Vezi, chiar treaba asta cu ateismul meu, care văd că-ţi place dumitale aşa cum îi place lui Drăgan — ba lui, se lansă el în mărturisiri, cred chiar că-i convine pentru că, uneori, cînd ne certăm, asta îmi spune: „meritul tău e că eşti ateu; şi dacă eşti ateu, înseamnă că, mai devreme sau mai tîrziu ai să ajungi şi la convingerile noastre"... Spune şi dumneata: asta nu înseamnă simplism? Păi eu, ca să ajung ateu, ca să am suficiente argumente faţă de mine în primul rînd, şi faţă de oricine vrea o explicaţie, am muncit noaptea, ca să pot să citesc ziua în biblioteci iar, uneori, cînd n-aveam ce să mîncăm, îi făceam neveste-mi rost de cîte o mînă de praf de glucoză, ca să-şi poată menţine cît de cît caloriile organismului slăbit. Da, omul e dator să-ntoarcă lucrurile pe toate feţele!

— Şi, dacă Drăgan vă spune că, mai devreme sau mai tîrziu o să ajungeţi la convingerile noastre, de ce nu întoarceţi lucrurile pe toate feţele? Fiindcă, dacă le-aţi întoarce, aţi ajunge mai repede! — alese omul, tot aşa, ceea ce-i convenea din spusele lui.

— Dar ce, se trezi în Alexe dorinţa de contradicţie veche şi stabilă în relaţiile cu Drăgan, trebuie să accept toate spusele lui?! De ce să accept toate spusele lui? De ce să aibă el, aşa cum îi place, ultimul cuvînt? De ce unele idei pe care el le are, aşa, nerumegate, din import, eu să i le accept neapărat?.. De ce ? Te întreb pe dumneata de ce?! — se trezi el ridicînd tonul din reflexul vechilor contradicţii cu cel despre care vorbeau.

Consecvent, omul care se chinuia să nu adoarmă, se referi la una dintre ideile de la mijlocul frazei:

— Ce vreţi să spuneţi cu ideile acelea nerumegate, de import?

— I-am spus lui Drăgan, se justifică Alexe, i-am spus-o de mai multe ori şi n-a ştiut să-mi răspundă — i-am spus că unele dintre ideile lui s-au născut la alţii, nu la noi, aici, aşa că lupta s-ar putea să fie în slujba altora.

— Şi Drăgan ce v-a răspuns? se trezi omul din semisomnolenţa sa devenind chiar foarte atent.

— Drăgan!... rosti ca un protest Alexe acest nume atît de des pomenit — Drăgan îmi spune că eu sînt dogmatic cînd privesc aşa lucrurile. El zice că ideile lui, aşa cum le are el, sînt de aici, vin din nevoile de aici. Dumneata ce crezi?

Cu o voiciune vizibilă, ca şi cum s-ar fi odihnit şi s-ar fi trezit total, negriciosul cu mustaţă deasă se ridică în capul oaselor şi-i spuse fără înconjur, fără vreo ezitare şi fără să arate a-i păsa de altfel de păreri:

— De unde din altă parte să vină ideile mele dacă eu vin de aici?! Şi chiar dacă vin din altă parte, eu iau ce-mi convine mie aici. Pentru că, eu, altă cale n-am, v-am spus: decît lupta şi riscul. Iar eu sînt de-aici şi lupt aici. Aşa că, de restul, nu-mi pasă. Ideile sînt ale mele, de aici, ca şi nevoile mele!..

Şi adormi brusc, la fel de categoric ca şi-n convingerile pe care le exprimase, spulberîndu-şi ritmic firele mustăţii cu răsuflarea grea, obosită şi părînd un fel de voievod senin în izmenele sale albe.

Alexe observă tîrziu aceasta, pentru că, încins în vechea sa polemică cu Drăgan, tot îi mai explica omului care-i răspundea doar prin sforăituri:

— Drăgan crede că ştie el tot şi, de la o vreme a început chiar să nu mai aibă timp de discuţii. Ştiu, îl hărţuieşte lupta, dar cu mine, cu care discută din copilărie, nu trebuie să se poarte astfel... E drept, poate că-l plictisesc şi eu, cu întrebările mele prea multe — eu sînt om de gîndire, el e om de acţiune — dar nici să se poarte aşa cu mine, ca şi cum s-a convins că nu pot să înţeleg lucrurile... E drept, poate că, şi eu, am exagerat strigîndu-i treaba asta cu idei venite dinafară, dar el, el de ce s-a purtat cu mine aşa de dur la proces?!...Eu m-am dus să-l apăr, să rostesc un rechizitoriu

la adresa societății care-l arestase, iar el a spus în instanță că refuză mărturia mea, că n-are nevoie de depoziția mea și nici n-a vrut să mă privească în ochi!... De ce? Pentru că nu împărtășesc întru totul ideile lui? Numai pentru asta se poate preta la un asemenea comportament?!... Nu, lui Drăgan îi cam place să domine, asta e! Iar mie îmi place să mi se explice, să mi se explice înțelegi dumneata? Sîntem ființe raționale, ființe făcute pentru discuții, pentru aprecieri, pentru dialog...

Dar, neavînd posibilitate de dialog, adormi și el polemizînd încă multă vreme, în vis, desigur, tot cu Drăgan.

TREZINDU-SE, cu o vîjîială în cap despre care greu își dădu seama că era acompaniată și de duduitul unui motor care bătea prin preajmă, Alexe pricepu greu unde se afla. Iar, cînd pricepu, fu și mai derutat deoarece singurul criteriu de certitudine, omul negricios care adormise lîngă el în izmene albe, nu mai era acolo. Lăsase, totuși, ca o confirmare, urma greoaie a trupului său pe așternut și mirosul de fum al hainelor de lucru prin cameră. Dacă nu cumva, mirosul de fum dăinuia și fără să fie emanat de hainele lui.

Alexe rămase în dubiu în legătură cu aceasta ascultînd bătaia nu prea depărtată a motorului ca de moară sau de locomobilă sau chiar de fabrică mai mare, în ritmul căruia el își auzea tot întrebările și răspunsurile în legătură cu Drăgan, polemicile lor îndelungi purtate chiar peste spațiu sau timp.

Pentru ca, deabea mai tîrziu, într-o logică decurgînd din polemici, adică: „da, dar uite că Drăgan m-a veghiat și i-a pus pe oamenii aceștia să mă salveze", să-și dea seama că era pentru prima dată cînd se trezea după ce ar fi trebuit să fie mort, să zacă undeva, pe cîmpul straniu și rece sub lumina lunii, unde urma să fie aruncat din mașina lui Achim...

Achim, care nici nu se uitase la el ca și cum l-ar fi trădat, dar care știa că, la un moment dat, avea să facă o mișcare prin care să-l scape și avea toată atenția crispată către acea mișcare. Riscantă mișcare!

Spre a căpăta, parcă, certitudinea că era în viață și era salvat, Alexe privi îndelung urma trupului greu lăsată pe pat de omul care adormise înaintea lui dar plecase cîndva, trezit de griji sau îndatoriri în vreme ce, el, Alexe, își dormea mai departe chinurile prin care trecuse față-n față cu moartea. Dar continua în somn și polemicile, îndelungile discuții contradictorii, pornirea lui de a se contrazice cu Drăgan care devenise mai acerbă pe fondul conștiinței că acela îi salvase viața: „Dacă mi-ai salvat viața, dacă m-ai vegheat, — recunosc, chiar așa cum nu mă așteptam — ce, înseamnă acum să-ți accept toate ideile tale?!"...

Pînă cînd, din subconștientul unde se născuse dar ambițiile n-o lăsaseră să iasă la iveală — ambițiile sau o anumită doză de bun simț a omului care nu se vrea cumpărat nici măcar cu prețul vieții — întrebarea care-l chinuise pesemne și-n somn, dar se configurase încă din timpul discuțiilor cu negricios ale cărui replici aveau atîta element categoric în ele încît îl considerase disprețuitor, nu putu să nu iasă la iveală: „În definitiv, cu huliganii care au vrut să mă omoare, există altă cale?"...

Refuză să-și răspundă. O anumită demnitate, o demnitate înțeleasă în sensul acela pedant-intelectual de a nu ceda pînă ce nu epuizezi și ultima fărîmă de argument, în sensul acela meticulos și enervant al omului dispus să-mpartă firul în patru chiar și atunci cînd bomba vine spre el, îl obliga să amîne cît mai mult acest răspuns.

Începu să se plimbe prin încăperea scundă, dar destul de întinsă, cu colțuri ascunse camuflînd parcă unele identități în plus pe care le avea. Ușa era, bineînțeles, încuiată pe dinafară și altă ieșire nu se vedea. Nici măcar fereastra. Era ca un fel de pod sau de mezanin, de încăpere încastrată între două construcții sau pe lîngă lăcașul unei scări. În orice caz, un spațiu strivit între ziduri și rămas astfel din alte nevoi, nu construit înadins, pe care-l lumina doar becul legat clandestin, prin cine știe ce lăcaș, la motorul al cărui duduit se auzea și chiar se simțea în pîlpîiți luminii mai slabe sau mai intense precum discontinuitățile din ritmul său. Se plimbă mult, pipăind pereții netencuiți și adăstînd spre colțurile unde erau îngrămădite resturi de lemnărie sau piese ruginite, dîndu-și seama că încăperea era o parte din organismul acela care duduia în ecourile de afară și pîlpîia în lumina becului dinăuntru. Dar cercetarea ei nu-i era nici de trebuință, nici de folos. Se petrecea ca un automatism în ritmul altei cercetări — o cercetare superioară prin care își cîntărea și-și tot cîntărea gîndurile.

Și, tocmai în virtutea lor, tocmai în continuarea și-n traducerea lor în gest, de la colțurile acelea întunecoase care, în ciuda faptului că erau ascunse luminii nu constituiau pentru el nici o nevoie de cercetare atentă, se întorcea spre patul în care se afla forma trupului greu al omului care se odihnise acolo tocmai în urma eforțului de a-i fi salvat lui viața.

O dată, de două ori, de mai multe ori, în vreme ce instinctul, acel instinct de contradicție îl întorcea spre studierea neatentă și fără nevoie a pieselor de fier mort îngrămădite prin colțuri. Pînă cînd simți nevoia bruscă, a izbucnirii prea-plinului, de a se adresa umbrei pe care o mai vedea încă acolo în izmenele ei albe:

— Eu știu că mi-ați salvat viața; știu chiar că altă cale nu e; huliganii aștia nu sînt oameni, nu sînt ființe raționale; sînt fiare cu instinct periculos cu care nu se poate proceda decît prin distrugere; legea confruntării cu ei e legea junglei: care pe care; contactul cu ei nu poate avea nimic rațional, deci nimic nu se poate rezolva pe calea înțelegerii umane. Dacă nu-i distrugem noi, distrug ei o întreagă omenire; cu ce-a realizat ea mai frumos: rațiunea umană... Dacă noi... Dacă noi nu...

Se opri: spusese „noi". Sub tavanul acela scund balansat de pîlpîiala becului în care duduitul rar al motorului parcă pulsa luminâ, o pulsa perseverent, dar cu intermitențele efortului, cuvîntul îi suna bizar. Îl contraria așa cum îl contrariaseră certitudinile din glasul celuilalt și simțea nevoia să i se opună, să afirme că nu-l rostise el.

Dar îl rostise el, era evident lucrul acesta. Cuvîntul ieșise din gura lui, din mintea lui, de pe buzele lui, căpătase sonoritățile glasului lui și, acum, exista obiectiv și de nerechemat sub tavanul scund, manifestîndu-și existența în pulsații la fel de evidente ca și cele ale pîlpîirilor becului. Ca o stea care-și marchează prezența vie pe boltă trimițînd impulsuri în ritmul existenței ei. Cuvîntul exista acolo, în orizontul strict, închis, în care exista și el și, de îndată ce apăruse începînd să pulseze în ritmul vieții sale obiective, nu mai avea cum să fie șters. Dîndu-și seama de această existență independentă de voința lui, nu se mai simți în stare decît să protesteze explicînd urmei rămase în așternut:

— Drăgan m-a jignit prin lipsa lui de încredere în mine. Nu o dată mi-a spus că vorbesc prea mult, că sînt un om descoperit în fața dușmanilor din pricina nevoii de a-mi explica gîndurile și atitudinile. Cînd au venit vremurile astea grele și se simțea teroarea, mi-a spus chiar că mă manifest periculos, că el trebuie să se ferească de mine tocmai din pricina sincerității mele!... Înțelegi dumneata?! Păi, cine se ferește de sinceritatea mea, înseamnă că nu e om sincer!... De ce te ferești de cea mai demnă calitate umană, care este sinceritatea?!... Știu, are el o vorbă: „Ai dreptate, Alexe — îmi spune — omul trebuie să vorbească liber și deschis, dar vremea aceea încă n-a venit" ...N-o fi venit pentru el; pentru mine a venit din clipa în care am început să gîndesc liber! Să fie clar lucrul acesta. Eu nu m-am ferit să mă duc la procesul lui și să spun adevărul despre ceea ce cred, despre culpa gravă, nu a lui, ci a celor care-l judecă și care vor să-l condamne!.. Iar Drăgan m-a respins, acolo, în instanță m-a respins. De ce n-avea nevoie să fie rostit adevărul, de ce?! Ce are el de ascuns?... Vezi, înseamnă că are de ascuns ceva ceea ce eu n-am!... Dacă vrem să-i distrugem, dacă sîntem hotărîți să luptăm pînă la capăt, ce mai avem de ascuns?!...

Rămase iarăși perplex, ascultîndu-și ecoul cuvintelor sub tavanul scund și respirațiile luminoase ale becului: iarăși spusese „noi", sau, în orice caz, vorbise despre acțiuni care erau ale lor, în care se simțea implicat alături de ceilalți. Încercă să protesteze afirmînd că el nu rostise așa ceva, dar se lăsă păgubaș: adevărurile erau prea evidente iar, înlăuntrul lui, chiar fără voia lui, după cum se vedea, lucrurile se aleseseră.

Se apropie de urma aceea masivă simțind nevoia să devină solemn, așa cum devenea întotdeauna în fața concluziilor cu care, în mintea sa se încheia un proces de gîndire. Se reculese o clipă și, fără să-i fie rușine de ambițiile sale deîndată ce rațiunea îi stabilise astfel concluzia, rosti liniștit:

— Știu, știu că nu e altă cale; mi-am dat seama; puteți să contați pe mine.

Nu mai știu dacă, într-adevăr rostise tot gîndul acesta pentru că îl întrerupse un zgomot ușor, ca scîrțîitul unei trepte de scară pe care nu vrei s-o apeși dar îți face festa. Și cheia introdusă cu grijă în broască scrîșni metalic.

Se grăbi atunci să se corijeze, să facă precizări în formularea gîndului în așa fel încît lucrurile să fie mai limpezi. Pentru ca declarația să nu dea posibilitatea nici unui echivoc pe care atenția, meticulozitatea lui dusă pînă la pedanterie, să trebuiască deabea după aceea să-l respingă.

Își formulă din nou declarația. „Trec peste dogmele voastre — suna ea — am discutat despre ele și vom mai discuta cînd va fi cazul; acum e momentul grav al acțiunii și puteți conta pe mine cu toată seriozitatea și disciplina de care sînt capabil"...

Așa, da; așa era corect și exact. Nu mai avea nici o precizare de făcut și rămase liniștit așteptînd intrarea omului căruia avea să-i facă această comunicare. Chiar își imagina cum avea să pufăie acela pe nări spulberîndu-și mustața deasă și luînd replica de undeva, de pe la jumătatea spuselor lui.

Dar cînd ușa se închise (pentru că, la deschiderea ei grăbită nu avusese timp ca să observe) își dădu seama că trupul celui care intrase era mult mai înalt, avea umerii mari, cum bine îi știa și, deasupra lor, cu expresia șugubeață din cele mai frumoase zile ale tinereții lor, se afla, da, chiar capul cu trăsături enorme al lui Drăgan. Adîncite și mai mult, pesemne din pricină că pielea i se întinse mai mult pe oase.

Îl privi, îl cercetă și iar îl privi, simțind cum, în ciuda raționalismului pe care și-l impunea cît mai categoric, o căldură duioasă și înnecăcioasă i se degaja dinspre piept spre gîtlej.

„Te-au slăbit mult, acolo, în închisoare — îi veni să-i spună, pentru a-l pișca într-o maliționsă mîngîiere de prieten: Dar nu-i nimic, asta te mai spiritualizează, te face mai profund și mai atent, îți dă un aer mai gînditor!"..

Dar, cu același glas gros și rostogolit pe care i-l știa dintotdeauna, Drăgan, din înălțimea care-l făcea să stea puțin aplecat dedesubtul tavanului scund, deschise gura mai repede decît el. Era și mai pregătit, doar știuse unde vine. Atît de pregătit, încît începu ca de după virgulă, adică în continuarea unei discuții pe care ei o purtaseră mereu, fără vreo întrerupere:

— ...Măi Alexe, cred că-ți dai seama că, la proces, n-aveam cum proceda altfel; ți-am refuzat apărarea ca să-ți închid gura și să te absolv să vorbești. Altfel, cine știe ce spuneai și ți-i asmuțeai asupra ta, te știu eu!...

Cu șira spinării dreaptă, cu fruntea lui și frumoasă și încăpățînată și provocatoare, Alexe se pregătea să-i răspundă doct. Dar, cu gîndurile mai limpezite în mulțimea de vorbe pe care și le aveau de spus, Drăgan adăugă repede:

— De altfel, văd că tot nu te-am salvat atunci; tot ți i-ai asmuțit; ai crezut că ăștia-s oameni cărora să le vorbești liber!...

De data asta Alexe nu se lăsă mai prejos. Înțepă repede, trădîndu-și doar prin tremurul glasului bucuria de-a-l fi reîntîlnit pe uriașul din fața sa:

— Știu, știu prea bine; cunosc teza ta că încă n-a venit vremea ca omul să vorbească liber!... O cunosc prea bine, dar asta nu înseamnă că o și accept! Eu vreau uriașule, să pot vorbi liber oricînd!

— Oricînd, dar nu oricui, cedă acela întinzînd către el palmele-i enorme și pline de căldură.

Dar, fără nici un zgomot, ușa se deschise, și, plin de precauție, un om mărunțel intră adresîndu-se lui Drăgan ca-ntr-un raport mai mult mimat decît rostit:

— E-n ordine. Nimeni primprejur. Aștept afară.

Alexe se uita la om cum stătea mărunțel și liniștit lîngă ușă, cu o liniște răbdătoare, decisă la oricîtă așteptare era nevoie. Și i se părea a-l mai fi văzut. De fapt și omul îi aruncă o privire familiară. O singură privire, dar familiară.

Aceeași privire, cam mohorîtă, atentă la propriile-i griji dar sentimentală către el, cu care-l urmărise de lîngă ușa cafenelei trăgînd din țigara cu tutun ieftin. Un om liniștit, cu o liniște răbdătoare, decisă la oricîtă așteptare ar fi fost nevoie.

Corneliu LEU

ȘTEFAN LUCHIAN: Albăstrele

Dale de gînd

Ion Dodu Bălan

• *Dacă s-ar revărsa într-o zi toate lacrimile din doinele românești, atunci ar curge peste țară noi râuri ca Prutul, Mureșul și Oltul.*

• *Dacă dorul nostru milenar de mai bine s-ar fi prefăcut într-un munte, am fi avut în țară Himalaia.*

• *Cînd toate scările vieții duceau în jos, spre un oribil infern social, fantezia românilor a inventat o* Scară la cer. *Vroiau să se ridice din lumea lui așa este și așa ne e datul în împărăția lui cum aș vrea și-ar trebui să fie.*

• *De atîtea ori nu ne-a lipsit nimic pentru a fi fericiți, decît* fericirea.

• *Unii nu-ți dau bună-ziua fiindcă li se pare că pentru ei n-a răsărit soarele din pricina ta. Astfel te onorează exagerîndu-ți puterea.*

• *Unii oameni sînt numai întuneric precum petele negre din Cosmos. Altora le răsare soarele din ochi și din gură, și razele lui joacă pe cuvinte...*

• *Dacă vrei să fii cu cei mulți, trăiește singur, nu, însă, în singurătate. „Gașca", „bisericuțele", grupulețele te izolează de mulțime, te îmbată cu apă chioară, cerîndu-ți să te crezi un profet care predică-n pustiu.*

• *Unii vor să fie* singuri cuc *la fericire și în grămadă la necaz. Ciudată opțiune!*

• *Nu căuta răsplata unde ai făcut cîndva plata. Binefacerea întunecă fulgerător memoria celui ce-o primește și-i hipertrofiază egoismul și falsa mîndrie.*

• *Dacă muncești cît doi, proștii și leneșii te urăsc de două ori mai mult, acuzîndu-te că vrei să ieși în frunte. Invidia crește în progresie geometrică și obiectivitatea unora descrește ca luna.*

• *Unii critici lucrează cu ideile altora precum unii croitori cu materialul clientului. Cei dintîi trișează, cei de-ai doilea produc onest necesare bunuri materiale.*

• *Unii își fac autocritica senini și veseli, cu un fel de voluptate a autoflagelării, încît ne dau deplina convingere că buba rămîne perenă și nimic nu se vindecă în ei.*

• *Dreptatea împărțită în egală măsură hoțului și păgubașului, pentru a împăca lucrurile, nu e dreptate și va rămîne o veșnică sursă de nedreptăți. Într-o dispută, nu toată lumea poate avea dreptate, oricît de drepți ar fi toți oamenii.*

• *Cel ce-și trădează părinții și patria, trădează și omenia și omenirea. Dacă nu și-a iubit mama cea bună, n-o va iubi nici pe cea adoptivă, pentru că lupul își schimbă părul dar năravul ba și năravul din fire n-are lecuire. Trădătorul își schimbă țara, dar cu gîndul tot la trădare pînă moare.*

• *În limba română, denumirile populare ale corpului omenesc sînt extrem de metaforice, reușind să identifice familiar omul cu macro- și microcosmosul, căci, altfel, nu s-ar fi putut spune:* creștetul capului, cerul gurii, șeaua nasului, vîrful nasului, *al degetelor sau al picioarelor,* mărul lui Adam, muntele lui Venus *și așa mai departe.*

• *A face naveta înseamnă un du-te-vino, ca o suveică.*

• *Revoluțiile nu-i doboară pe bogați pentru a înălța sărăcia la loc de cinste, ci pentru a-i ridica pe săracii care trebuie să se bucure de bogățiile și roadele muncii lor.*

Sărăcia nu merită atîtea jertfe și eforturi, săracii, însă, da!

• *Un nebun e mai bun decît un om bun de spînzurat.*

• *Decît o zi cu o mie de prieteni invidioși, mai bine singur cu un veac de singurătate.*

• *Bunul cel mai de preț care ar trebui economisit înainte de orice altceva de către fiecare om e timpul care, o dată pierdut, nu mai poate fi găsit niciodată.*

• *Pentru ca o operă să aibă ecou și să fie prețuită de public, trebuie să cucerească, să se facă plăcută.*

Sînt oameni foarte plăcuți, interesanți, termecători dacă-i întîlnești o singură dată, apoi se repetă, plictisesc, devin agasanți.

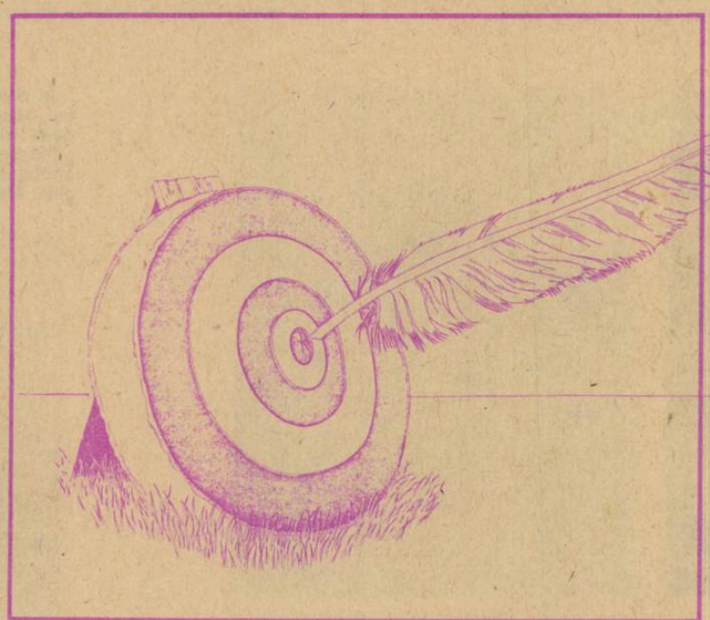

Așa-s și operele artistice. Unele rezistă la o singură întîlnire, altele ne cuceresc pentru toată viața.

Dar o opera cu care te întreții cu plăcere o singură dată, nu merită efortul de a o cunoaște cu seriozitate.

• *Există o relație organică între ritmul existenței și ritmul creației.*

• *Unul din lucrurile cele mai proaste pe planeta noastră de astăzi este simultaneitatea istorică a noncontemporanilor, a unor grupuri umane aproape primitive care se închină la lună, cu cosmonauții care-au pus piciorul pe romanticul astru.*

• *Unii respectă* litera *legii, alții* spiritul *ei, dar cei mai mulți nu vor să știe decît de* corpul *legislativ care le atrage atenția că legea e aspră dar e lege...*

• *Unii spun cu dezinvoltură suprarealistă că nimic nu e frumos ca urîtul!*

Frumos le mai șade, nu-i așa?

• *Să ajutăm fără a jigni sau a umili cu ajutorul nostru care, oricît de mare ar fi, nu va putea niciodată compensa o demnitate rănită.*

• *Nu-mi sînt dragi cărțile fără nici o greșeală dar și fără nici o idee.*

• *O cultură sănătoasă, în plin avînt, care să reprezinte un punct original de vedere asupra lumii, n-are nevoie nici de dogme, nici de mode.*

• *Munca unor autori e perfect egală cu a dactilografei și cu a tipografului; cu toții așează cuvintele pe hîrtie și pentru un scriitor e prea puțin.*

• *Edificiul șubred al unor cărți se prăbușește sub povara unor titluri pompoase, precum o colibă sub apăsarea unor troiene de zăpadă.*

• *Îmbrăcămintea a avut vreme de milenii nu numai o valoare practică, ci și una simbolică. Se mai gîndește, oare, cineva la simbolistica ei?*

• *Uneori cuvîntul* original *după care rîvnesc atîția, la noi are un sens peiorativ. Un om original poate fi și unul care e cam* într-o doagă...

• *Unii ascund toată viața o gheară în palma lor, atît sînt de respectuoși cu cei mai îndepărtați strămoși.*

• *Nu poți gusta cu gura altuia nici mierea, nici veninul.*

Ion DODU BĂLAN

Acum o sută de ani făcea fotografii și comerț cu arme

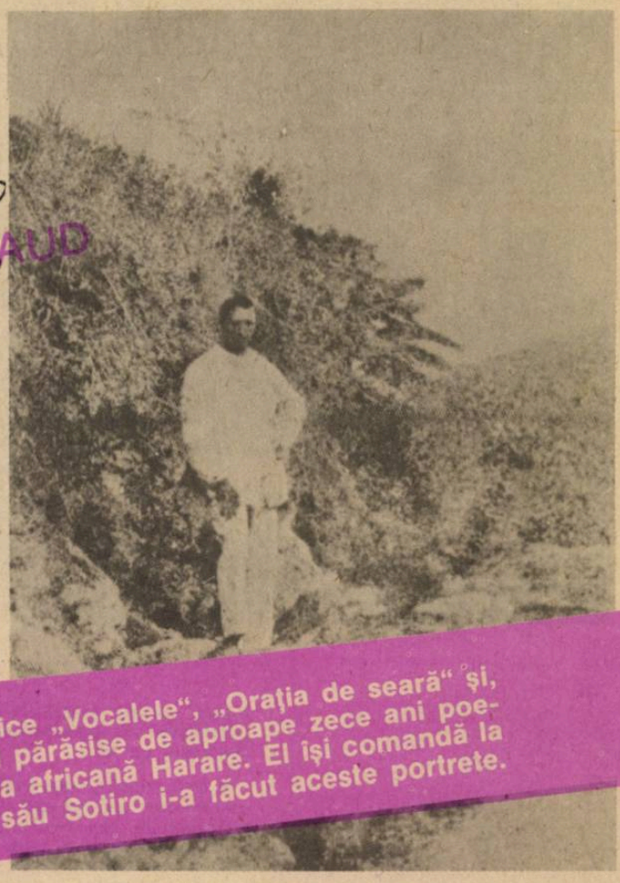

În vreme ce, la Paris, Verlaine se străduia să-i publice „Vocalele", „Oraţia de seară" şi, imediat după aceea „Vaporul beat", Arthur Rimbaud părăsise de aproape zece ani poezia şi boema, ajungînd agent comercial în localitatea africană Harare. El îşi comandă la Lyon un aparat de fotografiat cu care „asistentul" său Sotiro i-a făcut aceste portrete.

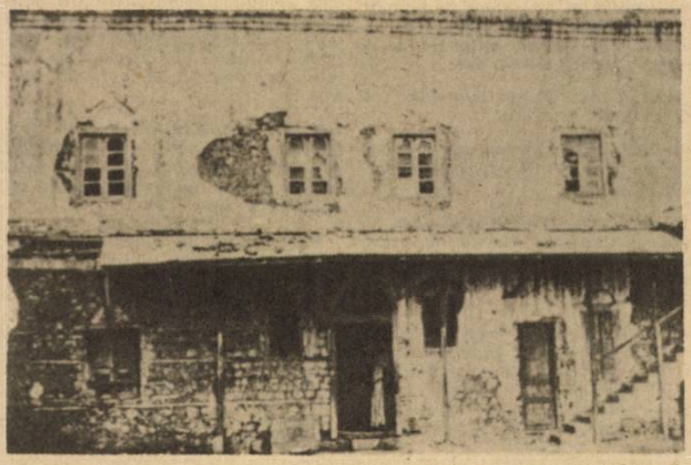

Poetul însuşi a imortalizat străzile localităţii în care trăia...

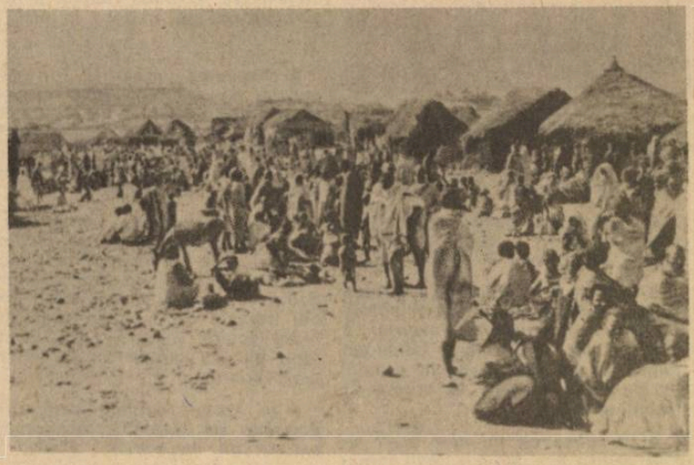

...o piaţă unde se făceau afacerile

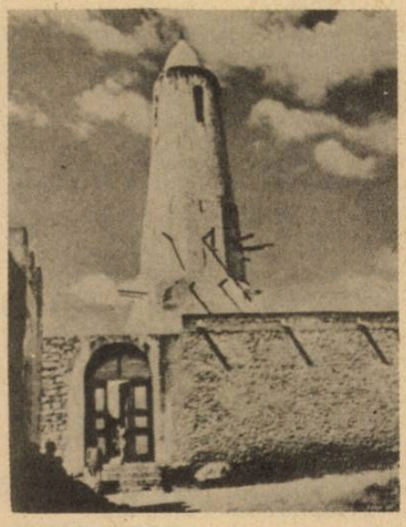

...moscheea,

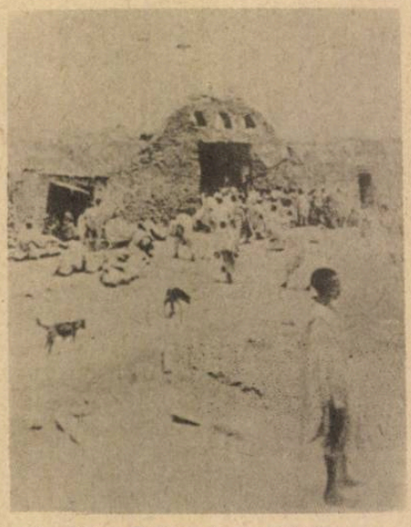

...şi, chiar, „Palatul de Justiţie"!...

În zilele cînd se realiza ca artist fotograf luînd această splendidă imagine a unui coleg de-al său localnic (fotografia este intitulată „Negustor din Harare") i-a surîs şansa de a se îmbogăţi făcînd o afacere cu arme pentru regele Menelik din provincia Choa.

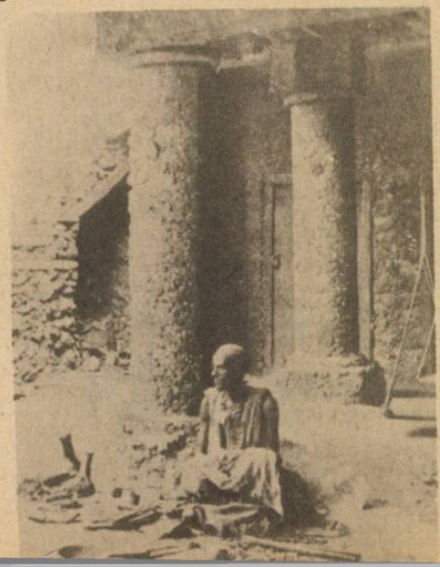

A pornit la un drum care în zece luni trebuia să-i aducă o avere de 30.000 de franci şi trecînd pe la tribul Argoba unde se îndrăgostise de una dintre aceste frumoase...

...a avut şi peripeţii triste precum: greva conducătorilor de cămile; interdicţiile engleze care l-au facut să ascundă armele în nisip, moartea a doi asociaţi — unul de cancer, altul de insolaţie în deşert cu peste 70 de grade Celsius...

Şi ajunge cu greu pe teritoriul regelui Menelik, unde este întîmpinat de tribul Danakili.

Este apoi primit la palatul regal din Entotto...

...de ministrul-căpitan al regelui, un inginer austriac pripăşit prin Africa unde şi-a adoptat o uniformă.

Regele Menelik, însă, nu avea la el bani lichizi şi nici nu arăta a-i avea în vreo altă formă, pentru că temporiza inventînd diverse pretenţii: cum că armele ar fi demodate sau că unul dintre asociaţii lui Rimbaud murise rămînîndu-i dator de la altă afacere.

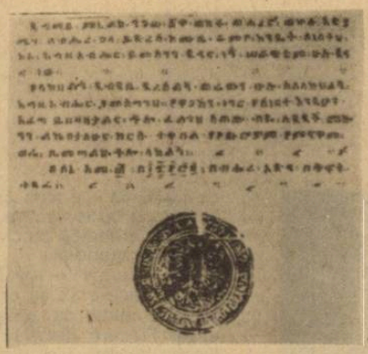

Totuşi, i-a dat o scrisoare de garanţie cu care poetul negustor a făcut cale întoarsă după douăzeci şi una de luni de chinuri cu caravanele prin deşert.

Scrisoare prin care un alt prinţ african şi văr al lui Menelik, Ras Makonen, urma să-i achite nota de plată.

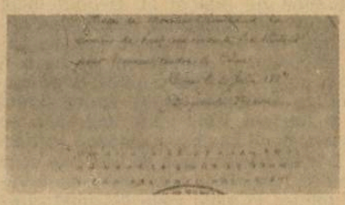

Albumul „Rimbaud" din biblioteca „Pleiade" după care redăm cîteva dintre fotografii nu prezintă şi documente în legătură cu onorarea acestei note, ci numai unele privind falimentul financiar al poetului în perioada în care, la Paris, strădaniile lui Verlaine se materializau în volumul **Les poetes Maudits** unde Rimbaud era prezentat alături de Mallarmé şi Corbière. Trecuseră zece ani de cînd nu mai scrisese nimic, dar, în ciuda comerţului pe care-l încercase, singura armă de pe urma careia folosea ceva, rămînea tot poezia. În curînd, tot fără ştirea sa îi vor apărea „Iluminările" la doisprezece ani după ce, părasind poezia tentase spre alte aventuri.

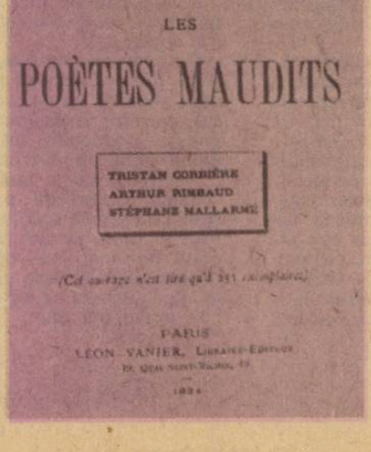

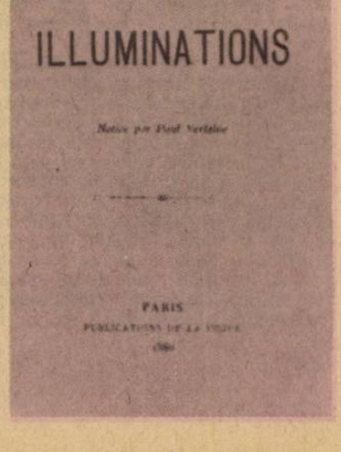

MAPAMOND LITERAR

IVAN UHANOV

SCRISORILE

■ IVAN UHANOV este un scriitor foarte interesant al „noului val" din literatura sovietică a anilor '70 și '80, este un „forjor de sentimente" care dovedește eternitatea unor stări sufletești, este un artist sever, dar și gingaș. Onorurile concretizate în premii literare nu l-au ocolit, cu toate că — des se întîmplă așa — critica literară nu l-a acceptat niciodată.

Schița pe care v-o prezentăm este extrasă din cunoscutul volum de proză scurtă Nu trăim decît o dată, **apărut recent în Uniunea Sovietică.**

IVANOVII își construiau casă. Zidurile de cărămidă văruită se înălțaseră mult peste gardul pricăjit și ferestrele priveau vesel spre ulița largă a satului.

Cocoșată și cu acoperișul înverzit de putred ce era, căsuța bătrînească în care trăiseră pînă nu de mult Ivanovii abia se mai ținea în picioare. Zahar Kuzmici se hotărîse s-o dărîme, mai ales că și vecinii insistau:

— Ce-ți trebuie ruina asta? Strică peisajul. Du-te la colhoz și roagă-i să-ți dea buldozerul...

Zahar însă nu s-a dus. Și așa îl ajutaseră foarte mult: i-au dat materiale de construcție, ba i-au găsit și oameni ca să-i ridice repede casa. Mai era, de fapt, și un alt motiv pentru care Zahar Ivanov nu voia să ceară buldozerul: își închipuia cum o să vină hipopotamul ăla, cum o să se repeadă în bătrînii pereți ai colibei părintești, și cum va transforma încăperile în care trăise o viață într-o grămadă de moloz pe care o să-l împingă într-un colț al curții sau dincolo de gard, cu gard cu tot.

Și-a închipuit Zahar toate astea și a renunțat la înfricoșătoarele servicii ale buldozerului, hotărîndu-se să desfacă singur totul, bucată cu bucățică. Cu atîta grijă lucra cu cleștele, cu toporul și cu lopata de parcă nu dărîma, ziceai că e un arheolog pe cine știe ce șantier de importanță mondială.

Și — curios — lui Zahar îi făcea mult mai multă plăcere să se ocupe de prăpădenia aia ruinată decît să gospodărească prin noua casă. Fiecare fărîmiță pe care o scotea întreaga, fiecare ciot din scîndura de podea pe care îl smulgea din colibă îi trezeau amintiri și îi umpleau inima de o tristețe curată.

Căsuța cea verde fusese ridicată înainte de război cînd Zahar avea vreo cincisprezece ani. Avea impresia că parcă mai ieri răsuna peste tot zgomotul topoarelor, parcă nu trecuse decît o clipă de cînd plutea prin aer mirosul talașului proaspăt de fag și de stejar împrăștiat prin toată curtea. De multe ori seara, obosit, dar fericit, tata își scotea cismele și, în picioarele goale — de ce oare? — trecea peste scîndurile proaspăt trase la rindea și mîngîia aprobativ pereții catifelați de parcă mîngîia o iepșoară tînără și ascultătoare pe care o pregătești de drum lung. Privind spre mama, tot morfolea ceva pe sub mustață.

— Aici cămara, aici cuptorul și aici, pentru că începe mult soare, facem despărțitură pentru copii.

Cu cîtă voie bună au muncit atunci cu toții și ce mult doreau să intre cît mai repede în casa nouă! Și ce-au mai cîntat și au mai dansat musafirii la inaugurare, fiecare binecuvîntînd pe gospodari; urîndu-le fericire și viață lungă între zidurile căminului cel nou.

— Zahar, hai la masa! îl strigă nevastă-sa.

Zahar coborî de pe acoperiș, lăsîndu-se ușor pe treptele scăriței și se duse la spălător. Înalt și osos, la cincizeci și opt de ani ai lui arăta mult mai tînăr, ba dacă te uitai la sprîncenele negre și dese unite la rădăcina nasului îți venea să zici că părul alb de la tîmple pare lipit acolo, nu alta!

Au prînzit în tăcere, aruncînd doar din cînd în cînd cîte o vorbă fără importanță. Scîndurile nevopsite miroseau plăcut a lemn uscat și curat, prin ferestrele deschise intra o adiere proaspătă de vînt care se plimba prin încăperile mari și pline de ecou pentru că erau încă aproape goale. De fapt ceva mobilă și niște mărunțișuri fuseseră ele puse din loc în loc, dar lui Zahar camerele i se păreau, totuși, pustii, le lipsea parcă ceva esențial.

— Ce crezi, o să vină sau nu? o întrebă el pe nevastă-sa, Alexandra Mateevna, o femeie cam stîngace, rotundă ca un butoi, cu ochii albaștri și cu părul strîns lipit pe un cap mic. Azi ar fi sîmbătă, nu?

— Ce să mai vină, autobuzul de două a trecut de mult! îi răspunse ea.

Era vorba despre Liubașa, singurul lor copil. Plecase la oraș, se măritase și, ce să mai zici, nu trecea cu lunile pe la părinți și nici scrisori nu trimitea.

— Dacă nu vine, înseamnă că o duc bine. Să fi avut nevoie de ceva, imediat ar fi tropăit încoace, adăugă Alexandra Mateevna.

Vocea subțire, cîntătoare, ca de fetiță părea că nu-i aparține, că nu vine din trupul ei lăbărțat, ci că pogoară de undeva dintr-o viață de mult trecută, care a existat cîndva în tinerețea lui Zahar. Acum viața aia s-a dus, au rămas doar amintirile și glasul ăsta de fecioară ce părea nelalocul lui și fals. De fapt, tot ce-i înconjura azi și tot ce reprezenta viața lor de acum suna parcă exact ca vocea: fals.

Zahar termină de mîncat și, trăgînd încet din țigară, privi spre femeia cu care a trăit atîția și atîția ani; nici acum însă nu știa, nu găsise încă răspunsul la întrebarea: de ce o fi trăit cu ea și nu cu alta? Nu o iubea. Și dintotdeauna dorința lui fusese să i-o spună direct și cinstit. În toți anii vieții trăite împreună nu făcuse altceva decît să-și pregătească vorbele necesare. Dar de fiecare dată se ivea cîte ceva care-l făcea să renunțe la acel ultim pas hotărîtor și să reintre în albia vieții devenită obișnuită.

— Mai bine ai pune ceva pe tine. Alexandra se apropie de el și îi aruncă haina pe umeri... Să nu te tragă acolo sus. Io-te cum ai transpirat.

— E roua de la borșul tău, încercă el cumva

să glumească, simțind mulțumit căldura care-i înconjura umerii.

„Uite-așa, toată viața m-a învelit și m-a încălzit, tot timpul parcă mă ferește de ceva rău"... gîndi Zahar în sinea lui cu un oarecare sentiment de recunoștință. Luînd toporul se sui din nou pe acoperiș. Mai rămăsese puțin ca să-l dea de tot jos, cînd de undeva dintr-o crăpătură, căzu un plic. Zahar îl învîrti lung în mîinile lui mari și-apoi îl aruncă de-o parte. „Tata l-o fi băgat acolo și o fi uitat de el". Ce-i veni lui însă că se așeză pe marginea acoperișului și luă plicul din colțul în care-l aruncase. Uimit și puțin pierdut privi lung la scrisorile dintr-însul. Pînă să deschidă prima scrisoare trecu ceva vreme.

„Dragul și iubitul meu Zahar. O lună întreagă te-am așteptat. Nici n-ai venit, nici nu mi-ai scris. Aștept. Dacă nu ai nevoie de mine, măcar spune-mi-o ca să încep să mă dezvăț de tine, asta dac-oi putea. Zahar, dragule, vino chiar dacă o fi pentru ultima oară, măcar să te văd..."

Citind scrisoarea pînă la capăt, Zahar privi în zare cu ochi care nu vedeau nimic și șopti ca la rugăciune:

— Lena!... Doamne, cînd a fost asta? Unde ești, tu, Lena?

Cînd să despăturească a doua scrisoare, o auzi de jos pe nevastă-sa vorbind cu o vecină. Femeile se așezară pe niște cioturi în curte și priveau spre el. Zahar băgă scrisorile la brîu, coborî scara și, prin grădină, o luă spre rîu. Voia să fie singur. Căutarea asta a unui loc liniștit îi provocă un sentiment de jenă, de dispreț pentru sine însuși. Și-acum treizeci de ani tot așa, pe ascuns, citea scrisorile Lenei simțind ca și acum aceeași stare de teamă.

Soarele ardea tare acum, el însă nu simțea nimic, era cu privirea ațintită spre pagina aceea scrisă cu cerneală violetă și pătată cine știe dacă de lacrimi sau de ploaie.

„Dragul meu Zahar,

de-ai ști ce dor mi-e de tine și cît aș vrea să te văd. Cu toate că sînt departe, te iubesc la fel de mult, poate chiar mai mult. Și nu pot să fac nimic! Uneori îmi vine să mor, de multe ori cînd sînt singură mă prinde rău gîndul ăsta. Acum lucrez pe o macara înaltă. Salariul e bun, dar nimic nu mă mai bucură. Nu ies nicăieri, doar seara mă duc la școală. Zahar, să nu-mi mai scrii scrisori ca aceea pe care mi-ai trimis-o și așa mi-e foarte greu. Și-acum, uite, plîng nici măcar nu văd ce scriu. De ce mă chinuiești? Am înțeles că trebuie să ne despărțim pentru totdeauna. Mai bine trimite-mi fotografia. Să nu-mi mai scrii. Nu mă mai chinui, nu mă distruge..."

Citind, Zahar simțea că se afundă tot mai mult într-un trecut care parcă nici n-a existat. Dar cum să nu fi existat?

Lena... El și numai el a respins-o, cu toate că i se părea că o iubește atît de mult încît la un moment dat se și speriase. Lena fusese prima lui dragoste și începu să se teamă că puterea acestui sentiment îl va trage la fund, făcîndu-l să-și piardă speranțele pe care și le pusese în ridicarea rapidă spre o carieră sigură. Tatăl Alexandrei, mare șef la raion, îl sprijinea și îl proteja: nu trecuseră nici trei ani și modestul contabil de școală sătească Zahar Kuzmici ajunsese inspector al secției financiare, dar asta așa, doar ca o etapă spre un post și mai sus plasat.

Zahar își adula protectorul. Și în semn de recunoștință s-a însurat cu fiica lui, jertfind-o pe Lena, o fată bună și pe deasupra foarte frumoasă din satul lui natal. Zahar a continuat să se vadă cu Lena și după căsătorie, jurîndu-i și promițîndu-i că uite-uite, o s-o rupă cu Alexandra și o să plece împreună unde-or vedea cu ochii, da, o să plece cu Lena, singura iubire din viața lui.

Dar greaua povară a puterii dată de funcțiile în permanentă ascensiune l-au cam dezumanizat iar pe de altă parte l-au transformat în ceea ce devenise o garanție pentru fișa de cadre, adică într-un om „așezat". Din cînd în cînd doar inima mai spărgea crusta de gheață cu care o înconjura și Zahar alerga la Lena.

■ Aflîndu-se cu alți invitați la castelul doamnei du Châtelet, lui Voltaire i se ceru să se pronunțe asupra filosofiei — subiect despre care se discuta de cîteva ceasuri.

— Ei bine, domnii mei — îi lămuri iluministul — consider că filosofia cuprinde două lucruri: ceea ce oamenii de bun simț știu mai dinainte, și ceea ce ei nu vor ști niciodată...

■ Mare gurmand și conviv, François Rabelais participa cu multă tragere de... pahar, la numeroase ospețuri ale unor seniori feudali. La o asemenea petrecere, nobilul său amfitrion încearcă să-l înțepe, pentru faptul că profesa medicina, fiind în același timp și preot:

— Se pare, meștere Rabelais, că ești un copil răsfățat al Providenței: dumneata îți tratezi bolnavii, dumneata îi duci și la groapă...

— Înălțimea Voastră — rosti, modest, scriitorul, ridicînd o cupă cu vin roșu — știe prea bine că o treabă delicată, se cere făcuta de o singură mînă, de la început și pînă la sfîrșit!

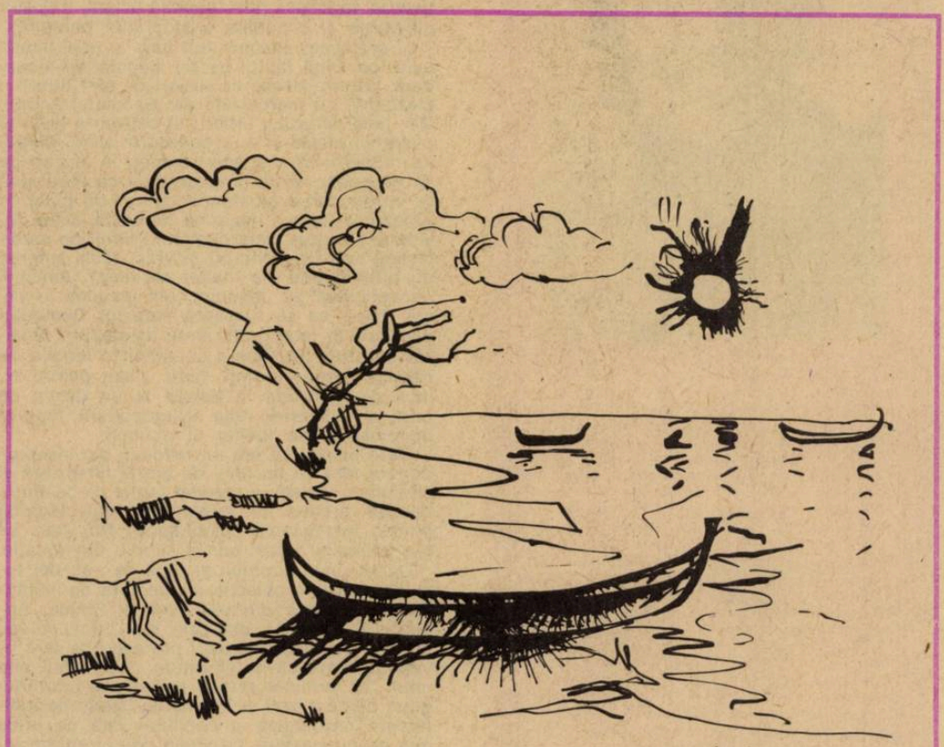

Desene de Benone ȘUVĂILĂ

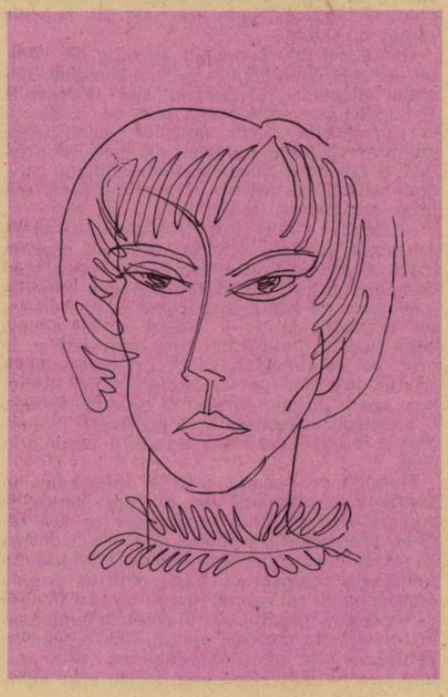

„Dragă Zahar, uite că au trecut aproape trei ani de cînd ne-am despărțit. Am plecat ca să te uit, numai că din toate astea nu a ieșit nimic. Îmi scrii că orice-ar fi, tot vom fi împreună. De ce ții tu să mă liniștești? Mai bine spune-mi adevărul! Continuă să trăiești cu soția, crește-ți copilul, să știi că eu și așa tot o să te iubesc. De la depărtare dar tot o să te iubesc. Lucrez ca și pînă acum, pe șantier, lucrez și învăț. M-am hotărît să învăț pentru că altfel n-o să mă aleg cu nimic bun în viață. Nu te învinuiesc, eu singură sînt vinovată de toate, nu trebuia să te iubesc cu atîta putere. Dragă, iubitule Zahar, mă culc și îmi doresc să te visez. Te sărut de multe, multe ori, Lena".

Terminînd de citit scrisoarea, Zahar își ațintă ochii spre apa ușor învolburată a rîului. Era secat de puteri, pătruns de sentimentul unei pierderi imense, al vinei care-i apăsa conștiința.

„Lena, Doamne, ce-am făcut, Lena?!"

N-a auzit-o pe nevastă-sa apropiindu-se. Cînd în fine a observat-o lîngă el, a scos din buzunar scrisorile și i le-a întins. Alexandra Mateevna le luă cu multă circumspecție, se așeză alături și cu o curiozitate speriată începu să le desfacă.

— Ale cui sînt, de unde atîtea?... întrebă ea, începînd să o citească pe prima... Aha!... Asta era! De la Lena Agheeva... Doamne, cîți ani sînt de-atunci?... Și de unde le-ai agățat porumbelule? încercă ea să-și tragă întrebarea spre glumă, zîmbind condescendent. Numai că în ochi îi luceau niște scînteieri tematoare.

Zahar tăcea.

— Ca să vezi ce frumos îți învăluia mintea, cum se lingușea pe lîngă tine: „Zahar, dragule de cine să ne temem, de cine să ne ascundem? Se spune că dragostea, focul și tusea nu poți să le ascunzi de oameni. Eu de nimeni nu mă tem". Io-te-te ce cuvinte!

Femeia nu mai spuse nimic și se așeză gospodărește să citească scrisorile. Le luă pe rînd, strîngînd la piept paginile citite. Fața îi era cînd tristă, cînd chinuită, cînd încremenită de o uimire amară de parcă descoperise în scrisori o taină îngrozitor de tristă.

După ce termină de citit, rămase ca împietrită... Nici nu respira, parcă nu mai avea viață în ea.

— Am simțit eu... Te-a iubit, zise Alexandra ca pentru sine, închizînd ochii și dînd din cap. Oftă adînc și-apoi adăugă: eu și acum o invidiez pe Lena... Unde-o mai fi... O invidiez cu toate că n-a reușit să te aibă... Ei îi e totuși mai ușor... Ea a iubit.

— Dar tu? întrebă Zahar fără s-o privească în ochi.

— Nu știu Zahar, nu știu... Am trăit și asta a fost...

— Dar tu? Tu ai iubit?... Măcar ai iubit pe cineva în viață?

Zahar Kuzmici tăcea.

Mult timp au stat așa alături, aruncînd o privire tulbure spre casa nouă. Părea însă că n-o văd și că în fața lor se întinde pînă hăt departe spre începutul vieții un imens teren viran.

Traducere și prezentare de
Sarra STARK

MARIO VARGAS LLOSA

Joaquincito, arbitrul fără seamăn

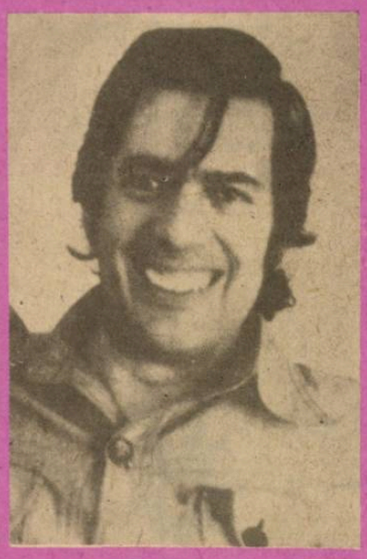

■ Cunoscutul prozator peruan MARIO VARGAS LLOSA s-a născut la Arequipa în anul 1936. A studiat literele la Universitatea San Marcos din Lima (cea mai veche universitate din lumea latino-americană), luîndu-şi mai tîrziu doctoratul la Universitatea din Madrid. A locuit un timp la Paris, mărturisind o mare dragoste pentru literatura franceză în piscurile ei înalte — Balzac, Flaubert —, dar şi pentru aceea de ficţiune capabilă să stîrnească elanurile şi fantezia adolescenţei, precum opera lui Dumas-tatăl. Ulterior a poposit la Londra şi Barcelona, iar din 1976 s-a întors în Peru. Cariera literară şi-a început-o odată cu publicarea romanului La ciudad y los perros, care a primit premii literare în anii 1962 şi 1963 şi care a fost tradus în aproape douăzeci de limbi. Al doilea său roman, La Casa Verde, apărut în 1965, obţine de asemenea două importante premii literare. Publică după aceea povestirea Los cachorros şi romanele Conservación en la Catedral (1970) şi Pantaleon y las Visitadoras (1973). Se preocupă şi de critica literară, dedicînd un serios studiu operei lui Gabriel Garcia Marquez şi altul lui Flaubert. În anul 1977 apare La tia Julia y el escribidor, scriere devenită celebră în lumea întreagă, remarcabilă printr-o structură deosebită rezidind în paralelismul a două planuri perfect alternate şi printr-un anumit duh specific derizîunii şi grotescului de sorginte donquijotească. Ultima sa carte, un nou mare succes, un adevărat best-seller, este Războiul de la sfîrşitul lumii. Mario Vargas Llosa este, din 1975, membru al Academiei Peruane.

Joaquin Hinostroza Bellmont, care trebuie să fi zguduit stadioanele nu prin marcare de goluri şi parare de penalty-uri ci arbitrînd partide de fotbal şi a cărui poftă de alcool lăsase urme şi datorii prin barurile din Lima, s-a născut într-una din acele reşedinţe pe care mandarinii şi le construiseră cu treizeci de ani în urmă în „Perla", pe cînd aveau pretenţia să transforme acest loc părăginit într-o copacabana limenă, (năzuinţă ratată din pricina umidităţii, care, pedeapsă de cămilă ce se încăpăţînează să treacă prin urechile acului, a pustiit gîtlejurile şi bronhiile aristocraţiei peruane).

Şi era acest Joaquin fiul unic al unei familii care, pe lîngă faptul că era bogată, se încuscrea, pădure deasă cu arbori ce sînt titluri şi blazoane, cu marchizate din Spania şi Franţa. Dar tatăl viitorului arbitru şi beţivan a lăsat la o parte uricele şi şi-a consacrat viaţa idealului modern de a-şi spori averea în afaceri ce se extindeau de la fabricarea de caşmire pînă la introducerea arzătoarei culturi de piper în Amazonia. Mama, madonă limfatică, soţie devotată, şi-a dus viaţa cheltuind banii pe care-i cîştiga soţul pe doctori şi vraci (căci suferea de diferite boli ale înaltei societăţi). Ambii îl concepuseră pe Joaquin cam înaintaţi în vîrstă, după ce se rugaseră îndestul Domnului pentru a le face graţia unui moştenitor. Sosirea acestuia pe lume a constituit o fericire de nespus pentru părinţi, care, visau pentru el, încă de cînd era în leagăn la un destin de prinţ al industriei, rege al agriculturii, mag al diplomaţiei sau lucifer al politicii.

Oare pentru că era un revoltat, din insubordonare faţă de destinul de glorie financiară şi strălucire socială, a rezultat faptul că băiatul a devenit arbitru de fotbal sau mai degrabă dintr-o insuficienţă psihologică? Nu, ceea ce s-a întîmplat a fost pur şi simplu din vocaţie.

De la vîrsta suptului şi pînă ce i-au dat tuleiele a avut o colecţie multicoloră de instituţoare importate din ţări exotice: Franţa, Anglia. De asemeni, din cele mai bune colegii din Lima au fost recrutaţi profesori ca să-l înveţe matematica şi literatura. Toţi, unul cîte unul, au terminat prin a renunţa la onorariul gras, demoralizaţi şi împinşi la isterie de indiferenţa ontologică a copilului faţă de orice gen de cunoaştere. La vîrsta de opt ani nu învăţase încă să socotească, iar din alfabet memorizase cu mare greutate vocalele. Rostea doar monosilabe, era liniştit, se plimba prin încăperile reşedinţei din „Perla", în mijlocul mulţimilor de jucării achiziţionate din diferite puncte ale globului cu scopul de a-l distra: jocuri mecanice germane, trenuri japoneze, ghioage chinezeşti, soldăţei austrieci, triciclete nordamericane —, cu o expresie de plictiseală mortală. Singurul lucru care părea să-l scoată din somnolenţa brahmanică erau chipurile fotbaliştilor de pe ciocolăţile „Marea Sudului", pe care le lipea în caiete cu hîrtie satinată şi le contempla cu curiozitate ore întregi.

Îngroziţi la gîndul de a fi dat naştere ultimului reprezentant al neamului, hemofilic şi tarat, care mai tîrziu ar fi devenit batjocura lumii, părinţii au căutat sprijin în ştiinţă. Medici iluştri şi-au făcut apariţia la „Perla". Steaua oraşului în pediatrie, doctorul Alberto de Quiteros, a fost acela care a făcut lumină în minţile celor chinuiţi.

— Suferă de ceea ce eu numesc rău de seră — le explică el. Florile care nu trăiesc în grădină, printre flori şi insecte, cresc veştede iar parfumul lor este respingător. Colivia de aur îl tîmpeşte. Guvernantele şi profesorii de latină trebuie să fie îndepărtaţi şi copilul înscris la o şcoală cu cei de vîrsta lui. Va fi normal, doar în ziua cînd un coleg îi va rupe nasul.

Dispuşi la orice sacrificiu în dorinţa de a-l dezimbeciliza, orgolioasa pereche a consimţit să-l lase pe Joaquincito să se afunde în lumea plebeie din exterior. I s-a ales desigur, cel mai scump liceu din Lima, „Los Padres de Santa Maria" şi, ca să nu fie nesocotită cu totul ierarhia socială, i s-a făcut o uniformă de culoare regulamentară dar din catifea.

Reţeta faimosului doctor a dat rezultate apreciabile. E adevărat că Joaquin obţinea note extraordinar de mici şi că, pentru a reuşi la examene, lăcomie de arginţi ce a produs schisme, părinţii trebuiau să facă donaţii (vitralii pentru capela liceului, pulpane de postav pentru dascăli, pupitre solide pentru şcoala săracilor etc.), dar fapt e că de atunci copilul a devenit sociabil şi de cîteva ori a fost văzut mulţumit. În această perioadă se manifestă primul semn al genialităţii sale (neînţelegătorul său tată îi spunea tară): interesul pentru fotbal. Cînd au aflat că tînărul Joaquin, de îndată ce a încălţat ghetele de fotbal, s-a şi transformat dintr-o fiinţă somnolentă şi monosilabică într-una dinamică şi limbută, părinţii se bucurară mult. Şi imediat au achiziţionat un teren în apropierea casei din „Perla", pentru a construi un teren de fotbal de proporţii apreciabile, unde Joaquin să se poată distra în largul său.

De atunci, pe cetosul bulevard Las Palmeras din „Perla", au fost văzuţi coborînd din autobuzul de Santa Maria, la terminarea orelor, douăzeci şi doi de elevi — chipurile lor se schimbau, dar numărul rămînea acelaşi — care veneau să joace pe terenul familiei Hinostroza Bellmont. După meci, familia îi regala pe jucători cu ceai însoţit de ciocolată, creme-gelatină, merenguri şi îngheţate. Bogaţii de părinţi se bucurau văzînd în fiecare după masă pe fiul lor Joaquin gîfîind fericit.

Abia după cîteva săptămîni, pionierul culturii de piper în Peru şi-a dat seama că se întîmpla ceva ciudat. De două, trei sau zece ori îl întîlnise pe Joaquincito arbitrînd meciurile. Cu un fluier în gură şi o şapcă de soare, alerga după jucători, semnaliza greşeli, dicta lovituri de pedeapsă. Deşi băiatul nu părea deloc afectat de îndeplinirea acestui rol în loc de a fi jucător, milionarul se supără. El îi invita în casă pe copii, îi îngrăşa cu dulciuri, le permitea să se bată pe burtă cu fiul său ca de la egal la egal şi aceştia aveau nerusinarea de a-l reduce pe Joaquincito la funcţia mediocră de arbitru? Îi venea să deschidă cuşca dobermanilor şi să le tragă o spaimă pe cinste acestor nerusinaţi. Dar se mulţumi doar să-i învinovăţească. Faţă de atitudinea lui incriminatorie, băieţii se declarară nevinovaţi, au jurat că Joaquin era arbitru pentru că îi plăcea să fie şi nedreptăţitul jură pe Dumnezeu şi pe propria sa mamă că aşa era. Cîteva luni mai tîrziu, consultînd carnetul de joc şi rapoartele majordomilor, tatăl avu de înfruntat următorul bilanţ: din o sută treizeci şi două de meciuri disputate pe propriul teren, Joaquin Hinostro Bellmont nu jucase în nici unul şi, în schimb, arbitrase o sută treizeci şi două. Schimbînd o privire între ei, părinţii îşi spuseră cu un aer sublim că ceva nu era în regulă, şi cum ar fi putut să fie acest lucru normal? Din nou s-a apelat la ştiinţă.

Fost-a cel mai cunoscut astrolog din oraş, un om care citea firea în stele şi tămăduia spiritele clienţilor (El prefera să-i numească: „prieteni") prin intermediul semnelor zodiacului, profesorul Lucio Acémilla, care, după multe horoscoape, cercetări ale corpurilor cereşti şi meditaţie selenară, dădu verdictul care, deşi nu era cel mai sigur, rezulta a fi cel mai măgulitor pentru părinţi.

— Copilul se ştie prin însăşi structura sa un aristocrat şi, fidel originei sale, nu suportă ideea de a fi egal cu ceilalţi — le explică, scoţîndu-şi ochelarii (ca să fie mai vădită sclipirea inteligentă ce apăru în pupilele sale la emiterea pronosticului?) —. Preferă să fie arbitru decît jucător, fiindcă cel care arbitrează e, în fond, cel ce comandă. Credeţi dumneavoastră că Joaquincito, pe dreptunghiul cel verde, face sport? Eroare, eroare. El exercită de fapt, o înclinaţie ancestrală spre dominaţie, solitudine şi ierarhie, care fără îndoială îi curge prin vine.

Plîngînd de bucurie, tatăl îşi sufocă fiul cu sărutări, se proclamă un om prea fericit şi adăugă încă un zero onorariului, şi aşa regesc, pretins de profesorul Acémilla. Convins că această pasiune de a arbitra partidele de fotbal ale colegilor se trage dintr-un impuls copleşitor de subjugare, impuls ce mai tîrziu îl va transforma pe fiul său în stăpînul lumii (sau în cel mai rău caz, al Perului), industriaşul îşi neglijă în mai multe după-amieze nenumăratele sale birouri (slăbiciune de leu care lacri-

mează văzîndu-şi puiul sfîşiind o oaie prima dată în viaţa lui), pentru a veni la stadionul său particular din „Perla" ca să se bucure patern văzîndu-l pe Joaquin îmbrăcat în frumoasa uniformă pe care i-o dăruise, cum fluiera la această amestecătură bastardă.

Zece ani mai tîrziu, înşelaţii de părinţi nu au avut altă soluţie decît să-şi spună că probabil profeţiile astrale păcătuiseră prin optimism. Joaquin Himostroza Bellmont avea optsprezece ani şi terminase ultima clasă de liceu mulţi ani mai tîrziu decît tovarăşii de generaţie şi asta doar graţie filantropiei familiale. Genele ereditare de conchistador al lumii, care, după Lucio Acémilla, se camuflau sub inofensivul capriciu de a arbitra fotbal nu-şi făceau apariţia pe nici unde şi, în schimb, nu se putea ascunde faptul că fiul de aristocraţi era o calamitate fără remediu pentru orice altceva decît dictarea de lovituri libere. Inteligenţa sa, apreciată după lucrurile pe care le spunea, îl plasa, vorbind darwinian, între oligofren şi maimuţă, iar lipsa de graţie, ambiţii şi interes pentru orice nu era legat de agitata activitate de arbitru, făceau din el o fiinţă total searbădă.

Drept e, că în ceea ce priveşte viciul iniţial (al doilea a fost alcoolul), băiatul denota ceva ce merita să se numească talent. Imparţialitatea sa teratologică (în spaţiul sacru al terenului şi timpul magic al competiţiei) îi aduse printre elevii şi profesorii din Santa Maria un frumos prestigiu ca arbitru şi, totodată, asemenea uliului care din zbor zăreşte sub roşcov şobolanul ce-i ce va servi de prînz, avea viziunea care îi permitea infailibil să detecteze, la orice distanţă şi din orice unghi, vicleana lovitură de picior aplicată de apărător în fluierul piciorului centrului înaintaş sau ticăloasa lovitură de cot dată de extremă portarului ce sărea odată cu el. De asemenea, ieşite din comun erau cunoaşterea regulilor şi intuiţia fericită care îl făceau să suplinească cu decizii fulger deficienţele regulamentului. Faima sa a depăşit zidurile liceului Santa Maria şi aristocratul din Perla a început să arbitreze întîlniri inter-şcolare, campionate de cartier şi, într-o bună zi, se află că (pe terenul din Patao?), a înlocuit un arbitru într-o partidă din divizia secundă.

La terminarea liceului se iveşte o problemă pentru împovăraţii procreatori: viitorul lui Joaquin. Ideea de a merge la facultate a fost înlăturată cu mîhnire pentru a feri băiatul de umilinţe inutile, complexe de inferioritate (şi avrea familiei de noi servituţi sub formă de donaţii). O tentativă de a-l face să înveţe limbi se termină cu un eşec răsunător. Un an de şedere în Statele Unite şi un altul în Franţa nu l-au învăţat nici un singur cuvînt englezesc sau franţuzesc şi, pe deasupra, i-au tuberculizat spaniola sa şi altminteri îndestul de rahitică. Cînd s-a întors la Lima, fabricantul de caşmire a terminat prin a se împăca cu gîndul că fiul său nu va etala nici un titlu academic şi, cu desăvîrşire dezamăgit, îl puse să muncească în hăţişul întreprinderilor familiale. Rezultatele au fost, aşa după cum era de prevăzut, catastrofale. În doi ani, acţiunile sau omisiunile sale au provocat falimentul a două filaturi, au adus în stare de deficit cea mai înfloritoare firmă a conglomeratului — o întreprindere constructoare de drumuri — iar plantaţiile de piper din pădure au fost distruse de plăgi, strivite de avalanşe şi sufocate de inundaţii (ceea ce confirmă că Joaquincito era un bătut cu leuca). Uluit de nemăsurata incompetenţă a fiului său, rănit în amorul său propriu, tatăl îşi pierdu vigoarea, deveni nihilist, îşi neglija afacerile care în scurt timp au fost secătuite de slujbaşi avizi, şi contractă un tic vizibil care consta în a-şi scoate limba pentru a încerca (ispravă de nebun) să-şi lingă urechea. Nervozitatea şi insomniile l-au aruncat, călcînd pe urmele paşilor soţiei sale, în mîinile psihiatrilor şi psihanaliştilor (Alberto de Quinteros? Lucio Acémilla?) care au venit iute de hac disponibilităţilor de chibzuinţă şi de plată.

Colapsul economic şi ruina mentală a celor care i-au dat naştere nu l-au împins în pragul sinuciderii pe Joaquin Hinostroza Bellmont. Trăia tot timpul la „Perla", într-o reşedinţă fantomatică, care treptat s-a decolorat, s-a ruginit, s-a depopulat, pierzînd (pentru a plăti datoriile) grădini şi terenul de fotball, unde învadaseră murdăria şi păianjenii. Tînărul îşi petrecea ziua arbitrînd partide inter-străzi pe care le organizau vagabonzii cartierului pe terenurile virane ce separă Bellavista de „Perla". Şi aşa, într-unul din aceste meciuri disputate de haimanale în plină arteră publică, unde doi bolovani ţineau loc de poartă, şi unde Joaquin — principissim al eleganţei care se îmbracă de bal pentru a cina în plină pădure virgină — arbitră ca şi cum ar fi fost finală de campionat, s-a întîmplat că fiul de aristocraţi a cunoscut persoana care va face din el un cirozat şi o stea: Sarita Huanca Salaverria!

O văzuse jucînd de nenumărate ori în aceste partide banale şi chiar o penalizase pentru abateri, din cauza agresivităţii cu care se repezea împotriva adversarului. Îi spuneau Marimacho[1], dar nici din supranume nu-i trecu prin minte lui Joaquin că adolescentul verde-gălbui, încălţat cu addidaşi vechi, îmbrăcat în blue-jeans şi pulover rupt, ar putea fi de sex feminin. Descoperirea a venit pe cale eroticâ. Într-o zi, pentru că a sancţionat-o cu o lovitură de pedeapsă incontestabilă (Marimacho înscrisese un gol cu balon şi portar cu tot!) primi drept răspuns o înjurătură de mamă.

— Ce-ai spus? — se indignă fiul de aristocraţi, gîndind că în acele momente mama sa tocmai înghiţea un hap, savura o poţiune, suporta o injecţie. — Repetă de eşti bărbat.

— Nu sînt, dar repet, replică Marimacho. Şi, onoare de spartană capabilă de a urca mai degrabă pe rug, decît de a da un pas înapoi, repetă, îmbogăţită cu adjectivele maidanului înjurătura de mamă.

Joaquin încercă să-i dea un pumn, pe care-l slobozi doar în aer şi imediat se văzu aruncat la pămînt de o lovitură de cap dată de Marimacho, care se prăvăli peste el, lovindu-l cu mîinile, picioarele, genunchii şi coatele. Acolo, înfruntarea se termină prin ceva care aducea a îmbrăţişări de dragoste. Joaquin descoperind stupefiat, erogenizat, că adversarul era femeie. Emoţia ce o produseră ciocnirile pugilistice cu protuberanţele neaşteptate a fost aşa de mare încît îi schimbă viaţa. Chiar acolo, împrietenindu-se după luptă şi aflînd că se numea Sarita Huanca Salaverria, o invită la cinematograf să vadă Tarzan şi o săptămînă mai tîrziu îi propuse altarul. Refuzul Saritei de a-i fi soţie şi inclusiv de a se lăsa sărutată l-au împins, poveste clasică, pe Joaquin spre crîşmă. În puţin timp trecu de la stadiul de romantic ce-şi îneacă suferinţa în whisky la acela de alcoolic iremediabil ce-şi poate stinge setea africană cu kerosen.

Ce-a deşteptat în Joaquin această pasiune pentru Sarita Huanca Salaverria? Era tînără şi avea un fizic zvelt de găinuşă, o piele tăbăcită de intemperii, coroană de păr fluturîndă şi ca jucătoare de fotbal nu arăta rău. Prin felul de a se îmbrăca, prin lucrurile pe care le făcea şi persoanele pe care le frecventa, părea contrariată de condiţia ei de femeie. Să fi fost acest lucru — poate viciu de originalitate, frenezie de extravaganţă — care o făcea aşa de atractivă pentru aristocrat?! În prima zi cînd a dus-o pe Marimacho în casa în ruină din „Perla", părinţii săi, după plecarea perechii, se priviră scîrbiţi. Fostul bogătaş cuprinse într-o frază amărăciunea sa morală: „Nu numai că am creat un imbecil dar, pe deasupra, şi un pervers sexual".

Fără îndoială, Sarita Huanca Salaverria îl alcooliză pe Joaquin, dar tot ea fu şi trambulina care-l săltă din partidele de stradă cu mingea de cîrpă la meciurile de pe stadionul Naţional.

Marimacho nu se mulţumea numai să respingă pasiunea aristocratului, dar se şi complăcea să-l facă să sufere. Se lăsa invitată la cinema, la fotbal, la corridă, la restaurante, consimţea să primească daruri scumpe (pentru care îndrăgostitul delapida ruinele patrimoniului familial!) dar nu permitea ca Joaquin să-i vorbească de dragoste. Abia încerca acesta, timiditate de paj care se înroşeşte făcînd complimente unei flori, simţind că i se pune un nod în gît, să-i spună cît o iubeşte, că Sarita Huanca Salaverria se şi ridica în picioare mînioasă, îl rănea cu insulte de o murdărie mahalagească şi se căra. Era pe vremea cînd Joaquin începuse să bea, trecînd dintr-o bodegă în alta şi amestecînd licorile pentru a obţine efecte rapide şi explozive. Era un spectacol obişnuit pentru părinţii săi care-l vedeau reîntorcîndu-se la ora cucuvelei şi trecînd prin încăperile din „Perla", împletindu-se, urmat de o dîră de vărsături. Cînd se afla pe punctul de a se dezintegra în alcool, o chemare a Saritei îl reînvia, zămislea noi speranţe şi reîncepea ciclul infernal. Dărîmaţi de amărăciune, bărbatul cu tic şi femeia ipohondră murirâ aproape în acelaşi timp şi cu fost înmormîntaţi în mauzoleul din cimitirul Presbiterian Maestro. Împuţinata reşedinţă din „Perla", precum şi bunurile care au supravieţuit au fost adjudecate de creditori sau rechiziţionate de către Stat. Joaquin Hinostroza Bellmont va trebui să-şi cîştige pîinea.

Pentru unul ca el (trecutul său răcnea că va muri de sfîrşeală sau va sfîrşi ca cerşetor, o făcu mai mult decît onorabil. Ce profesie îşi alese? Arbitru de fotbal! Imboldit de foame şi dorinţa de a-i face în continuare curte Saritei cea rece, începu să ceară cîţiva bănuţi haimanalelor ale căror partide i se solicitase să le arbitreze, şi văzînd că aceştia, împărţind pro-

MATTIS TEUTSCH: Compoziţie (1920)

MATTIS TEUTSCH: Peisaj cu un personaj uman (1917)

[1] Femeie bărbătoasă.

■ Este recunoscută spontaneitatea cu care Einstein răspundea întrebărilor adresate de ziarişti. Odată, rugat să explice cum au loc marile descoperiri în ştiinţă, a răspuns pe loc:

— Foarte simplu. Toată lumea cunoaşte că este imposibil să demonstrezi unele fenomene. Din cînd în cînd însă, se iveşte cîte un ignorant, care nu a aflat acest lucru!

■ În timpul exilului său, belgian, în vreme ce mînca un modest meniu la un birt de mîna a treia, Victor Hugo a avut prilejul să audă de la ceilalţi tovarăşi ocazionali de masă, diferite anecdote puse pe seama avariţiei sale, în contrast cu largheţea de nabab a lui Al. Dumas-tatăl. Cum era singurul care nu participa la veselia generală, a fost întrebat la un moment dat:

— Dumneavoastră, distinse domn, chiar nu rideţi deloc?

— N-are decît să rîdă Dumas; eu sînt Victor Hugo...

■ În timpul unui dineu, Newton era agasat de enormităţile despre ştiinţă debitate de vecinul din dreapta sa, foarte încîntat că se află în preajma marelui savant. Nemaiputîndu-i suporta absurdităţile, Newton i se adresează:

— Credeţi-mă, milord; am înghiţit cu mare plăcere această delicioasă friptură vînătorească, dar consideraţiile dumneavoastră, nu!

● 1984 a fost ultimul an din viața lui Chester Himes (n. 1909), celebru scriitor american de cărți cu „suspense".

porțional, îi dădeau, doi cu doi fac patru și patru cu doi fac șase, mări tarifele și începu să se gospodărească mai bine. Fiindu-i cunoscută abilitatea pe teren, obținu contracte în partide de juniori și într-o zi, cu curaj, se prezentă la Asociația Arbitrilor și Antrenorilor de Fotbal, solicitînd înscrierea. Va trece examenele cu strălucire, lăsîndu-i amețiți pe cei ce de atunci se vor putea numi (vanitate?) colegi cu el.

Apariția lui Joaquîn Hinostroza Bellmont — uniformă neagră tighelită cu alb, cozoroc verde pe frunte, fluier argintat în gură — pe Stadionul Național José Díar, constitui un eveniment în fotbalul național. Un experimentat cronicar sportiv va spune: „Cu el s-a instalat pe teren justiția inflexibilă și inspirația artistică". Corectitudinea, imparțialitatea, rapiditatea în descoperirea greșelii și dibăcia în a o sancționa, autoritatea sa (jucătorii se îndreptau totdeauna spre el coborînd ochii și tratîndu-l cu „don") și această condiție fizică care-i permitea să fugă cele nouăzeci de minute ale partidei și să nu fie niciodată mai departe de zece metri de minge, îl făcură neîntîrziat popular. A fost așa cum s-a spus într-un discurs, unicul arbitru fără excepție ascultat de jucători și neatacat de spectatori, și unicul care, după fiecare partidă, era ovaționat de tribune.

Se născteau aceste haruri și eforturi numai dintr-o conștiință profesională ieșită din comun? Da și nu. Căci rațiunea profundă era că Joaquîn Hinostroza Bellmont pretindea, ca prin magia arbitrală, taină de flăcău care a triumfat în Europa și trăiește cu amărăciune pentru că ceea ce dorea erau aplauzele meleagului andin, s-o impresioneze pe Marimacho. Continuau să se vadă, aproape zilnic și clevetirea scabroasă îi credea amanți. În realitate, în ciuda înverșunării sentimentale, teafără de-a lungul anilor, arbitrul nu a reușit să învingă rezistența Saritei.

Aceasta, într-o bună zi, după ce-l recuperă de pe podeaua unei crîșme din Callao și îl transportă la pensiunea din centru unde locuia, după ce îl curăță de scuipături și rumeguș și îl culcă, îi povesti secretul vieții sale.

Joaquîn Hinostroza Bellmont află astfel, lividitate de bărbat ce primește sărutul vampirului, că în prima tinerețe a fetei existase o dragoste blestemată și un cutremur conjugal. Într-adevăr, între Sarita și fratele ei (Richard?) izbucnise o dragoste tragică, care — cascadă de foc, ploaie de venin peste omenire — se cristalizase într-o sarcină. Contractînd cu șiretenie o căsătorie cu un curtezan pe care mai înainte îl ignora (Pelirrojo Antúnez? Luis Marroquîn?) pentru ca copilul incestului să aibă un nume nepătat, tînărul și fericitul soț fără îndoială — coada diavolului care se bagă în oală și strică prăjitura — descoperise la timp înșelătoria și repudiase pe escroacă, care dorea să-l blagoslovească cu un fiu de contrabandă. Obligată să avorteze, Sarita fugi din sînul familiei sale mîndre, din cartierul său rezidențial, de numele său rezonant și convertită în vagaboandă prin locurile virane din Bellavista și Perla adoptase personalitatea și porecla de Marimacho. De atunci jurase să nu se mai dăruiască nici unui bărbat și să trăiască întotdeauna ca bărbat.

Cunoașterea tragediei, condimentată de sacrilegiu, violare de tabuuri, desconsiderare a moralei civile și preceptelor religioase, a Saritei Huanca Salaverría, nu slăbi pasiunea amoroasă a lui Joaquîn Hinostroza Bellmont, ci o fortifică. Omul din Perla concepu chiar și ideea de a o însănătoși pe Marimacho de traume și de a o reîmpăca cu societatea și bărbații; vru să facă din nou din ea, o limenă feminină și cochetă, picantă și fermecătoare.

În timp ce faima îi creștea și era solicitat să arbitreze partide internaționale la Lima și în străinătate, și primea oferte să lucreze în Mexic, Brazilia, Columbia, Venezuela, pe care el, le respinse întotdeauna, asaltul la inima incestuoasei se făcea și mai tenace.

Și i se păru că întrezărește anumite semne — fum apaș pe coline, tam-tamuri în pădurea atricană — că Sarita Huanca Salaverria ar fi putut să-i cedeze. Într-o după-amiază, după cafeaua cu prăjiturelele semi-lune în café-barul Haiti din Piața Armelor, Joaquîn putu reține în palmele sale mîna dreaptă a fetei pentru mai mult de un minut (exact: capul său de arbitru îl cronometră). Puțin după aceea, a avut loc o partidă în care Selecționata Națională se înfruntă cu o șleahtă de ucigași, dint-o țărișoară mai puțin cunoscută ce se prezentară la joc cu ghete țintuite în cuie, genunchiere și apărătoare de coate, acestea fiind instrumente pentru rănirea adversarilor. Fără a ține seamă de argumentele lor (dealtfel adevărate) că în țara de baștină se obișnuia să joci fotbal în felul acesta — semănînd cu capul tortură și crimă? — Joaquîn Hinostroza Bellmont îi expulză de pe teren, pînă ce echipa peruană izbuti să cîștige tehnic din lipsă de competitori. Arbitrul, bineînțeles, a ieșit pe umerii mulțimii și Sarita Huanca Salaverría, cînd rămaseră singuri, — izbucnire de peruanism? sensibilitate sportivă? — își aruncă brațele pe după gîtul lui și-l sărută. Odată cînd fu bolnav (ciroza, discretă, fatidică, continuă să mineralizeze ficatul omului Stadioanelor și începu să-i provoace crize periodice), îl îngriji fără a se mișca de lîngă el, în timpul săptămînii petrecute în Spitalul Carrión și Joaquîn o văzu, într-o noapte, vărsînd cîteva lacrimi (pentru el?). Toate acestea îl îmbărbătau și în fiece zi îi propunea, cu argumente reînnoite, căsătoria. Era inutil. Sarita Huanca Salaverría asista la toate partidele pe care el le interpreta (cronicarii comparau arbitrajele sale cu dirijarea unei simfonii), îl însoțea în străinătate și se mutase chiar la Pensiunea Colonială unde locuia Joaquîn. Dar continua să refuze ca această fraternitate să înceteze a fi castă și să se transforme în amuzament. Nesiguranța, margaretă ale cărei petale nu termini niciodată a le rupe, agravă alcoolismul lui Joaquîn Hinostroza Bellmont, care în cele din urmă era văzut mai mult beat decît treaz.

Alcoolul a fost călcîiul lui Ahile din viața sa profesională, balastul ce, spuneau cunoscătorii, îl împiedică să arbitreze în Europa. Cum se explică pe de altă parte, că un om care bea într-atît putea să exercite o meserie cu atîtea rigori fizice? Fapt e că, enigme care pavează istoria, dezvoltă ambele vocații în paralel, și, că de la vîrsta de treizeci de ani, cele două fură simultane: Joaquîn Hinostroza Bellmont începu să arbitreze partidele beat ca un poloboc și în continuare le arbitra imaginativ și prin crîșme.

Alcoolul nu-i slăbea talentul: nu-i întuneca vederea, nu-i știrbea autoritatea, nu-i încetinea viteza. E adevărat că odată în mijlocul unei partide fu văzut asaltat de sughițuri și, calomnii ce tulburâ atmosfera și înjunghie virtutea, se dă ca sigur că odată, chinuit de o sete saharianâ, a înșfăcat de la un infirmier ce alerga în ajutorul unui jucător o sticlă de frecție și a băut-o ca pe apă proaspătă. Dar aceste episoade — anecdote pitorești, mitologie a geniului — nu au întrerupt cariera sa de succese.

Astfel, printre aplauzele asurzitoare de pe Stadion și bețiile pocăite prin care încerca să-și calmeze remușcările — pensă de inchizitor care scormonește în carne, butuc sfărîmător de oase —, pentru a fi violat inopinat, într-o noapte nebună a tinereții, pe o minoră din Victoria (Sarita Huanca Salaverría?), ajunse Joaquîn Hinostroza Bellmont în floarea vîrstei: cincizeci de ani. Era un om cu fruntea lată, nas acvilin, privirea pătrunzătoare, justețe și bunătate a spiritului, care ajunsese la apogeul profesiei.

În aceste circumstanțe, îi fu dat Limei să fie scena celei mai importante întîlniri fotbalistice de jumătate de secol încoace, finala Campionatului Sudamerican între două echipe care, în eliminatorii, fiecare pe partea sa, introduseseră o mulțime de goluri dezonorante adversarilor: Bolivia și Peru.

Deși era obiceiul ca o astfel de partidă să fie condusă de un arbitru dintr-o țară neutră, cele două echipe și cu o specială insistență — hidalghie din Altiplano, noblețe colla[2], onoare aymara — străinii cerură să fie faimosul Joaquîn Hinostroza Marroquîn cel ce o să arbitreze partida. Și cum jucătorii, rezervele și antrenorii amenințară cu o grevă dacă nu li se satisface dorința, Federația consimți și Joaquin primi sarcina să guverneze acest meci pe care toți îl prevesteau ca memorabil.

Puternicii nori cenușii ai Limei se risipiră în această duminică pentru ca soarele să încălzească meciul. Multe persoane își petrecuseră noaptea în intemperie, cu iluzia de a obține bilete (se știa că fuseseră epuizate de o lună). De la răsăritul soarelui toate împrejurimile Stadionului Național se transformaseră într-un clocot de omenire în căutarea traficanților și gata să comită chiar delicte pentru a intra. Cu două ore înainte de începerea partidei, pe Stadion nu încăpea nici măcar un ac cu gămălie. Sute de cetățeni din marea țară din Sud (Bolivia?), veniți la Lima din curatele sale înălțimi cu avionul, automobilul sau pe jos, se concentraseră în Tribuna de Est. Încurajările și refrenele scandate de vizitatori și aborigeni înfierbîntau atmosfera, în așteptarea echipelor.

În fața uriașei concentrații populare, autoritățile au luat măsuri de precauție. Cea mai celebră brigadă a Jandarmeriei, cea care, în cîteva luni — eroism și abnegație, îndrăzneală și spirit civic — curățase de delicvenți și răufăcători portul Callao, a fost adusă la Lima cu scopul de a garanta securitatea și convietuirea civilizată în tribună și pe teren. Șeful lor, celebrul căpitan Lituma, teroarea crimei, se plimba febril prin Stadion și străbătea porțile și căile adiacente, verificînd dacă patrulele

[2] Aristocrația indienilor Aymara din Bolivia

ISTORIA LITERARĂ SE SCRIE ȘI AȘA...

● Scriitor, istoric și om de stat, Cato cel Bătrîn manifesta o mare severitate față de concetățenii săi. Ales cenzor în anul 184 î.e.n., el l-a exclus din rîndul senatorilor romani pe A. Manlius Vulso pentru faptul că și-a sărutat soția în prezența fiicei lor...

● Clément Marot — primul poet francez care a scris sonete — a fost condamnat în 1526, de către un tribunal fanatic, cu pedeapsa capitală pentru vina de a fi mîncat slănină afumată în postul Paștelui. Cu mare greutate, unul dintre admiratorii săi — episcopul de Chartres — a obținut rejudecarea procesului în episcopatul său și i-a comutat pedeapsa cu moartea într-una de recluziune.

● Rabelais este autorul unui testament format dintr-o singură frază și care a făcut mare vogă în epocă: „N-am nimic, sînt ros de datorii; restul las săracilor".

● Viața scriitorului Agripa D'Aubigné (1552-1630) a fost un adevărat roman de capă și spadă. Calvinist convins într-o Franță catolică și învingător în numeroase dueluri asupra adversarilor săi religioși, el a fost prins, judecat și condamnat de patru ori la moarte, reușind tot de atîtea ori să evadeze. Stabilit la Geneva, a murit liniștit în patul său, zece ani după ultima evadare.

● După spusele lui Racine, obiceiul ca o piesă să fie flueratâ la premiera ei a fost „inaugurat" la premiera cu **Aspar** (1680) a lui Fontenelle. Suferind toată viața de diverse maladii, medicii îi prevedeau mereu autorului un sfîrșit grabnic. Infirmîndu-le pronosticurile, Fontenelle a participat la copioase recepții de epocă și a înveselit cu verva sa deosebită saloanele pariziene pînă la vîrsta de... 100 de ani.

● Anual, în întreaga lume de pe urma reprezentării pieselor lui Shakespeare își cîștigă existența aproximativ un milion de persoane.

● Primul scriitor care, din lipsă de bani, și-a vîndut memoriile cu condiția ca acestea să-i fie publicate postum, a fost Chateaubriand. Și le-a intitulat **Memorii de dincolo de mormînt.**

● **Dama cu camelii** a fost piesa de teatru cu cel mai mare număr de reprezentări în secolul trecut.

● În tinerețea sa, Goethe a compus versuri ocazionale, pentru căsătorii și înmormîntări, remunerate de familiile respective.

● În anul 1900, Winston Churchill a avut un dublu debut: în literatură, cu romanul **Savrola,** și în politică, fiind ales deputat în parlament. În 1957 a primit Premiul Nobel pentru literatură, cu volumul de **Memorii politice.**

Culese de AUREL DUMITRESCU

erau la post și dictînd inspirate instrucțiuni oțelitului său adjunct, sergentul Jaime Concha.

În tribuna de vest, striviți de masa mugindă și aproape fără respirație, se aflau în momentul cînd s-a dat semnalul de început, în afară de Sarita Huanca Salaverria — care, mazochism de victimă ce trăiește îndrăgostită de violator, nu pierdea niciodată partidele pe care le arbitra —, venerabilul don Sebastián Bergua, recent sculat de pe patul de suferință unde zăcea datorită loviturilor de cuțit primite din partea comis-voiajorului medical Luis Marroquín Bellmont (care se afla pe Stadion, în Tribuna de Nord, cu un permis foarte special al Direcției Inchisorilor?), soția sa Margarita și fiica lui Rosa, complet restabilită în urma mușcăturilor pricinuite —, o, nefericiți zori ai selvei — de către puii de șobolani.

Nimic nu prevestea tragedia, cînd Joaquín Hinostroza — care, ca de obicei, fusese obligat să facă turul de onoare, mulțumind pentru aplauze —, elegant și agil porni partida. Dimpotrivă, totul se desfășură într-o atmosferă de entuziasm și cavalerism: acțiunile jucătorilor, aplauzele microbiștilor care răsplăteau pe înaintași și paradele portarilor. Din primul moment a ieșit în evidență că oracolele se vor împlini: jocul era echilibrat și deși fair-play, era aspru. Mai creativ ca niciodată, Joaquín Hinostroza aluneca pe gazon ca pe patine, fără să deranjeze pe jucători și așezîndu-se întotdeauna în unghiul cel mai favorizat, deciziile sale, severe dar juste, împiedicau ca înflăcărarea disputei să se transforme în scandal, partida să degenereze în violență. Însă, limite ale condiției umane, nici chiar un sfînt n-ar fi putut să împiedice să se împlinească ceea ce, indiferență de fachir, morgă englezească, urzise destinul.

Mecanismul infernal începu inexorabil să funcționeze în repriza a doua, cînd echipele se găseau la egalitate, unu la unu, iar spectatorii rămaseră fără glas și cu mîinile înfierbîntate. Căpitanul Lituma și sergentul Concha își spuneau, candizi, că totul mersese bine: nici un singur incident — furt, bătaie, rătăcire de copil — nu umbrise această după-amiază.

Dar iată că la patru și treisprezece minute, celor cincizeci de mii de spectatori le fu dat să cunoască insolitul. Din fundul cel mai promiscuu al Tribunei de Sud, de îndată — negru, slab, foarte înalt, dințos, apăru un om ce escaladă cu ușurință grilajul și țîșni pe teren, scoțînd țipete de neînțeles. Nu faptul că era aproape dezbrăcat surprinse într-atît lumea — purta doar un șort prins de mijloc — ci, că din cap pînă în picioare, corpul său era plin de incizii. Un răcnet de panică zgudui tribunele; toți înțeleseră că tatuatul își propuse să-l nenorocească pe arbitru. Nu era îndoială: gigantul de urlător alerga direct spre idolul suporterilor care, absorbit de arta sa, nu-l observase și continua să orchestreze partida.

Cine era iminentul agresor? Poate sticletele acela, sosit misterios în Callao, și surprins de rondul de noapte? Era același nenorocit pe care autoritățile deciseseră în numele eutanasiei să-l execute și pe care sergentul îl iertase într-o noapte întunecoasă? Nici căpitanul Lituma nici sergentul Concha nu avură timp s-o verifice. Înțelegînd că, dacă nu acționa rapid, o glorie națională ar putea să sufere un atentat, căpitanul — superiorul și subordonatul aveau o metodă pentru a se înțelege mișcînd din gene — ordonă sergentului să acționeze. Atunci Jaime Concha, fără a se ridica în picioare își scoase pistolul și trase douăsprezece focuri, care se încrustară (cincizeci de metri mai încolo), în distincte părți ale despuiatului. Astfel, sergentul îndeplini, mai bine mai tîrziu decît niciodată spune proverbul, ordinul primit, căci, îndr-adevăr, era vorba de sticletele din Callao!

Fu deajuns să-l vadă ciuruit de gloanțe pe potențialul călău a idolului său, pe care un moment mai înainte îl ura, pentru ca imediat — veleități de frivolă sentimentală, cochetării de femeie schimbătoare — mulțimea să se solidarizeze cu el, să-l transforme în victimă și să se învrăjmășească cu Jandarmeria. O șuierătură ce asurzi păsările din cer se ridică în tării, tribunele acoperite precum și cele neacoperite dînd astfel glas mîniei lor la vederea negrului care, acolo la pămînt, rămăsese fără sînge datorită celor douăsprezece găuri. Gloanțele au făcut să tresară gloata de peoni. Începuseră deja să cadă — multicolore, zburătoare — solii a ceea ce curînd vor fi diluviu de perne împotriva detașamentului de polițiști ai căpitanului Lituma. Acesta adulmecă uraganul și decise să acționeze repede. Ordonă deci ca jandarmii să pregătească grenadele lacrimogene. Dorea cu orice preț să evite o scăldare în sînge. Și cîteva momente mai tîrziu, cînd barierele fură escaladate în mai multe puncte ale arenei și, ici-colo, corridofilii înflăcărați se precipitară spre arenă, el porunci oamenilor săi să presare perimetrul cu cîteva grenade. Lacrimile și strănuturile, gîndea el, vor calma pe cei iuți la mînie și pacea va domni din nou în Plaza de Acho imediat ce vîntul va risipi emanațiile chimice. Hotărî de asemenea, ca un grup de patru jandarmi să-l înconjoare pe sergentul Jaime Concha, care devenise obiectivul exaltaților: în mod vizibil, erau decișii să-l linșeze, deși pentru aceasta ar fi trebuit să înfrunte taurul.

Dar căpitanul Lituma uitase ceva esențial: el însuși, cu două ore mai înainte, pentru a împiedica pe suporterii fără bilete ce înconjurau piața, amenințători, să încerce să invadeze terenul cu forța, ordonase să fie coborîte gratiile și cortinele metalice ce barau accesul la treptele de jos spre arenă. Astfel, cînd prompții executori ai ordinelor, jandarmii prinseră a regala publicul cu o ploaie de grenade lacrimogene, și ici și colo, în cîteva secunde, se ridicară pestilențiali nori de fum pe trepte, reacția spectatorilor fu de a o lua la sănătoasa. Strivindu-se, sărind, împingînd, în timp ce își acopereau gura cu o batistă și se porneau pe plîns, fugeau spre ieșiri. Torentele umane se văzură oprite de cortinele și gratiile metalice care îi claustrau. Frînate? Numai cîteva secunde, suficiente pentru ca primele rînduri ale fiecărei coloane, convertite în capete de berbec datorită presiunii celor care veneau din urmă să le turtească, să le umfle, să le despice și să le smulgă din rădăcini. Astfel, cei din Rîmac care, din întîmplare, treceau în duminica în chestiune prin apropiere de Plaza de los Toros pe la patru și treizeci de minute după-amiaza, putură aprecia un spectacol barbar de original: de îndată, în mijlocul unei pîrîituri agonice, porțile din Acho zburară în bucăți și începură să scuipe cadavre strivite, care, deoarece nu ești binevenit dacă vii singur, erau pe deasupra călcate în picioare de mulțimea înnebunită ce se strecura prin găurile înroșite de sînge.

Decesul Saritei Huanca Salaverria a avut, cel puțin, eleganța de a fi mai puțin promiscuu. A constituit un caz de neînțelegere colosală, de greșită evaluare a actelor din partea autorității. Cînd au izbucnit incidentele, văzîndu-l pe canibalul împușcat, fumurile grenadelor, auzind urletele celor cu fracturi, fata din „Tingo Maria" decise că, pasiune amoroasă ce gonește frica din fața morții, trebuie să fie lîngă omul iubit. În contradicție cu mulțimea, coborî atunci spre arenă, ceea ce o cruță de a pieri strivită. Dar n-a cruțat-o de privirea de vultur a căpitanului Lituma, care, ghicind, printre norii de gaz ce se risipeau, o siluetă incertă și mișcătoare ce sărea peste parapet și, convins că datoria sa era să împiedice, cît îi mai rămînea un strop de viață, ca arbitrul să fie atacat, își scoase revolverul și din trei focuri rapide întrerupse brusc cursa și viața înamoratei: Sarita căzu moartă chiar la picioarele lui Joaquín Bellmont.

Omul din Perla a fost unicul, printre morții acestei după-amieze grecești, care muri de moarte naturală. Dacă se poate numi natural fenomenul, insolit în aceste timpuri prozaice, privitor la un om căruia spectacolul preaiubitei, moarte la picioarele sale, îi paralizează inima și-l ucide. Căzu lîngă Sarita și cei doi izbutiră, cu ultima răsuflare, să se strîngă în brațe și să intre, astfel uniți, în noaptea amanților nefericiți. Atunci, păzitorul ordinei cu imaculat dosar de servici, considerînd cu melancolie că, în ciuda experienței și agerimii sale, ordinea nu numai că fusese lezată, ci că Plaza de Acho și împrejurimile se transformaseră într-un cimitir de cadavre neînmormîntate, utiliză ultimul glonț rămas, lup de mare ce-și însoțește vasul în fundul oceanului, ca să-și zboare creierii și să-și încheie (viril dacă nu cu succes) biografia. Abia văzură că șeful lor pierea și simțul moral al jandarmilor scăzu: uitară de disciplină, de spiritul de echipă, de dragostea față de instituție, și prin minte le umbla numai cum să-și scoată uniformele, să se travestească în hainele civile pe care le smulgeau de pe morți și s-o ia la fugă. Mulți reușiră s-o facă.

Traducere și prezentare de

Dorian IONESCU-PASCAL

■ La cei 50 de ani pe care i-a împlinit nu demult și care au făcut obiectul unor comentarii și evocări pe măsura carierei sale strălucitoare, Sophia Loren este perfect abilitată să vorbească despre frumusețe. Și să scrie. Iat-o, la New York, acordînd autografe pe volumul **Femeile și frumusețea,** din care cu siguranță semenele ei vor avea multe de învățat.

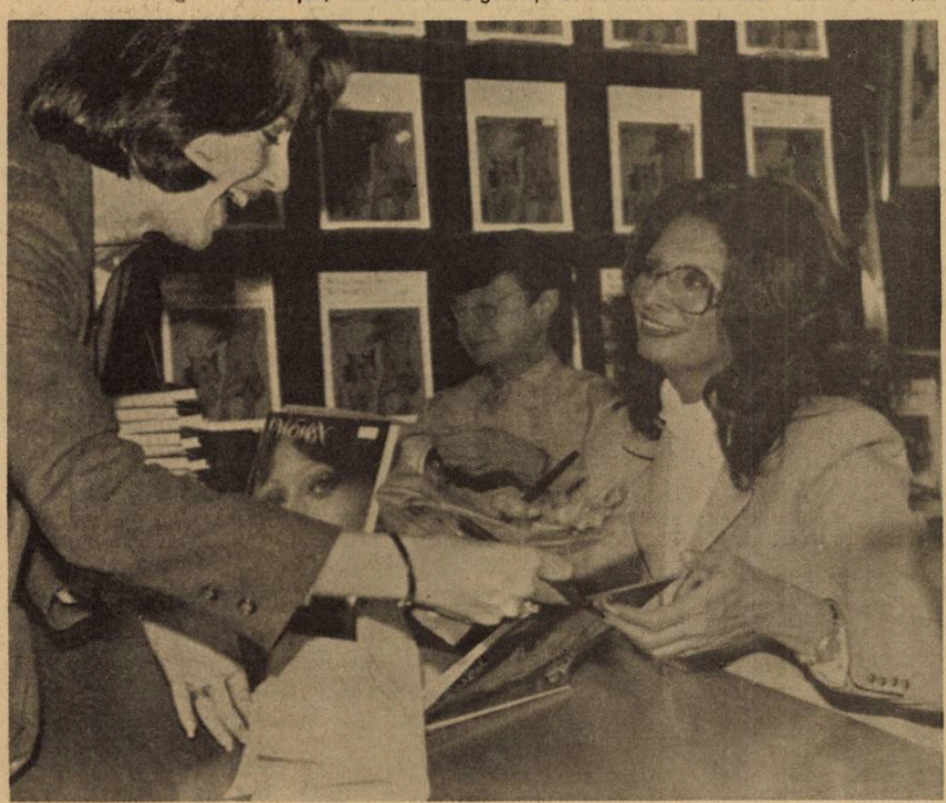

Privind o pasăre care urmăreşte un fluture

Jucînd polo

(Picturi murale din mormîntul prinţului Zhang Huai)

LA O ZI

TAODE JING

(fragmente)

Se poate vorbi despre Tao, nu şi de Eternul Tao
De sînt numele numite, nu-i şi numele Etern.

A cerurilor şi pămînt obîrşie, el n-are nume,
Ca „Mama" a toate cele, poate fi numit.

Astfel, la pururi tăinuit noi cătăm spre miez sămînţat,
La ce-i din fire dovedit ne uităm ce feluri se arată.

Aceste două izvoare la un loc, dar cu altă numire;
Şi amîndouă se cheamă lăuntric de taină.

Lăuntrul lăuntricului de taină Poartă-i la întîia sămînţă.

4.

Tao este aidoma cu un vas gol
Şi de ce e el umplut, nicicînd nu e de-ncăput.
Cu nefund, el pare matcă pentru toate.
Şi teşeşte orice margine-ascuţită,
Ba şi-ncîlciturile desface
Şi-mblînzeşte luminaţii mari,
Ca să-mbine lumea-n unul singur.
În adîncul său se ţine-ascuns
Şi-ncă pare că el este de oricînd.
Ca odraslă, este-al nu ştiu cui,
Dară-ntîiul bun strămoş şi iar părinte.

3.

Spiritul fîntînii e fără de moarte
Şi el se numeşte adîncul lăuntric a ce-i femeiesc.
Intrarea spre-adîncul lăuntric a ce-i femeiesc
Rădăcină a cer şi pămînt ea se cheamă.
Doar cît funigeii apar şi se sting, e-o părere a firii;
Dar şi cînd o-ndupleci, ea e nesecată.

43.

Cel mai moale dintre lucruri
Cel mai tare-l biruieşte.
Doar nimicul loc nu are
Şi aşa îmi e ştiutul la cîştigul din nezbucium.
Prea puţine sînt sub ceruri să ne-nveţe ca Tăcerea,
Ori la fel de hrănitoare cum sînt fructe din nezbucium.

71.

A pricepe că ştiinţa nu ne e învăţătură
Este-o nobilă ştiinţă pentru sine.
Lipsa de învăţătură socotită drept ştiinţă
Iată boala grea a minţii.
Doar bolnavi de boala noastră încetăm să fim bolnavi.
Înţeleptul nu-i bolnav, fiindcă e bolnav de boală;
Iată taina sănătăţii.

78.

Nimic nu-i mai moale şi mai slab cum este apa;
În zdrobirea celui tare şi puternic, n-are seamăn!
Chiar nimic nu-i să-i ia locul.
Că cel slab îl biruieşte pe puternic, şi ce-i moale, ce-i tărie,
E ceva ştiut de toţi, dar la nimeni nu e pildă.
De-asta înţeleptul zice;
Împăcat cu murdăria unei ţări eşti stăpîn peste altare de noroi,
Dacă-i rabzi nenorocirea, eşti chiar prinţul peste lumi.
Prea adevărat ne sună adevărul ca reversul.

În româneşte de
Mira şi Constantin LUPEANU

WOLFGANG KÖRNER

POSTUL VACANT

■ WOLFGANG KÖRNER este un nume foarte cunoscut în Republica Federală Germania. În ultimii ani romanele lui, Nowak și Timpul cu Harry, s-au tradus în multe țări. Scenarist, dramaturg, editor al unor culegeri de nuvele și antologii literare, Körner s-a manifestat ca pasionat al prozei foarte scurte, gen greu abordabil pentru că impune o mare măestrie în caracterizarea personajelor și în concentrarea povestirii.

FRIEDERICH Müller a aflat despre cele întîmplate la ora nouă și jumătate.

— Da, zise el, înțeleg. Voi da toate dispozițiile necesare. A murit subit? Bine măcar că nu s-a chinuit. Soțul dumneavoastră ne va lipsi foarte mult... Da, da, era un om pe care nu se putea să nu-l iubești. Ce pierdere grea!

Müller puse receptorul în furcă.

Richter nu mai e printre cei vii! Aproape să nu-ți vină să crezi. Trebuie să raportez imediat consiliului municipal ca să hotărască problema înlocuitorului. Secția nu poate rămîne fără șef, iar Schröder, locțiitorul oficial al lui Richter, ca un făcut, e în concediu. A naibii nepotrivire!

Müller era gata-gata să scoată din seif dosarul lui Richter, consilierul îl va cere precis, dar avu un moment de ezitare. Ridică receptorul și formă un număr: trei-unu-patru-opt.

— Otto, ești singur în cameră? Auzi, chiar acum am aflat: azi noapte a murit Richter. N-ar fi rău să capeți tu postul lui. Cred că înțelegi, eu trebuie să mă duc imediat la consilier. Să știi că n-am spus încă nimănui nimic. Am vrut mai întîi să te avertizez pe tine. Încearcă să aranjezi ceva! Nu imediat, așteaptă cam vreo oră, altfel o să-și dea seama că de la mine a pornit chestia.

— Mulțumesc că m-ai sunat. Trebuie să mă gîndesc bine. Și dacă vreodată o să ai nevoie de ajutorul meu, știi foarte bine ce ai de făcut: un telefon și gata!

— Lasă asta. Îți doresc succes!

Müller puse receptorul în furcă.

„Mie n-o să mi se dea postul ăsta, nici n-are rost să mă zbat. Dar dacă Otto va ști să se descurce și va deveni șef, peste un an-doi o să-și aducă aminte și de mine. Cînd îți alegi prietenii, trebuie să te gîndești la viitor!"

Müller se ridică și scoase din seif dosarul lui Richter.

Desene de Mihai GHEORGHE

„Curios, de ce n-o fi telefonat nevastă-sa consilierului? Probabil că e complet dezorientată..."

Müller n-a trebuit să aștepte prea mult în anticameră.

— Trebuie să intru urgent la domnul consilier!

Secretara ridică ochii.

— În ce problemă?

— Transmiteți-i, vă rog, că am o chestiune foarte urgentă, e vorba despre statul de funcții.

Domnișoara secretară ridică receptorul și apăsă pe un buton:

— Domnul Müller dorește să intre, spune că e urgent... Bine, domnule consilier.

Secretara se întoarse spre Müller:

— Puteți intra. Dar să nu stați mult, domnul consilier trebuie să plece la o consfătuire.

Doctorul Fischer, consilierul municipal, ședea la un birou imens și era adîncit în niște hîrtii. În momentul în care Müller intră, Fischer închise cu zgomot mapa pe care o avea în față.

„Nu vrea să văd eu fișele de personal pe care le studiază", își zise Müller.

— Domnule consilier, numai ce mi s-a telefonat că azi noapte a încetat din viață Richter de la secția de asigurări sociale.

Căutînd să facă impresia unui funcționar supus și eficient, Müller puse pe masă dosarul personal al lui Richter.

— Și de ce ați venit cu asta la mine? Există un subșef de secție care poate conduce treburile pînă ce vom găsi pe cineva în locul lui Richter.

— Cer iertare, dar Schröder, locțiitorul oficial, e în concediu.

Fischer răsfoia nervos cartea de telefon.

— Cui să-i încredințez postul pînă la întoarcerea lui? Ce-ar fi să-l pun pe Kulig? Lucrează în secție de mult, cred că o să facă față.

— Cum să vă spun...

— De fapt, mi-e totuna! Aveți cumva o idee pentru cineva potrivit?

Müller se prefăcu (nu îi venea greu) că meditează la răspuns.

— L-aș propune pe Werminghaus de la secția de tutelă. Cred că ar fi varianta cea mai bună.

— E inspector-șef?

— Da, de cinci ani.

— Dacă socotiți că va face față, mă rog! Dar să-l preveniți să nu-și facă iluzii: locul va fi dat altuia. Werminghaus... Werminghaus... Nu, nu reușesc să mi-l amintesc, dar n-am nimic împotrivă. Cineva tot trebuie să semneze hîrtiile. Cînd se-ntoarce sub-șeful?

— Nu mai devreme de patru săptămîni. Abia a plecat în concediu.

— Bine, de acord. Luați-l imediat pe acest Werminghaus să preia secția.

Dar Müller nu plecă. După o pauză respectuoasă zise:

— Domnule consilier, e nevoie de un ordin scris.

Fischer se adîncise din nou în hîrtiile ce le avea pe birou.

— Cum? Da, da! Vedeți ca totul să fie în ordine. Conform regulilor obișnuite.

Întorcîndu-se în biroul său, Müller sună din nou la 3148.

— Ascultă, Otto, i-am propus consilierului candidatura ta. E de acord. Îi sun imediat pe toți inspectorii-șefi ca să le comunic situația. De-acum încolo nu mai depinde de mine.

•

Inspectorul-șef Busse își ieșise din fire, mînios, se învîrtea prin birou ca un leu în cușcă.

— Ce treabă mai e și asta? Cum pot ei încredința secția lui Werminghaus care e aici abia de cinci ani și nu se pricepe la nimic. Ei știau perfect că mi-a venit rîndul la avansare. (Busse vorbea tare, era singur în încăpere). Acum ce să fac? Oare să-i telefonez consilierului și să-l întreb ce le-a venit să-l numească pe Werminghaus? La fel de bine puteau numi pe primul întîlnit. Ce diferență ar fi? Cînd moare cineva ei ar trebui să se uite măcar la ordinea avansărilor dar ei cum procedează? Pe cine vor să ridice, ăluia îi dau postul! De aici însă e riscant să telefonez, nu poți să ai nici cea mai mică încredere. Interceptarea atît așteaptă.

Busse își îmbrăcă paltonul, traversă coridorul și intră în biroul locțiitorului său.

— Mă duc la medic. Revin într-o oră.

Coborî cu liftul la parter și se îndreptă spre cabina telefonică cea mai apropiată. Între timp se răzgîndise; nu va mai telefona consilierului. Cu degetele tremurînd căută în agendă pagina în care avea notat numărul direcției speciale, un organism complet independent.

— Busse la telefon. Da, Busse de la primărie... Aș vrea să vorbesc cu domnul Rehmann... Allo, Ludwig, tu ești? Trebuie să trec neapărat pe la tine... Da, e foarte important. Ar fi bine chiar acum.

Ieșind din cabină, Busse se liniști, bătăile inimii îi reveniră aproape la ritmul normal.

•

Aflînd despre moartea lui Richter și numirea lui Werminghaus, inspectorul Rainers nu-și pierdu prezența de spirit.

— Da, desigur, alegerea e foarte bună, zise el. Mulțumesc, voi ține seama.

Punînd receptorul la loc, zîmbi:

„Asta s-o creadă ei!"

Rainers se ridică, se duse la chiuvetă și se spălă pe mîini. Privindu-se în oglindă, observă o pată pe cravată.

„Ce păcat! Probabil că am trîntit-o la micul dejun".

Încuind ușa biroului, scoase dintr-un sertar un carnețel legat în piele. Pe urmă se așeză cu intenția de a da un telefon. Mai întîi însă înveli bine microscopul. Apoi formă numărul.

— Domnul Werminghaus? Ar trebui să telefonați domnului consilier, să-i spuneți că fiind prea tînăr și lipsit de experiență, nu sînteți potrivit pentru funcția de șef de secție... Chiar credeți că puteți pretinde postul? Hmm... cum să zic... aș vrea să vă amintesc de o anumită doamnă din Kopernikstrasse, cred că știți pe cine am în vedere... Da, da, e doamna aceea căsătorită cu care plecați din cînd în cînd la Düsseldorf. Cred că ar fi regretabil dacă soția dumneavoastră ar afla. Vă închipuiți ce s-ar zice și la serviciul personal, nu? Fără îndoială, cel mai indicat ar fi să renunțați la numire... La noi există oameni cu merite mult mai mari, m-ați înțeles sper. Perfect!... Splendid! Din partea dumneavoastră n-ar fi frumos s-o luați înaintea altora mult mai destoinci.

•

Friedrich Müller tocmai dicta ordinul de numire al lui Werminghaus cînd, pe neașteptate, sună telefonul.

— Otto? Dar e o prostie, o a doua ocazie n-o să se mai ivească prea curînd... Ce înseamnă că te-ai gîndit bine?... Dar eu ce-i spun consilierului?... Vrei să iei concediu medical? Să știi că tot nu reușesc să te înțeleg... Fii bărbat, ce naiba!... Bine, cum vrei, tu știi mai bine!

Müller dădu gînditor din cap.

„Ce l-o fi apucat?"

— Nu mai e nevoie să bați ordinul, îi spuse el dactilografei. Domnul Werminghaus s-a îmbolnăvit.

•

Domnișoara secretară știa că dacă telefonează de la direcția specială poate să facă legătura cu consilierul fără să-l mai întrebe. Și asta chiar dacă era chemat de un funcționar inferior.

— Sînt de acord cu dumneavoastră, bineînțeles că Werminghaus nu e bun pentru postul de șef de secție, dar nu e decît o numire provizorie, trebuie totuși să fie cineva care să semneze hîrtiile. Bineînțeles că vom discuta pentru a alege cît mai judicios candidatura definitivă. În orice caz, totul va fi prin instanțele de resort... Fără îndoială, vom avea toată grija. Sper că nu v-am dat niciodată pînă acum motive de nemulțumire...

Cum se termină convorbirea, telefonul sună din nou. Era secretara.

— Da... Müller? Să intre!

De data asta Müller nu mai era atît de sigur pe sine.

— Domnul Werminghaus s-a îmbolnăvit. Trebuie să numiți pe altcineva.

Consilierul Fischer se ridică:

— Nu mai înțeleg nimic! La fiecare cinci minute mi se telefonează în legătură cu postul ăsta. Toți cred că cel care va fi pus acolo provizoriu are în buzunar și numirea definitivă. Pînă una-alta să se ocupe de secție Busse, e vechi la primărie și cred că ăsta n-o să-și facă iluzii numai pentru că va ține patru săptămîni locul șefului de secție.

Foarte satisfăcut de sine, Busse se așeză foarte ceremonios la biroul șefului de secție

— Mai mult de jumătate din hîrtii au rămas nesemnate. Domnul Werminghaus n-a avut timp, zise secretara.

— Nu-i nimic grav. Le termin eu.

Scoțînd capacul stiloului, Busse controla penița și începu să semneze fără să citească. Hîrtiile care sînt aduse la semnat șefului de secție n-au nevoie să fie controlate.

Cînd veni rîndul actelor pe care stătea propria lui viză, viza de inspector-șef, începu să aibă îndoieli.

„Am oare dreptul să semnez hîrtiile astea? De fapt actul trebuie să fie aprobat, dar nicăieri nu scrie că trebuie să fie vizat. De aceea vom șterge viza și vom semna. O soluție rațională, nu?

Telefonul sună melodios. Răspunzînd el își dădu numele cu sentimentul propriei demnități, nu ca înainte cînd se prezenta cu umilință.

— La telefon Busse!

La celălalt capăt al firului se auzi o mormăială neînțeleasă. Busse era nițel cam tare de ureche și nu înțelegea nimic din ce-i înșira vocea aceea înfundată de bărbat.

— Vorbiți vă rog mai clar sau veniți în biroul meu dacă aveți treabă cu mine.

Astea fiind zise, Busse rămase pur și simplu cu telefonul în furcă. „Auzi ce vrea ăsta!", își spuse inspectorul-șef Rainers. Într-o cutie de lemn Rainers păstra anumite hîrtii de mare importanță. Răscolind prin ele, găsi o declarație pe care reușise s-o obțină datorită felului în care știa să-i trateze pe oamenii necesari cu băuturi fine și modului inteligent în care purta discuțiile.

— Subsemnatul Wilhelm Richter, comerciant, menționez, sub jurămînt, următoarele: la 12 martie a.c. Wilhelm Busse a declarat că rămîne un partizan fidel al național-socialismului". „Asta va fi suficient", se gîndi Rainers și, împăturind declarația, o introduse într-un plic pe care scrise cu litere foarte îngrijite: „Domnului Gottfried Mayer, membru al consiliului municipal".

Mayer fusese internat într-un lagăr de concentrare așa că toate atu-urile erau în mîna lui.

După terminarea serviciului Rainers ieși din primărie. Ploua cu picături mărunte. După ce băgă scrisoarea la cutie — asta ca să n-o predea el direct și să se piardă urma expeditorului — inspectorul-șef se sui în „Volkswagen"-ul său măsliniu, porni motorul și ieși precaut din parcare. Observînd „Oppelul" lui Busse care venea din dreapta, trecu dintr-a treia în a doua, reducînd viteza și îi dădu prioritate. Busse îi mulțumi, făcînd un semn ușor din cap. Mergînd una în urma celeilalte, mașinile ajunseră pe autostradă. Ambii inspectori-șefi locuiau în aceeași suburbie. Busse mergea încet, Rainers îl depăși. Un camion greu din față frînă brusc. Busse văzu cum „Volkswagen"-ul intră în camion și explodă, cu toate că Rainers frînase, probabil, la timp. Era un șofer foarte experimentat. Mașina însă nu se oprise, pentru că lichidul de frînă fusese scos de cineva.

•

Spre știrea cititorilor:

Postul de șef de secție a fost ocupat. Numele noului funcționar n-are nici o importanță. Tot nu-l cunoașteți. Era de la direcția specială.

Traducere și prezentare de
Alexandru STARK

Desen de Benone ȘUVĂILĂ

IRVIN SHAW

Sărutul de la Croton Falls

Om bogat, om sărac, roman ecranizat ca serial de televiziune (difuzat și la noi) este cea mai cunoscută dintre cărțile scriitorului și ziaristului american Irvin Shaw (născut la New York, în 1913). Dar opera acestui bun cunoscător al problemelor diverselor categorii sociale și al psihologiilor respective include mai multe alte romane, precum și numeroase nuvele, schițe, povestiri și piese de teatru. Sărutul de la Croton Falls este caracteristică pentru predilecția autorului față de viața oamenilor simpli din categoriile cele mai modeste ale societății.

FREDERICK Mull era un munte de om, vesel și de viață, cu o mustață roșcată, dar, cînd au scos tramvaiele de pe șoseaua III și l-au făcut să iasă la pensie, s-a îmbolnăvit și a murit. El care toată viața nu lipsise o zi de la lucru, nici după cîte o beție sau în urma rănilor contractate în cîte-o încăierare, pe care un bărbat n-o poate uneori evita în serile petrecute în tovărășia unor amici onorabili dar înfierbîntați. Rău destul fusese mai înainte, cînd îi luaseră taxatorul și-l obligaseră să coboare să-și schimbe singur macazurile în fața tramvaiului, cu toată mulțimea de vehicule năpustindu-se și urlînd în jurul lui, dar, cînd au introdus și autobuzele și i-au spus că, dacă mai vroia să lucreze în cadrul companiei, trebuie să învețe să șofeze, și el și compania au înțeles că era un om terminat.

Toate acestea arată ce mult este de cînd se întîmplau cele de față. Era pe vremea cînd în oraș ningea în fiecare iarnă și lacurile înghețau în întregime și cînd primitoarele clădiri roșcate nu fuseseră dărîmate toate, ca să facă loc cutiilor cenușii de beton și sticlă, pline de birouri, și cînd nu-ți trebuia o zi întreagă ca să ajungi de la Pod la Yorkville.

Avea și el defectele lui. Bea whisky, cînd își putea permite, și, cînd nu, bere. Într-o noapte chiar l-au adus pe brațe acasă la nevastă-sa, cu o contuzie care l-a ținut două zile la pat și pe care o căpătase susținînd spînzurarea lui Roger Casement, într-un bar pe care-l ținea unu Mulloy, lîngă strada 40. Tatăl lui luptase în armata unionistă, sub comanda lui Mc Clellan, iar el era un patriot de neclintit. Avea de la toate neamurile cîte ceva, zicea el, pentru că familia lui taică-său venea din Middlands și maică-sa era o optime indiancă. Avea un glas de bariton cald și răsunător și, cînd bea cîteva pahare, se apuca să cînte „Curgi blînd dulce Afton" și „O, Suzana". Însă marile lui slăbiciuni erau „Trupul lui John Brown putrezește în mormînt" și „Cine-i Silvia?"

După cîte susținea nevastă-sa, mai avea încă o slăbiciune: îi plăceau femeile.

Singurul temei al acestei credințe era ceva care se întîmplase în vara lui 1921, cînd stăteau la un hotel în Croton Falls, unde ea se refăcea după nașterea fiicei lor, și doamna Mull s-a uitat pe fereastră într-o noapte cu lună și l-a văzut pe soțul ei sărutînd o muiere roșcovană, al cărei soț urma să vină abia de Ziua muncii. Ceea ce susținea domnul Mull era că, înainte ca el să-și dea seama ce-avea femeia de gînd, roșcata îl imobilizase lîngă un stîlp, după prînz, în timp ce-și fuma liniștit pipa, îi sărise de gît și-l sărutase, nimerindu-l însă, precipitată, cu mult alături de gură. Dar doamna Mull nu-l credea în ruptul capului și, din acel moment pînă-n ziua cînd a murit, dl. Mull s-a bucurat constant în ochii soției sale de faima de a fi un craidon înrăit, un afemeiat, ce mai!

Convingerea ei era că toate femeile din întinsul oraș New York umblau cu tramvaiul din șoseaua III numai și numai pentru a-i corupe bărbatul.

Pentru a reteza avîntul oricărei văduve sau fecioare cu ochi șfioși sau neveste decepționate, care ar fi încercat să umble cu asemenea tertipuri viclene, nevastă-sa își luase obiceiul să-l aștepte, din cînd în cînd, la ore nebănuite, în cîte o stație. O dată sau de două ori, el a observat-o la timp, lîngă stîlpul de electricitate, de mînă cu Clarice, fetița lor cu păr negru, și a trecut pe lîngă ea făcîndu-se că n-o vede. Femeia a scos un țipăt ca de mireasă părăsită, amenințînd cu pumnii ridicați tramvaiul galben care cobora la vale zdrănganind pe linia dinspre Bowery, în timp ce taximetriștii își opreau mașinile uitîndu-se la ea cruciți. Dar, firește, n-a putut să-l reclame la companie că n-a oprit. Atunci a început să recurgă la vicleșug și să aleagă locuri unde era sigură c-o să fie cel puțin alți opt sau zece călători, știind că, dată fiind obligația de serviciu, el n-ar fi putut trece mai departe fără să oprească tramvaiul. La mulți ani după ce ea renunțase la acest obicei, el se încorda vizibil ori de cîte ori se apropia de strada 23, de strada 34, sau de intrarea din spate de la Bloomingdale.

Cînd urca în tramvai, ea saluta rece pe domnul Coombs, care fusese mai tot timpul taxatorul soțului său, își plătea biletul, înaintînd pe culoar pînă în față, privind sfidătoare în jur să vadă dacă vreuna dintre femeile așezate are curajul să se uite la ea. Soțului nu-i spunea nici un cuvînt. Înțepenea în spatele lui în picioare sfredelindu-i ceafa cu privirea, pînă cînd el nu mai putea răbda și trăgea perdeaua de piele pusă în jurul scaunului vatmanului pentru a împiedica luminile becurilor din interiorul tramvaiului să-l încurce în timpul nopții.

Cînd lucra în schimbul de noapte era și mai rău. Stătea trează pe întuneric în bucătăria rece, învelită într-o pătură asemenea nevestei de pescar așteptînd pe timp de furtună ca paznicul farului să vină să-i bată la ușă cu vestea cea rea. Și cînd el ajungea în sfîrșit acasă, se prefăcea că pune cafeaua și scoate biscuiți, dar, în realitate, nu făcea niciodată altceva decît să-l adulmece, asemenea unui dulău care a dat de urmă, să vadă de nu miroase a parfum, iar cu ochii îl cerceta înfrigurată, asemenea unui pirat aplecat pe o hartă însîngerată, să vadă dacă n-are semne de ruj, sau părul și hainele răvășite.

Era un om cumsecade și nu protesta deloc. Nu avusese decît această căsătorie și își închipuia că așa e instituția asta.

Altfel, era destul de mulțumit. Își bea whisky-ul lui, se juca cu Clarice și o învăța „Cine este Silvia?". Îndura reproșurile nevestei așa cum îndura intemperiile și polițiștii de la circulație și, pînă la urmă, le-a luat drept semn de dragoste, ceea ce într-adevăr și erau, și s-ar fi simțit singur și părăsit fără ele. Au trăit împreună aproape 30 de ani, avînd o căsnicie care în zilele noastre ar fi cu siguranță considerată fericită.

A trăit pînă cînd și-a văzut singura fiică măritată cu un bărbat de treabă, cu numele de Smalley, care avea o slujbă sigură ca agent de asigurări și, la nuntă, i-a spus ginerelui: „Ehe, băiatule, cel puțin în meseria ta n-au să-ți poată scoate șinele de sub tine".

Smalley era un om complet diferit de Mull — ceea ce era de altfel de așteptat, întrucît doamna Mull și-a petrecut o bună parte din viață avertizînd-o pe fiică-sa să nu se mărite cu un bărbat asemenea tatălui ei.

Singura plăcere pe care și-o afla în afara căminului domnul Smalley era să-i convingă pe oamenii ce-și frînseseră picioarele în accidente industriale sau își pierduseră bunurile în incendii să se mulțumească cu mai puțin decît ceruseră inițial companiei de asigurări. Nu fusese niciodată văzut într-un restaurant, iar cînd trecea pe stradă pe lîngă o femeie, privirile îi cădeau brusc spre vîrful propriilor săi pantofi. Aducea salariul acasă și, deși nu părea în stare să-i facă nevesti-si un copil, insistase pe lîngă ea să ia o femeie care să vină de trei ori pe săptămînă s-o ajute la curățenie și călcat.

Cînd a murit domnul Mull, doamna Mull l-a jelit din suflet multă vreme, ținîndu-i fotografia cu mustățile lui periate pe poliția căminului și spunîndu-le, la o ceașcă de cafea, vizitatorilor: — Ah, nu știe nimeni ce-am tras eu toată viața cu omul ăsta!

După ce-au trecut cîțiva ani, a început să-l viseze noapte de noapte, stînd în somn de vorbă cu el, ca într-o căsnicie obișnuită, și ducîndu-se dimineața următoare acasă la fată să-i istorisească.

— Tatăl tău m-a vizitat din nou azi noapte, începea ea să povestească, și am stat o mulțime de vorbă amintindu-ne cu plăcere de vremurile cînd am urcat pe rîu pînă la Newburgh și cînd vaporul de vacanță aproape s-a răsturnat din cauza ploii. Sau: — Am avut o discuție serioasă noaptea trecută și mi-a promis că

n-are să mai bea decît bere pînă în duminica de după Paști. Alteori, doamna Mull venea în fugă cu ochii strălucind de bucurie, nerăbdătoare să relateze: — Azi noapte a fost foarte vesel, într-o dispoziție foarte bună, neatins de băutură sau altceva, înțelegi, ci, așa voios, și a cîntat **Curgi blînd, dulce Afton** și patru versuri din **Dimineață îl spînzură pe Danny Deever.**

Clarice asculta răbdătoare tot ce-i povestea mamă-sa despre aceste convorbiri nocturne. Ea îl iubise pe tată-său. Îl considera de departe drept bărbatul cel mai interesant pe care îl cunoscuse și i se părea absolut firesc că amintirea lui se stingea atît de greu. În plus, maică-sa era o femeie bătrînă și singură, trăind într-o singură cameră, fără nici o ocupație după o viață plină în care se ținuse înfrigurată de capul unui bărbat neastîmpărat și simpatic. Și Clarice își dădea seama că aceste vizite nocturne din mormînt, văzute de ea ca fireștl, alinau singurătatea mamei și dădeau zilelor ei un rost.

Dar, într-o dimineață, întreaga atmosferă se schimbă. Mamă-sa își făcu apariția de cu noapte, cu buzele vinete de supărare.

— A venit din nou azi noapte, spuse ea de cum intră pe ușa apartamentului lui Clarice.

— A fost o vizită plăcută? întrebă Clarice după formula obișnuită.

— Nu, n-a fost plăcută, zise doamna Mull. Am avut o noapte îngrozitoare.

— O, mamă, spuse Clarice. Nu se cade să spui așa ceva.

— Tare aș vrea să știu ce-ai fi făcut tu în locul meu, replică doamna Mull.

— Ai grijă să nu-l jignești, îi spuse Clarice pe un ton liniștitor. Nu uita că este un om bătrîn!

— Să-l jignesc! pufni doamna Mull. Oricît ai vrea n-ai cum să-l tulburi pe unul ca el! Are o piele de elefant!

— Ce s-a întîmplat? întrebă Clarice.

— Sună soneria, își începu povestirea doamna Mull, și iată-l proțăpit în ușă cu surîsul ăla nevinovat pe care îl afișează totdeauna cînd știe că a făcut ceva care mă necăjește.

— Ei mamă, începu Clarice, acum nu trebuie și dumneata să-ți faci închipuiri...

— Închipuiri zici, izbucni doamna Mull. Stai numai și ascultă să-ți povestesc tot și pe urmă să văd dacă mai zici că-mi fac eu închipuiri. Tu știi ce-a avut curajul acest om fără inimă să facă azi noapte?

Făcu o pauză și Clariçe, îndatoritoare, întrebă: — Ce?

— Află că a întrecut orice măsură, spuse doamna Mull. Eu sînt o femeie îngăduitoare și-am ajuns să mă obișnuiesc și cu răul și cu binele, dar și răbdarea sfinților are limite. Și, cînd i-am văzut proțăpiți acolo în fața ușii, aseară, mi-am dat seama...

— Ce? întrebă uimită Clarice. Adică ce vrei să spui cu acest „i-am?"

— Exact ce-am spus, zise neînduplecată doamna Mull. I-am văzut. Pe tatăl tău, pe muierea aia roșcovană, într-o rochie de crèpe-de Chine atît de strînsă că te mirai cum mai poate să respire și să mănînce, și pe copil.

— Ce copil? întrebă cu glas pierdut Clarice.

— Un găligan de băiat, zise doamna Mull, mare de plesnesc hainele pe el, cu același surîs nevinovat pe față. E de-ajuns să-i pui o mustață și se poate oricînd duce la depou să scoată un tramvai și să alerge cu el cît este șoseaua III de lungă și nimeni n-o să observe nici o deosebire.

— Stai puțin mamă, zise Clarice. Auzise și ea, desigur, despre femeia roșcovană de pe terasa de la Croton Falls, din vara lui 1921, dar aceasta era prima aluzie că ar fi existat și urmași. N-am auzit niciodată că ar fi existat și un copil.

— Nici eu n-am auzit, spuse doamna Mull. Pînă azi noapte. Oh, a fost cel mai perfid bărbat care a călcat vreodată străzile orașului ăstuia. Dar azi s-a dat în sfîrșit de gol. Sta acolo, atît de calm de nici nu-ți închipui, cu femeia aia ținîndu-l de braț și cu copilul ăla leit el și-mi zice:

— Bertha, am adus niște prieteni. N-ai vreo gustare prin casă să ne oferi?

— Și-atunci ce-ai făcut? întrebă Clarice, încercînd să o îmbuneze pe mamă-sa, dar, în același timp, curioasă.

— O, nu! Am fost politicoasă, spuse doamna Mull. Niciodată nu mi-a plăcut să fac scene de față cu străinii. Tatăl tău știe, pe asta se și bazează. I-am făcut femeii o plecăciune rece, am luat șapca băiatului, i-am condus înăuntru cu toată curtoazia, le-am făcut ceai și i-am servit cu o jumătate de cozonac pe care o aveam în bufet. Am stat cu ei la masă și am răspuns politicoasă cu cîte un „nu" sau „da", iar femeia aceea îi tot dădea din gură despre Croton Falls, cum că i s-a părut că vara a fost cam umedă, după gustul ei, și că, după părerea ei, foloseau la gătit margarină, deși cei de la bucătărie se juraseră că pun unt. Spun drept, nu m-am omorît deloc să-i fac să se simtă bine și, prin mila ălui de sus, și-au terminat repede vizita. Ivindu-se prilejul, l-am luat pe tatăl tău un moment de-o parte și i-am spus verde și hotărît că este ultima dată cînd vreau s-o mai văd pe femeia aceea și pe copilul lor din păcat. I-am spus clar și categoric, ca să-i fie clar pentru totdeauna că, dacă speră să mă mai vadă vreodată, va trebui să vină în vizită singur.

— Și tata ce-a răspuns? întrebă Clarice.

— N-a zis nimic, spuse doamna Mull. Înainte să poată deschide gura, femeia aceea a venit în hol, a pus mîna pe brațul lui și i-a zis: — Frederick, se face tîrziu, sîntem așteptați în oraș. Și și-au luat valea toți trei împreună după ce mi-au mai și mulțumit pentru ceai, păcătoșii și nerușinații!

Fată înțeleaptă, Clarice se grăbi să spună ceva potrivit pentru a restabili ordinea și armonia.

— Acum cred că nu mai ai de ce să fii îngrijorată, îi spuse ea mamei. Sînt sigură că a priceput ce i-ai zis.

— Sper și eu, zise încrîncenată doamna Mull, pentru că, altfel, am să-i trîntesc ușa în nas.

Timp de o săptămînă și ceva, după cum povestea doamna Mull, toate au mers bine. Domnul Mull a vizitat-o de trei ori, parcă mai tăcut și mai absent, dar singur. În ce o privește, hotărîse să fie înțeleaptă și îngăduitoare și să-și păstreze calmul. Plină de tact, nu a ridicat problema femeii roșcovane și a băiatului leit tatălui său.

Dar, după un timp, diavolul și-a băgat din nou coada și, într-o sîmbătă seara, a sunat la ușă și iată-l din nou cu surîsul acela pe buze și iarăși la braț cu roșcovana, îmbrăcată cu o rochie de plesnea pe ea, și, desigur, și cu găligan acela de băiat, pe fața căruia era întipărită perfect expresia de petrecăreț a tatălui.

— Sta acolo în hol, îi spunea doamna Mull luni dimineața lui Clarice, zîmbind nevinovat și parcă bucurîndu-se de ticăloșia lui, și-mi zice: — Tocmai treceam pe-aici și ne-am gîndit că poate ți-ar face plăcere puțină companie.

Doamna Mull trebuise să aștepte pînă luni să-i povestească lui Clarice, deoarece Clarice fusese, la sfîrșit de săptămînă, la Providence, în vizită la familia domnului Smalley. Amînarea forțată dăduse doamnei Mull posibilitatea să-și aranjeze în minte cît mai elocvent detaliile și își începu povestirea, înainte chiar să-și fi scos pălăria în camera de zi a lui Clarice.

— M-am uitat mai întîi la el, povestea doamna Mull, după care, mi-am îndreptat ostentativ privirea spre femeia aceea și spre nepricopsitul de fiu-său și poți fi sigură că tatăl tău a priceput. Dar, fără pic de rușine, a insistat: — Nu ne inviți înăuntru, Bertha? zice el, stînd acolo între cei doi ca un taur premiat la concurs. — Te-am avertizat, Frederick, i-am spus politicoasă dar categorică. Acuma pleacă și să nu mai calci scările astea niciodată! — Haide, Bertha, a început el cu glasul acela lingușitor, nevinovat, pe care îl are cînd vrea să se dea bine pe lîngă o femeie. Dar i-am tăiat-o scurt: — Ți-am spus să pleci, i-am zis. Mi-am luat mîinile de pe tine. Am răbdat destule. Nu-ți mai pierde timpul încercînd să mă înduplecl, i-am spus. Ușa asta este de-acum înainte închisă pentru tine. Și i-am închis-o în nas, cu trîntind-o — pentru că nu era să-i fac femeii ăleia plăcerea de a afla că sînt supărată — dar scurt și categoric. Am mai auzit un minut-două o bîiguială plină de regrete de partea cealaltă a ușii, apoi le-am auzit pașii și m-am dus și m-am culcat. După un ceas s-a întors, a sunat și mi-a strigat prin ușă: — Sînt singur acum, Bertha, lasă-mă să intru, te implor!, dar n-am făcut nici o mișcare și n-am scos nici un cuvînt. A sunat la sonerie toată noaptea și a plîns în fața ușii, dar hotărîrea mea era luată și nu l-am lăsat să înțeleagă că-l auzisem nici printr-o mișcare cît de mică. Și, pînă la urmă, cînd a început să răsară soarele, a mai sunat deznădăjduit o ultimă dată și mi-a strigat: — Mă duc, Bertha, adio pentru totdeauna. Dar, deși mi s-a făcut inima grea ca de piatră, nu i-am răspuns, pentru că a venit în sfîrșit vremea să-i dau o dată o lecție. Și cu asta, spuse doamna Mull, am terminat definitiv cu tatăl tău.

CONFUCIUS

■ Acasă, Confucius era plăcut și agreabil, și se purta aidoma unui om simplu. La templu și la Palat, se exprima cu precizie, fără dificultate, dar și fără a uita să fie politicos.

– N-am obosit niciodată învățînd și nici nu m-am plictisit împărtășind altora din știința mea.

– N-am mîncat și n-am dormit o zi și o noapte, nefăcînd altceva decît să meditez. Și la ce bun? Nimic nu prețuiește cît studiul.

– Cele trei sute de poeme ale Cărții Poemelor pot fi puse sub învățătura aflată în ele: „Să ne fie gîndurile drepte".

– Înainte vreme, oamenii învățau pentru a se perfecționa: acum o fac pentru a trece drept învățați.

– Oamenii mari nu acționează ca mecanismele; sînt zgîrciți la vorbă și risipitori în fapte; îi preocupă numai propriile neîmpliniri, fără să le pese dacă alții au auzit sau nu de ei.

– Nu mă preocupă faptul că cineva nu mă cunoaște, mă muncește gîndul cum de nu l-am cunoscut eu pe el.

– Dacă un om care a învățat cîndva este în stare să prindă înțelesul lucrurilor noi care îl înconjoară, el poate servi de învățător.

– Onorurile și bogățiile obținute pe nedrept se topesc degrabă.

– E mai greu să fii sărac și să nu te răzvrătești, decît bogat și lipsit de aroganță.

– Vrednic de dispreț este cel care face totul numai spre cîștigul său.

– Este amoral să perseverezi în greșeală și să nu te îndreptl.

– Un om adevărat este nepărtinitor, pentru că are o gîndire largă, universală; omul îngust nu are simțul universalității, deoarece este părtinitor. Un om adevărat se străduiește să-și însușească părțile bune ale omenirii și le îndepărtează de la sine pe cele rele. Omul de nimic procedează întocmai pe dos.

În românește de
Constantin și Mira LUPEANU

Clarice era pe punctul de a începe să-i spună mamei c-ar fi fost cazul să-i mai dea încă o șansă, dar renunță cînd văzu cu cîtă hotărîre își încleștase dinții doamna Mull. Îi făcu un ceai și se strădui cît putu să o liniștească. O urmări apoi cum își trînti pe cap pălăria, ca un soldat înainte de bătălie, și cum coborî scările după cumpărăturile zilei, implacabilă și solitară.

Clarice se gîndi toată ziua la mamă-sa, la cum putuse dragostea ce i-o purtase ea lui tată-său să ardă timp de patruzeci de ani atît de pătimașă încît avea tăria să-l gonească de la ușa ei, chiar dacă era mort de mult, din cauza unui sărut de pe o terasă din Croton Falls, tocmai din 1921. Și cînd domnul Smalley se întoarse seara acasă, se uită la el cu răceală și înțelese, în timp ce acesta își scotea pantofii și se așeza în fotoliu, blînd și credincios, punîndu-și ochelarii să citească ziarul de seară, că acesta n-are să poată inspira o asemenea pasiune nici unei femei de pe lume și că, la zece zile după ce o să fie coborît în groapă, ea n-o să-și mai poată aminti nici ticurile lui cele mai enervante.

— Ah, oftă el vlăguit, astăzi am avut mult de lucru.

Clarice îi aruncă o privire lungă, de gheață.

— Făcînd ce, mă rog? întrebă ea. Înșelînd pe săraci și jefuind de banii ce li se cuvin după lege și dreptate pe niște amăriți cărora le-au ars casele?

— Clarice! exclamă Smalley ridicîndu-și ochii de pe ziar, speriat și surprins, sesizînd o notă nouă, tulburătoare și pătimașă, în căsnicia despre care el știuse de la bun început că nu va fi în avantajul lui. Ce-am făcut?

Dar Clarice nu-i răspunse. Își luă pardesiul și, fără un cuvînt, ieși din casă pornind spre un bar de pe șoseaua III, nu departe de intersecția Bloomingdale.

În românește de
Constantin BADEA

Octavian și Florin-Silviu URSULESCU

vă prezintă

LUMEA MUZICII UȘOARE

Anul trecę anul...

ÎNCERCÎND să trecem în revistă „stagiunea" '84—'85 a **muzicii ușoare românești,** se impun două observații: n-a avut loc încă acel debut de excepție, care să revoluționeze peisajul genului (doar Marina Scupra îndreptățește mari speranțe, dar ea riscă să fie prea des utilizată acum, cînd stilul nu-i este cristalizat, fără ca vreun realizator sau regizor să se ocupe în mod special de ea, așa cum merită); numele „mari" nu sînt încă detronate, mai mult chiar, popularitatea lor crește (cel mai bun exemplu: grupul Savoy, împreună cu oricare din solistele cu care colaborează — Mirabela Dauer, Angela Similea, Corina Chiriac — face neîncăpătoare marile săli de sport!). Cum despre interpreții de muzică ușoară amintim mai jos, trecem la celelalte genuri, nu fără a sublinia apăsat rolul covîrșitor jucat în relansarea muzicii ușoare, în confirmarea unor valori și în impunerea altora, de către marile manifestări anuale: Mamaia, „Melodii", precum și concursurile periodice organizate de U.T.C., U.G.S.R., Armată. Faptul că organizatorii (în frunte cu Consiliul Culturii și Educației Socialiste) au invitat, la ultima ediție a concursului „Melodii" ('84 — de la mijlocul lunii februarie '85) și două grupuri rock, Holograf și Roșu și Negru (ultimul — laureat la Dresda), dovedește deschiderea și către alte genuri. În domeniul **rock**-ului se menține dominația formației Sfinx — cea mai serioasă, cu dotarea tehnică cea mai profesionistă, cu o activitate bogată în țară și peste hotare, ceea ce nu înseamnă că neglijăm „asaltul" tinerilor „lupi" ai rock-ului românesc, în frunte cu Krypton, Gong, Iris, Evolutiv ș.a. Festivalul „Constelații rock" de la Rîmnicu-Vîlcea, manifestare cu tematică de pace, joacă un rol important în catalizarea tuturor valorilor din perimetrul genului, în lipsa altei competiții rock importante. În schimb, **jazz**-ul este mai favorizat din acest punct de vedere. datorită unei organizări solide, avînd la bază entuziasmul unor „fan"-i necondiționați; la Sibiu (cu participare internațională), Costinești sau Brașov, interpreții de frunte ai jazz-ului au posibilitatea de a se confrunta, de a face un util schimb de experiență, de a se raporta la tot ce este nou pe plan mondial. Așa încît nu este întîmplător că în ultimii ani muzicienii români de jazz au obținut confirmări și la festivaluri desfășurate peste hotare. În fine, **folk**-ul trăiește prin emulația provocată de larga audiență a celor două mari manifestări-cenaclu desfășurate sub egida C.C. al U.T.C.-Cenaclul „Flacăra" (condus de poetul Adrian Păunescu) și Serbările „Scînteii Tineretului" (animate de poetul Lucian Avramescu), „nuclee" folk (și rock, de altfel) existînd la mai toate casele de cultură din țară.

Și acum, să vedem care au fost momentele mai importante ale ultimei perioade și pe plan internațional.

Să notăm că numai în S.U.A., au fost acordate 112 discuri de aur și 50 de platină (la categoria L.P.-uri), ceea ce reprezintă creșteri cu 16%, respectiv 28% față de perioada similară a anului precedent. Recordurile anului: albumele „Purple Rain" (Prince) și „Can't Slow Down" (Lionel Richie) — fiecare cu un tiraj de 8 milioane de exemplare vîndute; „Sports" (Huey Lewis & the News) și banda sonoră a filmului „Footloose" — 5 milioane; „Born In The USA" (Bruce Springsteen), „Heartbeat City" (The Cars), „1984" (Van Halen), „She's So Unusual" (Cyndi Lauper), „Private Dancer" (Tina Turner) — cîte 3 milioane fiecare. Albumul lui Michael Jackson, „Thriller" (peste 30 de milioane de exemplare) și-a continuat cariera strălucită și în 1984 (el a fost lansat în '82), figurînd încă o jumătate de an în topul albumelor, pe locuri de frunte. Ce ne mai indică ierarhiile statistice? Că Lionel Richie a preluat ștafeta de la Michael Jackson, fiind „artistul anului" (atît la L.P.-uri, cît și la singles), atît la categoriile pop cît și „black music"; el n-a dominat, ca Jackson în '83, și categoria „disco-/dance", în schimb a cîștigat trofeul (pentru al doilea an consecutiv) acolo unde mai tînărul său confrate n-a reușit să se impună: la „adult contemporary". La secțiunea „pop album", L.P.-ul lui Richie, amintit anterior, s-a clasat abia al 3-lea, „Thriller"-ul lui Jackson reușind performanța de a fi întîiul al doilea an consecutiv (prima ispravă de acest gen de la „West Side Story" încoace, discul cu banda sonoră a celebrului film reușind eventul în '62—'63). Iar Jackson este primul artist ce repetă această dominație, de la Elton John (în '74—'75).

Alt trofeu esențial, cel de la „pop single", revine discului cu piesa „When Doves Cry" (Prince),acest single „de platină" dominînd și categoria „black single", ceea ce nu s-a întîmplat din 1961 (pe atunci Prince avea 2 ani!), cu „Tossin' And Turnin'" (Bobby Lewis). Clasamentele muzicii de dans au fost dominate de cîntăreața Shannon, de Prince și de Cyndi Lauper (cîntăreața anului, în egală măsură la albume și singles pop), precum și de discul „I Need You/Automatic/Jump For My Love" al

Mircea Florian

Adrian Enescu

Helena Vondráčková

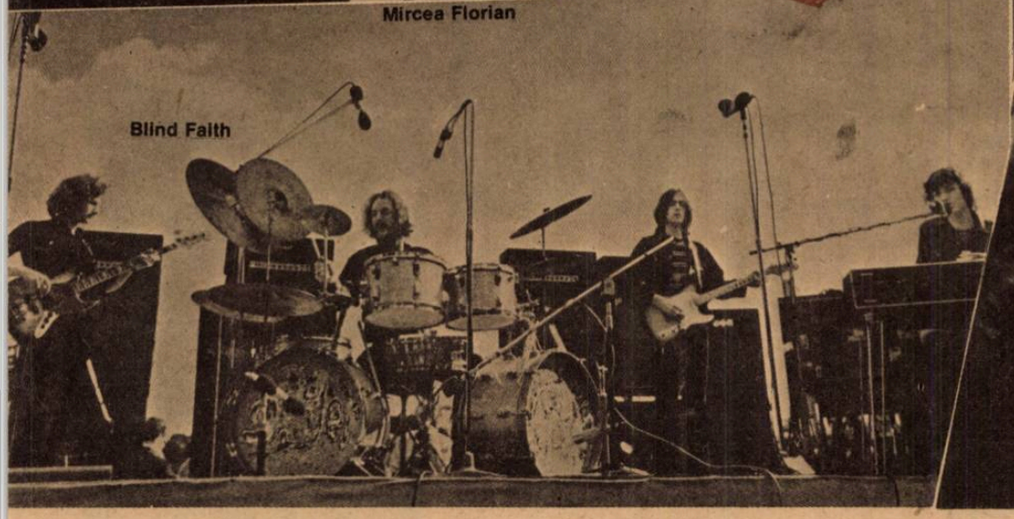

Blind Faith

Accent

trio-ului Pointer Sisters (grupul anului, de asemenea, la secţiunea „black singles"). Producător al discului precedent, ca şi al celui mai bun single country al anului („To All The Girls I've Loved Before", cu Julio Iglesias şi Willie Nelson), este Richard Perry — locul I în secţiunea sa; el îşi repetă succesul din 1977, fiind între puţinii, ce au reuşit acest lucru în ultimele două decenii (încă 3 cazuri, doar). Genul country a fost dominat din nou de Willie Nelson, la cîteva categorii, alături de el înscriindu-se, la alte secţiuni, Conway Twitty, Hank Williams Jr., Crystal Gayle, Alabama. Muzica „neagră" a avut drept liderî pe Tina Turner, Patti La Belle, Midnight Star; la „A.C." (adult contemporary) — Peabo Bryson, Barbra Streisand, Culture Club (locul I şi la singles pop, în timp ce la „albume pop" au triumfat Duran Duran). Un nume surprinzător pe locul I la jazz feminin: Linda Ronstadt, datorită discului realizat alături de orchestra Nelson Riddle. Alte nume mai vechi sau mai noi, clasate pe locul I la fine de an în clasamentele prestigioasei publicaţii „Billboard": Rockwell, Amy Grant, Sandra Crouch, The Judos, Ricky Skaggs, David Sanborn, George Winston. În domeniul muzicii clasice, cel mai vîndut album a fost „Pachelbel: Kanon", cu Paillard Chamber Orchestra, muzicianul anului fiind declarat Jean-François Paillard, dirijorul acestui ansamblu cameral. De 10 ori pe locul I, Lionel Richie (cine n-a fredonat măcar o dată sensibilul său „Hello"?) este indiscutabil artistul anului. Alte aspecte notabile: „latinizarea" muzicii pop (nume cu popularitate în creştere fiind, alături de al lui Iglesias, cele ale unor Ruben Blades, Camilo Sesto, Raphael, Menudo, Dyango, Luis Miguel, Los Lobos); numărul mare de piese de succes lansate în banda sonoră a unor filme („Purple Rain", „Against All Odds", „Ghostbusters", „Breakin'", „Footloose", „The Big Chill"); explozia „clip"-urilor muzicale video. Pe plan concertistic, anul a fost dominat de turneul grupului Jacksons, care ocupă primele opt (!!) locuri în clasamentul audienţei la spectacole, pe locul I figurînd cele 3 concerte din 5—7 octombrie '84, de la „Exibition Stadium" din Toronto, Canada: 40 de dolari biletul, 4 milioane şi jumătate încasări!

Anul a avut şi momente triste: despărţirea definitivă de peste 50 de artişti cunoscuţi, cei mai notorii fiind Alexis Korner, Dennis Wilson, Tito Gobbi, Marvin Gaye, Count Basie, Juan Tizol, Z.Z. Hill, Esther Phillips, Trummy Young, Steve Goodman.

Atît prin intermediul micului ecran şi al radioului, cît şi prin acela al turneelor întreprinse în ţara noastră, sîntem familiarizaţi, în mare, cu numele cele mai cunoscute ale muzicii uşoare din ţările socialiste (unele din ele sînt prezentate pe larg în grupajul nostru, de altfel). Şi aici, ca pretutindeni, se observă o dispută „paşnică" între noul şi vechiul val. În Bulgaria, de pildă, Emil Dimitrov, Iordanka Hristova, Lili Ivanova, Bisser Kirov, Mimi Ivanova îşi menţin poziţiile, dar idolii momentului sînt Vasili Naidenov sau fraţii Arghirov, al căror stil modern de interpretare cucereşte. În R.D.G., Regina Thoss, Dagmar Frederic, Michael Hansen, Frank Schöbel, Chris Doerk, Uwe Jensen, formaţiile Puhdys şi Karat ţin încă pasul cu noii veniţi: Berluc, G.E.S., Peter şi Paul, Isa Caufner, Brigitte Stefan. La fel în Cehoslovacia, unde Helena Vondráčková, Karel Gott, Hana Zagorová, Josef Laufer, Waldemar Matuška, rămîn numele de referinţă, ceea ce nu înseamnă că în clasamentele pentru „Privighetoarea de aur" sînt „menajaţi" de Lenka Filipová, Vitezslav Vavra, Modus, Lešek Semelka. De multe ori dinamici şi inovatori, provocatori şi neastîmpăraţi **ieri**, artiştii consacraţi de azi trec de partea unei exprimări mai elaborate, mai mature, mai chibzuite să spunem, cu accentul pus pe poezie (Koncz Zsuzsa), pe electro-cosmic-rock (Omega), umor (Koós János), elaborarea unor spectacole teatrale (Locomotiv GT, Illés), în timp ce mai tinerii lor confraţi preiau ştafeta dialogului cu adolescenţii: Karthago, Color, Beata Karda, East, KKP Band (exemplele se referă la Ungaria). În Uniunea Sovietică, numele noi sînt ale unor Katia Surjikova, Serghei Zaharov, iar în Polonia maturitatea unor Czeslaw Niemen, Halina Frackowiak, Irena Jarocka, Ewa Demarczyk, Urszula Sipińska se întrece cu verva tinerilor: Gayga, Krzak, Daniel, Ossian, Homo Homini, Ewa Sniezanka, Exodus, Kombi... Aşa cum, un Celentano sau un Lucio Dalla (în Italia), un Hallyday sau o France Gall (în Franţa) nu vor deloc să cedeze teren în faţa tinerilor, aceştia din urmă nereuşind încă, ce-i drept, să emane magnetismul înaintaşilor. Iată cîntecele şi interpreţii clasaţi pe locul I, la finele anului, în alte cîteva ţări cu industrii importante: „Relax" — Frankie Goes To Hollywood, „Can't Slow Down" — Lionel Richie (Marea Britanie); „Self Control" — Laura Branigan, „4630 Bochum" — Herbert Groenemeyer (R.F.G.); „I Just Called To Say I Love You" — Stevie Wonder; Danny De Munk; Lionel Richie (Olanda); „Careless Whisper" — George Michael, „Thriller" — Michael Jackson; Inxs (Australia); „No kokoro" — Anzen Chitai, „Footloose"; Checkers; Akina Nakamori (Japonia); „Love Of The Common People" — Paul Young, „Va bene, va bene cosi" — Vasco Rossi; Alphaville (Italia). Dar, în ultimă instanţă, clasamentele (chiar şi cele de mai sus, bazate pe criterii strict obiective, legate de tirajul discografic) sînt efemere (amintim că la noi asemenea ierarhii anuale realizează, de ani de zile, prin consultarea cititorilor, revistele „Săptămîna", „Viaţa studenţească" şi altele). De cîţi dintre cei citaţi vom mai vorbi peste 20 de ani? În timp ce un Frank Sinatra sau un Aznavour, să zicem, fac săli pline de decenii, pentru că ei nu ţin de o modă, de un gust, de un ritm: ei sînt, ca şi alţii de aceeaşi statură artistică, prin tot ceea ce fac, **artişti** — ideal către care ţind, sîntem convinşi, şi cei mai tineri...

Micro-lexicon pop

■ DIVERS, amplu, fenomenul muzicii ușoare, pop sau rock își cucerește zi de zi o audiență tot mai largă. Vastitatea acestui fenomen cu incontestabile implicații sociale și artistice în viața celor tineri propune un cîmp larg de investigare — teoretică, estetică, sonoră și lexicală. În acest din urmă domeniu ne propunem să aruncăm o scurtă privire, înfățișîndu-vă o schiță de dicționar.

Este cunoscut faptul că acest tînăr compartiment al artei sunetelor și-a făurit un limbaj propriu, conținînd — ca și cel sportiv — mulți termeni de sorginte străină care intră în categoria neologismelor. Comentarii radiofonice, ziaristice, conversaționale, fac apel la acest limbaj aparte, cu vocabule, expresii și nume de multe ori puțin cunoscute. Am încercat să explicăm o parte din sutele de termeni folosiți; din păcate, spațiul nu ne-a permis decît o spicuire, iar explicațiile — la rîndul lor — sînt cît mai laconice, perfectibile (cu altă ocazie!)

A

— **ACETAT** — disc metalic acoperit cu șelac pe care se gravează în prima fază materialul sonor necesar unui disc; poate fi folosit pentru demonstrații, reclamă.

— **ALLIGATOR** — amator pasionat de muzică (în special jazz); apelativ popularizat în rock de cîntecul „See You Later, Alligator" al lui Bill Haley.

— **AOR** (Adult Oriented Rock) — rock pentru adulți, rock ce nu atinge agresivitatea rockului „hard"; practicat îndeosebi de grupurile americane.

— **AZIMUTH COORDINATOR** (distribuitor azimutic) — aparat care distribuie sunetul în difuzoarele unui sistem de amplificare concertistic quadraphonic (utilizat de Pink Floyd și alte cîteva formații).

B

— **BACKGROUND** — fundal sonor (de obicei orchestral) peste care se suprapun solouri instrumentale sau vocale.

— **BALLAD** (baladă) — cîntec lent, din repertoriul „comercial" al muzicii ușoare tradiționale.

— **BANJO** — instrument cu 4 corzi și cutie de rezonanță asemănătoare unei mici tobe. Utilizat în jazz și hillbilly.

— **BATERIE** (drums) — ansamblu de instrumente de percuție cuprinzînd de obicei: toba mare (bass drum), toba mică (snare drum), cinel dublu sau fuscinel (high hat), cinele mari, tobe mici neamortizate (tom-tom). Uneori se adaugă clopote (chimes), talăngi (cow bells), clopote tubulare, bongos, tamburină, conga (tobă înaltă de origine cubaneză).

— **BEAT** — unitate de timp în cadrul unei măsuri, bătaie, lovitură; prin extensie, pulsația muzicii, antrenul ritmic.

— **BEAT MUSIC** — prima denumire a muzicii pop (în anii '60), denumirea evidențiind importanța acordată pulsației ritmice (folosindu-se măsura 4/4 se accentuează timpii slabi — doi și patru).

■ Născut la Comiso, în Italia, în 1943, **SALVATORE ADAMO** s-a consacrat în Belgia, țară unde familia sa s-a stabilit ulterior. Debutează la 16 ani, la 17 cucerind deja Marele Premiu al unui concurs al Radio-Luxemburg. Devine rapid un mic rege muzical al țărilor Benelux-ului (dedică dealtfel prințesei Paola a Belgiei cîntecul „Dolce Paola"...), iar din 1965 se instaurează vedetă și în Franța, R.F.G., Elveția, Orientul

Apropiat (care i-a inspirat piesele „On se bat toujours quelque part" și „Inch Allah„ — aceasta din urmă un fierbinte mesaj de pace), ca să nu mai vorbim de România, unde a fost dealtfel în turneu. Sigur vremea marilor hit-uri — „Les filles du bord de mer", „Tombe la neige", „Mes mains sur tes hanches", „Vous permettez, Monsieur" — a trecut, dar acest cantautor matur și echilibrat face în continuare săli arhipline. În ultimii ani cariera sa s-a împletit cu cea a lui Jacques Hustin: buni prieteni, ei au același producător și lucrează cu aceiași muzicieni.

■ **NICU ALIFANTIS** este un reprezentant de frunte al generației folk care a trecut de curînd granița celor 30 de ani. Acest brăilean se singularizează însă net prin forța talentului său, prin capacitatea de a acoperi largi teritorii ale artei sunetelor: a compus muzica de scenă la circa 40 de spectacole teatrale (între ele-titluri de referință ale Teatrului Mic), a scris muzică de film („Moara lui Călifar" l-a consacrat și pe acest tărîm), a editat la Electrecord două albume excelente, „După melci" (versuri Ion Barbu) și „Nicu Alifantis" (cînd vor înțelege interpreții noștri cît de important este un titlu pentru un disc?), a efectuat turnee în Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, R.D.G. Dacă ar fi compus numai neuitatul „Decembre", pe versurile lui Bacovia, și ar fi fost de ajuns, dar el nu s-a oprit aici... La înregistrări și de multe ori și pe scenă îl are alături pe chitaristul **DAN BĂDULESCU**, ce-l însoțește și în imaginea noastră.

■ În prestația scenică a lui **DORIN ANASTASIU** se regăsesc toate antecedentele sale artistice: a urmat un timp Școala de coregrafie, s-a ilustrat în recitarea de poezie și are ceva din... exactitatea inginerului (în construcții) care este! Estrada Armatei are în el o vedetă ce atrage mulți spectatori, acest talentat interpret-actor reușind să transforme fiecare cîntec (cu ajutorul soției sale, cunoscuta regizoare de montaj a Televiziunii, Doina Anastasiu) într-o mică bijuterie. Tată a doi foarte reușiți copii, artist serios, corect, Dorin Anastasiu nu și-a spus nici pe departe ultimul cuvînt în muzica noastră ușoară.

■ Nu, nu este nici o greșeală: apreciata actriță a Teatrului „Bulandra" și a filmului românesc, **VIOLETA ANDREI,** este, se știe, și o excelentă cîntăreață: vocea sa cu inflexiuni catifelate, temperamentul fierbinte, patosul pus în fiecare cîntec, alegerea perfectă a repertoriului fac din Violeta Andrei o candidată la mult-așteptatul film muzical al cinematografiei noastre. Popularitatea sa și în postura de cîntăreață a fost ilustrată de succesul discului „E o stea iubirea" (de ce lipsit de o prezentare pe mapă?), cuprinzînd între altele remarcabile versiuni ale unor teme muzicale din filmele „Șatra" și „Nașul".

■ După succesul concertelor susținute la București, trioul feminin olandez **BABE** a intrat în rîndul preferințelor publicului nostru. Grupul a luat ființă acum 6 ani (pe atunci solistă era Gemma Van Eick), primul mare succes european fiind „Bouzouki Player" ('79). Ca la mai toate grupurile de acest tip, linia muzicală este dictată de un producător-compozitor-aranjor, inspirat și prolific — în acest caz Peter Koelewijn — iar hit-urile se succed: Drunken Sailor, Indian Habbit, Shop Around, Rocking Machine, Dolly The Doll, S.O.S. — multe din ele bazate pe ritm de rock'n'roll, uneori cu tușe exotice. Prezența elegantă, coregrafia bine pusă la punct le asigură prezența continuă în diferite show-uri TV. În '83 componența se stabilizează la cea cunoscută și publicului nostru: Marga Bult, Margot Van De Ven, Rita Van Rooy — dar „sound"-ul a rămas același, prezența scenică nu a avut de suferit. Au editat și 4 L.P.-uri, dar evident forța lor constă în single-uri, în cîntece de 3 minute vesele, deconectante, antrenante.

■ La numai 22 de ani, **OTILIA BĂRBULESCU** este o autentică speranță a muzicii ușoare românești, ta-

lentul ei fiind probat cu prisosință pe scena Concursului de la Mamaia (secțiunea de interpretare), ediția 1983. O voce ușor voalată, cu asprimi plăcute, împrumutate de la rock (a cîntat mult timp, în orașul său natal, Tîrgoviște, în cadrul formației Sonor conduse de tînărul autor Liviu Mitrică). Laureată la o serie de competiții de amatori, a luat parte un timp la Serbările „Scînteii Tineretului", fiind cunoscută iubitorilor genului din piesele înregistrate la RTV: „Dacă știi" (I. Cristinoiu), „Așa-i iubirea" (C. Dăscălescu), „Privirea ta" (P. Magdin), „Lumea iubește dansul" (L. Mitrică). Actualmente își „rodează" experiența scenică la complexul „Moldova" din Capitală, alături de grupul Melotron.

■ **LA BIONDA** — titulatură din topuri în spatele căreia se află doi frați sicilieni, Carmelo și Michelangelo (ce și-au împrumutat numele de familie uniunii lor muzicale). Carmelo a fost disc-jockey, apoi a deprins tainele chitarei; „capul" muzical pare a fi însă Michelangelo, care, pe lîngă literatură (a studiat la Universitatea din Milano), a învățat să cînte la pian și chitară. Au început să scrie cîntece încă din 1970 pentru diverși soliști, apoi au imprimat la studioul „Apple" din Londra discul „Prisoner", deprinzînd în felul acesta tehnicile moderne de imprimare, pe care le vor aplica în calitate de producători ai Amandei Lear și ai grupului disco D.D. Sound. Se impun și ca interpreți, în 1978, cu „One For Me, One For You", afirmînd un stil disco european de nuanță italiană, cu accente rock. Textele lor sînt în engleză, iar muzicienii de studio sînt chemați de pretutindeni (de ex.: Giorgio Moroder sau Mats Björklund, chitaristul suedez care a lucrat cu ABBA), pentru a asigura un „sound" dens, atractiv. Alte L.P.-uri: „Bandido", „High Energy", „I Wanna Be Your Lover"; alte hit-uri: Disco Roller, I Got Your Number. În ultima vreme s-au rezumat la activitatea de compozitori și producători.

■ Pe numele real David Jones, **DAVID BOWIE** s-a născut la Londra în 1947. Studiază saxofonul și urmează cursuri de teatru-mimă, im-

primînd după 1966 cîteva discuri de succes mediu. După „Space Oddity" și „The Man Who Sold The World" începe să devină original și să conceapă show-uri șocante (prin costumații, mimă, teatru). Anul impunerii sale definitive este 1972, cu discul „Ziggy Stardust and The Spiders From Mars". Traiectoria carierei sale trece apoi prin numeroase perioade: retro (succese pop vechi, reluate), rhythm and blues (imprimă la Philadelphia), avangardă electronică (colaborări cu Brian Eno și muzicieni vest-germani). În paralel devine un actor de teatru („The Elephant Man") și mai ales de film (debut în '76 în „The Man Who Fell To Earth"; iar între ultimele titluri — „The Hunger", alături de Catherine Deneuve) mult prețuit. Muzician rock de mare forță și originalitate, cu zeci de succese de top la activ (Jean Genie, Diamond Dogs, Fame, Fashion, Sound and Vision, Blue Jean, Under Pressure — cu grupul Queen), personaj complex, care reușește deseori să șocheze și să intrige, Bowie caută mereu noul: în ultima vreme a fost atras de „disco" (albumul „Let's Dance"), apoi de „new wave" („Tonight"). Compozitor bun, textier foarte interesant, el este una dintre cele mai fascinante prezențe scenice și discografice ale rock-ului.

Teresa Brewer alături de Duke Ellington

■ Cîntăreața americană **TERESA BREWER** (numele său de familie este, de fapt, Breuer) este o stea cu o longevitate artistică uluitoare: a debutat la Radio la 2 ani, iar la 17 ani era deja o solistă cu experiență concertistică. În anii 50—60 a avut o serie de succese de top („Music, Music, Music", „Let Me Go, Lover", „Ricochet"); talentul său actoricesc și coregrafic, vocea cu un timbru special o impun ca una din vedetele cele mai solicitate în marile teatre și cabarete din Las Vegas. După o perioadă mai calmă a carierei sale (este mama a 4 fete!), revine, surprinzînd prin talentul său jazz-istic (este perioada cînd ne-a vizitat țara, acompaniată pe scenă de instrumentiști de frunte români și americani). În colaborare cu soțul său (renumitul producător și aranjor de jazz Bob Thiele), înregistrează sau cîntă alături de Duke Ellington, Count Basie, Bobby Hackett-nume de primă mărime ale jazz-ului. Cariera sa strălucită, cu realizări notabile în cele mai diverse direcții artistice, nu încetează a ne oferi surprize: o artistă completă, care uluiește, la 50 de ani, prin energia și disponibilitățile sale!

■ Un gen aparte, cel al cabaretului muzical, este ilustrat cu strălucire în Marea Britanie de către solista **ANNIE BRIGHT**, care a filmat pe platourile televiziunii noastre cu cîțiva ani în urmă. Criticii de specialitate de la „Melody Maker", „The Sun", „Record Mirror", „News of the World", „The Stage" îi subliniază rafinamentul interpretării. A apărut pe 5 continente, a cîntat în Canada, în celebrul „Des O'Connor's London Palladium Show", a întreprins turnee alături de Engelbert Humperdinck, a fost protagonista unor croaziere muzicale în Mediterana, Caraibe, mările Australiei, a cîntat pentru familia regală belgiană. Lansarea ei a avut loc cu ocazia unui popular concurs TV, „New Faces" (un fel de „Steaua fără nume"!), în care a totalizat 119 puncte din 120 posibile! În prezent apare cu regularitate în emisiunea TV „Ken Goodwin Show" și are propriul său program radiofonic la BBC, „You and The Night and The Music" (realizat împreună cu soțul său, Dave Gelly-saxofonist și critic muzical, autor între altele al unor cărți despre Lester Young și Paul McCartney).

■ **MIHAELA BUSTUCHINĂ** (-Vlaicu, prin căsătorie) este medic la Spitalul nr. 9 din Capitală și s-a impus atenției încă de pe vremea studenției, la festivalurile „Primăvara baladelor". Abordează cu egal talent folclorul, așa cum a dovedit și în turneele întreprinse în Gre-

cia, Cehoslovacia, R.D.G. O voce delicată, compoziții — în contrast — pline de antren.

■ O revenire spectaculoasă a marcat în 1984 cîntăreața italiană **CATERINA CASELLI,** nume familiar melomanilor noștri. Supranumită la debut „Casco d'oro" (după părul blond tuns scurt) și „la ragazza del Piper" (de la „Piper-Club" din Roma), provinciala (din Sassuolo, Modena) cucerește rapid sufragii unanime, prin sinceritatea cuceritoare a interpretării. Sono qui con voi, Nessuno mi puo' giudicare (prezentată la Sanremo, împreună cu Gene Pitney — pe atunci piesele erau cîntate, în paralel, și de un solist străin), Perdono, L'uomo d'oro, Tutto nero, Sono bugiarda, Il volto della vita, Il giorno, Il cammino di ogni speranza, Sole spento, Centro giorni, L'orologio — sînt doar cîteva titluri care, indiferent de traiectoria ulterioară a carierei sale, au marcat definitiv muzica ușoară din peninsulă, și nu numai de acolo...

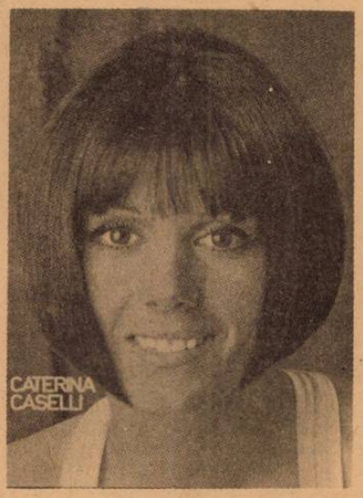

■ Cîntăreața din R.D.G. **ISA CAUFNER** a venit din Rostock (orașul său natal) la Berlin în 1971, intrînd la un Studio de perfecționare în arta spectacolului. În 1976 înființează, împreună cu surorile sale Irina și Juliane, trio-ul „Die Caufner Schwestern", efectuînd turnee în Cuba, U.R.S.S., cîntînd la festivalurile „Orfeul de aur" (Bulgaria) și „Ancora de aur" (Dečin, Cehoslovacia). Din 1980 s-a dedicat carierei individuale, avînd un repertoriu extrem de divers, de atractiv. Una din reușitele sale: show-ul TV „Ein Kessel Buntes", difuzat pe rețeaua Interviziunii. Este un nume în plină ascensiune.

■ În „penuria" de interpreți (băieți) din muzica ușoară românească, **LAURENȚIU CAZAN** a apărut ca o lumină, într-o ediție a emisiunii TV „Meridianele cîntecului": scrisorile adolescentelor s-au adunat cu miile în săptămînile următoare pe mesele redacțiilor de specialitate. Cazan ar fi putut, dacă ar fi urmărit acest lucru, să devină rapid un idol, adoptînd calea minimei rezistențe; dar el își urmează cu obstinație calea, impunînd în cei numai 3 ani de carieră solistică piese frumoase, ne-comerciale, cum ar fi „Uită tristețea", „Numai muzica", „Unde-i fericirea", „Tu ești minunea", „Menestrelul". Poli-instrumen-

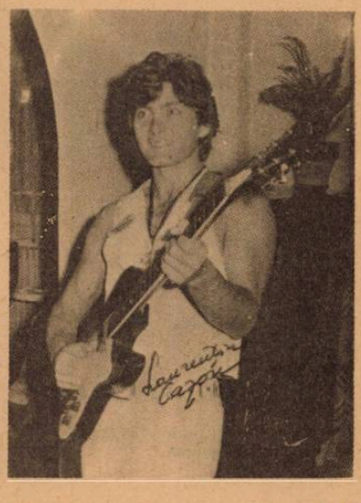

Micro-lexicon pop

B

— **BIG BAND** (formație mare) — ansamblu orchestral avînd peste 15 instrumentiști.

— **BINIOU** — termen francez pentru „instrument de suflat".

— **BLUE** (albastru) — desemnează metaforic tristețea, nostalgia; „blue song" — cîntec de inimă albastră, de dor.

— **BLUE NOTE** — notă „tristă", de fapt treptele III și VII (uneori V) ale gamei majore coborîte cu un semiton, procedeu tipic bluesului.

— **BLUES** — Structură alcătuită din 3 secțiuni de cîte 4 măsuri, avînd alterate coborîtor treptele III, VII și V; inițial, cîntecele de tip blues ilustrau doar stări de tristețe, deznădejde, depresiune.

— **BOEUF** (faire le boeuf) — expresie franceză pentru „jam-session" (concert improvizat în jazz).

— **BOOGIE-WOOGIE** — la început doar un stil pianistic (bazat pe acompaniament ritmat și repetat în octave), apoi — prin extensie — un „cîntec" cu sonorități antrenante și un dans.

— **BOSSA-NOVA** (noul val — portug.) — termen desemnînd o nouă manieră, apărută în Brazilia, de a interpreta samba.

— **BREAK** (întrerupere) — 1. scurt moment improvizatoric al unui instrumentist în timp ce colegii se opresc; 2. dans acrobatic bazat pe mișcări sacadate, robotice, „întrerupte", avînd puncte comune cu gimnastica acrobatică și cu pantomima.

C

— **CAJUN** — stil muzical întîlnit în regiunile sud-estice din S.U.A. (în special Florida și Louisiana), băștinașii fiind numiți „cajun" (sau „acadieni"). Uneori intitulat și „swamp-rock" (rockul mlaștinilor), este cîntat în dialectul local al creolilor (cu vocabule franceze), în acompaniament de acordeon și vioară, incluzînd uneori reminiscențe ale practicilor rituale „voodoo".

— **CALYPSO** — gen de cîntec folcloric din Trinidad, popularizat după 1957 de Harry Belafonte prin prelucrările sale „Banana Boat" și „Day O".

— **CAMERĂ DE ECOU** (echo chamber) — dispozitiv utilizat pentru producerea efectului de ecou la imprimări sau concerte. Se poate realiza: a) într-o cabină reală de studio, microfonul preluînd sunetul de la difuzoare; b) cu bandă, folosind distanța între capetele de înregistrare și redare ale magnetofonului; c) electronic (cu „plăci de ecou"), semnalul fiind întîrziat electronic.

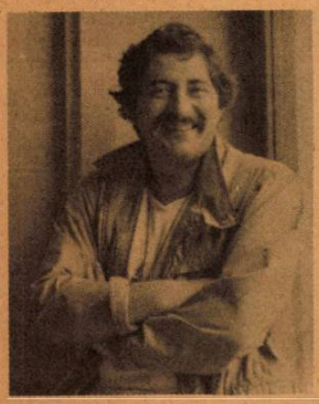

Un maestru al „moog synthesizer"-ului: Nicolae Enache

tist, compozitor și aranjor rafinat, muzician avînd antecedentele simfonice și folclorice(!), Laurențiu Cazan este un talent de excepție, asupra căruia nici Radioteleviziunea, nici Electrecordul nici, mai ales, ARIA nu s-au aplecat cu atenție. La 28 de ani, el mai speră...

■ Încă de pe băncile (cum se spune) Liceului „D. Cantemir" din București, unde am fost colegi, **ANDA CĂLUGĂREANU** manifesta interes pentru teatru. Paradoxal, tot teatrul a adus-o spre muzica ușoară (eșecul examenului de admitere la IATC îi permite să facă cunoștință cu membrii formației Sincron) și tot la teatru s-a întors, fiind actualmente o studentă „întîrziată", dar

fruntașă, la același IATC. Între timp a cunoscut gloria muzicii ușoare, apoi a trecut la folk, mai apropiat de nevoia ei de poezie și exteriorizare actoricească. A cîntat un timp în Cenaclul „Flacăra", iar acum activează la Ansamblul artistic al UTC. A jucat și joacă mult teatru — la „Nottara" și Teatrul Mic, în special. Un singur lucru îi lipsește, după aproape două decenii de reușite artistice: un disc L.P.! Ce părere aveți, tovarăși de la Electrecord?

■ Modificîndu-și nu numai „look"-ul, dar și stilul interpretativ, cîntăreața franceză **KAREN CHERYL** se menține între preferatele publicului tînăr din țara sa, ce-i apreciază aparițiile TV, în care evoluția sa coregrafică este la înălțime. Între ultimele-i succese — cîteva adaptări ale unor piese lansate de Ricchi e Poveri. În 1985 speră să debuteze, în fine, pe scenă, ea fiind (ca și Sheila, spre exemplu) un produs al micului ecran și al studioului de înregistrare.

■ Imaginea surprinde 1/2 din grupul vocal **CHORALIS** (promitem să publicăm cealaltă jumătate în ediția proximă a Almanahului nostru!), prezență nelipsită de la nici una din manifestările majore ale muzicii ușoare românești (aici-la Mamaia). Grupul, ținînd de Ansamblul Artistic al U.T.C., a fost înființat de actualul său dirijor, Voicu Enăchescu (care a făcut un timp parte din grup), în 1978. Membrii săi sînt, majoritatea, absolvenți de Conservator și activează și în corul de cameră „Preludiu". Pe lîngă activitatea de grup vocal de acompaniament, Choralis a înregistrat peste 50 de melodii în interpretare proprie (muzică ușoară, jazz, prelucrări folclorice).

■ Nu sînt mulți interpreți italieni care să se poată lăuda cu popularitatea internațională a **GIGLIOLEI CINQUETTI.** Este veroneză, are 37 de ani și cîntă de la 5 ani; a absolvit un Liceu de artă și la 16 ani s-a afirmat în concursul „Castrocaro". Peste numai un an, explozia: triumf la Sanremo cu delicatul „Non ho l'età", performanță repetată în '66 cu „Dio, come ti amo" (nu mulți sînt aceia care se pot lăuda cu două succese la Sanremo, și încă la numai 2 ani interval!). Culege lauri și la alte competiții (Veneția, „Un disco per l'estate", Canzonissima), întreprinde turnee în toată lumea (a cîntat și în România), a triumfat la concursul Eurovision, iar peste cîțiva ani, tot acolo, se clasează a doua cu piesa „Si", cu care se clasează excelent în topurile britanice. Vocea sa cu un timbru atît de special, ținuta scenică de clasă, acuratețea interpretării o mențin pe Gigliola în rîndul interpreților de frunte. De numele său se leagă și alte piese de neuitat, cum ar fi: Ho bisogno di ve-

derti, La rosa nera, La pioggia, Il treno dell' amore, Romantico blues, Il condor, Rose nel buio, Gira l'amore, Mistero, La Spagnola, Anema e core, La bohème, Sera, Giuseppe in Pennsylvania, Quelli erano i giorni, Liverpool, Amarti e poi morire, Canta bambino, Tu balli sul mio cuore, Stasera io vorrei sentir la ninna nanna, Qui comando io, L'allegria, Piccola città, precum și apariții reușite în cîteva filme. Ultima oră: locul 3 la Sanremo '85!

■ Voce delicată, suavă, sensibilă, **ANGELA CIOCHINĂ** a cîștigat cîndva concursul „Steaua fără nume" și, în urma cîtorva turnee alături de grupul Savoy, devenise extrem de cunoscută... După o relativă „trecere în umbră" (timp în care, e drept, a absolvit Conservatorul „C. Porumbescu" și apoi a efectuat cîteva lungi turnee peste hotare), revine în actualitatea genului, la festivalul de la Mamaia și la concursul „Șlagăre în devenire", unde lansează succesul „Vara în țara mea" de Romeo Vanica, și el un „redescoperit". În 1985 a primit cu emoție apariția primului său L.P., compus în întregime pentru ea de un debutant într-ale muzicii ușoare tradiționale — cunoscutul interpret folk Victor Socaciu. O plăcută surpriză!

■ Cunoscutul grup **CLASSIC JAZZ COLLEGIUM** din Praga este „specializat" în interpretarea jazz-ului tradițional, al anilor 20 și 30 — atît compoziții de Ellington, Armstrong, Gershwin, cît și ale unor autori cehi din perioada respectivă. Orchestra a evoluat (în cluburi de jazz, săli de concerte, festivaluri de jazz sau în cadrul unor concerte educative pentru elevi) în Olanda, Spania, R.F.G., Danemarca, R.D.G., Belgia, Uniunea Sovietică, Finlanda, Italia, dorind mult să apară și în fața publicului din țara noastră... Componența: Lubos Zajicek-leader, trompetă; Josef Rejman-clarinet, sax-alto; Svatobor Macák-sax tenor, clarinet; Václav Salbaba-trombon; Zdenek Fibrich-tuba; Miroslav Klimes-banjo, chitară, Jan Strizovský-bas; Ales Sládek-baterie; Eva Svobodová-solistă vocală. Formația a luat ființă în anul 1975.

■ Pentru a vorbi de pianistul francez **RICHARD CLAYDERMAN** e util să ne oprim mai întîi asupra personalității celor doi autori ai melodiei „Ballade pour Adéline" (1976), aflați, din 1971, în fruntea casei de discuri „Delphine". Paul de Senneville a fost managerul lui Cristophe și Michel Polnareff și este licențiat în drept. Olivier Toussaint a studiat sociologia, este cîntăreț și compozitor, colaborînd din 1968 cu De Senneville: cîntecele lor sînt interpretate de Polnareff („Tous les bateaux, tous les oiseaux"), Petula Clark, Mireille Mathieu, Claude François, Dalida. Ei lansează grupurile Anarchic System („Pop Corn", „Sherie Sha La

Cornel Constantiniu încadrat de Mirela Voiculescu și Marina Scupra

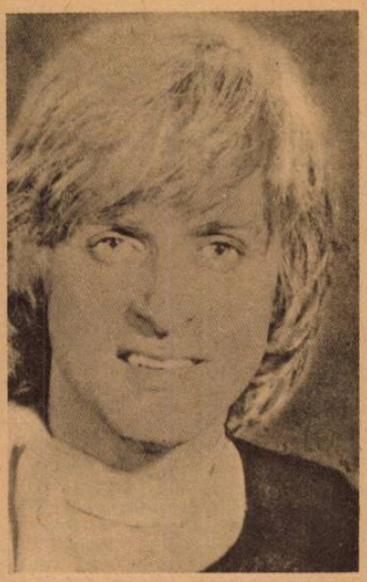

La", „Generation") și Pop Concerto Orchestra („She Wears A Rainbow", „Pop Concerto Show") — solist vocal al acestuia din urmă fiind însuși Toussaint. Dar „marea lovitură" (prima!) o dau cu tema muzicală a filmului lui Jean-Pierre Mocky, „Un linceul n'a pas de poche": piesa „Dolannes Melodie" se vinde în milioane de exemplare și-l consacră pe trompetistul Jean-Claude Borelli. Apoi „Adéline" și acest romantic Clayderman (31 de ani), ce reușește performanța de a dobîndi, în puținii ani de pînă acum ai carierei sale, circa 140 de discuri „de aur" și 25 „de platină", cu un tiraj total al discurilor sale de peste 25 milioane de exemplare, zonele de maximă popularitate fiind, în afara Franței — R.F. Germania, Spania, Argentina, Scandinavia, Mexic, Austria, Japonia, Venezuela, Brazilia, Olanda, Elveția, Canada, Belgia...

■ În fotografia de mai sus, **CORNEL CONSTANTINIU** este încadrat de Mirela Voiculescu și Marina Scupra, într-o sugestivă „ștafetă a generațiilor" (imaginea a fost surprinsă de fotoreporterul Emil Plecan în culisele Concursului Cîntecului Politic pentru Tineret, de anul trecut). O fericită coincidență face ca el să împlinească, în perioada apariției Almanahului nostru, 40 de ani... De necrezut, într-atît de tînăr, de tonic, de cuceritor este pe scenă acest actor-cîntăreț (a absolvit IATC-ul în '69, clasa regretatului Ion Finteșteanu — după ce intrase din al „treilea foc") — primul cuceritor al Trofeului „Steaua fără nume" al Televiziunii, în ultimul an de facultate (se pregătise în prealabil cu Camelia Dăscălescu). Joacă, după absolvire, 2 ani pe scena Teatrului Național din Iași, după care, în '71, obține Premiul I la Mamaia, impunînd marele șlagăr al lui Alex. Mandy, „N-ați văzut o fată?". A activat, apoi, la Teatrul „Ion Vasilescu", iar în prezent face parte din colectivul secției de estradă a Ansamblului artistic „Rapsodia Română". Alte titluri legate de numele său: „Tu ești tot ce mă uimește", „De unde vii", „Maria" (Marcel Dragomir), „Cîntec de iubire" (Al. Mandy), „Brad bătrîn" (Sabin Păutza), „Acasă" (M. Constantinescu), „Lasă lumea să vorbească" (V.V. Vasilache), „Lacrimă și cînt" (Marian Nistor). Din păcate, această valoare interpretativă este prea puțin în „vederile" A.R.I.A. și ale Electrecordului (doar două L.P.-uri în 16 ani de activitate!!), instituții ce ar trebui să-și axeze **preferențial** activitatea pe autenticele talente... Dincolo de toate, însă, Cornel Constantiniu este un favorit al publicului, ce apreciază la el sobrietatea, eleganța, distincția, farmecul masculin. Pe cînd filmul muzical pe care-l merită?

■ Cîntăreața irlandeză **DANA** (Rosemary Brown este numele său real) era elevă încă și avea 17 ani cînd triumfa la Eurovision cu piesa „All Kinds Of Everything". Au urmat alte succese — I'll Folow You, Who Put The Lights Out, Today, Don't Cry My Love (ultimele 3 compuse de Paul Ryan), apariții în filme („Flight of the doves" — Zborul porumbeilor), în pantomime („Cenușăreasa"), în piese de teatru montate în West-End, la Londra. Cîntă bine la pian și chitară și a avut inspirația de a-și reînnoi și moderniza stilul, revenind nu demult în actualitatea genului.

■ La finele anului 1984, anchetele de popularitate ale revistelor „Viața studențească" și „Săptămîna" o clasau pe **MIRABELA DAUER** pe locul I, respectiv III, dar asta are mai puțină importanță: ea face parte, oricum, din „echipa" de mare forță interpretativă, neegalată încă, în care le are drept colege pe Similea, Voica, Chiriac. A debutat în 1969, alături de grupul Roșu și Negru, a obținut multe succese interne și internaționale, dar popularitatea imensă de astăzi are două puncte de pornire (dincolo, desigur, de calitățile sale vocale extraordinare, de intensitatea trăirilor sale scenice): mai întîi, succesul piesei „Taina nopții" de Cristinoiu, lansate la „Șlagăre în devenire" (de ce n-om ști oare să cultivăm reușitele, în muzica noastră ușoară?); apoi colaborarea cu Marian Nistor și grupul Savoy, din care au izvorît melodii cum ar fi „Noapte de mai", „Ioane, Ioane", „Îți mulțumesc, măicuță dragă", „Robotelul", „Frunza mea albastră" — linii de forță ale repertoriului său actual. În ultima vreme colaborează mult cu Mihai Constantinescu (care i-a scris de asemenea cîteva piese atrăgătoare).

■ Născut în mai 1944, la Amsterdam, olandezul Wouter Otto Levenbach, poreclit **DAVE,** vine în '68 în Franța, după ce abandonează studii de drept. Debutează prin a cînta reluări ale unor compoziții Beatles; în '71 se stabilește definitiv la Paris și joacă timp de 3 ani în spectacolul muzical „Godspell". Marile succese „Vanina" și „Mon coeur est malade" îi aduc prezențe repetate pe scena de la „Olympia". Vocea sa are un diapazon de 3 octave și jumătate! A jucat și în filme: „L'esprit de famille" ('79), alături de Nicole Courcel; rolul titular în „Dickie-Roi" — film inspirat de romanul semnat de Françoise Mallet—Joris, avînd la bază idei emanate de carierele unor Mike Brant și Claude François.

■ De asemenea cunoștință a publicului nostru, belgianul **SERGE DAVIGNAC** are o frumoasă carieră în urma sa (și anunță un come-back pentru 1985!): Marele Premiu belgian al variété-ului, premiul I al concursului „Jour de Chance", le Prix de l'Echiquier (acordat celui mai meritoriu autor-interpret al anului), laureat la concursul parizian „Chanson sur mesure", Premiul Cîntecului Angajat la „Orfeul de aur" (Bulgaria); participant la festivalurile de la Knokke, Brașov, Spa, la cel de jazz (!) de la Comblain-la-Tour. Între cele mai cunoscute cîntece ale sale (la fel de populare în Franța sau Canada): Comme l'épervier, Une ombre sur la mer, Autant en emporte le vent, L'artiste, Les Mômes, Attends.

attends, Pour nous, Une chanson... fait oublier, Merçi, Madame — unele din ele transmise și în programele noastre radiofonice.

■ Actor-cîntăreț, **ION DICHISEANU** a impus, înainte de toate, acea sensibilă interpretare a melodiei „Strada"... Nelipsit din spectacolele de varietăți și din concertele importante din țară (unde, nota bene, el **cîntă!**), Ion Dichiseanu, „Dick" cum îi spun prietenii, ar merita distribuit într-un film muzical, alături de alți actori-cîntăreți și cîntăreți cu înzestrări actoricești. Poate în 1985?...

■ Semnalul carierei de excepție a lui Giampiero Anelli, alias **DRUPI,** a fost dat în '73, de un cîntec respins de juriul de selecție de la Sanremo! Este vorba de „Vado via", devenit ulterior un hit mondial, reușind performanța de a intra, în versiunea originală, italiană, și în topul american, fapt extrem de rar. Vocea voalată a lui Drupi ne-a adus în case, apoi, alte melodii-șlagăr, cum ar fi „Piccola e fragile", „Provincia", „Paese", „Rimani", „Sereno è...", „Sambariò", „Bella Bellissima", „Due". Locuiește în continuare în localitatea sa natală, Pavia, nu departe de Milano și la Sanremo '84 s-a clasat din nou printre fruntași, dovedind o popularitate nealterată de timp.

■ Avîndu-i în planul doi pe tinerii compozitori-instrumentiști Silviu Hera și Ionel Tudor, fotografia din pag. 110 îi surprinde pe trei dintre tinerii laureați ai concursului de interpretare de la Mamaia-1984; **MIRCEA DUMITRESCU**-Premiul I (24 de ani, tehnician proiectant la Întreprinderea de Mecanică Fină din București, elev la Școala populară de artă); **GABRIELA SIMONA FLORESCU**-Premiul Tinereții (18 ani, elevă la Hunedoara); **CRISTINA BACH**-Mențiune (23 de ani, tehnician-proiectant la Întreprinderea de pompe și ventilatoare „Aversa" din Capitală). Trei speranțe ale muzicii noastre ușoare...

■ Unul dintre artiștii români cei mai familiari publicului celebrului teatru de music-hall „Friedrichstadtpalast" din Berlin (R.D.G.) este **NICU DUMITRESCU** — interpret de mare dinamism și antren, adept al rock and roll-ului (pe micile noastre ecrane a apărut des la „Meridianele cîntecului"), un adevărat show-man. De același succes s-a bucurat și în Polonia și R.F.G.

■ **DURAN DURAN** — titulatura acestui grup de mare succes împrumută numele unui personaj bizar din mai vechiul film științifico-fantastic „Barbarella" (în care s-a lansat Jane Fonda — regia Roger Vadim). Înființat acum 4 ani, grupul a editat 4 albume, de pe care au fost extrase 10 succese de top. Vîrsta membrilor (de la 21 la 25 de ani), înfățișarea tinerească, muzica accesibilă explică succesul ei în rîndul pre- și adolescenților. Vestimentația elegantă îi plasează în ramura denumită „dandy" a noului val. Dintre succese amintim: Planet Earth (primul hit — 1981), Hungry Like The Wolf, The Reflex, New Moon On Monday, Union Of The Snake, Wild Boys. Albumul „Seven and the Ragged Tiger" este produs de muzicianul de culoare Nile Rodgers (de la grupul „Chic"), dovedind intenții de apropiere și de alte orizonturi stilistice. Componența: Andy Taylor, John Taylor, Roger Taylor (nu sînt înrudiți!), Simon Le Bon, Nick Rhodes.

■ **DWA PLUS JEDEN,** adică „2+1", este un cunoscut grup vocal-instrumental polonez, alcătuit din Elzbieta Dmoch, Janusz Kruk, Cezary Szlazak, cărora li se adaugă uneori violonistul Tomasz Rostkowski. Stilul grupului, extrem de activ pe plan internațional, s-ar înscrie în zona folk-country; a cucerit multe premii (la Opole, Sopot, Kolobrzeg), revista britanică „Music Week" i-a decernat trofeul „Star of the year 1974" (acordat și la noi Marinei Voica), cel mai important succes european de top (în Olanda și R.F.G.) fiind piesa „Easy Come, Easy Go".

■ În 1983, grupul din R.D.G., **ELEFANT,** ne-a vizitat țara pentru a doua oară, bucurîndu-se de aceleași frumoase aprecieri. Figura centrală a grupului este solista vocală Ute Freudenberg — absolventă a Conservatorului „Franz Liszt" din Weimar — ce reușește să combine în maniera sa vocală influențe variate, ce țin de jazz, operetă, șansonetă, folclor, șlagăre și, firește, rock. Ceilalți membri ai popularului grup sînt: Manfred Henning-claviaturi; Werner Kunze-chitară solo; Bernd Henning-idem, Bodo Huth-bas; Peter Piele-baterie.

■ Walking Round, I'm Everywhere, Die erste Begegnung, An einen namenlosen, Run Down, Returned To Italy-sînt doar cîteva din hit-urile tînărului cîntăreț austriac **ERIC,** cunoscut publicului nostru. S-a născut acum 32 de ani din mamă vieneză și tată american (numele de familie: Spitzer). Este moti-

Micro-lexicon pop

C

Adrian Enescu

— **CAROTTE** — termen în argoul muzical francez pentru saxofon alto.

— **CHAUFFER** — verb utilizat de muzicienii francezi pentru a desemna o interpretare în forță, chiar violentă.

— **CLIP** (video clip) — filmuleț de 3—4 minute ce ilustrează o melodie, produs tipic al epocii „video".

— **COMBO** — grup instrumental avînd 3—8 membri.

— **COME BACK** (revenire) — re-apariția în prim plan a unui „nume" ce-și pierduse popularitatea.

— **COMPACT DISC** — disc cu diametrul de 12 cm., din aluminiu, „citit" de un fascicul laser; înmagazinînd peste 60 de minute de „informație" (muzică ș.a.) și oferind o audiție perfectă, este considerat discul viitorului.

— **COUNTRY ROCK** — utilizare a motivelor și instrumentelor „country" în context rock. Prinde contur odată cu apariția grupului Flying Burrito Brothers, urmat de Poco, Commander Cody and His Lost Planet Airmen, Country Gazette, Asleep At The Wheel, Dillards; influențele sale se pot detecta și mai recent, la grupuri precum Eagles ș.a.

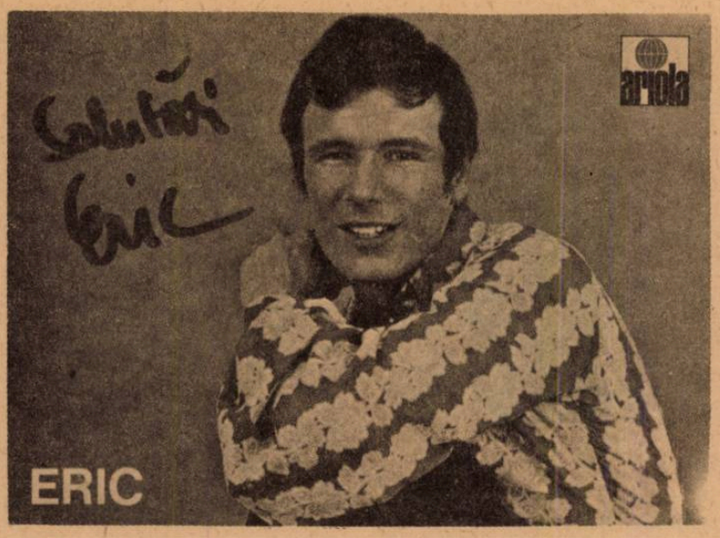

Freyàoun Farokhzad

vul pentru care își cîntă multe din compoziții în limba engleză, fiind un mare admirator a lui Dylan și Donovan.

■ Grupul **ERUPTION** s-a format în 1974 în R.F.Germania, la început cu statut semi-profesionist, apoi integral profesionist. Încep turneele, cîștigă concursul „English Soul Band" în '76 (în fața a 400 de grupuri participante). Remarcat de celebrul producător-compozitor Frank Farian (care îi supervizează primul single, „Party Party" — 1975), grupul este programat de acesta în deschiderea concertelor formației Boney M. Cu excelente calități scenice (demonstrate, inclusiv la București, în două rînduri, de tînăra solistă vocală Precious Wilson, îndeosebi), se impune rapid „pe viu" și în show-uri TV; urmează succesele discografice și primul L.P. — apărut în 1977. Titlul de mare forță din repertoriu era „I Can't Stand The Rain" (lansat de Ann Peebles în '74) — reluat în manieră euro-disco, urmat de „One Way Ticket". Muzicienii grupului — Greg Perrineau (ch.) și Morgan Perrineau (bas) — din Curaçao, Eric Kingsley (bat.) — din Ghana, Gerry Williams (clape) — din Guyana Britanică. Punct focal, însă — Precious Wilson (n. 1957 în Jamaica), un adevărat bulgăre de energie, dansatoare talentată, voce cu un timbru aparte. Apoi, drumurile lor s-au despărțit: Eruption, cu o nouă solistă vocală, are, începînd din 1981, succese de mai mică amploare (Runaway, Good Good Feelin'), pe cînd Wilson — cu o altă formație — începe o carieră independentă marcată de un prim hit, „Hold On, I'm Coming", dar cu mai puține realizări notabile ulterioare.

■ Grup reprezentativ al Litoralului, **EUXIN**, firește din Constanța, a cunoscut consacrarea prin laurii obținuți la Festivalurile Artei Studențești, pentru o serie de spectacole unitare, de concepție, pe versuri de Lucian Blaga și Adrian Păunescu. Se înțelege, de-a lungul anilor componența s-a mai schimbat, dar dintre membrii fondatori Dan Mușat și Ioan Zahiu sînt și azi în formație. Turneele în R.D.G. și Iugoslavia, imprimările Radio (Vis marin, Să știm, Lumina ș.a.), un spectacol anti-războinic din care au prezentat fragmente sub egida A.R.I.A. ne fac să așteptăm cu încredere viitoarele înregistrări ale grupului: piese cum ar fi „Cuvintele", „Pentru noi", „Ziua veșnică", „Colind pentru vreme bună", „Noapte la mare" sînt, cu certitudine, reușite ale genului.

■ Născut acum 44 de ani, la Teheran, **FREYDOUN FAROKHZAD** a reprezentat muzica ușoară din Iran la multe competiții internaționale: Sopot, Innsbruck, Cannes (MIDEM), Tokyo, „Orfeul de aur". A făcut studii politice la München, are numeroase discuri de aur, a jucat în filme, are publicate cîteva cărți de poeme (în persană și germană, fiind și traducător). Este autor al tuturor cîntecelor sale, stilul său fiind un melanj de „chanson", jazz și folk.

■ Cu două piese în primă audiție, „Marea mea iubire, marea" și „Împăcare", ambele aparținînd mentorului său, George Grigoriu, **MARINA FLOREA** cucerea cu brio Premiul I de interpretare la ediția 1983 a Concursului de la Mamaia, ediție la care își ilustra talentul și în secțiunea de creație (o altă piesă semnată de cel care a descoperit-o și pregătit-o, George Grigoriu, cucerea în interpretarea sa Premiul Juriului: „Un semn de dragoste"). Marina Florea are 23 de ani, este electronist la Întreprinderea de Aparate de Măsură Otopeni, este laureată la toate ediții-ile Festivalului național „Cîntarea României" și a absolvit Școala populară de artă: o speranță confirmată.

■ **FRANCE GALL.** În primul sau număr pe 1985, cunoscuta revistă franceză pentru adolescenți „Salut!" publica rezultatele referendum-ului în rîndurile cititorilor săi. „Noul val" domină clasamentul interpreților (pe primele locuri: Jean-Jacques Goldman, Renaud, Jean-Luc Lahaye, Axel Bauer — cu Johnny Hallyday pe locul 6...), în schimb, la interprete, acesta este învins detașat (38,8% față de 24,9% Jeanne Mas) de o „veterană", France Gall. Un rol însemnat în această victorie oarecum neașteptată l-a jucat show-ul susținut de Gall, timp de o lună (din 11 septembrie pînă pe 7 octombrie '84) în noul „templu futurist" parizian al muzicii — sala „Zénith". Ambianța: 7 instrumentiști în orchestra sa, dintre care 3 noi (unul — saxofonistul — fiind englez), 3 coriste, dansatori și un acrobat, o demonstrație de... karaté cu France între protagoniști (!), decoruri de avangardă, efecte de lumini, proiecții. Totul supervizat de partenerul din viață al artistei, compozitorul-pianist Michel Berger. France Gall, precizăm, are 38 de ani și a cîștigat concursul Euroviziunii în 1965, cu „Poupée de cire, poupée de son"...

■ Star de ultimă oră al rock-ului polonez, **GAYGA** (vă amintiți recitalul său de la una din ultimele ediții ale festivalului „Melodii", de la Sala Palatului? O fată cu o vioară...) s-a lansat în 1982. Anterior, colaborase cu o serie de grupuri vocal-instrumentale, evoluînd în Cuba, R.D.G., Suedia, R.F.G., Bulgaria, S.U.A., U.R.S.S., Mongolia. Atît muzical, cît și vocal (dar nu numai, ea adoptînd un nou „look", extrem de modern), a fost o revelație pentru publicul tînăr. Iubitorii rock-ului, dar și criticii au apreciat stilul său scenic (costume, coregrafie, cîntă la vioară electrică, chitară, synthesizer) și vocal (un timbru aparte, ușor voalat). Gayga evoluează în permanență alături de grupul Pro Rock, condus de compozitorul Bernard Soltysik.

■ **G.E.S.** este un grup din Cottbus (R.D.G.), localitate unde toți cei 3 membri ai săi au studiat la Conservatorul de muzică. Este vorba de Eberhard Henn (vocal, chitară, banjo, flaut), Susanne Burkhardt (vocal, chitară, banjo, muzicuță) și Siegbert Himpel (vocal, clape, flaut). Grupul a luat ființă în 1978, un an mai tîrziu cucerind deja un premiu la Dresda, urmat de o Diplomă la Concursul național de interpretare (1980), turnee în Polonia, Ungaria, Mongolia. Piesele lor, străbătute de umor și de o fină ironie, sînt compuse de Kurt Demmler.

■ Între tinerele star-uri ale prestigioaselor Serbări ale „Scînteii Tineretului", **GHEORGHE GHEORGHIU** ocupă un loc de frunte. Brașovean, ca și Socaciu, a studiat în „tinerețe" vioara și apoi a fost lansat în circuitul genului de includerea sa în echipa Cenaclului „Flacăra". Ne-a reprezentat și peste hotare (Bulgaria) și ar merita un disc L.P., avînd

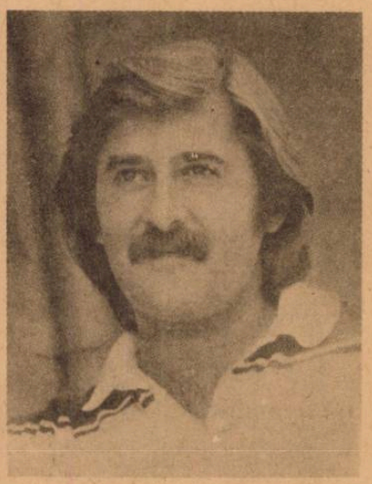

suficiente piese de succes la activ: „Poveste veche" (versuri O. Goga), „Astfel" (M.Sorescu), „Nebunul care te iubește" (D. Verona), „Numai iubirea", „Treziți-vă oameni", „Infanteristul Apollinaire", „Autostop în Univers" (toate — L. Avramescu).

■ Născut la Banbury la 8 mai 1944 sub numele de Paul Gadd, **GARY GLITTER** a imprimat primele discuri sub pseudonimul Paul Raven, cunoscînd succesul după 1962 cu „Walk On By" și „Tower Of Strength". Are șansa de a fi remarcat de abilul producător-compozitor Mike Leander, care-i „asamblează" un grup, Boston Show Band, și-l co-

Micro-lexicon pop

■ **José Feliciano (conpozitor şi interpret nevăzător) a introdus elemente şi formule ritmice latino-americane în muzica uşoară**

C

— **CRIOLLO** — muzică tradiţională peruviană ale cărei ecouri se regăsesc în muzica uşoară de pe acele meleaguri.

— **CROONER** (fredonator) — interpret de melodii dulcege, sentimentale, avînd de obicei o voce caldă, amplă. Ex: Dean Martin, Andy Williams, Perry Como.

— **CROSSOVER** — (stil de) fuziune.

D

— **DANDY** (filfizon) — poreclă mai mult admirativă decît peiorativă dată membrilor unor grupuri din ramura „new wave", acordînd o atenţie deosebită vestimentaţiei, coafurii, înfăţişării. S-a considerat că există chiar o diviziune „New Dandy" sau „New Romantics" (Visage, Duran Duran, Ultravox, Spandau Ballet).

— **DISC-JOCKEY** (prescurtat — „dj", „dee jay") — prezentator, comentator de discuri la radio sau în discoteci.

— **DISC DE AUR** — distincţie iniţiată în 1958 de R.I.A.A. (Record Industry Association of America) pentru a marca vînzări discografice deosebite. Ideea fusese sugerată în 1905, cînd violonista engleză Marie Hall primise o brăţară cu 7 mici discuri aurite simbolizînd cele 7 succese ale sale. Actualmente, „discul de aur" (un disc suflat cu aur, înrămat) se acordă de către asociaţiile discografice din fiecare ţară, cifrele de premiere variind proporţional cu numărul locuitorilor; ulterior au apărut şi „discul de argint" şi „de platină". În S.U.A. de pildă se acordă „discul de aur" la categoria „single" pentru un milion de exemplare vîndute, iar la categoria „LP" pentru atingerea cifrei de un milion de dolari încasări — la performanţe duble acordîndu-se „discul de platină". A fost acordat şi de Electrecord (Gică Petrescu s.a.), din păcate s-a renunţat.

— **DULCIMER** — instrument medieval cu corzi (un soi de ţiteră), întîlnit astăzi în perimetrul folkului. Brian Jones (de la Rolling Stones) l-a folosit în „Paint It Black", iar Joni Mitchell în mai multe cîntece.

— **DUANE EDDY** — n. 1938 la New York, impune sunetul chitaristic „twangy" printr-o serie de piese instrumentale înregistrate între 1958 şi 1962 (Rebel Rouser, Yep, Shazam, Ring of Fire). Acest „sound" se obţinea prin acordarea cu o octavă mai jos şi insistarea pe tonalităţi joase.

E

— **EP (extended play)** — disc cu diametrul 17 cm. şi turaţia 45 rot/min. conţinînd cîte două melodii pe fiecare faţă; în mare vogă pe timpul muzicii „beat".

optează distribuţiei discului „Jesus Christ Superstar", în 1971 pseudonimul devine Gary Glitter („sclipitorul"), sub care imprimă „Rock and Roll" (parts 1 & 2). Este începutul unui şir de succese: Didn't Know I Loved You, Do You Wanna Touch Me?, Hello! Hello! I'm Back Again, I'm The Leader Of The Gang. Cu un travaliu scenic impresionant, puternic machiat, cu costume fosforescente din lamé, el se integrează curentului „Glam rock", păstrîndu-şi însă un stil propriu. De fapt, cîntecele semnate Glitter/Leander aveau o „formulă" inconfundabilă: percuţie agresivă, vocea „telefonată" — excelentă pentru discoteci: fără

pretenţii, lucid, Glitter declara: „Nu fac o muzică intelectuală, nu sînt un mare muzician, sînt un «entertainer», distrez oamenii". Părăsit de grupul de acompaniament, The Glitter Band, se părea că el se va întoarce în anonimat. Continuînd însă să facă turnee, să apară pe scenă seară de seară, şi-a conservat o parte din popularitate, ceea ce-i permite (mai rar, e drept) să cunoască şi succesul discografic: Then She Kissed Me — '80, Another Rock and Roll Christmas — '84). Gary Glitter — un „veteran" care nu se lasă uitat şi, adaptîndu-şi stilul noilor maniere, aduce în topuri aerul anilor 70.

■ Chiar dacă în ultimii ani nu s-a mai clasat mereu primul în tradiţionalul clasament de sfîrşit de an (dotat cu Trofeul „Privighetoarea de aur", acordat de publicaţia „Mlady Svet"), **KAREL GOTT** rămîne de departe cel mai valoros produs al muzicii uşoare cehoslovace. Absolvent al Conservatorului din Praga (1962), el este Artist Emerit. A inaugurat Teatrul „Apollo" din Praga, a cîntat la Las Vegas, în R.F.G. este una din cele mai mari vedete (colecţionînd

realmente discurile de aur), a cîntat în toată lumea, a jucat în filme. Vocea de mare întindere îi permite să cînte cu aceeaşi nonşalanţă şi egal talent folclor, canzonete, şlagăre, operetă („do"-ul său de sus este invidiat de mulţi tenori), prelucrări după lucrări ale unor compozitori cehi celebri („Bătrîna mamă" — Antonin Dvořak, poemul simfonic „Vltava" — Bedrich Smetana). Ultima sa apariţie la Bucureşti: în urmă cu cîţiva ani, la Palatul Sporturilor şi Culturii, într-un recital alături de orchestra Ladislav Staidl şi tînăra solistă Lenka Filipová — o descoperire a sa.

■ Jean Philippe Smet, alias **JOHNNY HALLYDAY,** are 42 de ani şi încă de la 10 ani apare pe scenă, într-un turneu al vărului său Lee Hallyday. În 1958 debutează la noul „club" de rock and roll „Golf Drouot", alături de prietenii săi Eddy Mitchell şi Long Chris; peste un an cîntă pentru prima dată la radio, iar peste doi îi apare primul disc, inaugurînd un mit. În ultimul an şi-a redovedit forţa de atracţie, cîntînd timp de 3 luni în imensa sală pariziană „Zénith" (din 25 octombrie pînă în 23 decembrie şi apoi între 2 ianuarie-3 februarie '85), înconjurat de o orchestră de 15 persoane (englezi, francezi şi italieni), 3 corişti, un cvartet de viori electrice — într-o retrospectivă a întregii sale cariere (n-au lipsit vechile sale succese „24000 baisers" — reluare după Celentano, „Noir c'est noir" — după Los Bravos, „Bon temps du rock'n' roll"), cu un emoţionant „Ne me quitte pas" dedicat lui Jacques Brel, ce debutase în acelaşi an cu el... Un Hallyday mult mai puţin dur (în precedentul său show, din care vă oferim imaginea de mai jos, se inspirase din filmele „Mad Max") şi mult mai „rocker". Acest spectacol, botezat „Coup de coeur", a urmat filmărilor cu Jean-Luc Godard, la o peliculă în care Johnny apare alături de actriţa Nathalie Baye, cea care i-a dăruit în '84 un copil; regia show-ului a aparţinut lui Hilton MacConnico, scenograful preferat al regizorului Jean-Jacques Beneix (realizatorul filmului „Diva"), coregrafia lui Molly Molloy, cascadele fiind concepute

de Claude Carliez. Recorduri: un „perete" mobil alcătuit din nu mai puțin de 4000 reflectoare, adus special de la Londra; proiecții imense pe un ecran; o mînă gigantică de 9 m/5 m... Este un exemplu tipic de mare vedetă ce nu mai poate aduce noutăți pe plan muzical, căutînd să impresioneze pe plan spectacular.

■ **MICHAEL HANSEN,** interpret lansat în 1966, a fost un copil-minune al muzicii (nu numai ușoare) din R.D.G., cîntîndu-și compozițiile proprii la muzicuță, pian, violoncel, acordeon! Mai tîrziu, student fiind la Facultatea de construcții navale din Rostock, întemeiază o formație; în 1968 abandonează definitiv ingineria, din 1970 impunînd imaginea sa actuală, alături de grupul feminin **Nancies** (cele 3 cîntărețe-dansatoare au studii coregrafice solide la bază, făcînd parte anterior din baletul Operei și al Televiziunii). Compozitor și aranjor (a scris peste o sută de cîntece, pentru el sau pentru alții), Hanșen a întreprins turnee cu grupul său în Italia, toată Africa de nord, Olanda, R.F.G., toate țările socialiste (în România au fost în decembrie '84).

■ Între tinerele grupuri vocal-instrumentale impuse în ultimii ani se numără și **HARDTON,** ce-și datorează „intrarea în lume" Serbărilor „Scînteii Tineretului". Un stil de interpretare modern, dinamism, prospețime — acestea sînt calitățile înscrise în dreptul său.

■ Bătînd actualmente în pragul celor 4 decenii, **ANDREAS HAUFF** este unul dintre cei mai cunoscuți cîntăreți austrieci. A urmat cursurile Conservatorului „Bruckner" din Linz, dar multe din succesele sale sînt imprimate la München, la casa Ariola. Fie singur, fie alături de grupul său, Manhattans (a nu se confunda cu formația omonimă americană!) obține succese nu numai în Austria și R.F.G., dar și în Franța, Polonia, S.U.A., cu piese originale sau reușite adaptări, cum ar fi „Mister Paganini", „Columbus", „Show Me The Way", „Susanie", „Jacksonville", „Ein Leben voller Wunder", „Frühling, Sommer, Herbst und Winter", „Der Sommer kam", „Wo blieb die Zeit?", „Das wird wieder schön", „Schwarze Augen". Este un fel de... baschetbalist al scenei, măsurînd 1,94 m!

■ La festivalul „Melodii '81" de la București, publicul nostru a putut face cunoștință „pe viu" cu vocea generoasă de soprană cu o rezonanță perfectă în ambele registre, a **MARGARITEI HRANOVA** — nume de faimă al muzicii ușoare bulgare. Încă de la 14 ani a activat în cadrul ansamblului vocal „Maiakovski", intrînd apoi, în paralel, la Institutul superior de ingineri în construcții și la Conservatorul de stat. Cîntă un timp în trio-ul „Obektiv ζ1", dar o consacră ipostaza solistică — prin premiile cucerite la festivalurile „Orfeul de aur", Bratislava, Alexandria (Egipt), Dresda, Palma de Mallorca. În cuprinsul celor 6 albume ce i-au fost editate de casa Balkanton figurează

piese binecunoscute, cum ar fi „În ziua mea, în noaptea mea", „Ca-n glumă", „Zile îndepărtate", „Întoarce-te în ziua mea", „În privirea ta".

■ Ultimul L.P. al interpretului — autor belgian **JACQUES HUSTIN,** „Les coups de soleil", a reconfirmat poziția solidă pe care acesta o deține în muzica ușoară din țara sa, dar și din Franța, Canada, Elveția. Criticii de specialitate din aceste țări îl așează de pe acum alături de mari nume cum ar fi Brel, Lemarque, Ferré, Reggiani, Brassens, Escudéro. Hustin este un poet al cîntecului aliind în compozițiile sale tandrețe, forță, romantism, visare. Laureat la zeci de festivaluri, familiar al marilor scene ale lumii, el rămîne un mare prieten al României: a revenit la București acum 2 ani, de curînd Televiziunea a reprogramat un recital al său, dorește să înregistreze un disc alături de instrumentiști de folclor de la noi! A.R.I.A. și Electrecord-ul s-ar cuveni să sprijine o asemenea inițiativă, ce ne onorează.

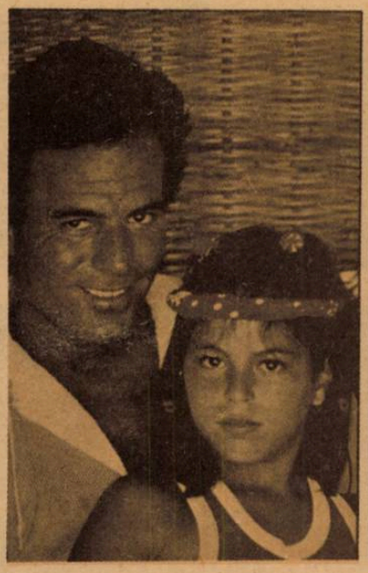

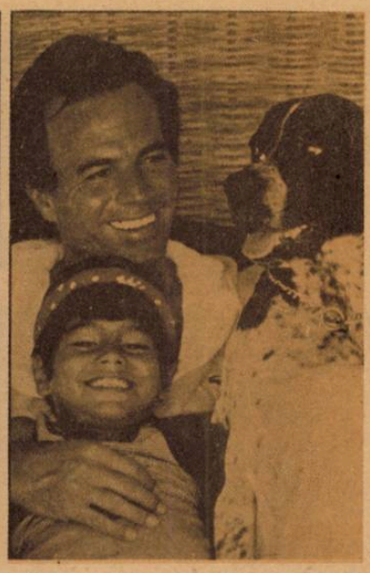

■ **JULIO IGLESIAS** s-a născut la 1 octombrie 1944 (tatăl său, un cunoscut chirurg din nordul Spaniei, provincia Galicia — titlul unui viitor mare succes al lui Julio — destinîndu-l unei cariere juridice). De fapt, tînărul îndrăgea fotbalul, jucînd portar în echipa amatoare Real Madrid, doar un accident punînd capăt carierei sale sportive promițătoare. E drept, devine avocat, dar simte că vocația sa este alta: în 1968 obține premiul I la festivalul de la Benidorm cu un cîntec propriu, „La vida sigue igual" (Viața nu se schimbă) — titlu ce va fi împrumutat și primului său film, autobiografic, cunoscut și spectatorilor noștri. Cîteva alte festivaluri, concursuri (între care „Cerbul de aur" de la Brașov, unde a cîntat „Ale tale" de Aurel Manolache și piesa amintită), turnee îi aduc rapid statutul de vedetă internațională, impresionînd prin căldura interpretărilor, vocea caldă, inconfundabilă. Imprimă îndeobște în spaniolă, dar și-a reluat succesele și în alte limbi (engleză, franceză, italiană, germană), cucerindu-și simpatii pe toate meridianele. Decis să „supună" și imensa „piață" discografica de peste Ocean, s-a mutat la Miami, pentru a studia engleza și tehnicile de înregistrare utilizate aici. O primă recompensă: apariția în topurile britanice în '82, cu „Amor" — versiune a unui „standard". Iar în 1984, albumul „1100 Bel Air Place" (adresa reședinței sale) — înregistrat sub îndrumarea lui Albert Hammond — marchează intrarea sa în topurile americane. Nu numai un interpret de valoare, dar — tot mai des — și un autor inspirat, Iglesias face parte din specia rară a vedetelor de „cursă lungă", nelegate de mode sau curente. Un edificator bilanț recent, în limbajul sec al cifrelor, rezumă realizările sale de pînă acum: succese discografice și concertistice în 150 de țări, 2 214 concerte susținute, 100 de milioane de discuri vîndute, pentru care a obținut de 221 de ori „discul de platină" și de 680 de ori „discul de aur"!!

■ Marea vedetă bulgară **LILI IVANOVA** (Artistă Emerită la numai 23 de ani și de curînd Artistă a Poporului!) a cîntat, într-o carieră de aproape trei decenii, în toată lumea, dar nu uită să amintească mereu că, în 1963, a efectuat la București primul său turneu peste hotare, cîntînd alături de formația Horia Moculescu și că tot aici a imprimat primul său disc! Ne-ar trebui o pagină întreagă numai pentru a înșira toate distincțiile obținute și țările unde a cîntat această artistă de rară și intensă vibrație, cu o voce impresionantă, ce se poate felicita că a renunțat la profesiunea de... asistentă medicală!

Ultima sa apariție la București: într-un recital pe scena concursului „Șlagăre în devenire".

■ **MICHAEL JACKSON** — mai mult decît un simplu star. Se pare că toți cei 6 băieți și cele 3 fete ale soților Joe și Kathy Jackson din Gary, Indiana au un deosebit talent muzical. Tatăl, fost chitarist, le-a încurajat pasiunea, cumpărîndu-le instrumente și alcătuind cu primii 5 băieți grupul Jackson Five, remarcat la concursurile locale. Grupul obține un contract la casa Tamla Motown, unde un trio componistic le oferă hit după hit: I Want You Back, ABC, The Love You Save, I'll Be There. Impresiona în mod deosebit solistul vocal Michael (născut la 29 august 1958), căruia i se permit și înregistrări solistice: Got To Be There, Ben, Rockin' Robin. După 1975, titulatura formației devine The Jacksons; se schimbă și casa de discuri (Epic), și stilul, iar cei 5 își scriu deseori singuri cîntecele, Michael dovedind și în acest domeniu aptitudini remarcabile. În 1979 apare L.P.-ul său solo „Off The Wall" (produs de Quincy Jones), ce consfințește nașterea unui super-star adult (joacă și în filmul „The Wiz", inspirat de celebrul „Vrăjitor din Oz"). Deși imprimă în continuare și alături de frații săi, personalitatea sa îl sin-

Michael Jackson împreună cu: ...

...Paul McCartney

...Jane Fonda

...Brooke Shields şi Sean Lennon

...Katharine Hepburn

La Toya Jackson

Micro-lexicon pop

F

— **FLOWER-POWER** (puterea florilor) — denumire plastică a mişcării hippie, ai cărei adepţi aleseseră prin 1967 florile ca simbol al sloganului lor „pace şi lumină". Cîntecul lui Scott McKenzie „San Francisco" devine „imnul" acestei mişcări („Dacă vii la S.F./Poartă flori în păr").

— **FEEDBACK** (reacţie, mai precis „reacţie negativă") — plasate în apropierea difuzoarelor, microfonul sau doza chitarei îşi captează propriul semnal, circuitul astfel format intrînd în oscilaţie şi dînd naştere la „fluieraturi" amplificate (feedback). Reacţia „de microfon" este nedorită, în schimb feedbackul chitaristic poate fi controlat în sens muzical, aşa cum au dovedit-o Pete Townshend, Jeff Beck, Jimi Hendrix, Eric Clapton (acesta susţine, prin feedback, un solo de 16 măsuri pe o singură notă în cîntecul „Witch Doctor").

— **FLAMENCO** — muzică vocală sau instrumentală originară din sudul Spaniei, cu caracter dramatic-pasional, din a cărei substanţă ritmică nu lipsesc bătăile din palme şi castanietele. Vedetele sale actuale se numesc Felipe Capuzano, Lola Flores, Isabel Pantoja, Rocio Jurado, Manzanita.

— **FOLK ROCK** — 1. combinaţie efemeră înfloritâ prin 1965 între tradiţiile cîntecului folk american (Woodie Guthrie, Pete Seeger) şi sonorităţile rock-and-roll: versurile destul de confuze subliniau totuşi posturi radicale, idealuri liberale. Iniţiator — Bob Dylan (care-şi „electrifică" chitara la Newport Folk Festival în 1965); urmaşi — Byrds, Lovin' Spoonful, The Mamas and The Papas, Peter, Paul And Mary. 2. în Marea Britanie, termenul delimitează perimetrul cîntecelor de tip folcloric (tradiţional) — melodie şi versuri, interpretate de formaţii avînd secţie ritmică: apar ecouri medievale, instrumente arhaice, iar vocile au

gularizează: albumul „Thriller" (1982) dă la iveală nu mai puţin de 7 singles de succes (!) şi se apropie de 40 de milioane de exemplare vîndute, aducîndu-i 8 premii „Grammy". La ora actuală, tînăra vedetă are 8 hit-uri cu Jackson Five, 2 cu Jacksons, 2 alături de Paul Mc Cartney („The Girl Is Mine", „Say Say Say") şi 13-solo! Sînt numai cîteva cifre ale fenomenului Michael Jackson, cîntăreţul cu o mănuşă de lamé pe mîna dreaptă: video-clip-urile au subliniat măiestria sa de dansator, iar filmuleţul „Thriller" a obţinut numeroase premii. Totul se comentează, totul se ştie despre el: idila (oare?) cu Brooke Shields, existenţa propriei grădini zoologice, a propriului avion, includerea sa în „Guiness Book Of World Records", primirea din mîinile preşedintelui Reagan a unei distincţii onorînd exemplul şi realizările sale. Şi „fenomenul" Michael Jackson îşi multiplică încă ecourile: în mare măsură, talentul său justifică acest interes major.

■ În familia Jackson din Gary, statul Indiana, sînt, aşa cum am mai scris, 9 copii, dintre care cei 5 (apoi 6) din The Jacksons (toţi — băieţi) fiind binecunoscuţi: Michael, Jermaine, Jackie, Tito, Marlon, Randy. Apoi încep să se impună şi fetele: Janett (17 ani), Rebbie (16 ani), **LA TOYA**. Aceasta din urmă a împlinit 28 de ani la 29 mai 1985 şi a apărut în topuri în ultimii 3—4 ani (un prim succes a fost „If You Feel The Funk" — 1981), singură sau în duo cu Michael. Succesul „Heart Don't Lie" a reamintit în 1984 talentul muzical al familiei, **La Toya Jackson** impunîndu-se şi ea printr-o prezenţă fizică deosebită, prin îndemînare coregrafică.

■ Interpret cu o voce amplă, de tip „crooner", **JACK JERSEY** (cunoscut şi telespectatorilor noştri) este de origine americană, stabilit în Olanda. S-a făcut cunoscut cu mai bine de un deceniu în urmă, maniera sa nemodificîndu-se de atunci: un preferat al „majorităţii tăcute", un solist al cărui stil tradiţional nu se demodează.

Jack Jersey

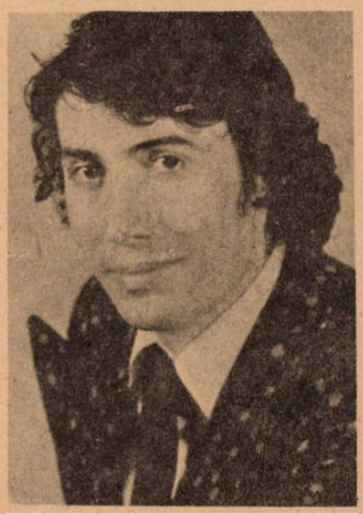

■ Trei licenţe total diferite figurează în „colecţia" cîntăreţului-autor intelectual care este **BISSER KIROV:** el a absolvit Institutul chimic-tehnologic superior, Institutul Superior de artă teatrală şi facultatea de ziaristică de la Universitatea de stat din Sofia! A debutat relativ tîrziu, la 24 de ani, dar a „recuperat" rapid, zecile de şlagăre şi premiile internaţionale (de la „Orfeul de aur", Soci, Barcelona, Festivalul mondial al tineretului, Dresda) impunîndu-l în rîndul vedetelor incontestabile ale muzicii uşoare bulgare.

■ În viaţa artistică din R.F.G., **HILDEGARD KNEF** este considerată un adevărat fenomen: într-o carieră de 35 de ani s-a ilustrat cu egală strălucire ca actriţă de film şi teatru, cîntăreaţă (îndeosebi de „chanson" şi musical), textieră, scriitoare. Este căsătorită cu Paul von Schell şi are o fetiţă, Christina. La adresa ei au scris laudativ Marlene Dietrich, Lilli Palmer, Caterina Valente, Curd Jürgens sau partenerul ei de-o viaţă, Gerd Fröbe. În repertoriul de adevărat „show" al acestei personalităţi multilaterale întîlnim piese de Gershwin, Weill/Brecht („Mackie Messer"), Brel, Kay/Gordon, alături de teme din musicaluri celebre şi creaţii ale colaboratorilor săi permanenţi: Charly Niessen, Hammerschmid, Kai Rautenberg (acesta din urmă fiind şi dirijor al orchestrei sale de acompaniament).

■ Născută la Oldenburg, cîntăreața vest-germană **SU KRAMER** s-a impus atenției prin interpretarea rolului Sheila în celebrul musical „Hair" (peste 500 de spectacole la München, Hamburg și Düsseldorf, în regia lui Bertrand Castelli, care a ales-o dintre 3 000 de candidate). Își scrie toate textele cîntecelor, colaborează cu orchestra Werner Müller (turneu in Iugoslavia), a luat parte cu succes la festivalul de la Sopot (Polonia), a jucat în filmul „Lovely Rita". Cîntece de succes: „Eine Welt für uns Beide", „Dich will ich nur", „Streizüge", „Frei sein", „Herzen kalt wie Stein", „Das ist am Morgen schön", „Wie das Wasser, so fliesst die Zeit".

■ Grupul polonez **BRACTWO KURKOWE 1791** este o „continuare", nu numai în timp, dar și stilistic, a altei formații binecunoscute — No To Co. Dealtfel, B.K. 1791 a fost înființat de același Piotr Janczerski —, solist vocal — preocupat de exploatarea resurselor folclorului arhaic din țara sa, așa cum a dovedit-o, cu noua sa grupare muzicală, în L.P.-ul „Polskie Dzwony" și în piesele de succes „Juz gwiazdeczka sie kolebie" și „Zycie, miłość, folk" (Viață, dragoste, folk).

■ În urmă cu cîțiva ani, un critic parizian scria: „Cîntecului francez îi lipsea o mare cîntăreață populară, în linia unor Damia, Turcy, Fréhel, Piaf... Nici una din ele nu se aseamănă cu celelalte, dar totuși aveau ceva comun: generozitatea. Ei bine, acum, această mare cîntăreață populară o avem: se numește **GEORGETTE LEMAIRE".** Născută într-o familie extrem de simplă, în urmă cu 42 de ani, ea s-a lansat în anul 1965, timbrul său vocal fiind foarte asemănător cu al lui Piaf. A cîntat la Olympia, Bobino, Royal Albert Hall; a primit Marele Premiu al Cîntecului popular francez, decernat de către un juriu de literați — în 1972 (an în care efectuează un turneu în România alături de Eddy Mitchell, turneu ce figurează la loc de cinste în biografia sa oficială); a jucat în comedia muzicală „Restons français-ses" de Francis Lopez, alături de Gérard Barray; a cîntat alături de mari vedete, de multe ori la solicitarea acestora: Brassens, Barrière, Macias, Tom Jones (la Acapulco), Iglesias, C. Jérome; Aznavour i-a dedicat melodiile unui întreg album, iar la Angoulême există un muzeu

Georgette Lemaire... Scriitori de marcă cum ar fi Alphonse Boudard, Auguste LeBreton, René Fallet au închinat rînduri de mare căldură acestei cîntărețe a „faubourg"-urilor, a vieții de zi cu zi, acestei „noi Piaf" cu o personalitate, totuși, distinctă.

■ Alcătuit din inițiativa binecunoscutului realizator de emisiuni TV Titus Munteanu, **CVINTETUL VOCAL „LUCHIAN"** este compus, în afara liderului și animatorului său, Ioan Luchian Mihalea, din alți componenți ai coralei „Song" cu aptitudini pentru muzica ușoară: Cristian Caragea, Bogdan Dragomir, Mihai Țiulete, Mircea Cotigă. Succese de pînă acum ale acestui original grup vocal: „Hai să mergem la plimbare", „Toamnă blîndă românească", „Pentru noi, pentru voi, tinerii" (ultimele două, lansate pe scena concursului „Șlagăre în devenire", fiind și laureate).

Cvintetul vocal Luchian

■ Cîți știu oare că marea vedetă a muzicii ușoare italiene, **MAL,** este .. galez? Numele său real: Paul Bradley Couling. Insuccesul londonez al formației sale, Mal Ryders & The Spirits (devenită Mal & The Primitives), îl decide să-și încerce șansa pe continent; după Norvegia, Franța, Belgia, Olanda, R.F.G., iată-l pe Mal cu acoliții săi debarcat în Italia, angajîndu-se la faimosul club „Piper". Un prim disc, „Yeeh!", deși cîntat într-o italiană „îngrozitoare", se bucură de succes în „Cantagiro" (concurs itinerant), în anii următori alte succese dominînd topurile, ca și diferitele concursuri: Sanremo, Veneția, Cantagiro, Canzonissima. Despărțit de grup, Mal și va continua cariera ca solist, dar și ca actor de film, fiind foarte fotogenic. Cîntece de succes, mult difuzate și la noi:

Betty blù, Tu sei bella come sei, Pensiero d'amore, Occhi neri, occhi neri, Sole, pioggia e vento, Treno che corri, Mighty Mighty Roly Poly. În ultima vreme a marcat o revenire a popularității.

● Cîntecele formației rock sovietice **Mașina timpului** (Mașina vremeni) sînt adesea asociate de critica de specialitate cu cele ale unor Bulat Okudjava sau Vladimir Vîsoțki, pentru că în ele textul, mesajul joacă un rol preponderent. Grupul s-a lansat ca un ansamblu amator la începutul anilor 70. Popularitatea imensă și rapidă i-a găsit nepregătiți pe unii dintre membrii formației, ce se destramă. Dar Andrei Makarevici, conducătorul grupului, își alătură alți entuziaști și, în noua formulă, succesele nu întîrzie: lauri la Festivalul unional de muzică rock de la Tbilisi, apariția alături de solista Sofia Rotaru în filmul „Sufletul" — un mare succes. În ultima vreme, „Mașina timpului" se distinge în special pe linia unui „teatru muzical" ce sintetizează mijloace artistice diverse, moderne.

■ Fotografia le înfățișează pe **CARMEN MUREȘAN** (conducătoarea grupului) și **AIDA PÎNZARU,** două din membrele trio-ului vocal **Expres,** formație nu numai harnică (editează aproape anual cîte un L.P., fie cu muzică românească — cum este „2 x 2 = 5", scris de Ion Cristinoiu fie, cel mai adesea, cu reluări ale unor șlagăre internaționale), dar și prezentă mereu în actualitatea genului. Schimbările frecvente în componență sînt, pe de o parte, dăunătoare (publicul nu reușește să-și „fixeze" pe retină imaginea grupului; suferă și „sound"-ul, în continuă modificare), dar pe de alta permit o împrospătare a ideilor, tonusului. În ultima formulă este așteptat un nou album pentru 1985.

■ **NAZARETH.** Pete Agnew (bas), Darryl Sweet (bat.) și Dan McCafferty (voce) au fost colegi în grupul The Shadettes din orășelul scoțian Dunfermline, grup ce și-a schimbat titulatura în cea actuală odată cu sosirea chitaristului Manny Charlton, în '69. Devenind profesioniști 2 ani mai tîrziu, se mută la Londra și imprimă două albume fără prea mare succes. Solicitîndu-l drept producător pe Roger Glover (ex-Deep Purple), își găsesc o identitate sonoră solidă, care-i propulsează în prim-plan: editează L.P.-uri (Razamanaz, Loud 'n' Proud), singles (Broken Down Angel, Bad Bad Boy, This Flight Tonight) de mare succes atît în Marea Britanie cît și în Europa și peste Ocean. Concertează neîntrerupt, actul lor scenic fiind, după unii, principalul atu, superior înregistrărilor. Albumele „Hair Of The Dog" și „Rampant" ('75—'76) îi plasează definitiv în elita hard-rock-ului internațional, discurile ulterioare neaducînd nimic nou (Close Enough For Rock 'n' Roll, Play 'N' The Game, Fool Circle, 2 x S, Sound Elixir). Deși este un grup „de concert" și „de albume", nici melodiile de top nu i-au lipsit din repertoriu: în ultimii ani (cu o activitate mai puțin intensă) semnalăm „Love Leads To Madness" ('82) și „Rain On The Window" ('84). Un grup serios, cu componență stabilă (celor patru li s-au mai adăugat Billy Rankin — ch., John Locke — clape), reprezentant tipic al rockului anilor 70.

■ **NENA.** Chiar dacă de multe ori imaginile fotografice o înfățișează singură, Nena (pe numele adevărat Gabriele Susanne Kerner, 25 de ani) este doar solista vocală a unui cvintet vest-german căruia i-a împrumutat pseudonimul său. Cele două mari succese de pînă acum, interpretate, fapt rarisim, în limba ger-

Micro-lexicon pop

F

o puritate deosebită. Reprezentante — formațiile Fairport Convention, Albion Country Band, Pentangle, Magna Carta, Amazing Blondel.

— **FOLKSONG** — cuprinde atît cîntecele folclorice redate — mai mult sau mai puțin modernizat, cît și piese originale în aceeași manieră (sonorități simple, texte ancorate în realitatea imediată, acompaniament chitaristic acustic).

— **ALAN FREED** — disc-jockey creditat cu prima rostire a termenului „rock-and-roll" în cadrul emisiunilor sale radiofonice la un post din Cleveland (1952). Se mută la New York, devine o figură adulată, dar moare în mizerie pe un pat de spital în 1965.

— **FUNKY** — termen ce denumea în jazz un stil (1955) cu expresivitate aspră, fără artificii, cu contratimpi accentuați. Cîntecul „Funky Broadway" lansat de Dyke (Arlester Christian) și reluat de Wilson Pickett impune termenul în „soul". Mai tîrziu vioiciunea ritmică „funk" va caracteriza piesele „disco".

— **FUZZ** — efect obținut la chitara electrică cu ajutorul pedalei, prin distorsiune electronică (segmentarea formei de undă). Efectul „fuzz" a fost utilizat în premieră de Rolling Stones („Satisfaction") și Yardbirds („Heartfull of Soul").

G

— **GRAMMY** — premii anuale decernate de NARAS (National Academy Of the Recording Arts and Sciences) începînd din 1958, avînd în domeniul muzical un prestigiu similar premiilor cinematografice Oscar. Îmbrățișează zeci de categorii, cîteva dintre ele vizînd calitatea tehnică a înregistrărilor.

— **GUASCA** — inițial, tip de muzică folclorică a populațiilor (îndeosebi columbiene) din regiunea Munților Anzi, amintind pe alocuri de stilul „country" datorită sonorităților instrumentului „tiple" (un soi de mandolină cu 12 corzi). În timp, a căpătat un caracter urban, comercial, apropiat de ceea ce se poate numi „muzică ușoară", manieră reliefată de înregistrările grupului Los Carrangueros de Requina.

H

— **HARD ROCK** (rock dur) — vezi „heavy metal".

— **HEAVY METAL** (metal greu) — stil inițiat prin 1968—69, bazat pe riff-uri realizate la unison de chitară și chitară bas, cu amplificare exagerată. Germenii stilului pot fi găsiți în creațiile unor grupuri engleze ca Who, Kinks, Yardbirds, Cream. Formații precum Blue Cheer și Grand Funk Railroad perfecționează aceste prime idei, duse la apogeu la Led Zeppelin sau Black Sabbath. Considerat epuizat la un moment dat, stilul revine puternic în ultimii ani: chiar dacă idei noi nu se mai nasc, topurile înregistrează prezența masivă a grupurilor de acest gen.

— **HILLBILLY** — muzică country tradițională, constituită de fapt din balade elizabethane păstrate în sînul comunităților de imigranți.

— **HIT** — cîntec de succes.

— **HIT-PARADE** (parada succeselor) — vezi „top".

Nena

NO TO CO

mană și nu engleză, „99 luft Balloons" (intrat în topuri și dincolo de Ocean) și „Irgendwie, Irgendwo, Irgendwann" i-au făcut cunoscuți și pe colegii săi de grup: Uwe Fahrenkrog-Petersen — claviaturi (compozitor al celor două melodii amintite), Carlo Kargesi — chitară, Jürgen Dehmel — bas, Rolf Brendel — baterie (și... logodnic al Nenei!).

■ În clasamentul interpreților vocali, rezultat din consultarea cititorilor rubricii „Top" a revistei „Săptămîna", **GEORGE NICOLESCU** este clasat pe poziția a 5-a la finele anului 1984 — un an foarte bun pentru el, în care a cucerit unul din cele două Premii de popularitate ale concursului de la Mamaia, cu piesa sa „Prefă-te inimă în stea", pe versurile lui Leonida Neamțu. Buzoian, acest cîntăreț-autor de mare sensibilitate respiră un optimism tonic în toate cîntecele sale, o bucurie de a trăi, afirmînd victoria omului asupra nedreptății soartei: nevăzător, el cîntă și muncește (este profesor), se bucură și suferă, iubește și trăiește ca fiecare dintre noi, mai frumos și mai plenar ca mulți dintre noi. Într-o mapă oarecare (inexpresivă, neinspirată) se ascunde una din cele mai bune realizări Electrecord din ultimii ani: discul „Ordinea de zi", epuizat rapid din magazine, datorită ecoului stîrnit în inimile iubitorilor de frumos de cîntece cum ar fi „Ca lumina ochilor", „Ordinea de zi", „Rock de dragoste" (versurile: Adrian Păunescu), „Celei care pleacă", „Ultima oră" (Ion Minulecu), „Ultimul catarg" (Daniela Crăsnaru). În pieptul lui George Nicolescu bate, cu certitudine, o inimă de artist autentic.

■ În vara anului 1970, publicul din țara noastră era cucerit de concertele unui grup vocal-instrumental polonez cu un nume ciudat, **NO TO CO** (ce s-ar traduce prin „Ei, și ce?"), și o apariție scenică colorată, ținînd de tradiții arhaic-folclorice. Grupul fusese înființat în 1967 de Piotr Janczerski—cîntăreț, actor, textier, culegător de folclor (ulterior, el va pune bazele grupului Bractwo Kurkowe 1791). La Sopot și la Montreux, în Canada și în S.U.A., pe scenă sau marele ecran („Totul de vînzare" de Wajda a rulat și la noi), acest septet a impus un rock original, utilizînd de multe ori instrumente tipic populare (țitera, ocarina).

■ **ORCHESTRAL MANOEUVRES IN THE DARK**-titulatură stranie (prescurtată la început OMID, apoi OMD) a noului val britanic — este

un cvartet tipic al curentului „electro-pop", muzica sa fiind produsă aproape în exclusivitate de aparatura electronică mînuită de P.D. Humphreys, G.A. McCluskey, M.H. Cooper, M.A. Holmes. Au atras atenția asupra lor în 1982, cu piesa „Maid Of Orleans", urmată de relativ numeroase succese (Souvenir, Genetic Engineering, Telegraph, ș.a.). O tot mai solidă perfecționare a mijloacelor expresive și a coeziunii de ansamblu este demonstrată de ultimele L.P.-uri: „Dazzle Ships" ('83), „Junk Culture" ('84). Emană sonorități tipice pentru „secolul electronicii".

■ În muzica rock din R.P Ungară există multe formații de valoare, dar nici una nu poate concura forța popularității de care se bucură grupul „veteran" **OMEGA**, devenit o adevărată instituție (posedă dealtfel un studio de înregistrare propriu). Omega a luat ființă în 1963 (!), stabilindu-și de-a lungul unei activități prodigioase un stil în care regăsim elemente „heavy", ale rock-ului electronic, îmbinate cu teme folclorice, pe fondul unui melodism aparte. A fost primul grup rock din țările socialiste invitat la BBC; spre deosebire de alte formații de gen, n-a ocolit festivalurile (în prima jumătate a carierei), fiind laureată la Tokyo și Palma de Mallorca. Editează cu regularitate (în engleză) discuri în R.F.G., țară unde se bucură de o cotă ridicată. În ultimii ani s-a orientat către un cosmic-rock (Benkó László-claviaturi — a editat chiar un L.P. solo instrumental de această factură), prezent pe ultimele din cele 13 albume ale grupului. Ceilalți componenți (aproape de la înființare!): Kóbor János-vocal, Molnár György-chitară, Debreceni Ferenc-baterie, Mihály Tamás-bas. Pe cînd o reîntîlnire cu Omega?

■ Instrumentist, compozitor, solist vocal de culoare, **RAY PARKER, Jr.** s-a impus de foarte tînăr, conducînd grupul Raydio, cu un „vîrf" al popularității în anii '80—'81 (A Woman Needs Love, Two Places At The Same Time, Jack and Jill). Optează apoi pentru o carieră solistică, apropiind (ca și Michael Jackson sau

Prince) muzica neagră (soul) de sonoritățile rockului. Cîntece precum „The Other Woman" sau „Ghostbusters" (acesta din urmă figurînd în banda sonoră a filmului omonim) sînt prezente atît în topurile „black" cît și în cele „pop"; rămîne și în 1985 în prim-plan, urcînd în topuri cu piesa „Jamie".

■ Lansată în cadrul mișcării artistice de amatori, pe Valea Jiului (s-a născut la Petroșani), **GINA PĂTRAȘCU** consideră, pe drept cuvînt, drept cel mai prețios trofeu al său Premiul I cucerit la Concursul de la Mamaia, în 1983 (secțiunea de interpretare), urmat de cel al competiției TV „Steaua fără nume" (1977). Are peste 100 de piese imprimate la Radio și activează în cadrul secției de estradă a Ansamblului artistic „Rapsodia Română", cîntînd în spectacolele „Ne cunoaștem din vedere" și „Concert în haz major". La Electrecord i-au fost editate două discuri (un L.P. și un E.P) și pregătește o casetă, iar peste hotare a evoluat pînă acum în U.R.S.S., Mongolia, R.D.G., pregătindu-se pentru un turneu în Italia, alături de formația Radu Simion, cu care ocazie va dovedi că stăpînește la fel de bine și muzica populară!

■ Grup de frunte al muzicii rock belgiene, **THE PEBBLES** s-a impus pe plan internațional, printre altele, cu o piesă dedicată lui George Harrison, fostul Beatle — „Incredible George". Cei 5 tineri din Anvers au toți studii muzicale și se numesc : Fredd Bekky (chitară, vioară); Bobb Bobbot (chitară, vocal); Cel de Cauwer (baterie); Axel Van Duin (bas, chitară, vioară, sax; olandez); Luk Mets (claviaturi). Alte piese de mare succes: „24 Hours at The Border", „Mackinstosh", „Get Around", „Seven Horses In the Sky" — multe din ele difuzate și la posturile noastre de radio.

PEBBLES

PIRAMIS

● **Edita Pieha,** marea vedetă a muzicii ușoare sovietice, s-a născut în nordul Franței, într-un sat de mineri, din părinți de origine poloneză. În timpul războiului, în care-și pierde tatăl și fratele, vine cu mama sa în Polonia, unde absolvă cu medalia de aur Liceul Pedagogic, ceea ce-i dă dreptul la o bursă de studii la Facultatea de filozofie din Leningrad. Aici îl cunoaște pe viitorul său soț, compozitorul și dirijorul Aleksandr Bronevițki, așa încît, la finele anilor 50, se naște o nouă stea. Piese ca „Vecinul nostru" sau „Iarna" devin mari șlagăre, turneele peste hotare se succed cu rapiditate, cîntecele de succes — de asemenea: „Mestecenii", „Adio", „Al treilea", „Balada aviatorilor". Cîntece lirice, piese de dans, melodii dramatice sau balade militante — toate își găsesc interpretarea ideală în Edita Pieha. Poeți ca Evtușenko sau Rojdestvenski au scris versuri pentru cîntecele sale, iar titlul de „Artistă emerită" a U.R.S.S. încununează o carieră prodigioasă.

■ La 10 ani de la înființare, grupul budapestan **PIRAMIS** (ce a cîntat cu cîțiva ani în urmă pe scena Sălii Palatului R.S.R.) s-a destrămat, prilej de a retrasa cîteva din datele sale biografice. Componența: János Závodi-chitară solo; Miklós Köves-baterie, Péter Gallai-claviaturi; Lájos Som (soțul cîntăreței Beata Karda)-chitară bas; Sándor Révész-vocal, chitară. Popularitatea sa deosebită s-a datorat unui rock „hard" ce nu excludea lirismul, melodicitatea, așa cum au dovedit-o primele succese, „Onoare" și „Zboară înalt". Au cîntat, în țară sau peste hotarele Ungariei (Austria, R.F.G., Polonia, Cehoslovacia, R.D.G., țările Benelux-ului, festivalul de la Sopot). între altele, în prima parte a concertelor cunoscutelor grupuri Steppenwolf, Mud, Liar. Pentru promovarea consecventă a unei muzici pentru tineret și pentru participarea la mișcarea de solidaritate, grupul Piramis a primit în 1978 Marele Premiu al C.C. al Uniunii Tineretului Comunist din Ungaria. Dintre numeroasele albume ale grupului remarcăm două L.P.-uri în limba engleză și cel „live" (al 4-lea), intitulat „A nagy buli" — înregistrare a unui concert susținut în Parcul Tineretului din Budapesta. Piese de mare succes: „Nincs Kegyelem", „Szabadnak születtem", „Ajándek".

■ Născut la 8 ianuarie 1935 la East Tupelo, Mississippi, **ELVIS PRESLEY** se mută la Memphis în '48, lucrînd ca șofer de camion după terminarea liceului. Imprimînd un disc-cadou pentru mama sa în 1953, este remarcat de producătorul Sam Phillips, care-l îndeamnă să înregistreze „That's Alright, Mama" — un blues cu acompaniament country! Se năștea, astfel, rock and roll-ul... După succese minore, locale, noul său manager, „colonelul" Tom Parker, îi înlesnește un contract cu RCA; și astfel notăm primul său single pe locul I, „Heartbreak Hotel" (1956). Apar discurile „de aur" (Blue Suede Shoes, Hound Dog, All Shook Up, Don't Be Cruel), dar și controversele privind stilul și mișcările scenice prea „sugestive" (în viziunea puritană a epocii) ale noului star. După satisfacerea stagiului militar ('58—'60, la Freiburg în R.F.G.), joacă în numeroase filme siropoase, de scăzută valoare artistică („Fun In Acapulco", „Viva Las Vegas", „Girls! Girls! Girls!" ș.a.), iar materialul discurilor se îndepărtează simțitor de rock. Întoarcerea în circuitul concertistic îi reconsolidează faima și forța repertoriului; discuri „live" (îndeosebi „Elvis: Aloha From Hawaii

Micro-lexicon pop

J

— **JAZZ-ROCK** — stil aflat la confluența dintre jazz și rock. O cale de apropiere a fost aceea dinspre soul și îndeosebi blues, adoptată de muzicienii albi (în Anglia — Graham Bond, Jack Bruce, Jon Hiseman; în S.U.A. — Paul Butterfield, Elvin Bishop); o alta — prin adoptarea manierei rock de către jazzmen — Elton Dean, Ian Carr, Klaus Doldinger. De multe ori aceștia din urmă au nostalgia „big band"-urilor, astfel luînd naștere grupurile rock cu secții de suflători — Blood, Sweat and Tears, Chicago, Chase, Lighthouse, Centipede. Și alte grupuri au încercat să-și apropie această pretențioasă fuziune (notabil — Mothers of Invention), dar popularitatea ei a scăzut după 1970, renăscînd odată cu apariția noii maniere jazz-rock, „semnate" Herbie Hancock, Weather Report, Miles Davis.

— **JERK** — dans derivat din twist, inventat se pare de tinerii „mod".

— **JIVE** — 1. argou, slang; 2. antren.

— **JUG** — instrument improvizat dintr-un ulcior de argilă, imitînd sonoritatea trombonului; utilizat în skiffle.

K

— **KAZOO** — instrument rudimentar format dintr-un tub închis la capăt de o membrană ce vibrează; utilizat în skiffle, poate fi remarcat și în înregistrările grupului Mungo Jerry. La noi a fost utilizat în unele din cîntecele sale de către Mircea Florian.

L

— **LONG PLAYING RECORD** (disc long play) — disc cu diametrul de 30 de cm. (12 inch.) și turația 33 1/3 rotații pe minut; a înlocuit după 1956 vechile discuri cu 78 de turații (a fost brevetat în 1931).

M

— **MARACAS** — instrument de percuție latino-american, utilizat pentru coloratură, precum și în „latin rock".

— **MP (medium play record,** disc medium play) — disc cu diametrul de 25 de cm. și turația 33 1/3 rotații pe minut; format căzut în desuetudine.

— **MELLOTRON** — instrument electro-acustic cu clape destinat reproducerii sonorităților suflătorilor sau corzilor (acționarea claviaturii pune în mișcare benzi conținînd imprimări ale instrumentelor respective). Popularizat îndeosebi de creațiile de tip „rock simfonic" ale grupului Moody Blues, mellotron-ul a fost înlocuit treptat de sintetizatoare.

— **MERENGUE** — muzică (și un dans „asociat") cu originea în Haiti și Republica Dominicană, ale cărei ritmuri se regăsesc în multe piese de „fuziune" ale interpreților latino-americani de astăzi.

— **MERSEY** (Mersey Sound, Mersey Beat) — rîu trecînd prin Liverpool care și-a împrumutat denumirea unui curent muzical — cel al formațiilor vocal-instrumentale de tip „beat" apărute prin 1960—62 (Beatles, Searchers, Gerry and The Pacemakers), alcătuite în general din 3 chitariști și baterist.

— **MIDDLE OF THE ROAD** (mijlocul drumului) — prescurtat „MOR" — denumirea dată muzicii ușoare moderne, cu sonorități în general liniștite; termenul a fost înlocuit cu „Adult Contemporary" (AC) — „muzică contemporană pentru adulți".

Micro-lexicon pop

M

— **MIX** — mixaj, combinarea în anumite doze a înregistrărilor fiecărui instrument și vocii într-un tot unitar; cere cunoștințe muzicale, inspirație, măiestrie; creație a „maestrului de sunet" (producătorului). În muzica disco recentă a apărut și rolul de „mixer", care „re-mixează" (!!) chiar cîntece finite, pentru a le adăuga un plus de antren (evidențiind ritmul prin supraimprimările bateriei și chitarei bas sau prin efecte electro-percusive).

— **MOD** — curent socio-muzical, sub-cultură tipică anilor '60 în Marea Britanie; tinerii „mod" preferau tunsori îngrijite cu breton, vestimentații „șic", erau adepții scuterelor, ascultau muzică „soul" și „reggae". Formațiile reprezentative ale curentului — Who, Kinks, Small Faces. Cîteva din manifestările și ideile curentului au fost revitalizate 15 ani mai tîrziu de Paul Weller și formația sa — The Jam.

— **MOOG** (dr. Robert Moog) — inginer electronist, constructorul celui mai cunoscut tip de sintetizor de sunete.

O

— **NEW ORLEANS** (Sound) — orașul de pe Mississippi, cu o diversitate uimitoare de grupări etnice și culturale, a fost dintotdeauna un sol fertil pentru jazz, blues și rock. Multiple influențe reunite (comună este utilizarea insistentă a tonurilor joase, „bas", pian „lejer" și saxofon bariton) colorează, uneori cu tentă exotică, creațiile unor Professor Longhair, Fats Domino, Little Richard, Dr. John (The Night Tripper), Allen Toussaint.

P

— **LES PAUL** — chitarist, a utilizat pentru înregistrările sale (în duet cu Mary Ford) multe tehnici de studio inedite și a construit pentru firma Gibson celebra chitară care-i poartă numele.

— **PHILLY SOUND** (sunetul din Philadelphia) — deși în acest oraș s-au afirmat personalități ale jazzului și rock'n'rollului, expresia este utilizată astăzi pentru muzica „neagră" (soul) de după 1968, creată îndeosebi de compozitorii-aranjori K. Gamble - L. Huff - T. Bell și interpretată de Delfonics, O'Jays, Billy Paul, Intruders, Harold Melvin and The Bluenotes. Un sunet mai „dulce", mai romantic (utilizate masiv „corzile") decît „Tamla Sound", cu aranjamente meticuloase, relaxate; un prim pas spre „disco"; perioadă de înflorire — 1969—1974.

— **PLAY BACK** — acompaniament orchestral peste care urmează a se suprapune (înregistra) partea vocală.

— **PROGRESSIVE** — atribut ce poate fi atașat oricărei inițiative artistice ce tinde spre înnoiri, fiind legat inevitabil de avangardă.

— **PSYCHEDELIC** (expansiune cerebrală) — termen cvasi-medical folosit apoi pentru creațiile artistice cu efect „halucinogen" asupra ascultătorilor (spectatorilor): concertele unor grupuri promotoare ale stilului (Jefferson Airplane, Grateful Dead; Pink Floyd) aveau o durată mare, sonorități adecvate și jocuri de lumini năucitoare (precum și fumuri colorate, arome exotice, ceață sau zăpadă artificială).

via Satellite") și filme documentare stînd mărturie acestei reveniri. Din păcate, divorțul de Priscilla Beaulieu (cu care se căsătorise în 1967, avînd și o fetiță, Lisa Marie, născută un an mai tîrziu), din anul 1973, are un efect traumatic, adăugîndu-se unor probleme de sănătate anterioare (deficiențe pulmonare, intestinale, obezitate ereditară). Totuși, abuzînd de medicamente, continuă să imprime și să apară în show-uri la Las Vegas, cu toate că în aprilie 1977 avusese un colaps pe scenă, la Baltimore. La 16 august 1977, Elvis Presley leșină în dormitorul vilei sale, „Graceland" (din Memphis), și moare la spital. Cauza: „atac de inimă". A fost denumit pe drept „King Of Rock 'n' Roll", fiind un simbol al forței și neastîmpărului tineresc ale genului, inspirînd nenumărați artiști și avînd o importanță socio-muzicală impresionantă. Unele din recordurile sale discografice rămîn încă în picioare.

■ Absolventă de Conservator, cochetînd un timp cu jazzul (a și editat un disc de gen), **ILEANA POPOVICI**

putea foarte bine, cu talentul ei complex (a jucat în peste 15 filme artistice de lung-metraj, în piese de teatru), să se consacre scenei. A ales munca mai discretă de ilustrator muzical la Televiziune, fiind prezentă totuși și în această postură în „banda sonoră" a multor filme și piese de teatru din afara locului său cotidian de muncă. Că n-a uitat muzica ușoară (și că nici aceasta n-a uitat-o!) ne-a dovedit-o, la granița dintre ani, „Revelionul tineretului", ce ar trebui difuzat, în timp, în întregime pe pr. I al Televiziunii (felicitări sincere echipei „dirijate" de Mihai Tatulici și îndrumate de C.C. al U.T.C.!). Piese cum ar fi „Iarna", „Desenul", „Podul de vis", „Bicicleta", „Cowboy", „Copilărie", „Norul" au împrumutat ceva din suavitatea, din gingășia Ilenei Popovici.

Dean Reed

■ Numele său real este Enzo Ghinazzi și s-a născut în urmă cu 30 de ani în micuța localitate Ponticio di Laterina din provincia Arezzo; i se spune **PUPO** și este, astăzi, una din marile vedete ale cîntecului italian. Toscan pînă în adîncul inimii, va dedica, peste ani, cîntecul „Firenze S. M. Novella" celor de acasă... Un romantism simplu, direct, neforțat, versuri sensibile, un aer al anilor 60: încă de la primul disc („Ti scriveró" — un mare succes) el a impus un stil, chiar dacă ascensiunea acestui cantautor către elita genului s-a făcut discret, fără zgomot. Albume cum ar fi „Come sei bella", „Gelato al ciocolato", „Più di prima", „Cieli azzuri", piese ca „Io solo senza te", „Sempre tu", „Ciao", „Forse", „Su di noi", „Cosa farai", „Un amore grande" (locul 4 la Sanremo '84) sînt la fel de populare în Franța, Brazilia, R.F.G., Japonia.

■ Ah, cît am plîns cu toții, cu ani în urmă, la filmul ce-l avea drept protagonist pe cîntărețul spaniol **RAPHAEL**, „Cuando tú no estás" (Cînd tu nu ești)! Alături de Iglesias, el este una din puținele vedete iberice ce pot umple săli nu numai în Spania și America Latină, dar și în Anglia și Statele Unite; spre deosebire de Julio, însă (stabilit la Miami, în Florida), Raphael a rămas un madrilen pur, ce-și cîntă orașul, prietenii, iubirile în melodii fermecătoare, cum ar fi: Madre, Corazón, corazón, Eres tú, Llevan, Yo soy aquel, Hablemos del amor, El Gondolero, Estuve enamorado, Volveré a nacer, Ella, Somos, La noche.

În 1986 va aniversa 25 de ani de activitate: cum trec anii...

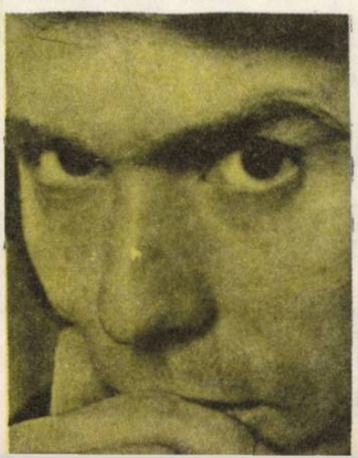

■ În urmă cu cîțiva ani, **DEAN REED** venea la București în calitate de regizor, scenarist și interpret principal al unui film DEFA-Berlin în care mai jucau, între alții, Violeta Andrei și cîntărețul cehoslovac Václav Neckař. Discurile sale, editate în R.D.G. sau U.R.S.S., s-au găsit în magazinele noastre, l-am urmărit la TV. S-a născut la Denver, Colorado, în Statele Unite; imprimă („Our Summer Romance" este un succes), filmează la Hollywood, iar în anii 60 este o mare vedetă în America Latină. Locuiește pe acest continent, în mai multe țări, stabilindu-se în final în Chile. Prieten apropiat al lui Salvator Allende, Pablo Neruda, Victor Jara (bardului-erou îi va închina mai tîrziu un alt film DEFA, „El Cantor"), devine un artist militant, fiind arestat de nenumărate ori în S.U.A.. După ce realizează 8 filme „western-spaghetti" în Italia, se stabilește definitiv în R.D.G., unde se recăsătorește, este o mare vedetă a muzicii ușoare și filmului (a apărut în circa zece lung-metraje). Distins cu medalia „Lenin" pentru pace, prezent la toate festivalurile mondiale ale tineretului, este un exemplu viu de artist angajat.

■ De origine nigeriană (numele complet: Sade Adu), interpreta **SADE** marchează o prezență exotică în

peisajul muzicii pop britanice. Compozitoare și textieră, este atrasă de sonoritățile jazz-ului „lejer", modalitate stilistică revenită, se pare, la modă. S-a impus în 1984 prin cîteva succese de top (Smooth Operator, ș.a.), continuîndu-și traiectoria ascendentă și în '85, prin editarea valorosului album „Diamond Life".

■ În 1977, succesul cîntecului „Big Bamboo" (interpretat în dialectul Papiamento din Caraibe) aducea în topuri numele grupului **SARAGOSSA BAND**, ce a concertat nu demult și la București. Au urmat alte succese: Disco Boogie Boogie, Rasta Man, Zabadak, Ginger Red,

Saragossa Band

Pas Pleurer, Agadou, Aiko Aiko, precum și cunoscutele potpuriuri dansante. Linia muzicală este de tip reggae, cu o contopire generoasă a unor influențe ce țin de blues, rock, samba și calypso, cu sonorități antrenante, melodioase, cu o prezență scenică plină de voioșie (sînt utilizate soliste-dansatoare de culoare) — cu costumații, măști și machiaje desprinse parcă dintr-un carnaval sud-american. Grupul are „cartierul general" la München; atunci cînd nu sînt reluări, firește, cîntecele sînt compuse de producătorul Tony Monn și de chitaristul-vocalist Alfredo Rudec. Ceilalți membri, mai mult sau mai puțin permanenți: Harry Carrere (vocal), Georg Klanthe (bas), Henry „Whisky" (baterie), Pit Troja (percuție), Helmut Schiffner (clape).

■ De ce este **SAVOY** o formație fără egal în muzica noastră ușoară? Pentru că păstrează de aproape două decenii aceeași componență; pentru că a reușit să impună un stil, de la care n-a abdicat niciodată, în ciuda modelor (trecătoare ca orice mode...) ce i-au tentat pe alții, mai lipsiți de tărie a talentului și a caracterului artistic (căci există și așa ceva); pentru că a bătut recorduri — de popularitate (la concertele sale sălile sînt mereu arhipline), de consecvență (nu cîntă decît piese proprii, nici un șlagăr internațional), de respect pentru soliști (pe care-i acompaniază cu har), discografice.

Albumul 1985 al grupului Savoy (pe care membrii săi și-l doresc dublu, conținînd și piese mai vechi needitate încă pe disc — în cinstea celor 20 de ani de activitate; sperăm că Electrecordul va fi de acord, ar fi firesc) se va intitula „Eu sînt ca viața"; piesa titulară, precum și „Silvia", difuzate la Radio—TV, sînt deja șlagăre. Pentru toate cele de mai sus și pentru cele ce vor mai veni, componenții formației (Marian Nistor-leader, compozitorul de mare talent al tuturor pieselor, nai, chitară, vocal; George Mitrea-vocal; Ionel Samoilă-bas, vocal; Nicolae Rotărescu-baterie, vocal; Nelu Orban-claviaturi) merită calde felicitări și urări de succes!

■ **MARINA SCUPRA** va împlini 18 ani în ultimele zile ale lui 1985, dar este deja o mică vedetă! A făcut cunoștință cu microfonul încă de la 6 ani(!) și este elevă la Liceul „Alex. Sahia" din Capitală. Cele mai mari succese dintr-o carieră densă: Premiul Tinereții la Mamaia '83 și Trofeul „Mamaia '84" (deci Marele Premiu), în anul următor-ambele în secțiunea de interpretare. Tot la Mamaia '84, la „creație", piesa cîntată de ea, „Drumul meu" de Dan Dimitriu obține Premiul II, așa cum în primăvara aceluiași an, la „Melodii '83", poartă către Premiul I o creație a lui Alex. Mandy... Apariția seară de seară, în vara lui '84, în revista de imens succes „Constelația Boema" i-a fost de mare folos, mărindu-i siguranța, naturalețea, ajutînd-o să înfrunte publicul (chiar dacă nu este o emotivă!).

Formația Savoy

■ In vara lui '81, **LESEK SEMELKA**-vocal, keyboards (pe care l-am putut aprecia în 1980 la București, la Festivalul „Club A", în cadrul grupului M. Efekt) a pus bazele unei

noi formații rock cehoslovace: S.L.S. (primele două fiind inițialele sale, ultimul „S" venind de la „Society"). Ceilalți 3 colegi ai săi sînt Vlado Cech-baterie, Stanislav Kubeš-chitară, Jan Kavale-bas (primul a făcut parte și din M. Efekt, iar ceilalți 2 l-au acompaniat anterior pe Jiři Schellinger). Este, într-un fel, un super-grup, ce pune în valoare înzestrările vocale și instrumentale remarcabile ale lui Semelka.

■ **SFINX,** grupul nr. 1 al rock-ului nostru, a împlinit în 1984 două decenii de la înființare! Ce-i drept, dintre cei de atunci doar Corneliu Ionescu (chitară bas) a rezistat, următorul venit fiind, în 1973, bateristul, compozitorul și solistul vocal Mihai Cernea. Ceilalți doi membri ai formației, Sorin Chifiriuc (chitară, vocal) și Doru Apreotesei (claviaturi), ambii compozitori, au adus o „vînă" proaspătă (îndeosebi primul, temperament vulcanic) transformînd Sfinxul într-un adevărat super-grup. Este, în egală măsură, cea mai „circulată" și mai cunoscută peste hotare dintre formațiile noastre rock: a cîntat în Franța, U.R.S.S., Luxem-

Micro-lexicon pop

R

— **RADIO PIRAT** — post de radio instalat pe nave ancorate în afara apelor teritoriale, cele mai cunoscute fiind Carolina (britanic — inaugurat în 1964) și Veronica (olandez). Programele cuprind doar muzică și reclame — 24 de ore din 24 — eludînd legile comunicațiilor și impozitele.

— **RANCHERA** — ramură a sonorităților mexicane (aflate dintotdeauna la granița între folclor și muzica ușoară) asemănătoare — în tematică și orchestrații — cu stilul „western".

— **REGGAE** — stil originar din insula Jamaica. la naștere după 1940, în timp, numindu-se, rînd pe rînd, „ska", „blue beat", „rock steady". Reflectă deseori în cîntece realități sociale dure și situația dramatică a celor nevoiași, inechitățile rasiale, devenind un teritoriu al exprimării protestului și speranței: aceleași ecouri străbat și creațiile jamaicanilor (și în general, ale muzicienilor originari din insulele Antile, Indiile de Vest) stabiliți în Marea Britanie — UB 40, Aswad. Maniera ritmică „reggae", cu un balans specific, este tot mai des împrumutată de muzicienii rockului alb. Deși artiști de marcă ai stilului sînt numeroși, simbolul său a rămas regretatul Bob Marley.

— **R'n'B** (abreviere pentru „Rhythm-and-Blues") — stilul derivat din jazzul „comercial", dansant, după 1950; în general este numită așa toată fracțiunea muzicii negre apropiată de rock.

— **ROCK** — termen ce a înlocuit treptat particula „pop", desemnînd — foarte larg — muzica ușoară modernă, contemporană, în special ramura creată de tineri și destinată lor; marchează distanțarea de muzica ușoară tradițională (pentru toate vîrstele).

— **ROCKABILLY** — termen desemnînd maniera pionierilor rockului, stil de început al rock'n'rollului, încă legat de „country" și „rhythm-and-blues" (1954-60). Șlefuit de E. Presley, Gene Vincent, Carl Perkins: instrumentația — de trio, vocea — înregistrată „cu ecou". Formații ca Stray Cats sau Pole Cats au readus în atenție acest mod simplu, proaspăt, de R'n'R.

S

— **SALSA** — combinație modernă între vechile sonorități cubaneze și porto-ricane, conturată după 1970; cu o insistentă tentă ritmică, poate fi considerată echivalentul latino-american al muzicii „disco". Destinată îndeosebi ringului de dans (deși porțiuni de virtuozitate vocală și instrumentală nu lipsesc), a produs adevărate staruri precum Willie Colon, Ray Barreto, Ismael Miranda, Tito Puente.

— **SCAT** — stil vocal specific jazzului, în care interpretul substituie textului silabe și sunete onomatopeice cu valoare ritmico-fonetică.

— **SINGLE** (single play) — disc pe turația 45 rotații/minut și cu diametrul 17 cm, conținînd cîte un cîntec pe fiecare față. A fost lansat de firma RCA Victor în 1949. Prescurtare: SP.

— **SKIFFLE** — stil apărut în anii '50, prin îmbinarea elementelor de jazz tradițional și rock'n'roll incipient, cu maniera country. Practicat de muzicieni în majoritate amatori, cu instrumente improvizate și... amuzante, a cunoscut perioada sa de glorie prin Lonnie Donegan și Johnny Duncan. Promotor în Franța: Hugues Aufray.

Micro-lexicon pop

S

— **SHOW** (spectacol) — evoluție scenică sau TV.

— **SHOW BUSINESS** (prescurtat: „show-biz" — afacerea spectacolelor) — termen global pentru industriile divertismentului.

— **SHUFFLE** — vechi dans al negrilor americani.

— **SMURF** — denumire improprie primită în Franța de stilul „break".

— **SOFT ROCK** (rock moale) — tip de rock „liniștit", apropiat de country-rock; transformat treptat în AOR.

— **SOUL** (suflet) — denumirea uzuală a stilului „rhythm-and-blues" de nuanță comercială, a cărui caracteristică rămîne totuși interpretarea pasională, „cu suflet". Maniera este inițiată de Solomon Burke (1961) și continuata sub eticheta casei Atlantic de către Wilson Pickett, Joe Tex, Otis Redding, Aretha Franklin, Percy Sledge, pînă prin 1970. Tehnicile țin de „gospel" (intervențiile vocale și acompaniamentul la orgă sau pian), „mesajul" este generos, curat, onest.

— **STANDARD** — cîntec care-și păstrează popularitatea mult timp după lansare, fiind reluat mereu în alte și alte versiuni interpretative. În sfera muzicii noastre ușoare, multe dintre melodiile semnate Ion Vasilescu, Elly Roman, Gherase Dendrino, H. Mălineanu, N. Kirculescu s-ar putea înscrie sub acest termen.

— **STEP** — dans în care protagonistul marchează prin bătaia clachetelor (blacheurilor) figuri ritmice sonore variate.

— **STRINGS** (corzi) — grupa instrumentelor cu corzi și arcuș (vioară, violină, violoncel, contrabas) dintr-o orchestră.

— **SURF** (music) — interesul pentru surf (sportul alunecării cu planșa pe crestele valurilor) în anii '60 s-a reflectat consistent și în muzica rock. Piese instrumentale (cu The Surfaris) sau vocale (cu Jan and Dean) au precedat numeroasele titluri pe care Beach Boys le-au dedicat acestui sport.

Interpretînd muzică „beat" în anii 60, cu formația sa, Sincron: Cornel Fugaru

T

— **TEX-MEX** (texan-mexican) — combinație de rockabilly, cajun și blues apărută în ținuturile dintre Texas și Mexic; aportul esențial la cristalizarea stilului îl are producătorul-compozitor Huey P. Meaux, cel care i-a lansat pe Freddy Fender, The Sir Douglas Quintet, B.J. Thomas.

— **TOP** — alt termen pentru „chart", clasament.

— **T'VIST** — dans impus de cîntecul „The Twist" (scris de Hank Ballard), aflat după 1960 în repertoriul lui Chubby Checker. Din twist s-au dezvoltat apoi alte „curiozități" coregrafice — hully gully, watusi, la bostela.

burg, R.D.G., Belgia, Cehoslovacia, Ungaria, țările scandinave... Cel mai recent album al grupului, apărut anul trecut (de ce fără titlu?) a impus cîteva piese de referință, cum ar fi „An după an", „Pe pămînt pace", „Cîntă cu mine". În turnee colaborează adesea cu Adrian Romcescu și duetul vocal Stereo.

■ Membrii formației **SHORTS** sînt olandezi și se numesc Hans Van Vondelen (19 ani, ch., voce), Erik de Wildt (18, clape), Hans Stokkermans (18, bas); al 4-lea este indonezianul Roy de Casembroot (19, bat.), care l-a înlocuit pe bateristul inițial. Ei afirmă că și-ar fi reunit forțele în urmă cu 8 ani (!), dar primul single le apare abia în 981: cîntecele sînt semnate de un cunoscut autor, Eddie De Heer, în colaborare cu membrii grupului, îndeosebi cu liderul muzical H.V. Vondelen. Un singur succes, „Comment ça va", i-a propulsat în aproape toate topurile europene, următoarele singles (cîntate în olandeză, engleză, franceză) avînd un impact mai redus: Annabelle, Je suis, tu es, One Pair, Helemaal te gek. Aproape toate titlurile se găsesc pe singurul L.P. al cvartetului, cel de-al doilea fiind programat pentru '85. Cu influențe diverse, cîntecele lor se situează pe linia șlagărului cuceritor, destinat adolescenților. Nelocuind în același oraș, se reunesc periodic pentru repetiții în studioul propriu; fără a fi niște instrumentiști virtuozi, creează sonorități adecvate scopului urmărit — voie bună, antren.

■ Imaginea din pag. 111 le alătură, pe scena concursului de la Mamaia, dînd viață piesei „A opta minune" de Marius Țeicu, pe **ANGELA SIMILEA** și **CORINA CHIRIAC,** adevărate stele ale muzicii noastre ușoare. Carierele lor au fost, oarecum, paralele. Angela cîntă încă de la 16 ani (clasa a X-a, liceul „Ilie Pintilie", apoi cu ansamblul de estradă al I.I.S. Tehnometal), dar își recunoaște debutul oficial în 1967, cînd cucerește două premii la un concurs de amatori. Urmează „Cerbul de argint", la Brașov, în 1970, după care... se știe. Pentru ea, 1984 a însemnat: un L.P. remarcabil, „Nufărul alb"; Marele Premiu la Mamaia, cu piesa lui Ion Cristinoiu, „De n-ai să vii"; încheierea seriei de reușite spectacole cu musical-ul „Corina" (editat și pe disc), alături de Florin Piersic — în care și-a demonstrat calitățile de actriță; turnee în țară și peste hotare, multe din ele alături de grupul Savoy. Corina, deși mai mică cu 3 ani., debutează în '65, fără a persevera, însă; abia în 1970 cîștigă „Steaua fără nume" (studentă fiind la IATC), pentru ca un an mai tîrziu să cucerească, la același festival de la Brașov, „Cerbul de bronz". Electrecordul îi datorează (ca și Angelei, dealtfel) o „recuperare" a anilor irosiți fără discuri, discografia sa nefiind pe măsura staturii sale artistice. Talente complexe, ele așteaptă, în egală măsură, regizorul care să le distribuie în filme muzicale pe măsură (chiar dacă Angela a debutat, în acest an, pe marele ecran sub bagheta lui Gopo). Realizările lor deosebite de la TV se datoresc lui Titus Munteanu, care le-a „transportat" (și exportat!) talentul și la concursul de la Montreux. Cele 2 „cîntece ale anului 1984" — „Nostalgie" de Marian Nistor și „Drumul spre tine" de V. Veselovski — sînt cîntate tot de ele...

Retro: Angela și Corina la ora „Cerbului de aur"...

■ Drumurile sale artistice, ce au purtat-o în 18 ani de activitate prin, practic, toate continentele, au adus-o pe interpreta poloneză **URSZULA SIPINSKA,** nume de primă mărime a genului, şi în ţara noastră. A cîntat în S.U.A. şi Canada, în Japonia şi Mexic, în Cuba şi U.R.S.S., în toate ţările Europei; a apărut pe scenele unor importante festivaluri, de multe ori fiind şi laureată — la Sopot, Tokio, Cannes, Split, Berna, Tenerife, Opole, Palma de Mallorca, San Juan... Interesant este faptul că, dacă nu i s-ar fi revelat talentul muzical deosebit, Sipińska ar fi fost, astăzi, o apreciată specialistă în decoraţiuni interioare, fiind absolventă a Academiei de Arte Frumoase din Poznań!

■ În mai 1983, membrii cunoscutei formaţii britanice **SMOKIE** începeau un lung turneu mondial, primul după aproape 3 ani, turneu ce i-a adus şi la Bucureşti. Cîntînd multe din piesele incluse pe L.P.-urile „Solid Ground" ('81) şi „Strangers In Paradise" ('82), ei sperau în recucerirea poziţiilor de odinioară, dar iată că de curînd formaţia s-a destrămat... Bazele „asociaţiei" Smokie au fost puse încă din 1967 (nume anterioare: Elisabethans, Smokey), dar succesul le surîde de prin '73, prin începerea colaborării cu cuplul „făcător" de şlagăre Chinn-Chapman. Aşa se nasc piese de neuitat, cu o formulă-tip: melodică lirică, vocea nostalgică a solistului vocal Chris Norman, orchestraţii discrete. Acest deceniu ne-a lăsat: discuri alături de fotbalistul Kevin Keegan şi de blonda Agnetha, de la ABBA, albume solo ale lui Norman, un duet al acestuia cu Suzi Quatro (Stumblin' In), dar mai ales fermecătoarele cîntece „If You Think You Know How To Love Me", „Something's Making Me Blue", „Don't Play Your Rock'n'Roll To Me", „Wild Wild Angels", „I'll Meet You At Midnight", „Mexican Girl", „Lay Back In The Arms Of Someone"...

■ Există oare vreun iubitor adevărat al folk-ului care să n-aibă în colecţia sa personală albumele „Roata" şi „Căruţa cu flori", care să nu fi fredonat vreodată „Charlie Chaplin", „Zangra", „Caii liberi", „Oameni de zăpadă", „Tata şi caii", „La un ceai", „Donna, Donna"? Braşovean şi inginer, **VICTOR SOCACIU** a fost ani la rînd un nume de frunte pe afişul Cenaclului „Flacăra" (din acea perioadă datează marile sale succese pe versuri de Adrian Păunescu), apoi al Serbărilor „Scînteii Tineretului". Publicul din Bulgaria, U.R.S.S., R.D.G. i-a primit cu căldură cîntecele, cucerit de apariţia tonică, masculină a acestui interpret-autor cu alură de actor de cinema. Discul L.P., compus pentru Angela Ciochină (împreună cu poetul Dan Verona) ne-a revelat un Socaciu la fel de înzestrat compozitor de muzică, să-i zicem, uşoară.

■ Brunetă frumoasă, **ZDZISLAWA SOSNICKA** este una din „vocile de aur" ale muzicii uşoare poloneze. Absolventă a conservatorului din Poznań, ea s-a făcut remarcată la un concurs al tinerilor talente desfăşurat la Szczecin, după care a participat la o serie de competiţii studenţeşti — la Oslo, Marsilia, Cracovia, Wroclaw. Şlagărul „Casa mea", cu care triumfă la Opole, o propulsează la nivel de vedetariat, ea confirmînd în anii următori prin laurii cuceriţi la Sopot, Kolobrzeg, Rostock, Cannes, Caracas, „Orfeul de aur", Gmunden, Tokyo, Split, Atena.. Înzestrările sale vocale i-au permis să abordeze cu egal succes şi jazz-ul.

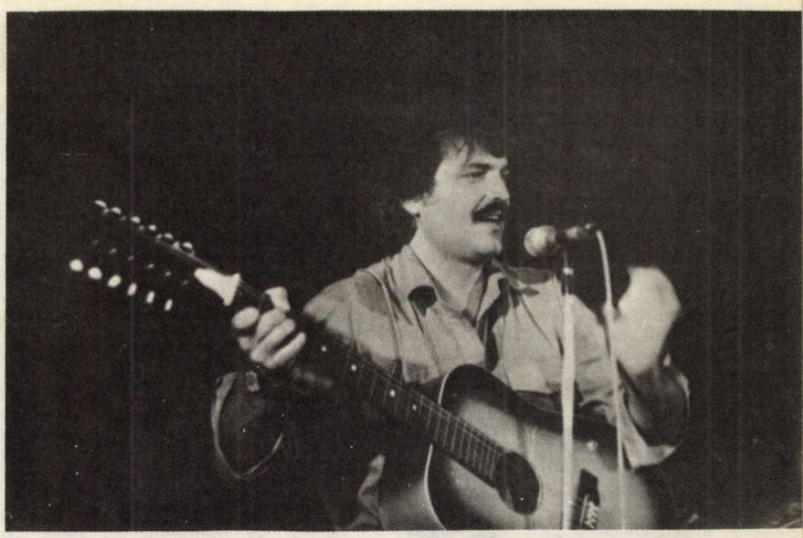

Victor Socaciu

■ **SPANDAU BALLET** — grupul cu acest nume curios este unul dintre reprezentaţii cei mai interesanţi ai tendinţelor grupate sub denumirea generică „new wave". Înfiinţat la Londra, are componenţa: Tony Hadley (voce), Gary Kemp (ch.), Martin Kemp (bas), John Keeble (bat.), Steve Norman (percuţie). Prestaţia scenică extrem de studiată (fraţii Kemp sînt de formaţie actori), vestimentaţia sofisticată, elegantă, imaginea globală „clean" (curată) îi plasează printre „new dandy" sau „new romantics" (alături de Visage, Duran Duran ş.a.) Pe plan muzical reţinem influenţele „funky" şi ale muzicii „soul": primul lor hit, spre exemplu, este înregistrat cu suflătorii grupului de rhythm and blues Beggar & Co. (e vorba de piesa „Chant Number One"). Celelalte succese — To Cut A Long Story Short, The Freeze, Glow Lifeline ('82), True ('83) — păstrează aceeaşi pulsaţie ritmică discretă dar eficace, un disco modern cu suport electronic. Îşi continuă traiectoria succeselor şi în '84—'85, cu L.P.-ul „Parade" şi single-urile „Pleasure" şi „Round and Round".

■ Cum trece vremea... **DORU STĂNCULESCU,** „copil teribil" al folk-ului nostru, are 35 de ani! Agitate i-au fost studiile (8 şcoli pînă la bacalaureat, Şcoala tehnică de arhitectură — urmată cîndva şi de Aurelian Andreescu, apoi Facultatea de Arhitectură, întreruptă şi apoi reluată etc.), agitată şi cariera, cu suişuri şi coborîşuri. Dincolo de toate acestea, creaţii ale sale cum ar fi „Ai, hai" (versuri populare), „Ion Vodă Cumplitul", „Avram Iancu" (C. Săbăreanu), „Romanţă nordică" (I. Minulescu), „Ion Crîşmaru" (O. Goga), „Scîntei galbene", „Ecou de romanţă" (Bacovia), „Fără petale" (versuri proprii), rămîn titluri de referinţă, Doru Stănculescu ilustrînd de minune cîntecul bătrînesc, de curte veche, balada, melopeea evocatoare. Cenaclul „Flacăra" i-a oferit anul trecut marea şansă a revenirii în rîndul numelor de frunte. A compus muzica filmului „Porţile albastre ale oraşului" (regia Mircea Mureşan, scenariul Marin Preda).

■ **SHAKIN' STEVENS.** Unul din principalii exponenți ai stilului „rockabilly", în plină revenire (dovadă că sonoritățile primare ale rock and roll-ului plac din nou adolescenților), este Shakin' Stevens, pe numele său adevărat Michael Barrat (evident acest „Shakin'" se potrivește de minune modalității sale scenice!). Solistul s-a îndreptat către acest stil încă din 1969 (nu e nicidecum tînăr, deci), jucînd apoi într-un „musical" dedicat vieții lui Elvis Presley și deprinzînd fidel, aici, maniera de mișcare scenică a acestuia. Rockul de tip „new wave" a obișnuit publicul cu sonorități mai simple, mai directe — la rîndul lor atù al stilului „rockabilly". Așa au luat naștere succesele în lanț (fie reluări, fie piese originale) ale lui Shakin' Stevens: This Ole House, You Drive Me Crazy, Marie Marie, Green Door, Oh Julie, Shirley...

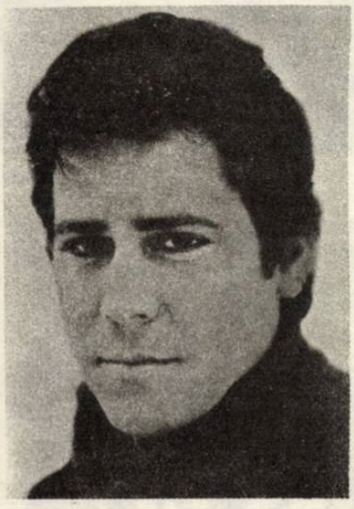

■ Vă vine a crede că „Nu m-am gîndit la despărțire" (disc epuizat rapid) este **primul L.P.** al lui **DAN SPĂTARU?** Ciudate sînt căile... Electrecordului, uneori. Important este că acest cîntăreț blond, cu ochi albaștri și inimă mare, devenit, așa cum spune chiar el într-un cîntec, „cel mai bun tătic", a revenit spectaculos, în urmă cu doar cîțiva ani, în elita genului, fiind din nou — de necrezut pentru cei care nu-l cunosc! — numărul 1 național, între solișți. Fie că interpretează piese mai noi („La 5 și jumătate, la Universitate", „Magistrala albastră" sau „Nu știam că mă iubești și tu" — ultimele două în duet cu Mirabela Dauer, „Oare"), fie cele vechi, primirea publicului este la fel de entuziastă: Dan Spătaru a rămas cîntărețul de suflet al celor mai vîrstnici, fiind descoperit de tinerii cuceriți de șarmul și eleganța sa.

■ **STELLA** (ce a impresionat publicul nostru anul trecut, la „Polivalenta" din Capitală) este o vedetă... multi-națională: născută în Olanda din părinți de origine indoneziană (a 5-a din 11 copii!), este actualmente stabilită în Belgia. În 1969, la 15 ani, înființează împreună cu două din surorile sale grupul de succes Hearts Of Soul, cu care ia parte la concursul Euroviziunii. În 1976 pune bazele, în Belgia de astă-dată, grupului Dream Express, cu care participă din nou la concursul amintit (peste 2 ani, formația domină concursul Sopot, obținînd trei premii, un al patrulea, pentru fotogenie, recompensînd-o pe Stella). În 1981 se dedică carierei solistice și peste un an urcă din nou scena competiției Eurovision (probabil este unul dintre puținii artiști ce au participat de 3 ori!), tot sub culori belgiene, ocupînd un loc bun, 4, cu piesa „If You Do Like My Music" („Disc de platină", peste puțină vreme). O reîntîlnire, în 1985, cu această cîntăreață remarcabilă ar fi binevenită.

■ Știați că actorul George Mihăiță are un frate în orașul său natal, Moreni, și că acesta conduce grupul rock **TERRA?** O formație ambițioasă, ce se străduiește să treacă peste greutățile inerente impunerii rockului pe meleagurile dîmbovițene, fără mari tradiții în gen. A apărut la Radio și TV, a cîntat pe scena festivalului rock de la Costinești, a participat la Serbările „Scînteii Tineretului". Lui Sile Mihăiță și colegilor săi: curaj și succes!

■ În 1985, solista finlandeză **TAISKA** (Hannele Suominen pe numele ei real) împlinește 30 de ani; este o cîntăreață de primă mărime în țara sa, putînd fi ascultată deseori și în emisiunile noastre Radio, cu piese cum ar fi „Mombasa", „Moi moi vaan", „Hetki tää", „Haltin häät", „Brasilo brasila". Cînd familia sa s-a mutat din orășelul ei natal, Imatra, la Helsinki, visul micuței de a deveni cîntăreață de... operă începe să prindă contur: studiază pianul, îl însoțește în turneu pe tatăl său (muzician). Opera se depărtează însă tot mai mult, în momentul în care, la 17 ani, intră la Colegiul „Oulunkylä", unde studiază... bateria. La 18 ani se consacră muzicii ușoare, iar la 19 își formează propriul grup. După o serie de succese în țară (între care la concursul „Cîntecul toamnei"), participă la concursul „Intertalent" de la Gottwaldow (Cehoslovacia), devenind cunoscută, din acel moment, și pe plan internațional. Taiska cîntă la fel de bine în limbile engleză, suedeză, rusă.

Grupul rock Terra

■ Grupul **ULTRAVOX** a luat ființa la Londra în 1974, avîndu-l ca solist pe John Foxx, devenit ulterior un pilon al curentului tehno-pop britanic. Primele 3 albume ale formației dovedesc înclinația spre sonorități de atmosferă, cu accente electronice. În '79 se stabilește componența: Midge Ure (voce, ch.), Billy Currie (clape, vioară el.), Chris Cross (bas), Warren Cann (bat.), iar în 1980 ocupă locul I în top-uri cu discul „Vienna" — de o remarcabilă valoare. Nu se încadrează exact în vreun perimetru, avînd și influențe electro-rock, și disco, și rock tipic, și new-wave. Discul „Rage in Eden" le confirmă posibilitățile, filmînd apoi și interesante video-clip-uri. 1984 a fost un an bun pentru ei: au cucerit locul I în top, cu „Dancing With Tears In My Eyes" și a apărut albumul-antologie „The Collection", cuprinzînd titlurile de referință din cei 10 ani de activitate.

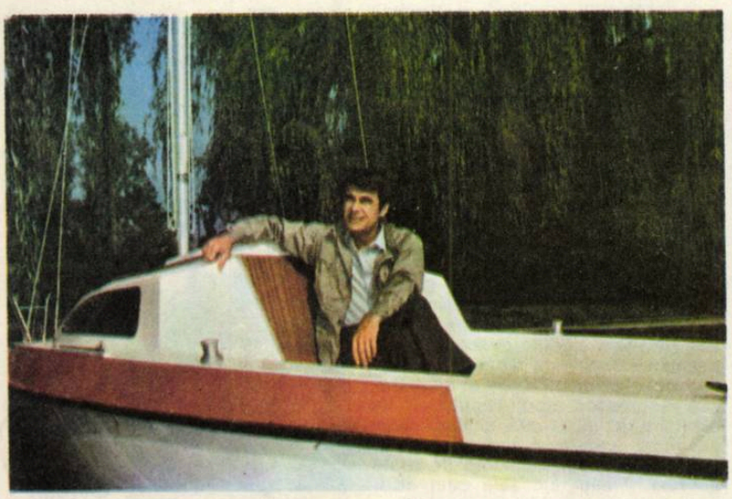

■ Voce de aur a jazz-ului românesc și internațional, **AURA URZICEANU** abordează cu egal talent și „feeling" muzica populară (vezi înregistrările alături de fratele său, George Urziceanu), rock (a imprimat cîteva interesante compoziții ale lui Dan Creimerman, fost la „Roșu și Negru"), standard-ul de muzică ușoară. Albumul dublu „Over The Rainbow", editat (licență) de curînd la Electrecord, se înscrie în această din urmă categorie. Ne bucură că (măcar ea!) are la Electrecord o discografie acceptabilă...

■ Albumul Electrecord al **MARINEI VOICA**, „Să nu-mi vorbești de iubire" (ce cuprinde, ca mai toate L.P.-urile sale, și o reușită compoziție proprie, „Ay, ay, ay"), precum și show-ul TV difuzat în cadrul emisiunii lui Tudor Vornicu, „La sfîrșit de săptămînă" au fost între cele mai remarcabile realizări din domeniile respective, din ultima vreme. Ceea ce o singularizează pe această interpretă este modernitatea stilului său — se simte că ascultă mult, că este la curent cu ce se întîmplă în perimetrul genului (ce bine dacă și confrații ei mai tineri i-ar urma exemplul!). Chiar dacă excelează în piesele cu tentă „soul" — fie latura funky, fie cea blues (a se vedea „Ore" de Ionel Tudor — una din cele mai valoroase piese lansate la Mamaia '84) — Marina Voica dorește să propună Electrecord-ului, pentru 1985, un album cu piese latino-americane — domeniu ce a consacrat-o, cu ani în urmă. (foto: **Cornel Lazăr**).

■ Frumoasă și elegantă, este actriță și cîntăreață, dansează ca o profesionistă și este cunoscută în toată lumea ca o vedetă de primă mărime a muzicii ușoare cehoslovace. Numele ei: **HELENA VONDRACKOVA**. În 1984 a serbat două decenii de cînd, la un concurs de amatori (avea atunci 17 ani...), a cucerit premiul I, lansîndu-se. Dincolo de sutele de discuri și premii, concerte și apariții TV pe toate meridianele, să notăm că ne-a vizitat țara de (numai) 2 ori și că i-am putut admira talentul în unele din filmele în care a jucat (și cîntat): „Prințesa foarte tristă", „Romanță pentru o coroană", „Cîntecul nostru ceh", „Filmul muzical".

■ Doi tineri interpreți de viitor sînt alături în imaginea din pag. 112. **CORNELIA VORVOREANU** este din Drobeta Turnu-Severin, a absolvit Liceul de muzică la Craiova, apoi a urmat Școala populară de artă în orașul natal și a studiat jazz-ul la Sibiu. După ce cu un an înainte nu obținuse nici o distincție, în 1984 este recompensată cu Premiul I la concursul de interpretare de la Mamaia; actualmente solistă a Teatrului „C. Tănase" din Capitală. **AUREL MOGA** (24 de ani, electronist la Întreprinderea de Electronică Industriala din București) este între puținii care au reușit să „recidiveze" doi ani la rînd la Mamaia și încă cu același Premiu III! Este elev al compozitorului George Grigoriu și se mîndrește deja cu un reușit duet împreună cu Corina Chiriac!

■ Răsfățată a publicului și a topurilor, ignorată de critici, cîntăreața britanică **KIM WILDE** a gustat pentru prima oară din cupa succesului în urmă cu 4 ani, abia intrată în adolescență: „Kids in America" bate recordurile de vînzări. Talentu-i muzical este moștenit: tatăl, Marty Wilde, a fost un numo reprezentativ al rock 'n'roll-ului britanic în anii 50, iar fratele ei, Rick, face parte din grupul său de acompaniament. Dealtfel, cei doi i-au scris toate piesele de succes — mai citățm Cambodia, View From A Bridge, House Of Salome, Love Blonde, The Second Time. Interpretarea sa proaspătă, expresivă se alătură liniilor melodice moderne, cu influențe „new wave", pentru a edifica piese atractive, destinate din

start succesului. Prestația scenică plină de nerv, prezența fizică fermecătoare sînt alte atù-uri ale acestei vedete abia trecute de 20 de ani: vom mai auzi și în anii viitori de ea.

■ Pe numele real Stephen Judkins (alte surse indică Steveland Morris!?), **STEVIE WONDER** s-a născut la 13 mai 1950 la Saginaw. Orb din naștere, învață de mic să cînte la pian, muzicuță, baterie. La 13 ani obține primul succes, cu „Fingertips" (piesă instrumentală, la muzicuță), fiind poreclit Little (micuțul) Stevie Wonder (minune). Succesele se succed rapid (Uptight, For Once In My Life, My Cherie Amour)

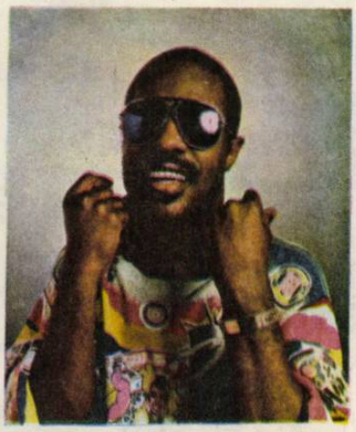

și devine o personalitate marcantă: multi-instrumentist (mînuiește și sintetizatoarele, fiind pasionat de electronică), oferă un show electrizant; compozitor excelent; vocalist uimitor. Albumele „Music Of My Mind", „Talking Book", „Innervisions" ('72—'73) îi aduc calificativul „geniu al muzicii negre". Contractele semnate (ultimul — pentru 12 milioane dolari) consfințesc acest statut de star. Creațiile lui Wonder încalcă granițele stilurilor, deoarece este considerat și exponent al rock-ului (dealtfel, a apărut pe scenă sau în studiouri alături de Rolling Stones, Elton John, Eric Clapton). A editat peste 20 de albume, ultimele — apărute la intervale mai lungi și oarecum dezamăgitoare (în special cele cuprinzînd muzica pentru un documentar științific, „Journey Through The Secret Life Of Plants"). În 1984, însă, recucerește admirația cu muzica scrisă pentru filmul „The Woman In Red" și cu marele hit „I Just Called To Say I Love You". Are nenumărate premii la activ (Grammy și altele), discuri de platină, aur etc. Creator-interpret în necontenit neastîmpăr, Stevie Wonder este una din figurile majore ale genului.

Micro-lexicon pop

U V W

— **UKULELE** — mică chitară cu 4 corzi, originară din Hawaii.

— **VALLENATO** — stil muzical apărut în nordul Columbiei — valea Upar, cu accente pronunțat nostalgice dar nu lipsite de ritm; instrumentația cuprinde acordeonul, chitara bas, bongosurile, guacharaca. Transformat treptat într-o ramură a muzicii ușoare, îi are ca principale vedete pe Diomedes Diaz, Jorge Ornate, Alfredo Guitierrez.

— **WAH-WAH** — efect obținut la chitară electrică cu ajutorul pedalei: curba tonului este coborîtă pentru a produce efectul „plînset de copil" (wah wah). Citabile nuanțele wah-wah obținute de Jimi Hendrix în „Hush Now", Eric Clapton în „White Room", Frank Zappa.

Y

— **YE-YÉ** — interjecție peiorativă desemnînd muzica noului val al interpreților francezi în anii '60 (Johnny Hallyday, Sylvie Vartan, Eddy Mitchell) apropiați mai mult de rock decît de șansonetă.

Blind Faith: un SUPER-GRUP „clasic"

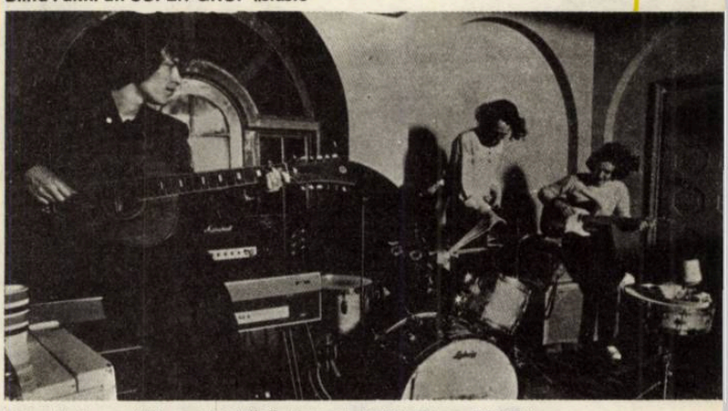

Atmosferă scenică psychedelică **(grupul BERLUC — R.D.G.)**

Un fost SUPER-GRUP românesc: „Unit" — cu muzicieni de la Progresiv TM și Roșu și Negru (Liviu Tudan, Ladislau Herdina, Harry Coradini, Florin Ochescu)

Grupul THUNDERCLAP NEWMAN, tipic pentru ONE HIT WONDER (un singur succes)

Marina Scupra

Richard Clayderman

G.E.S.

Aura Urziceanu

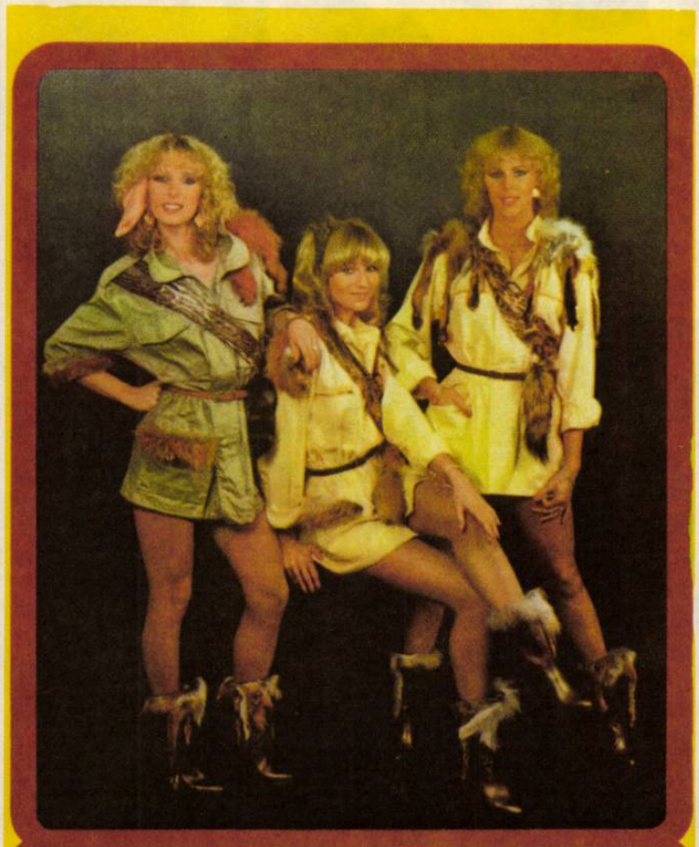

Babe

Michael Jackson

France Gall

Nazareth

Jacques Hustin

Mașina timpului

Julio Iglesias

Marina Florea

Gayga

Ion Dichiseanu

Isa Caufner

Drupi

Duran Duran

Annie Bright

Mirabela Dauer

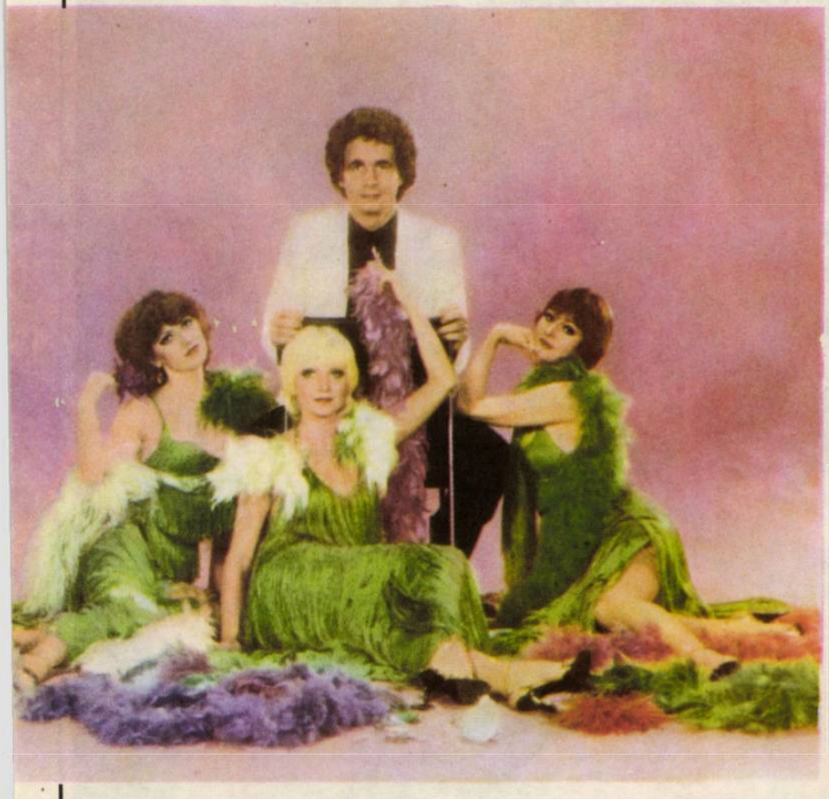

Michael Hansen
& Nancies

Karen Cheryl

Doi tineri compozitori: Silviu Hera şi Ionel Tudor; trei tineri soliști: Mircea Dumitrescu, Simona G. Florescu, Cristina Bach

Classic jazz collegium

Eruption

Angela Similea și Corina Chiriac

Omega

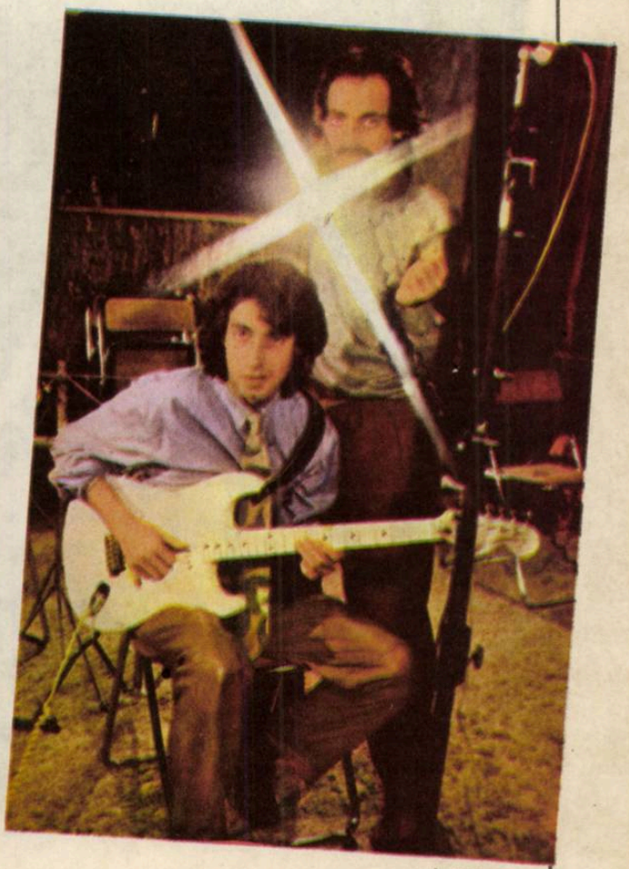

La Blonda

Helena Vondráčková

Marina Voica

Cornelia Vorvoreanu şi Aurel Moga

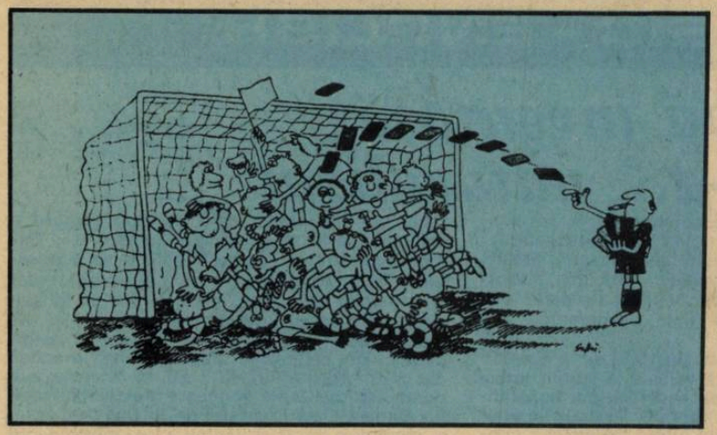

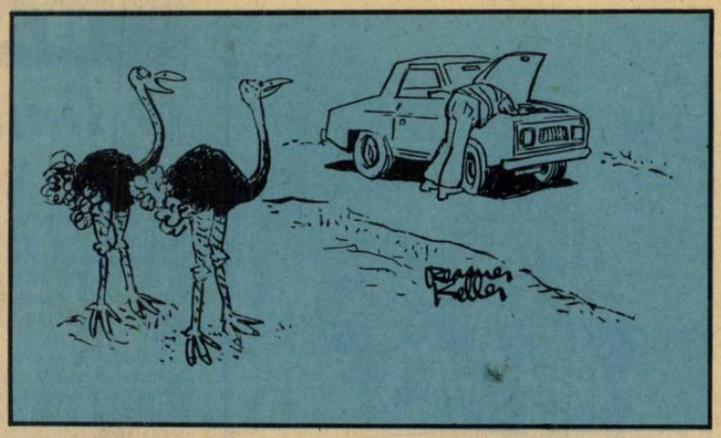

Niciodată n-am ştiut de ce-şi bagă oamenii capetele în asemenea lucruri

CE SE FUMEAZĂ ÎN „FORMULA 1"?

■ CU VREO două decenii în urmă, într-un moment de furie, Henry Ford jr. le-a zis colaboratorilor săi apropiaţi: „La dracu cu banii pentru reclamă! Cheltuiesc cîteva milioane de dolari pe an pentru acest lucru şi nu prea văd nici un rezultat. În schimb, domnul Ferrari nu dă nici o leţcaie pentru aşa ceva şi totuşi, în fiecare luni dimineaţă, numele îi apare în ziarele din întreaga lume...". Şi ca să înlăture această „inechitate", Ford a hotărît să se arunce şi el în focul curselor de automobile, construindu-şi maşini speciale, pe care le-a prezentat la startul celebrei întreceri de 24 de ore de pe circuitul Le Mans. Aşa a început „meciul" Ford-Ferrari, din anii '60, din campionatul mondial al mărcilor, un „meci" scăldat de ziarişti în tone de cerneală şi numit simbolic „Lupta dintre David şi Goliat". Cine a învins? La cîteva ediţii, magnatul din Detroit. La alte cîteva — micul constructor din Maranello (o localitate din nordul Italiei, vecină cu Modena). Publicul larg n-a reţinut pînă la urmă scorul exact al acestei dispute, ci doar faptul că Ferrari i-a rezistat lui Ford, că lui Goliat i-au trebuit cîteva sezoane şi o respectabilă sumă de bani pentru a-şi învinge adversarul şi a-şi vedea şi el numele pe manşeta ziarelor de sport de pe mapamond.

Cursele de automobile au fost şi, într-o oarecare măsură au rămas şi astăzi, un vast „laborator" în care se încearcă noi soluţii tehnice, menite să ajungă, mai devreme sau mai tîrziu, la o largă aplicare în producţia de serie. Iată doar un exemplu în acest sens. Maşinile Alfa-Romeo Alfetta, care au făcut faima lui Nino Farina sau Juan-Manuel Fangio, în campionatul mondial de formula 1 de acum 34—35 ani, erau supraalimentate prin compresor. Acelaşi compresor care echipează astăzi cîteva limuzine de catalog. Iar de la compresor s-a trecut la turbocompresor, pionierat în acest domeniu făcînd, din anul 1976, specialiştii de la Renault Sport, cu maşinile lor de Grand Prix. Rezultat: campionatul mondial de formula 1 a intrat, de doi ani încoace, sub zodia „turbomaniei", aşa după cum, sub aceeaşi zodie a intrat, în ultima vreme, şi o anumită parte a construcţiei curente de automobile. Cartea de mărturisiri, publicată toamna trecută, în mai multe limbi, de către Niki Lauda, se numeşte semnificativ „Anii motorului turbo", aşa după cum, tot semnificativ, şase la sută din autoturismele prezentate în octombrie, la cel de al 71-lea salon internaţional de la Paris, au avut motoare echipate cu turbocompresoare.

A trecut un secol de la apariţia pe lume a vehiculului motorizat cu patru roţi. S-au scurs 90 de ani de la organizarea primelor curse de automobile şi este cazul să ne întrebăm: ce a rămas din caracterul iniţial al acestora? A rămas ideea de vast „laborator", de uriaş „banc de încercare". Timpul a adus însă şi altceva: ideea de show-business, de rampă de lansare, de cutie de rezonanţă cu efecte impresionante în materie de publicitate. Publicitate pentru automobile şi pentru accesoriile legate de ele, inclusiv pentru benzină şi lubrifianţi. Dar numai atît n-a fost de ajuns şi, acum, iată-ne în faza în care o bună parte a lumii curselor „fumează", adică face publicitate pentru firmele de ţigări. Pe maşinile familiei Chapman (72 de Mari Premii cîştigate, în decurs de un sfert de secol!) nu mai scrie astăzi „Lotus", ci „John Player Special". Francezul Guy Ligier şi-a pictat pe maşinile sale de curse, alături de numele propriu, numele ţigărilor „Gitanes". Echipa înfiinţată în deceniul trecut de pilotul neozeelandez Bruce McLaren şi-a însoţit numele de acela al lui Marlboro, care o sponsorizează.

Acum zece-cincisprezece ani, Enzo Ferrari (recordmanul campionatului mondial, cu 89 de Mari Premii cîştigate) repeta mereu că „lo sport e stato uciso de la sponsorizzazione" şi că formula 1 este „una fogna di miliardi dove tutte le prevaricazioni sono lecite" (O hazna cu miliarde, unde toate fărădelegile sînt permise). Ulterior, însă, chiar incoruptibilul Ferrari s-a văzut nevoit să se dezică de aceste afirmaţii şi să cedeze zece centimetri pătraţi de pe fuzelajul maşinilor sale pentru numele firmei Marlboro.

Cine este Marlboro? „Starul" firmelor de tabac din lume. Opt miliarde de ţigări vîndute în 1983. Zece miliarde anul trecut. Cea mai vîndută ţigară de pe glob. Acea ţigară a cărei publicitate este asigurată de ani de zile de un cow-boy viril, cu pălărie albă. Cum s-a ajuns la soluţia de reclamă cu acest cow-boy nu se ştie precis. Se ştie însă cum au ajuns ţigările albe-roşii la cursele de automobile.

...Martie 1966. În incinta lui Arms Park, din Cardiff, echipa de rugby a Franţei susţinea un meci decisiv împotriva reprezentativei britanice. Partida era pe sfîrşite şi Boniface a ratat o pasă venită de la un coechipier. De această greşeală a profitat Ronnie Thompson, din echipa gazdă, care a marcat punctele victoriei. Cincisprezecele francez a părăsit terenul cu capul plecat, iar Thompson cu fruntea sus, purtat pe braţe de coechipieri. În dimineaţa următoare, cronicarul sportiv al lui „The Times" şi-a titrat articolul astfel: „Lovitura decisivă a lui Ronnie".

Despărţit după cîţiva ani de balonul oval şi intrat în afaceri, masivul Thompson a ajuns directorul lui Philip Morris Incorporated, din care face parte şi firma Marlboro. În această nouă calitate, el n-a uitat că a fost rugbyst şi a pîndit şi aici cîteva lovituri decisive. Una dintre ele a dat-o în 1974, cînd a investit o parte din fondurile de publicitate ale firmei sale în susţinerea echipei McLaren. Gestul a şocat pe unii: piloţii de curse să facă reclamă pentru ţigări? Tocmai ei, care nu fumează, nu beau şi duc o viaţă sportivă exemplară? Indignare gratuită. Nici marele Jim Clark nu fuma şi, totuşi, pe maşinile sale, din anii '60, alături de Lotus-Climax, scria şi „Gold Leaf", numele unei firme de tutun a vremii. Apoi a venit rîndul lui John Player Special, Gitanes, Seita, Rothmans, Marlboro...

„Pînă acum, a declarat Ronnie Thompson, publicitatea ţigărilor noastre era asigurată de cow-boy-ul de factură clasică. Dar timpurile s-au schimbat şi a trebuit să alegem altceva. I-am ales pe piloţii de curse, pe care eu îi consider nişte cow-boy moderni. În plus, impactul acestora cu publicul, prin intermediul televiziunii, este fantastic".

Într-adevăr, publicitatea cu ajutorul curselor este extraordinară: transmisii anuale de la 15—16 Mari Premii, cîteva zeci de reţele TV în acţiune, aproape un miliard de telespectatori. O publicitate de proporţii planetare, la un preţ mai mult decît convenabil.

Şi totuşi, lucrurile nu merg întotdeauna perfect. În 1976, la propunerea lui Simone Veil, ministrul sănătăţii, parlamentul francez votează legea anti-tabac. Tutunul este declarat flagel social şi este pus la index. Se interzic transmisiile de la cursele de automobile, pentru că acolo există maşini, panouri, echipamente

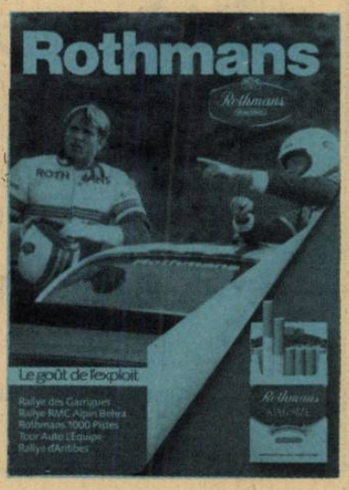

care fac publicitate pentru ţigări. Mai tîrziu se revine asupra hotărîrii sub pretextul „balonului de oxigen necesar industriei naţionale auto aflată în impas". Rămîn, însă, pe poziţie autorităţile engleze şi italiene, care limitează reclama pentru tutun. În 1983, Marele Premiu de formula 1 de la Brands Hatch (Anglia) a fost finanţat de John Player Special. Dar reporterii BBC-ului n-au avut voie să spună acest lucru în transmisiile lor, iar piloţii au trebuit să îmbrace combinezoane de pe care lipseau colantele de reclamă pentru ţigări.

Cît cheltuiesc anual firmele de ţigări pentru publicitate prin intermediul curselor? În 1983, Seita i-a dat lui Ligier 17 milioane de franci, Lotus a primit de la J.P.S. două milioane de lire sterline, iar Philip Morris a vărsat în bugetele lui McLaren şi Ferrari suma de zece milioane de dolari. Merită cheltuiţi aceşti bani? „Da, merită, zice acelaşi Ronnie Thompson. În 1982, susţinîndu-l pe McLaren şi pe John Watson, noi am trecut foarte aproape de marea victorie. Am perseverat şi, peste doi ani, iată-ne campioni mondiali, graţie lui Lauda şi Prost".

Timpurile sînt totuşi grele (criza economică, legile anti-tabac etc.) şi unii directori de firme de ţigări au abandonat optimismul de altădată. Peter Dyke, conducătorul lui John Player Special, declară: „În condiţiile actuale, nu mai este cazul să facem să fumeze mai multă lume, ci să-i convingem pe cei care fumează J.S.P. că au făcut o alegere bună."

Cît de bună — o ştie orice fumător. Fie că aprinde un J.P.S., fie că amorsează un cartuş dum-dum, pe care scrie Gauloises sau Caporal...

Dumitru LAZĂR

BASIC - ENGLISH

O limbă inventată care s-a... naturalizat

■ EFORTURILE oamenilor de a se înțelege mai bine între ei, în ciuda deosebirilor numeroase și de tot felul, s-au înscris, firește, și pe făgașurile lingvistice. Cele mai cunoscute dintre rezultatele acestei străduanii sînt limbile artificiale de tipul „esperanto" sau „ide".

Esperanto, care s-a bucurat de o primire contradictorie și controversată, a izbutit totuși să se facă adoptată sau admisă, dar esperantiștii rămîn o mică minoritate. Desigur, la limitarea răspîndirii acestui hibrid lingvistic a contribuit dezvoltarea impresionantă pe care a cunoscut-o în secolul nostru și mai ales după al doilea război mondial învățarea limbilor străine. A crescut de asemeni însuși numărul limbilor de circulație universală, francezei, germanei și englezei (aici în ordinea de importanță care nu mai este cea de azi) adăugîndu-li-se cu depline îndreptățiri, rusa, spaniola, chineza, araba (la O.N.U. sînt oficializate actualmente engleza, franceza, rusa, chineza, iar la UNESCO și araba).

Un loc aparte în încercările de creare a unei limbi care să fie vorbită de cît mai mulți oameni, pe lîngă limba lor maternă, desigur, îl ocupă așa-numita „Basic-English". Imaginată de un lingvist englez — profesorul C.K. Ogden de la Universitatea din Cambridge — „Basic-English" s-a născut în 1930, făcînd o vîlvă nemaipomenită. Curînd însă și adepții și adversarii ei au dat-o uitării. Omenirea avea alte griji: pregătirile de război se intensificau, apropiind declanșarea de către fascismul hitlerist, cu diverse suporturi, a marelui dezastru care a fost cea de a doua conflagrație mondială.

Victoria aliaților asupra agresorilor a generat un număr de clipe de euforie, în care speranțele de mai bine se deosebeau greu de visurile de dominație și de reîmpărțire a sferelor de influență. În aceste împrejurări, „Basic-English" a revenit în atenție, Winston Churchill însuși formulînd într-un discurs întrebarea dacă această reducție a limbii lui Shakespeare n-ar putea să joace un rol în lumea postbelică.

Răspunsul, dacă ar fi să fie dat astăzi, ar fi și da și nu. Sau nici da nici nu. Engleza era oricum răspîndită, în cea mai mare măsură datorită întinderii liniilor de navigație și imperiului colonial britanic, iar restrîngerea acestuia din urmă, prin afirmarea independențelor și identităților naționale pe toate continentele, nu a redus numărul de vorbitori ai acestei limbi. Pe de altă parte, crearea O.N.U. și a sistemului său de instituții și organizații internaționale a conferit limbii lui Shakespeare un nou domeniu de afirmare. Dezvoltarea comunicațiilor a contribuit de asemeni în mod hotărîtor la extinderea cîmpului de cuprindere a limbilor de largă circulație, printre care engleza are avantajul de a fi limbă oficială nu numai a Angliei, ci și a Statelor Unite, Canadei, Australiei, Africii de Sud și a altor țări mai mari sau mai mici, foste sau nu colonii. Inevitabil, nu toți străinii care vorbesc engleza o stăpînesc la fel ca aceia care au studiat la Oxford sau cum o vorbesc actorii shakespeareeni. Și nu numai în ce privește accentul, dar și ca număr de cuvinte folosite. Într-un fel sau altul, cei care au învățat engleza „pe fugă", de nevoie, sau n-au învățat-o propriu-zis niciodată ci au deprins-o „după ureche" practică de fapt „Basic-English". Și în aceasta stă poate cea mai bună verificare a viabilității ideii lui Ogden. Căci lingvistul de la Cambridge nu a inventat o limbă și nici nu a juxtapus cuvinte din mai multe limbi — cum este cazul „esperanto"-ului. El a făcut doar o prescurtare a propriei sale limbi materne, engleza.

De o deosebită bogăție, engleza are un fond curent de 10.000 de cuvinte, iar la un nivel mai ridicat de 20.000 de cuvinte. Din acest lexic vast, Ogden a selectat, după ani îndelungați de cercetare și studiu, 850 de cuvinte simple și funcționale care pot fi combinate între ele, pentru a ține locul multora din cele pe care nu le cunoaștem. Foarte interesantă este mai cu seamă întrebuințarea a numai 18 verbe, care înlesnesc o mulțime de combinații și țin locul a nenumărate verbe neregulate, devenite de prisos. De pildă, vom spune „to get a letter" (a primi o scrisoare) în loc de „to receive a letter"; „to get a tooth out" (a scoate un dinte) în loc de „to have a tooth extracted"; „to get up a tree" (a se urca în pom) în loc de „to climb up a tree"; „to get tired" (a obosi) în loc de „to become tired" și așa mai departe. E adevărat că aceste posibilități de exprimare există și în limba engleză normală, dar în „Basic-English" devin extrem de bine și de practic exploatate. „Basic-English" înlătură pe cît posibil verbele neregulate; de aceea în această limbă prescurtată vom spune: „to get married" în loc de „to marry"; „give him a shake" (dă-i un brînci) în loc de „shake him" (înghiontește-l); „to put into writing" (a scrie). Astfel verbele neregulate „shake, shook, shaken" și „write, wrote, written" sînt înlăturate.

În decursul anilor au apărut diverse dicționare de „Basic-English", unele mai bune, altele imperfecte. Reconstituim aici, pentru uzul cititorilor noștri, un vocabular în mai multe secțiuni, ușurînd învățarea treptată — de la un nivel minimal pînă la cel total, de 850 de cuvinte, — a idiomului lui Ogden. Aceasta pentru cei care vor să și-l însușească. Cei care se exprimă relativ curent în engleză vor afla poate că practică „Basic-English" fără să știe. Și vor dori, poate, să-și perfecționeze cunoștințele de lexic și cele referitoare la mecanismele simple care-l guvernează.

Nu acesta, însă, este singurul scop al publicării. Prin „Basic-English" se demonstrează și un cîștig filologic contemporan: reducerea unei limbi la mijloace de comunicare simple dar neconducînd la greșeli de exprimare care, în multe alte situații, ajung la umor involuntar.

Desen de Mihai GHEORGHE

Desen de ANDO

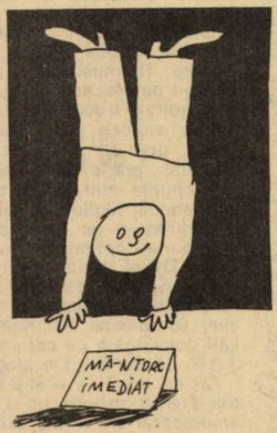

Desen de T. FURNEA

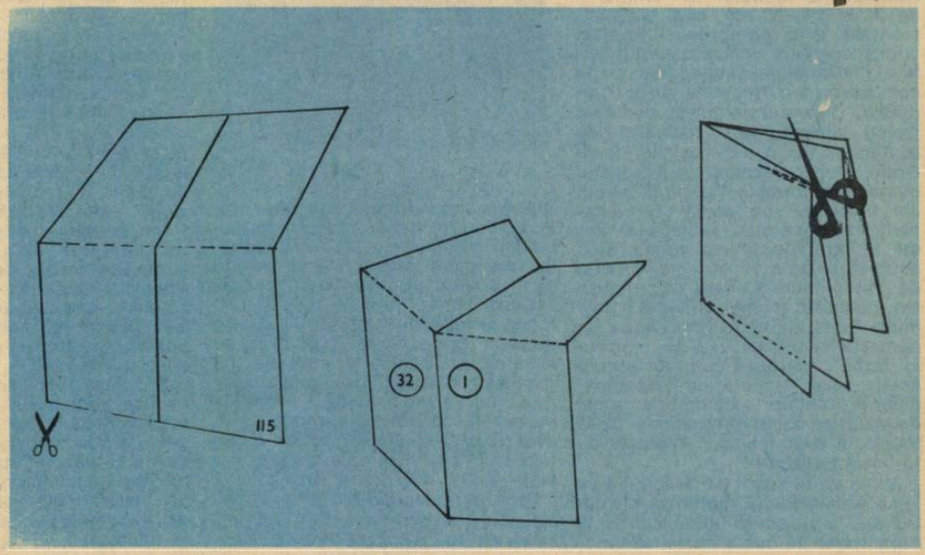

BASIC - ENGLISH

servant	[ˈsə:vnt]	**servitor** (16)
sex	[seks]	**sex**
shade	[ʃeid]	**umbră**
shake	[ʃeik]	**scuturătură**
shame	[ʃeim]	**ruşine**
shock	[ʃɔk]	**şoc**
side	[said]	**parte**
sign	[sain]	**semnătură, semn**
silk	[silk]	**mătase**
silver	[ˈsilvə]	**argint**
sister	[ˈsistə]	**soră**
size	[saiz]	**dimensiune**
sky	[skai]	**cer**
sleep	[sli:p]	**somn**
slip	[slip]	**alunecare**
slope	[sloup]	**povîrniş**
smash	[smæʃ]	**lovitură**
smell	[smel]	**miros**
smile	[small]	**zîmbet**
smoke	[smouk]	**fum**
sneeze	[sni:z]	**strănut**
snow	[snou]	**zăpadă**
soap	[soup]	**săpun**
society	[səˈsaiəti]	**societate**
son	[sʌn]	**fiu**
song	[sɔŋ]	**cîntec**
sort	[sɔ:t]	**fel, sort**
sound	[saund]	**sunet**

BASIC - ENGLISH

soup	[su:p]	**supă** (17)
space	[speis]	**spaţiu**
stage	[steidʒ]	**scenă, teatru**
start	[stɑ:t]	**pornire**
statement	[ˈsteitmənt]	**declaraţie**
steam	[sti:m]	**abur**
steel	[sti:l]	**oţel**
step	[step]	**pas, treaptă**
stitch	[stitʃ]	**Jungh1, cusătură**
stone	[stoun]	**piatră**
stop	[stɔp]	**oprire**
story	[ˈstɔ:ri]	**poveste**
stretch	[stretʃ]	**întindere, sforţare**
structure	[ˈstrʌktʃə]	**structură**
substance	[ˈsʌbstəns]	**substanţă**
sugar	[ˈʃugə]	**zahăr**
suggestion	[səˈdʒestʃn]	**sugestie**
summer	[ˈsʌmə]	**vară**
support	[səˈpɔ:t]	**sprijin**
surprize	[səˈpraiz]	**surprizăă**
swim	[swim]	**înot**
system	[ˈsistim]	**sistem**
talk	[tɔ:k]	**discuţie**
taste	[teist]	**gust**
tax	[tæks]	**taxă**
teaching	[ˈti:tʃiŋ]	**instruire**
tendency	[ˈtendənsi]	**tendinţă**
test	[test]	**probă**
theory	[ˈθiəri]	**teorie**
thing	[θiŋ]	**lucru**
thought	[θɔ:t]	**gîndire**

BASIC - ENGLISH

warm	[wɔ:m]	**cald** (32)
wet	[wet]	**umed**
wide	[waid]	**larg**
wise	[waiz]	**deştept**
white	[wait]	**alb**
wrong	[rɔŋ]	**nedrept, greşit**
yellow	[ˈjelou]	**galben**
young	[jʌŋ]	**tînăr**

BASIC - ENGLISH

(1)

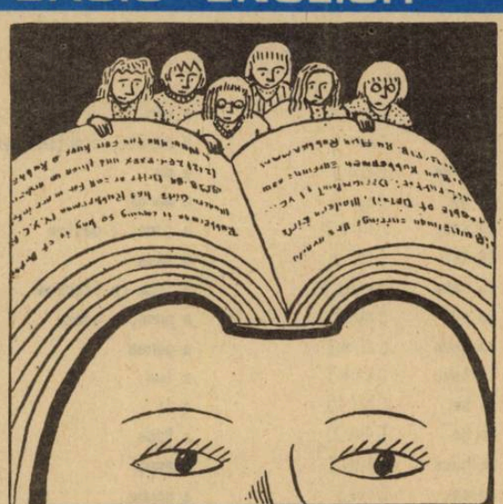

O gramatică de 3 minute

Forma verbelor rămîne la toate persoanele aceeaşi, în afară de persoana a III-a singular unde primeşte un „s".

Pluralul substantivelor se formează adăugînd „s" la singular.

Adjectivele sînt invariabile.

Adverbele se formează adaugînd adjectivelor terminaţia „ly".

Un singur cuvînt poate fi transformat adăugîndu-i-se terminaţiile: er, ed şi ing. (Exemplu: controlor — Controller; controlat — controlled; controlare — controlling).

Formarea propoziţiilor interogative: a) cu verbul „be": he was there — was he there?; b) cu celelalte verbe: you go to the market — do you go to the market?

reason	['ri:zn]	raţiune
record	['rekɔ:d]	record
regret	[ri'gret]	regret
relation	[ri'leiʃn]	rudă, relaţie
religion	[ri'lidʒn]	religie
representative	[,repri'zentətiv]	reprezentant
request	[ri'kwest]	cerere
respect	[ris'pekt]	respect
rest	[rest]	rest
reward	[ri'wɔ:d]	răsplată
rhythm	['riðəm]	ritm
rice	[rais]	orez
river	['rivə]	fluviu
road	[roud]	stradă
roll	[roul]	sul, alunecare
room	[ru(:)m]	cameră
rub	[rʌb]	masaj
rule	[ru:l]	regulă
run	[rʌn]	alergare
salt	[sɔ:lt]	sare
sand	[sænd]	nisip
scale	[skeil]	scară, gamă
sea	[si:]	mare (de apă)
seat	[si:t]	loc, şedere
secretary	['sekrətri]	secretar
selection	[si'lekʃn]	selecţie
self	[self]	eu, ego
sense	[sens]	simţ

thunder	['θʌndə]	tunet
time	[taim]	timp
tin	[tin]	tinichea, cositor
top	[tɔp]	vârf
touch	[tʌtʃ]	pipăire, atingere
trade	[treid]	comerţ
trick	[trik]	farsă
transport	['transpɔ:t]	transport
trouble	['trʌbl]	tulburare, necaz
turn	[tə:n]	învârtire, cotitură
twist	[twist]	întortocchiere
unit	['ju:nit]	unitate
use	[ju:s]	folos
value	['væljju:]	valoare
verse	[və:s]	vers
vessel	['vesl]	corabie
view	[vju:]	vedere
voice	[vɔis]	voce
walk	[wɔ:k]	plimbare
war	[wɔ:]	război
wash	[wɔʃ]	spălat
waste	['weist]	risipă
water	['wɔ:tə]	apă
wave	[weiv]	val
wax	[wæks]	ceară
way	[wei]	drum
weather	['weðə]	vreme
week	[wi:k]	săptămână
weight	[weit]	greutate
wind	[wind]	vânt

VOCABULAR COMPLET

(2)

a/ VERBELE

to come	[kʌm]	a veni
to get	[get]	a căpăta, a obţine, etc.
to give	[giv]	a da
to go	[gou]	a merge
to keep	[ki:p]	a ţine, a păstra
to let	[let]	a lăsa
to make	[meik]	a face (a fabrica)
to put	[put]	a pune, a aşeza
to seen	[si:m]	a părea
to take	[teik]	a lua
to be	[bi(:)]	a fi
to do	[du(:)]	a face
to have	[hæv]	a avea
to say	[sei]	a spune
to see	[si:]	a vedea
to send	[send]	a trimite
may	[mei]	a putea
will	[wil]	a voi

b/ PREPOZIŢII, ADVERBE, PRONUME, CONJUNCŢII, ARTICOLE ŞI PARTICULE

about	[ə'baut]	împrejur, despre
across	[ə'krɔs]	peste
after	['ɑ:ftə]	după
against	[ə'genst]	vizavi, contra
among	[ə'mʌŋ]	printre
at	[ət, æt]	în, la

same	[seim]	acelaşi
second	['seknd]	al doilea
secret	['si:krit]	secret
serious	['siəriəs]	serios
sharp	[ʃɑ:p]	ascuţit
short	[ʃɔ:t]	scurt
shut	[ʃʌt]	închis
simple	['simpl]	simplu
slow	[slou]	încet
small	[smɔ:l]	mic
smooth	[smu:ð]	neted
soft	[sɔft]	moale
solid	['sɔlid]	solid
special	['speʃl]	special
sticky	['stiki]	cleios
stiff	[stif]	ţeapăn
straight	[streit]	direct
strange	[streindʒ]	străin
strong	[strɔŋ]	puternic
sudden	['sʌdn]	subit
sweet	[swi:t]	dulce
tall	[tɔ:l]	înalt
thick	[θik]	gros
thin	[θin]	subţire
tired	['taiəd]	obosit
true	[tru:]	adevarat
violent	['vaiələnt]	violent
tight	[tait]	strîns, compact
waiting	['weitiŋ]	aşteptare

play	[plei]	joc (14)
pleasure	['pleʒə]	plăcere
point	[point]	punct
poison	['pɔizn]	otravă
polish	['pɔliʃ]	lustru
porter	['pɔ:tə]	hamal
position	[pə'ziʃn]	poziţie
powder	['paudə]	pudră
power	['pauə]	putere
price	[prais]	preţ
print	[print]	urmă, tipăritură
process	['prouses]	proces
produce	[prə'dju:s]	produs
profit	['prɔfit]	profit
property	['prɔpəti]	proprietate
prose	[prouz]	proză
protest	['proutest]	protest
pull	[pul]	trage
punishment	['pʌniʃmənt]	pedeapsă
purpose	['pə:pəs]	scop
push	[puʃ]	împingere
quality	['kwɔliti]	calitate
question	['kwestʃn]	întrebare
rain	[rein]	ploaie
range	[reinʤ]	şir
rate	[reit]	rată
ray	[rei]	rază
reaction	[ri'ækʃn]	reacţie
reading	['ri:diŋ]	citire

wine (19)	[wain]	vin
winter	['wintə]	iarnă
woman	['wumən]	femeie
wood	[wud]	lemn
wool	[wul]	lînă
word	[wə:d]	cuvînt
work	[wə:k]	lucru, muncă
wound	[wu:nd]	rană
writing	['raitiŋ]	scriere
year	[jə:]	an

d/ SUBSTANTIVE
(A DOUA SERIE)

angle	['æŋgl]	unghi
ant	[ænt]	furnică
apple	['æpl]	măr
arch	[a:tʃ]	arc
arm	[a:m]	braţ
army	['a:mi]	armată
baby	['beibi]	copilaş
bag	[bæg]	sac
ball	[bɔ:l]	minge
band	[bænd]	panglică, bandă
basin	['beisn]	bazin
basket	['ba:skit]	coş
bath	[ba:θ]	baie
bed	[bed]	pat

before	[bi'fɔ:]	înainte
between (3)	[bi'twi:n]	între
by	[bai]	la, prin
down	[daun]	jos
from	[frəm, frɔm]	de la
in	[in]	în
off	[ɔ(:)f]	departe
on	[ɔn]	pe
over	[ouvə]	pe de-asupra
through	[θru:]	prin
to	[tə, tu(:)]	la, spre
under	['ʌndə]	dedesubt
up	[ʌp]	sus
with	[wið]	cu
as	[əz, æz]	ca, cum
for	[fə; fɔ:]	pentru
of	[əv, ɔv]	de la, de
till	[til]	pînă
than	[ðən, ðæn]	decît
a	[ə, ei]	o, una, un
the	[ð(ə), ði(:)]	(articol hotarît)
all	[ɔ:l]	tot, toate, toţi
any	['eni]	ceva
every	['evri]	fiecare
no	[nou]	nu
other	['ʌðə]	altul
some	[s(ə)m, sʌm]	nişte
such	[sʌtʃ]	aşa, astfel de
that	[ðət, ðæt]	acela, aceea

normal	['nɔ:ml]	normal
old	[ould]	bătrîn, vechi (30)
open	['oupn]	deschis
opposite	['ɔpəzit]	opus
parallel	['pærəlel]	paralel
past	[pa:st]	trecut
physical	['fizikl]	fizic
political	[pə'litikl]	politic
poor	[puə]	sărac
possible	['pɔsəbl]	posibil
present	['prezənt]	prezent
private	['praivit]	particular
probable	['prɔbəbl]	probabil
public	['pʌblik]	public
quick	[kwik]	activ, rapid
quiet	['kwaiət]	liniştit
ready	['redi]	gata
red	[red]	roşu
regular	['regjulə]	regulat
responsible	[ris'pɔnsəbl]	responsabil
right	[rait]	drept
rough	[rʌf]	mojic, aspru
round	[raund]	rotund
sad	[sæd]	trist
safe	[seif]	sigur

this	[ðis]	acesta, aceasta
I	[ai]	eu (4)
he	[hi(:)]	el
you	[ju(:)]	tu, voi
and	[ænd, ənd]	şi
because	[bi'kɔz]	pentru ca
but	[bʌt]	dar, însă
or	[ɔ:]	sau
if	[if]	dacă
though	[ðou]	deşi
while	[wail]	deoarece, în timp ce
how	[hau]	cum
when	[wen]	cînd
where	[weə]	unde
why	[wai]	de ce
again	[ə'gen]	din nou
ever	['evə]	mereu
far	[fa:]	departe
forward	['fɔ:wəd]	înainte
here	[hiə]	aici
near	[niə]	lîngă
now	[nau]	acum
out	[aut]	afară
still	[stil]	încă
then	[ðen]	atunci
there	[ðeə]	acolo
together	[tə'geðə]	împreună
well	[wel]	bine, bun

happy	['hæpi]	fericit
hard (29)	[ha:d]	tare
healthy	['helθi]	sănătos
high	[hai]	înalt
hollow	['hɔlou]	gol, adînc
ill	[il]	bolnav
important	[im'pɔ:tnt]	important
kind	[kaind]	prietenos
last	[la:st]	ultimul, ultima
late	[leit]	tîrziu
left	[left]	stîng
like	[laik]	asemănător
living	['liviŋ]	viu
long	[lɔŋ]	lung
loose	[lu:s]	desfăcut
loud	[laud]	tare
low	[lou]	jos, scund
male	[meil]	bărbătesc
married	['mærid]	căsătorit
material	[mə'tiəriəl]	material
medical	['medikl]	medical
military	['militri]	milităresc
mixed	[mikst]	amestecat
narrow	['nærou]	îngust
natural	['nætʃrl]	natural
necessary	['nesisri]	necesar
new	[nju:]	nou

(13) name	[neim]	nume
nation	['neiʃn]	naţiune
need	[ni:d]	nevoie
news	[nju:z]	ştire, noutate
night	[nait]	noapte
noise	[nɔiz]	zgomot
note	[nout]	notă
number	['nʌmbə]	număr
observation	[ˌɔbzə'veiʃn]	observaţie
offer	['ɔfə]	ofertă
oil	[ɔil]	ulei, petrol
operation	[ˌɔpə'reiʃn]	operaţie
opinion	[ə'pinjən]	părere
order	['ɔ:də]	ordin, poruncă
organization	[ˌɔ:gənai'zeiʃn]	organizaţie
ornament	['ɔ:nəmənt]	podoabă
owner	['ounə]	proprietar
page	['peidʒ]	pagină
pain	[pein]	durere, osteneală
paint	[peint]	vopseală
paper	['peipə]	hîrtie
part	[pa:t]	parte
paste	[peist]	aluat
payment	['peimənt]	plată
peace	[pi:s]	pace
person	['pə:sn]	persoană
place	[pleis]	loc
plant	[pla:nt]	plantă

bee	[bi:]	albină (20)
bell	[bel]	clopot
berry	['beri]	fruct mic
bird	[bə:d]	pasăre
blade	[bleid]	lamă
board	[bɔ:d]	scîndură
boat	[bout]	barcă
bone	[boun]	os
book	[buk]	carte
boot	[bu:t]	gheată
bottle	['bɔtl]	sticlă
box	[bɔks]	cutie
boy	[bɔi]	băiat
brain	[brein]	creier
brake	[breik]	frînă
branch	[brɑ:nʧ]	ramură
brick	[brik]	cărămidă
bridge	[bridʒ]	pod
brush	[brʌʃ]	perie
bucket	['bʌkit]	găleată
bulb	[bʌlb]	bulb
button	['bʌtn]	nasture
cake	[keik]	prajitură
camera	['kæmrə]	aparat de fotografiat
card	[kɑ:d]	carte de joc
cart	[kɑ:t]	căruţă
carriage	['kæridʒ]	trăsură
cat	[kæt]	pisică
chain	[ʧein]	lanţ

look	[luk]	privire
loss	[lɔs]	pierdere
love	[lʌv]	dragoste
machine	[mə'ʃi:n]	mașină
man	[mæn]	om, bărbat
manager	['mænidʒə]	director
mark	[mɑ:k]	semn
market	['mɑ:kit]	piață
mass	[mæs]	mulțime
meal	[mi:l]	prînz, masă
measure	['meʒə]	măsură
meat	[mi:t]	carne
meeting	['mi:tiŋ]	întîlnire
memory	['memri]	memorie
metal	['metl]	metal
middle	['midl]	mijloc
milk	[milk]	lapte
mind	[maind]	spirit, minte
mine	[main]	mină
minute	['minit]	minut
mist	[mist]	abur, ceață
money	['mʌni]	bani
month	[mʌnθ]	lună (de zile)
morning	['mɔ:niŋ]	dimineață
mother	['mʌðə]	mamă
motion	['mouʃn]	mișcare
mountain	['mauntin]	munte
move	[mu:v]	mutare, mișcare
music	['mju:zik]	muzică

cheese	[tʃi:z]	brînză
chest	[tʃest]	piept
chin	[tʃin]	bărbie
church	[tʃə:tʃ]	biserică
circle	['sə:kl]	cerc
clock	[klɔk]	orologiu
cloud	[klaud]	nor
coat	[kout]	haină
collar	['kɔlə]	guler
comb	[koum]	pieptene
cord	[kɔ:d]	sfoară
cow	[kau]	vacă
cup	[kʌp]	ceașcă
curtain	['kə:tn]	perdea
cushion	['kuʃn]	pernă
dog	[dɔg]	cîine
door	[dɔ:]	ușă
drain	[drein]	canal
drawer	[drɔ:]	sertar
dress	[dres]	rochie
drop	[drɔp]	picătură
ear	[iə]	ureche
egg	[eg]	ou
engine	['endʒin]	locomotivă, motor
eye	[ai]	ochi
face	[feis]	față
farm	[fɑ:m]	fermă
feather	['feðə]	pană

dependent	[di'pendənt]	dependent
different	['difrnt]	deosebit
dirty	['də:ti]	murdar
dry	[drai]	uscat
early	['ə:li]	timpuriu
elastic	[i'læstik]	elastic
electric	[i'lektrik]	electric
equal	['i'kwl]	egal
false	[fɔ:ls]	fals
feeble	['fi:bl]	slab
fat	[fæt]	gras
female	['fi:meil]	femeiesc
fertile	['fə:tail]	roditor
first	[fə:st]	primul, prima
fixed	[fikst]	fix
flat	[flæt]	plat
foolish	['fu:liʃ]	nebunesc
free	[fri:]	liber
frequent	[fri:kwent]	frecvent
full	[ful]	plin
future	['fju:tʃə]	viitor
general	['dʒenrl]	general
good	[gud]	bun
great	[greit]	mare
green	[gri:n]	verde
grey	[grei]	cenușiu
hanging	['hæŋiŋ]	atîrnat

almost	['ɔ:lmoust]	aproape
enough	[i'nʌf]	destul
even	[i:vn]	chiar
little	['litl]	puțin
much	[mʌtʃ]	mult, foarte
not	[nɔt]	nu
only	['ounli]	numai
quite	[kwait]	complet
so	[sou]	așa
very	['veri]	foarte
tomorrow	[tə'mɔrou]	mîine
yesterday	['jestədi]	ieri
north	[nɔ:θ]	nord
south	[sauθ]	sud
east	[i:st]	est
west	[west]	vest
please	[pli:z]	te rog
yes	[jes]	da

c/ SUBSTANTIVE
(PRIMA SERIE)

account	[ə'kaunt]	cont, socoteală
act	[ækt]	act, gest
addition	[ə'diʃn]	adăugare
adjustement	[ə'dʒʌstmənt]	adoptare
advertisement	[əd'və:tismənt]	înștiințare, reclamă
agreement	[ə'gri:mənt]	învoială

air	[ɛə]	aer
amount	[ə'maunt]	total, sumă
amusement	[ə'mju:zmənt]	distracţie
animal	['æniml]	animal
answer	['ɑ:nsə]	răspuns
apparatus	[æpə'reitəs]	aparat
approval	[ə'pru:vl]	consimţământ
argument	['ɑ:gju:mənt]	argument
art	[ɑ:t]	artă
attack	[ə'tæk]	atac
attempt	[ə'tempt]	încercare
attention	[ə'tenʃn]	atenţie
attraction	[ə'trækʃn]	atracţie
authority	[ɔ:'θɔriti]	autoritate
back	[bæk]	înapoi
balance	['bæləns]	echilibru
base	[beis]	bază
behaviour	[bi'heivjə]	reţinere, purtare
belief	[bi'li:f]	credinţă
birth	[bə:θ]	naştere
bit	[bit]	bucată
bite	[bait]	muşcătură
blood	[blʌd]	sînge
blow	[blou]	lovitură
body	['bɔdi]	corp
brass	[brɑ:s]	alamă
bread	[bred]	pîine
breath	[breθ]	respiraţie
brother	['brʌðə]	frate
building	[bildiŋ]	clădire

bent	[bent]	încovoiat
bitter	['bitə]	amar
black	[blæk]	negru
blue	[blu:]	albastru
boiling	[bɔiliŋ]	fierbînd
bright	[brait]	strălucitor
broken	['broukn]	spart
brown	[braun]	cafeniu
certain	['sə:tn]	desigur
cheap	[tʃi:p]	ieftin
chemical	['kemikl]	chimic
clean	[kli:n]	curat
common	['kɔmən]	comun
clear	[kliə]	clar
cold	[kould]	rece
complete	[kəm'pli:t]	complet
complex	['kɔmpleks]	compus
conscious	['kɔnʃəs]	conştient
cruel	[kruəl]	crud
cut	[kʌt]	tăiat
dark	[dɑ:k]	întunecos
dead	[ded]	mort
dear	[diə]	drag, scump
deep	[di:p]	adînc
delicate	['delikit]	delicat

BASIC - ENGLISH

impulse	['impʌls]	impuls
increase	[in'kri:s]	creştere, mărire
industry	['indəstri]	industrie, stăruinţă
ink	[iŋk]	cerneală
insect	['insekt]	insectă
instrument	['instrumənt]	instrument
insurance	[in'ʃuərns]	asigurare
interest	['intrist]	interes
invention	[in'venʃn]	invenţie
iron	['aiən]	fier
jelly	['dʒeli]	jeleu
join	[dʒɔin]	unire
journey	['dʒə:ni]	călătorie
judge	[dʒʌdʒ]	judecător
jump	[dʒʌmp]	săritură
kick	[kik]	lovitură de picior
kiss	[kis]	sărut
knowledge	['nɔlidʒ]	cunoştinţe
land	[lænd]	ţară, pămînt
language	['læŋgwidʒ]	limbă
laugh	[lɑ:f]	rîs
law	[lɔ:]	lege
lead	[led]	plumb
learning	['lə:niŋ]	învăţătură
leather	['leðə]	piele
letter	['letə]	scrisoare, literă
level	['levl]	nivel, netezime
lift	[lift]	ridicare
light	[lait]	lumină
limit	['limit]	margine
linen	['linin]	rufe, lenjerie
liquid	['likwid]	lichid
list	[list]	listă

finger	['fiŋgər]	deget
fish	[fiʃ]	peşte
flag	[flæg]	drapel
floor	[flɔ:]	duşumea, etaj
fly	[flai]	muscă
foot	[fut]	picior
fork	[fɔ:k]	furculiţă
fowl	[faul]	gaină, pasăre
frame	[freim]	cherestea, cadru
garden	['gɑ:dn]	grădină
girl	[gə:l]	fată
glove	[glʌv]	mănuşă
goat	[gout]	capră
gun	[gʌn]	puşcă
hair	[hɛə]	par
hammer	['hæmə]	ciocan
hand	[hænd]	mînă
hat	[hæt]	pălărie
head	[hed]	cap
heart	[hɑ:t]	inimă
hook	[huk]	cîrlig
horn	[hɔ:n]	corn, goarnă
horse	[hɔ:s]	cal
hospital	['hɔspitl]	spital
house	[hous]	casă
island	['ailənd]	insulă
jewell	['dʒu:əl]	bijuterie

BASIC - ENGLISH

burn	[bə:n]	**arsură**
burst	[bə:st]	**izbucnire**
business	[biznis]	**afacere**
butter	['bʌtə]	**unt**
canvas	['kænvəs]	**pînză**
care	[kɛə]	**grijă**
cause	[kɔ:z]	**cauză**
chalk	[tʃɔ:k]	**var, cretă**
chance	[tʃɑ:ns]	**şansă**
change	[tʃeindʒ]	**schimbare**
clothes	[klouðz]	**îmbrăcăminte**
coal	[koul]	**cărbune**
colour	['kʌlə]	**culoare**
comfort	['kʌmfət]	**confort**
committee	[kə'miti]	**comitet**
company	['kʌmpni]	**tovărăşie**
comparison	[kəm'pærisn]	**comparaţie**
competition	[kɔmpi'tiʃn]	**concurenţă**
condition	[kən'diʃn]	condiţie
connection	[kə'nekʃn]	legătură
control	[kən'troul]	control
cook	[kuk]	bucătar
copper	['kɔpə]	aramă
copy	['kɔpi]	copie, exemplar
cork	[kɔ:k]	plută, dop
cotton	['kɔtn]	bumbac
cough	[kɔf]	tuse
country	['kʌntri]	ţară

(7)

flower	['flauə]	**floare**
fold	[fould]	**cută**
food	[fu:d]	**hrană**
force	[fɔ:s]	**forţă**
form	[fɔ:m]	**formă**
friend	[frend]	**prieten**
front	[frʌnt]	**frunte, front**
fruit	[fru:t]	**fruct**
glass	[glɑ:s]	**pahar, sticlă**
gold	[gould]	**aur**
government	['gʌvnmənt]	**guvern**
grain	[grein]	**cereale**
grass	[grɑ:s]	**iarbă**
grip	[grip]	**apucare**
group	[gru:p]	**grup**
growth	[grouθ]	**creştere**
guide	[gaid]	**ghid**
harbour	['hɑ:bə]	**port**
harmony	['hɑ:məni]	**armonie**
hate	[heit]	**ură**
hearing	['hiəriŋ]	**auz**
heat	[hi:t]	**arşiţă**
help	[help]	**ajutor**
history	['histri]	**istorie, poveste**
hole	[houl]	**gaură**
hope	[houp]	**speranţă**
hour	['auə]	**oră**
humour	['hju:mə]	**umor**
ice	[ais]	**gheaţă**
idea	[ai'diə]	**idee**

(10)

ticket	['tikit]	**bilet**
toe	[tou]	**deget la picior**
tongue	[tʌŋ]	**limbă**
tooth	[tu:θ]	**dinte**
town	[taun]	**oraş**
train	[trein]	**tren**
tray	[trei]	**tavă**
tree	[tri:]	**pom**
trousers	['trauzəz]	**pantaloni**
umbrella	[ʌm'brelə]	**umbrela**
wall	[wɔ:l]	**perete**
watch	[wɔtʃ]	**ceas de mînă**
wheel	[wi:l]	**roată**
whip	[wip]	**bici**
whistle	['wisl]	**fluier**
window	['windou]	**fereastră**
wing	[wiŋ]	**aripă**
wire	['waiə]	**sîrmă**
worm	[wə:m]	**vierme**

(26)

e/ ADJECTIVE

able	['eibl]	**capabil**
acid	['æsid]	**acru**
angry	['æŋgri]	**supărat**
automatic	[ˌɔ:tə'mætik]	**automat**
awake	[ə'weik]	**treaz**
bad	[bæd]	**rău**
beautiful	['bju:təfl]	**frumos**

BASIC - ENGLISH

kettle	['ketl]	**ibric**
key	[ki:]	**cheie**
knee	[ni:]	**genunchi**
knife	[naif]	**cuţit**
knot	[nɔt]	**nod**
leaf	[li:f]	**frunză**
leg	[leg]	**pulpă, picior**
library	[laibrəri]	**bibliotecă**
line	[lain]	**linie**
lip	[lip]	**buză**
look	[luk]	**închidere, lacăt**
map	[mæp]	**hartă**
match	[mætʃ]	**chibrit**
monkey	['mʌŋki]	**maimuţă**
moon	[mu:n]	**luna (de pe cer)**
mouth	[mauθ]	**gură**
muscle	['mʌsl]	**muşchi**
nail	[neil]	**unghie**
neck	[nek]	**gît**
needle	[ni:dl]	**ac de cusut**
nerve	[nə:v]	**nerv**
net	[net]	**plasă**
nose	[nouz]	**nas**
nut	[nʌt]	**nucă**
office	['ɔfis]	**birou, slujbă**
orange	['ɔrindʒ]	**portocală**
oven	['ʌvn]	**cuptor**

(23)

cover	[ˈkʌvə]	capac, copertă
crack	[kræk]	ruptură
credit	[ˈkredit]	credit (8)
crime	[kraim]	crimă
crush	[kraʃ]	surpare, năruire
cry	[krai]	strigăt
current	[ˈkʌrnt]	curent
curve	[kə:v]	curbă
damage	[ˈdæmidʒ]	stricăciuni
danger	[ˈdeindʒə]	pericol
daughter	[ˈdɔ:tə]	fiică
day	[dei]	zi
death	[deθ]	moarte
debt	[det]	datorie
decision	[diˈsiʒn]	hotărîre
degree	[diˈgri:]	grad
design	[diˈzain]	plan, proiectare
desire	[diˈzaiə]	dorinţă
destruction	[disˈtrʌkʃn]	distrugere
detail	[ˈdi:teil]	detaliu
developement	[diˈveləpmənt]	dezvoltare
direction	[diˈrekʃn]	direcţie
discovery	[disˈkʌvri]	descoperire
digestion	[diˈdʒestʃn]	digestie
discussion	[disˈkʌʃn]	discuţie
disease	[diˈzi:z]	boală
disgust	[disˈgʌst]	dezgust
distance	[ˈdistns]	distanţă
distribution	[ˌdistriˈbju:ʃn]	distribuţie
division	[diˈviʒn]	împărţire

sheep	[ʃi:p]	oaie
shelf (25)	[ʃelf]	raft, poliţă
ship	[ʃip]	vas, corabie
shirt	[ʃə:t]	cămaşă
shoe	[ʃu:]	pantof
skin	[skin]	piele
skirt	[skə:t]	fustă
snake	[sneik]	şarpe
sock	[sɔk]	şosetă
spade	[speid]	sapă
sponge	[spʌndʒ]	burete
spoon	[spu:n]	lingură
spring	[spriŋ]	primavară
square	[skweə]	piaţă, pătrat
stamp	[stæmp]	timbru
star	[stɑ:]	stea
station	[ˈsteiʃn]	staţiune
stem	[stem]	trunchi, tulpină
stick	[stik]	baston
stocking	[stɔkiŋ]	ciorap
stomach	[ˈstʌmək]	stomac
store	[stɔ:]	stoc, magazin
street	[stri:t]	stradă
sun	[sʌn]	soare
table	[ˈteibl]	masă
tail	[teil]	coadă
thread	[θred]	aţă
throat	[θrout]	beregată
thumb	[θʌm]	degetul mare

BASIC - ENGLISH

parcel	[ˈpɑ:sl]	pachet (24)
pen	[pen]	peniţă
pencil	[ˈpensl]	creion
picture	[ˈpiktʃə]	tablou
pig	[pig]	porc
pin	[pin]	ac de gămălie
pipe	[paip]	pîcă
plane	[plein]	rîndea
plate	[pleit]	farfurie
plough	[plau]	plug
pocket	[ˈpɔkit]	buzunar
pot	[pɔt]	oală
potato	[pəˈteitou]	cartof
prison	[ˈprizn]	închisoare
pump	[pʌmp]	pompă
rail	[reil]	şină
rat	[ræt]	şobolan
receipt	[riˈsi:t]	chitanţă
ring	[riŋ]	inel
rod	[rɔd]	vergea, nuia
roof	[ru:f]	acoperiş
root	[ru:t]	rădăcină
sail	[seil]	pînză (bărcă)
school	[sku:l]	şcoală
scissors	[ˈsizəz]	foarfece
screw	[skru:]	şurub
seed	[si:d]	sămînţă

double (9)	[dʌbl]	îndoială
drink	[driŋk]	băutură
driving	[draiviŋ]	transport cu maşina
dust	[dʌst]	praf
earth	[ə:θ]	pamînt
edge	[edʒ]	dungă, muchie
education	[ˌedjuˈkeiʃn]	educaţie
effect	[iˈfekt]	efect
end	[end]	sfîrşit, scop
error	[ˈerə]	greşeală
event	[iˈvent]	eveniment
example	[igˈzɑ:mpl]	exemplu
exchange	[iksˈtʃeindʒ]	schimb
existence	[igˈzistns]	existenţă
expansion	[iksˈpænʃn]	extindere
experience	[iksˈpiəriəns]	experienţă
expert	[ˈekspə:t]	specialist
fact	[fækt]	fapt
fall	[fɔ:l]	cădere
family	[ˈfæmili]	familie
father	[ˈfɑ:ðə]	tată
fear	[fiə]	frică
feeling	[ˈfi:liŋ]	simţire, sentiment
fiction	[ˈfikʃn]	ficţiune
field	[fi:ld]	cîmpie
fight	[fait]	luptă
fire	[ˈfaiə]	foc
flame	[fleim]	flacără
flight	[flait]	zbor

Întîmplări de pe MĂRI și OCEANE

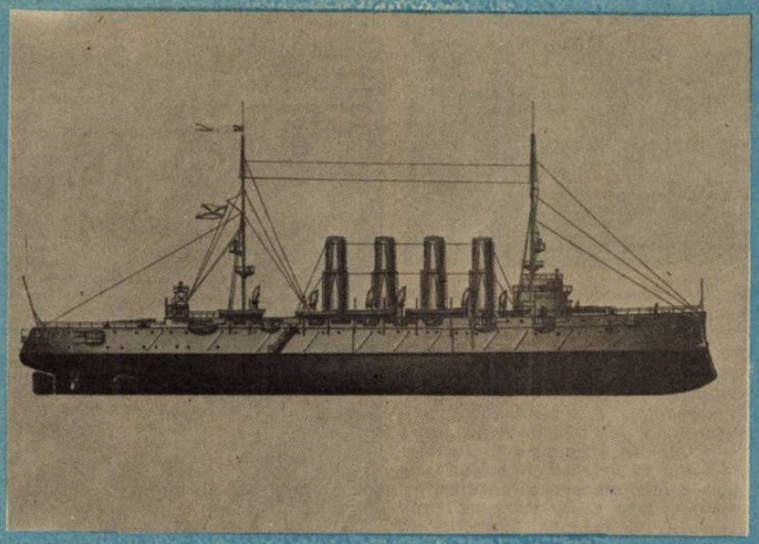

Cele mai vechi contracte de navlosire

■ NAVIGAȚIA maritimă, ca una dintre cele mai vechi îndeletniciri umane își are legile și tradițiile ei, ce s-au păstrat și transmis din generație în generație, sub formă orală sau scrisă. Multe dintre principiile și uzanțele ce stabilesc legile ce guvernează și astăzi comerțul maritim internațional au fost stabilite în antichitate. Asigurările, avariile generale, contractele de navlosire, zilele de stalii sau contrastalii, au fost legiferate de romani, dar par să fi existat cu mult înainte în legile maritime corintice sau milesiene.

Iată două exemple, documente originale de la „Bodleian Library" și de la British Museum din Londra.

Primul este un document din anul 15 e.n., de tipul „charter", în forma unei adeverințe de primire dată de căpitanul unui vas din serviciul public pentru o încărcătură de cereale, pe care se obliga să o transporte la Alexandria. Legile romane numeau un astfel de document „Receptum Nautarum". Documentul (fig. 1) este scris în limba elenă pe papirus, textul stabilind că un caric de 1718 artabas (unitate de măsură antică) de grîu de Siria, de prima calitate, a fost expediat de către perceptorul taxei asupra grîului, Sitologos din Lysimachis. Portul de încărcare a fost Ptolemais Hormos iar cel de destinație Alexandria. Data exactă de întocmire a documentului este Hatyr 1, în cel de al doilea an de domnie al lui Tiberius Caesar Augustus, ceea ce ar corespunde datei de 28 octombrie, anul 15 e.n.

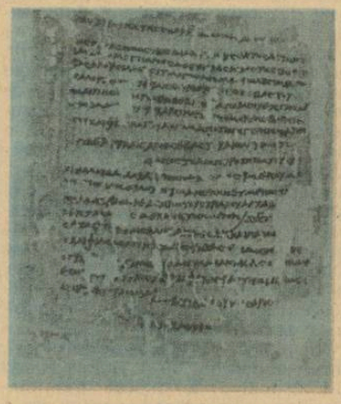

În figura 2 avem un document scris de asemenea pe papirus, tot în elenă, datat 19 octombrie 236 e.n. (Phaopi 22). Este un contract de navlosire semnat de comandantul unei nave particulare cu o capacitate de 250 de artabas, ce se angaja să transporte o cantitate corespunzătoare de semințe din portul Grove (Arsinoe) la Oxyrbynchite Nome. Navlosirea se făcea pentru o sumă de 100 drachme de argint, plătibile la livrarea mărfii. Expeditorul are la dispoziție două zile pentru încărcare și patru pentru descărcare. Contrastaliile stabilite prin contract sînt de 16 drachme pe zi.

Dacă facem conversia în valută curentă și ordonăm documentul conform terminologiei actuale, obținem un document similar cu orice contract de navlosire din zilele noastre. Așa cum remarca publicația britanică „Shipping Wonders of the World" (Curiozități maritime ale lumii), ce a reprodus copii integrale ale celor două documente, nu este exclus ca legile ce se stabilesc acum pentru navigația astrală să stea la baza elaborării contractelor și peste două mii de ani.

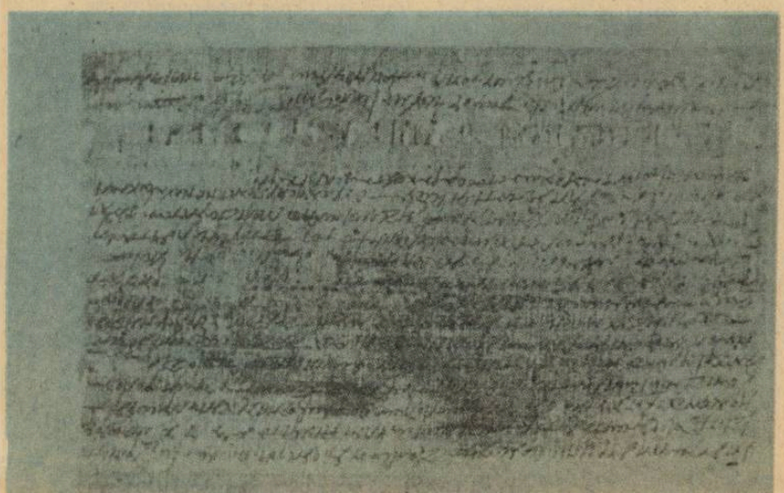

MARI EXPEDIȚII OCEANICE ÎN SECOLELE XVII—XVIII

1605—1606 — Portughezul Queiros în serviciul Spaniei descoperă arhipelagul Noilor Hebride pe care îl confundă cu miticul ținut austral.

1607—1611 — În cursul a trei expediții succesive de căutare a trecerii nordice în Pacific, Henry Hudson vizitează Groenlanda, Spitzbergen și apoi peninsula Labrador, ajungînd în golful ce îi poartă numele.

1608—1609 — Diego de Prado și Luis Vaez de Torres explorează coastele Noii Guinei și strîmtoarea ce o separă de Australia.

1616 — Olandezii Jacob Lemaire și Cornelis Schouten descoperă Capul Horn și traversează Pacificul, identificînd insulele Touamotou, Solomon și Samoa.

1639—1643 — Abel Tasman urcă în nord pînă în insulele Sahalin și apoi ocolește Australia. Tasmania capătă numele său în 1853.

1683—1710 — Englezul William Dampier, hidrograf și botanist, dublează Capul Horn, ajunge în California, traversează Pacificul și ajunge în India.

1698—1700 — Astronomul britanic Edmund Halley pleacă din Anglia în insula Sfînta Elena pentru a studia curenții și mareele. Coboară apoi pînă la 52° latitudine sudică pentru a măsura deviațiile busolei.

1721—1724 — Olandezul Iacob Roggeveen descoperă insula Paștelui în cursul unei călătorii în jurul lumii.

1728 — În cursul unei expediții, danezul Vitus Bering descoperă strîmtoarea dintre Asia și America ce îi poartă numele.

1764—1766 — Voiaj de descoperiri al englezului John Byron, care profită pentru a face primele studii asupra salinității și densității apei de mare.

1766—1779 — Antonie de Bougainville, plecat de pe coasta Braziliei, traversează strîmtoarea Magellan și descoperă în Pacific, Tahiti, Tubuai, Lancier, Croker, Samoa și Melville. Lucrarea sa „Călătorie în jurul lumii" devine celebră.

1766—1768 — Ocolul lumii efectuat de englezii Samuel Wallis și Philip Carteret. Cei doi navigatori fac observații deosebit de valoroase asupra vînturilor și biologiei marine.

1767—1772 — Marina franceză finanțează mai multe călătorii pentru verificarea unor cronometre și stabilirea exactă a erorilor de navigație datorate lor.

1768—1779 — Cele trei călătorii ale lui James Cook deschid cu adevărat seria marilor voiaje de cercetări științifice. Celebrul navigator englez observă flora și fauna, vînturile și curenții, eventuala distribuție a pieților comerciale. Este ucis în Hawai de către autohtoni la 14 februarie 1779.

1773 — Expediție nenorocoasă a francezului Nicolas Marion-Dufresne care plecat pentru a studia flora și fauna este devorat de maori în Noua Zeelandă.

1785—1788 — Jean-Francois de Galaup, conte de la Perouse, pleacă din Brest în 1785 cu intenția de a găsi trecerea de nord către Pacific. Dublează Capul Horn, urcă pînă în Alaska, se oprește 6 luni și apoi merge în Filipine. În anul următor merge la Vladivostok vizitînd Japonia, trecînd printre Hokaido și Sahalin prin strîmtoarea ce îi poartă numele. În al treilea an relevă cu precizie țărmul australian. Pe drumul de întoarcere, cele două nave ale lui La Perouse naufragiază pe reciful Vanikoro. Astfel se termină tragic una dintre cele mai fructuoase expediții ale epocii.

1791 — Fost tovarăș al lui Cook, englezul George Vancouver efectuează măsurători hidrografice cu navele „Discovery" și „Chatham" pe coastele australiene. Merge apoi pe coastele canadiene, unde pune bazele orașului ce îi poartă numele.

1791—1795 — Spaniolul Malaspina cu navele „Descubierta" și „Atrevida" determină cel mai scurt drum către Filipine, de pe coastele Americii de Sud. Efectuează apoi interesante cercetări în Alaska asupra ghețarului care îi poartă numele.

UN METRU DE CRUCIȘĂTOR

■ *UNA din poveștile ce umblă transmisă din generație în generație printre marinarii noștri se referă la o fraudă comisă la comanda crucișătorului Elisabeta în Marea Britanie. Se spune că membrii comisiei guvernamentale ar fi comandat crucișătorul mai scurt cu un metru, ceea ce a dus la o scădere a deplasamentului și implicit a prețului de cost, suma respectivă, substanțială dealtfel, fiind luată de către șeful comisiei de recepție. Lucrurile se petreceau în anul 1887, comandant al flotilei fiind la vremea aceea generalul N. Demetrescu-Maican. Procesul ce a urmat s-a soldat cu o eroare judiciară, Demetrescu-Maican, unul dintre cei mai valoroși ofițeri pe care i-a avut marina și unul din întemeietorii acestei arme la noi, fiind nevoit să se retragă din marină.*

Deși a demonstrat public că este nevinovat, deși meritele sale de organizator al marinei militare au fost recunoscute ulterior unanim, cinstea și corectitudinea sa fiind exemplare, procesul nu s-a revizuit niciodată. Iată un document inedit, un fragment din manuscrisul Istoria Marinei Militare *din 1906 a contraamiralului Nicolae Negrescu, prieten și admirator al amiralului N. Demetrescu-Maican, ce comentează acest incident:*

«În toamna anului 1887 o mulțime de zvonuri grave începură să se răspîndească de o parte a presei, în cap cu „L'Independance Roumaine", relativ la comanda noilor bastimente; prin raportul nr. 3 din 29 ianuarie 1888, generalul Maican cere Ministerului de război să dea curs denunțărilor primite contra sa, pentru a se face lumină. Generalul fiind pus în urmărire, comanda flotilei se încredințează, cu ordinul confidențial al Ministerului Nr. 268 din 23 februarie 1888, colonelului Murgescu Ion. Generalul Maican este judecat, condamnat la trei luni închisoare și grațiat; el este șters din controalele armatei.

Într-o „petiție adresată M.S. Regelui", în noiembrie 1892, Fostul general N.D. Maican printr-o argumentare de 32 de pagini tipărite, însoțită de mai multe consultațiuni juridice ale celor mai buni juriști ai țării, cere ca procesul său să fie revizuit. Publicată întîi în ziarul „Lupta", apoi sub formă de broșură, apărarea fostului comandant al flotilei a stîrnit o emoție generală în toată țara, care i-a întors multe din simpatiile și considerația de mai înainte; dar procesul său nu s-a revizuit și fostul general moare în primăvara anului 1902 din cauza unui accident de trăsură, în urma unor suferințe groaznice. Corpul său neînsuflețit a fost condus pe ultimul drum de întreaga suflare a ofițerilor marinei militare.»

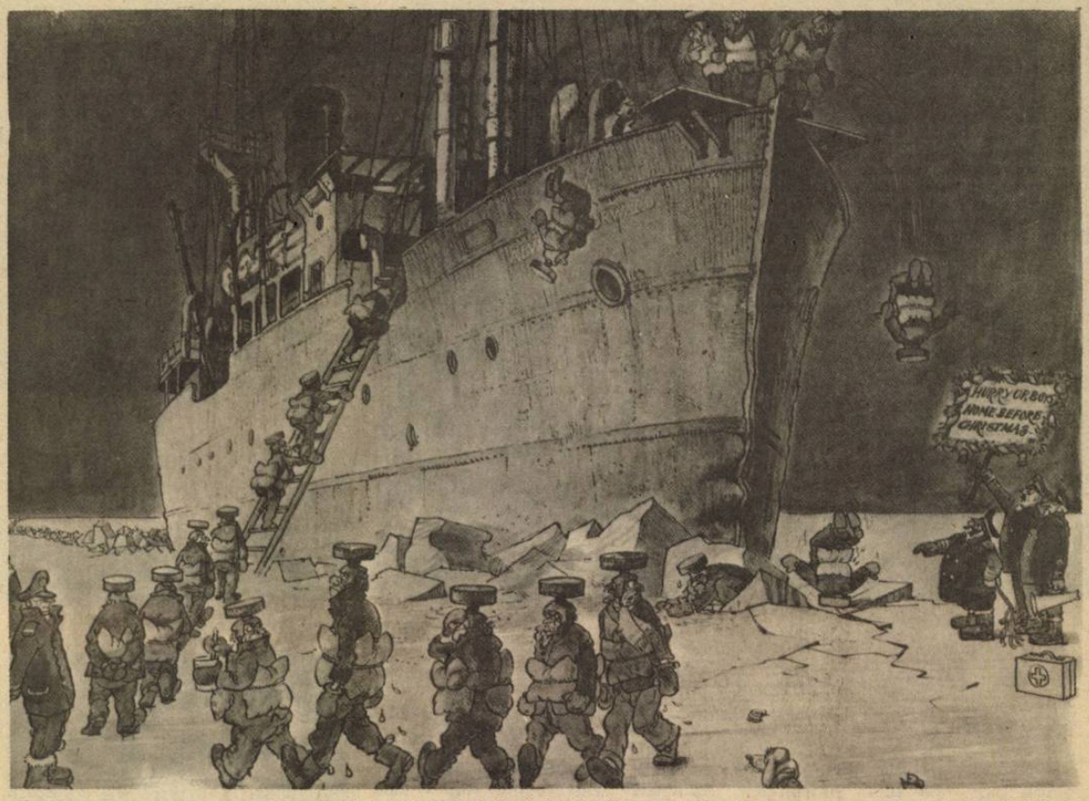

JAN SANDERS: Grăbiți-vă băieți, trebuie să ajungem acasă înainte de sărbători.

„S-au dus vremurile căutătorilor de comori"...

...este concluzia unui grup ce în cursul anului 1984 a suportat cheltuielile necesare recuperării seifului blindat de la bordul transatlanticului italian ANDREA DORIA. Scufundat la 26 iulie 1956 în urma ciocnirii în ceață cu cargoul suedez „Stockholm", luxosul vas italian era la numai 50 de mile de coasta americană. În urma abordajului și-au piedut viața 52 de pasageri, ceilalți fiind salvați de „Stockholm" și de navele de pază a coastei, venite în ajutor. A doua zi, un scafandru special echipat venea să localizeze epava și să o filmeze pentru comisia de anchetă. Acesta nu era altul decît Peter Gimbel, cel care va fi inițiatorul de mai tîrziu al operațiilor de recuperare a seifului navei. ANDREA DORIA se așezase puternic canarisită pe un fund de nisip, la circa 160 de metri adîncime. Tribordul era sfîșiat pe porțiune foarte mare de către prova întărită contra gheților a lui „Stockholm".

Atras de mirajul posibilelor comori din seiful navei, de probabilitatea ridicată ca mulți dintre pasageri să depună la invitația comandantului, valorile în seif, de numărul ridicat al persoanelor aflate, la bord, circa 1600, Peter Gimbel face o pasiune din nava italiană. De-a lungul a aproape 30 de ani vine la locul naufragiului de zeci de ori, dă anunțuri în ziare, convinge prietenii și un grup financiar anonim să organizeze recuperarea seifului.

Operațiunea a fost făcută cu ajutorul unor scafandri profesioniști și al unei nave special închiriată, costul întregii operațiuni fiind nu mai puțin de două milioane de dolari. Avînd investită o asemenea sumă „vînătorii de comori" nu își puteau permite să riște, și o amplă campanie publicitară este pusă la punct, după un scenariu abil și plin de ingeniozitate ce avea să dea roade.

Astfel, la încheierea operațiunilor de prelevare a seifului din corpul navei, operațiuni filmate amănunțit, acesta a fost transportat într-o piscină cu pereți din sticlă și depus în vederea deschiderii. Au urmat negocierile cu companiile de televiziune ce doreau să cumpere drepturile de difuzare a filmului și a transmisiei în direct a forțării seifului. Peste 40 de companii de televiziune au plătit și astfel, comoara din seif și-a amortizat cheltuielile de obținere, înainte de a vedea lumina zilei. Au fost vîndute cîteva mii de bilete celor ce doreau să asiste „pe viu" la deschiderea faimosului dulap metalic, au fost acordate interviuri, s-au făcut pariuri și au fost distribuite pliante.

În sfîrșit pe 17 august 1984, într-o atmosferă toridă și torențială, la propriu datorită unei ploi, doi scafandri cu aparate de sudură subacvatică au trecut la deschiderea seifului. După cîteva minute de lucru intens, urmărite cu nerăbdare de cei aflați la fața locului și de telespectatorii de pe întreg cuprinsul Statelor Unite, ușa blindată a fost ridicată. Apa curată a bazinului a devenit opacă datorită unui nor fin de particule de noroi. Încet, au început să iasă la suprafață cîteva teancuri de bancnote, truc aranjat cu ingeniozitate cu firma de chimicale Montedison ce plătise în scopuri publicitare 38 000 dolari pentru a pune în bazin un compus lichid denumit „Fomblin", cu densitate mai mare decît cea a hîrtiei. Cu cîteva secunde înainte de a fi deschisă ușa blindată, soția lui Gimbel, Elga le spunea gazetarilor că, ar fi mult mai frumos ca seiful să nu fie deschis niciodată" ci pur și simplu expus și prezentat ca o curiozitate. Probabil că avea dreptate din moment ce inventarul bancnotelor găsite s-a dovedit... iluzoriu, față de așteptări. Cîteva mii de dolari în bancnote de 10 și 20, bancnote italiene de 50, 500 și de 1 000 de lire devalorizate de zeci de ori de inflația din peninsulă. Prezentatorii de televiziune l-au surprins pe Gimbel ce spunea „Hîm... Lire italiene... De fapt nu are nici o importanță dacă nu valorează nimic, distracția este cea care contează..." Este evident că adevărată comoară nu erau bancnotele din supra-apreciatul seif, ci sumele încasate prin reclamele publicitare, drepturile de transmisie în direct și cele provenite din vînzarea filmului documentar realizat în timpul recuperării și mai ales al deschiderii ...totul a fost regizat perfect, la deschidere au participat pinguini adevărați, dansatoare sumar travestite în pinguini, muzică pentru toate gusturile de la Chattanooga Choo Choo, Edith Piaf și boogie-woogie, în maniera de epocă a anilor '50. Au fost puse în vînzare bancnote „originale" la prețuri de colecționari. A încetat ploaia, publicul a părăsit încet, încet, aquatoriul de la Coney Island din Brooklyn, au plecat falșii pinguini, au rămas pensionarii și așa a fost satisfăcută goana după senzațional, abil întreținută de „vînătorii" de comori.

Dacă nu ar fi fost cele 52 de victime ale sinistrului, ce zac undeva la 160 de metri sub apele Atlanticului, povestea ar fi fost pur publicitară și nu ar fi avut nici o legătură cu cei care se numeau „căutători de comori", care pentru un mit și o patimă sacrificau totul, mureau săraci și bîntuiți de aceeași obsesie... S-au dus vremurile căutătorilor de comori, au rămas vînătorii...

Grupaj realizat de

Cristian CRĂCIUNOIU
Niculae KOSLINSKI

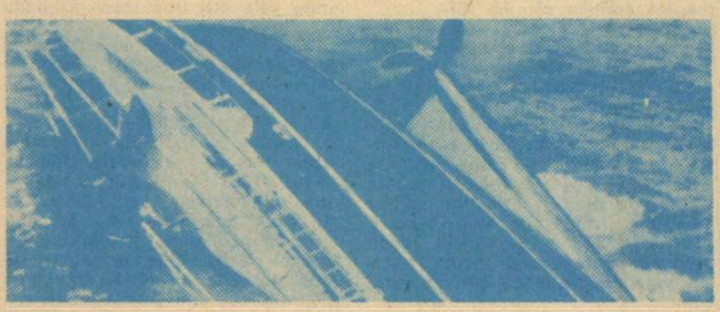

EPIGRAME

Ion Alexandru Angheluș a publicat „Pînda de seară"

Un prieten vînător
O făcea ieri pe miratul,
Întrebînd pe autor:
- Pînda-i pîndă; da' vînatul?!

Corneliu Leu semnează „Romanul unei zile mari"

Lectura-i cînd ai isprăvit,
Ca să constați, nu e prea greu:
Romanul ăsta, izbutit
Se vede c-a fost scris de-un... Leu!

Talentatului pictor Ioan Boanchiș, medic stomatolog

Privind tabloul cu Natura
Remarc-un critic analist,
Vizitatorii cască gura
Și-apoi rămîn ca la... dentist.

Prolificului Gheorghe Tomozei

Nu cunosc care-i secretul
Versurilor sale bune;
Știu atît: doar că poetul
Bate suta de... volume!

Lui Ion Trif Pleșa pentru „Lacul în care mă poți zări"

Sfîrșind volumul său de poezie,
Înfiorat atuncea mi-am șoptit:
- Să vezi matale, numai ce-o să fie
De te zăresc în lacul amintit...

AUREL CODREANU

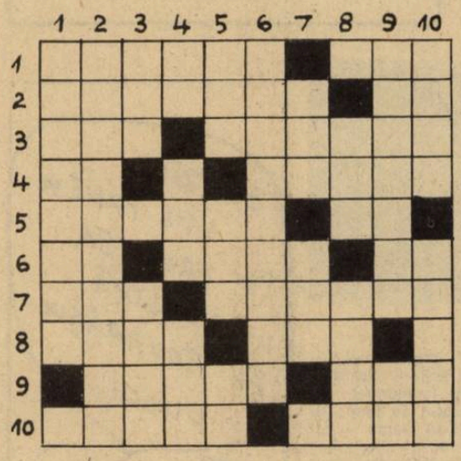

COPIII NOȘTRI

ORIZONTAL: 1) Poet și prozator ceh (1834—1891; Jan-Nepomuk), autorul volumului pentru copii și tineret „Povestiri din Malá Strána" — Actor de pantonimă. **2)** Eroul basmelor pentru cei mici din „O mie și una de nopți" — Maria Arsene. **3)** Partea dinainte a unui zid — Cunoscut pictor francez (1841—1919), autorul unor portrete de copii, din care amintim „Fată tînără pieptănîndu-se" și „Portretul domnișoarei Grimpel cu fundă albastră". **4)** În somn! — Conține și povești pentru copii. **5)** Dată la învățătură — Amari! **6)** Ene pe la gene! — Copiii în familie (sing.) — Tudor Popescu. **7)** Le găsiți într-un potir! — Scriitor sovietic rus (1904—1941; Arkadi Petrovici), semnatarul volumului pentru copii „Timur și băieții lui". **8)** Vorba pentru adormit sugacii — Loc încîntător (fig.). **9)** Scriitor german (1831—1910) care a lăsat și o carte legată de tema noastră, „Gîștele din Butzow" — Mai puțin de un minut! **10)** Celebru scriitor francez (1828—1905; Jules), situat printre cei mai de seamă prozatori din toate timpurile pentru copii și tineret — Pudră pentru prunci.

VERTICAL: 1) „Micul caporal" al Franței, autorul cugetării: „Viitorul unui copil este totdeauna fapta mamei sale". **2)** Școala celor mici (pl.). **3)** Înflorește des pe fața copiilor — Cultivator de in. **4)** Udrea Barbu — Stradă mică! — Ianuarie (presc.). **5)** Cadou — „Sud" în toponimia rusă — Barbu Enescu. **6)** Cartea de început a copiilor (pl.). **7)** Fata din Banat! — Nume dac de femeie. **8)** Măsură de timp — Compozitor român (1847—1925), semnatarul bucății corale „Copilul și floarea". **9)** Ca una cu copii — Copilul din urmă! **10)** „M-am făcut băiat...", roman de Nicuță Tănase — Copil de lapte.

Dicționar: PEȘ, IUG, AIA.

Doru BĂNCULESCU

Teatru istoric

Triverb 4,2,5

AAAA

Biverb 7,4

$V^i + V = 0$

EMINESCIANA

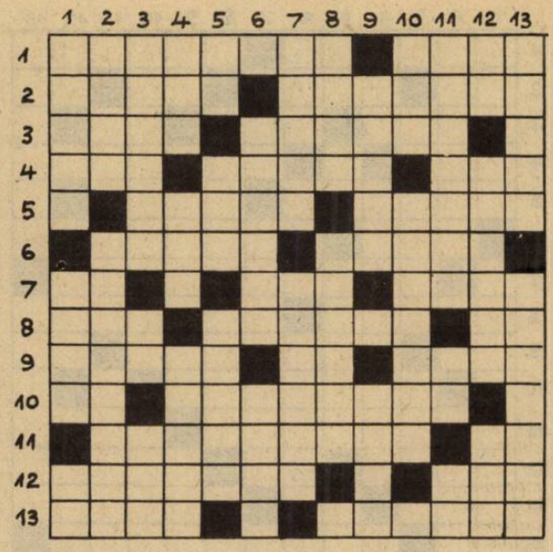

ORIZONTAL: Soarele divin ce-apune varsă ultimele-i raze — Copila cea de aur, visul negurii eterne. 2) Zimbrul cu cei trei luceferi/ Lucea voios pe orice cort — Roz-alb-auroră, cu bucle de aur/ sclipinde-n rubin. 3) **Subiect** — Menirea unui poet în lume. 4) **Siglă egipteană** — Umbr-adîncă de păduri — La-nceput, pe cînd ființă nu era, nici neființă. 5) Măsura,/ Ce plină e ca toamna mierea-n faguri (pl.) — Socotind cît aur marea poartă-n negrele-i corăbii (pl.). 6) Cu suflet de-ntuneric — Mîngîie dulce. 7) **Afirmație** — Durerea mea cea dulce/ Fiori adînci în pieptul meu trezind — **A usca.** 8) Izvoare zdrumicate peste pietre licurind — Eu sînt nemuritor — **Dar.** 9) A ierbii/ molatece valuri — **Cutie! — Vas.** 10) **Cuprins de milă! — Primejdii.** 11) Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul — **La revedere.** 12) Un vis sarbăd de motan (!) — Pe mișcătoarele cărări/ Corăbii negre duce (!) 13) A noastră suflare/ E vînt! E vînt!/ Dar naștem pe mare/ Un cînt, un cînt! — Cu ochi de dulce lumină,/ Cu bucle ce-nvăluie-n aur/ Tezaur! (pl.)

VERTICAL: 1) Luminători/ Ca soarele și luna — Tari la braț și drepți la suflet și pieptoși, cu spete late,/ Coifuri ca granit de negre au pe frunte așezate — **Seu!** 2) Poate de mult s-a stins în drum/ În depărtări albastre,/ Iar raza ei abia acum/ Luci vederii noastre — Pe malurile Senei, în faeton de gală (!) 3) Fața ei e-o mască ce ascunde un infern/ Și inima-i este blestemul etern — Valurile vremii, ca boabele de spume (sing.) — **Searbăd.** 4) O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi (!) — **Curcan la curtea Domnului!** — A mea cîntare (pl.) 5) **Cununăl! — Doză minimă reactivă (abr.)** — Viitorul și trecutul/ Sunt a filei două fețe. 6) Plutesc încet din trestii/ Domnitoare peste ape — Cînd crivățul cu iarna din nord vine în spate. 7) Sub pleoape a ochilor lumini — Păduri de lănci și săbii. 8) Se îngrădirâ/ Cu-a-verea și mărirea în cercul lor de legi — La poala hainei tale/ E adînc de altă floare. 9) **Materie primă pentru fabricarea funiilor** — Adîncit în gînduri vede-a luptei lungi grandoare/ Și Coroana-i de aur luce pe-a lui frunte arzătoare. 10) Nuferi galbeni îl încarcă;/ Tresărind în cercuri albe/ El cutremură o barcă — Troienind cărările/ Și gonind cîntările (pl.) 11) Cînd marea turbează de valuri împinsă/ Și-și scutură coama de spume și vînt (pl.) — **Ea e sucită! — A exista.** 12) **Cununi!** — Cu glas adînc, cu graiul de Sibile — Cine-a făcut din testii mai întîi și întîi un fluier 13) Colonii de lumi pierdute (!) — Ca visul unei umbre și umbra unui vis.

Mircea GUJA

PERSONAJE MITOLOGICE

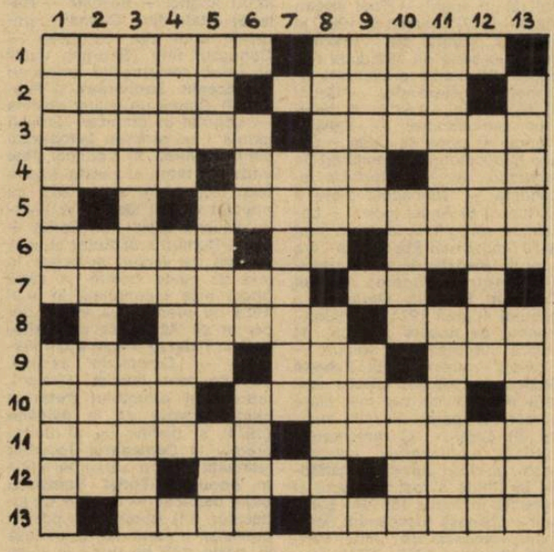

ORIZONTAL: 1) Divinitate subpămînteană în mitologia greacă, protectoare a vrăjilor și a magiei — Vîntul de răsărit în mitologia greacă... 2)... și muza poeziei de dragoste în aceeași mitologie — Un fel de tocană. 3) Profetese romane și preotese apollinice având atribuții devinatorii — A sui. 4) Zeița egipteană a naturii fecunde și a maternității — Starea primordială a universului necreat, neorganizat, în toate miturile cosmogonice — Soția zeului scandinav al mărilor, stăpîna domeniului submarin al morții prin înec. 5) Nimfe ale crepusculului care păzeau, împreună cu un balaur, o grădină cu mere de aur (mit. greacă). 6) Un diavol... familiar! — Cută! — Întemeietorul tradițional al religiei creștine, personaj mitologic enigmatic, personalitate istorică necertificată documentar. 6) Legendara fiică a regelui Minos al Cretei, care i-a înlesnit lui Teseu ieșirea din labirint cu ajutorul unui fir călăuzitor — Plantă textilă. 8) Boală contagioasă cronică — Pereche... cu cîntec! 9) Zeița romană a grîului și a recoltelor — Uvertură în..! Traviata! — Stradă... la Paris! 10) Zeu protector al orașului Teba, identificat la un moment dat cu zeul solar Ra — A doua soție a lui Priam, devenită simbol al durerii și al refuzului individului de a accepta fatalitatea. 11) Divinitate antică de origine frigiană, personificare a naturii-mame — Zeu grec de origine feniciană, simbolizînd moartea și renașterea ciclică a vegetației și a naturii în general. 12) Intrări — Zeița greacă a curcubeului, reprezentată ca tînără fecioară cu aripi de aur — Sărman. 13) Erou grec legendar, devenit părintele gintei romane — Epopee homerică înfățișînd un episod din lupta aheilor pentru cucerirea cetății Troia.

VERTICAL: 1) Fiică a lui Laomedon, regele Troiei, care, oferită drept jertfă unui monstru marin, a fost salvată de Heracle — Monstru italic infernal, cu trei capete ce scoteau flăcări și fum pe gură. 2) Zeița greacă a vrajbei, care a aruncat zeițelor Hera, Atena și Afrodita un măr de aur (mărul discordiei) destinat celei mai frumoase, stîrnind astfel rivalitatea dintre ele — Zeița greacă a vînătorii, soră geamănă cu Apollo. 3) Divinități misterioase, de origine probabil feniciană, considerate protectoare ale navigației — Sclavie. 4) Se întoarce Șita! — Uriași ai oceanelor. 5) Țesătură groasă — Zeul grec al infernului stăpînul împărăției subpămîntene a morților — Uriaș legendar din picturile iconarilor ardeleni din sec. al XVIII-lea. 6) Exclamație nostalgică — Pepene! — Cea mai de seamă dintre zeițele olimpiene, sora și soția lui Zeus. 7) Zeița semitică a fecundității, a creației și a iubirii. 8) Fiica regelui Tirului, pe care Zeus, transformat în taur, a răpit-o și a dus-o în Creta — Amor... înarmat! (pl.). 9) Erou grec din războiul troian, renumit pentru șiretenia și istețimea sa — Personificarea noroculul la vikingi. 10) Un dar... dat înapoi! — A doua soție a zeului suprem scandinav Odin, simbolizînd pămîntul amorțit de zăpezi și ghețuri — Pentru ghicitul... viitorului! 11) Divinitate egipteană supremă — Muza greacă a astronomiei. 12) Sceptrul zeului Hermes, avînd forma de baston în jurul căruia se încolăcesc doi șerpi — Un țap mic! 13) Sufletele morților în mitologia română, considerate genii protectoare — Adeptă a unei concepții filosofice religioase care consideră Absolutul ca fiind personificat într-o divinitate infinită și transcedentală.

Dicționar: RAN, RUE, LIE, AUD.

Mircea GUJA

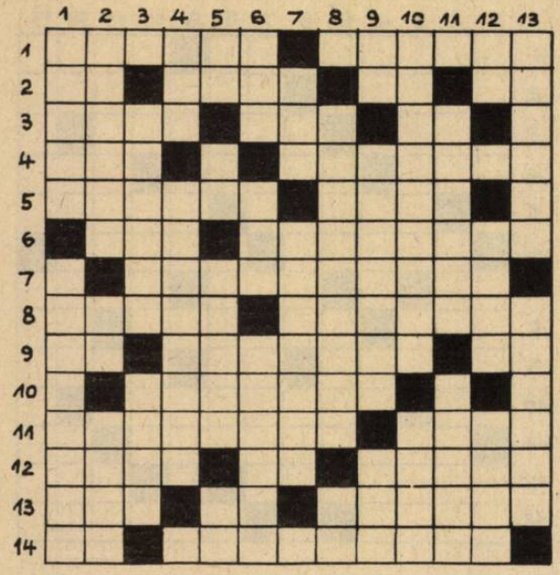

SCRIITORI ROMÂNI — PREMII INTERNAȚIONALE

ORIZONTAL: 1) Poet, critic, eseist și traducător (Alexandru), distins cu premiul **Taormina „ca recunoaștere pentru o întreagă viață de cercetător dedicată cu pasiune și prestigiu literaturii italiene"**, precum și cu **Marele Cordon al ordinului Phoenix** din Grecia — Poet ale cărui traduceri în și din limba germană și română au fost onorate cu **Premiul Herder,** în anul 1970 (Franyo). **2)** În vogă! — Poet ieșean (1829—1917) premiat în 1882, la **Jocurile florale din Provence** pentru o serie de strălucite traduceri din limba provensală — Manolescu Alexandru — Cană! **3)** Graminee — Artist al tăcerilor semnificative — Zaharia Stancu. **4)** Urme de cafea — Organ județ ean specializat în recursuri. **5)** Metamorfoză legendară — Cunoscută piesă a lui Ibsen. **6)** Acela (pop.) — Localitate europeană unde, în anul 1970, italienistei **Eta Boeriu** i s-a acordat **Medalia de aur a orașului** pentru traducerea **Divinei Comedii. 7)** Critic literar ce a debutat în anul 1974 cu volumul **Rondul de noapte** (Mircea). **8)** Marcă autohtonă de stilouri — Eminent roman al lui **Zaharia Stancu** constituind creația literară română cu cel mai mare număr de apariții în limbi străine. **9)** Caia! — O remarcabilă valoare a literaturii române vechi, al cărui **Jurnal de călătorie în China** a fost cunoscut și apreciat în multe țări ale Europei — Cămașă rustică. **10)** Scriitoare română de limbă franceză (Martha; 1889—1973), autoarea unor volume distinse cu **Premiul Academiei Franceze** (1908). **11)** Regretat poet a cărui operă lirică (apreciată la **Al IV-lea Festival internațional de poezie de la Londra** ca „una din cele mai fascinante creații contemporane") l-a recomandat pentru acordarea **Premiului Herder** (1977) — Friguros. **12)** Alai... întors! — Negație fermă — Pionier al literaturii științifico-fantastice (Adrian) ale cărui lucrări au fost distinse, la **Triest,** în anul 1972, cu **premiul special EUROCON-1. 13)** „Material" de scris — Nota redacției! — Alt animator pe plan european al literaturii științifico-fantastice, distins cu **Premiul special European S.F. 14)** În vers! — Reputată poetă contemporană distinsă cu **Premiul Herder** (Ana).

VERTICAL 1) Membru al **Academiei Române** și laureat al **Premiului de Stat** distins în toamna anului 1964 cu **Premiul Organizației Internaționale a Ziariștilor** (Geo) — Epuizate. **2)** A înrăutăți — Nota diapazonului — Învinsul arenei. **3)** Țară europeană ale cărei diverse organisme culturale au acordat premii literare mai multor scriitori români, printre care amintim pe **Alexandru Balaci, Eta Boeriu, Eugen Jebeleanu, Traian Lăzărescu,** ș.a. — Cunoscut poet original și traducător (Teodor), distins la **Centenarul Jocurilor latinității de la Avignon** cu **Marele premiu al latinității** pentru poemul **Căderea Sarmizegetusei. 4)** Divinitate sumeriană — **Etna-...,** prestigioasă distincție literară din Italia acordată lui **Eugen Jebeleanu** (1970) pantru volumele apărute în traducere **(Porta dei leoni** și **Il sorriso di Hiroshima), 5)** Întocmai — Dumitru Anghel — Roșcate — Rele! **6)** Citate din... Ciuma! — Inițialele unui stat european — Cunoscut liric (George), autor al unor remarcabile traduceri din **Esenin, Lermontov** și **Pușkin. 7)** Ocupă un volum restrîns — Logofăt și cronicar (Stoica) căruia i se atribuie **Letopisețul cantacuzinesc. 8)** Volumul **Pînă unde pot muri,** al acestui poet a fost distins în anul 1970 cu premiul **Napoli Ospite,** al revistei italiene **Brevi** (Ion Sofia) — Horia Dumitriu. **9)** Autor al unor volume de versuri apreciate în țară și peste hotare, a cărui operă este încununată în anul 1978 cu premiul **La muse,** decernat de **Academia Internațională** la **Palazzo Vecchio din Florența** — „Companie" aeriană. **10)** Eminent latinist (Traian), laureat al premiului **Petrarca** pentru poezie de la **Avignon** (1974) și distins cu al doilea premiu la **Centenarul Jocurilor latinității** pentru versurile latine **In honorem Turris Romanae, urbis heroicae** — Costum de judecător. **11)** Romancier, poet și publicist, a cărui operă, tradusă în peste 145 de ediții în limbi străine a fost distinsă în mai 1971 cu **Premiul Internațional Gottfried von Herder** — Personaj shakespearean. **12)** Antenă! — A dispărea pe neașteptate — Aripă a conacului! **13)** Luată în balon — Nume feminin.

Dicționar: IALA, ANU, IUM, CONA.

Eugen GUJA

Teatru absurd

Monoverb

5-8

S L

EPIGRAME

Unui regizor de film, nepriceput

Că prostia se plătește,
De butadă ne-amintim;
Însă, ce mă uluiește:
El e prost iar noi, plătim!

La un spectacol șușanea

„Rîdeți! - îndemna afișul
Dară adevărul e
Că văzînd aliș-verișul,
Chiar să vrei, nu ai de ce...

La expoziția unui pictor

Că e un încifrat în artă,
Orice vizitator îl crede;
Pictura lui, e-așa de-abstractă,
Încît demult nu se mai... vede.

Unui prozator, adept al lui Bachus

- Cum scrie? - se interesează
Despre maestru, cineva.
Și-un avizat îi precizează:
- Nu știm cum scrie; știm cum... bea!

Unui actor

C-ar fi crescut în măiestrie,
Un critic snob ne-a explicat
Și-l completă un ins: - Bădie,
Aș zice chiar că... s-a-ngrășat!

Unui poet

I-ar trebui, fără-ndoială,
Se pronunța un indulgent,
La modestia-i genială
Și-o picătură de talent...

AUREL CODREANU

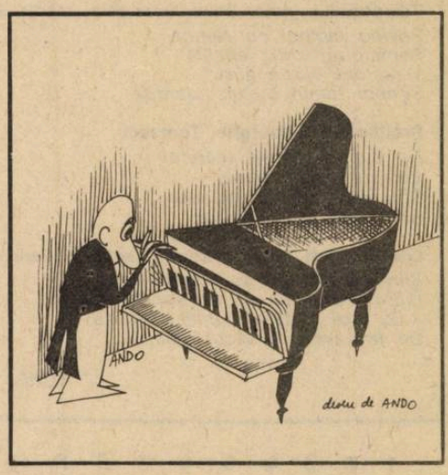

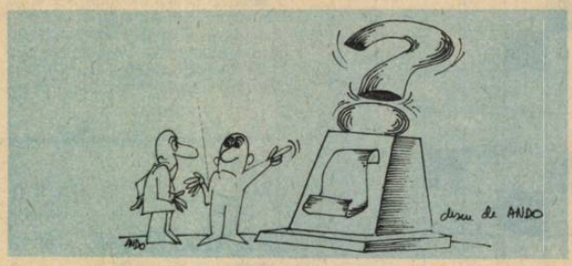

ÎN PAS CU TIMPUL

ORIZONTAL: 1) Continuitate în timp, persistență. 2) Perioadă de timp, epocă — Care există din timpuri imemoriale și va exista întotdeauna. 3) A se îmbujora la față — A pune accentul pe silabele unui vers. 4) Vînzători de mațe — Elena Popescu. 5) Nume feminin — Există în timp (pl.) 6) Glorie pentru veșnicie. 7) Ultima clipă! — Înainte de amiază — Soarele felahilor. 8) Începe noaptea! — Apărut la timpul potrivit. 9) Existent în timp, viețuitor — Nicolae Ionescu. 10) Și le dau cei cu nasul pe sus — Autorul nuvelei „O sută de nopți" (Fănuș; n. 1932).

VERTICAL: 1) Starea unui lucru sau a unei acțiuni care durează un timp îndelungat. 2) Greșeală — Măsuri de timp. 3) Durată limitată de vreme — În zare! 4) Vreme de 31 zile la început de an. 5) Nina Vasilescu — Din timp în timp — Armăsar dobrogean. 6) Timpul... trecut — Erou argonaut (mit.). 7) Sacrificiu la vechii chinezi — Venire în timp, succesiune. 8) Element de compunere însemnînd înainte de timpul prezent. 9) Perioadă determinată istoric, epocă, secol (înv.; pl.) — Platformă pentru mecIurile de box. 10) Secat pe mijloc! — Interval de timp, răstimp.

Dicționar: TSI.

Mircea IORDACHE

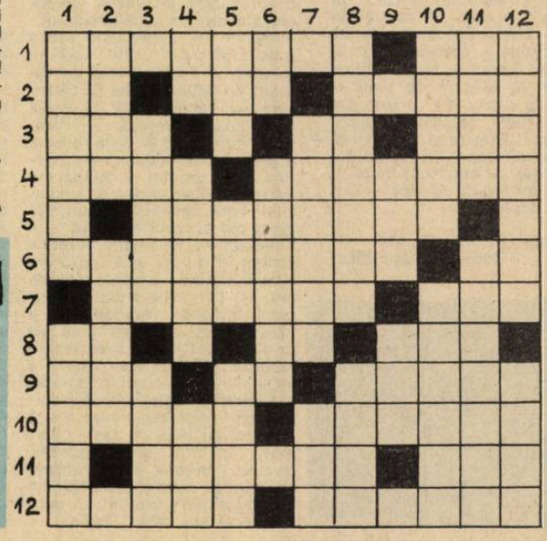

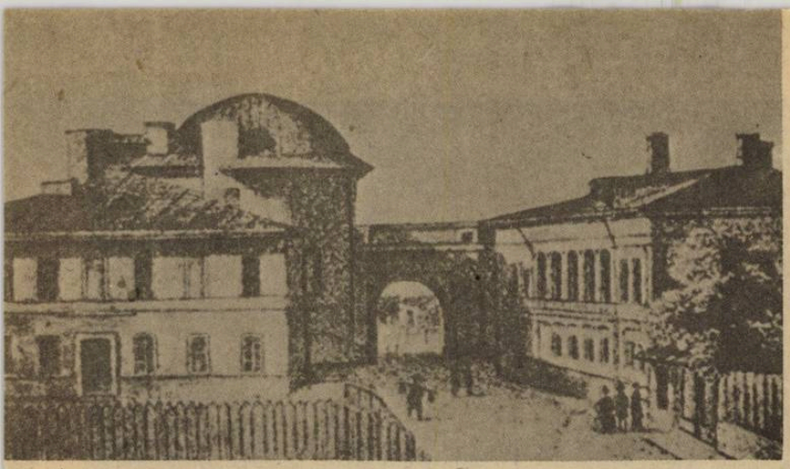

Academia Mihăileană

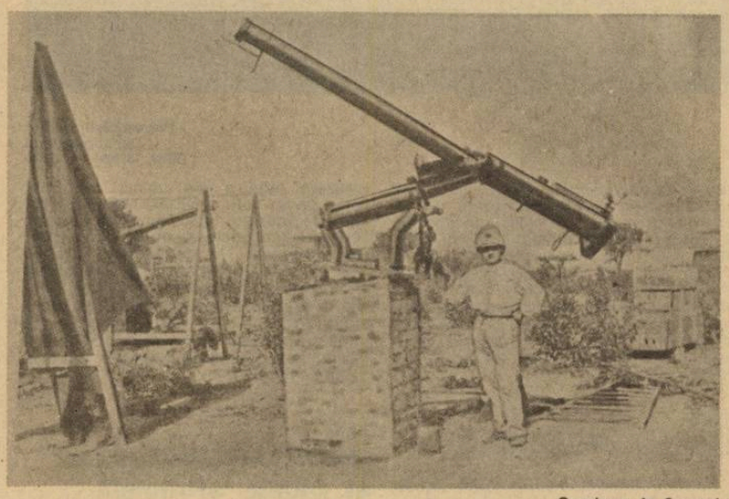

Coculescu în Senegal

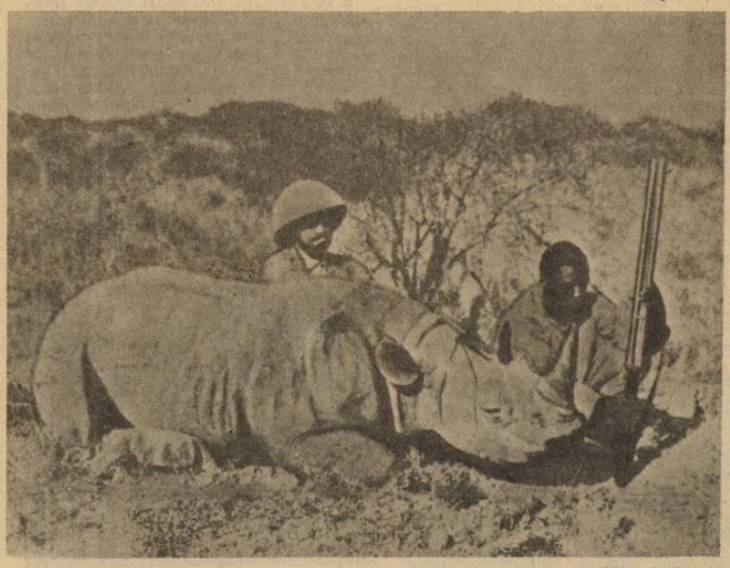

Ghica în Etiopia

Imobilul unde a funcționat primul cinematograf din București — pe Calea Victoriei, vizavi de actualul Palat al Telefoanelor.

1835

ACADEMIA MIHĂILEANĂ

■ *PRIMA școala superioară din Moldova a fost înființată acum o sută și cincizeci de ani - la 16 iunie 1835. S-a numit Academia Mihăileană, întemeietorul ei fiind domnitorul Mihail Sturdza, care spune în mesajul de deschidere: „Ajungînd tinerimea scolastică la grad de a învăța științele filosofice, noi am poruncit a înființa Academia". Începutul acesta s-a făcut cu învățămînt de patru ani, în care timp se predau: „Sintaxul român, gramatica latină, gheografia, aritmetica, filozofia românească, cronologia istorică, lecturile extraordinare despre inginerie, literatura elinească, zugrăvitura istorică, desenul liniar, caligrafia, și limbile: franceză, rosiană, italiană, grecească, germană".*

Printre primii profesori ai acestei școli s-au aflat: Gheorghe Asachi („referendarul învățăturelor publice"), Ion Ghica, Mihail Kogălniceanu, Ion Ionescu, Eftimie Murgu. Și elevii s-au arătat destoinici, după cum înțelegem din cuvîntarea lui Asachi, la sfîrșitul anului de învățătură 1840: „Dovedind sîrguința lor, elevii dau dovezi de nădejdea care poate avea patria de fiii ce cresc în acest învățămînt".

1893

MISIUNE ȘTIINȚIFICĂ ÎN SENEGAL

■ *FIIND cunoscut în lumea științifică internațională prin studiile sale de mecanică cerească, savantul român Nicolae Coculescu (1866-1952) este invitat să participe, în luna aprilie 1893, la lucrările unei misiuni științifice franceze în Senegal. Punctul central al acestor acțiuni îl constituie eclipsa totală de soare de la 18 aprilie. Coculescu primește în sectorul său o lunetă ecuatorială și un aparat fotografic special construit pentru astfel de observații. Contribuția savantului român este menționată onorabil în raportul general al activității misiunii, iar revistele franceze remarcă această primă prezență românească la o lucrare de specialitate de peste hotare. Cîteva luni mai tîrziu Spiru Haret va face o comunicare specială, la Academia Română elogiind contribuția personală a lui Coculescu la reușita misiunii la care a fost solicitat să colaboreze. În arhivele Academiei Române se află o copie a raportului amănunțit întocmit de Coculescu referitor la observațiile făcute minut cu minut asupra eclipsei petrecută „începînd de la ora două și douăzeci de minute, azi 18 aprilie 1893..."*

1895

EXPEDIȚIE ÎN ȚARA SOMALILOR

■ *UN GEOGRAF, cercetător și vînător celebru la vremea sa: Dimitrie N. Ghica-Comănești. El a întreprins, în perioada octombrie 1895 - martie 1896, o interesantă expediție științifică în Țara Somalilor, din Africa de Est. Cu această ocazie el a făcut un număr considerabil de măsurători pentru întocmirea hărților regiunii respective; a cules plante rare din zonele necercetate de nimeni pînă atunci și, îndeosebi, a organizat vînători temerare, reușind să doboare tot felul de animale specifice faunei africane. Dintre aceste trofee, Dimitrie Ghica a adus în țară cîteva zeci de exemplare, care se află acum expuse la Muzeul de Științe Naturale din București.*

În fotografie: Ghica, lîngă un rinocer împușcat la frontiera Somaliei cu Etiopia.

1896

PRIMUL CINEMATOGRAF

■ *PRIMA reprezentație cinematografică din lume s-a dat la Paris, la 28 decembrie 1895. La mai puțin de cinci luni după acest uimitor spectacol, domnul Lumière, inventatorul, trimite la București pe dumnealui, André Farèse, ca să ne arate și nouă minunea. Și, la 26 mai 1896, are loc, în saloanele ziarului* **L'Indépendance Roumaine,** de pe Calea Victoriei, un spectacol organizat pentru „lumea bună", costul intrării fiind de 5 lei. A doua zi reprezentația se repetă, pentru marele public, prețul fiind de numai 3 lei. Au fost arătate zece filme, unele „mari", de cîte 30 de metri și altele „normale", de 15 metri. Iată titlurile, așa cum le-a anunțat ziarul: **Copii și jucării** (tablou pentru mame); **Lecția de bicicletă; Artileria spaniolă; Masa pisicilor; Furtună pe mare** (vedere de senzație, emoția vă cuprinde); **Curse în saci** (noul sport șarmant); **Trenul intrînd în gară** (această vedere este însăși realitatea); **Tigri** (oroare); **Stropitorul stropit** (ilaritate); **Dansuri egiptene** (baiadere în costume vaporoase).

La 13 octombrie 1896, ziarul mai anunța, triumfător: „Bucureștiul va poseda, începînd de astă-seară, o nouă distracție permanentă: cinematograful Lumière". Acesta a fost primul cinematograf cu program zilnic, de la noi. Începînd din luna mai 1897 aici au fost prezentate și primele filme românești „făcute de domnul Menu, operatorul". Printre realizările sale au fost: **Terasa cafenelei Capșa; Bufetul de la Șosea; Tîrgul Moșilor; Inundațiile din Galați; Flotila de pe Dunăre.**

1901

O CUTEZĂTOARE

■ *LA ÎNCEPUTUL secolului nostru, o călătorie pînă în China și mai departe, pînă în Japonia, se făcea cu multă trudă și primejdii. În anul 1901, o cutezătoare, românca Otilia Cosmuță, a întreprins totuși o astfel de „excursie". Pentru cei care nu vor găsi uimitoare această călătorie, reamintim că în acel an ruta Europa-Asia-Japonia se făcea în cel puțin 100 de zile. Otilia Cosmuță, fiică a Careilor, s-a născut în anul 1870. A studiat cîțiva ani pictura, la München, unde a obținut premiul întîi (în 1898), și apoi în Italia. Scopul călătoriei sale în China și mai ales în Japonia, a fost studierea picturii și a vieții din aceste țări. Cu lucrările realizate în timpul șederii sale în aceste două țări, Otilia Cosmuță a organizat o expoziție, la Sibiu și apoi la Paris.*

Din anul 1903 s-a stabilit în Franța, unde a publicat mai multe scrieri despre China și Japonia. Între 1907-1914 a fost secretara scriitorului francez Anatole France.

Otilia Cosmuță

1912

T.F.F. ÎN SERVICIUL aviației

■ *TELEGRAFIA fără fir a fost folosită în aviație, pentru prima dată, în România, în anul 1912. Aparatul și instalațiile respective, construite la Constanța, au fost experimentate cu deplin succes, în vara acelui an, de către sublocotenentul Ștefan Protopopescu. El a zburat cu un biplan (fotografia din pag. 128) aproximativ 30 de km deasupra mării, emițînd și recepționînd mesaje spre și de la stațiile T.F.F. Anadalkioi și Constanța. Ziarele timpului ne comunică: „O problemă pe care străinătatea n-a fost încă în stare s-o rezolve și-a căpătat dezlegarea la noi, cu aparate românești, reușita fiind deplină; marea descoperire a lui Marconi este pusă acum la dispoziția armatei și prin intermediul aeroplanului". Inventatorul Ștefan Protopopescu era primul pilot ieșit din școala de la Chitila, în anul 1910.*

1923

UN NOU ELICOPTER

■ *REPRODUCEM, dintr-o revistă engleză de specialitate, scena zborului de încercare a unui nou elicopter, pe care l-a inventat românul George Bothezat,*

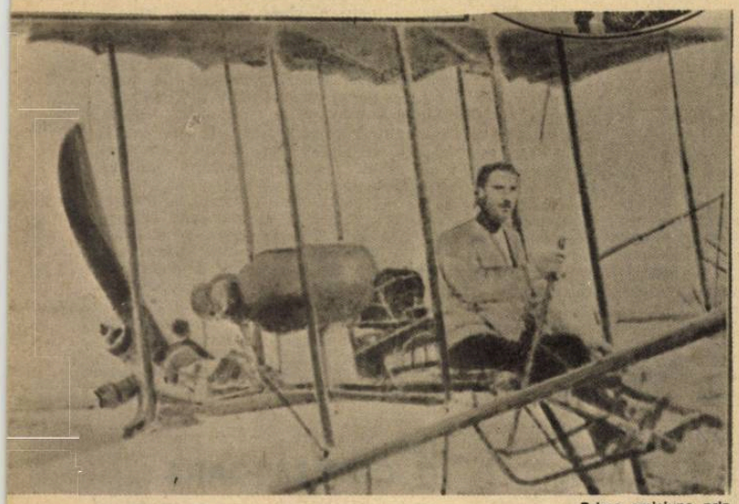

Prima emisiune prin T.F.F. din avion — 1912

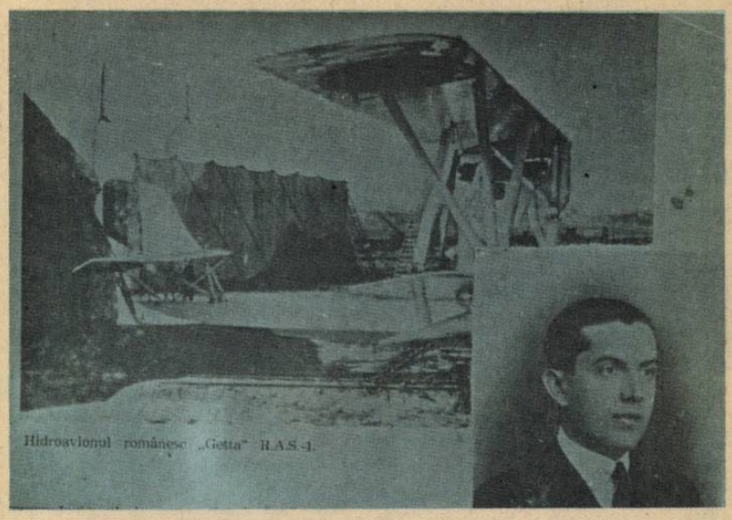

Hidroavionul românesc „Getta" R.A.S.-I.

Hidroavionul „Getta" și inventatorul Radu Stoika — 1925

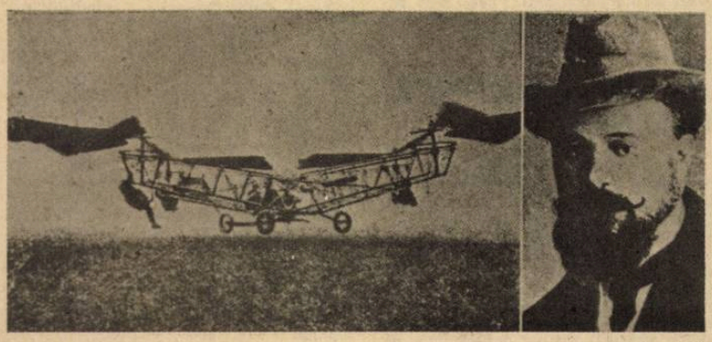

George Bothezat și elicopterul său

profesor la Univesitatea din Dayton (statul Ohio, S.U.A.). Zborul acesta inaugural se face cu șapte oameni la bord: pilotul, asistat de doi mecanici și cîte doi „pasageri" agățați de aripile aparatului. Noul elicopter dă rezultate excepționale: decolează absolut vertical fără a fi nevoit să se deplaseze nici un metru pe cele patru roți pe care le are. Pilot de încercare este însuși inventatorul (în fotografie, în stînga), care dorește prin asta să dovedească certitudinea ce o are cu privire la perfecțiunea aparatului său. Iată deci încă un român intrat în rîndurile marilor precursori ai aviației mondiale. George Bothezat (1883-1940) a realizat și calcule de mare precizie privind traiectoriile Pămînt-Lună, acestea fiind folosite în programele zborurilor interplanetare din zilele noastre.

1925
HIDROAVIONUL „GETTA"

■ *CEL dintîi hidroavion românesc a fost construit în anul 1925, la Constanța, după planurile inginerului Radu Stoika. De o factură cu totul nouă - a fost primul seschiplan din lume - hidroavionul „Getta" (cum a fost numit de inventatorul său), avea un motor de 220 CP și putea zbura neîntrerupt timp de opt ore, cu viteză de pînă la 160 de km pe oră la înălțimi ce atingeau 6 000 de metri. Zborurile de încercare au fost făcute în toamna anului 1925, aparatul fiind pilotat de temerarul aviator Romeo Popescu. Prototipul dînd rezultate excepționale, Ministerul de Război a comandat patru aparate asemănătoare „Gettei" și cu ele a fost formată prima noastră escadrilă de hidroavioane militare. Brevetul de invenție al „Gettei" poartă numărul 12 115/1925. Unul dintre aceste aparate a fost prezentat, în anul 1927 la Salonul Internațional al Aeronauticii, organizat la Praga. În fotografia pe care o reproducem din presa vremii: hidroavionul „Getta" și tînărul său inventator, Radu Stoika (născut la 4 noiembrie 1900, mort la 29 noiembrie 1971).*

1926
CEI 17 MAGNIFICI

■ *UN FOTOMONTAJ de mare valoare istorică pentru noi, a fost publicat în revista „The Graphic", la 16 ianuarie 1926. Sînt, în acest tablou, cei 17 mari inventatori și oameni de știință din lume, din perioada anilor 1900-1925. Sus, de la stînga spre dreapta: Albert Einstein, William Kelvin, Graham Bell, Thomas Edison, Joseph Lister, Oliver Lodge.* **George (Gogu) Constantinescu,** *Guglielmo Marconi, Charles Parson, J.J. Thomsoon, James Dewar, William Ramsay, D. Wright, Donald Ross, Marie Curie, Ernest Rutherford, J. Larmor.*

Inginerul Gogu Constantinescu se făcuse cunoscut și devenise celebru în toată lumea prin crearea tehnicii sonicității, ramură a mecanicii bazată pe transmiterea energiei prin vibrații elastice în fluide. În 1927 a prezentat la expoziția automobilistică din Londra o mașină inventată de el pe acest principiu, invenție brevetată cu cîteva luni mai înainte la Paris și premiată ca fiind „cea mai remarcabilă realizare tehnică din ultimii ani." Era vorba de un automobil fără ambreiaj, fără cutie de viteze și fără diferențial, funcțiile acestora fiind preluate de un convertizor sonic, mecanic. Cu această nouă invenție a compatriotului nostru s-au pus bazele sistemelor de transmisie automată folosite în prezent la automobile. Gogu Constantinescu a fost ales membru de onoare al Academiei Române (1920). S-a născut la 4 octombrie 1881 și a murit la 12 decembrie 1965.

1934
RADIOACTIVITATEA și ploaia artificială

■ *ÎN PUBLICAȚIA* **Neues Wiener Journal,** *apare, la 5 iunie 1934, un articol scris de celebra fiziciană franceză Irène Joliot-Curie, care, între altele, face și următoarea precizare: „Ne amintim că o savantă română, domnișoara Măracineanu, a anunțat, în 1924, descoperirea fenomenului radioactivității artificiale". Savanta despre care este vorba lucrase, în anul 1924, cînd obținuse doctoratul în științe la Paris, ca asistentă a doamnei Marie Curie, deci afirmația de mai sus era incontestabilă. Continuîndu-și cercetările în această privință, compatrioata noastră a ajuns la constatarea că expunerea la*

ȘTEFANIA MĂRĂCINEANU în laborator — 1924

soare a unor substanțe radioactive produce condensarea norilor. În luna mai 1931, tînăra savantă, reîntoarsă în țară, face primele încercări de a provoca ploaia artificială, în Bărăgan, și reușește. Neîncurajată de forurile competente din țară, ea pleacă din nou la Paris și obține din partea guvernului francez sprijinul pentru continuarea cercetărilor în această direcție. Reușita deplină o are la 1 aprilie 1934, cînd produce prima ploaie artificială la Touggourt, în Algeria. „Plouă în Sahara"! scriau a doua zi cotidienele din Paris, preluînd amănuntele telefonate de directorul laboratorului din Touggourt. Ștefania Măracineanu s-a născut la 12 iunie 1882 și a murit la 16 martie 1944.

Ion MUNTEANU

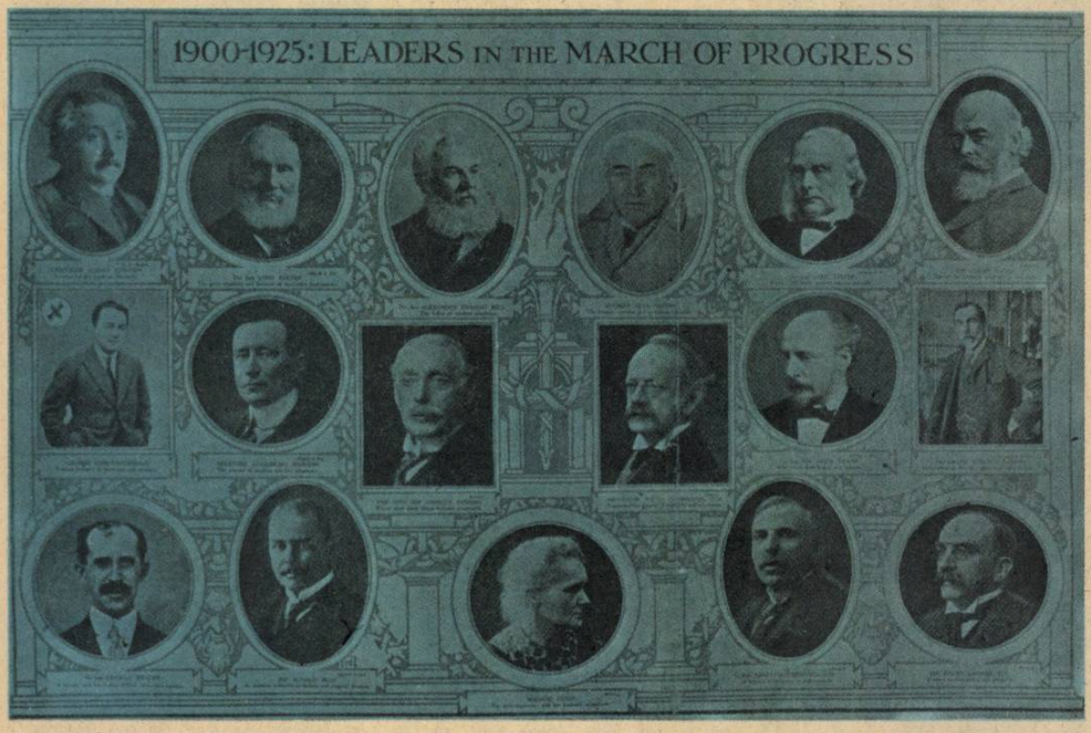

Tiparul executat sub comanda nr. 40 343 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Str. Piața Scînteii nr. 1 — București — Republica Socialistă România

■ Săptămînă de săptămînă revista „Contemporanul" oferă cititorilor săi o bogată și diversificată imagine a actualității culturale — concerte, spectacole, expoziții, filme, cărți, recitaluri, cenacluri, gale... Din evenimentele vieții culturale românești din acest an cu multiple semnificații istorice, am înmănuncheat aici cîteva momente care s-au bucurat deopotrivă de atenția publicului și de aceea a criticii, spicuind din relatările și aprecierile cronicarilor noștri.

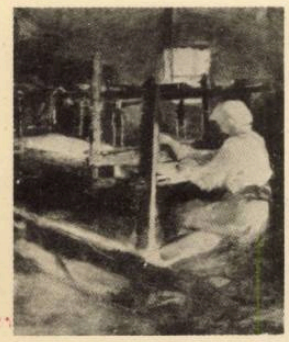

■ **Galaxia Nicolae Grigorescu.** Lui Nicolae Grigorescu, cel care a transpus cu inegalabilă măiestrie în culoare ființa morală a neamului, visul lui de frumusețe, i-a fost consacrată o amplă expoziție (cuprinzînd circa 400 de lucrări) la Muzeul de Artă al Republicii.

■ **Performanță.** Cinci recitaluri și două concerte, în nici trei săptămîni, reunind un public de peste 7 000 de auditori — iată o performanță rară, ce vorbește, chiar și numai prin cifre, despre interesul de care se bucură evoluțiile artistice ale celui mai important reprezentant al generației de 40 de ani a interpreților români: pianistul **Dan Grigore.** Firește, este o dovadă elocventă a excepționalei valori a artistului; recitalul „Chopin" și **Concertul nr. 2** de Brahms au constituit, fără îndoială, evenimentul culminant al stagiunii actuale a Filarmonicii „George Enescu".

■ **Jubileu teatral.** Spectacolul monolog **Stop pe autostradă** de Aldo Nicolaj, pe scena Teatrului Foarte Mic, în interpretarea actriței Irina Răchițeanu-Șirianu, a sărbătorit 275 de reprezentații.

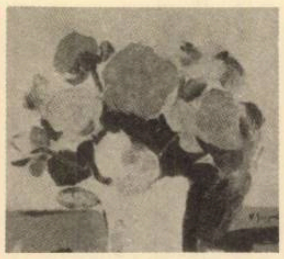

■ **Retrospectiva Vasile Grigore.** „Vasile Grigore este un maestru al culorilor, al culorilor vibrante, comunicînd un mesaj artistic din ce în ce mai profund și nu este un lucru ușor în țara unei picturi care excelează prin culoare și lumină, în țara lui Luchian și Pallady, a lui Țuculescu și Ciucurencu".

■ **„Despot Vodă" din nou la Teatrul Național.** „O elocventă demonstrație de valorificare în spirit creator a unui text clasic din dramaturgia națională: **Despot Vodă** de Vasile Alecsandri, pe scena Naționalului bucureștean, în Regia Ancăi Ovanez".

■ **Monografie.** După monografia consacrată lui Octavian Goga, apărută în urmă cu cîțiva ani în cunoscuta colecție „Universitas" a Editurii Minerva, criticul și istoricul literar Ion Dodu Bălan este din nou prezent în librării cu un volum monografic dedicat unuia dintre cei mai viguroși prozatori ai literaturii române clasice: **Ioan Slavici.**

■ **„Prometeu" la Conservatorul din Cluj-Napoca** „Privită în ansamblu, opera **Prometeu** de Doru Popovici — concepută pe textul regretatului Victor Eftimiu a oferit publicului clujean harul unei latențe înclinate spre dezvăluirea naturii, artei sonore contemporane".

■ **Călătorie către oameni. „Muzeul de ceară** reprezintă unul dintre cele mai convingătoare romane politice din literatura noastră postbelică (...) În trilogia **Pumnul și palma** (1980—1982), Dumitru Popescu panoramă cîteva destine dintr-o epocă datată. Acum, în prezentul roman, interesul scriitorului evidențiază un studiu de caz".

■ **Expoziția Constantin Blendea.** „Modernitatea lui Constantin Blendea nu urmează calea altfel destul de bătătorită a obscurității, a prețiozităților stufoase și a reconvertirii mijloacelor, ci pe aceea a simplității, bogată la nivelul cuprinderii ideatice și rezonanței afective, incitantă la nivelul meșteșugului unanim acceptat. El concepe o scriitură nouă, eminamente personală, uzînd numai de elasticitatea vocabularului, morfologiei și sintaxei plastice".

■ **Sub semnul AIT** ● Manifestare artistică de mare varietate, „Gala artei tinere", realizată de Ansamblul artistic al U.T.C., a fost dedicată, la cea de-a 30-a ediție a sa, Anului Internațional al Tineretului. 6 000 de tineri bucureșteni au aplaudat, la Palatul Sporturilor și Culturii, evoluția unor tineri artiști reprezentativi pentru generația lor". ● **„Teatrul — univers de cunoaștere, mijloc de educare a tinerei generații în spiritul idealurilor umaniste:** este tema colocviului care a reunit la Iași numeroși oameni de teatru, critici,scriitori, regizori. Cu acest colocviu s-a încheiat de fapt **Gala spectacolelor pentru copii și adolescenți,** organizată în cinstea A.I.T. de către Teatrul pentru copii și tineret din Iași cu sprijinul A.T.M.

■ **„Balanța" lui Băieșu.** „În romanul lui Ion Băieșu, **Balanța,** (...) ni se prezintă, printr-o etalare de fapte bine întarsiate în biografia eroilor, **lumea** unui oraș de provincie (și, desigur, prin implicitate, și lumea satului) prin tarele sociale determinate de schimbări structurale neasimilate suficient pe plan etic (...). „Cartea se citește, pe bună dreptate, dintr-o răsuflare".

PREMIERE CINEMATOGRAFICE ALE ULTIMELOR LUNI

■ **Un debut de excepție:** Moara lui Călifar **de Ștefan Marinescu, ecranizare a unei proze de Gala Galaction. În fotografie: Remus Mărgineanu.**

■ **Pe regizorul Virgil Calotescu l-am reîntîlnit pe ecrane într-o evocare cinematografică inspirată din realitățile României postbelice:** Amurgul fîntînilor. **Printre protagoniști: Mircea Albulescu.**

■ **Încă un film de actualitate al regizorului Lucian Bratu, inspirat din viața unui mare colectiv muncitoresc:** Acordați circumstanțe atenuante?, **un „caz de conștiință". Cu Dorina Lazăr.**

■ **Pentru copii, un „film de vacanță":** Cireșarii, **ecranizare semnată de Adrian Petringenaru a romanului lui Constantin Chiriță, îndrăgit și citit de generații după generații de copii.**

■ **Piesa lui Camil Petrescu** Mitică Popescu, **în viziunea cinematografică a regizorului Manole Marcus, cu Mircea Jida (Mitică) și Micaela Caracaș (în rolul „Patroanei").**

■ **Un film dedicat de scenaristul Ioan Grigorescu și regizorul Andrei Blaier tipografilor. În rolurile principale: Ilarion Ciobanu și Răzvan Popa.**

■ **Regizorul Mircea Veroiu a prezentat spectatorilor o versiune originală, creatoare, a romanului** Adela **de Garabet Ibrăileanu. Printre interpreți: Valeria Seciu.**

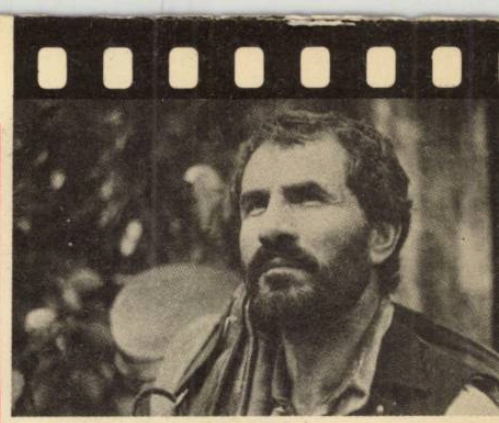

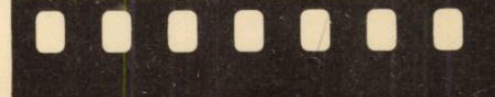

LUMEA MUZICII UȘOARE

REALITATEA ILUSTRATĂ - ALMANAH ENCICLOPEDIC „CONTEMPORANUL" - 1985

20 lei